การศึกษาการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ค.ศ. 1880 - 1950

สารนิพนธ์

ของ

ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย

พฤษภาคม 2550

การศึกษาการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ค.ศ. 1880 - 1950

สารนิพนธ์

ของ

ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ค.ศ. 1880 - 1950

บทคัดย่อ

ของ

ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย

พฤษภาคม 2550

ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล. (2549). *การศึกษาการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ค.ศ. 1880 - 1950*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. ชาคริต ชุ่มวัฒนะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุลีพร วิรุณหะ.

สารนิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาบริบทและปัจจัยอันเป็นที่มาของแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษระหว่าง ค.ศ. 1880 ถึง ค.ศ. 1950

จากการศึกษาพบว่า ประเด็นและแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ที่นำเสนอในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ เป็นผลผลิตจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมและกรอบความคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติงานในอาณานิคมพม่าของอังกฤษในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในการวิเคราะห์แหล่งที่มาและเงื่อนไขที่ทำให้แนวการพรรณนาได้รับการนำเสนอในลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกแนวทางการวิเคราะห์เป็น 2 ระดับ คือ ระดับภายนอกตัวบท และ ระดับของตัวบท ในระดับภายนอกตัวบท ผู้วิจัยมุ่งการวิเคราะห์ไปที่ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาและการเมืองที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนความรับรู้เรื่องความเป็นชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในฐานะสิ่งที่กำหนดการตีความปรากฏการณ์ที่คนเหล่านี้ได้เผชิญในพม่าและกระบวนการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับคนพื้นเมือง ขณะที่ในระดับตัวบท ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจารีตการเขียนประวัติศาสตร์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของอังกฤษ รูปแบบโครงเรื่องและกลวิธีการเขียนที่นักบริหารอาณานิคมใช้สร้างสรรค์งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่

ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาและการเมืองทั้งในยุโรปและอาณานิคมพม่าในช่วงเวลาที่ศึกษา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อคนพื้นเมืองชาวพม่า ปัจจัยทั้งสองระดับนอกจากมีอิทธิพลต่อการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ ดังปรากฏผ่านการนำเสนอในประเด็นเรื่องการอพยพ ระดับความเจริญทางอารยธรรม พัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติในรูปของการสร้างจักรวรรดิ บทบาทของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในประวัติศาสตร์พม่าแล้ว ยังมีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า ให้ปรากฏในลักษณะที่ขับเน้นคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นสารัตถะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการเน้นย้ำความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างชาติพันธุ์ อนึ่ง ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของนักบริหารอาณานิคมผู้เขียนงานประวัติศาสตร์ และความพยายามของคนเหล่านี้ในการยืนยันความชอบธรรมในอำนาจปกครองของอังกฤษผ่านกิจกรรมการเขียนประวัติศาสตร์พม่า

A STUDY OF NARRATIVES ON ETHNICS IN BURMESE HISTORICAL WRITINGS BY BRITISH COLONIAL ADMINISTRATORS, 1880 - 1950

AN ABSTRACT

BY

THANAPHAS DEJPAWUTTIKUL

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Master of Arts degree in Asian History

At Srinakharinwirot University

May 2550

Thanaphas Dejpawuttikul. (2006). *A Study of Narratives on Ethnics in Burmese Historical Writings by British Colonial Administrators, 1880-1950*. Master's Project, M.A. (Asian History). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Chakrit Choomwattana, Asst. Prof. Dr. Chuleeporn Virunha.

This master project studies the context and conditions which generate the narratives of ethnicity in Burmese historical writings during 1880-1950. These writings were initiated and undertaken by British colonial administrators who governed Burma then (the Burmese people during such period.)

The study finds that ethnic issues and narratives in the writings of modern Burmese history resulted from English backgrounds: culture, class, education, political orientation, and distinct way of thinking. In order to analyze factors and conditions that shaped the ethnic narratives, the study divides their texts into two levels: outer and inner. At the outer-textual level, the analysis is focused on political and intellectual changes which affect the cognitive structure that the British colonial administrators had regarding the concept of race, particularly the role of race as modern scientific concept which stipulates the way the experiences of these officers, their daily encounters, were interpreted and also the process of knowledge-constructing regarding the natives. At the inner-textual level, the study concentrates on the historiography tradition, which includes whig interpretation of history, British empiricism and positivist history, in addition to styles of plot and strategy that the administrators used to portray meanings and create modern Burmese historical works.

Hence, the study argues that intellectual and political changes in Europe and colonial Burma during the period that this study focuses upon, in addition to changes of cognitive structure of British colonial administrators towards the natives, influenced narratives of ethnicity which are presented in a series of narratives on migration, stages of civilization, development of national history in form of Burmese empire-building and role of ethnic groups in Burmese history. Such influences also contribute the presentation of different ethnic groups in Burma with static and essential characteristics of each group and accentuate the antagonism between them. At any rate, results of this study reflect the self of the British colonial administrators, or the authors of Burmese modern historical writings, and their endeavor to legitimize the colonial rule through such practices.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนและแรงบันดาลใจจากบุคคลจำนวนมาก รายนามที่จะกล่าวต่อไปข้างล่างนี้ผู้เขียนล้วนเป็น “หนี้” พวกเขา ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม

หากสารนิพนธ์ฉบับนี้จะมีความดีใดอยู่บ้าง บุคคลที่มีส่วนร่วมมากที่สุดก็คืออาจารย์ผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ครูที่ดีที่สุดเท่าที่ลูกศิษย์คนหนึ่งสามารถพบได้ในชีวิตการศึกษา นอกจากอาจารย์ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาสารนิพนธ์แล้ว ยังได้คอยสั่งสอน เตือนสติ และให้กำลังใจผู้เขียนเสมอมา โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุด พระคุณของอาจารย์ยังรวมถึงความช่วยเหลือด้านการเงิน และการมอบโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทั้งในแง่วิชาการและการทำงาน อันเป็นประสบการณ์ที่ไม่สามารถหาได้จากหนังสือเล่มใด และขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ชุลีพร วิรุณหะ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้รับเป็นที่ปรึกษาร่วมสารนิพนธ์ อาจารย์ได้ให้ความเอาใจใส่ดูแลการเขียนสารนิพนธ์อย่างดี ทั้งนี้ นอกเหนือจากข้อชี้แนะทางวิชาการอันเฉียบคมและแจ่มชัดแล้ว โดยผ่านการอ่านงานเขียนของท่าน ผู้เขียนยังได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย

ในระหว่างการเรียนรายวิชาต่าง ๆ ในสองปีแรก ผู้เขียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากคณาจารย์ซึ่งทำหน้าที่บรรยายวิชาในหลักสูตรประวัติศาสตร์เอเชีย ความที่ผู้เขียนไม่ได้รับการฝึกฝนด้านระเบียบวิธีวิจัยและการเขียนงานประวัติศาสตร์โดยตรงในระดับปริญญาตรี ทำให้สิ่งที่ได้เรียนรู้ในสองปีแรกคือรากฐานในการเขียนสารนิพนธ์ฉบับนี้ โดยที่นอกจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์แล้ว รายนามอาจารย์ที่ควรกล่าวถึงในที่นี้คือ รศ.ดร.ชาติชาย พณานานนท์ อาจารย์คนแรกผู้กระตุ้นความสนใจในวิชาประวัติศาสตร์นิพนธ์แก่ผู้เขียน รวมถึงข้อคิดในการใช้ชีวิต, รศ.วุฒิชัย มูลศิลป์ อาจารย์ผู้ย้ำเตือนผู้เขียนให้ทำงานวิชาการอย่างซื่อตรงและเคร่งครัด, ผศ.มาลินี ประเสริฐธรรม และ ผศ.ดร.วงเดือน นาราสัจจ์ คำแนะนำจากการตรวจงานของอาจารย์ทั้งสองท่านช่วยให้การเขียนของผู้เขียนไม่ “เตลิด” ไปกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะท่านหลังนั้นยังให้ความกรุณารับเป็นกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์ด้วย ทั้งนี้รวมถึง ผศ.เชาวลี จงประเสริฐ, ผศ.ชมพูนุท นาคีรักษ์ และอาจารย์อัมพร เอ็งสุโสภณ แม้ว่าผู้เขียนไม่เคยมีโอกาสได้เรียนกับอาจารย์ทั้งสามท่าน แต่อาจารย์ก็ได้ให้ความเมตตาและไต่ถามถึงความก้าวหน้าในการทำงานอยู่เสมอ ผู้เขียนขอขอบพระคุณไว้ในที่นี้

ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการเขียนสารนิพนธ์ ผู้เขียนยังได้รับข้อชี้แนะและคำวิจารณ์ที่เป็นประโยชน์จากอาจารย์ต่างมหาวิทยาลัยหลายท่าน ซึ่งช่วยให้ผู้เขียนได้ทบทวนประเด็นศึกษาและปรับปรุงงานเขียนให้ดียิ่งขึ้นเท่าที่สามารถทำได้ในเวลา ทุนทรัพย์ และความสามารถที่จำกัด ขอขอบพระคุณ รศ.ฉลอง สุนทราวาณิชย์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในครั้งนำเสนอความก้าวหน้าการทำสารนิพนธ์, อาจารย์ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี แห่งภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในครั้งนำเสนอบทความในที่ประชุมเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย, อาจารย์ ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ในครั้งสอบปากเปล่าสารนิพนธ์ รวมถึงข้อคิดที่ได้จาก ศาสตราจารย์ สัญชัย สุวังบุตร, ผศ.ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร, และ รศ.ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ ผู้เขียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมายจากการสนทนากับพวกท่าน

ระหว่างปีที่สองถึงปีสุดท้ายของการศึกษา ผู้เขียนได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ต่างมหาวิทยาลัยมากมาย การสนทนากับเขาเหล่านั้นมีส่วนสำคัญต่อการทบทวนประเด็นที่ผู้เขียนศึกษาอย่างยิ่ง และเมื่อรวมกับเพื่อนร่วมภาควิชาประวัติศาสตร์ มศว. แล้วจึงเป็นไปไม่ได้ที่จะกล่าวรายชื่อพวกเขาได้หมดในที่นี้ อย่างไรก็ตาม ด้วยความระลึกถึงน้ำใจและความช่วยเหลือของพวกเขา สำหรับมิตรต่างสถานศึกษานั้น ผู้เขียนขอขอบคุณ ประกีรติ สัตสุต, ปฐม ตาคะนานันท์, อาวุธ ธีระเอก, ปราการ กลิ่นฟุ้ง, ธิกานต์ ศรีนารา, ณัฐพรรษ เตชะบรรณะปัญญา, สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ, ปรียาภรณ์ กันทะลา, อาจารย์นิตยาภรณ์ พรมปัญญา, อาจารย์บัณฑิต ไกรวิจิตร, คุณนันทนิช ชัยวิมล โดยเฉพาะสี่ท่านแรกนั้น ผู้เขียนขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับการช่วยหยิบยืมหนังสือ, คำแนะนำเกี่ยวกับหนังสือและบทความวิชาการที่น่าสนใจ, คำเชื้อเชิญที่เปี่ยมน้ำใจซึ่งทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมฟังการบรรยายของอาจารย์ ส. ก. ธ. และการสัมมนาที่จัดขึ้นในมหาวิทยาลัยของพวกเขา

สำหรับเพื่อนร่วมภาควิชาฯ ขอขอบคุณ ปิยชาติ สึงตี, ศรุตม์ เพชรสกุลวงศ์, กิตตินิพนธ์ สิรินธรภูมิ, องค์ บรรจุน, ชัยรัฐ เกาะไพศาลสมบัติ, กฤษณะ ทองแก้ว, ประภาพรรณ เธียรกุศล, ชนัญชิดา สิริจันโท, สิริมาส ศรีคง สำหรับ “อาจารย์” และเพื่อนรุ่นพี่ ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ศิริพร ดาบเพชร, อาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ, อาจารย์สัญญา ชีวประเสริฐ, อาจารย์ปิยะนาถ อังควาณิชย์กุล, อาจารย์พรชัย นาคสีทอง และอาจารย์ณัฐพร ไทยจงรักษ์ ทั้งนี้ รวมถึง พรเทพ ศรีวรกานต์ และเกียรติเหมันต์ ชาณุภาต

ขอขอบพระคุณอาจารย์จำรูญ ธรรมดา สำนักวัดมหาธาตุ ครูผู้สอนภาษาพม่าแก่ผู้เขียน

ขอขอบพระคุณ ดร.เดือนเพ็ญ ทองน่วม อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม ครูผู้ดึงผู้เขียนกลับสู่เส้นทางของการศึกษา และเป็นบุคคลแรกที่สนับสนุนให้ผู้เขียนศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ผู้เขียนยังคงระลึกถึงท่านเสมอ

ขอขอบคุณบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประจำ หอสมุดปรีดี พนมยงค์ ห้องสมุดดิเรก ชัยนาม ห้องสมุดป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันวิทยบริการ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ ศูนย์สารนิเทศฯ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนอย่างดีทุกครั้งที่ไปใช้บริการยืมหนังสือระหว่างห้องสมุด

ในช่วงปีสุดท้ายของการศึกษา ผู้เขียนต้องประสบกับปัญหาและภาวะกดดันหลายประการที่ทำให้เกือบต้องตัดสินใจหยุดการเขียนสารนิพนธ์ฉบับนี้เพื่อหันไปทำในสิ่งที่มนุษย์คนหนึ่งสมควรกระทำ อย่างไรก็ตามในห้วงความรู้สึกท้อถอยนี้ กำลังใจที่ได้รับจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คณาจารย์ของภาควิชาประวัติศาสตร์ และมิตรสหายทั้งทางในและนอกวงวิชาการ ช่วยให้ผู้เขียนยังคงก้าวเดินต่อไป ความช่วยเหลือจากคณาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ยังรวมถึงทุนการศึกษาและงานพิเศษที่ได้อนุเคราะห์แก่ผู้เขียน ในจุดนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผศ.เชาวลี จงประเสริฐ, ผศ.มาลินี ประเสริฐธรรม, คุณมานัส และ คุณจารุวรรณ ประเสริฐธรรม, อาจารย์สาคร ช่วยประสิทธิ์, อาจารย์ปริศนา ตรีทอง ที่ได้มอบทุนการศึกษาแก่ผู้เขียน อย่างไรก็ตาม ควรกล่าวด้วยว่าในบรรดาเหตุการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้จิตใจท้อถอยและสิ้นหวังอย่างถึงที่สุดนั้น การจากไปของญาติสนิทและคนใกล้ชิด ทั้งที่เป็นไปโดยธรรมชาติของสังขารมนุษย์ และที่เป็นเพราะโรคภัยอุปัทวเหตุ “ความตาย” ของพวกเขาในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน ได้ทำให้ผู้เขียนได้ตระหนักถึงคุณค่าของ “ชีวิต” และความหมายของการมีอยู่เพื่อบางสิ่งบางอย่างเช่นกัน

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณ พ่อ แม่ น้องชาย น้องสาว ที่ให้การสนับสนุนทั้งทางทุนทรัพย์ เวลา กำลังใจ รวมถึงการอดทนต่อข้อเสียนานัปการของผู้เขียน หากขาดพวกเขาแล้ว สารนิพนธ์ฉบับนี้คงไม่สามารถปรากฏขึ้นได้เลย แม้แต่เพียงในห้วงความคิด

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง……	ฉ
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	ช
ความสำคัญของการศึกษา.....	ช
ขอบเขตของการศึกษา.....	ซ
วิธีการศึกษา.....	ซ
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	ฌ
นิยามศัพท์.....	ญ
1 จาก ปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ สู่ ปัญหาตัวบทประวัติศาสตร์……..…	1
นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษและเรื่องเล่าในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคม.....	3
“เรื่องเล่าต้นแบบ” ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคม.....	7
งานเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่กับมายาคติ “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์”……..……..……	16
ปัญหาของมิติมุมมองแบบ Primordialist….....	24
ข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยา.....	24
ข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์.....	29
ข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์นิพนธ์.....	35
งานเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ในฐานะส่วนหนึ่งของกระแสภูมิปัญญาตะวันตก……	42
2 การเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์และความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ใน บรรยากาศภูมิปัญญาอังกฤษสมัยวิกตอเรียนและเอดวาร์เดียน.....	44
ความเป็นมาของความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษในระยะก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19.....	50
ความคิดเรื่องแองโกล-แซกซันกับการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติของอังกฤษ	51
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของอังกฤษเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

2 (ต่อ)

ปัญหาชาวไอริช..... 56

ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในบรรยากาศทางภูมิปัญญาของอังกฤษในระยะคริสต์-ศตวรรษที่ 19..... 59

เผ่าพันธุ์นิยมแองโกล-แซกซัน และความสูงส่งของอารยัน..... 60

การเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับเผ่าพันธุ์มนุษย์ในสมัยวิกตอเรียนถึงเอด-วาร์เดียน..... 73

มนุษย์ในกระบวนทัศน์วิวัฒนาการ ลัทธิดาร์วิน และ ลัทธิดาร์วินทางสังคม..... 78

3 จาก “มหานคร” สู่ “ชายขอบจักรวรรดิ” และทัศนคติของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่า..... 94

ใครคือข้าราชการพลเรือนอินเดีย?..... 95

ภูมิหลังทางสังคม 96

ชีวิตจริงในอาณานิคม..... 98

นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่า..... 100

คนแปลกหน้าในดินแดนแปลกถิ่น..... 101

เพื่ออังกฤษและเพื่อพม่า : ทัศนคติและความคาดหวังต่อพม่าของเจ้าหน้าที่ ICS ผู้สนับสนุนชาวพม่า..... 106

4 เผ่าพันธุ์ เรื่องเล่า และความเปลี่ยนแปลงในทัศนะของนักบริหารชาวอังกฤษที่มีต่อคนพื้นเมือง: วิภาษลักษณะของการรับรู้..... 118

การเมืองและกำเนิดของเรื่องเล่าว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาวอังกฤษกับคนพื้นเมือง..... 119

เรื่องเล่าข้ามพรมแดนและการทำให้ความเชื่อกลายเป็นจริงและสมเหตุผล..... 131

การค้ากับการสร้างเส้นเขตแดนทางการเมืองและชาติพันธุ์..... 160

ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์และการปกครองอาณานิคม: การเปลี่ยนแปลงของการรับรู้หลังทศวรรษ 1890..... 168

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 แนวการพรรณนากลุ่มชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่า จาก เซอร์ - อาเทอร์ แฟร์ ถึง ดี.จี.อี. ฮอลล์	186
การพรรณนาชาติพันธุ์ในระยะทศวรรษ 1880 ถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1880-1914)	198
การพรรณนาชาติพันธุ์ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึงระยะกบฏสะหย่าซาน (ค.ศ. 1914-1930)	221
การพรรณนาชาติพันธุ์ในระยะหลังกบฏสะหย่าซานถึงระยะการประกาศ เอก-ราชของพม่า (ค.ศ. 1931-1950)	237
6 สรุป	254
บรรณานุกรม	264
ภาคผนวก	299
ประวัติย่อผู้วิจัย	331

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	องค์ประกอบทางชาติพันธุ์ของเจ้าหน้าที่พลเรือนระดับสูงในพม่าระหว่าง ค.ศ. 1910-1948……	177
2	ประชากรพม่าในค.ศ. 1931 แบ่งตามเกณฑ์ทางชาติพันธุ์…..……	238

บทนำ

การศึกษาประเด็นเรื่องความเป็นชาติพันธุ์ในประเทศพม่าเป็นหัวข้อทางวิชาการที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการหลายสาขามาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน เหตุผลส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่ากับบรรดาชนกลุ่มน้อยยังไม่มีทีท่าว่าจะยุติลง

กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์พม่า ได้แก่ พม่า มอญ ไทใหญ่ (ชาน) และยะไข่ (อะระกัน) โดยชาวพม่าซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ (ร้อยละ 68) อาศัยอยู่บริเวณพม่าแท้ (Proper Burma)* หรือบริเวณที่ราบริมแม่น้ำ เช่น แม่น้ำอิระวดี (Irrawaddy) แม่น้ำสะโตง (Sittang) แม่น้ำชินดวิน (Chindwin) นอกจากชาวพม่าแล้วในบริเวณนี้ยังมีชาวมอญและกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากเขตภูเขาสูงอาศัยปะปนกัน ในขณะที่ชนกลุ่มอื่นจะอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบสูงหรือเทือกเขาสูงตามเขตชายแดน เช่น ชาน กะเหรี่ยง กะฉิ่น ชิน ว้า ยะไข่ และชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น มูเซอ อีก้อ ลีซอ ปะหล่อง จีนโกกัง เป็นต้น ในปัจจุบันพม่าใช้คำว่า “รัฐ” (State) สำหรับบริเวณพื้นที่ที่มีประชากรของชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ ได้แก่ รัฐกะฉิ่น รัฐชาน รัฐคะยา รัฐกะยิง หรือกะเหรี่ยง รัฐมอญ รัฐยะไข่หรืออะระกัน และรัฐชิน และใช้คำว่า “เขต” (Division) สำหรับบริเวณพื้นที่ที่มีประชากรพม่าอาศัยอยู่หนาแน่น ได้แก่ เขตสะกาย (Sagaing) เขตมะเกว (Magwe) เขตพะโค (Pegu) เขตมัณฑะเลย์ (Mandalay) เขตอิระวดี เขตตะนาวศรี (Tenasserim) และเขตย่างกุ้ง (Yangon) อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้วรัฐของชนกลุ่มน้อยดังเช่น รัฐชิน กะฉิ่น และกะเหรี่ยงนั้นประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยจำนวนมาก ดังนั้น ชื่อของแต่ละรัฐจึงมิได้ชี้ถึงความเป็นเนื้อเดียวกันทางชาติพันธุ์ (ethnic homogeneity) ภายในรัฐเหล่านั้น[1]

ในการอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองในพม่า นักวิชาการและผู้สนใจพม่าศึกษาส่วนใหญ่มีข้อสรุปล่วงหน้าร่วมกันว่า ปรากฏการณ์ความขัดแย้งระหว่างพวกพม่ากับกลุ่ม

---

*”บริเวณพม่าแท้” เป็นศัพท์บัญญัติโดยชาวตะวันตกเพื่อใช้เรียกอาณาบริเวณที่ชาวพม่าอยู่กันอย่างหนาแน่น และแบ่งแยกออกจากรัฐของคนพื้นเมืองในเขตที่สูงซึ่งอังกฤษใช้วิธีปกครองโดยอ้อม

[1]Katsumi Tamura. (1988). Ethnic Issue and National Integration in Burma. In **Historical and Cultural Studies in Burma**. edited by Yoshiaki Ishizawa. pp. 200-201.; Robert H. Taylor. (1982). Perception of Ethnicity in the Politics of Burma. **Southeast Asian Journal of Social Science**. 10(1): 8.; ภูมิสังคมวัฒนธรรมของมณฑลและรัฐต่าง ๆ ในประเทศสหภาพพม่า. (2544, พฤศจิกายน). **รู้จักพม่า**. 3(16): 4-6.

ชาติพันธุ์อื่น ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่ประวัติศาสตร์สมัยจารีต[1] และเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันกระแสธารของประวัติศาสตร์พม่า ดังเห็นได้จากตัวอย่างเรื่องราวการต่อสู้ระหว่างกษัตริย์พม่าและกษัตริย์มอญในเรื่องราชาธิราช หรือการปราบกบฏมอญของพระเจ้าอลองพญา (Alaung-hpaya, 1752-1760) เป็นต้น ข้อสรุปล่วงหน้านี้ได้รับการสนับสนุนจากความเข้าใจที่ว่าสังคมพม่าประกอบขึ้นจากกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลาย โดยที่แต่ละกลุ่มพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน อันได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี ฯลฯ รวมถึงความเป็นอิสระทางการเมืองและเศรษฐกิจ พร้อมกันนั้นก็กีดกันวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นออกไป และส่งผลให้ปัจจัยด้านชาติพันธุ์ถูกพิจารณาว่าคือสาเหตุหลักที่นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งและแตกแยกในพม่านับแต่อดีตตราบกระทั่งปัจจุบัน แนวการอธิบายนี้ถือได้ว่าเป็นผลผลิตของ “เรื่องเล่าต้นแบบ” (master narrative) ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในงานเขียนว่าด้วยประวัติศาสตร์และการเมืองพม่า และกล่าวได้ว่าภาพของการธำรงชาติพันธุ์ในอดีตที่ปรากฏในงานเขียนเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจปัญหาชาติพันธุ์ในพม่า

อย่างไรก็ตาม คำอธิบายข้างต้นมิได้เป็นมติเด็ดขาดในแวดวงวิชาการพม่าศึกษา นักวิชาการหลายท่านจากต่างสาขาวิชาได้ตั้งคำถามต่อแนวการอธิบายนี้ และวิพากษ์ถึงจุดด้อยทางทฤษฎีซึ่งส่งผลต่อการทำความเข้าใจสภาพการธำรงชาติพันธุ์ในพม่าที่เป็นอยู่จริง ทั้งในมิติของอดีตและปัจจุบัน ดังตัวอย่างความพยายามของนักมานุษยวิทยานับแต่ทศวรรษ 1950 ในการศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างคนในเขตที่สูงกับพื้นราบ* หรือการตั้งคำถามต่อการใช้เกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า[2] เป็นต้น งานวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และการปรับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

---

[1]Michael Aung-Thwin. (1998). **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 145, 147.; and Robert H. Taylor. (1982). **op. cit**. p. 7.

*ดูตัวอย่างการศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบริเวณชายแดนพม่า-ไทย และการปรับรับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้จาก Charles F. Keyes. (1974). **Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma**. pp. 1-23. ในกรณีของพม่านั้นคายส์กล่าวว่า แม้กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชาวเขาจะไม่ถูกรวมเข้าสู่ระบบสังคมของคนพื้นราบ แต่อิทธิพลจากระบบวัฒนธรรมและศาสนาของคนพื้นราบได้ขยายไปสู่คนเหล่านี้ซึ่งทำให้ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมที่สูง (upland culture) กับวัฒนธรรมพื้นราบ (lowland culture) ไม่ตัดขาดกันอย่างชัดเจน (Charles F. Keyes. 1995: 19, 54)

[2]Edmund R. Leach. (2000). The Frontiers of ‘Burma’ (1961). In **The Essential Edmund Leach. Vol. 1.: Anthropology and Society.** pp. 225-242.; F.K. Lehman. (1967). Ethnic Categories in Burma and the Theory of Social Systems. in **Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations**., Vol.1. edited by Peter Kunstadter. pp. 93-124.

ในมิติของวิชาประวัติศาสตร์ การวิพากษ์แนวการตีความดังกล่าวปรากฏทั้งในด้านการวิพากษ์ตัวเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต (ประวัติศาสตร์) และในด้านการศึกษางานเขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต (ประวัติศาสตร์นิพนธ์) ในด้านประวัติศาสตร์นั้น ข้อเสนอที่โดดเด่นและได้รับการยอมรับมากเป็นของ วิกเตอร์ ลิเบอร์แมน (Victor Lieberman) ซึ่งเสนอว่า การตีความประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตเป็นการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ หรือสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์นั้น เป็นการตีความที่ผิดบริบททางประวัติศาสตร์ เหตุเพราะมีปัจจัยอื่นที่สำคัญกว่าปัจจัยเรื่องความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ในการผลักดันให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐ[1] นอกจากนั้น อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังไม่ใช่สิ่งที่กำหนดได้เพียงจากคุณสมบัติภายนอก เนื่องจากการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เสมอ ส่วนในด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็ปรากฏกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นว่างานเขียนทางประวัติศาสตร์สมัยจารีตดังเช่นพงศาวดารพม่า (ยาสะเวง) และพงศาวดารมอญนั้นมิได้เน้นประเด็นเรื่องชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์เป็นเนื้อหาสำคัญหรือเพื่อใช้เป็นโครงเรื่องสำหรับการเขียนงาน[2*]

ข้อวิพากษ์ข้างต้นนำไปสู่การตั้งคำถามถึงที่มาของมายาคติเรื่องการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ในประวัติศาสตร์พม่าซึ่งเปรียบเสมือนภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ จากการศึกษาของนักวิชาการตะวันตกและพม่าพบว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิใช่สิ่งที่มีอยู่เดิมในสังคมพม่า หากเป็นการประดิษฐ์ทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นในสมัยอาณานิคม ภายใต้อิทธิพลของกระแสองค์ความรู้เกี่ยวกับเผ่าพันธุ์มนุษย์ อุดมการณ์ทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ (British colonial administrators) ซึ่งเข้ามาปฏิบัติงานในพม่ากับคนพื้นเมือง[2] กระบวนการสร้างมายาคติหรือภาพแทนทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวปรากฏ

---

[1]Victor B. Lieberman. (1978). Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma. **Modern Asian Studies**. 12(3): 459-462.

[2]Michael Aung-Thwin. (1998b). The Myth of the Three Shan Brothers. In **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 121-143.; Ronald D. Renard. (1988). Minorities in Burmese History. In **Ethnic Conflict in Buddhist Societies: Sri Lanka, Thailand and Burma**. edited by K.M. De Silva, et al. pp. 77-91.

*อย่างไรก็ตาม ควรบันทึกในที่นี้ด้วยว่าผู้วิจัยมิได้กล่าวหรือเสนอว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมพม่าสมัยจารีตปราศจากการตระหนักถึงสำนึกความเป็นชุมชนเดียวกัน หรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ นัยยะของข้อเสนอที่ผู้เขียนยกมานี้อยู่ที่การมุ่งอธิบายว่าคุณลักษณะทางชาติพันธุ์ไม่ได้เป็น “ประเด็น” หรือปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดพรมแดนทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในบริบทของประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต

[2]Benedict Anderson. (1998). Majorities and Minorities. In **The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World**. pp. 318-330.; Michael Aung-Thwin. (1998b). **loc. cit**. pp. 121-143.; idem. (2005). **The Mists of Ramañña: The Legend that was Lower Burma**. pp. 281-298.

ผ่านกิจกรรมทางการเมือง-สังคม และทางปัญญาในหลายรูปแบบ รูปแบบที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเขียนงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เพิ่งได้รับการบุกเบิกโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเป็นกิจกรรมทางภูมิปัญญาที่ดำเนินไปพร้อมกับการค้นคว้าในแขนงวิชาอื่น เช่น นิรุกติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา ภายใต้กระบวนทัศน์การหาความรู้แบบประจักษ์นิยม (empiricism) ที่เน้นวิธีการรวบรวมข้อเท็จจริงผ่านการสังเกตการณ์ อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ในพม่าอันเป็นผลจากวิธีการหาความรู้แบบประจักษ์นิยมนั้นไม่อาจสร้างภาพสะท้อนความจริงทั้งหมดของสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตได้อย่างเป็นภววิสัย[1] แต่เป็นเพียงภาพที่เกิดจากการเลือกสรรสิ่งที่สอดคล้องกับกรอบการรับรู้หรือทัศนคติของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เขียนงานประวัติศาสตร์ พร้อมกันนั้นก็ปิดกั้นบางสิ่งไม่ให้ปรากฏออกมา ทั้งนี้ ภาพแทนอดีตของการธำรงชาติพันธุ์ในพม่าที่ถูกให้ความหมายโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการกำหนดความทรงจำเกี่ยวกับอดีตของคนพื้นเมือง เป็นกรอบการรับรู้สำหรับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพม่า ภาพดังกล่าวได้ถูกผลิตซ้ำและขยายกว้างออกไปภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดให้เป็นชนกลุ่มน้อยภายหลังการได้รับเอกราชของพม่า[2] ผ่านการใช้งานเขียนหรือโครงเรื่องทางประวัติศาสตร์แบบนี้ในรูปแบบเรียน งานวิชาการ หรืองานเชิงสารคดีในเวลาต่อมา

โดยเหตุที่งานเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการกำหนดการรับรู้เรื่องราวการต่อสู้ทางชาติพันธุ์ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาโดยมุ่งประเด็นไปที่รูปแบบการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานเขียนเหล่านี้ โดยผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า รูปแบบการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งเขียนขึ้นในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นผลจากปัจจัยที่สำคัญสองระดับ คือ ปัจจัยภายนอกตัวบท ได้แก่ วาทกรรมเผ่าพันธุ์/เชื้อชาติ (racial discourse), อุดมการณ์ทางการเมืองของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิปัญญาและการเมือง และปัจจัยภายในตัวบท คือ ลักษณะของโครงเรื่องและกลวิธีการอธิบายในตัวบททางประวัติศาสตร์เหล่านั้น ซึ่งปัจจัยทั้งสองระดับมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างภาพแทนอดีตของการธำรงชาติพันธุ์ในพม่า

ผู้วิจัยพิจารณาว่า งานศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าสมัยใหม่โดยนักวิชาการไทยที่ผ่านมาให้ความสำคัญและความสนใจในการสืบค้นบทบาทและโลกทัศน์ของนักบริหารอาณานิคมชาว

---

[1] ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2538, สิงหาคม-ตุลาคม). ภาพตัวแทน: แทนสิ่งที่แทนไม่ได้. **จุลสารไทยคดีศึกษา**. 12(1): 16-18.

[2] David Brown. (1996). **The State and Ethnic Politics in Southeast Asia**. pp. 33-65.; Robert H. Taylor. (1982). **loc. cit.**

อังกฤษผู้ริเริ่มการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่น้อยเกินไป รวมทั้งขาดการตระหนักถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมการเขียนประวัติศาสตร์ของอังกฤษ โดยเฉพาะในประเด็นโครงเรื่อง (plot) ในงานประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้นักวิชาการเหล่านั้นเข้าใจว่างานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่รับเอาโครงเรื่องประวัติศาสตร์ราชวงศ์จากงานเขียนประเภทพงศาวดารพม่าหรือยาสะเวง ซึ่งมีจุดเริ่มจากงานประวัติศาสตร์พม่าฉบับมาตรฐานเรื่องแรกที่เขียนโดยเซอร์อาเทอร์ แฟร์ (Sir Arthur Phayre) อันเป็นความเข้าใจเพียงด้านเดียว และก่อให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวไปได้ว่าแนวการเขียนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมพม่านั้นมีรากสืบจากงานเขียนประเภทยาสะเวงโดยตรง โดยเฉพาะแนวการเขียนที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของชนชั้นปกครอง เรื่องราวแวดล้อมองค์พระมหากษัตริย์ พระปรีชาสามารถของกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ และลักษณะเนื้อหาที่เน้นบทบาทอันโดดเด่นของชนชาติพม่า ข้ออ่อนเหล่านี้มีที่มาสืบทอดจากมุมมองแบบนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษสมัยอาณานิคมที่มองว่างานประวัติศาสตร์ของตนคือการรื้อฟื้นอดีตของคนพื้นเมือง ซึ่งทำให้นักวิชาการไทยผู้อ้างอิงหรือใช้ข้อมูลจากงานเขียนเหล่านี้เน้นความสืบเนื่องในเชิงโครงเรื่องระหว่างงานเขียนทางประวัติศาสตร์สมัยจารีตกับงานเขียนประวัติศาสตร์แบบสมัยใหม่มากเกินจริงโดยไม่รู้ตัว

ในขณะเดียวกัน แม้ว่านักวิชาการไทยบางท่านจะมองเห็นความสำคัญของทัศนะการถือเอายุโรปเป็นศูนย์กลาง (Euro-centric) ภาระคนขาว (White Man's Burden) ลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม (racism) ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อการเขียนงานประวัติศาสตร์ และการขาดตอนระหว่างสำนึกเกี่ยวกับอดีตแบบจารีตกับสำนึกแบบใหม่ของตะวันตกในหมู่ชาวพม่ารุ่นใหม่ในตั้งแต่ระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายประเด็นปัญหาดังกล่าว แนวโน้มของคำอธิบายมักจะเป็นไปในลักษณะแนวดิ่ง กล่าวคือมุ่งพิจารณาไปที่อำนาจ (authority) ของชาวอังกฤษที่อยู่ด้านบนลงมาสู่คนพื้นเมืองที่อยู่ด้านล่าง (top-down) รวมทั้งแบ่งแยกผลิตผลทางภูมิปัญญาของชาวตะวันตกออกจากลักษณะที่ถูกจัดให้เป็นแบบชาตินิยมคนพื้นเมืองออกจากกันอย่างชัดเจน แม้จะยอมรับว่างานประวัติศาสตร์ทั้งสองแนวล้วนเขียนขึ้นภายใต้ทฤษฎีมหาบุรุษ (great man theory)* วิธีการมองและอธิบายปัญหาเช่นนี้ละเลยบทบาทวาทกรรมเผ่าพันธุ์ ปฏิสัมพันธ์อัน

---

*ดังพิจารณาจาก นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2525, มิถุนายน). ประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่า: ดี จี อี ฮอลล์ v.s. หม่องทินอองๆ. **รวมบทความประวัติศาสตร์**. (5): 98-100.; สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2526). ปฏิกิริยา, ประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่า: ดี จี อี ฮอลล์ v.s. หม่องทินอองๆ. **รวมบทความประวัติศาสตร์**. (6): 91-94.; ม.ร.ว. รุจยา อาภากร, และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2530). **ทิศทางการศึกษาประวัติศาสตร์-การเมืองพม่า: การค้นพบการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของความเป็นพม่า**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "พม่าศึกษา". หน้า 2-3, 6-7 จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ 31 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ 2530 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.; สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. (2544). ลิเบอร์แมนกับวัฏจักรทางการเมืองของพม่าและอยุธยา. ใน **ลืมโคตรเหง้าก็เผาแผ่นดิน**. บรรณาธิการโดย กาญจนี ละอองศรี, และ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. หน้า 139-

ซับซ้อนระหว่างชนชั้นปกครองผิวขาวกับคนพื้นเมือง และบทบาทของตัวบท อันเป็นปัจจัยซึ่งทำหน้าที่กำหนดการรับรู้และความรู้สึกนึกคิดของทั้งสองฝ่าย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการเขียนประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าโดยมุ่งวิเคราะห์ไปที่ประเด็นดังกล่าว นอกจากจะก่อประโยชน์ในแง่ของการสร้างองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าสมัยใหม่โดยตรงแล้ว ยังอาจช่วยเปิดมุมมองใหม่แก่การศึกษาประวัติศาสตร์พม่าในมิติอื่น ๆ ทั้งเป็นการเปิดพื้นที่สำหรับการวิพากษ์วาทกรรมยุคอาณานิคมซึ่งยังคงดำรงบทบาทในฐานะวาทกรรมที่ครอบงำแนวการตีความประวัติศาสตร์พม่าในปัจจุบันอีกด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การศึกษาการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ค.ศ.1880-1950 ยังไม่ปรากฏในระดับของงานวิจัยทั้งไทยและต่างชาติมาก่อน ทว่า มีงานวิชาการของชาวต่างชาติบางชิ้นที่กล่าวถึงประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ คือ

Michael Aung-Thwin. (1998). The Myth of the Three Shan Brothers. in **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน Journal of Asian Studies. volume 55 no. 4 (November 1996) และนำมารวมพิมพ์ไว้กับบทความว่าด้วยประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าชิ้นอื่น ๆ ข้อเสนอหลักของอองทวินในงานชิ้นนี้คือ เรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทสามพี่น้องชานซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปในงานประวัติศาสตร์พม่านั้น เป็นมายาคติที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยไม่มีหลักฐานพื้นเมืองร่วมสมัยใด ๆ ที่ชี้ว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของสามพี่น้องเป็นชาวชาน อองทวินอธิบายว่าการเกิดขึ้นของมายาคติดังกล่าวเป็นผลจากทฤษฎีด้านชาติพันธุ์ และบรรยากาศทางวิชาการในขณะที่นักปกครองตะวันตกเหล่านั้นเขียนงาน โดยที่มายาคติดังกล่าวมีผลกระทบต่อการรับรู้ประวัติศาสตร์พม่าจนกระทั่งปัจจุบัน

151.; และ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2548). หม่องทินอ่อง : นักประวัติศาสตร์ชาตินิยมพม่า. **ศิลปวัฒนธรรม**. 26(8): 146-156.

Victor B. Lieberman. (1978). Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma. **Modern Asian Studies**. Volume 12 No.3 pp. 455-482.

ผู้เขียนได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าและเสนอว่า การตีความของนักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกและนักประวัติศาสตร์พื้นเมืองว่าความขัดแย้งในพม่าระหว่างรัฐพม่าตอนบนกับหัวเมืองพม่าตอนล่างในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ (ethnic struggle) หรือการต่อสู้ระหว่างลัทธิชาตินิยมทางชาติพันธุ์ (ethnic-nationalism) นั้นเป็นการตีความที่ผิดบริบททางประวัติศาสตร์

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องการพรรณนาชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษนั้น ลิเบอร์แมนได้ทำการสำรวจงานเขียนประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ และพบว่างานเหล่านี้มีแนวการตีความที่เหมือนกัน กล่าวคือนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษโน้มเอียงที่จะตีความว่าสงครามที่เกิดขึ้นในพม่าช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นการต่อสู้ระหว่างขบวนการชาตินิยมพม่ากับมอญ ซึ่งการตีความในลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นต้นแบบแก่งานประวัติศาสตร์พม่ายุคหลัง

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. ศึกษาอิทธิพลของกระแสความคิดที่สะท้อนความคิด ความรับรู้ และมีผลต่อการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ
2. ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ที่ทำให้วาทกรรมเผ่าพันธุ์ปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ
3. ศึกษาลักษณะของโครงเรื่องและแบบแผนการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงอิทธิพลของกระแสความคิด วาทกรรมเผ่าพันธุ์ และบริบททางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดความรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า รวมถึงลักษณะของโครงเรื่องและแบบแผนการนำเสนอที่มีผลต่อการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ
2. ทำให้ช่วยเสริมสร้างฐานความรู้สำหรับการวิจัยประเด็นเรื่องชาติพันธุ์และสมัยอาณานิคมในพม่าในโอกาสต่อไป
3. ทำให้ขยายขอบเขตความรู้ด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าที่เขียนขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19–20

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาของการศึกษาระหว่าง ค.ศ. 1880–1950 โดยเริ่มการศึกษาจากงานเรื่อง *British Burma Gazetteer* (1880)* และสิ้นสุดที่งานเรื่อง *Burma* (1950) ของดี.จี.อี. ฮอลล์ การกำหนดระยะเวลาในการศึกษาเช่นนี้ เนื่องด้วยผู้วิจัยพิจารณาว่ากลุ่มงานประวัติศาสตร์ที่ใช้ทำการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวมีความสม่ำเสมอในรูปแบบแนวการเขียนงาน ลักษณะโครงเรื่อง และการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในระดับหนึ่ง นอกจากนั้น ยังเป็นระยะเวลาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพม่า ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในโลกทัศน์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อคนพื้นเมือง กล่าวคือ นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1880 อังกฤษได้เข้ายึดครองพม่าโดยสมบูรณ์จากชัยชนะในสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 3 จากนั้นอังกฤษได้ล้มเลิกสถาบันกษัตริย์พม่า และเข้าปกครองพื้นที่พม่าแท้โดยตรง ส่วนรัฐชนกลุ่มน้อยทางด้านตะวันออกนั้นอังกฤษใช้วิธีการปกครองโดยอ้อม ในช่วงเวลาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1900 จนถึงทศวรรษ 1930 นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่าต้องประสบกับการต่อต้านจากชาวพม่าจนนำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง-การปกครองในด้านต่างๆ กระทั่งอังกฤษยินยอมมอบเอกราชอย่างสมบูรณ์ให้แก่พม่าใน ค.ศ. 1948

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษากระแสทางภูมิปัญญา และผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม ที่ส่งผลสะเทือนต่อแนวการพรรณนาชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ และจำกัดขอบเขตการศึกษาไว้ที่ประเด็นการทำให้วาทกรรมเผ่าพันธุ์สามารถปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในงานเขียนเหล่านี้ โดยจะไม่เน้นศึกษาประเด็นเรื่องการถ่ายทอดวาทกรรมเผ่าพันธุ์สู่คนพื้นเมืองกลุ่มต่างๆ ในพม่า และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากวาทกรรมดังกล่าวในช่วงเวลาหลังจากทศวรรษ 1940

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยแบ่งระยะเวลาในการศึกษาการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 : ระหว่าง ค.ศ. 1880-1914 ระยะที่ 2 : ระหว่าง ค.ศ. 1914-1930 และระยะที่ 3 : ระหว่าง ค.ศ. 1931-1950 โดยกำหนดจากความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในโลกทัศน์และทัศนะที่มีต่อคนพื้นเมืองในพม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ซึ่งสัมพันธ์อยู่กับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การแบ่งระยะเวลาในการศึกษาดังกล่าวเป็นไปเพื่อช่วยให้เห็นภาพกว้างของลักษณะการพรรณนา มากกว่าที่จะใช้เป็นเกณฑ์หลักในการจำแนกโครงสร้างและเนื้อหาของงานประวัติศาสตร์พม่า

---

*ฉบับที่ใช้ทำการศึกษาเป็นฉบับพิมพ์ใหม่ ค.ศ. 1987 โดยเปลี่ยนชื่อเป็น *Gazetteer of Burma*

เอกสารหลักที่ใช้เป็นหลักฐานชั้นต้นในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในรูปของหนังสือ และงานเขียนประเภทอื่นของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีเนื้อหาว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่าและได้รับการเผยแพร่ระหว่าง ค.ศ. 1880-1950 และใช้เอกสารรองได้แก่ งานวิจัย หนังสือ และบทความวิชาการ

ในส่วนของแนวทางการวิจัย ผู้วิจัยพิจารณาตัวบททางประวัติศาสตร์ในระยะเวลาที่ศึกษาในฐานะเป็นงานวรรณกรรมประเภทหนึ่ง โดยจะมุ่งวิเคราะห์ประเด็นลักษณะโครงเรื่อง และรูปแบบการอธิบายซึ่งส่งผลต่อการพรรณนามโนทัศน์ทางชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น เผ่าพันธุ์/เชื้อชาติ (race) ชนเผ่า (tribe) ชนกลุ่มใหญ่–ชนกลุ่มน้อย (majority–minority) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะไม่กำหนดคำนิยามล่วงหน้าแก่มโนทัศน์เหล่านี้อย่างตายตัว ทั้งนี้เพื่อดูว่านักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้ส่งผ่านความหมายที่มีอยู่เดิมในสังคม อันเป็นความหมายที่ผูกติดอยู่กับวัฒนธรรม และพื้นที่ทางสังคม และสร้างความหมายใหม่ให้แก่มโนทัศน์เหล่านั้นผ่านงานประวัติศาสตร์ของพวกเขาอย่างไร

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
2. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
4. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. ห้องสมุดคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
11. ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
12. แหล่งข้อมูลออนไลน์

นิยามศัพท์

นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ (British Colonial Administrators)

นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง นายทหาร ข้าราชการพลเรือน และลูกจ้างชาวอังกฤษที่ปฏิบัติงานอยู่ในอาณานิคม

การถอดเสียงคำภาษาพม่าเป็นภาษาไทย

การถอดคำในภาษาพม่าเป็นคำไทยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยยึดหลักตาม *พจนานุกรมพม่า-ไทยและไทย-พม่า* (2537) จัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ส่วนคำที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรม ผู้วิจัยจะใช้วิธีถอดคำเป็นไทยโดยยึดเกณฑ์การสะกดและออกเสียงในพจนานุกรมเล่มดังกล่าวเช่นกัน อนึ่ง สำหรับคำที่เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปอยู่แล้ว เช่น บุเรงนอง ย่างกุ้ง พะโค เป็นต้น ผู้วิจัยอนุโลมใช้ตามที่เป็นมาแต่เดิม

บทที่ 1
จาก ปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ สู่ ปัญหาตัวบทประวัติศาสตร์

การศึกษาเรื่องสำนึกชาติพันธุ์* (ethnic consciousness) ในประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตอุปสรรคสำคัญที่กีดขวางนักประวัติศาสตร์เสมอมาคือการขาดแคลนหลักฐานที่จะนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์สภาพสังคมของคนระดับล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม โดยเฉพาะหลักฐานลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นรูปรอยสำคัญให้นักประวัติศาสตร์สามารถวิเคราะห์วิธีคิด โลกทัศน์และสำนึกทางชาติพันธุ์ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นที่ทราบทั่วไปว่าการขาดแคลนหลักฐานประเภทดังกล่าวมีเหตุจากการที่คนพื้นเมืองในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีค่านิยมในการจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

---

*โดยทั่วไปแล้วงานเขียนชาติพันธุ์วรรณารวมถึงงานเขียนประเภทอื่นในสมัยอาณานิคมนิยมใช้คำว่า “tribe” (เผ่าชน) และ “race” (เผ่าพันธุ์/เชื้อชาติ) ในความหมายของการจัดประเภทยามกล่าวถึงกลุ่มคนที่มีคุณสมบัติทางกายภาพและวัฒนธรรมแตกต่างกัน ในขณะที่คำว่า “ชาติพันธุ์” (ethnic) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า “ethnos” (people) ในภาษากรีกนั้นถูกใช้น้อยมากและเป็นในลักษณะของคำคุณศัพท์มากกว่าคำนาม ส่วนคำว่า “ethnicity” นั้น (ในความรู้ของผู้วิจัย) ไม่ปรากฏในเอกสารสมัยอาณานิคมของพม่า ขณะที่คำว่า ethnic group แม้จะปรากฏให้เห็นในเอกสารของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่เขียนขึ้นในครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 อยู่บ้าง แต่คำเริ่มถูกใช้มากขึ้นโดยนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันในทศวรรษ 1950 (Keyes. 2002: 1169)

คำว่า ethnic ทวีความสำคัญมากขึ้นในทศวรรษ 1960 โดยถูกนำมาใช้แทนคำว่า race ซึ่งถูกวิจารณ์โดยผู้ศึกษาด้านมานุษยวิทยาว่ามีความหมายแคบ สื่อถึงทฤษฎีวิวัฒนาการ และมีนัยยะดูหมิ่น โดยเฉพาะในมิติทางวัฒนธรรม ความแพร่หลายของคำว่า ethnic ส่งผลให้การใช้คำว่า race มีความหมายเน้นไปที่การจัดประเภททางกายภาพและชีววิทยา กระนั้นก็ดีทั้งคำว่า race และ ethnic ยังคงมีความหมายร่วมในแง่ที่บ่งชี้ถึงการสืบสาย (descent) (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Tonkin, and McDonald. 1989: cf. 11-17; Hutchinson, and Smith. 1996; Keyes. 2002; Fenton. 2003; ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. 2547; นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. 2547)

เพื่อป้องกันความสับสนแก่ผู้อ่านและความไม่คงเส้นคงวาในการใช้คำทั้งสอง ด้วยเหตุนี้ ข้อตกลงเบื้องต้นในการใช้คำ “ชาติพันธุ์” และ “เผ่าพันธุ์/เชื้อชาติ” ในงานวิจัย คือ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “เผ่าพันธุ์” โดย 1) ในความหมายของการจัดประเภทที่อิงอยู่กับคุณสมบัติทางกายภาพหรือชีววิทยา เช่น สีผิว ลักษณะเส้นผม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ติดตัวแต่กำเนิด และ 2) โดยการอ้างอิงกับคำที่ถูกใช้ในเอกสารสมัยอาณานิคม อันเป็นการใช้ในฐานะ “หลักฐานทางประวัติศาสตร์” ซึ่งเป็นความหมายดั้งเดิมที่ครอบคลุมทั้งคุณสมบัติทางกายภาพและวัฒนธรรม และใช้คำว่า “ชาติพันธุ์” ในความหมายของ 1) เป็นการวิพากษ์ข้อจำกัดของคำว่า “เผ่าพันธุ์” ที่ถูกใช้ในเอกสารเหล่านั้น และ 2) เป็นมโนทัศน์ที่ผู้วิจัยใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมพม่าสมัยจารีตและสมัยอาณานิคม

แม้จะมีทางออกอยู่บ้างสำหรับปัญหาข้างต้น อาทิ การนำหลักฐานสมัยจารีต*ที่เขียนโดยชนชั้นปกครองมาวิเคราะห์เพื่อฟื้นภาพโครงสร้างสังคมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองพม่ากับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในมิติของการดำรงชีวิตประจำวัน ทว่ามุมมองที่ได้ย่อมถูกบริบทหรือภูมิหลังของผู้เขียนหลักฐานครอบงำ กล่าวคือหลักฐานที่เขียนขึ้นโดยชนชั้นปกครองย่อมอยู่ภายใต้อิทธิพลวิธีคิดและโลกทัศน์แบบชนชั้นปกครองไม่มากก็น้อย ส่วนหนทางอื่นเช่นการนำหลักฐานประเภทเอกสารของชาวต่างชาติ (หลักฐานจีน อาหรับ และตะวันตก) ที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองมาทำการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงแบบแผนลักษณะความเป็นชาติพันธุ์ที่น่าจะเป็นอยู่จริงในอดีตมากที่สุดนั้น แม้ได้รับความนิยมและถือปฏิบัติอย่างกว้างขวางอยู่แล้วในหมู่นักประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ดีปัญหาที่มักถูกถามตามมาเสมอคือ ชาวต่างชาติที่จดบันทึกเรื่องราวเหล่านั้นมีความเข้าใจต่อรูปการณ์ด้านชาติพันธุ์ของคนท้องถิ่นดีเพียงใด ทั้งยังรวมถึงปัญหาในเรื่องอคติที่เกิดจากความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางศาสนา ลัทธิการเมือง วัฒนธรรมและเผ่าพันธุ์

---

*เกี่ยวกับภาพรวมธรรมชาติและลักษณะของ “งานเขียนทางประวัติศาสตร์” ของรัฐภาคพื้นทวีปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยจารีตแต่ละประเภท โปรดดูเพิ่มเติมใน วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2537). งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กลุ่มประเทศภาคพื้นทวีป. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (16): 1-44.; ชาติชาย พณานานนท์. (2526). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอ่านและการวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. สำหรับงานเขียนของรัฐจารีตภาคพื้นน้ำโปรดดู ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2537). งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคน้ำสมัยจารีต: หน้าที่ของอดีตและการรับรู้อดีตของคนพื้นเมือง. **รวมบทความประวัติศาสตร์** (16): 47-61.; ชุลีพร วิรุณหะ. (2544, มกราคม-มีนาคม). โลกทัศน์ของชาวมลายูจากงานเขียนราชสำนัก. **เอเชียปริทัศน์**. 22(1): 1-19.; ดินาร์ บุญธรรม. (2548). **เอกภาพในความแตกต่างของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย: มุมมองผ่านบันทึกอดีตของคนพื้นเมือง**. เอกสารประกอบการอบรมครูสอนสังคมศึกษา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สถานการณ์ปัจจุบันในปริทัศน์ประวัติศาสตร์” ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างวันที่ 19-20 สิงหาคม 2548. (22 แผ่น).

สำหรับองค์ความรู้แขนงนี้ในโลกวิชาการภาษาอังกฤษ งานมาตรฐานที่ควรกล่าวถึงยังคงได้แก่ D.G.E. Hall, editor. (1961). **Historians of South-East Asia**. London: Oxford University Press.; C.D. Cowan, and O.W. Wolters, editors. (1976). **South-East Asian History and Historiography: Essay Presented to D.G.E. Hall**. Ithaca: Cornell University Press. และ Anthony Reid, and David Marr, editors. (1979). **Perceptions of the Past in Southeast Asia**. Singapore: The Asian Studies Association of Australia. รวมถึงบทความบางเรื่องใน Abu Talib Ahmad, and Tan Leok Eei, editors. (2003). **New Terrains in Southeast Asian History**. Athens, OH: Ohio University Press.

1. นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษและเรื่องเล่าในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคม

"Without that preconceived theoretical framework, their ethnicity, as an issue, did not even rise"

Michael Arthur Aung-Thwin, *The Myth of Three Shan Brother*s

ดังที่นิยมอ้างในหมู่นักคิดในกระแสหลังอาณานิคม (Post-colonialism) ว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมตะวันตกและดินแดนด้านตะวันออกที่ตกเป็นอาณานิคม ซึ่งอาจเรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างตะวันตก-ตะวันออก (Occidental-Oriental Relations) นั้น สรรพสิ่งต่าง ๆ ของโลกตะวันออกก็ได้กลายเป็นวัตถุทางการศึกษาแก่ตะวันตก[1] ถ้อยความที่เข้าใจยากนี้หากกล่าวให้ง่ายและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นก็คือ นอกจากดินแดนตะวันออกจะเป็นแหล่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจอันอุดมสมบูรณ์ที่ส่งเสริมความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองแก่ตะวันตกแล้ว ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งโครงการที่ชาวตะวันตกกล่าวอ้างว่าเพื่อประโยชน์แก่คนพื้นเมืองเองนั้น ต่างคือปรากฏการณ์ที่ทับซ้อนอยู่กับมหกรรมการศึกษาโลกอาณานิคม อันเป็นภารกิจที่เจ้าอาณานิคมตะวันตกเชื่อว่าคือเครื่องมืออันสำคัญต่อการสนับสนุนงานด้านการปกครองอาณานิคม รัฐบาลอาณานิคมได้จัดสรรทุนสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กร หน่วยงาน สมาคม สถาบันวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ว่าด้วยตะวันออก[2] ซึ่งทำให้ทุกสิ่งในดินแดนตะวันออกที่ชาวตะวันตกได้แลเห็น สัมผัสรับรู้ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตของผู้คน วัฒนธรรมประเพณี ธรรมชาติ ทัศนียภาพของภูมิสถาน ฯลฯ ทั้งที่ผ่านประสบการณ์โดยตรงและที่รับรู้ต่อมา ถูกแปรเป็นข้อมูลในรูปของเอกสารจำนวนมหาศาลเพื่อให้ชาวตะวันตกได้เรียนรู้ว่าตะวันตกและตะวันออกนั้นต่างกันอย่างไร อย่างไรก็ดี นักคิดกลุ่มดังกล่าวก็ชี้ว่าภายใต้กระบวนการสร้างองค์ความรู้ว่าด้วยตะวันออกที่มีความเข้มข้น จริงจัง และมีความเป็นเหตุเป็นผลอย่างยิ่งในรูปของศาสตร์สมัยใหม่ต่าง ๆ เช่น มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ ฯลฯ จนดูประหนึ่งว่าความรู้อันเกิดจากกระบวนวิธีศึกษาเหล่านั้นมีความเป็นภววิสัย (objectivity) อันเป็นอุดมคติอย่างหนึ่งที่วางอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า ระหว่างถ้อยคำหรือข้อความ

---

[1] Edward Said. (1978). **Orientalism**. pp. 1-28.

[2] C.A. Bayly. (2002). The Orient: British Historical Writing about Asia since 1890. In **History and Historians in the Twentieth Century**. edited by Peter Burke. pp. 88-119.

เฉพาะผลงานของอังกฤษในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โปรดดู Ralph Smith. (1986). The Evolution of British Scholarship on South-East Asia 1820-1970: Is There a "British Tradition" in South-East Asian Studies?. In **Britain and South-East Asia, Special Issue.** edited by D.K. Bassett, and Victor T. King. pp. 1-28. Great Britain: Centre for South-East Asian Studies, The University of Hull.

(statements) กับความจริงของสิ่งที่ศึกษา (facts) ซึ่งเป็นเรื่องหรือสิ่งที่อยู่ภายนอก (there) นั้น สามารถเข้าถึงหรือเชื่อมกันได้โดยตรงโดยไม่ผ่านตัวกลางอื่นใด ทว่าอุดมคตินี้กลับแฝงความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน หรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจ (relations of power) ระหว่างชาวตะวันตกผู้เป็นเจ้าอาณานิคมกับคนพื้นเมืองตะวันออกไว้อย่างแนบเนียน ในบรรดาสิ่งที่ถูกเลือกขึ้นมาศึกษานี้มี “อดีต” ของดินแดนอาณานิคมรวมอยู่ด้วย

ในกรณีของการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอดีตของพม่า ภายใต้กระบวนการทำความเข้าใจอดีตของอาณานิคมพม่าอันเป็นชิ้นส่วนเล็ก ๆ ชิ้นหนึ่งในภาพรวมทั้งหมดของประวัติศาสตร์จักรวรรดินิยมอังกฤษ ซึ่งปรากฏให้เห็นชัดเจนที่สุดผ่านกิจกรรมการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ (British Colonial Administrators) อาจกล่าวได้ว่าตรรกะของความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างตะวันตก-ตะวันออกได้แทรกซึมและแผ่ขยายไปทั่วตัวบททางประวัติศาสตร์เหล่านั้นเช่นกัน ซึ่งทำให้ผลงานที่เกิดจากกิจกรรมทางปัญญาดังกล่าวไม่เป็นเพียงการฟื้นอดีต (reconstruction of the past) หรือความทรงจำที่คนพื้นเมืองหลงลืมไป (หรืออาจไม่เคยถูกเลือกจดจำ) แต่ยังเป็นพื้นที่ที่แสดงถึงโครงการธำรงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า ซึ่งนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเชื่อและ/หรือคาดหวังว่าสิ่งที่ตนแสดงออกมานั้นเป็นรูปแบบที่เป็นเช่นนั้นมาแต่อดีต เป็นลักษณะโดยธรรมชาติซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยาก ไม่ว่าคุณลักษณะดังกล่าวนั้นจะเป็นไปในลักษณะชื่นชมหรือดูแคลนก็ตาม

เมื่อพิจารณาในมิติของพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์ นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งเป็นคนกลุ่มแรกที่ริเริ่มการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่นี้ได้มีคุณูปการต่อการก่อรูปอดีตของกลุ่มคนอันหลากหลายในพม่าให้เป็น “อัตบุคคล” (Subject) ขึ้นมาในรูปแบบที่สามารถทำความเข้าใจได้ในระบบความคิดแบบสมัยใหม่ของตะวันตกที่เน้นความเป็นเหตุผล (rationality) แบบวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ โครงเรื่องประวัติศาสตร์แบบใหม่นี้ได้กลายเป็นความทรงจำร่วม (collective memory) ในหมู่ชาวพม่ารุ่นใหม่ซึ่งมีกำเนิดในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20* โดยนับแต่ทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษนี้ ประวัติศาสตร์ได้กลายเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการสร้างความรู้สึกชาตินิยม ผ่านการนำเสนอในรูปแบบเรียน งานวรรณกรรม บทเพลง เหตุเพราะการสร้างความทรงจำร่วมคือองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการสร้างรัฐประชาชาติ ซึ่งดำเนินคู่ขนานไปกับ “การลืม” เรื่องราวบางอย่างในอดีตที่ไม่สอดคล้องกับสำนึกหรือความต้องการของกลุ่มแกนนำของ

---

*ในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้คำว่า “ชาวพม่า” (Burmese) ในความหมายถึงกลุ่มคนเชื้อสายต่าง ๆ ที่รวมกันขึ้นเป็นประเทศพม่าและมีนัยยะสื่อถึงความเป็นชาติ (nationality) และใช้คำว่า “คนเชื้อสายพม่า” (Burman) ในความหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศพม่า เกณฑ์ดังกล่าวจะกลับกันกับที่ใช้ในงานเขียนเกี่ยวกับพม่าที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคม

ขบวนการชาตินิยม[1] หน้าที่ของตัวบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้มีลักษณะไม่ต่างจากตัวบทประเภทงานเขียนกึ่งสารคดีที่เขียนโดยชาวอังกฤษในสมัยอาณานิคม ที่ได้สร้างแรงบันดาลใจแก่ขบวนการชาตินิยมพม่าในการต่อสู้เพื่อมาตุภูมิ[2*]

ในแง่นี้ อาจนับได้ว่าการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ก็คือมรดกที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษได้มอบให้แก่คนพื้นเมืองในพม่า โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่ไม่มีจารีตการบันทึกเรื่องราวที่เคยกับขึ้นกับสังคมของตนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรดังเช่นพวกกะเหรี่ยง นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งดำรงสถานะนักประวัติศาสตร์ด้วยบางคนมองว่าตนมีภาระในการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์แก่คนพื้นเมืองในพม่า การให้การศึกษาแก่คนพม่ารุ่นใหม่นี้ถือเป็นโครงการปลดปล่อยคนพื้นเมืองรูปแบบหนึ่งซึ่งมีรากที่มาตั้งแต่ข้อเสนอของทอมัส เบบิงตัน แมคคอเลย์ (Thomas Babington Macaulay) ในเรื่องโครงการทำคนพื้นเมืองในอินเดียให้เป็น “อังกฤษ” โดยผ่านการให้การศึกษาแบบใหม่ของอังกฤษใน ค.ศ. 1835[3] กล่าวคือ ชาวพม่าควรจะได้เรียนรู้ความบกพร่องผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้นในอดีต อันมีที่มาจากความโง่เขลาของบรรพบุรุษของพวกเขาไว้เป็นบทเรียน เพื่อที่จะสามารถดำรงอยู่ในสังคมพม่าที่กำลังเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเศรษฐกิจและการเมืองของโลกสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม[**] ความคิดเช่นนี้สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนใน

---

[1]ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2548). “เหลี่ยมมุม” ของตัวต่อเลโก (Lego): อำนาจท้องถิ่นกับจักรวรรดิ. ใน **พระอัจฉริยคุณในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. บรรณาธิการโดย จันทนี สุวรรณวาสี. หน้า 219.

[2]มานูเอล ซาร์กิสยานส์. (2543). คำนำ. ใน นินิเมียนต์. **พม่ากับการต่อต้านจักรวรรดินิยมอังกฤษ ค.ศ. 1885-1895**. แปลโดย ฉลอง สุนทราวาณิชย์. หน้า (17).

[*]อย่างไรก็ตาม หน้าที่และความหมายของตัวบทมิได้ถูกผูกขาดโดยเจตนาของผู้ประพันธ์ฝ่ายเดียว แต่แปรสัมพัทธ์กับปัจจัยอื่นซึ่งส่งผลให้ความหมายที่ปรากฏแก่ผู้อ่านไม่ได้เป็นไปตามเจตนาหรือความต้องการของผู้ประพันธ์

[3]Leela Gandhi. (1998). **Postcolonial Theory: A Critical Introduction**. pp. 30, 32., ดังถ้อยความของแมคคอเลย์ที่ว่า “We must at present do our best to form […] a class of persons, Indian in blood and colour, but English in taste, in opinions, in morals; and in intellect”. ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Thomas Babington Macaulay. (2001). Minute on Education in India (1835). In **Politics and Empire in Victorian Britain: A Reader**. edited by Antoinette Burton. pp. 18-20.

[**]ทัศนะเรื่องการทำคนพื้นเมืองให้กลายเป็นอังกฤษนี้เริ่มปรากฏเค้าลางความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 และเปลี่ยนไปอย่างชัดเจนเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 กล่าวในแง่ความคาดหวังต่ออนาคตของคนพื้นเมืองแล้ว นักปราชญ์-นักบริหารชาวอังกฤษส่วนใหญ่มองว่าควรรักษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนพื้นเมืองไว้ตามเดิม มากกว่าการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบตะวันตก โดยให้เหตุผลว่าเพราะมรดกแบบตะวันตกไม่อาจเข้ากันได้กับ “ความเป็นตะวันออก” สำหรับนักบริหารชาวอังกฤษคนสำคัญซึ่งปฏิบัติงานในอาณานิคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความคิดทำนองนี้เช่น แฟรงค์ สเวทนัม (Frank Swettenham) ในมาลายา ส่วนในพม่านั้น ที่เห็นได้ชัดคือแฮโรลด์ ฟิลดิง-ฮอลล์ (Harold

ถ้อยแถลงของ จี.อี. ฮาร์วีย์ (G.E. Harvey) ข้าราชการชาวอังกฤษผู้เขียนงานประวัติศาสตร์พม่าคนสำคัญ ในการบรรยายที่วิทยาลัยย่างกุ้ง (Rangoon College) เมื่อ ค.ศ. 1919 ฮาร์วีย์พยายามชี้ชวนให้ชาวพม่ารุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเรียนรู้อดีตของตนเอง ดังนี้

> You (students of Burma), above all men, should look into the Mirror of the Past, to see its glories and its shames, and take guidance from its successes and its failures. In the beauty of old time you will find an ideal for the future.[1]

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง เหตุเพราะอดีตที่ได้รับการพรรณนาในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมก่อร่างขึ้นมาภายใต้บริบททางการเมือง-เศรษฐกิจ และกระแสความคิดของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาที่กำลังเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในดินแดนอาณานิคมพม่า จึงทำให้ตัวบทเหล่านี้แฝงฝังการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ในแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในงานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบจารีต และทำให้งานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเต็มไปด้วยการพรรณนาถึงเรื่องราวที่อยู่ในบริบทของสมัยอาณานิคมเสียยิ่งกว่าจะเป็นสิ่งที่เคยเป็นจริงในอดีต กล่าวได้อีกอย่างว่ามีอดีตชุดหนึ่งซึ่งสอดรับกับการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในสถานการณ์โลกอาณานิคม ณ ขณะนั้น ทั้งเป็นอดีตที่คนพื้นเมืองพึงจดจำในทัศนะของพวกเขา และดังนั้นข้อความที่พรรณนาจึงเป็นภาพสะท้อนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอาณานิคมพม่าในระยะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ชุดของภาพแทนอดีตที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมนี้ นอกจากจะทำหน้าที่โดยตรงในการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนที่เคยดำรงอยู่ในดินแดนพม่าแล้ว ยังทำหน้าที่ในการสร้างความชอบธรรมแก่การปกครองของเจ้าอาณานิคมในทางอ้อม

ทั้งนี้ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในพม่าในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่สามารถแบ่งได้หลายระดับ ภายใต้บรรทัดฐานที่ไม่เป็นเอกภาพ เช่น ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าด้วยกันเอง คือ พม่า มอญ ไทใหญ่ ยะไข่ กะเหรี่ยง [ซึ่งการจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ถูกกำหนดจากหลายเกณฑ์ เช่น ภาษา ศาสนา พื้นที่ที่อาศัย (region) ขนบธรรมเนียมประเพณี ทฤษฎีว่าด้วยชาติพันธุ์มนุษย์ในขณะนั้น เป็นต้น] ระหว่างพม่ากับชนชาติอื่น เช่น จีน อินเดีย ตะวันตก ทว่าที่สำคัญ

[ต่อ] Fielding-Hall) และ เจ.เอส. เฟอร์นิวัล (J.S. Furnivall) รายละเอียดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจะได้อภิปรายในบทที่ 3

[1] G.E. Harvey. (1919). The Writing of Burmese History. **Journal of Burma Research Society**. 9(2): 63. quoted in Alyssa Phillips. (2005, Spring). Romance and Tragedy in Burmese History : A Reading of G.E. Harvey's *The History of Burma*. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(1): 1.

ที่สุดคือระหว่างคนอังกฤษกับคนพื้นเมือง และเพื่อที่จะเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ การมองเห็น “ภาพรวม” ของประวัติศาสตร์พม่าที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยอาจเรียก “ภาพรวม” นี้อย่างลำลองเพื่อความสะดวกสำหรับการวิเคราะห์หรือทำความเข้าใจการเขียนงานประวัติศาสตร์พม่าตลอดช่วงสมัยที่ทำการศึกษาว่า “เรื่องเล่าต้นแบบ” (master narrative)

1.1 “เรื่องเล่าต้นแบบ” ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคม

“เรื่องเล่าต้นแบบ” หรือคือ “ภาพรวม” ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษคือผลผลิตของชุดมโนทัศน์ที่สำคัญหลายประการ เช่น เผ่าพันธุ์ อารยธรรม รัฐชาติ เป็นต้น ชุดมโนทัศน์เหล่านี้ทำหน้าที่ประสานกันเสมือนเป็นโครงสร้างไวยากรณ์ทางภาษาที่ทำหน้าที่กำหนดความหมายเฉพาะของคำ และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยคำในประโยคให้สามารถสื่อสารเข้าใจได้ในหมู่สมาชิกของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ

เรื่องเล่าต้นแบบของงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมมีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

พม่าเป็นดินแดนที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตมาแต่อดีตกาล นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีกระแสหลักเชื่อว่ากลุ่มคนที่อาศัยในพม่าปัจจุบันนี้ไม่ใช่คนพื้นเมืองดั้งเดิมของพม่า แต่อพยพมาจากที่อื่นในระยะเวลาที่ต่างกัน คนกลุ่มแรกที่อพยพเข้าสู่ภูมิภาคนี้เท่าที่มีหลักฐานรองรับคือพวกพยู (Pyu) มอญ (Mon) ยะไข่ (Arakanese or Rakhine) กะเหรี่ยง (Karen) ชิน (Chin) ตามมาด้วยพวกพม่า (Burman) ไทใหญ่หรือชาน (Shan) กะฉิ่น (Kachin) ตามลำดับ[1*] ทั้งนี้ด้วยเงื่อนไขทางสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศพม่า คือ การมีเทือกเขาสูง และที่ราบสูงล้อมรอบบริเวณพื้นที่ใจกลางของ

---

[1]Martin Smith. (1991). **Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity**. p. 32.

*การจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าในลักษณะนี้เป็นการแบ่งตามเกณฑ์ด้านสัทศาสตร์ (Linguistic Criterion) โดยพวกพม่าและยะไข่เป็นกลุ่มคนที่อยู่กลุ่มภาษาธิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) พวกมอญอยู่ในกลุ่มพวกใช้ภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) พวกชานหรือไทใหญ่อยู่ในกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไต (Tai) เป็นต้น อย่างไรก็ดี นักมานุษยวิทยาบางกลุ่มเห็นว่ามีปัญหาอย่างมากในการใช้เกณฑ์ด้านภาษาเพื่อจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า ดังจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า

อนึ่ง นักวิชาการบางกลุ่มเชื่อว่าคนพื้นเมืองดั้งเดิมในดินแดนนี้ก็คือชาวเขาในกลุ่มออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) ที่อาศัยอยู่ในเขตที่สูง (highland) แต่งานประวัติศาสตร์พม่าในทศวรรษ 1920 เช่นงานของเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์ (Sir James George Scott) เสนอว่าคนพื้นเมืองดั้งเดิมของพม่าคือพวกออสโตรเนเชียน เช่น พวกเซมังหรือเซลุงซึ่งจัดอยู่ในเผ่าพันธุ์เนกริโต (Negrito) ในปัจจุบันคือพวกชาวเลแถบหมู่เกาะมะริดและรอบทะเลอันดามัน (Scott. 1924: 13)

ประเทศ* ได้เป็นปัจจัยทำให้พวกเชื้อสายพม่าซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีปฏิสัมพันธ์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ น้อยมาก ส่งผลให้การเปิดรับวัฒนธรรมจากภายนอกรวมถึงผสมกลมกลืนระหว่างเชื้อสายเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าเกิดขึ้นได้ยาก ขณะเดียวกันก็ทำให้พม่ามีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง[1] กล่าวได้ว่าเป็นสภาพภูมิศาสตร์คือปัจจัยกำหนด (geographical determinist) อันสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์พม่า[2]

งานประวัติศาสตร์พม่าฉบับมาตรฐานที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ เช่น งานของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ (Sir Arthur Phayre) จอห์น เอ. สจวต (John A. Stuart) เอส.ดับบลิว. ค็อกส์ (S.W. Cocks) เซอร์เจมส์ จอร์จ สกอต จี.อี. ฮาร์วีย์ ดี.จี.อี. ฮอลล์ (D.G.E. Hall) และรวมถึงงานสมัยใหม่เช่น ไมเคิล อองทวิน (Michael Aung-Thwin) กล่าวไปในทางเดียวกันว่า (แม้มีการตีความในรายละเอียดแตกต่างกัน) ก่อนที่พวกชนชาติพม่าซึ่งเป็นพวกที่ใช้ภาษาในกลุ่มธิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) จะอพยพลงมาจากทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนนั้น ดินแดนพม่าประกอบด้วยชนชาติสำคัญ 2 กลุ่มซึ่งสามารถตั้งอาณาจักรของตนได้สำเร็จ คือพวกพยู (Pyu) และมอญ (Mon) ซึ่งวัฒนธรรมของทั้งสองกลุ่มได้เป็นรากฐานให้แก่ชนชาติพม่าในเวลาต่อมา พวกพยูได้ตั้งอาณาจักรศรีเกษตร (Sriksetra) ขึ้นบริเวณตอนกลางของพม่าใกล้แม่น้ำอิระวดี โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณเมืองแปร (Prome) ในปัจจุบัน พวกพยูเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้ครอบครองพื้นที่บริเวณตอนกลางของพม่าและพัฒนาระบบชลประทานในบริเวณเจ้าก์แซ (Kyaukse) คนอีกกลุ่มคือ มอญ หรือ รามัญ (Rmen) ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์เช่นเดียวกับขอม (Khmer) แต่เดิมมอญอยู่ตอนกลางของพม่าและได้อพยพลงใต้สู่บริเวณพม่าตอนล่าง (Lower Burma) คือบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิระวดี (Irrawaddy) แม่น้ำสะโตง (Sittang) และแม่น้ำสาละวิน (Salween) เรื่อยมาทางใต้ถึงบริเวณเมืองทวาย (Tavoy) ในกระบวนการอพยพดังกล่าวพวกมอญได้ขับไล่พวกพยูและคนพื้นเมืองดั้งเดิมในพม่าตอนล่างออกไปและสถาปนาศูนย์กลางอำนาจที่เมืองสุธรรมวดีหรือสะเทิม (Thaton) และต่อมาที่เมืองหงสาวดี หรือพะโค อาณาจักรโบราณของพวกมอญในพื้นที่พม่าตอนล่างเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่ารามัญเทศะ (Ramannadesa) ซึ่งเชื่อกันว่าคือ

---

*ภูมิประเทศของพม่ามีภูเขาสูงล้อมรอบ 3 ด้านคือ ด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเขตที่ราบสูงซึ่งแผ่ตัวจากที่ราบสูงธิเบตสู่บริเวณตะนาวศรีอันเป็นพรมแดนธรรมชาติที่ช่วยแบ่งเขตอิทธิพลทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ออกจากจีนและไทย ทั้งยังมีแม่น้ำสาละวิน (Salween) ไหลตัดแบ่งเขตที่ราบสูงชานจนทำให้ดูคล้ายเป็นพื้นที่เฉพาะทางประวัติศาสตร์ของพวกชานหรือไทใหญ่ ในขณะที่ทางด้านทิศตะวันตกมีเทือกเขาอารกันโยมา (Arakan Yoma) เนินเขานากาและเนินเขาชิน (Naga and Chin Hills) เป็นพรมแดนกั้นเขตแดนทางวัฒนธรรมของพวกยะไข่ออกจากพวกพม่า

[1] J.S. Furnivall. (1956). **Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India**. pp. 10-11.

[2] John Stuart. (1910). **Burma Through the Century**. pp. 12-13.; and S.W. Cocks. (1910). **A Short History of Burma**. p. 3.

ดินแดน “สุวรรณภูมิ” (Suvanna Bhumi or Land of Gold)[1] ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา พวกมอญสาขาอื่นยังได้ขยายอิทธิพลไปสู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำทางตอนกลางของคาบสมุทรอินโดจีน โดยสถาปนาอาณาจักรทวารวดีและหริภุญชัยตามลำดับ

การสถาปนาจักรวรรดิพุกาม (Pagan Empire) ในคริสต์ศตวรรษที่ 11 นับเป็นจุดเริ่มประวัติศาสตร์ของชนชาติพม่า[2*] สมัยพุกาม (Pagan Period, 1044-1287) เป็นช่วงเวลาที่ชนชาติพม่าประสบความสำเร็จในการรวมตัวกันขึ้นเป็นชุมชนการเมืองขนาดใหญ่ ในรัชสมัยของพระเจ้าอโนรธา (Anawratha, 1044-1077) แห่งราชวงศ์พุกาม พม่าแผ่อำนาจออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะสามารถพิชิตอาณาจักรมอญที่สะเทิม (Thaton) นอกจากนั้นพุกามยังเป็นสมัยที่พม่ามีความรุ่งเรืองทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีการเปิดรับวัฒนธรรมของมอญเข้ามาใช้ในราชสำนักพุกาม อย่างไรก็ดี ในที่สุดจักรวรรดิพุกามล่มสลายลงใน ค.ศ. 1287 จากการรุกรานของพวกมองโกล กองทัพมองโกลได้เข้ายึดและทำลายกรุงพุกาม เปิดโอกาสให้หัวเมืองทางใต้ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของชาวมอญก่อความไม่สงบ ส่วนพระเจ้านรสีหบดี (Narathihapati, 1254-1287) กษัตริย์

---

[1]Arthur Phayre. (1998). **History of Burma: From the Earliest Time to the End of the First War with British India**. pp. 8, 17-19.; S.W. Cocks. (1910). **op. cit.** pp. 13-17.; G.E. Harvey. (1925). **History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824 the Beginning of the English Conquest**. p. 3.; D.G.E. Hall. (1960). **Burma**. pp. 7-11.; J.G. Scott. (1924). **Burma: From the Earliest Time to the Present Day**. pp. 16-18, 24-27, 30.; J.S. Furnivall. (1956). **op. cit.** p. 12.; Michael Aung-Thwin. (1985). **Pagan: The Origins of Modern Burma**. pp. 17-20. งานของฮอลล์อธิบายเพิ่มเติมว่าพวกชนชาติพม่าแบ่งเป็น 3 เผ่า คือ พยู คันยัน [Kanran, สกอตต์สันนิษฐานว่าคือ กะเหรี่ยง (Scott. 1924: 20)] และแต้ะ [Thet, ฮาร์วีย์สันนิษฐานว่าคือพวกอารกัน (Harvey. 1925: 3)]

[2]J.G. Scott. (1924). **op. cit.** p. 20, 44.; G.E. Harvey. (1925). **op. cit.** p. 19.; D.G.E. Hall. (1960). **op. cit.** p.14 [ฮอลล์ถึงกับเสนอด้วยว่าอโนรธาคือกษัตริย์องค์แรกของพม่า ส่วนแฟร์ แม้จะไม่ระบุชัดเจนเช่นคนอื่น แต่ก็ตระหนักถึงความสำคัญของอโนธาในการสถาปนาจักรวรรดิพุกาม โดยกล่าวว่า ในรัชกาลของอโนรธานี่เองที่ประวัติศาสตร์พม่าเริ่มชัดเจน (Phayre. 1998: 22)]

*ในเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์ การสถาปนาจักรวรรดิพุกามใน ค.ศ. 1044 ถูกใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการจัดแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ทั้งในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยชาวตะวันตก และงานของนักวิชาการพม่าเองด้วย

ปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ฉบับราชการที่ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์พม่า แบ่งประวัติศาสตร์พม่าออกเป็น 5 สมัย คือ สมัยราชวงศ์ สมัยอาณานิคมอังกฤษ สมัยเอกราช สมัยสังคมนิยม และสมัยปัจจุบัน (วิรัช นิยมธรรม. 2545, มิถุนายน: 4) โดยกำหนดให้พุกามเป็นจุดเริ่มต้นของสมัยราชวงศ์ ดังนั้น พุกามจึงมีนัยความหมายทางวัฒนธรรมต่อความเป็นชาติของชาวพม่าอย่างลึกซึ้ง พุกามในความรับรู้ของชาวพม่าคือ อดีตอันรุ่งเรือง เป็นยุคสมัยที่อาณาจักรพม่ามีความมั่นคงทางการเมือง สังคมมีความเป็นเอกภาพทางชาติ พันธุ์ ฯลฯ ดูรายละเอียดใน ว.น. (วิรัช นิยมธรรม). (2545ก, พฤศจิกายน). พุกามในความนึกคิดของชาวพม่าต่อแง่คิดทางการเมืองและข้อคิดแห่งธรรมะ. **รู้จักพม่า.** 3(18): 1-2. และบทความอื่นในฉบับเดียวกัน

องค์สุดท้ายของพุกามได้เสด็จหนีไปที่พะสิม (Bassein) จากนั้นเสด็จต่อไปที่เมืองแปร (Prome) และสวรรคตที่นั่น[1]

ภายหลังการล่มสลายของจักรวรรดิพุกาม ดินแดนพม่าแตกออกเป็นรัฐขนาดเล็กหลายแห่ง ซึ่งต่างแข่งขันกันเองทั้งทางด้านการเมืองและวัฒนธรรม ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ดินแดนส่วนใหญ่ของพม่าตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพวกไทใหญ่ ซึ่งอพยพหนีการรุกรานของมองโกลจากการล่มสลายของอาณาจักรน่านเจ้า (Nanchao Kingdom) ในมณฑลยูนนาน (Yunnan) ทางตะวันออกเฉียงใต้ของจีน คนเหล่านี้ตั้งแว่นแคว้นของตนขึ้นในบริเวณที่ราบสูงด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับการสถาปนาอาณาจักรของพวกไทในอัสสัม (Assam) และสยาม พวกไทใหญ่ในพม่าใช้โอกาสที่จักรวรรดิพุกามไร้เสถียรภาพขยายอำนาจลงสู่ภาคกลางของพม่า ในช่วงเวลานี้ ได้ปรากฏชาวไทใหญ่ 3 พี่น้อง (The Three Shan Brothers) ซึ่งเคยรับราชการอยู่ในราชสำนักพุกาม สามารถต่อต้านการรุกรานของมองโกลและสร้างสมอิทธิพลของตนขึ้นทางตอนบนของพม่า สีหสุ (Thihathu) น้องคนสุดท้องซึ่งมีฐานอำนาจอยู่ที่เมืองปินยา (Pinya) ประสบความสำเร็จมากกว่าพี่ทั้งสองคนในการขยายอำนาจของพวกไทใหญ่ออกไป ต่อมา ตะโดเมงพญา (Thadominbya, 1364-1367) ผู้สืบสายเลือดของสามพี่น้องไทใหญ่ได้สร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้นที่อังวะ (Ava)[2] และสถาปนาเป็นราชธานีใน ค.ศ. 1364 บทบาทที่โดดเด่นของพวกไทใหญ่ทำให้นักประวัติศาสตร์สมัยอาณานิคมเรียกช่วงเวลานี้เป็น “สมัยของพวกไทใหญ่” (Shan Period, 1287-1531) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ปกครองยุคนี้จะมีเชื้อสายไทใหญ่ผสมพม่า แต่อังวะก็ได้รับการยกย่องให้เป็นเมืองหลวงสำคัญแห่งหนึ่งของชาวพม่า*

ในช่วงเวลาเดียวกับที่พวกไทใหญ่ขยายอิทธิพลทางตอนบนของพม่า การล่มสลายของจักรวรรดิพุกามก็เปิดโอกาสให้ชนชาติมอญทางตอนล่างของพม่าสามารถฟื้นอำนาจของตนเองได้สำเร็จ มะกะโท (Magadu) พ่อค้าชาวไทใหญ่ ได้สร้างสมอำนาจขึ้นที่เมืองเมาะตะมะ (Martaban) ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของพวกมอญ และสถาปนาตัวเองเป็นพระเจ้าฟ้ารั่วหรือพระเจ้าวารีรุ (Wareru,

---

[1]Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. pp. 53-54.; S.W. Cocks. (1910). **op. cit**. pp. 28-30.; J.G. Scott. (1924). **op. cit**. p. 43; G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. pp. 68-69.; D.G.E. Hall. (1960). **op. cit**. p. 26.

[2]Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. pp. 57-63.; S.W. Cocks. (1910). **op. cit**. pp. 32-39.; J.G. Scott. (1924). **op. cit**. pp. 47-50; G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. pp. 75-80.; D.G.E. Hall. (1960). **op. cit**. pp. 28-30.

*โปรดพิจารณาเทียบเคียงกับแนวการตีความเหตุการณ์ในระยะการล่มสลายของอาณาจักรพุกามจนถึงการสถาปนาราชวงศ์อังวะโดยนักวิชาการไทยอย่างเป็น “วิชาการ” และประเด็นการตีความที่ “ทันยุค” ได้จาก ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **พลวัตของสงครามไทย-พม่า ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19**. หน้า 38-53.

1287-1306) กษัตริย์แห่งเมาะตะมะ และขยายอำนาจออกไปตลอดพม่าตอนล่าง ต่อมาราว ค.ศ. 1369 พระเจ้าปัญญาอู (Binnya U, 1348-1384) กษัตริย์มอญผู้สืบสายพระเจ้าฟ้ารั่ว ได้ย้ายเมืองหลวงไปที่หงสาวดี (Pegu) อาณาจักรมอญที่หงสาวดีรุ่งเรืองมากในรัชสมัยพระเจ้าราชาธิราช (Razadarit, 1384-1420) และพระเจ้าธรรมเจดีย์ (Dhammazedi, 1470-1492)* อนึ่งในช่วงรัชกาลพระเจ้าราชาธิราช พวกมอญได้ทำสงครามกับพวกพม่าซึ่งนำโดยพระเจ้ามินกอง (Mingaung, 1401-1422) แห่งราชวงศ์อังวะอย่างต่อเนื่อง เรื่องราวการแข่งขันทางอำนาจระหว่างกษัตริย์สองพระองค์นี้ได้รับการเปรียบเปรยเสมือนเป็นการทำสงครามของเหล่าอัศวินยุโรปในสมัยกลาง

ภายใต้ความเสื่อมโทรมของราชสำนักอังวะอันมีสาเหตุมาจากการรุกรานของพวกไทใหญ่และการช่วงชิงอำนาจในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์ที่ครองหัวเมืองพม่าที่สำคัญ พระเจ้ามินจีโย (Mingyinyo, 1485-1531) ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ตองอู (Toungoo Dynasty)** ซึ่งมีศูนย์อำนาจอยู่ที่เมืองตองอูได้ใช้โอกาสดังกล่าวในการแสวงหาอำนาจ พระองค์ได้เข้าเป็นพันธมิตรกับเจ้าฟ้าไทใหญ่บางแคว้น ทำการกวาดต้อนผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงมาไว้ที่ตองอู และขยายอิทธิพลของตนไปยังหัวเมืองพม่าในเขตอังวะประเทศ ทั้งนี้เมื่อประกอบกับการอพยพหนีภัยสงครามของผู้คนจำนวนมากเข้าสู่เมืองตองอูได้ส่งผลให้อำนาจของเมืองตองอูเติบโตอย่างรวดเร็ว*** บทบาทการขยายอำนาจนี้ได้รับการสืบต่อโดยพระเจ้าตะเบงชเวตี้ (Tabin-shweihti, 1531-1550) ผู้เป็นพระราชโอรสจนกระทั่งพวกพม่าสามารถฟื้นฟูอำนาจได้อีกครั้ง พระเจ้าตะเบงชเวตี้ได้ทำการปราบปรามหัวเมืองมอญ และย้ายเมืองหลวงจากตองอูไปยังเมืองหงสาวดีซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของพวกมอญใน ค.ศ. 1539 เพื่อที่จะสามารถควบคุมผลประโยชน์ในการค้าทางทะเลในเขตเมืองท่าของพม่า

---

*โปรดพิจารณาเทียบเคียงกับ ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 75-97.

**นักประวัติศาสตร์นิยมแบ่งราชวงศ์ตองอูเป็นสองยุค คือ ราชวงศ์ตองอูยุคแรก (The First Toungoo Dynasty, 1486-1599) และราชวงศ์ยองยาน หรือราชวงศ์ตองอูยุคหลัง (Nyaungyan Dynasty or The Second Toungoo Dynasty, 1597-1752) ทั้งนี้บางแห่งเรียกราชวงศ์ตองอูยุคฟื้นฟู (Restored Toungoo Dynasty)

***โปรดพิจารณาแนวพรรณนาการรุ่งเรืองขึ้นมาของราชวงศ์ตองอูยุคแรกในงานประวัติศาสตร์ของนักบริหารชาวอังกฤษเทียบเคียงกับแนววิเคราะห์ของ Victor Lieberman. (1984). **Burmese Administrative Cycles-Anarchy and Conquest, c. 1580-1760**. pp. 23-32.; ภมรี สุรเกียรติ. (2549, มกราคม-เมษายน). การขยายปริมณฑลอำนาจของอาณาจักรตองอูยุคต้นในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**. 2(1): หน้า 1-50.; Idem. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 101-135.; Jon Fernquist. (2005, Autumn). Min-gyi-nyo, the Shan Invasions of Ava (1524-27), and the Beginnings of Expansionary Warfare in Toungoo Burma: 1486-1539. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(2): 284-378.

ตอนล่างได้สะดวก โดยเฉพาะที่เมืองเมาะตะมะ (Martaban)[1] ขณะเดียวกันก็เปิดรับวัฒนธรรมมอญเข้ามาใช้ในราชสำนักของพระองค์[2]

ในสมัยตองอู พม่าได้มีปฏิสัมพันธ์กับชาวตะวันตกอย่างใกล้ชิด ดังปรากฏการจ้างทหารรับจ้างชาวตะวันตกและการรับเทคโนโลยีทางด้านอาวุธไว้ใช้ในกองทัพ กระทั่งนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษนิยมให้ภาพประวัติศาสตร์พม่าในคริสต์ศตรรษที่ 16 ว่าเป็นช่วงเวลาที่ชาวตะวันตกเข้าไปมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์พม่าก่อนสมัยอาณานิคม โดยเฉพาะบทบาทของพ่อค้าและทหารรับจ้างชาวโปรตุเกส (Lancados) นักเผชิญโชคชาวโปรตุเกสผู้หนึ่งนามฟิลิป ดี บริตู (Philip de Brito) ได้สั่งสมอำนาจของตนเองโดยได้รับการสนับสนุนจากเมงราชาจี (Minyazagyi, 1593-1612) กษัตริย์ยะไข่ให้เป็นเจ้าเมืองสิเรียม (Syriam) ดี บริตูทำการสร้างป้อมค่ายขึ้นที่สิเรียม เกณฑ์ชาวมอญเข้ามาอยู่ในอาณัติของเขา จากนั้นขยายอำนาจของตนไปยังหัวเมืองมอญในพม่าตอนล่าง และตั้งตนเป็นผู้นำของพวกมอญ บทบาทของดี บริตูระหว่าง ค.ศ. 1599-1613 ทำให้เขาถูกเสนอภาพในฐานะชาวตะวันตกที่เข้าไปมีบทบาทในการช่วงชิงอำนาจในหมู่คนพื้นเมือง[3]

ราชวงศ์ตองอูรุ่งเรืองถึงที่สุดในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนอง (Bayinnaung, 1551-1581) ในรัชสมัยของพระองค์ ชนชาติพม่าประสบความสำเร็จในการขยายอำนาจไปทางทิศตะวันออก โดยสามารถพิชิตบรรดารัฐของเจ้าฟ้าไทใหญ่ อาณาจักรอยุธยาและล้านช้าง ซึ่งทำให้อาณาเขตของพม่าขยายออกไปกว้างขวางยิ่งกว่าสมัยใด กระทั่งสมัยราชวงศ์ตองอูถูกยกให้เป็นจักรวรรดิพม่าครั้งที่สอง (The Second Burmese Empire) อย่างไรก็ตาม เมื่อสิ้นรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนองอำนาจของพม่าเริ่มเสื่อมลงเนื่องจากความไร้สามารถของพระเจ้านันทะบุเรง (Nanda Bayin, 1581-1599) ซึ่งเปิดโอกาสให้แว่นแคว้นต่าง ๆ แยกตัวเป็นอิสระและเข้ารุกรานจนทำให้ศูนย์กลางอำนาจของพม่าที่เมืองหงสาวดีล่มสลายลง[4]

ยองยานเมง (Nyaungyan-min, 1597-1606) กษัตริย์พม่าองค์ต่อมาซึ่งมีสถานะเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าบุเรงนองพระองค์หนึ่ง ได้ทำการฟื้นฟูความมั่นคงของจักรวรรดิตองอูขึ้นที่เมืองอังวะซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของพวกพม่า และสามารถกลับไปมีอำนาจเหนือพม่าตอนล่างได้อีกครั้งในสมัยกษัตริย์อะเน่าะแพ่ะโลง (Anauk-hpetlun, 1606-1628) ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้า

---

[1] S.W. Cocks. (1910). **op. cit**. p. 66.; G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 153.; and D.G.E. Hall. (1960). **op. cit**. p. 39.

[2] G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 160.

[3] John Stuart. (1910). **op. cit**. 63-66.; S.W. Cocks. (1910). **op. cit**. pp. 90-93.; and D.G.E. Hall. (1945). **op. cit**. pp. 15-23.

[4] John Stuart. (1910). **op. cit**. p. 59.; S.W. Cocks. (1910). **op. cit**. p. 86.; and D.G.E. Hall. (1945). **Europe and Burma**. p. 6.

ตาโลงเมง (Tha-lun min, 1629-1648) พระองค์ได้ทำการย้ายเมืองหลวงจากหงสาวดีไปยังเมืองอังวะในดินแดนพม่าตอนบน และปฏิรูประบบการปกครองของพม่าในเขตเจ้าก์แซ ให้มีการดึงอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางโดยเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้ปกครองมณฑล (bayin) เป็นเพียงข้าหลวง (myowun) ในระบบการบริหารของราชสำนักพม่า และปรับปรุงระบบการจัดรายได้ของจักรวรรดิอย่างทั่วถึง[1]

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต (หรือสมัยราชวงศ์ตามประวัติศาสตร์ฉบับราชการของรัฐบาลพม่า) โดยเฉพาะระหว่างรัฐที่ปกครองโดยเผ่าพันธุ์หลักทั้งสามกลุ่ม คือ พม่า มอญ ไทใหญ่ นั้น งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษสรุปไปในทางเดียวกันว่าประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐจารีตก็คือประวัติศาสตร์ของการทำสงครามเพื่อประกาศความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์พม่า การเข้ารุกราน การกวาดต้อนผู้คน แต่มิได้ปกครองหรือสร้างความเจริญแก่ดินแดนของชนชาติอื่น รัฐของชาวพม่ากับรัฐของชนกลุ่มน้อยอื่นที่อยู่นอกบริเวณพม่าแท้ เช่น รัฐของเจ้าฟ้าไทใหญ่ ยะไข่ ค่อนข้างมีความเป็นอิสระจากกัน อีกทั้งมีธรรมเนียมการปกครองที่ต่างกันด้วย อำนาจควบคุมของรัฐพม่าเหนือรัฐของชนกลุ่มน้อยจะเป็นไปได้เฉพาะในยามที่พม่ามีกษัตริย์ที่เข้มแข็ง ซึ่งในสภาวการณ์ดังกล่าว รัฐของชนกลุ่มน้อยต้องส่งบรรณาการ ส่วย แรงงาน และมีหน้าที่ต้องส่งกองทัพมาสนับสนุนพม่าในยามเกิดสงคราม กษัตริย์พม่าจะไม่แทรกแซงการปกครองภายในของรัฐเหล่านี้โดยตรง แต่ให้อิสระทางการปกครองแก่เจ้าผู้ปกครองของรัฐนั้น ๆ[2] อย่างไรก็ตาม ความพยายามรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของพระเจ้าบุเรงนอง และพระเจ้าตาโลงเมง กลายเป็นช่องทางให้เชื้อพระวงศ์และ/หรือขุนนางพม่าที่ถูกส่งไปจากส่วนกลางสามารถใช้อำนาจของตนเหนือรัฐของชนกลุ่มน้อย ปรากฏว่าตลอดสมัยตองอูนั้น มีการขูดรีดส่วย ภาษี และเรียกเกณฑ์แรงงานอย่างหนักโดยกรมการปกครองพม่า จนก่อให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ บ่อยครั้ง โดยเฉพาะการต่อต้านของพวกมอญในแถบหัวเมืองพม่าตอนล่าง ดังการกบฏใหญ่ของพวกมอญในสมัยพระเจ้าบุเรงนอง พระเจ้านันทะบุเรง และพระมหาธรรมราชาธิบดี (Maha-Dama-Yaza Dipati, 1733-1752) นอกจากนั้นหัวเมืองและประเทศราชที่สำคัญเช่น แปร ยะไข่ กลุ่มรัฐไทใหญ่ ล้านนา และอยุธยายังได้ใช้โอกาสดังกล่าวเพื่อแยกตัวจากอำนาจของกษัตริย์พม่าเสมอ

ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1751-1752 พวกมอญในพม่าตอนบนได้ก่อกบฏต่อกษัตริย์ราชวงศ์ยองยาน สถานการณ์วุ่นวายเปิดโอกาสให้ผู้นำมอญที่หงสาวดีซึ่งได้ประกาศตัวเป็นกษัตริย์ก่อนหน้านี้ ยกทัพขึ้นมาล้อมเมืองอังวะ และจับกุมกษัตริย์พม่าไปสำเร็จโทษที่พะโค ราชวงศ์ยองยานจึงสิ้นสุดลง

---

[1] G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. pp. 193-194.; and D.G.E. Hall. (1960). **op. cit**. pp. 63, 65-67.

[2] S.W. Cocks. (1910). **op. cit**. pp. 1-2.

ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 พม่าถูกปกครองโดยราชวงศ์คองบอง (Konbaung Dynasty, 1752-1885) ซึ่งสามารถสร้างเอกภาพขึ้นอีกครั้งหลังเอาชนะการต่อต้านของพวกมอญ พระเจ้าอลองพญา ปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์คองบองได้ทำการปราบปรามพวกมอญอย่างโหดเหี้ยม จากนั้นขยายอำนาจออกไปอย่างกว้างขวางโดยการพิชิตรัฐมณีปุระทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือและแคว้นไทใหญ่ทางด้านตะวันออก จากนั้นได้เข้าพิชิตรัฐอยุธยาได้สำเร็จในรัชสมัยพระเจ้าซินพยูเชง (Hsinpyushin, 1763-1776) อีกทั้งสามารถต้านทานการรุกรานของกองทัพจีน ซึ่งทำให้ราชวงศ์คองบองสามารถควบคุมดินแดนของพวกไทใหญ่ทางด้านตะวันออกได้อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การขยายอำนาจสู่รัฐยะไข่ทางด้านตะวันตกในรัชสมัยของพระเจ้าโบด่อพญา (Bodawhpaya, 1782-1819) หรือพระเจ้าปะดุงใน ค.ศ. 1789 ได้นำมาซึ่งปัญหาใหม่ที่รัฐคองบองไม่เคยประสบมาก่อน พม่าได้ส่งกำลังติดตามชาวยะไข่ที่หลบหนีภัยสงครามเข้าไปยังดินแดนอินเดียของอังกฤษ เพื่อทำการปราบปรามผู้นำยะไข่ที่ต่อต้านอำนาจพม่าและกวาดต้อนผู้คน พฤติกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพม่ากับอังกฤษ

อังกฤษได้ใช้ความพยายามผ่านวิธีทางการทูตในการแก้ปัญหา ทว่าความแตกต่างในธรรมเนียมทางการทูต ประกอบกับความหลงตนเอง เย่อหยิ่ง ไม่รู้ประสาของกษัตริย์พม่าในทัศนะของผู้บริหารอาณานิคมอินเดียของอังกฤษได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองรัฐเลวร้ายลงกระทั่งนำไปสู่สงครามใน ค.ศ. 1824 ผลของสงครามทำให้พม่าต้องเสียดินแดนด้านตะวันตกคือยะไข่ อัสสัม มณีปุระ และดินแดนทางทางตอนใต้คือเมาะตะมะและตะนาวศรี และชดใช้ค่าเสียหายจำนวนหนึ่งแก่อังกฤษ*

ชัยชนะของอังกฤษที่มีต่อพม่าในสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งต่อมาใน ค.ศ. 1852 ซึ่งอังกฤษสามารถยึดครองพม่าตอนล่าง และสงครามครั้งที่สามใน ค.ศ. 1885 ซึ่งดินแดนพม่าทั้งหมดตกเป็นของอังกฤษและถูกรวมเข้าเป็นมณฑลหนึ่งในอินเดียของอังกฤษ (British India) ในเวลาต่อมาได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ อังกฤษได้ทำการยกเลิกสถาบันกษัตริย์ และลดความสำคัญของสถาบันพุทธศาสนา เช่น ตำแหน่งสังฆราช วัด ฯลฯ ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมพม่าสมัยจารีต อันมีสาเหตุจากการที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเห็นว่าสถาบันทางสังคมแบบจารีตของพม่าเป็นสิ่งล้าหลัง และเป็นอุปสรรคต่อโอกาสทางเศรษฐกิจทั้งของชาวอังกฤษและคนพื้นเมือง โดยเฉพาะกษัตริย์พม่าซึ่งมักได้รับการกล่าวถึงในแง่ลบ แม้ว่านักบริหารอาณานิคมชาว

---

*โปรดพิจารณาเรื่องเล่าต้นแบบของประวัติศาสตร์พม่าที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนโดยนักบริหารชาวอังกฤษเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์พม่าฉบับราชการทั้งที่ปรากฏในแบบเรียนระดับพื้นฐานและสารานุกรมพม่า ใน ว.น., แปล. (2545ข, พฤศจิกายน). กษัตริย์พม่าในยุคราชวงศ์พุกามแห่งราชอาณาจักรเมียนมา. **รู้จักพม่า**. 3(18): 3-4.; วิรัช นิยมธรรม. (2545, มิถุนายน). สาระสำคัญในแบบเรียนระดับการศึกษาพื้นฐานของพม่า. **รู้จักพม่า**. 3(17): 3-4.; ประวัติศาสตร์พม่าในยุคก่อนการเผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคม. (2544, มกราคม). **รู้จักพม่า**. 3(13): 2-5.

อังกฤษจะยอมรับว่าอาจมีกษัตริย์พม่าบางพระองค์ที่มีความสามารถในการปกครองดังเช่นพระเจ้ามินดง (Mindon Min, 1853-1878) ก็ตาม กล่าวได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเห็นว่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ คนพื้นเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เคยเป็นอยู่ในสมัยจารีตที่มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองสูงสุด

กระนั้นก็ดี ผลจากการเข้ามาปกครองพม่าของอังกฤษก็ได้ทำให้สังคมแบบดั้งเดิมของพม่าที่มีรากฐานผูกติดกับระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่ง กล่าวคือ ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี (laissez-faire) ประกอบกับธรรมชาติของรัฐอาณานิคมที่มุ่งกระบวนการสร้างความเป็นเหตุผล (rationalization) แก่สถาบันทางสังคม เช่น การสร้างระบบราชการที่มีการใช้อำนาจตามสายการบังคับบัญชาและแบ่งแยกประเภทของงานชัดเจน (ในระดับหนึ่ง) การกำหนดพื้นที่ทางการปกครองที่มีขอบเขตชัดเจน นโยบายสนับสนุนการค้าเสรีและระบบเศรษฐกิจแบบตลาด การกำหนดหน่วยงานจัดเก็บรายได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง ระบบการศึกษาแผนใหม่ เป็นต้น[1] ซึ่งอาจกล่าวรวมได้ว่า เป็นการแปรสภาพสถาบันทางการปกครองและสังคมแบบจารีตซึ่งมีลักษณะผูกติดอยู่กับหลักการและแนวคิดทางศาสนาและ/หรือความเชื่อเหนือธรรมชาติอื่น ๆ เสียใหม่ให้กลายเป็นแบบทางโลก (secularization) นั้น ได้ส่งผลอย่างรุนแรงต่อสภาพสังคมพม่า มาตรการการปกครองของอังกฤษที่เน้นความสำคัญของเมืองศูนย์กลางการค้าและเมืองท่าทำให้ความเจริญระหว่างเขตตัวเมืองกับเขตชนบทในพม่าแตกต่างกันอย่างมาก นอกจากนั้น การรวมพม่าเข้ากับอินเดียอังกฤษ ยังทำให้ชาวอินเดียจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาในพม่าเพื่อประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างและพ่อค้า รวมถึงการเข้ามาแสวงหาผลกำไรของพ่อค้าเงินกู้ชาวอินเดียที่เรียกว่าในภาษาพม่าว่าเชตตี หรือเชติยาร์ (chettiyar) ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคการค้า ตั้งแต่การค้าคนกลางจนกระทั่งการค้าปลีกถูกควบคุมโดยชาวอินเดีย ไม่เพียงแต่เฉพาะพื้นที่ทางเศรษฐกิจเท่านั้น กองทัพอังกฤษซึ่งใช้ในการสร้างความสงบในพม่าก็ใช้ทหารอินเดียเป็นกำลังหลัก[2] นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เขียนงานประวัติศาสตร์พม่าโดยเฉพาะ เจ.เอส. เฟอร์นิวัล (J.S. Furnivall) เห็นว่าการหลั่งไหลเข้ามาของชาวอินเดียได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาทางชาติพันธุ์ในพม่า* เกิดการแบ่งแยกงานกันทำในหมู่กลุ่มชาติ

---

[1] Robert H. Taylor. (1987). **The State in Burma**. chapter 2.

[2] F.S.V. Donnison. (1970). **Burma**. pp. 90-91.

*โดยทั่วไปแล้ว นักประวัติศาสตร์นิยมสรุปแนวนโยบายการปกครองคนพื้นเมืองในพม่าของอังกฤษว่าคือ “นโยบายแบ่งแยกและปกครอง” (Divide and Rule Policy) สารัตถะของนโยบายดังกล่าวอยู่ที่การเลือกปฏิบัติต่อคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่าภายใต้มาตรการที่แตกต่างกันเพื่อประสิทธิผลทางการปกครอง กล่าวโดยย่อคือ อังกฤษพยายามควบคุมพวกเชื้อสายพม่าไม่ให้มีบทบาททางการเมือง โดยเข้าควบคุมพื้นที่แถบพม่าแท้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวพม่าอยู่หนาแน่นโดยตรง แต่ให้อิสรภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย ทั้งส่งเสริมให้คนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ส่วนชนกลุ่มน้อยที่มีการรวมตัวเป็นรัฐมาแต่เดิมเช่นพวก

พันธุ์ต่าง ๆ โดยชาวพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นซึ่งเป็นคนพื้นเมืองเดิมโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ขณะที่ชาวอังกฤษยึดกุมตำแหน่งระดับสูงในระบบราชการ และเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่ ส่วนภาคแรงงานและการลงทุนอื่น ๆ อยู่ภายใต้การควบคุมของชาวอินเดียและจีน เกิดเป็นสภาวะที่เรียกว่า “พหุสังคม” (plural society) อันเป็นสภาวะที่คนต่างเผ่าพันธุ์มาอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันแต่ไม่ผสมกลมกลืน และจะมีปฏิสัมพันธ์กันเฉพาะในพื้นที่ทางเศรษฐกิจ (ตลาด) เท่านั้น โดยที่ประชากรแต่ละเชื้อสายเผ่าพันธุ์จะรักษาประเพณี วัฒนธรรม ภาษา จารีตทางศาสนา และวิถีชีวิตของตนไว้อย่างเหนียวแน่น กระทั่งกลายเป็นสังคมที่ประชากรแต่ละเชื้อสายเผ่าพันธุ์ต่างสมาคมอยู่เฉพาะในชุมชนของตน[1] สภาวะสังคมที่เต็มไปด้วยความแปลกแยกนี้ส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่างๆ ในพม่าขยายออกไปอย่างกว้างขวาง และแม้พม่าจะได้รับเอกราชจากอังกฤษใน ค.ศ. 1948 ความขัดแย้งก็ไม่ลดลง การที่แต่ละเผ่าพันธุ์ต้องการเป็นอิสระจากรัฐบาลกลางพม่ายิ่งส่งผลให้ความขัดแย้งขยายตัวกลายจนกลายเป็นสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์

1.2 งานเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่กับมายาคติ “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์” (The history of racial struggles)

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่า “ความเป็นตะวันตก” หรือกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงคือ “ความเป็นอังกฤษ” (Englishness) คือกรอบอันหนึ่งที่ทำให้หน้าที่ในการกำหนดความหมายแก่ “ประสบการณ์” ต่าง ๆ ที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้รับหรือประสบในอาณานิคมพม่า แต่ลำพังเพียง “ความเป็นอังกฤษ” ด้านเดียวย่อมไม่ก่อให้เกิด “ความรู้” เหตุเพราะหากปราศจาก “ประสบการณ์” หรือกล่าวให้ง่ายคือ “ข้อมูล” ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่โดยผ่านปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองอันปรากฏให้เห็น (presence) ผ่านหลักฐานประเภทต่าง ๆ และที่ไม่ปรากฏ (absence) ซึ่งย่อมมีมากกว่าที่ปรากฏผ่านหลักฐานเสียแล้ว การสร้างองค์ความรู้ว่าด้วย

[ต่อ] ไทใหญ่ อังกฤษจะควบคุมโดยอ้อม เจ้าฟ้าไทใหญ่สามารถปกครองดินแดนของตนได้ตามเดิม แต่ต้องอยู่ภายใต้การให้คำแนะนำของอังกฤษ

ในส่วนของผลกระทบด้านเศรษฐกิจ จากการทบทวนวรรณกรรมกลุ่มงานศึกษาในประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจพม่าสมัยอาณานิคมในวิทยานิพนธ์เรื่อง *หยกกับเศรษฐกิจพม่าสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1885-1948)* (2548) ของธัญญารัตน์ อภิวงค์ชี้ว่างานศึกษาด้านประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจพม่าชิ้นสำคัญมีแนวการอธิบายว่าการที่อังกฤษเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจพม่านั้นได้สร้างผลกระทบทางลบต่อคนพื้นเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะในแง่ความเสียเปรียบของชาวพม่าต่อชาวอินเดีย นโยบายการค้าเสรีและการนำแรงงานอินเดียเข้ามาใช้ในพม่าของอังกฤษทำให้เศรษฐกิจพม่าถูกผูกขาดโดยชาวต่างชาติซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อพม่าอย่างใหญ่หลวง (ธัญญารัตน์ อภิวงค์. 2548: 12-15, 114-116)

[1] J.S. Furnivall. (1956). **op. cit**. pp. 303-306. และสามารถดูการอธิบายมโนทัศน์พหุสังคมอย่างละเอียดจาก จักรพันธ์ ขัดชุมแสง. (2543). **ชุมชนมุสลิมในเมืองตลาดชายแดนไทย–พม่า: สัมพันธภาพระหว่างพหุสังคม วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ และการธำรงชาติพันธุ์**. หน้า 33-39.

พม่าศึกษา ซึ่งในที่นี้คือ “ประวัติศาสตร์พม่า” ย่อมไม่อาจเป็นไปได้ ภายใต้เงื่อนไขการรับรู้นี้ ความรู้ที่จะนำไปสู่ “ความเข้าใจ” อดีตจึงขึ้นต่อสิ่งที่ไม่ปรากฏมากยิ่งกว่าสิ่งที่ปรากฏบนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่าปัจจัยทั้งสองประการ คือ สำนึกแห่ง “ความเป็นอังกฤษ” และ “ประสบการณ์” ในโลกอาณานิคมพม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษคือเงื่อนไขอันสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ว่าด้วยอดีตของพม่าซึ่งรวมถึงการสร้างภาพแทนกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าในมิติทางประวัติศาสตร์ด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ “เรื่องเล่าต้นแบบ” ซึ่งถูกใช้เป็นโครงเรื่องหลักในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมดังที่สรุปมาข้างต้น พบว่ามีเงื่อนไขประการที่สามที่มีความสำคัญไม่น้อยต่อการกำหนดการพรรณนาเรื่องราวความเป็นมา และภาพแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ นั่นคือ เงื่อนไขภายใน “ตัวบท” (text) ของงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมเอง ซึ่งในด้านหนึ่งอาจพิจารณาได้ในฐานะของการเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของความเป็นตะวันตก (อังกฤษ) ทั้งนี้โดยผ่านการพิจารณาแบบแผนการดำเนินเรื่อง ลักษณะการพรรณนาความถึง “เหตุการณ์ในอดีต” ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ภาพลักษณ์และคุณลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่าฉบับมาตรฐานที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ จะเห็นได้ว่า “เรื่องเล่าต้นแบบ” นำเสนอเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์พม่าภายใต้ทิศทางที่ชัดเจน ในลักษณะของการมีจุดเริ่มต้น-บั้นปลาย ซึ่งสื่อความหมายเฉพาะบางประการถึงบริบททางการเมือง-วัฒนธรรมของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

นอกจากนั้น จากการพิจารณาประเด็นหรือเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์พม่าซึ่งถูกนำเสนอใน “เรื่องเล่าต้นแบบ” จะสังเกตเห็นว่า ตัวเรื่องถูกกำกับโดยชุดความคิดที่สำคัญหลายประการ (ดังได้กล่าวตอนต้นบ้างแล้ว) เช่น มโนทัศน์เรื่องเผ่าพันธุ์/เชื้อชาติ (race) อารยธรรม (civilization) การอพยพ (migration) ปัจจัยกำหนดทางภูมิศาสตร์ ความคิดเรื่องการสร้างเอกภาพของชนชาติพม่าเหนือชนชาติอื่น ๆ ซึ่งถูกนำเสนอในรูปของการสร้างจักรวรรดิพม่าทั้งสามครั้ง* องค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นหน่วยความคิดหลักในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ซึ่งทำหน้าที่กำกับภาพแทนทางประวัติศาสตร์ (historical connotation) ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความหมายดังที่รับรู้โดยทั่วไป โดยที่หากพิจารณาจากมุมมองของ

---

*ประกอบด้วย จักรวรรดิพุกาม จักรวรรดิตองอู และจักรวรรดิคองบอง อนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า ความคิดเรื่องการสร้างเอกภาพโดยชนชาติพม่าซึ่งให้ความชอบธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่าเหนือคนพื้นเมืองกลุ่มอื่นนั้นคือผลผลิตทางภูมิปัญญาของนักบริหารชาวอังกฤษโดยแท้ ความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการสร้างความรับรู้ความเป็นชาติและการแสดงบทบาททางการเมืองของกลุ่มผู้นำทหารพม่า เจ้า-ช้าง ยองห้วย (Chao-Tzang Yawnghwe) เสนอว่าความคิดเรื่องการสร้างเอกภาพโดยชนชาติพม่าในอดีตได้กลายเป็นแกนกลางของกระแสความคิดเรื่องการสร้างชาติของกลุ่มผู้นำทหารพม่าที่มีแนวทางแบบฟาสซิสต์และคลั่งชาติ (Chauvinistic) ตั้งแต่หลังสงครามครั้งที่ 2 ภายใต้กระแสความคิดนี้ ชนชาติพม่ามีสถานะอยู่เหนือคนพื้นเมืองกลุ่มอื่น และกองทัพพม่าก็คือผู้สืบทอดภาระทางประวัติศาสตร์ในการสร้างเอกภาพให้แก่ชาติพม่า (Chao-Tzang Yawnghwe. 2005)

ชาวตะวันตกผู้เหนือกว่าแล้ว แม้ว่าคำพรรณนาหลักที่มีต่อภาพรวมของคนพื้นเมืองในพม่ามักจะถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นคนอื่น (The Other) ต่อความเป็นตะวันตกและความเป็นคนผิวขาว ซึ่งมักแสดงออกในลักษณะของการเป็นคนป่าเถื่อน เฉื่อยชา ดื้อรั้น ไร้อารยะ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม โดยการนำเสนอความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผ่านงานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบสมัยใหม่ ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าก็ถูกทำให้ซับซ้อนยิ่งขึ้นซึ่งส่งผลให้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความหมายเฉพาะตนซึ่งซ้อนทับอยู่กับความหมายที่เป็นภาพรวมดังกล่าว กล่าวคือ ภายใต้แนวการพรรณนาซึ่งถูกกำกับโดยโครงสร้างของตัวบทแบบใหม่ที่ต่างไปจากโครงสร้างตัวบทของงานเขียนแบบจารีตนี้ ชนชาติพม่าจึงมิได้มีความหมายเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศพม่า มีสีผิวเข้ม นับถือพุทธศาสนา พูดภาษาพม่าเป็นภาษาแม่ และดำรงชีพโดยการเพาะปลูก แต่ยังสื่อความหมายเชิงประวัติศาสตร์ถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนชาตินักรบ ผู้บุกรุก มีอุปนิสัยเหี้ยมหาญ ส่วนชาวมอญก็ถูกให้ความหมายในฐานะเป็นผู้มีความเจริญทางวัฒนธรรม เป็นชนชาติผู้เผยแพร่พุทธศาสนาไปสู่ดินแดนอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป และเป็นคู่แข่งหรือปฏิปักษ์กับชาวพม่า ชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้รักสงบ ว่าง่าย ขี้อาย ฯลฯ และทั้งมอญ รวมถึงชนกลุ่มน้อยอื่นก็ได้กลายเป็นผู้ถูกรุกราน ถูกกดขี่ ขูดรีดโดยชนชั้นปกครอง พม่า* กล่าวได้ว่านี่คือความหมายที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าซึ่งได้กลายเป็นภาพลักษณ์ต้นแบบ (stereotype) ที่กำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเวลาต่อมา โดยที่ความหมายทั้งสองนี้ คือ 1) ความหมายทั่วไปที่เป็นอื่นต่อความเป็นตะวันตก และ 2) ความหมายเฉพาะที่ปรากฏผ่านโครงเรื่องของงานประวัติศาสตร์ภายในตัวบทชิ้นหนึ่ง ๆ นั้น สามารถปรากฏพร้อมกันหรือสลับไปมา ในลักษณะทั้งดีและร้าย (ambivalence) และอาจขัดแย้งในตัวเอง (contradiction) ภายใต้บริบทและพื้นที่ที่สอดรับกับความต้องการของผู้มีอำนาจที่จะกล่าวถึงมัน

ประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงเป็นอะไรมากกว่าการเป็นเพียงงานประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่เน้นการเล่าเรื่องเฉพาะแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต อันเป็นผลผลิตของกระบวนการการรวบรวมและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี แต่ยังสะท้อนนัยความหมายที่สื่อถึงความรับรู้และความคาดหวังของผู้เขียนงานประวัติศาสตร์ที่มีต่อคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่า ประการสำคัญคือการที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ (และอาจรวมถึงชาวอังกฤษและตะวันตกกลุ่มอื่นด้วย) มองกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพม่าในลักษณะที่ว่าแต่ละ

---

*ควรกล่าวเน้นในที่นี้ว่า “เรื่องเล่าต้นแบบ” ในที่นี้ไม่ใช่สิ่งเดียวกับโครงสร้างความรู้ที่เป็นองค์รวมของชุดมโนทัศน์ต่าง ๆ และไม่ใช่ “แนวการเขียนประวัติศาสตร์ หรือ สกุลทางประวัติศาสตร์” (orientation or school of historiography) แต่เป็นตัวแบบความคิดที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากกลุ่มงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคม เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจโครงเรื่อง (plot) ในตัวบทประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่เขียนโดยนักบริหารชาวอังกฤษเท่านั้น ซึ่งจากเนื้อหาโดยสังเขปของเรื่องเล่าต้นแบบดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าตัวเรื่องเล่าสามารถลดทอนลงสู่โครงเรื่องบางลักษณะ โดยที่ในส่วนรายละเอียดจะได้ทำการวิเคราะห์ในบทที่ 5

กลุ่มต่างมีคุณสมบัติบางประการที่เป็นสารัตถะประจำชาติพันธุ์ซึ่งไม่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของเวลา สารัตถะดังกล่าวคือเงื่อนไขสำหรับการอธิบายประวัติศาสตร์พม่าบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า ยิ่งกว่านั้นเมื่อความหมายทางชาติพันธุ์ดังที่กล่าวมานี้ถูกนำไปผูกติดกับมโนทัศน์เรื่องรัฐประชาชาติสมัยใหม่ (ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโครงเรื่องเช่นกัน) ที่เพิ่งนำเข้ามาโดยชาวตะวันตก ชุดของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ปราศจากความต่อเนื่อง กระจัดกระจาย ไร้ความหมายโดยตัวเอง จึงถูกร้อยรัดเข้าด้วยกันกระทั่งกลายเป็น “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์” ที่อยู่เหนือบริบทหรือลักษณะเฉพาะของความเป็นประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลา (historicity) การผลิตซ้ำโครงเรื่องดังกล่าวผ่านกิจกรรมทางวิชาการและการปกครองทั้งที่ดำเนินการโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษและชาวพม่า (ซึ่งโครงเรื่องนี้ได้เป็นแม่แบบให้กับนักชาตินิยมพม่าในการนำไปเสริมต่อสาระแบบชาตินิยมเพื่อสร้างประวัติศาสตร์แห่งชาติ) การถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐบาลกลางพม่าผ่านสื่อหรือช่องทางต่างๆ เช่น แบบเรียน วรรณกรรม บทเพลง พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองหลังได้รับเอกราช ได้ทำให้ความหมายที่เป็นมายาภาพนี้ถ่ายทอดไปสู่ชาวพม่าอย่างมีประสิทธิภาพ*

---

*สำหรับงานของนักประวัติศาสตร์ตะวันตกดู Victor B. Lieberman. (1978). Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma. **Modern Asian Studies**. 12(3): 455-482. โดยจะอภิปรายอย่างละเอียดในหัวข้อที่ 2.2

ในกรณีของพม่าศึกษาโดยนักวิชาการไทย ผู้วิจัยพิจารณาว่ามีเหตุผลที่เดียวที่จะเสนอว่า พม่าศึกษาโดยคนไทยได้ตกอยู่ภายใต้มายาภาพดังกล่าวเกือบโดยสมบูรณ์ จนอาจกล่าวได้ว่า “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์” อันมีที่มาจากความแตกต่างที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ [Geographical Determinism (ในความหมายกว้างคือ พื้นที่ ภูมิอากาศ อุณหภูมิ อาหาร นิเวศวิทยา ที่อยู่ภายใต้ขอบเขตพื้นที่หนึ่ง) คือวาทกรรมหลักของพม่าศึกษาในสังคมไทย การที่วาทกรรมดังกล่าวสามารถครอบงำงานวิชาการ งานเขียนเชิงสารคดี ตลอดจนงานวรรณกรรม ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ ฯลฯ ที่เขียนหรือสร้างโดยคนไทยนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากบริบททางด้านการเมือง-วัฒนธรรม และความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของสังคมไทยเอง (สุเนตร ชุตินธรานนท์. 2542ก: 9-56; Chalong. 1997: 93-101) รวมถึงกระบวนการตีความที่มีลักษณะของการนำบริบทของปัญหาร่วมสมัยของพม่าไปใช้อธิบายอดีต ซึ่งทำให้ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในพม่าถูกใช้ในงานวิจัยหรือตัวบทประเภทต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนประเด็น หัวข้อวิจัย หรือสมมติฐานที่ผู้เขียน/ผู้วิจัยเชื่อหรือกำหนดไว้ล่วงหน้า เช่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวมอญกับราชสำนักไทยที่มีมาแต่อดีต ความเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์ในเรื่องเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมระหว่างไทใหญ่ ไทอาหมหรืออัสสัม กับไทยสยาม การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนพม่า-ไทยของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดให้เป็นชนกลุ่มน้อย เป็นต้น บางตัวอย่างที่ควรพิจารณาได้แก่ สุวรรณา สัจจวีรวรรณ. (2519). **เปรียบเทียบการดำรงรักษาเอกราชของประเทศไทยโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของพม่าโดยพระเจ้ามินดง และของญวนโดยจักรพรรดิตือดึก**. หน้า 25-26.; สุรัตน์ วรางค์รัตน์. (2520). **ไทย-พม่า: ปัญหาการเผชิญหน้าการคุกคามของตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19**. หน้า 45, 61-62.; ยูถิกา ตันสงวน. (2521). **การแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยในสหภาพพม่า**. หน้า 83-84.; ญาณี มาลัยเจริญ. (2540). **บทบาทและความคิดทางการเมืองของอองซานกับขบวนการเรียกร้อง**

อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าและคำอธิบายในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษดังที่เสนอมาข้างต้นก็มิได้เป็นมติเด็ดขาดในแวดวงวิชาการพม่าศึกษาปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่านจากต่างสาขาวิชาได้ตั้งคำถามต่อแนวคำอธิบายนี้และวิพากษ์ถึงจุดด้อยทางทฤษฎีซึ่งส่งผลต่อการทำความเข้าใจสภาพความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าที่เป็นอยู่จริง ทั้งในมิติของอดีตและปัจจุบัน

[ต่อ] **เอกราชของพม่า ค.ศ. 1935-1947**. หน้า 17-18.; คณิณ สักกายะทิฐิกุล. (2544). **การปฏิรูปการเมือง–การปกครองพม่าสมัยพระเจ้ามินดง (ค.ศ. 1853 - 1878)**. หน้า 38, 40, 83.; ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว. (2545). **๒๐๐ ปี พม่าในล้านนา**. หน้า 67, 79.; ภูมิพัฒน์ เชติยานนท์. (2546). **ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แห่งลุ่มทะเลสาบรัฐฉาน "ยองห้วย-อินเล"**. หน้า 7-8, 34.; สุภรณ์ โอเจริญ. (2541). **มอญในเมืองไทย.** หน้า 16-17.; สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2544). **ประวัติศาสตร์ไทใหญ่**. หน้า 213-214.; มาโนช พรหมปัญโญ. (2547). **การเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง ค.ศ. 1752-1776**. หน้า 40. รวมถึงงานอีก 2 ชิ้นซึ่งได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง คือ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). **พม่า ประวัติศาสตร์และการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 4.; พรพิมล ตรีโชติ. (2542). **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์). อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยที่ก้าวหน้าบางชิ้นได้นำเสนอแนววิเคราะห์การต่อสู้ทางการเมืองในประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตที่เบนไปสู่ประเด็นเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากกว่าเรื่องเผ่าพันธุ์ ได้แก่ สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2542ข). **พระสุพรรณกัลยา: จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์**. หน้า 112-114.; ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 138-139.

นอกจากนั้น มโนทัศน์สำคัญที่นักวิชาการไทยยังคงยึดเป็นทฤษฎีหรือแนวทาง (ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม) ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าสมัยอาณานิคมก็คือมโนทัศน์เรื่อง "พหุสังคม" (plural society) ซึ่งในการใช้มีทั้งที่เป็นไปอย่างตระหนักรู้ (recognize) และเพียงเป็นการ "อ้างถึง" ได้แก่ ธัญญารัตน์ อภิวงค์. (2548). **หยกกับเศรษฐกิจพม่าสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1885-1948)**. หน้า13, 184-200.; ชุวดี ดีคง. (2539). **ปฏิกิริยาของชาวพุทธต่อการปกครองของอังกฤษในพม่า ค.ศ. 1886-1948**. หน้า 30.; ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). **เล่มเดิม**. หน้า 50. ทั้งนี้มีงานวิจัยบางชิ้นที่ใช้มโนทัศน์ดังกล่าวนี้เพื่อเป็นกรอบในการอธิบายสภาพสังคมในเขตชายแดนไทย-พม่าในบริบทร่วมสมัยด้วย เช่น จักรพันธ์ ขัดชุมแสง. (2543). **เล่มเดิม**. หน้า 40.

ควรบันทึกในที่นี้ด้วยว่า สำหรับงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์พม่าของนักวิชาการไทยแล้ว การใช้มโนทัศน์พหุสังคมในการวิจัยทางประวัติศาสตร์นั้นยังไม่ได้รับการวิพากษ์เท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในสาขามานุษยวิทยา ทั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอว่า การใช้มโนทัศน์พหุสังคมเพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคม ควรคำนึงถึงพลวัตภายในของพื้นที่ที่ศึกษา และการตรวจสอบหลักฐานชั้นต้นมากกว่าเพียงอ้างตามงานประวัติศาสตร์ของชาวตะวันตกหรือชาวพม่าที่ผ่านมาอย่างไม่วิพากษ์ กล่าวคือ มโนทัศน์ดังกล่าวควรถูกใช้ในแนวทาง Falsification เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของความเปลี่ยนแปลงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับมโนทัศน์เสมอไป พร้อมกันนั้น ในอีกทางหนึ่งก็จะเป็นการชี้ให้เห็นถึงจุดด้อยเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงมโนทัศน์นี้ด้วย

จากการศึกษาของไมเคิล อะดาส (Michael Adas)[1] พบว่า ในการเสนอภาพสังคมพม่าสมัยจารีตในงานประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ คนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะให้ภาพทั่วไปของประวัติศาสตร์พม่าก่อนสมัยอาณานิคมในงานเขียนของตนว่าเป็นสมัยแห่งความเสื่อมโทรม การทุจริตทางการปกครอง เศรษฐกิจที่ซบเซา เป็นสังคมที่อลหม่าน และไม่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ (static) และให้ภาพสมัยต้นอาณานิคมในทางตรงกันข้ามว่าเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูและก้าวหน้าซึ่งเป็นภาพที่มีพลวัต (dynamic) นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษพยายามให้เหตุผลกับมุมมองดังกล่าวด้วยการแสดงให้เห็นว่าการสถาปนาการปกครองแบบตะวันตกคือการนำมาซึ่งสันติภาพและระเบียบ รัฐบาลที่มั่นคง การปฏิรูปทางการศึกษาและกฎหมาย โครงการสาธารณะ และการพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนั้นยังทึกทักว่าคนพื้นเมืองยอมรับเจ้านายชาวยุโรประหว่างช่วงทศวรรษแรกหลังการเข้ายึดครอง เพราะสภาพการณ์ภายใต้การปกครองของชาวต่างชาตินั้นดีกว่าที่พวกเขาเคยเป็นอยู่ภายใต้ผู้นำแบบจารีต (traditional elites) อะดาสพิจารณาว่าความเชื่อของชาวตะวันตกในเรื่องความเสื่อมโทรมหรือเป็นอนารยะ (barbarism) ของระบอบการปกครองแบบท้องถิ่นนี้ได้สร้างทั้งแรงจูงใจและสำนึกเกี่ยวกับความชอบธรรมสำหรับนักเขียนและผู้นำทางการเมืองชาวยุโรปที่สนับสนุนการสร้างจักรวรรดิโพ้นทะเล ส่วนวิกเตอร์ ลิเบอร์แมน (Victor Lieberman) ก็เห็นว่า[2] นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งดำรงสถานะนักประวัติศาสตร์ด้วยนี้โน้มเอียงที่จะเน้นภาพความล้าหลังในระบอบของคนพื้นเมืองเพื่อแก้ต่างโดยไม่รู้ตัวให้แก่การเข้ายึดครองพม่าของอังกฤษว่าเปรียบเสมือนความจำเป็นทางประวัติศาสตร์

ในส่วนของการพรรณนาเกี่ยวกับประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ในพม่า ดังที่ได้กล่าวตอนต้นว่างานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่แบบตะวันตกนี้มีรูปแบบการจัดกลุ่มทางชาติพันธุ์ที่ต่างไปจากงานเขียนแบบจารีต กล่าวคือแต่เดิมนั้น ในการเขียนหรือเรียบเรียงพงศาวดาร ชนชั้นปกครองพื้นเมืองได้ใช้เกณฑ์ความโดดเด่นทางการเมือง/วัฒนธรรมของศูนย์อำนาจรัฐระดับภูมิภาคและการเป็นพุทธศาสนิกชนเป็นเครื่องมือในการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้วัฒนธรรมของรัฐจะถูกจัดให้เป็นพวกคนป่าหรือชาวเขาที่ห่างไกลพระศาสนา อย่างไรก็ตาม จากความแตกต่างทางด้านวิธีคิดส่งผลให้ชาวอังกฤษมองกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าเป็นชนพื้นเมืองเหมือนกันหมด* และใช้เกณฑ์ด้านภาษาและเผ่าพันธุ์เป็นเครื่องจำแนกกลุ่ม

---

[1]Michael Adas. (1972). Imperialism Rhetoric and Modern Historiography: The Case of Lower Burma Before and After the Conquest. **Journal of Southeast Asian Studies**. 3(2): 175-176.

[2]Victor B. Lieberman. (1987, January). Reinterpreting Burmese History. **Comparative Studies in Society and History**. 29(1): 162-164.

*เกี่ยวกับประเด็นนี้ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ได้เสนอความเห็นที่สอดคล้องกันในบทความปริทัศน์ว่าด้วยประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าของฮอลล์และหม่องทินอ่องของเขาว่า ขณะที่หม่องทินอ่องมองกลุ่มชาติพันธุ์อื่นว่ามีความสำคัญน้อยกว่ากลุ่มชาติพันธุ์พม่า ฮอลล์กลับให้ความเท่าเทียมกันแก่คนพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คนในพม่า ซึ่งทำให้ลำดับชั้นทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์สมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมาในงานเขียนสมัยจารีต เบเนดิคท์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson)[1] ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่ได้ชี้ว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวตะวันตกกับคนพื้นเมือง ในการควบคุมคนพื้นเมืองที่ตนเข้ามาปกครอง ชาวตะวันตกได้นำเกณฑ์เรื่องชาติพันธุ์มาใช้ในการจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างพวกตนกับคนพื้นเมืองเพื่อแสวงหา “แนวร่วมชนกลุ่มใหญ่” (majority coalition) จากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เป็นปฏิปักษ์กับตน จากเดิมที่เคยใช้เกณฑ์เรื่องศาสนาเป็นหลัก กล่าวคือ ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ความเป็นคริสเตียนเคยถูกใช้เป็นเกณฑ์อันสำคัญในการแบ่งแยกคนพื้นเมืองที่อยู่ใต้การควบคุมของชาวตะวันตก เหตุเพราะศัตรูของพวกเขาถูกเข้าใจว่าเป็นเรื่องศาสนา แต่เมื่อนักปกครองอาณานิคมให้ความสนใจกับความเป็นคริสเตียนของตนน้อยลง กลุ่มคนที่ครั้งหนึ่งถูกคิดในฐานะคริสเตียนก็ถูกจัดกลุ่มใหม่จากลักษณะทางชาติพันธุ์ ดังตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง[2] นอกจากนั้นยังนับเป็นครั้งแรกที่ปรากฏการใช้คำว่า “ชนกลุ่มน้อย” (minority) ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากแต่เดิมนั้นไม่มีคำในภาษาพื้นเมืองของภูมิภาคนี้ที่แสดงถึงแนวคิดเรื่องคนกลุ่มใหญ่-คนกลุ่มน้อย (majorities–minorities) แอนเดอร์สันเห็นว่า การใช้คำดังกล่าวสะท้อนถึงความเป็นชนกลุ่มน้อยทางด้านชาติพันธุ์ของชาวอังกฤษเองยามเข้ามาปกครองอาณานิคมในพม่า

ข้อเสนอของแอนเดอร์สันแสดงนัยยะที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเรื่องชาติพันธุ์ของชาวตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีผลต่อการเขียนงานประวัติศาสตร์ และช่วยให้เข้าใจว่าเกณฑ์การจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ออกเป็นชนกลุ่มใหญ่–ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวซึ่งปรากฏอยู่ในงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษนั้น มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการกำหนดการรับรู้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า เขากล่าวว่า คนพื้นเมืองที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ในอาณานิคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังเช่น ชาวเวียดนามและชาวพม่ามักถูกจัดประเภทให้เป็นพวกที่อ่อนแอ ไม่มีสัจจะ อกตัญญู ก้าวร้าว เสื่อมทราม และเป็นศักดินา ขณะที่แนวร่วมของเจ้าอาณานิคมอังกฤษซึ่งก็คือชนกลุ่มน้อย กลับถูกจัดประเภทว่าเป็นพวกที่ซื่อสัตย์ กล้าหาญ เปิดเผย จริงใจ และจงรักภักดี ภาพลักษณ์ต้นแบบนี้ได้รับการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในงานเขียนของชาวตะวันตกตลอดสมัยอาณานิคม ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ ชนชั้นนำทางการเมืองชาวพม่าและรวมถึงชนกลุ่มน้อยในพม่าซึ่งได้รับการศึกษาและปฏิบัติงานร่วมกับนักบริหารอาณานิคมชาว

[ต่อ] เพราะ “เขาสำนึกอยู่แล้วว่าคนตะวันตกมีความเหนือกว่า ตรงข้ามกับหม่องทินอ่องที่ดูถูกคนพื้นเมืองด้วยกันเอง...” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. 2525:101-102)

[1]Benedict Anderson. (1998). Majorities and Minorities. In **The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World**. pp. 318-330.

[2]**Ibid.** p. 320.

อังกฤษมีแนวโน้มที่จะมองคนพม่าอย่างมีอคติ ขณะเดียวกันก็สร้างตัวตนของพวกเขาขึ้นตามภาพที่ชาวตะวันตกคาดหวังจะให้เป็น[1]

นอกเหนือจากข้อวิจารณ์ที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่าการที่มายาภาพเรื่องการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์มีน้ำหนักต่อการอธิบายประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตอย่างมาก และสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายในหมู่คนทั่วไปนั้นยังเป็นผลมาจากมิติมุมมองสำหรับการทำความเข้าใจสภาวะความเป็นชาติพันธุ์ด้วยอีกทางหนึ่ง กล่าวได้ว่ามิติมุมมองหลักซึ่งกำหนดวิธีคิดและการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เขียนงานประวัติศาสตร์พม่า (รวมถึงคนรุ่นต่อมา) คือสิ่งที่ในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาสังคมเรียกว่า Pimordialist Perspective*

---

[1] **Ibid.** p. 323.; Robert H. Taylor. (1982). **op. cit**. p. 8. อนึ่ง ภาพการรับรู้นี้ปรากฏให้เห็นตั้งแต่งานเขียนของวินเซนโซ ซานเจอมาโน (Vincenzo Sangermano) บาทหลวงชาวอิตาลีซึ่งพำนักอยู่ในพม่าระหว่าง ค.ศ. 1782-1806 (Pharye. 1998: vi) เรื่อง *A Description of the Burmese Empire* (พิมพ์ใหม่ในชื่อ *The Burmese Empire a Hundred Years Ago. 1838, 1883*) ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 (Sangermano. 1995: 152-156)

*โดยทั่วไป การศึกษาประเด็นเรื่องความเป็นชาติพันธุ์สามารถจำแนกอย่างกว้างได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทาง Primordialist Perspective หรือ Primordialism (อัตลักษณ์ชาติพันธุ์คือรากเหง้าดั้งเดิม) กับแนวทาง Situationalist Perspective หรือ Situationalism (อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ขึ้นกับสถานการณ์) แนวทางแรกมีฐานคิดว่า ความยึดมั่น ภูมิใจ หรือการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในชาติพันธุ์ของตน (แต่รู้สึกไม่เชื่อมั่นหรือห่างเหินจากคนกลุ่มอื่นที่มีชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมต่างจากตน) นั้นเป็นคุณสมบัติตามธรรมชาติของมนุษย์ หรือคือพิจารณาความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะสิ่งที่มีความคงทน ไม่เปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงได้ยาก ขณะที่แนวทางหลังมองว่า ปัจเจกบุคคลทั้งหลายอาจจะเป็นสมาชิกของสังคมหรือกลุ่มวัฒนธรรมหนึ่งโดยไม่มีความจำเป็นที่จะทำความเข้าใจสังคมและกลุ่มวัฒนธรรมในฐานะเป็น “การรวมสำนึก” (conscious aggregations) ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งกลุ่ม แนวทาง Situationalism เน้นการพิจารณาแบบแผนความเป็นชาติพันธุ์ของแต่ละบุคคลที่ผันแปรไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้า และให้ความสนใจกับอัตลักษณ์และคุณสมบัติเฉพาะทางชาติพันธุ์บางประการที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปรับตัว หรือเพื่อความอยู่รอดของปัจเจกบุคคลในสังคม ในทางเดียวกัน ความเป็นชาติพันธุ์ก็สามารถถูกออกแบบหรือเสริมแต่งได้เพื่อสนองตอบยุทธศาสตร์บางอย่างของชนชั้นนำของกลุ่ม หรือกลุ่มผู้ปกครอง

อย่างไรก็ดี การเลือกเฉพาะแนวทางใดแนวทางหนึ่งเพื่อประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์นั้นดูจะเป็นความผิดพลาดมากกว่าที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เดวิด บราวน์ (David Brown) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้ศึกษาประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชาติพันธุ์และรัฐไม่อาจเลือกใช้เพียงแนวทางใดแนวทางหนึ่งได้เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้เหตุเพราะทั้งสองแนวทางต่างมีข้อด้อยในตัวเอง ตัวอย่างเช่น ข้อด้อยของแนวทาง Primordialism Perspective คือ แนวทางนี้มักจะให้ข้อสรุปมากกว่าที่จะอธิบายถึงความเข้มแข็งของสำนึกทางชาติพันธุ์และดูจะไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะและขอบเขตทางวัฒนธรรมตามที่แนวทาง Primordialism เองกล่าวอ้าง ขณะที่แนวทาง Situationalism แม้จะเสริมจุดด้อยของแนวทางแรกได้ดี แต่มักถูกโจมตีได้ง่ายว่าเป็นเพียงวิธีวิเคราะห์แบบหยาบ ๆ ที่ให้น้ำหนักเกินไปต่อความยืดหยุ่นของมโนทัศน์เรื่องความเป็นชาติพันธุ์ นอกจากนั้น บราวน์ยังเห็นว่าโดยแท้จริงแล้วความเป็น

2. ปัญหาของมิติมุมมองแบบ primordialist

ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงปัญหาและข้อด้อยของแนวการอธิบายประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าภายใต้มิติมุมมองแบบ Primordialist ที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ ในการนี้เราอาจจัดกลุ่มข้อถกเถียงที่สำคัญในประเด็นเหล่านี้ออกได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ข้อถกเถียงทางด้านมานุษยวิทยา 2) ข้อถกเถียงทางด้านประวัติศาสตร์ และ 3) ข้อถกเถียงทางด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์

2.1 ข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยา

ความเชื่อของชาวตะวันตกที่ว่าลักษณะทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสำนึกทางชาติพันธุ์เป็นคุณสมบัติที่ดำรงอยู่ภายในตัวมนุษย์แต่ละเชื้อสายเผ่าพันธุ์เป็นการเฉพาะ และเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด (primordial attachment) คือฐานคิดที่สำคัญในการทำความเข้าใจคุณสมบัติของมนุษย์ วิธีคิดดังกล่าวมีจารีตความคิดสืบทอดมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ความคิดของโลกตะวันตก โดยอาจย้อนถอยไปได้ถึงเรื่องราวในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า (The Old Testament) กระทั่งอาจกล่าวได้ว่ามิติมุมมองแบบ Primordialist คือกรอบในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างชาวตะวันตกด้วยกันเองและความสัมพันธ์กับคนนอกภูมิภาค* ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 มโนทัศน์ดังกล่าวถูกนำไปผูกกับมโนทัศน์เรื่องพรมแดน (frontier) ชาติ (nation) และรัฐสมัยใหม่ (modern state)

ในกรณีของการศึกษาเรื่องความเป็นชาติพันธุ์ในพม่า งานเขียนสำคัญชิ้นหนึ่ง คือ *Colonial Policy and Practice* (1948) เขียนโดย เจ.เอส. เฟอร์นิวัล ได้แสดงถึงการตกผลึกของมุมมองแบบนักปกครองอาณานิคมตะวันตกที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ในพม่า ข้อเสนอของเฟอร์นิวัลที่ว่า สังคมพม่ามีลักษณะเป็นพหุสังคมที่คนต่างเผ่าพันธุ์มาอยู่รวมกัน โดยแต่ละกลุ่มต่างดำรงอัตลักษณ์ของตนเอาไว้และไม่ผสมกลมกลืนไปกับชนกลุ่มใหญ่ (พม่า)[1] ได้กลายเป็นคำอธิบาย

[ต่อ] ชาติพันธุ์ยังแสดงออกทั้งในคุณลักษณะของทั้งสองแนวทาง กล่าวได้ว่าในการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ในบริบทของประวัติศาสตร์นั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งประเด็นที่อยู่ในแนวทาง Primordialism อันได้แก่ เอกภาพในสำนึกทางชาติพันธุ์ และที่อยู่ในแนวทาง Situationalism คือการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ (Brown. 1994: xii-xvi; Hutchison, and Smith. 1996: 7-10) ทั้งนี้โปรดดูตัวอย่างงานศึกษาของศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ ซึ่งเสนอในการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 6 (บทความฉบับร่าง ยังไม่อนุญาตให้อ้างอิง) ที่พยายามประสานมุมมองทั้งสองแบบเพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวมลายูมุสลิมในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

*ดูภาคผนวก ก หัวข้อที่ 1

[1]J.S. Furnivall. (1956). **op. cit.** pp. 123, 304-305.

ที่ทรงพลังและมีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้ศึกษาประวัติศาสตร์พม่าและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเวลาต่อมา[1] โดยเฉพาะในสาขามานุษยวิทยานั้น อาจกล่าวได้ว่า แนวการศึกษากระแสหลักในวงวิชาการมานุษยวิทยาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีแนวโน้มที่จะมองกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพม่าในลักษณะที่ต่างคนต่างอยู่ (tribal isolation) และสนับสนุนความคิดเรื่องความเป็นเนื้อเดียวทางเผ่าพันธุ์ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ (tribal homogeneity)[2]

อย่างไรก็ดี นับจากปลายทศวรรษ 1950 ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกระแสการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า นักมานุษยวิทยาชาวตะวันตกที่เข้ามาทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในเขตที่สูงของพม่า และรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย ดังเช่น เอดมันด์ ลีช (Edmund Leach) ปีเตอร์ คันสตัดเตอร์ (Peter Kunstadter) แฟรงค์ เลห์แมน (Frank Lehman) ทอมัส เคิร์ช (Thomas Kirsch) ชาลส์ คายส์ (Charles Keyes) เป็นต้น ได้ตั้งคำถามซึ่งเปิดมุมมองใหม่ต่อองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าที่มีอยู่ก่อนหน้า โดยเฉพาะการใช้เกณฑ์ทางด้านภาษาในการจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์[3] ซึ่งมีลักษณะทับซ้อนอยู่กับมโนทัศน์เรื่องรัฐชาติที่มีเส้นเขตแดนชัดเจน และรวมถึงการกำหนดถิ่นฐานดั้งเดิม (homeland) ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพม่าโดยใช้เกณฑ์ทางด้านภาษาอันนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าคนพื้นเมืองในพม่าไม่ใช่พวกที่อยู่ที่นี่มาแต่ดั้งเดิม หากแต่อพยพมาจากที่อื่น อันเป็นข้อสรุปที่อยู่ภายใต้กรอบความคิดเรื่อง “ทฤษฎีการอพยพ” ซึ่งเป็นทฤษฎีที่แพร่หลายอย่างมากในสมัยอาณานิคม[4] ทั้งนี้ เอดมันด์

---

[1]Julie Pham. (2004, July). Ghost Hunting in Colonial Burma: Nostalgia, Paternalism and the Thoughts of J.S. Furnivall. **South East Asia Research**. 12(2): 267-268.; Idem. (2005). J.S. Furnivall and Fabianism: Reinterpreting the ‘Plural Society’ in Burma. **Modern Asian Studies**. 39(2): 321-348.

[2]Victor T. King, and William D. Wilder. (1982). Southeast Asia and the Concept of Ethnicity. **Southeast Asian Journal of Social Science**. 10(1): 1.

[3]Edmund R. Leach. (2000). The Frontiers of “Burma” (1961). In **The Essential Edmund Leach. Volume 1: Anthropology and Society.** pp. 225-242.; F.K. Lehman. (1967). Ethnic Categories in Burma and the Theory of Social Systems. In **Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations.**, Volume 1. edited by Peter Kunstadter. pp. 93-124.

[4]สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2534, มกราคม). ถิ่นกำเนิดของชนชาติไท ความต่างของระนาบทางความคิด. **ศิลปวัฒนธรรม**. 12(3): 142-156.

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับสมมติฐานของชาวตะวันตกในเรื่องทฤษฎีการอพยพของชนชาติไท ดูเพิ่มเติมใน ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2533). **ถิ่นกำเนิดชนชาติไท: สมมุติฐานของนักวิชาการตะวันตก**. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการประจำปี 2533 เรื่อง “ชนชาติไท: คำถามที่ต้องช่วยกันตอบ” เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระชนมายุครบ 90 พรรษา. วันที่ 18-19 ตุลาคม 2533 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1-16. และสามารถพิจารณาการประเมินสถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ชนชาติไทอย่างวิพากษ์จาก วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2540). ประวัติศาสตร์ชนชาติไท/ไทย: สถานภาพความรู้ในปัจจุบัน. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**. 17(2): 3-16. [พิมพ์อีกครั้งในชื่อ วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2545).

ลีชได้วิพากษ์การใช้ทฤษฎีดังกล่าวอย่างแพร่หลายโดยไม่คำนึงปัจจัยหรือเงื่อนไขอื่น โดยกล่าวว่าหากทฤษฎีที่เสนอว่าชาวพม่าอพยพมาจากธิเบตเป็นจริงเพราะมีความคล้ายคลึงทางภาษาระหว่างภาษาพม่าสมัยใหม่และภาษาธิเบต คำอธิบายที่คล้ายกันนี้ก็อาจถูกใช้เพื่อแสดงว่าถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวอังกฤษอยู่ในอิตาลี เปอร์เซีย หรือแม้แต่ไอซ์แลนด์ได้เช่นกัน[1] เหตุที่ลีชมองว่าภาษาไม่สามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์บ่งบอกหรือจำแนก “เผ่าพันธุ์” ได้ เนื่องจากภาษาคือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนหรือหยิบยืมระหว่างชนเผ่าต่างๆ อันเป็นความคิดที่ปรากฏในงานเรื่อง *Political Systems of Highland Burma* (1954) ของเขา ในงานชิ้นนี้ลีชเสนอให้ทำความเข้าใจสังคมของชาวกะฉิ่นผ่านความสัมพันธ์แบบโครงสร้างเชิงปรปักษ์ (structural opposition) ที่เน้นพิจารณาการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างคนที่สูงกับคนพื้นราบ ซึ่งโครงสร้างดังกล่าวเป็นลักษณะพื้นฐานเชิงหน้าที่อย่างหนึ่งในการเข้าถึงอำนาจที่แตกต่างกัน (differential access) ของชาวเขาเผ่ากะฉิ่น[2] ส่วนทางด้านแฟรงค์ เลห์แมนซึ่งทำการศึกษาชนเผ่าคะยาห์-กะเหรี่ยง และเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากลีชก็ให้ความเห็นต่อการจัดกลุ่มชาติพันธุ์ผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อให้มีขอบเขตที่ชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เหตุเพราะการนิยาม อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้ชัดเจนนั้นไม่สามารถกระทำได้เพียงใช้บรรทัดฐานทางด้านภาษาหรือการแต่งกายเป็นเครื่องบ่งชี้ เลห์แมนเสนอว่าการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้นจำเป็นต้องพิจารณาจากคุณสมบัติทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ มากกว่าการใช้เกณฑ์ทางภาษา[3] ส่วนทางด้านชาลส์ คายส์ก็พิจารณาว่ามีความเป็นไปได้ทั้งทางทฤษฎีและการตรวจสอบเชิงประจักษ์ว่าปัจเจกบุคคลอาจจะยึดกุมอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้มากกว่าหนึ่งอย่าง

แนวคิดของลีชเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักมานุษยวิทยาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และถูกนำไปใช้โดยนักศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้[4] รวมถึงนักประวัติศาสตร์บางท่าน ซึ่งทำให้ข้อเสนอของนักวิชาการพม่าศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากเขามีลักษณะร่วมกันหลายประการ ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือข้อเสนอที่ว่า ในภาพกว้างแล้ว ผู้ศึกษา

[ต่อ] สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ไท. ใน **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**. บรรณาธิกรโดย สรัสวดี อ๋องสกุล, และ โยชิยูกิ มาซูฮารา. หน้า 30-55.]

[1]Edmund R. Leach. (2000). **op. cit.** p. 226.

[2]Idem. (1968). **Political Systems of Highland Burma**. Cambridge: London School of Economics and Political Science.

[3]F.K. Lehman. (1967). Ethnic Categories in Burma and the Theory of Social Systems. In **Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations**, Volume 1. edited by Peter Kunstadter. pp. 93-124.

[4]Charles F. Keyes. (1974). **Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma**. pp. 3, 5.; and idem. (2002, November). Presidential Address: “The Peoples of Asia” – Science and Politics in the Classification of Ethnic Groups in Thailand, China, and Vietnam. **Journal of Asian Studies**. 61(4): 1170.

ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ในพม่าไม่ควรพิจารณาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกชาวเขาในลักษณะแยกขาดจากสังคมของคนพื้นราบ* งานศึกษาของนักมานุษยวิทยารุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ชี้ให้เห็นอย่างแจ้งชัดถึงการแลกเปลี่ยน การปรับรับวัฒนธรรมของคนพื้นราบ รวมถึงการปรับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์[1] กล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือ คุณสมบัติทางชาติพันธุ์มิใช่สิ่งคงที่ เปลี่ยนแปลงได้ และไม่ใช่ตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ตลอดเวลาตามมุมมองแบบ Primordialist ที่เชื่อว่าคุณสมบัติทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด

ข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาภาคสนามของนักมานุษยวิทยากลุ่มดังกล่าวก็คือกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่ามีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนมาอย่างต่อเนื่องนับแต่อดีต โดยปรากฏทั้งในแง่ที่เกิดจากการแพร่ขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมโดยเจตนาจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นและที่เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติโดยสมัครใจ ตัวอย่างเช่น หากบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตามหวังที่จะเปลี่ยนบทบาทของตนทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือด้านการเมืองเพื่อให้สามารถอยู่ได้ในสังคมที่ใหญ่ขึ้น เขาเหล่านั้นมักจะเปลี่ยนแปลงเครื่องบ่งชี้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของกลุ่มตนให้เป็นลักษณะเดียวกับกลุ่มอื่นๆ เช่น ชาวมอญที่จำเป็นต้องอยู่ในชุมชนพม่าก็อาจหันมามวยผมและสักต้นขา หรือชาวกะฉิ่นที่เลือกจะเป็นหรือกลมกลืนไปกับพวกไทใหญ่นั้นสามารถทำได้โดยการเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนา พูดและแต่งกายแบบไทใหญ่ โดยไม่จำเป็นต้องละทิ้งมรดกความเป็นกะฉิ่นแต่อย่างใด ชาวกะฉิ่นผู้นั้นอาจยังคงนับถือผีบรรพบุรุษตามเดิม[2] นอกจากนั้น ยังเชื่อกันว่าประเพณีปฏิบัติบางอย่างของพวกชาวเขาซึ่งนิยมระบุว่าเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่ม ดังเช่น ประเพณีการทำคอให้ยาวของหญิงสาวเผ่าคะยาห์ในแถบพรมแดนรัฐฉานกับคะยาห์ หรือประเพณีการสักของพวกชินทางตอนเหนือ อาจมีพัฒนาการมาจากการปรับรับวัฒนธรรมของคนพื้นราบเท่า ๆ กับการใช้ประเพณีดังกล่าวเพื่อการแบ่งแยกพวกตนออกจากคนพื้นราบ[3]

แม้ว่าการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นประเด็นศึกษาที่ได้รับความสำคัญอย่างยิ่ง กระนั้นก็ดี งานวิจัยของนักมานุษยวิทยากลุ่มดังกล่าวยังคงมีแนวโน้มที่จะพิจารณาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในลักษณะที่ผูกติดกับลักษณะปัจจัยภูมิศาสตร์หรือรูปแบบพื้นที่อย่างตายตัวและหยุดนิ่ง ดังเช่นตัวอย่างของลีชที่จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าออกเป็น

---

*ดูตัวอย่างกรณีศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบริเวณชายแดนพม่า-ไทย รวมถึงตัวอย่างการปรับรับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้จาก Charles F. Keyes. (1974). **op. cit.** pp. 1-23.

[1]Charles F. Keyes. (1995). **The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia**. pp. 19, 54.

[2]Victor B. Lieberman. (1978). Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma. **Modern Asian Studies**. 12(3): 457-458.

[3]Martin Smith. (1991). **op. cit**. p. 32.

กลุ่มคนในเขตเทือกเขา (hill peoples) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมจีน และกลุ่มคนในเขตที่ราบลุ่ม (valley peoples) ซึ่งเป็นพวกที่ได้รับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย จากนั้นจึงใช้อัตลักษณ์ที่ผูกติดกับพื้นที่ดังกล่าวเป็นฐานในการทำความเข้าใจวิถีการดำรงชีพ รูปแบบความเชื่อ การจัดองค์กรทางสังคม โครงสร้างทางการเมือง รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตที่ราบและที่สูง แนวทางการเข้าสู่ปัญหาเช่นนี้แม้ว่าจะช่วยให้การทำความเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีความเป็นระบบชัดเจน ทว่าในแง่หนึ่งก็ได้กลายเป็นข้อจำกัดอันสำคัญต่อการศึกษาปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ในพม่าทั้งในมิติของปัจจุบันและอดีต

อย่างไรก็ดี สำหรับในมิติแรกนั้น ชุดคำถามทางทฤษฎีและงานศึกษาของนักมานุษยวิทยาร่วมสมัยได้มีคุณูปการอย่างสำคัญในการช่วยเปิดมุมมองให้เห็นถึงพลวัตของการเคลื่อนไหวข้ามพรมแดนรัฐชาติของปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มักถูกมองว่ามีวิถีชีวิตที่หยุดนิ่ง เป็นผู้ถูกกระทำ และการแลก/ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม นักวิชาการเหล่านี้ได้เรียกร้องให้หันมาให้ความสนใจกับมโนทัศน์พื้นที่ที่เน้นความเคลื่อนไหว ไหลลื่น ไม่เป็นเส้นตรง และเน้นการต่อรอง[1] และรวมถึงบุคคลและกลุ่มคนที่อยู่ใน “พื้นที่ในระหว่าง” หรือ “พื้นที่ระหว่างกลาง”[2] ประเด็นศึกษาเหล่านี้ให้ความสำคัญกับมุมมองที่พยายามก้าวข้ามกรอบพรมแดนรัฐชาติ ซึ่งช่วยในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในพื้นที่ “ในพรมแดนรัฐ” “ระหว่างพรมแดนรัฐ” และแม้กระทั่ง “พื้นที่ระหว่างที่อยู่ในพรมแดนรัฐ” มากกว่ามุมมองที่พิจารณาพื้นที่ในลักษณะที่จำกัด กักขัง หยุดนิ่ง และถูกกำหนดความหมายโดยผู้มีอำนาจ ทั้งนี้ การศึกษาประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ผ่านมโนทัศน์ว่าด้วยพื้นที่แบบใหม่ยังมีส่วนช่วยให้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเรื่องปัจจัยกำหนดทางภูมิศาสตร์ (โดยเฉพาะพื้นที่ในกรอบของมโนทัศน์รัฐชาติสมัยใหม่) ที่มีต่อการทำความเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติของประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต ดังจะได้กล่าวต่อไป

---

[1]ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2545). บทนำ: ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** 15(1): 1-16.; ปฤษฐา รัตนพฤกษ์. (2545). ปัญหาข้ามพรมแดนและสภาวะไร้พรมแดน: โลกที่เปลี่ยนไปหรือมุมมองของนักวิชาการที่เปลี่ยนไป?. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** 15(1): 17-46.; มาลี จันทโรธรณ์. (2546). ปรากฏการณ์ ‘วัฒนธรรม’ สมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม. ใน **ทะลุกรอบคิดของทฤษฎี.** บรรณาธิกรโดย อานันท์ กาญจนพันธุ์. หน้า 79-134.; ฐิรวุฒิ เสนาคำ. (2547ก). แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ใน **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์.** หน้า 191-286.; และ Idem. (2547ข). อรชุน อัปปาดูรัย กับ มโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น. **รัฐศาสตร์สาร**. 25(1): 103-149.

[2]เดชา ตั้งสีฟ้า. (2546, ตุลาคม-2547, มีนาคม). มองผ่านดวงตาของกะเหรี่ยง “คนอื่น”: สู่วิธีวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ถูกบังคับพลัดถิ่นในพื้นที่ระหว่าง ไทย-พม่า. **วารสารไทยคดีศึกษา**. 1(1):154-196.; และ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2549). ร่างกายอันแปลกแยก ชาติอันรุนแรง และการเคลื่อนไหวข้ามชาติของผู้หญิงไทใหญ่. ใน **วัฒนธรรมไร้อคติ ชีวิตไร้ความรุนแรง**, เล่ม 1. หน้า 53-99.

2.2 ข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์

ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าภายใต้มิติทางประวัติศาสตร์ วิกเตอร์ ลิเบอร์แมน (Victor Lieberman) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์พม่าสมัยตองอูกล่าวว่า[1] คือนักประวัติศาสตร์พม่าคนสำคัญที่ผลงานวิชาการของเขาได้ช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการทำความเข้าใจปัญหาดังกล่าว ในบทความเรื่อง “Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma” (1978) ซึ่งศึกษาการเมืองของความเป็นชาติพันธุ์ในประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตภายใต้บริบทของชุดเหตุการณ์ที่ถูกขนานนามว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์พม่ากับมอญ ลิเบอร์แมนได้ตรวจสอบงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนขึ้นก่อนทศวรรษ 1970 และพบว่า งานประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะตีความความขัดแย้งระหว่างรัฐในลุ่มแม่น้ำอิระวดีตอนบนและตอนล่างว่าเป็นการต่อสู้ของชาติหรือเผ่าพันธุ์ (“national” or “racial” struggle) ระหว่างชาวพม่าทางตอนเหนือกับชาวมอญหรือตะเลงทางตอนใต้* ดังเช่นที่นักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกอธิบายการลุกฮือที่พะโคใน ค.ศ. 1740 ว่าเป็นการแสดงออกถึงชาตินิยมมอญ (Mon nationalism) และเป็นการต่อสู้เพื่อการดำรงอยู่ของชนชาติตน ขณะเดียวกันพระเจ้าอลองพญา กษัตริย์พม่าผู้สถาปนาราชวงศ์คองบองก็ถูกกล่าวว่าเป็นผู้เชิดชูลัทธิชาตินิยมพม่า และเป็นผู้พยายามทำลายวัฒนธรรมมอญและชาวมอญทันทีที่พระองค์มีชัยชนะ**

ลิเบอร์แมนกล่าวว่า นักประวัติศาสตร์รุ่นก่อนล้มเหลวในการให้คำนิยามคำว่า national หรือ racial ที่ชัดเจน ซึ่งนิยามของคำดังกล่าวมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการทำความเข้าใจสภาพความเป็นชาติพันธุ์ของพม่าก่อนสมัยอาณานิคม และอธิบายเพิ่มเติมว่านักประวัติศาสตร์เหล่านั้นมีสมมติฐาน 3 ประการซึ่งเกี่ยวพันซึ่งกันและกันและเป็นที่มาของแนวการตีความข้างต้น[2] ประการแรกคือสมมติฐานที่ว่าเชื้อชาติ/ชนชาติ หรือเผ่าพันธุ์แต่ละกลุ่มประกอบขึ้นมาอย่างมั่นคงเป็นการเฉพาะตัว

---

[1]Victor B. Lieberman. (1978). **op. cit**. p. 480.

*แนวการตีความดังกล่าวพบได้ในงานของ D.G.E. Hall. (1968). **Early English Intercourse with Burma, 1587-1743**. pp. 12, 236.; B.R. Pearn. (1939). **A History of Rangoon**. p. 41.; John F. Cady. (1964). **Southeast Asia: Its Historical Development**. pp. 285, 288-289.; Sir Arthur Phayre. (1883). **History of Burma**. pp. 142-143. quoted in Victor B. Lieberman. (1978). **op. cit**. p. 455. cf. footnote no.1

แนวการตีความดังกล่าวพบได้ในงานของ G.E. Harvey. (1925). **History of Burma. pp. 216, 220, 234-236.; Sir Arthur Phayre. (1883). **op. cit**. pp. 150-151.; John F. Cady. (1964). **op. cit**. pp. 288-289.; D.G.E. Hall. (1966). **A History of South-East Asia.** 2nd ed. pp. 365, 381-386.; Idem. (1945). **Europe and Burma**. p. 60.; Htin Aung. (1967). **A History of Burma**. pp. 153-170, 313. quoted in Victor B. Lieberman. (1978). **loc. cit**. cf. footnote no. 2

[2]Victor B. Lieberman. (1978). **op. cit**. p. 456.

และสามารถพิสูจน์ลักษณะเฉพาะประชากรของชนชาติได้อย่างประจักษ์แจ้ง ประการที่สองคือ สมมติฐานที่ว่า อัตลักษณ์เผ่าพันธุ์ (racial identity) เป็นปัจจัยสำคัญเพียงอย่างเดียวในการกำหนดความภักดีทางการเมือง และผลที่ตามมาก็คือ ประการสุดท้าย ความขัดแย้งของแต่ละเผ่าพันธุ์คือลักษณะที่เป็นสารัตถะ/แก่น (essential) ในรูปแบบทางเผ่าพันธุ์ สมมติฐานเหล่านี้ช่วยเน้นย้ำภาพลักษณ์ความเป็นศัตรูระหว่างชาวพม่ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ขณะเดียวกันก็ให้ความชอบธรรมต่อการตีความประวัติศาสตร์พม่าว่าเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์

ลิเบอร์แมนกล่าวต่อไปว่า[1] ไม่ใช่เรื่องยากที่จะหาหลักฐานที่แสดงถึงการตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และหลักฐานที่สามารถตีความเพื่อแสดงถึงความเป็นศัตรูระหว่างพม่ากับมอญ เพราะแม้มอญกับพม่าจะมีลักษณะทางวัฒนธรรมร่วมกันหลายประการ ทว่าคนทั้งสองกลุ่มก็มีความแตกต่างกันอย่างสำคัญในการปฏิบัติทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น จารีตทางวรรณกรรม และแม้แต่ลักษณะหน้าตา ชาวยุโรปที่มีโอกาสเข้ามายังพม่าในปลายทศวรรษ 1750 ได้ให้ข้อมูลว่าคนพม่ามีสีผิวที่คล้ำกว่าคนมอญ และในหมู่ชายชาวพม่าเท่านั้นที่จะมีการสักต้นขา ขณะที่ธรรมเนียมมอญนิยมให้ผู้ชายมอญตัดผมรอบด้านหน้าและโกนไปถึงด้านหลังศีรษะ ชายชาวพม่ากลับเลี้ยงผมให้ยาวและมวยขึ้นไปมัดไว้เป็นปม นอกจากนั้น ชาวมอญซึ่งเป็นผู้เข้ามาอยู่ในเขตที่ราบลุ่มก่อน และเป็นคนกลุ่มแรกที่รับและปรับใช้อารยธรรมพุทธศาสนานั้นมีความรู้สึกว่าตนเหนือกว่าชาวพม่าในทางวัฒนธรรม โดยชาวมอญมักดูหมิ่นชาวพม่าว่าเป็นพวกบ้านนอกทางเหนือ (upcountry rustic) ซึ่งในทางกลับกันชาวพม่าก็มักสบประมาทชาวมอญว่าเป็นพวกอ่อนแอ/ไร้สมรรถภาพ ดังมีคำคุยโวที่นิยมในหมู่นายทัพทั้งหลายของพระเจ้าอลองพญาว่า “นักรบมอญร้อยนายหาเสมอชาวพม่าผู้เดียว”[2]

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทั้งทางวัฒนธรรมและทางกายภาพนี้ไม่ได้หมายความว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวพม่าและมอญจะเป็นสิ่งคงที่ดังที่นักประวัติศาสตร์จำนวนมากมักทึกทักกัน ดังได้กล่าวมาข้างต้นว่า การแลกเปลี่ยน ปรับรับวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นสภาพการณ์ปกติในระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในเขตที่สูงและเขตที่ราบลุ่ม หรือแม้แต่คนในเขตที่ราบลุ่มด้วยกันเอง ดังเห็นได้จากงานวิจัยของนักมานุษยวิทยารุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีเหตุผลน่าเชื่อว่า รูปการณ์คล้ายกันนี้ได้เคยปฏิบัติต่อกันมาในสังคมพม่าสมัยจารีตก่อนการ

---

[1]Alexander Dalrymple. (1808, repr., 1926). **Oriental Repertory,** Volume. 1. p. 99.; Robert Halliday. (1917). **The Talaing.** pp. 19-20.; and Twin-thin taik-wun Maha-sithu. (1961). Alaung-min-taya-gyi Ayedawpon. (Biography of King Alaung-hpaya). in **Alaung-hpaya Ayei-daw-bon Hnasaung-dwe**. (Two Biographies of King Alaung-hpaya). edited by U Hla Tin. pp. 161, 186., all items were quoted in Victor B. Lieberman. (1978). **loc. cit**.

[2]Victor B. Lieberman. (1978). **op. cit**. p. 457. (citing **Kon-baung-zet maha-ya-zawin-daw-gyi (Great Royal Chronicle of the Kon-baung Dynasty,** Volume 1. 1967: 114)

ถูกยึดครองโดยอังกฤษ ลิเบอร์แมนได้ยกตัวอย่าง[1] การที่กลุ่มคนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณที่มีการใช้ 2 ภาษาของแอ่งอิระวดี (Irrawaddy basin) ต้องเผชิญกับการเลือกที่จะแสดงตัวพวกเขาว่าเป็นพม่าหรือมอญ ซึ่งการเลือกดังกล่าวดูเหมือนว่าจะถูกกำหนดจากปัจจัยทางการเมืองมากกว่าปัจจัยอื่นใด ดังเช่น ชุมชนพม่าที่มีสถานะทางการเมืองเป็นรองชุมชนของพวกมอญ และจำเป็นต้องมีการติดต่อหรือเป็นพันธมิตร บางครั้งคนพม่าเหล่านี้ก็อาจไว้ผมแบบมอญ หรือใช้ภาษามอญในที่สาธารณะเพื่อประกาศว่าพวกตนสนับสนุนอาณาจักรมอญ หรือกล่าวได้ว่าอย่างน้อยที่สุดก็ในระดับหนึ่งที่คนเหล่านี้กลายเป็น “มอญ” แม้ว่าพวกเขาอาจจะรักษาลักษณะทางวัฒนธรรมแบบพม่าเอาไว้ นอกจากนั้น ยังมีตัวอย่างให้เห็นว่า ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ชาวพม่าบางคนที่ตกอยู่ภายในข่ายอำนาจของกรุงหงสาวดีหรือพะโคได้เลือกที่จะตัดมวยผมเพื่อแสดงตนว่าจงรักภักดีต่อกรุงหงสาวดี ส่วนในระดับราชสำนักพม่าเองนั้นก็ปรากฏการรับวัฒนธรรมมอญมาใช้ตั้งแต่อดีต เช่นในคริสต์ศตวรรษที่ 16 กษัตริย์พม่าพระองค์หนึ่งคือพระเจ้าตะเบงชเวตี้ได้ทรงรับวัฒนธรรมมอญมาใช้อย่างเข้มข้น ดังพิจารณาจากการที่พระองค์ทรงทำพิธีราชาภิเษก ทรงฉลองพระองค์ และไว้พระเกศาอย่างธรรมเนียมมอญ เพื่อให้ “ดูกลายเป็นมอญ” ในสายตาของผู้ใต้ปกครอง ทั้งนี้เพราะมีคำทำนายกล่าวว่า “กษัตริย์มอญเท่านั้นที่จะสามารถปกครองกรุงหงสาวดี” ความเชื่อดังกล่าวทำให้กษัตริย์พม่าพระองค์นี้พยายามปรับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนให้กลมกลืนไปกับชาวมอญ[2]

ในทางตรงกันข้าม ในสมัยคองบองซึ่งพวกพม่ามีอำนาจเหนือบริเวณพม่าตอนล่างหรือเขตชายฝั่ง พวกที่พูดภาษามอญก็โน้มเอียงที่จะหันมาสักต้นขาและพูดภาษาพม่า การที่ราชสำนักคองบองช่วงต้นได้ขยายอำนาจเข้าควบคุมหัวเมืองมอญในเขตพม่าตอนล่างอย่างเข้มงวด ประกอบกับการที่ชาวมอญจำนวนมากอพยพหนีภัยสงครามไปยังรัฐข้างเคียงเช่น สยาม ยะไข่ การกวาดต้อนชาวมอญจำนวนมากขึ้นไปใช้แรงงานในเขตพม่าตอนบน และการอพยพของชาวพม่าลงสู่ภูมิภาคตอนล่างเพื่อแสวงหาโอกาสทางการค้าและการทำเกษตร สภาพการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลให้ชาวมอญส่วนใหญ่ในเขตพม่าตอนล่างตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เลือกแสดงอัตลักษณ์ในฐานะชาวพม่า กระบวนการกลายเป็นพม่า (Burmanization) นี้ได้ดำเนินอย่างต่อเนื่องจนถึงระยะที่อังกฤษเข้ายึดครองพม่าตอนล่าง การสำรวจของอังกฤษในพื้นที่พม่าตอนล่างเมื่อ ค.ศ. 1872 ระบุว่ามีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ระหว่างชาวมอญกับชาวพม่าเกิดขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะที่เมืองพะโคและเมาะตะมะ[3] และภายใต้แบบแผนทางสังคมเช่นนี้ การที่กองทัพของอังวะในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีไพร่พลหรือนายทัพที่เป็นชาวมอญ ขณะที่กองทัพของ หงสาวดีก็ประกอบด้วยไพร่พลที่เป็นชาว

---

[1] **Ibid**. p. 457. [citing U Kala. (n.d.). **Maha-yazawin-gyi (The Great Chronicle),** Volume 2. Hsaya Pwa, ed. pp. 214-216.]

[2] Victor Lieberman. (1978). **op. cit**. pp. 457-458; และ ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 138.

[3] Ashley South. (2003). **Mon Nationalism and Civil War in Burma**. pp. 18, 31.; Victor B. Lieberman. (1987, January). **op. cit**. p. 181.; and C.M. Enriquez. (1933). **Races of Burma**. p. 20.

พม่าจึงเป็นปรากฏการณ์ปกติ ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวมอญและชาวพม่ามุ่งไปที่ความได้เปรียบทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

ในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่นั้น ในสมัยก่อนอาณานิคม อัตลักษณ์ชุมชนของชาวไทใหญ่เองไม่ได้วางอยู่บนวิธีคิดแบบชาตินิยมทางเผ่าพันธุ์เช่นกัน โดยปกติแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่ไม่ได้กลมกลืนไปกับพวกพม่าก็จะถูกจัดเข้ากลุ่มย่อย ๆ ภายใต้อำนาจปกครองของเจ้าฟ้าไทใหญ่ (Shan Sawbwa) ซึ่งสืบตำแหน่งตามสายเลือด ส่วนพวกไทใหญ่ที่ใกล้ชิดหรือคุ้นเคยกับพวกพม่า คนเหล่านี้ก็โน้มเอียงที่จะรวมตัวกันโดยผ่านการผสมกลมกลืนประเพณี จารีต วัฒนธรรม และค่านิยมในสังคม[1] โดยเฉพาะการผสมกลมกลืนที่ดำเนินผ่านการปรับรับวัฒนธรรมพุทธศาสนานิกายเถรวาท อันเป็นตัวกลางสำคัญที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง ทั้งนี้หากพิจารณาศาสนาในฐานะปัจจัยหลักที่กำหนดรูปการณ์ต่าง ๆ ของสังคมสมัยจารีต โดยเฉพาะด้านการปกครอง จะเห็นได้ว่าศาสนาพุทธคือเครื่องมือที่กษัตริย์พม่าตั้งแต่สมัยตองอูและคองบองพยายามใช้เพื่อเสริมสร้างความชอบธรรมทางอำนาจของศูนย์กลางโดยวิธีเข้าไปจัดระเบียบองค์กรศาสนาและวัตรปฏิบัติของพระท้องถิ่นในแว่นแคว้นไทใหญ่ มาตรการทางศาสนาซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับมาตรการทางการปกครองและเศรษฐกิจ เช่น การเข้าแทรกแซงการแต่งตั้งตำแหน่งขุนนางในรัฐไทใหญ่ การกำหนดหน่วยชั่งวัดให้มีมาตรฐานเดียวกัน เป็นต้น ได้ส่งผลให้อิทธิพลของวัฒนธรรมพม่า เช่น รูปแบบการเขียน รูปแบบศิลปะ สถาปัตยกรรม การแต่งกาย วิธีการนับวันแบบพม่าเข้าไปมีบทบาทในราชสำนักและวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ด้วย[2] ในแง่นี้ ความใกล้ชิดและผูกโยงในสำนึกทางวัฒนธรรมระหว่างราชสำนักพม่ากับเจ้าฟ้าไทใหญ่จึงมีความลึกซึ้งอย่างยิ่ง กล่าวได้ว่า อย่างน้อยที่สุดในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่บรรดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ยังไม่มีความคิดที่จะปลดแอกตนเองออกจากอำนาจของกษัตริย์พม่าเพื่อสถาปนากษัตริย์ไทใหญ่ปกครองตนเอง ในลักษณะที่แสดงถึงสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวทางการเมืองภายในชนชาติตามแบบรัฐสมัยใหม่[3] ในทางตรงกันข้าม กลุ่มต่อต้านอำนาจอังกฤษเพื่อฟื้นฟูสถาบันกษัตริย์พม่าที่แพร่ขยายในระหว่าง ค.ศ. 1886-1888 นั้นมีเจ้าฟ้าไทใหญ่หลายพระองค์รวมอยู่ด้วย กองกำลังพื้นเมืองที่จัดตั้งขึ้นตามวิธีแบบโบราณนี้ประกอบด้วยกลุ่มคนหลากชาติพันธุ์ เช่น ไทใหญ่ พม่า กะเหรี่ยง กะฉิ่น เป็นต้น[4]

---

[1]David Brown. (1996). **op. cit**. pp. 52-53.

[2]Victor B. Lieberman. (1987, January). **loc. cit**.; ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว. (2545). **เล่มเดิม.** หน้า 87-93.; และ ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **เล่มเดิม.** หน้า 134.

[3]Sao Saimong Mangrai. (1965). **The Shan States and the British Annexation**. p. 107., อ้างใน นินิเมียนต์. (2543). **เล่มเดิม**. หน้า 129-130.

[4]นินิเมียนต์. (2543). **เล่มเดิม**. หน้า 62-63, 85, 94, 128, 150-151.

อย่างไรก็ตาม รูปการณ์ทางชาติพันธุ์เช่นนี้เพิ่งจะเปลี่ยนไปภายหลังจากที่อังกฤษสามารถผนวกพม่าได้ทั้งหมด การกำหนดแนวนโยบายทางการปกครองที่แตกต่างกันระหว่างเขตที่ราบและเขตที่สูง และการเข้ามาจัดประเภทผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตที่สูงของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษภายใต้เกณฑ์การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์แบบสมัยอาณานิคม [โดยที่เกณฑ์ดังกล่าววางอยู่บนความคิดเรื่องพหุนิยมทางชาติพันธุ์ (ethnic pluralism) ที่ไม่ได้แยกขาดจากอคติการจัดลำดับชั้นความสูง-ต่ำของเผ่าพันธุ์] เพื่อตอบสนองต่อประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาการเมืองของความเป็นชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลพม่าและกลุ่มแกนนำของบรรดารัฐไทใหญ่ต่อมา การณ์ปรากฏว่าตั้งแต่สมัยอาณานิคม เจ้าฟ้าไทใหญ่ซึ่งส่วนใหญ่พอใจกับรูปแบบความสัมพันธ์ที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษปฏิบัติต่อพวกตน ได้พยายามรักษาอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากระบอบอาณานิคมให้ดำรงต่อไปด้วยการอ้างสถานะความเป็นตัวแทนของบรรดาผู้ที่อยู่ใต้ปกครองของตน ซึ่งมิใช่มีแต่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ กล่าวได้ว่าบรรดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ รวมถึงเหล่าผู้นำชุมชนการเมืองขนาดเล็กในเขตที่สูงแห่งอื่น เช่นพวกคะยาห์หรือคะเรนนี (Karenni) เริ่มแสดงตัวที่จะพิทักษ์ผลประโยชน์ของพวกตนในนามของอัตลักษณ์แห่งชาติและชาติพันธุ์ วิธีการสำคัญประการหนึ่งก็คือการให้ความหมายใหม่แก่อดีตของตนเองโดยการเสนอ “ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทใหญ่” ที่แยกขาดจากอดีตของกษัตริย์ในเขตพื้นราบ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจปกครองที่เป็นอิสระของเจ้าฟ้าไทใหญ่ว่าได้ดำรงเช่นนั้นมาตลอดวิถีประวัติศาสตร์[1]

กรณีศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพม่าในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ของลิเบอร์แมนชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างรัฐจารีตในอดีตที่แสดงออกผ่านกิจกรรมสงคราม และการลุกขึ้นต่อต้านอำนาจปกครองของราชสำนักพม่าโดยคนกลุ่มต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์พม่านั้น มิได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เขายกตัวอย่างสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างราชสำนักอังวะและพะโคในระยะ ค.ศ. 1740 ถึง ค.ศ. 1757 ซึ่งได้รับการตีความจากนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ในฐานะที่เป็นสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ว่าเป็นผลสะท้อนของปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างประเพณี 3 ประการ[2] ประการแรก คือ ค่านิยมการให้ความจงรักภักดีต่อบุคคลอันมีที่มาจากความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ ประการที่สอง คือ ความเชื่อในปรัชญาพุทธศาสนาอันเป็นสากล (Buddhist universalism) และประการที่สาม คือ ระบบการเมืองแบบภูมิภาคนิยม (regionalism) ปัจจัยทั้งสามประการมีอิทธิพลต่อสงครามที่เกิดขึ้นมากกว่าปัจจัยทางชาติพันธุ์

---

[1]Robert H. Taylor. (2005, November). Do States Make Nations?: The Politics of Identity in Myanmar Revisited. **South East Asia Research**. 13(3): 273-274, 278.; Idem. (1987). **op. cit**. pp. 93-95.; Idem. (1982). **op. cit**. pp. 8-9.; Mandy Sadan. (2004). **The Historical and Societal Dimension of the Ethnic Issues in Burma**. (Online).; and Mikael Gravers. (1999). **Nationalism as Political Paranoia in Burma**. pp. 24-25.; และ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2549). **เล่มเดิม**. หน้า 59-60.

[2]Victor B. Lieberman. (1978). **op. cit**. pp. 459-462.

ข้อเสนอในการทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าก่อนสมัยอาณานิคมของลิเบอร์แมนได้รับการยอมรับมาก และถูกนำไปใช้โดยผู้ศึกษาประเด็นปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ในพม่า เนื่องจากช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นพลวัตความเปลี่ยนแปลงของสังคมพม่าสมัยจารีตได้ดีกว่ามุมมองแบบเดิม[1] ทั้งนี้จากข้อวิพากษ์ของลิเบอร์แมนทำให้กล่าวได้ว่า นักประวัติศาสตร์ไม่สามารถใช้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อระบุว่าสงครามที่เกิดขึ้นในอดีตมีปัจจัยหลักมาจากความแตกต่างทางเชื้อสายเผ่าพันธุ์ เหตุเพราะมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลมากกว่าในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมพม่าสมัยจารีต

นอกเหนือจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ความเบาบางของประชากรต่อพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐจารีตบนภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นิยมแก้ไขโดยการทำสงครามเพื่อกวาดต้อนแรงงานไพร่นั้น ได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่นกัน ดังในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ปรากฏว่าเชลยที่ถูกกวาดต้อนมาโดยพระเจ้าบุเรงนองซึ่งพระองค์มีรับสั่งให้ไปตั้งถิ่นฐานใกล้กรุงอังวะนั้นได้ผสมกลมกลืนกลายเป็นชาวพม่าไปทั้งหมด ตานทูน (Than Tun) นักประวัติศาสตร์ชาวพม่าให้ความเห็นต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า หลังจากที่บรรพบุรุษของคนเหล่านี้ถูกกวาดต้อนไปสู่อีกที่หนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไป บรรพบุรุษของพวกเขาก็จะถูกลืม โดยยกตัวอย่างเชลยชาวอยุธยาที่ถูกกวาดต้อนมายังกรุงอังวะว่า คนเหล่านี้จะถูกกลืนเข้าสู่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบพม่าหลังจากที่ผ่าน 1 ถึง 2 ชั่วอายุ ตานทูนกล่าวว่าเราไม่ควรตัดสินว่าคนเหล่านี้ไม่รักชาติ เหตุเพราะความรักชาติอย่างในปัจจุบันนั้นไม่ใช่สำนึกของคนในอดีต[2]

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์รวมถึงการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในพม่านั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เสมอ[3] โดยบุคคลซึ่งมีความเป็นมาทางชาติพันธุ์ต่างกันสามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้มากกว่าหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์

---

[1]Robert H. Taylor. (1982). Perception of Ethnicity in the Politics of Burma. **Southeast Asian Journal of Social Science**. 10(1): 10.; Ronald D. Renard. (1988b). Minorities in Burmese History. In **Ethnic Conflict in Buddhist Societies: Sri Lanka, Thailand and Burma**. edited by K.M. De Silva, et al. pp. 77-78.; David Brown. (1996). **The State and Ethnic Politics in Southeast Asia**. pp. 34-35.; Michael Aung-Thwin. (1998). **op. cit**. pp. 147, 201.; Idem. (1985, September). The British "Pacification" of Burma: Order Without Meaning. **Journal of Southeast Asian Studies**. 16(2): 259.; and Mikael Gravers. (1999). **op. cit**. p. 17.

[2]Than Tun. (1984, March). Ayut'ia Men in the Service of Burmese Kings, the 16th & 17th Centuries. **Southeast Asian Studies**. 21(4): 400-408, ในภาคภาษาไทย ดู ทันทุน. (2544). เชลยอยุธยาในราชสำนักพม่า. แปลโดย สุพรรณี กาญจนัษฐิติ. ใน **พม่าอ่านไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. บรรณาธิกรโดย สุเนตร ชุตินธรานนท์. หน้า 105-128.

[3]Katsumi Tamura. (1988). Ethnic Issue and National Integration in Burma. In **Historical and Cultural Studies in Burma**. edited by Yoshiaki Ishizawa. pp. 209-211.

ดังตัวอย่างของมหาพันธุละ (Maha Bandula) แม่ทัพใหญ่ของพม่าในสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งแรก (The First Anglo-Burmese War, 1824-1826) ซึ่งคนพม่าเชื่อกันว่าเขาเป็นพม่า แต่ชาวกะฉิ่นยืนยันว่าเขาเป็นกะฉิ่น[1] การที่มหาพันธุละสามารถเข้าสู่สถานะทางอำนาจระดับสูงในราชสำนักพม่าโดยไม่ถูกขัดขวางจากอัตลักษณ์เฉพาะทางชาติพันธุ์ คือตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในสภาพความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าสมัยจารีต

2.3 ข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์นิพนธ์

การนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาติพันธุ์ผ่านตัวบทรูปแบบต่างๆ (genres) นั้นมีมายาวนานก่อนที่การสร้างกรอบนำเสนอแบบวิชาการจะถูกนำเข้ามาสู่พม่าในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยหากจำแนกตามประเภทของงานเขียน (ซึ่งเป็นการจำแนกอย่างกว้างที่สุด) แล้ว อาจสามารถจำแนกประเภทของงานเขียนที่มีการกล่าวถึงเรื่องความเป็นชาติพันธุ์ได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคืองานเขียนแบบจารีตของคนพื้นเมือง และประเภทที่สอง คือ งานเขียนสมัยใหม่ที่มีจุดเริ่มต้นจากผลผลิตทางภูมิปัญญาของชาวตะวันตก นอกจากนั้น การกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในงานเขียนทางประวัติศาสตร์ทั้งสองประเภทยังสามารถจำแนกลักษณะของผู้ที่ถูกกล่าวถึงได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนหรือชาติพันธุ์ที่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มซึ่งมีการจัดตั้งชุมชนการเมืองขนาดใหญ่ (valley peoples) และอีกกลุ่มคือบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชาวเขา (hill peoples) ในบริเวณที่สูงของพม่า ซึ่งมีลักษณะการจัดชุมชนทางการเมืองเป็นแบบชนเผ่า/หมู่บ้าน*

งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองในพม่าสมัยจารีตที่แสดงนัยยะถึงความสัมพันธ์และความหลากหลายของสภาวการณ์ด้านชาติพันธุ์ในพม่า อาจนับย้อนไปได้อย่างน้อยที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ดังปรากฏว่า ในจารึกมยะเซดี (Myazedi inscription) ซึ่งนิยมถือกันว่าเป็นงานวรรณกรรมร้อยแก้วชิ้นแรกสุดของพม่านั้น ได้มีการจารึกการถวายพระพุทธรูปและ

---

[1] Ronald D. Renard. (1988b). Minorities in Burmese History. In **Ethnic Conflict in Buddhist Societies: Sri Lanka, Thailand and Burma**. pp. 80-81.

* ผู้วิจัยได้ปรับใช้เกณฑ์การจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าของลีชเพื่อวิเคราะห์การรับรู้และโลกทัศน์ทางชาติพันธุ์ของชนชั้นปกครองพม่าซึ่งปรากฏในงานเขียนประวัติศาสตร์สมัยจารีต โดยพยายามตระหนักอยู่เสมอถึงข้อจำกัดของเครื่องมือทางความคิดนี้ โปรดดูความเหมาะสมของการใช้เกณฑ์ดังกล่าวใน Edmund R. Leach. (2000). **op. cit.** pp. 225-242.

ข้าพระจำนวนมากโดยใช้ภาษาถึง 4 ภาษา คือ พยู บาลี มอญ และพม่า[1] ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างชาวพม่ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่อดีต

นอกจากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานประเภทจารึกแล้ว ยังมีงานเขียนอีกหลายประเภทที่มีการกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ในประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต ทั้งที่เป็นงานร้อยแก้ว เช่น ตะมายหรือตำนาน (Tamaing) ยาสะเวงหรือพงศาวดารพม่า (Yazawin) และที่เป็นงานร้อยกรอง เช่น อะเยดอโปง (Ayedowpon) โมกอง (Mawgun) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ควรระลึกว่าเนื่องด้วยการจดบันทึกเหตุการณ์เป็นลายลักษณ์อักษรมิใช่วัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติเป็นปกติในหมู่สามัญชนบนภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น งานเขียนส่วนใหญ่จึงเป็นผลผลิตที่มาจากราชสำนักและสถาบันทางศาสนา โดยเฉพาะงานเขียนประเภทยาสะเวงซึ่งถูกเขียนหรือเรียบเรียงขึ้นเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายของสถาบันกษัตริย์ภายใต้อิทธิพลของกรอบความคิดในจักรวาลวิทยาแบบพุทธศาสนานิกายเถรวาท* ซึ่งจากเงื่อนไขดังกล่าวส่งผลให้เรื่องราวทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนหรืองานวรรณกรรมของราชสำนักถูกนำเสนอภายใต้จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และหน้าที่ของงานเขียนประเภทนั้น ๆ ที่มีต่อสถาบันที่ผลิตงาน และย่อมเป็นมุมมองจากสายตาของชนชั้นปกครอง ลักษณะของการนำเสนอและเนื้อหาในงานเขียนทางประวัติศาสตร์พม่าในสมัยจารีตสะท้อนถึงการรับรู้ รูปแบบสำนึกทางชาติพันธุ์ของผู้บันทึก รวมถึงสังคมที่เขาผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่

ในที่นี้จะได้ยกตัวอย่างจากเอกสารประเภทยาสะเวงเนื่องจากเป็นหลักฐานที่ถูกใช้เป็นหลักในการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต

ยาสะเวงที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นฉบับมาตรฐานสำหรับใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต ประกอบด้วย 1) อูกาลามหายาสะเวงจี (U Kala mahayazawingyi) 2) มานนันมหายาสะเวงดอจี (Hmannan mahayazawindawgyi) และ 3) คองบองเซะมหายาสะ-

---

[1] J.G. Scott. (1924). **op. cit**. pp. 28-29.; G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 43.; D.G.E. Hall. (1960). **op. cit**. p. 8.; และ อ.ว.น. (2545, พฤศจิกายน). ศิลาจารึกกับเค้ามูลทางสังคมและวรรณกรรมพม่าในสมัยพุกามอันไพบูลย์. **รู้จักพม่า**. 3(18): 4-6.

* เกี่ยวกับธรรมชาติของงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของพม่าสมัยจารีต ดู Michael Aung-Thwin. (1996). **Burmese Historiography—Chronicles**. pp. 1-8.; U Tet Htoot. (1961). The Nature of the Burmese Chronicles.; and Tin Ohn. (1961). Modern Historical Writing in Burmese, 1724-1942. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 50-62, 85-93.; Hla Pe. (1985). Burmese Historiography: The Source, Nature and Development of Burmese Chronicles. In **Burma: Literature, Historiography, Scholarship, Life, and Buddhism**. pp. 52-67.; and Ni Ni Myint. (2003). Myanmar Historiography since 1945. In **New Terrains in Southeast Asian History**. edited by Abu Talib Ahmad, and Tan Leok Ei. pp. 123-124. [สำหรับอิทธิพลของกษัตริย์พม่าต่อการเขียนยาสะเวง อาจมีข้อยกเว้นอยู่บ้างในกรณีของอูกาลา (U Kala) ผู้เขียนพงศาวดารฉบับ มหายาสะเวงจี]

เวงดอจี[1] (Konbaungzet mahayazawindawgyi) ฉบับแรกเขียนขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ฉบับต่อมาใน ค.ศ. 1829 และฉบับสุดท้ายใน ค.ศ. 1905 แม้ยาสะเวงทั้ง 3 ฉบับจะถูกเขียน/เรียบเรียงขึ้นในเวลาต่างกัน แต่ปรากฏความสืบเนื่องอย่างมากในแง่ของรูปแบบการอธิบายเหตุการณ์อันเป็นผลจาก “คติ” ซึ่งอยู่เบื้องหลังการเขียนงาน จุดยืนของผู้เขียนที่ผูกพันอยู่กับอุดมคติทางพุทธศาสนา ราชวงศ์ของกษัตริย์ และดินแดนที่ผลิตงาน ส่งผลให้การอธิบายความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ รวมถึงการพรรณนากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบองค์พระมหากษัตริย์ และราชอาณาจักรของพระองค์ (เช่น การบุญ กิจกรรมในราชสำนัก การทำสงครามระหว่างรัฐ ฯลฯ) ถูกอธิบายภายใต้ปัจจัยข้างต้น[2] โดยให้ความสำคัญน้อยมากกับปัจจัยด้านเชื้อสายเผ่าพันธุ์ในฐานะเป็นสาเหตุของการกระทำในประวัติศาสตร์ กระทั่งอาจกล่าวได้ว่าประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์หาได้เป็นปัจจัยหรือเป้าหมายหลักสำหรับการเขียนและตีความประวัติศาสตร์ในจารีตการเขียนพงศาวดารของพม่า แม้จะปรากฏการใช้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บางประการเพื่อปลุกเร้าทางการเมืองอยู่บ้างก็ตาม ดังกรณีตัวอย่างเรื่องราวการช่วงชิงอำนาจระหว่างราชวงศ์อังวะยุคแรกกับพระเจ้าราชาธิราชกษัตริย์มอญแห่งหงสาวดี และระหว่างพระเจ้าอลองพญากับหัวเมืองพม่าตอนล่าง[3] เป็นต้น*

---

[1]Hla Pe. (1985). Burmese Historiography: The Source, Nature and Development of Burmese Chronicles. In **Burma: Literature, Historiography, Scholarship, Life, and Buddhism.** pp. 58-59. อนึ่ง ไมเคิล อองทวินจัดให้พงศาวดารพม่าฉบับมาตรฐานมี 6 ฉบับ ประกอบด้วย พงศาวดารฉบับยาสะเวงจ่อ (Yazawinkyaw) เมียนมาร์ยาสะเวงเต๊ะ (Myanmar yazawinthet) และทุติยะยาสะเวง (Dutiya yazawin) รวมกับ 3 ฉบับที่กล่าวมาข้างต้น (Aung-Thwin. 1996: 2)

[2]U Tet Htoot. (1961). The Nature of the Burmese Chronicles. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. p. 50.; Michael Aung-Thwin. (1996). **Burmese Historiography — Chronicles**. pp. 1, 7.; and Ni Ni Myint. (2003). Myanmar Historiography since 1945. In **New Terrains in Southeast Asian History.** edited by Abu Talib Ahmad, and Tan Leok Ei. p. 123.

[3]Michael Aung-Thwin. (1998b). The Myth of the Three Shan Brothers. In **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 140, 146-147, 196.

*อนึ่ง ควรกล่าวในที่นี้ว่า กรอบการนำเสนอของผู้วิจัยในบทนี้มุ่งไปที่การอภิปรายประเด็นปัญหาปัจจัยกำหนดทางเผ่าพันธุ์อันเป็นที่มาของมายาคติ “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์” ใน 2 ระดับ คือ 1) ปัจจัยกำหนดทางเผ่าพันธุ์ในระดับ “เงื่อนไขต่อสภาวการณ์ที่เป็นจริงในประวัติศาสตร์” และ 2) ระดับของตัวบททางประวัติศาสตร์ ในฐานะเป็นปัจจัยกำหนดที่มีอิทธิพลต่อโครงเรื่องและรูปแบบการพรรณนาถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในงานประวัติศาสตร์พม่า ด้วยเหตุนี้ข้อความอ้างอิงดังกล่าวจึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างศูนย์กลางอำนาจรัฐแห่งต่าง ๆ ในสมัยจารีตนั้นมิได้มีปัจจัยหลักมาจาก (และเป็นไปได้ที่จะไม่ใช่สาเหตุนำไปสู่) ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ หรือการกำเนิดอุดมการณ์ชาตินิยมทางชาติพันธุ์ (Ethnic-nationalism) ซึ่งเป็นความคิดที่ผูกติดอยู่กับความคิดเรื่องรัฐและพรมแดนรัฐแบบสมัยใหม่ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากกว่าจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติหรือแบบแผน “โดยธรรมชาติ” ของการต่อสู้ทางการเมืองในสมัยจารีต งาน

ในการพรรณนาถึงกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนเผ่าในเขตที่สูงของพม่านั้น เอกสารสมัยจารีต ดังเช่นพงศาวดารพม่า ไทใหญ่ และมอญ ปรากฏข้อความที่กล่าวถึงคนเหล่านี้น้อยมากหรือแทบจะไม่กล่าวถึง โรนัลด์ เรอนาร์ด (Ronald Renard) ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กล่าวว่า ในพงศาวดารมอญไม่ปรากฏการใช้คำว่ากะเหรี่ยง เหตุเพราะในยามที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการเขียนพงศาวดารของราชสำนักมอญต้องเขียนพงศาวดาร พวกเขามักจะมองพวกกะเหรี่ยงว่าไม่มีความสำคัญ[1] พงศาวดารพม่าและไทใหญ่เองมีลักษณะคล้ายกันในแง่ที่มักจะมองข้ามคนกะเหรี่ยง คะยาห์ และคนในเขตที่สูงอื่นๆ (อาจมีกรณียกเว้นอยู่บ้างในกรณีของพงศาวดารเมืองยองที่ผู้มีบทบาทเรียบเรียงพงศาวดารต้องอยู่ใกล้ชิดกับพวกคนที่สูงที่มีอำนาจเช่นกลุ่มคะยาห์ก็จะมีการอ้างถึงบ้าง) ทั้งนี้ คนพื้นราบมักพิจารณาคนที่สูงหรือพวกชาวเขาว่าเป็นพวกบ้านนอกที่ยังไม่เจริญเต็มที่ (semi-civilised rustics) มิฉะนั้นก็เป็นชาวป่าชาวเขาที่ห่างไกลพระศาสนา[2] และหากผู้เขียนหรือผู้เรียบเรียงพงศาวดารจำเป็นต้องกล่าวถึงคนที่สูงหรือชาวเขาที่มีบทบาทและความสำคัญ ก็มักใช้วิธีระบุชื่อคนเหล่านี้ด้วยราชทินนามที่เป็นภาษาบาลีหรือสันสกฤต (Indic titles) และในฐานะที่เป็นคนพื้นราบ[3] ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วชาวเขาเหล่านี้มีบทบาทไม่น้อยในทางการเมืองและเศรษฐกิจต่อรัฐจารีตบนภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นที่ทราบว่ารัฐจารีตที่ทรงอำนาจเช่นพม่าหรือสยามจำเป็นต้องพึ่งพาคนเหล่านี้ในการหาข่าวและ/หรือเป็นผู้นำทางแก่กองทัพในยามสงคราม นอกจากนั้น พวกชาวเขายังมีบทบาทด้านเศรษฐกิจอย่างสำคัญในฐานะเป็นผู้จัดหาของป่า ความมั่นคงของรัฐจารีตส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมกลุ่มคนเหล่านี้ กล่าวอย่างรวบรัดได้ว่า การเขียนพงศาวดารของคนพื้นราบในสมัยจารีตมีเป้าหมายอยู่ที่การยกพระเกียรติยศของกษัตริย์ และธำรงระเบียบของรัฐและพุทธศาสนา มิใช่บันทึกสภาพการณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnographic records) เหตุเพราะการเขียนถึงคนชายขอบเหล่านี้มิได้นำมาซึ่งเกียรติยศแก่ผู้ปกครองของรัฐพื้นราบแต่อย่างใด

[ต่อ] ศึกษาเกี่ยวกับการสงครามระหว่างพม่ากับรัฐจารีตอื่น (อยุธยา) ของสุเนตร ชุตินธรานนท์และภมรี สุรเกียรติ ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นระหว่างอุดมคติในการพิสูจน์บุญบารมีแห่งความเป็นจักรพรรดิราช (Chakravartin or Cakavatti) ของกษัตริย์ในรัฐจารีตที่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทกับการทำสงครามขยายพระราชอำนาจ (สุเนตร ชุตินธรานนท์. 2536, 2539; ภมรี สุรเกียรติ. 2548, 2549) อย่างไรก็ดี แน่นอนว่าย่อมเป็นไปได้ที่ปัจจัยด้านเผ่าพันธุ์อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อปฏิบัติการทางสังคมใด ๆ โดยไม่ได้แสดงถึงอุดมการณ์หลัก (dominant ideology) ของสังคมสมัยจารีต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่เป็นการขัดแย้งหากยาสะเวงซึ่งเป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครองพม่าสมัยจารีต (ซึ่งอาจแสดงอุดมคติของสังคม “โดยรวม” ได้ในบางระดับ) จะมีการกล่าวถึงเรื่องราวในลักษณะนี้ ทั้งนี้ ประเด็นดังกล่าวได้ถูกอธิบายไว้อย่างดีและแจ่มแจ้งแล้วใน Victor B. Lieberman. (1978). **op. cit**. pp. 455-482. และ Mikael Gravers. (1999). **op. cit**. pp. 13-30.

[1]Ronald D. Renard. (1988b). **op. cit**. p. 86.

[2]Robert H. Taylor. (1982). **op. cit**. p. 13.

[3]Ronald D. Renard. (1988b). **loc. cit**.

กระนั้นก็ดี การมีอยู่ของจารีตการบันทึกอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์หลักเช่นพม่า มอญ ไทใหญ่ หรือยะไข่ ก็ช่วยเปิดทางให้แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnic history) ของพม่าในสมัยจารีตไม่มากก็น้อย และอาจสาดแสงไปสู่มุมที่ยังมืดมัวของประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสถานะเป็นชนกลุ่มน้อยในปัจจุบัน (เช่น กะเหรี่ยง กะฉิ่น เป็นต้น) แม้จะเป็นที่ประจักษ์ว่ามีปัญหาอยู่มากในการถ่ายทอดจารีตการบันทึกอดีตของคนเหล่านี้ (ซึ่งเป็นที่ทราบว่าเป็นกลุ่มคนที่ขาดวัฒนธรรมการบันทึกอดีตเป็นลายลักษณ์อักษร ขณะเดียวกันก็เป็นการยากที่ยึดถือเรื่องราวตามจารีตมุขปาฐะของคนเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์) ให้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงได้กับประวัติศาสตร์ฉบับทางการที่ถูกเขียนขึ้นจากเอกสารฝ่ายพม่า มอญ ไทใหญ่ หรือยะไข่ (ซึ่งก็ปรากฏปัญหาทำนองเดียวกัน คือ การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของกลุ่มตนเข้ากับประวัติศาสตร์พม่า) สภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาแก่การค้นคว้าประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็น “ชนกลุ่มน้อย” ไปพร้อมกัน เหตุเพราะอดีตของ “ชนกลุ่มน้อย” ที่เขียนขึ้นจากหลักฐานของกลุ่มชาติพันธุ์หลักเช่นพม่านั้นแฝงไว้ด้วยทัศนะที่มองจากสายตารัฐศูนย์กลางของพม่าสมัยจารีตและกลุ่มชนชั้นนำทางการปกครองของรัฐนั้น (Burmese-centric) อันส่งผลให้เรื่องราวเกี่ยวกับอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักฐานที่มาจากราชสำนักและหลักฐานทางราชการ มีสถานะเป็นอดีตที่ขึ้นต่อความรับรู้และ/หรือโลกทัศน์ของชนชั้นนำของพม่าในสมัยจารีตอย่างยิ่ง มิใช่ความรับรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของสามัญชนระดับล่าง[1] ดังนั้นจึงน่าสงสัยว่าความรับรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่จริงทางประวัติศาสตร์เพียงใด และนักประวัติศาสตร์จะสามารถใช้หลักฐานที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์หลักเพื่อสะท้อนถึง “เสียง” ที่แท้จริงของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็น “ชนกลุ่มน้อย” ได้อย่างไรและเพียงใด

อย่างไรก็ตาม การปรากฏขึ้นของประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบอาณานิคมซึ่งมีแนวการตีความประวัติศาสตร์ผ่านมโนทัศน์เรื่องเผ่าพันธุ์ อันเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับงานเขียนทางประวัติศาสตร์สมัยจารีตนั้นได้กลายเป็นกรอบสำหรับการสร้างความทรงจำในหมู่ชาวพม่ารุ่นใหม่ทั้งเป็นแม่แบบสำหรับการเพิ่มเติมทั้ง “ความทรงจำที่สืบทอดมาและปลูกขึ้นใหม่” แก่ประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มน้อย กล่าวคือ นอกจากแบบแผนการพรรณนาเรื่องราวทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมจะมีบทบาทในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดการรับรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว งานประวัติศาสตร์สมัยใหม่แบบตะวันตกนี้ยังได้สร้างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าให้มีตำแหน่งแห่งที่ในมิติทางประวัติศาสตร์อีกด้วย กรณีศึกษาของไมเคิล อองทวินเกี่ยวกับตำนาน (myth) เรื่อง “สามพี่น้องไทใหญ่” (The Three Shan Brothers) อันเป็นเรื่องราวที่แสดงถึงบทบาททางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ได้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวดังกล่าวเป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น เหตุเพราะไม่มีหลักฐานท้องถิ่นใดเลยที่กล่าวถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของ 3 พี่น้องว่าเป็นไทใหญ่ ทว่า ตำนานที่เพิ่งถูกสร้างขึ้น

---

[1]Mandy Sadan. (2004). **op. cit**. (Online).

เป็นครั้งแรกในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ซึ่งบุกเบิกโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษนั้น กลับส่งผลกระทบอย่างมากต่อการจัดแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์พม่าในงานรุ่นต่อมา ดังปรากฏว่างานประวัติศาสตร์ที่เขียนโดยนักวิชาการตะวันตก และรวมถึงนักวิชาการพื้นเมือง เช่น ชาวพม่าและไทใหญ่ล้วนยกให้ราชวงศ์อังวะยุคแรก (ค.ศ. 1364-1567) เป็น “สมัยของพวกไทใหญ่” (Shan Period)[1] อองทวินเสนอว่า การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของมายาคติดังกล่าวเป็นผลจากอคติและทฤษฎีด้านชาติพันธุ์สมัยอาณานิคมของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งดำรงสถานะ นักประวัติศาสตร์สมัครเล่นไปด้วย

ยิ่งกว่านั้น ในงานค้นคว้าชิ้นล่าสุดของเขา คือ *The Mists of Ramañña: the Legend that was Lower Burma*[*] ซึ่งทำการศึกษาบทบาทของ “มอญ” ที่มีต่อประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่า อองทวินได้พัฒนาข้อเสนอเรื่องการประดิษฐ์ประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษสมัยอาณานิคมให้ไกลออกไป ในงานชิ้นนี้ อองทวินปฏิเสธความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งงานประวัติศาสตร์พม่าตั้งแต่สมัยอาณานิคมกระทั่งปัจจุบันมักกล่าวในเชิงยกย่องในฐานะที่เป็นคนกลุ่มแรก ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้ปรับรับอารยธรรมอินเดียโดยเฉพาะวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบเถรวาท และยังเป็น “ผู้ถ่ายทอด” วัฒนธรรมต่าง ๆ แก่ชาวพม่าอันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาภายหลัง เขาเห็นว่าไม่มีหลักฐานร่วมสมัยทั้งในทางโบราณคดี จารึก พงศาวดาร หรือเอกสารชาวต่างชาติเช่น เอกสารจีน ที่สามารถยืนยันได้ชัดเจนว่ามีหน่วยการเมืองหรืออาณาจักรที่เป็นของกลุ่มคนที่พูดภาษามอญในพื้นที่พม่าตอนล่างก่อนคริสต์สหัสวรรษแรก รวมถึงหลักฐานที่สามารถพิสูจน์การเกิดขึ้นจริงของเรื่องราวหรือตำนานที่นักประวัติศาสตร์นิยมถือกันว่าเป็นเครื่องชี้ความสำคัญของวัฒนธรรมและอำนาจทางการเมืองของพวกมอญในพื้นที่พม่าตอนล่าง เช่น เรื่องราวความเก่าแก่ของอาณาจักรสุวรรณภูมิซึ่งนิยมกล่าวกันว่าเป็นอาณาจักรของพวกเชื้อสายมอญ การโจมตีเมืองสะเทิมของพระเจ้าอโนรธาเพื่อชิงพระไตรปิฎก บทบาทของ พระเจ้าจานสิตตาในการสนับสนุนวัฒนธรรมมอญในสมัยพุกาม ความรุ่งเรืองของเมืองสะเทิมซึ่งนิยมถือกันว่าเป็น

---

[1]Michael Aung-Thwin. (1998b). **op. cit.** pp. 121-130.

[*]ควรกล่าวด้วยว่างานศึกษาชิ้นนี้ (โดยเฉพาะข้อเสนอเรื่องกระบวนทัศน์มอญ) ของอองทวินถูกวิจารณ์อย่างมากจากผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีต ทั้งในประเด็นเรื่องการใช้หลักฐานและการเมืองของงานวิชาการ โปรดดูข้อวิจารณ์ของ Michael W. Charney. (2006, February). **Mists of Ramanna Book Review** (Pre-Modern Mon History).; and Jon Fernquest. (2006). **Mon Paradigm Fallacy Blog**. from http://mythsinburmesehistory.blogspot.com

อนึ่ง ผู้วิจัยมองว่าแม้เป็นความจริงที่เดียวที่งานชิ้นนี้ของอองทวินมีจุดอ่อนมาก โดยเฉพาะในประเด็นปัญหาเรื่องตรรกะของการตีความ ทว่าข้อโต้แย้งของทั้งชาร์นีย์และเฟิร์นเควสต์ไม่ได้ทำลาย “ภาพกว้าง” ของโครงการที่อองทวินและผู้ศึกษารายอื่นพยายามกระทำอย่างสิ้นเชิง แต่กลับกระตุ้นให้เกิดการทำความเข้าใจกระบวนการสร้างภาพแทนทางชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองมากยิ่งขึ้น

ศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมของชาวมอญ เป็นต้น[1*] ในทางตรงกันข้ามกลับปรากฏหลักฐานที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของกลุ่มคนที่พูดภาษาพม่าในพื้นที่ตอนกลางของพม่าซึ่งในเวลาต่อมาคนกลุ่มดังกล่าวได้ขยายขอบข่ายอำนาจและวัฒนธรรมลงมาสู่พื้นที่พม่าตอนล่าง ในการวิพากษ์คำอธิบายแบบจารีต อองทวินได้เสนอความคิดเรื่อง “กระบวนทัศน์มอญ” (Mon Paradigm) ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นกรอบความรู้ที่สำคัญยิ่งต่อการตีความหลักฐานประวัติศาสตร์ใด ๆ ในลักษณะโน้มเอียงที่จะยืนยันความเก่าแก่ของวัฒนธรรมมอญและบทบาทของชาวมอญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่ชาวพม่า โดยเช่นเดียวกับข้อเสนอในงานชิ้นแรก อองทวินเห็นว่ากระบวนทัศน์มอญเพิ่งปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยอาณานิคม อันเป็นผลผลิตจากกิจกรรมทางวิชาการของนักบริหาร-นักวิชาการชาวอังกฤษ[2] อองทวินกล่าวเพิ่มเติมว่า ภาพรับรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ว่าชาวมอญถูกกดขี่โดยชาวพม่ามาแต่อดีต ดังพิจารณาได้จากความหมายของคำว่า “ตะเลง” ซึ่งนักบริหาร-นักวิชาการชาวอังกฤษอธิบายว่าเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามที่ชาวพม่ามีต่อชาวมอญ (downtrodden Talaing) นั้นก็เป็นความหมายที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษประดิษฐ์ขึ้นเช่นกัน[**]

จากที่กล่าวมาข้างต้น งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่ริเริ่มโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการสร้างภาพรับรู้ความเป็นชาติพันธุ์และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่า ทั้งนี้ ความแพร่หลายของงานประวัติศาสตร์พม่าฉบับ

---

[1]Michael Aung-Thwin. (2005). **The Mists of Ramañña: The Legend that was Lower Burma**. pp. 7-12.

[*]แนวการตีความดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นในงานวิจัยพม่าศึกษาโดยนักวิชาการไทยเมื่อเร็วนี้ ได้แก่ กรรณิการ์ ถนอมปัญญารักษ์. (2547). **พุทธศาสนากับพม่าในสมัยอาณาจักรพุกาม (ค.ศ. 1057-1287)**. หน้า 15-22, 38-52.; และ ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 84.

[2]Michael Aung-Thwin. (2005). **op. cit**. pp. 281-298.

[**]ดังเห็นได้ว่า *พจนานุกรมพม่า-อังกฤษของจัดสัน* (*Judson’s Burmese-English Dictionary*) ซึ่งถือเป็นพจนานุกรมแปลภาษาพม่าเป็นภาษาอังกฤษฉบับแรก พิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์เซรัมปอร์ (Serampore Press) ที่เมืองกัลกัตตาใน ค.ศ. 1826 (Hla Pe. 1976: 87) ต่อมาจัดพิมพ์อีกครั้งที่เมืองมะละแหม่งใน ค.ศ. 1849/1852 และ 1883 [(ฉบับที่ใช้อ้างอิงเป็นการนำฉบับ ค.ศ. 1883 กลับมาพิมพ์ใหม่โดยสำนักพิมพ์โฮทากะ (Hotaka Book)] และได้รับการพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งใน ค.ศ. 1893 ได้ให้ความหมายคำว่า “ตะเลง” (ในภาษาพม่าออกเสียงว่าตะลาย) ว่า ”*n*.: a Peguan or Talaing, มอญ” (Judson. 1989: 286) ส่วนฉบับพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมให้ความหมายเพิ่มอย่างละเอียดว่า ”*n*.: a Peguan Talaing; มอญ [Alompra stigmatized them with an appellation suggestive at once of their submission and disgrace. Talaing means “one who is trodden under foot, a slave.” The word is made up of the Mün root (ลาย) “lain,” to tread under foot, and the nominal particle “ตะ,” ตะลาย implying persons trodden upon, “slaves.”]” (Judson. 1893: 507) น่าสังเกตว่าพจนานุกรมฉบับพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นในช่วงเวลาที่ชาวอังกฤษเริ่มประสบความสำเร็จในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า “การสร้างสันติสุขแห่งพม่า” นั้นให้ความหมายคำว่าตะเลงในเชิงนิเสธ (Negative Meaning) ต่อพวกเชื้อสายพม่าอย่างชัดเจน

กะทัดรัดอย่าง *Burma Through the Centuries* เขียนโดย จอห์น สจวต (John Stuart) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มเชื้อสายเผ่าพันธุ์ที่มีบทบาทนำในพม่า ประวัติความเป็นมาและการต่อสู้เพื่อชิงความเป็นใหญ่ตลอดอดีตหลายศตวรรษ สงครามระหว่างพม่ากับอังกฤษทั้งสามครั้งซึ่งลงท้ายด้วยการถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับอินเดียของอังกฤษ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันจะมีประวัติศาสตร์เป็นของพวกเขาเอง และทั้งหมดต่างก็เป็นคู่ต่อกรแก่กันในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์[1] ที่ถูกสร้างขึ้นนี้

2.4 งานเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ในฐานะส่วนหนึ่งของกระแสภูมิปัญญาตะวันตก

เมื่อพิจารณาจากข้อถกเถียงที่ได้นำเสนอมา เห็นได้ว่าในการสร้างงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้กระทำภารกิจภายใต้กรอบความรู้ในยุคสมัยของตน โดยเฉพาะการใช้แนวคิดทางประวัติศาสตร์แบบตะวันตกที่เน้นความมีเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ มาเป็นเกณฑ์สำหรับประเมินค่า วิเคราะห์ ตีความหลักฐานและงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับงานเขียนของตน* จากเงื่อนไขดังกล่าวส่งผลให้ประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อาณานิคมนี้เป็นทั้งสิ่งที่มาจากการค้นพบและการสร้างภายใต้การดำเนินการโดยสถาบันต่าง ๆ ของเจ้าอาณานิคมตะวันตก[2] ภายใต้กระบวนการดังกล่าว การเขียนประวัติศาสตร์พม่าจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาซึ่งดำเนินไปพร้อมกับช่วงจังหวะของการเปลี่ยนแปลงในแนวการเขียนประวัติศาสตร์อาณานิคม ที่กระแสความคิดแบบจินตนิยมซึ่งให้ความสนใจกับเรื่องแปลก ๆ (exotic) ของโลกตะวันออกอันเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมบูรพาคดีนิยมได้เข้ามามีบทบาทต่อการเขียนงานอย่างลึกซึ้ง นอกจากนั้นเพดานของการค้นคว้ายังถูกจำกัดจากกรอบความคิดของบรรดานักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเองในเรื่องรัฐชาติและพรมแดนแบบสมัยใหม่ อิทธิพลของปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะบทบาทของอารยธรรมอินเดียและจีน ดังเห็นได้จากงานของอาเทอร์ แฟร์ เจ.จี. สกอตต์ จี.อี. ฮาร์วีย์ และนัก

---

[1] Alexey Kirichenko. (2004). **Social Changes, New Identities and Political Activism in Colonial Burma and India (c. 1880-1948)**. (Online).

* ทัศนะของคนเหล่านี้ที่มีต่องานเขียนทางประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองในพม่าไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นผลจากปัจจัยด้านภูมิหลังของผู้เขียน เช่น ระดับการศึกษา พื้นฐานครอบครัว อุดมการณ์ทางการเมือง หน้าที่ความรับผิดชอบ รวมถึงความรู้ในด้านภาษา และความเข้าใจที่มีต่อวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง ดูตัวอย่างการเปรียบเทียบปัจจัยข้างต้นที่มีอิทธิพลต่อการเขียนงานประวัติศาสตร์ระหว่างอาเทอร์ แฟร์ และเฮนรี ยูล (Henry Yule) ได้จาก Hugh Tinker. (1961). Arthur Phayre and Henry Yule: Two Soldier-Administrator Historians. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 267-278.

[2] C.A. Bayly. (2002). **op. cit.** p. 92.

บริหารอาณานิคมชาวอังกฤษคนอื่น ๆ ที่พยายามตีความข้อมูลในพงศาวดารพม่าเพื่อหารอยต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการอพยพเคลื่อนย้ายทางชาติพันธุ์จากอินเดียและจีนสู่พม่า[1] รวมถึงการนำเข้างานของผู้สังเกตการณ์จากนอกภูมิภาค[2] ซึ่งปัจจัยทั้งหมดล้วนมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดเนื้อหาและโครงเรื่องของงานประวัติศาสตร์พม่า*

จากภาพรวมปัญหาที่ได้นำเสนอข้างต้น คำถามที่การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาเพื่อหาคำตอบจึงก้าวข้ามจากประเด็นปัญหาเรื่องหน้าที่ของตัวบทที่มีต่อการรับรู้ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของชาวพม่า หรือการผลิตซ้ำเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์ที่อยู่ในตัวบทดังกล่าวผ่านเครื่องมือหรือกลไกต่าง ๆ อันเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับบริบททางการเมืองหลังการได้รับเอกราชของพม่า (ซึ่งสามารถย้อนไปได้ถึงระยะการต่อสู้ของขบวนการชาตินิยม) โดยผู้วิจัยจะหันมาให้ความสนใจกับคำถามที่ว่าแนวของเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏอยู่ในงานประวัติศาสตร์เหล่านี้มีที่มาอย่างไร สื่อความถึงความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ อุดมการณ์ รวมทั้งสะท้อนถึงความตึงเครียดในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษกับคนพื้นเมืองที่อยู่ใต้ปกครองในลักษณะใดเป็นสำคัญ โดยในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง “บรรยากาศ” ทางการเมืองและภูมิปัญญาที่มีอิทธิพลต่อการก่อรูปและ/หรือการเปลี่ยนแปลงในกระแสความคิดเรื่อง “เผ่าพันธุ์” และทัศนะเกี่ยวกับ “คนพื้นเมือง” ของชาวอังกฤษ

---

[1] Arthur Phayre. (1998). **op. cit.** pp. 3-7.; J.G. Scott. (1924). **op. cit.** chapters 1-2.; and G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. chapter 1.

[2] John D. Legge. (1992). **op. cit.** pp. 1-10.; และ ชุลีพร วิรุณหะ. (2536-2537). มิติมุมมอง (Perspective) กับการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 16(1-2): 93-111.

* เนื้อหาส่วนนี้จะได้อภิปรายในบทที่ 4 และ 5

บทที่ 2

การเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์และความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในบรรยากาศภูมิปัญญาอังกฤษสมัยวิกตอเรียนและสมัยเอดวาร์เดียน ทศวรรษ 1850 ถึงทศวรรษ 1910

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง กระแสชาตินิยมในหมู่คนพื้นเมืองชาวพม่าพุ่งสูงขึ้นจนก่อความกังวลแก่รัฐบาลอาณานิคม การที่ชาวพม่าจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมรบในสมรภูมิต่าง ๆ กับกองทัพอินเดีย ประกอบกับความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในเทคโนโลยีด้านสื่อสารมวลชนและคมนาคมขนส่งที่เข้าถึงคนจำนวนมาก เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ โทรเลข วิทยุ ภาพยนตร์ รถไฟ เรือเดินสมุทร เป็นต้น เปิดโอกาสให้ชาวพม่าได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวทั้งภายนอกและภายในประเทศมากขึ้น ปรากฏการณ์เหล่านี้ช่วยส่งเสริมความตระหนักรู้ในความเป็นชาติและอัตลักษณ์ของชนชาติตนเองที่แตกต่างจากชนชาติอื่นทั้งโดยทางตรงและอ้อม

ชาวพม่ารุ่นใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตของเงื่อนไขทางสังคมแบบใหม่ โดยเฉพาะระบบการศึกษาของอังกฤษที่มุ่งเน้นการผลิตเจ้าหน้าที่ราชการระดับล่าง ได้ดำเนินการเรียกร้องให้เจ้าอาณานิคมขยายสิทธิทางการเมืองและด้านอื่น ๆ แก่คนพื้นเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวกลุ่มต่าง ๆ ที่เคยมีบทบาทรณรงค์ให้มีการรักษาและฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของพม่าในทศวรรษ 1900 ถึงต้นทศวรรษ 1910[*] ได้พัฒนาไปสู่การเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องการปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และรวมถึงสิทธิในการปกครองตนเอง ในการนี้ สมาชิกรุ่นหนุ่มของขบวนการได้รับเอาความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบตะวันตกมาเป็นหลักหมายและเครื่องมือในการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคม กระทั่งเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ว่า ปฏิกิริยาของชาวพม่าโดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นนำรุ่นใหม่ที่มีต่ออำนาจปกครองของเจ้าอาณานิคมซึ่งก่อตัวตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1920

---

[*] การฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นเมืองให้ “บริสุทธิ์” ยิ่งขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคล้ายกันในอาณานิคมเอเชียแห่งอื่น ๆ ของอังกฤษตั้งแต่ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Susan Bayly. (1999). The Evolution of Colonial Cultures: Nineteenth Century Asia. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. pp. 445-469.

นั้นแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการตอบสนองของชาวพม่าหลังจากที่อังกฤษประสบความสำเร็จในการทำพม่าให้สงบในทศวรรษ 1890[1]

กระแสเรียกร้องที่ทวีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องกดดันอังกฤษให้ตระหนักถึงบทบาทและความต้องการที่เปลี่ยนไปของคนพื้นเมือง ในที่สุดรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียได้ประกาศให้มีการใช้ระบบรัฐบาลคู่ (Dyarchy) กับพม่าเช่นเดียวกับที่ใช้ในอินเดียใน ค.ศ. 1921 ซึ่งทำให้ชาวพม่ามีอำนาจรับผิดชอบต่อกิจการภายในพม่าของพม่ามากขึ้น อย่างไรก็ตาม อังกฤษยังคงสงวนกิจการที่สำคัญ เช่น การต่างประเทศ การคลัง และการทหารให้อยู่ภายใต้อำนาจตัดสินใจของอังกฤษ* การที่อังกฤษยินยอมขยายพื้นที่ทางการเมืองให้คนพื้นเมืองชาวพม่าเข้ามามีส่วนร่วมใช้อำนาจมากขึ้นในช่วงเวลานี้แสดงถึงจุดเปลี่ยนสำคัญในนโยบายที่มีต่ออาณานิคมพม่า กล่าวคือจะไม่มีอีกแล้วที่รัฐบาลที่ลอนดอนจะพิจารณานโยบายต่ออินเดียโดยไม่คิดถึงผลกระทบที่มีต่อพม่า นอกจากนั้นเหตุการณ์ในช่วงนี้ยังทำลายมายาภาพของจักรวรรดิ (imperial illusion) ที่ว่ารัฐอาณานิคมคือความมั่นคงถาวรโดยตัวเอง[2] เสถียรภาพทางการเมืองการปกครองที่มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 1890 กระทั่งขึ้นสู่จุดสูงสุดในต้นทศวรรษ 1910[3] แต่เสื่อมทรามลงเรื่อยมาหลังจากนี้ กระทบโดยตรงต่อความรู้สึกนึกคิดและความรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อคนพื้นเมืองในพม่า

ภายหลังการนำระบบรัฐบาลคู่เข้ามาใช้กับพม่าสามปี รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียมีคำสั่งให้ดำเนินการเรียบเรียงหนังสือคู่มือสำหรับกองทัพอินเดีย เรื่อง *The Races of Burma* (1924) เขียนโดยพันตรี ซี.เอ็ม. เอนริเกซ (Major C.M. Enriquez) และได้รับการพิมพ์ซ้ำอีกครั้งใน ค.ศ. 1933** การจัดทำเอกสารชุดดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายในการให้ข้อมูลทางชาติพันธุ์ในพม่าแก่รัฐบาลอังกฤษเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเกณฑ์คนพื้นเมืองเข้าสู่กองทัพอินเดีย[4] อันเนื่องมาจากความ

---

[1]Norman G. Owen, editor. (2005). **The Emergence of Modern Southeast Asia: A New History**. pp. 322-329.; Robert H. Taylor. (1977). **The Evolution of Burmese Political Thought, 1900's to 1940's**. pp. 1-20.; and John F. Cady. (1958). **A History of Modern Burma**. p. 185.

*ดูรายละเอียดใน วิไลเลขา ถาวรธนสาร. (2547). Dyarchy; Diarchy Government in Burma : ระบบรัฐบาลคู่ในประเทศพม่า. ใน **สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : เอเชีย**, เล่ม 2 อักษร C-D. หน้า 610-617.

[2]Robert H. Taylor. (1987). **The State in Burma**. p. 121.

[3]Julie Pham. (2004, July). Ghost Hunting in Colonial Burma: Nostalgia, Paternalism and the Thoughts of J.S. Furnivall. **South East Asia Research**. 12(2): 241.; F.S.V. Donnison. (1953). **Public Administration in Burma**. p. 38.; and F. Tennyson Jesse. (1946). **The Story of Burma**. p. 86.

C.M. Enriquez. (1933). **Races of Burma. 2nd ed. Delhi: Manager of Publications., ฉบับที่ใช้อ้างอิงเป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่สองซึ่งแก้ไขข้อมูลทางสถิติและเพิ่มข้อมูลจากการสำรวจสำมะโนประชากรใน ค.ศ. 1931

[4]C.M. Enriquez. (1933). **Races of Burma**. p. xiii.

ต้องการกำลังทหารจากคนพื้นเมืองภายหลังสงครามโลกเพิ่มสูงขึ้น โดยที่เนื้อหาของตัวบทกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่เขตพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดี อันได้แก่ พม่า มอญ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในเขตที่สูงเช่นไทใหญ่ กะฉิ่น และรวมถึงกลุ่มที่ถูกจัดให้เป็นพวก “ชาวป่าชาวเขา” เช่นพวกกะเหรี่ยง ชิน เป็นต้น, เรื่องราวความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญ, การอพยพเคลื่อนย้าย และประการสำคัญคือแนวทางปฏิบัติต่อคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ หรือคือ “ยุทธวิธี” ที่เหมาะสมต่อการเกณฑ์คนพื้นเมืองในพม่าที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เข้าสู่กองทัพอินเดีย ตลอดจนโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะใช้คนเหล่านี้ในอนาคต โดยสรุป เนื้อหาของตัวบทสามารถถูกจำแนกออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกว่าด้วยข้อมูลทางชาติพันธุ์ ส่วนที่สองกล่าวถึงความเป็นมาในอดีตและ “ประวัติศาสตร์พม่า” ซึ่งเป็นไปตาม “เรื่องเล่าต้นแบบ” และส่วนที่สาม ว่าด้วยข้อเสนอยุทธศาสตร์ทางการทหารของผู้เขียน*

ในส่วนของข้อมูลทางชาติพันธุ์ ผู้เขียนให้ความสำคัญแก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าจากมุมมองทางการทหารและบทบาททางการเมืองในอดีต การพรรณนาถึงแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ดำเนินไปภายใต้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “มนุษย์” ในกรอบความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ คนพื้นเมืองในพม่าถูกแยกย่อยออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ มากมายภายใต้บรรทัดฐานทางภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา ประกอบด้วยการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปทรงกะโหลกศีรษะ ลักษณะรูปหน้า ตา สันจมูก กราม ปาก สีผิว เส้นขนตามร่างกาย ลักษณะของหน้าอก เท้า ส่วนสูง ฯลฯ รวมถึงลักษณะอุปนิสัย ความสามารถในการดำรงชีวิต รูปแบบของความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติ สิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งผู้เรียบเรียงพิจารณาว่าปัจจัยทั้งหมดเป็นเครื่องสะท้อนถึงลำดับขั้นของวิวัฒนาการและระดับอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น กล่าวได้ว่านอกจากตัวบทจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าแล้ว ในอีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงสถานะองค์ความรู้เรื่องชาติพันธุ์ของชาวอังกฤษในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อย่างชัดเจน

---

*กล่าวคือ ผู้เขียนพยายามโน้มน้าวด้วยข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพื่อให้รัฐบาลเกณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เข้าร่วมในกองทัพอินเดียเพิ่มเติมจากพวกกะเหรี่ยงและกะฉิ่นบางเผ่าซึ่งเคยถูกเกณฑ์มาก่อนหน้านี้ ความพยายามดังกล่าวเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ เพราะนับแต่อังกฤษประกาศผนวกพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียจนกระทั่งใกล้สิ้นสุดการปกครองของอังกฤษ (ยกเว้นช่วงสั้น ๆ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1) นโยบายทางการทหารของอังกฤษจะไม่เกณฑ์และฝึกทหารราบจากกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ราบและบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ (delta) ในพม่าตอนล่าง เนื่องจากรัฐบาลพิจารณาว่าคนเหล่านี้มีค่าใช้จ่ายสูงเมื่อเทียบกับกองทหารอินเดีย ทั้งมีการเตรียมตัวน้อยเกินไปที่จะรับวิธีการฝึกฝนและระเบียบวินัยของกองทัพอินเดีย (Taylor. 1987: 100) และรวมถึงความไม่ไว้วางใจทางการเมืองที่รัฐบาลอังกฤษมีต่อคนพื้นเมืองชาวพม่า

ทั้งนี้ เช่นเดียวกับทัศนะว่าด้วยเผ่าพันธุ์*มนุษย์ของชาวตะวันตกชาติ ชาวอังกฤษพิจารณาว่ามนุษย์ต่างเผ่าพันธุ์ก็มีคุณสมบัติต่าง ๆ ผิดแผกจากกันด้วย ในกรณีพม่าซึ่งประชากรส่วนใหญ่ถูกจัดอยู่ในเผ่าพันธุ์มองโกเลียน (Mongolian) คุณลักษณะทางกายภาพของคนพื้นเมือง โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าพันธุ์อารยัน (Aryans) นั้นเท่ากับเป็นการชี้ให้เห็นถึงศักยภาพทางปัญญา ศีลธรรม ระดับความเจริญทางวัฒนธรรม และที่สำคัญคือ ภาวะสมบูรณ์ (maturity) ของเผ่าพันธุ์ ตัวอย่างของการใช้คุณสมบัติทางกายภาพในการจัดลำดับพัฒนาการ เช่น พวกพม่ามีลำดับขั้นทางวิวัฒนาการสูงกว่าชาวเขากลุ่มอื่นเนื่องจากการสำรวจทางสถิติพบว่าชาวพม่ามีความยาวของขาโดยเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายที่ว่าขาของเผ่าพันธุ์ที่พัฒนาแล้วจะมีขนาดยาวกว่าเผ่าพันธุ์ที่ยังล้าหลัง[1] หรือความเห็นที่ว่าคนผิวเหลืองมองโกเลียนแยกแยะอายุได้ยากหากพิจารณาเฉพาะจากลักษณะหน้าตาเมื่อเปรียบเทียบกับพวกอารยัน[2] ซึ่งสื่อนัยยะว่าคนพื้นเมืองมีช่วงเวลาความเป็นเด็กยาวนานกว่าชาวตะวันตก เป็นต้น

กระนั้นก็ดี ความน่าสนใจของตัวบทชิ้นนี้มิได้อยู่ที่ความพยายามของผู้เรียบเรียงในการวิเคราะห์ จำแนกแจกแจง จัดกลุ่ม หรือให้คำอธิบายต่อสภาวะความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าด้วยบรรทัดฐานขององค์ความรู้แบบตะวันตก แต่กลับอยู่ที่การยอมรับถึงข้อจำกัดขององค์ความรู้ที่มีอยู่ พันตรีเอนริเกซผู้เขียนตัวบทชิ้นนี้ได้กล่าวออกตัวในส่วนบทนำว่า ณ เวลาที่ตัวบทถูกเขียนขึ้นนั้นยังมีดินแดนอีกหลายแห่งในพม่าที่ยังไม่ถูกศึกษาหรือเข้าไปสำรวจโดยชาวตะวันตก การวิจัยทางชาติพันธุ์ที่ปฏิบัติอยู่นั้นยังจำกัด อีกทั้งวิธีการที่ใช้ก็ไม่เป็นระบบวิธีแบบวิทยาศาสตร์เต็มที่ ส่วนการศึกษาทางด้านโบราณคดีก็ยังเพิ่มเริ่มต้นเท่านั้น[3] มีชาวเขาอีกหลายกลุ่มที่ยังไม่สามารถจัดกลุ่มได้ว่าอยู่ในชนชาติใดหรือใช้ภาษาอะไร และประการสำคัญคือการที่ผู้เรียบเรียงตระหนักดีถึงข้อจำกัดในการใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์เพื่อจัดแบ่งกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ในพม่า เหตุเพราะจากประสบการณ์ของชาวอังกฤษที่ได้สัมผัสกับสังคมพม่า ทั้งในแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำและในเขตพื้นที่ทุรกันดารอันเป็นที่อาศัยของพวกชาวเขาก็คือ สมาชิกของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์สามารถหยิบยืมภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคียง หรือแม้แต่ละทิ้งภาษาเดิมของตนเอง ดังนั้นการให้ความเชื่อถือมากต่อวิธีการจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าตามเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์จึง

---

*สำหรับจุดยืนของผู้วิจัยในการใช้คำ “เผ่าพันธุ์” (race) ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์มีความคงเส้นคงวาและไม่สับสนกับการนำเสนอความหมายของคำที่เปลี่ยนไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ อันเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาในบทนี้ ผู้วิจัยเลือกให้ความหมายคำดังกล่าวตามที่ปีแยร์ แอล. ฟาน เดน เบิร์ก (Pierre L. van den Berghe) ได้นิยามไว้ คือ “กลุ่มคนที่นิยามตัวเองหรือถูกนิยามโดยกลุ่มอื่นว่าแตกต่างจากกลุ่มอื่นโดยคุณสมบัติความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (virtue of innate) และลักษณะทางกายภาพที่ไม่เปลี่ยนแปลง” (Van den Berghe. 1967:9, quoted in Sollors. 2002: 99)

[1] C.M. Enriquez. (1933). **op. cit**. p. 6.

[2] **Ibid**. p. 9.

[3] **Ibid**. p. xiv.

อาจก่อความผิดพลาดได้[1] การที่ข้อมูลจากการสำรวจประชากรของรัฐบาลอังกฤษระบุว่ามีชาวมอญในพื้นที่พม่าตอนล่างจำนวนมากที่ได้กลายเป็นพม่า ประกอบกับประสบการณ์ตรงของพันตรีเอนริเกซที่เคยเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่พรมแดนพม่ากับจีนซึ่งคนเหล่านี้ได้กลายเป็นจีนโดยผ่านการอพยพและกระบวนการดูดกลืนทางสังคม[2] ช่วยสนับสนุนภาพพลวัตของสภาวะความเป็นชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่ในสังคมพม่า

อย่างไรก็ดี ท่าทีการออกตัวและการตระหนักรู้ของผู้เขียนกลับเป็นสิ่งที่ขัดแย้งอย่างลึกซึ้งกับเนื้อหาในส่วนที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่า กล่าวคือในการพรรณนาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์หรือลักษณะประจำชนชาติ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตสมัยจารีตนั้น พันตรีเอนริเกซได้ให้ภาพประเด็นเหล่านี้ในกรอบของ “เรื่องเล่าต้นแบบ” อันเป็นแนวการพรรณนาที่ไม่ต่างไปจากงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ชิ้นอื่น ๆ ที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคม ดังตัวอย่างของการพรรณนาถึงชนชาติพม่าว่าเป็นชนชาตินักรบ ทะนงในศักดิ์ศรี[3] และเป็นผู้รับวัฒนธรรมต่างๆ จากพวกมอญซึ่งเป็นชนชาติเก่าแก่และมีความเจริญทางวัฒนธรรมสูงกว่า[4] ส่วนพวกกะเหรี่ยงก็มีภาพลักษณ์เช่นเดียวกับที่มักกล่าวถึงในงานประวัติศาสตร์พม่าคือ รักสงบ ขี้อาย ถูกกดขี่โดยพวกพม่า และไม่มีประวัติศาสตร์ของตัวเอง[5] เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละชนชาติเป็นไปในลักษณะ “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์” ดังตัวอย่างการที่พันตรีเอนริเกซกล่าวถึงผลกระทบของการอพยพเข้ามาสู่ดินแดนพม่าของกลุ่มเผ่าพันธุ์หลักสามกลุ่มได้แก่ พวกมอญ-ขแมร์ (Mon-Khmer) พวกทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) และพวกไท-จีน (Tai-Chinese) ที่มีต่อแบบแผนทางประวัติศาสตร์ว่า

> […] the legendary route of those early Burma races seems to materialise, and one is irresistibly drawn to the conclusion that they followed the great valley of the N’Mai. In Burma they may have encountered Shans, but if so these were mere eddies of a late wave which was to over-run Upper Burma in their rear. They may certainly encountered the Mon-Kmer who had over-extended, and who retired south until at Prome they, in the persons of Talaing, were sufficiently concentrated to offer successful resistance. The Pyu founded a capital at Prome at the beginning of our era. The struggle ebbed and flowed along the Prome line until at last the Pyu, and others, were thrown back

---

[1] **Ibid**. p. 22.; และพิจารณาเปรียบเทียบกับ R. Grant Brown. (1926). **Burma as I Saw It 1889-1917**. pp. 16-17, 28-31.

[2] C.M. Enriquez. (1933). **op. cit**. pp. 20, 63-64.

[3] **Ibid**. pp. 30, 41.

[4] **Ibid**. p. 35.

[5] **Ibid**. pp. 25, 33.

> north. These are the first incidents that even legend has preserved. Driven north, the Pyu founded a new capital at Pagan, consolidated and subsequently vanished, emerging again (Phœnix-wise) to new life as Burmans.
>
> *Effect on history*. - The later history of Burma is simply the logical development of these primeval events. Up to the eighteenth century the Burmese and Talaing (Modern incarnations of the old Proto-Burmans and Mon-Khmer) swayed to and fro across the length of Burma in bloody wars; while in the north a similar struggle was in progress between Burmans and Shans (Proto-Burmans and Tai-Chinese). That is the history of Burma in a nut-shell, and it has its origin away back in the mists of time. The old animosities survive.[1]

ความขัดแย้งที่ปรากฏให้เห็นผ่านตัวบทนี้ทำให้อาจกล่าวได้ว่า รูปการณ์ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ที่ประกอบขึ้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์นั้นมิได้ดำรงอยู่ในระนาบเดียวกับรูปการณ์ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ที่ถูกเสนอในเนื้อหาส่วนว่าด้วยประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในทางตรงกันข้าม ภาพแทนทางชาติพันธุ์ที่อยู่ภายใต้โครงเรื่องทางประวัติศาสตร์กลับย้อนมามีอิทธิพลต่อการพรรณนาเรื่องราวในส่วนแรก

ช่องว่างระหว่างชุดคำอธิบายรูปการณ์ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในสมัยอาณานิคมกับสมัยจารีตของตัวบทชิ้นนี้คือประเด็นปัญหาที่สำคัญอย่างแท้จริง ซึ่งทำให้ตัวบทที่ยกมาอภิปรายคือตัวอย่างชั้นเลิศ (par excellence) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในทัศนะของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อคนพื้นเมืองในช่วงก่อนและหลังทศวรรษ 1910, ลักษณะที่ย้อนแย้งกันเองอย่างไม่เป็นตรรกะ (paradox) ระหว่างการพรรณนาสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ที่มีแหล่งอ้างอิงจากประสบการณ์จริงของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ กับการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในอดีตที่เป็นไปตามโครงเรื่องของงานประวัติศาสตร์ ซึ่งแสดงถึงความไม่คงเส้นคงวาของการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในตัวบท, บทบาทของโครงเรื่องภายในตัวบทและวาทกรรมเผ่าพันธุ์ (racial discourse) ในการสร้างภาพแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และรวมถึงอิทธิพลในการกำหนดความรับรู้เรื่องความเป็นชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ การอ่านตัวบทชิ้นนี้และ/หรือตัวบททางประวัติศาสตร์พม่าชิ้นอื่น ๆ ที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคมจะไม่สามารถเข้าใจความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ภายในตัวบทได้หากไม่พิจารณาถึงบริบทของความเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาที่ผูกติดอยู่กับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เนื่องจากบริบทดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการทำความเข้าใจประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เขียนงานประวัติศาสตร์กับลักษณะเฉพาะของตัวบทประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่

---

[1] **Ibid**. p. 24.

ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความเป็นมาของความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์และอารยธรรม เนื่องจากมโนทัศน์ดังกล่าวคือแกนกลางสำคัญในการตีความหรือให้ความหมายต่อความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าในระบบวิธีคิดของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ และจะได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและภูมิปัญญาของทวีปยุโรปไปพร้อมกัน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิปัญญาดังกล่าวคือจุดก่อตัวของพื้นฐานความคิด (และที่พัฒนาต่อไป) ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่เดินทางเข้ามาปฏิบัติงานในพม่า โดยเฉพาะในระยะตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

1. ความเป็นมาของความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษในระยะก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19

"Race is everything: literature, science, art – in a word, civilization, depends upon it"

Robert Knox, *The Race of Men*

"All is race; there is no other truth"

Benjamin Disraeli, *Tancred*

ความสำคัญของเผ่าพันธุ์*ในประวัติศาสตร์ความคิดอังกฤษเป็นปรากฏการณ์ที่ดำเนินควบคู่ไปกับความคิดเรื่องอัตลักษณ์ของชาติมาอย่างยาวนาน ในระยะก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19

---

*ไมเคิล แบนตัน (Michael Banton) นักวิชาการชาวอังกฤษผู้มีผลงานศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ทางด้านสังคมวิทยาและประวัติศาสตร์ระบุว่า คำว่า "race" ในภาษาอังกฤษปรากฏครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในบทกวีชื่อ *The Dance of the Sevin Deidly Sins* ของวิลเลียม ดันบาร์ (William Dunbar) กวีชาวสกอตเมื่อ ค.ศ. 1508 (Banton. 1998: 17) คำดังกล่าวมีรากศัพท์มาจากภาษาในกลุ่มโรแมนซ์ คือคำว่า race, rasse ในภาษาฝรั่งเศสซึ่งมีความหมายถึง "race, breed, lineage" โดยที่ฝรั่งเศสเองยืมคำมาจากคำว่า razza ในภาษาอิตาลี ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 16 ความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ในภาษาอังกฤษยังหมายความรวมถึง "ไวน์ที่มีกลิ่นหรือคุณลักษณะเฉพาะ" "คนที่ทำงานในอาชีพเดียวกัน และร่วมรุ่นกัน" ส่วนความหมายถึง "เผ่าชน" (tribe) หรือ "ชาติ" ปรากฏในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17

ความหมายแบบสมัยใหม่ของคำนี้ ("one of the major divisions of mankind") ปรากฏในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 แต่ยังคงไม่ได้กลายเป็นความหมายเฉพาะ ตัวอย่างเช่นยังคงมีการใช้ "race" ในความหมาย human race และทำให้ที่มาดั้งเดิมสุดของคำดังกล่าวยังไม่เป็นที่ทราบ ดังเห็นได้จากคำว่า ra'is ในภาษาอาหรับหมายถึง "ศีรษะ" (head) แต่ก็ยังมีความหมายถึง "การเริ่มต้น" (beginning) หรือ "ต้นกำเนิด, ที่มา" (origin) ด้วย อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าความหมายเริ่มต้นซึ่งเป็นแม่แบบแก่ความหมายในปัจจุบันนั้นเป็นผลิตผลของยุคสมัย

ความคิดเกี่ยวกับตัวเองและมนุษย์กลุ่มอื่น ๆ ของชาวอังกฤษถูกครอบงำโดยเรื่องราวว่าด้วยที่มาของมนุษย์ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลเช่นเดียวกับชาวยุโรปชาติอื่น ๆ* ความศรัทธาในคริสต์ศาสนาทำให้ชาวอังกฤษเชื่อว่าต้นตอสาแหรกวงศ์ของชาวอังกฤษคืออาดัม[1]

เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในบรรยากาศทางภูมิปัญญาของสังคมอังกฤษยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่ดำเนินสืบเนื่องจากศตวรรษก่อนหน้า โดยทั่วไปแล้วเกณฑ์การจำแนกเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่ปราชญ์ชาวอังกฤษยึดถืออยู่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นวางอยู่บนทฤษฎีเผ่าพันธุ์ที่คาโรลุส ลินเนียส (Carolus Linnaeus, 1707-1778) นักวิทยาศาสตร์ชาวสวีเดนและได้เสนอไว้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ทฤษฎีดังกล่าววางระบบการจัดจำแนกเผ่าพันธุ์มนุษย์ด้วยการพิจารณาที่ความแตกต่างทางโครงสร้าง (morphological differences) ของคุณสมบัติภายนอกที่สามารถสังเกตได้[2] อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมทั้งภายในและภายนอกเกาะอังกฤษที่เกิดขึ้นในศตวรรษนี้ส่งผลให้ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในสังคมอังกฤษเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะในมิติความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์แล้วอาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์อันได้แก่ ลัทธินิยมแองโกล-แซกซัน ความคิดเรื่องความสูงส่งของเผ่าพันธ์อารยัน และการขึ้นมามีบทบาทของทฤษฎีชีววิทยาของชาลส์ ดาร์วินในกระแสภูมิปัญญาของอังกฤษและโลกตะวันตกตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวอังกฤษกับคนพื้นเมืองนอกทวีปยุโรปมีลักษณะเขม็งเกลียวมากกว่าศตวรรษก่อนหน้าอย่างชัดเจน

1.1 ความคิดเรื่อง “แองโกล-แซกซัน” กับการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติของอังกฤษ

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและภูมิปัญญาในบริบทของประวัติศาสตร์อังกฤษแต่ละยุคสมัยมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดทัศนะเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษ จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถย้อนถอยไปถึงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายสนับสนุนราชวงศ์สจวต (House of Stuart) กับฝ่ายสนับสนุนรัฐสภาในราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในแง่ผลกระทบทางด้านภูมิปัญญา เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าวผลักดันให้นักประวัติศาสตร์อังกฤษในระยะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เรื่อยมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 พยายามสืบค้นที่มาของเผ่าพันธุ์และ

[ต่อ] การค้นพบของชาวยุโรป (Fenton. 2003: 18-19) ความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ในภาษาอังกฤษจึงเกิดจากการผสมผสานของความคิดมากมายที่อยู่ในบริบทของแต่ละยุคสมัย

*ดู ภาคผนวก ก

[1]Michael Banton. (1977). **The Idea of Race**. p. 15.

[2]Charles F. Keyes. (2002, November). “The Peoples of Asia” - Science and Politics in the Classification of Ethnic Groups in Thailand, China, and Vietnam. **Journal of Asian Studies**. 61(4): 1165., ดูรายละเอียดการจำแนกเผ่าพันธุ์มนุษย์ของลินเนียสจากภาคผนวก ก หัวข้อที่ 2

ชาติของตนผ่านงานประวัติศาสตร์สมัยโรมัน อาทิ งานเขียนของจูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) และแทกซิทัส (Tacitus) เพื่ออ้างอิงความชอบธรรมทางการเมืองแก่ฝ่ายตน ความเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญานี้ยังมีรากเหง้าสืบได้ถึงขบวนการค้นคว้าเรื่องโบราณ (Antiquarian Movement)[1] ในหมู่พระและนักปราชญ์ของอังกฤษ บุคคลเหล่านี้พยายามค้นหาบรรพชนของคนพื้นเมืองชาวอังกฤษเพื่อสร้างความชอบธรรมในการตัดขาดกับอำนาจของโรมัน และปกป้องอำนาจของรัฐสภาเพื่อต่อสู้กับการอ้างสิทธิ์ของราชวงศ์[2*]

ผลสืบเนื่องประการหนึ่งจากการสืบค้นและโต้เถียงดังกล่าวคือการสถาปนาคำอธิบายที่ว่าบรรพบุรุษของชาวอังกฤษซึ่งเป็นพวกแซกซันคือกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากพวกเยอรมันนั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ปกครองที่มีเชื้อสายมาจากพวกนอร์แมน (Normans) ตัวอย่างเช่น ริชาร์ด แวร์สเตแกน (Richard Verstegan) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 ได้กล่าวในหนังสือเรื่อง *Restitution of Decayed Intelligence* ของเขาซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1605 ว่า “ชาวอังกฤษ (Englishmen) คือผู้สืบสายเลือดของเผ่าพันธุ์เยอรมัน และด้วยเหตุนี้จึงถูกเรียกว่าแซกซัน (Saxons)” แวร์สเตแกนเชื่อว่าเยอรมันเป็นชนชาติที่สูงส่งที่สุด โดยพวกเชื้อสายติวตัน (Teuton) หรือเยอรมันได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอังกฤษตั้งแต่ ค.ศ. 449[**] อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของพวกนอร์แมนในคริสต์ศตวรรษที่ 11 ทำให้พวกแซกซันถูกกดลงเป็นผู้ใต้ปกครอง โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยของพระเจ้าวิลเลียมวิชิตราช (William the conqueror, 1066-1087) ใน ค.ศ. 1066 ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ต่างเผ่าพันธุ์ ประวัติศาสตร์ของอังกฤษจึงดำเนินไปสู่การท้าทายความทะเยอทะยานของกษัตริย์ราชวงศ์สจวต ซึ่งต้องการลดอำนาจของรัฐสภาอันเป็นสถาบันตัวแทนของพวกแซกซัน และทำการปกครองชาวอังกฤษด้วยอำนาจเทวสิทธิ์ (divine right) งานประวัติศาสตร์ชิ้นนี้ยืนยันว่าข้อกล่าวอ้างของราชวงศ์สจวตนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วในอดีตและยังขัดแย้งกับธรรมชาติของชาวอังกฤษด้วย แวร์สเตแกนพยายามชี้ให้เห็นว่า

---

[1]Stephen Davies. (2003). **Empiricism and History**. pp. 18-20.

[2]George W. Stocking, Jr. (1987). **Victorian Anthropology**. p. 62.

[*]อนึ่ง แม้นักประวัติศาสตร์อังกฤษในช่วงเวลาดังกล่าวจะสามารถสืบร่องรอยคำว่าเผ่าพันธุ์ของตนจนพบในงานเขียนสมัยโรมัน แต่คำว่าเผ่าพันธุ์ที่ถูกใช้ในงานเขียนเหล่านี้ไม่ได้มีความหมายในเชิงชีววิทยาแต่อย่างใด (Banton. 1977: 16-17; Idem. 1998: 28-29)

[**]พวกเยอรมันที่เข้ามาในอังกฤษในศตวรรษที่ 5 ภายใต้การนำของเฮนกิสต์ (Hengist) และฮอร์ซา (Horsa) ประกอบด้วย 3 กลุ่มคือ แซกซัน (Saxons) แองเกิล (Angles) และจูต (Jutes) อนึ่ง ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 คำคุณศัพท์ “Germanic” ไม่ได้ถูกใช้เป็นการทั่วไปในประเทศอังกฤษ คำที่ใช้อ้างถึงกลุ่มคนทั้งหมดที่มีต้นตอมาจากพวกเยอรมันคือคำว่า “Gothic” โดยเฉพาะในความหมายที่ตรงข้ามกับพวกโรมันและวัฒนธรรมแบบโรมัน คำดังกล่าวถูกใช้เป็นบางครั้งเพื่อระบุถึงพวกจูต ในเวลาต่อมาคำคุณศัพท์ “Germanic” จึงถูกใช้ทั่วไปในการอ้างถึงผู้รุกรานในศตวรรษที่ 5 ว่าเป็นพวกแองโกล-แซกซันซึ่งเป็นสาขาของเผ่าพันธุ์เยอรมัน (Banton. 1977: 17)

ก่อนหน้าการเข้ามาผู้ปกครองชาวนอร์แมนใน ค.ศ. 1066 ประวัติศาสตร์ในสมัยของแองโกล-แซกซัน (Anglo-Saxon Centuries) นั้นเคยเป็นยุคทองมาก่อน

ความเปลี่ยนแปลงในด้านภูมิปัญญาดังกล่าวได้ส่งผลให้คำว่าแองโกลแซกซันในระยะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นคำที่มีความหมายกว้างทั้งในเชิงภาษา วิถีชีวิต กลุ่มคน เนื่องจากตัวคำได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรม จิตวิญญาณ มรดก ประเภททางชาติพันธุ์ (ethnic type) รวมถึงชุดของทัศนคติที่แสดงถึงความเป็นอังกฤษ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ[1] การใช้คำดังกล่าวแสดงถึงลักษณะที่ซ้อนทับกันระหว่างการหมายถึงมรดกแบบแองโกล-แซกซันหรือทัศนคติแบบแองโกล-แซกซันซึ่งถูกสมมติว่าเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมดั้งเดิมอันบริสุทธิ์ของชาวอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมก่อนหน้าการเข้ามายึดครองของพวกนอร์แมน ปรากฏการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การก่อตัวของลัทธินิยมแองโกล-แซกซัน (Anglo-Saxonism) ซึ่งเป็นชุดความคิดที่รองรับอัตลักษณ์ความเป็นอังกฤษ ชุดความคิดดังกล่าวอ้างถึงลักษณะที่เป็นปกติและ/หรือแก่นแท้ในการกระทำ การพูด การคิดแบบอังกฤษ ทั้งสื่อถึงอุดมการณ์ทางการเมืองแบบแองโกล-แซกซันที่นิยมการปกครองในระบบสภาที่เป็นประชาธิปไตยโดยคนหมู่มาก[2]

ความคิดเรื่องความโดดเด่นของเผ่าพันธุ์เยอรมัน โดยเฉพาะลัทธินิยมแองโกล-แซกซันยังคงปรากฏให้เห็นในงานประวัติศาสตร์ชิ้นต่อมา ในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 เดวิด ฮิวม์ (David Hume) นักปรัชญาชาวสกอตได้เขียนงานประวัติศาสตร์เรื่อง *History of England* (1754) ในงานชิ้นนี้ฮิวม์ใช้คำว่าเผ่าพันธุ์ในความหมายถึงสายการสืบวงศ์ (a line descent) แต่ใช้คำว่าเยอรมันในฐานะชนชาติหนึ่ง และใช้คำว่าแซกซันในฐานะชนเผ่าหนึ่งของชนชาติเยอรมัน (German People) และเรียกชาวนอร์แมนเป็นชนชาติหนึ่งด้วย (a people) อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่าบรรทัดฐานในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอังกฤษยังไม่ตายตัว ดังเห็นได้ว่าในงานประวัติศาสตร์ฮิวม์ยังคงไม่ได้จำแนกชาวอังกฤษออกเป็นชนชาติหรือเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน[3]

1.2 สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของอังกฤษเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19

ความเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมอังกฤษที่สำคัญเริ่มปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะที่เป็นผลพวงจากการปฏิวัติทางการเกษตรและอุตสาหกรรม (Agricultural and Industrial Revolution) และความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขซึ่งส่งผลให้จำนวนประชากรอังกฤษเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระหว่างต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้น

---

[1] Krishan Kumar. (2003). **The Making of English National Identity**. p. 10.

[2] **Ibid**.

[3] Michael Banton. (1977). **op. cit**. p. 19.

คริสต์ศตวรรษที่ 19 จำนวนประชากรอังกฤษเพิ่มขึ้นจาก 7 ล้านคนเป็น 16 ล้านคน[1] นอกจากนั้น กระบวนการล้อมรั้วที่ดิน (Enclosure Movement) ที่เริ่มปรากฏมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ยังทำให้ภูมิทัศน์ของสังคมอังกฤษเปลี่ยนไปอย่างมาก กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้พื้นที่ทางการเกษตรตกอยู่ในการครอบครองของชนชั้นสูง และผลักดันให้เกษตรกรจำนวนมากต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างในไร่ หรืออพยพเข้าเมืองเพื่อขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมืองท่าขนาดใหญ่กลายเป็นจุดศูนย์รวมของผู้คนซึ่งมีที่มาหลากหลาย ขณะที่ในเขตชนบทเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง[2] การที่ประชากรจำนวนมากเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่เพื่อหางานทำประกอบกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบเศรษฐกิจและสังคมทำให้เขตชนบทในอังกฤษไม่ได้เป็นดินแดนในฝันเหมือนดังบทกวีแนวจินตนิยมอีกต่อไป

สำหรับสังคมในเขตเมืองใหญ่และเมืองอุตสาหกรรม ภายใต้สภาวะสังคมที่พัฒนาเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ และสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงคราม 7 ปี ประกอบกับเมื่ออังกฤษต้องเผชิญกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจจากระบบภาคพื้นทวีป (Continental System) ของจักรพรรดินโปเลียนแห่งฝรั่งเศส ซึ่งทำให้อังกฤษไม่สามารถส่งสินค้าไปขายยังภาคพื้นทวีปยุโรป สภาวการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อค่าครองชีพและคุณภาพชีวิตของคนอังกฤษส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชนชั้นล่างของสังคมที่อยู่ในเขตเมืองใหญ่นั้นคือกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากรัฐบาลในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังไม่ได้มีการจัดการด้านที่อยู่อาศัย โภชนาการ และสุขอนามัยที่ดีพอแก่คนเหล่านี้ การขยายตัวของชนชั้นกลางที่ดำเนินคู่ขนานไปกับความทุกข์ยากของชนชั้นแรงงานส่งผลให้ความแตกต่างแปลกแยกระหว่างกลุ่มคนในสังคมทวีความรุนแรงมากขึ้น กระทั่งทำให้ประเด็นเรื่องชนชั้นกลายเป็นปัญหา

รัฐบาลอังกฤษได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาตั้งแต่ระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งทำให้รัฐต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตของชนชั้นแรงงานได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ปรากฏขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นแรงงานที่เรียกร้องให้มีการเพิ่มค่าจ้าง สวัสดิการ และสิทธิทางการเมืองของชนชั้นล่าง เช่น การทำลายเครื่องจักรของพวกลัดไดต์ (Luddites) ใน ค.ศ. 1811, 1812 และ 1816, เหตุการณ์จราจลที่สปาฟิลส์ (Spafields) ในกรุงลอนดอนในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1816, การเดินขบวนของกลุ่มช่างปั่นด้ายและทอผ้าที่เรียกว่า March of the Blanketeers ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1817, เหตุการณ์จราจลที่เซนต์มาร์ตินสฟิลด์ (St. Martin's Field) ในวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ. 1819, การลุกขึ้นประท้วงของแรงงานรับจ้างในไร่ที่เรียกว่า ขบวนการกัปตันสวิง (Captain Swing Movement) ใน ค.ศ. 1830 ซึ่งรัฐได้ทำการปราบปรามการเคลื่อนไหวเหล่านี้อย่างรุนแรง กระแส

---

[1]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ข). **ประวัติความเป็นมาของอังกฤษปัจจุบัน**. หน้า 107.

[2]เอี่ยม ฉายางาม. (2521). **ประวัติศาสตร์อังกฤษ**. หน้า 235-238.

เรียกร้องที่พุ่งสูงได้นำไปสู่การจัดตั้งขบวนการชาร์ทิสต์ (Chartism or Chartist movement)* ในหมู่กรรมกรอังกฤษ เพื่อเรียกร้องให้รัฐกระจายสิทธิ์ทางการเมืองแก่ชนชั้นล่างในระหว่าง ค.ศ. 1838 ถึง ค.ศ. 1848[1] สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ชนชั้นสูงอังกฤษซึ่งเป็นพวกเจ้าที่ดินมีความไม่วางใจต่อชนชั้นล่างมากขึ้น

ปัญหาทางเศรษฐกิจดังที่กล่าวมาข้างต้นได้ส่งผลสะเทือนต่อเสถียรภาพในด้านการเมือง มีความพยายามเคลื่อนไหวให้มีการปฏิรูปรัฐสภา เนื่องจากรัฐสภาอังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ยังไม่ใช่ตัวแทนของชาวอังกฤษส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งสะท้อนว่าการเมืองของอังกฤษยังไม่เป็นประชาธิปไตยเต็มที่ ทั้งนี้ในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 กษัตริย์และชนชั้นสูงสามารถควบคุมรัฐสภา โดยการเข้าแทรกแซงการเสนอกฎหมายใด ๆ โดยสภาสามัญ (House of Commons) ที่จะกระทบต่อผลประโยชน์ของราชวงศ์และชนชั้นสูง ดังพิจารณาได้จากบทบาททางการเมืองของพระเจ้าจอร์จที่ 3 (George III, 1760-1820) และความล้มเหลวในการเสนอกฎหมายปฏิรูปของจอห์น วิลคส์ (John Wilkes), ข้อเสนอการจัดสรรจำนวนที่นั่งของเขตเลือกตั้งโดยสมาชิกพรรควิกของมาร์ควิสแห่งร็อกกิงแฮม (Marquess of Rockingham) และร่างกฎหมายจัดสรรที่นั่งสภาสามัญของนายกรัฐมนตรีวิลเลียม พิตต์ผู้บุตร (William Pitt the Younger, ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1783-1801, 1804-1806) ใน ค.ศ. 1776, 1782 และ 1785 ตามลำดับ ในขณะเดียวกันสิทธิทางการเมืองยังไม่กระจายไปสู่ชนชั้นกลางและล่าง กล่าวคือ มีผู้แทนจำนวนไม่น้อยที่มาจากเขตเลือกตั้งที่มีประชากรน้อยหรือที่เรียกว่าเขตเลือกตั้งเน่า (rotten borough) ซึ่งเขตเหล่านี้สามารถส่งผู้แทนเข้าสู่สภามาโดยตลอด รวมถึงเขตที่เจ้าที่ดินจำนวนไม่กี่รายสามารถส่งผู้ที่ตนสนับสนุนเข้าสู่สภา (pocket borough) ในขณะที่เขตที่มีประชากรมากกลับมีผู้แทนน้อย นอกจากนั้น การเข้ารับราชการทหารยังถูกจำกัดสิทธิ์เฉพาะแก่พวกโปรเตสแตนต์ที่นับถือนิกายอังกฤษ (Anglican Church)[2]

อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ทางการเมืองของอังกฤษเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนเมื่อเกิดการปฏิวัติในอเมริกาและฝรั่งเศส เนื่องจากทั้งสองเหตุการณ์ได้ส่งผลสะเทือนอย่างใหญ่หลวงต่อความรู้สึกนึกคิดของกษัตริย์ราชวงศ์แฮโนเวอร์ (House of Hanover) และชนชั้นอภิสิทธ์ชนของอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิวัติดังเช่นที่เกิดขึ้นกับฝรั่งเศส รัฐบาลอังกฤษจึงได้ดำเนินการปฏิรูประบบการเมืองและเศรษฐกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่สถาบันกษัตริย์เองได้แสดงตัว

---

*ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ก). **ชีวิตและสังคม ชนชั้นแรงงานอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19**. หน้า 203-208.

[1]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ก). **เล่มเดิม**. หน้า 180-185.

[2]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ข). **เล่มเดิม**. หน้า 63-64, 79-82.

เข้ามามีบทบาททางด้านสาธารณกุศลและสังคมสงเคราะห์มากขึ้น[1] กล่าวได้ว่าความหวาดกลัวการปฏิวัติอันมีที่มาจากการต่อต้านของชนชั้นล่างและแรงกดดันจากชนชั้นกลางที่มีความคิดเสรีนิยมคือแรงจูงใจสำคัญที่ผลักดันให้การปฏิรูปเกิดขึ้นในอังกฤษ[2] และทำให้แนวโน้มของวิธีคิดและการกำหนดนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 อยู่ภายใต้กระแสความคิดแบบเสรีนิยมอย่างชัดเจน ไม่ว่าอังกฤษจะมีรัฐบาลที่มาจากพรรควิก (Whig) หรือพรรคทอรี [Tory คือพรรคอนุรักษ์นิยม (Conservative Party) ในเวลาต่อมา] ก็ตาม มีการออกกฎหมายหลายฉบับที่แสดงถึงการขยายสิทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจไปสู่ชนชั้นกลาง (และล่าง) ที่สำคัญเช่น การยกเลิก Test and Corporation Acts ซึ่งกีดกันไม่ให้พวกคาทอลิกและโปรเตสแตนต์กลุ่มอื่นที่ไม่ใช่นิกายอังกฤษ (Nonconformist) เข้ารับราชการใน ค.ศ. 1828, การตราพระราชบัญญัติปฏิรูป ค.ศ. 1832 (Great Reform Bill) ซึ่งปฏิรูประบบการเลือกตั้งที่ใช้มาตั้งแต่สมัยกลาง, การประกาศเลิกทาสทั่วราชอาณาจักรใน ค.ศ. 1833, การยกเลิกกฎหมายข้าว (Corn Laws) ใน ค.ศ. 1846 การปฏิรูปดังกล่าวส่งผลให้อำนาจการเมืองและเศรษฐกิจภายในสังคมอังกฤษถ่ายโอนจากชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดินมาสู่ชนชั้นกลางมากขึ้น[3]

1.3 ปัญหาชาวไอริช

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวอังกฤษกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นภายในประเทศอังกฤษนั้น แม้ว่ารัฐบาลอังกฤษจะประสบความสำเร็จในการประสานความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวอังกฤษ เวลช์ และสกอต* แต่ต้องประสบความล้มเหลวในกรณีของชาวไอริช กล่าวคือ ชาวไอริชซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของไอร์แลนด์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างจากชาวอังกฤษทั้งในด้านวัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิต และลัทธิศาสนา โดยชาวไอริชส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก แตกต่างจากชาวอังกฤษที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ นอกจากนั้น จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ชาวไอริชยังมองว่าอังกฤษเป็นผู้รุกรานดินแดนของพวกตน[4] กล่าวคือ นอกจากอังกฤษจะได้ใช้กำลังทหารในการเข้าผนวกดินแดนไอริชให้อยู่ใต้อำนาจของอังกฤษแล้ว ชาวอังกฤษและชาวสกอตที่เข้าไปตั้งหลักแหล่งในไอร์แลนด์ยังได้เข้ายึดครองที่ดินของชาวไอริชอย่าง

---

[1] ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2548ข, ตุลาคม-ธันวาคม). The Heart of the King is Unsearchable. **ฟ้าเดียวกัน**. 3(4): 130-137.

[2] เอี่ยม ฉายางาม. (2521). **เล่มเดิม**. หน้า 241, 251-252.

[3] ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ข). **เล่มเดิม**. หน้า 116-118.

* อังกฤษสามารถผนวกสกอตแลนด์และเวลส์ได้อย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1714 และเปลี่ยนชื่อเป็นบริเตนใหญ่ (Great Britain) หลังจากนั้นอีกราวหนึ่งศตวรรษจึงมีการออกกฎหมายรวมไอร์แลนด์เข้ากับอังกฤษ (Act of Union, 1801) เป็นสหราชอาณาจักร (United Kingdom) ใน ค.ศ. 1805

[4] Krishan Kumar. (2003). **op. cit**. pp. 74-77.

ต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ซึ่งส่งผลให้ชาวไอริชจำนวนมากต้องตกอยู่ในสถานะผู้เช่าที่ดินแปลงเล็ก ๆ สำหรับเพาะปลูกเพื่อยังชีพเท่านั้น และอาจถูกไล่ออกจากที่เช่าได้ทุกเมื่อหากไม่สามารถจ่ายค่าเช่าที่ได้ตามสัญญา หรือบางครั้งก็อาจเรียกเอาที่ดินคืนเพื่อนำไปใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงปศุสัตว์[1] เป็นต้น ที่มาของความแตกต่างและความเป็นปฏิปักษ์ดังกล่าวส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวอังกฤษกับชาวไอริชทวีความตึงเครียดมากขึ้นตามเวลา ทั้งนี้ เมื่อเกิดการปฏิวัติอเมริกาใน ค.ศ. 1775 ถึง ค.ศ. 1783 และการปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 เหตุการณ์ทั้งสองได้อิทธิพลอย่างสำคัญในการกระตุ้นชาวไอริชในไอร์แลนด์ให้ต่อต้านรัฐบาลอังกฤษมากขึ้น รัฐบาลในสมัยนายกรัฐมนตรีวิลเลียม พิตต์ ผู้บุตร พยายามแก้ไขปัญหาโดยการเปิดโอกาสให้ชาวไอริชมีผู้แทนเข้าสู่รัฐสภาอังกฤษได้ จากนั้นได้มีการออกพระราชบัญญัติรวมไอร์แลนด์เข้ากับอังกฤษ (Act of Union) ใน ค.ศ. 1801

ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวไอริชที่อพยพเข้ามาใช้แรงงานในอังกฤษและสกอตแลนด์ได้ตั้งหลักแหล่งกลายเป็นผู้อาศัยถาวร จำนวนผู้อพยพชาวไอริชเพิ่มมากขึ้นเป็นเท่าตัวในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อเกิดโรคระบาดพืชครั้งใหญ่ (Great Famine)* ระหว่าง ค.ศ. 1845-1848 ซึ่งทำลายพืชธัญญาหารโดยเฉพาะมันฝรั่งอันเป็นอาหารหลักของชาวไอริช ชาวไอริชเหล่านี้มักเลือกอพยพไปยังเมืองขนาดใหญ่และเมืองท่า เช่น ลอนดอน กลาสโกว์ (Glasgow) ลีดส์ (Leeds) แมนเชสเตอร์ (Manchester) และลิเวอร์พูล (Liverpool) เพื่อขายแรงงาน โดยที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นกุลีท่าเรือ คนงานในโรงงาน คนรับใช้ และงานอื่น ๆ ที่ชาวอังกฤษไม่ทำ งานเหล่านี้ได้รับค่าตอบแทนน้อย[2] ชาคริต ชุ่มวัฒนะ นักวิชาการผู้ศึกษาประวัติศาสตร์สังคมอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาดังกล่าวว่า

> การอพยพมาหางานทำในเกาะอังกฤษก่อให้เกิดภาวะตึงเครียดในสังคมของเจ้าของประเทศ เพราะอังกฤษมีปัญหาคนยากจนอยู่แล้ว และกำลังคิดหาหนทางลดงบประมาณรายจ่ายสำหรับการบรรเทาทุกข์ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ชาวไอริชจึงกลายเป็นเป้าหมายของการตำหนิรัฐบาลที่ปล่อยให้ประชาชนเดือดร้อน ไม่มีงานทำ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1849 มีผู้เขียนบทความเรื่อง “The Irish Plague” เรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษหันไปสนใจดูสภาพของชาวไอริชที่อพยพมาขึ้นฝั่งที่เมืองท่าคาร์ดิฟ (Cardiff) ในหนังสือพิมพ์ *Cardiff and Merthyr Guardian* และเสนอว่า รัฐบาลอังกฤษควรทำอะไรบางอย่างในเมื่อขอทานชาวไอริชกำลังบุกเกาะอังกฤษเต็มที่แล้ว[3]

---

[1]เอี่ยม ฉายางาม. (2521). **เล่มเดิม**. หน้า 304.

*ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ชาคริต ชุ่มวัฒนะ (2546ก). **เล่มเดิม**. หน้า 234-243.

[2]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ก). **เล่มเดิม**. หน้า 112-121.

[3]**แหล่งเดิม**. หน้า 114.

การที่ชาวไอริชสามารถทำงานหนักโดยไม่เลือกประเภทงานและรับค่าแรงต่ำ ทำให้นายจ้างชาวอังกฤษใช้เป็นข้อได้เปรียบในการต่อรองหรือจัดการกับขบวนการแรงงานที่เรียกร้องการขึ้นค่าแรง สภาพการณ์ดังกล่าวส่งให้ผลให้ชนชั้นแรงงานชาวอังกฤษมองว่าชาวไอริชเข้ามาตัดรายได้และช่องทางทำกินของตน ในขณะที่ทัศนคติต่อชาวไอริชในหมู่ชนชั้นสูงและกลางเองก็ไม่ดีกว่าชนชั้นล่างเท่าไรนัก โดยทั่วไปแล้วคนเหล่านี้มักมองว่าชาวไอริชเป็นพวกบ้านนอก ต่ำต้อย ไม่มีการศึกษา สังคมอังกฤษในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 กีดกันไม่ให้ชาวไอริชสอบเข้ามหาวิทยาลัย และการสอบเข้ารับราชการ โดยเป็นไปตามข้อบัญญัติใน Test and Corporation Acts ที่กำหนดให้พวกพวกคาทอลิกและโปรเตสแตนต์กลุ่มอื่นที่ไม่ใช่นิกายอังกฤษไม่สามารถเข้ารับราชการ*

โดยสรุป ภายใต้บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคมอังกฤษสมัยวิกตอเรียน ชาวไอริชจึงมีสถานะเป็นเผ่าพันธุ์ที่แยกออกไปจากชาวอังกฤษ และเป็นพวกไร้อารยะไม่ต่างจากคนเผ่าพันธุ์อื่นที่อยู่นอกทวีปยุโรป "...ชาวอังกฤษมักดูถูกว่าชาวไอริชรับจ้างทำงานระดับต่ำสุด พอใจกับการมีที่อยู่โทรม ๆ สวมเสื้อผ้าเก่า ๆ กินอาหารเลว ๆ เวลามีเงินเหลือก็เอาไปละลายในร้านเหล้า..."[1] การที่ชาวไอริชจำนวนมากอพยพเข้ามาทำงานในอังกฤษ ทำให้ชาวอังกฤษกลัวว่าจะส่งผลเสียต่อวิถีชีวิตแบบอังกฤษ ซึ่งหากพิจารณาในแง่นี้แล้ว ชาวไอริชก็คือ "คนอื่นที่อยู่ข้างใน" ของความเป็นบริเตน (Britishness) จะเห็นได้ว่าปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม วิถีการดำรงชีพ และลัทธิศาสนาระหว่างชาวอังกฤษและชาวไอริชนี้มีลักษณะทับซ้อนอยู่กับปัญหาเรื่องชนชั้น ในขณะเดียวกัน ปัญหาเรื่องชนชั้นก็กลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดทัศนะเรื่องความเป็นอื่นในความรับรู้ของชาวอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภาพลักษณ์ที่ต่ำต้อยของชาวไอริชในความรับรู้ของชาวอังกฤษถูกใช้เป็นต้นแบบและนำไปเชื่อมโยงกับความต่ำต้อยของมนุษย์เผ่าพันธุ์อื่น เช่น คนผิวดำ[2] (และรวมถึงชาวพม่าดังจะได้กล่าวในบทต่อไป) ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมอุดมการณ์เผ่าพันธุ์นิยมของชาวอังกฤษในอาณานิคมโพ้นทะเล[3] กล่าวได้ว่า ปัญหาชาวไอริชกลายเป็นภาพเปรียบที่ถูกใช้เป็นเครื่องยืนยันในหมู่ชาวอังกฤษส่วนใหญ่ว่า ความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์นั้นเองคือสาเหตุแท้จริง (verae causae) ที่สามารถใช้อธิบายความวุ่นวายทางการเมืองมากมายที่เกิดขึ้นในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19

---

*กฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17

[1]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ก). **เล่มเดิม**. หน้า 120-121.

[2]Robert J.C. Young. (1995b). The Complicity of Culture: Arnold's Ethnographic Politics. In **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. p. 72.

[3]Charles Hirschman. (2004, September). The Origins and Demise of the Concept of Race. **Population and Development Review**. 30(3): 196.

2. ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในบรรยากาศทางภูมิปัญญาของอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความโดดเด่นของชนชาติเยอรมันและลัทธินิยมแองโกล-แซกซันเป็นความคิดที่แพร่หลายอยู่ในสำนึกของคนอังกฤษโดยเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูงและกลาง โดยปรากฏให้เห็นผ่านงานเขียนหลายประเภท เช่น งานประวัติศาสตร์ งานเขียนทางวิชาการ นวนิยาย บทกวี และแพร่ขยายอย่างรวดเร็วเมื่อเทคโนโลยีการพิมพ์ก้าวหน้ามากขึ้นซึ่งทำให้อิทธิพลของความคิดดังกล่าวแพร่หลายไปสู่คนกลุ่มอื่น ๆ ของสังคมอังกฤษ

บุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้ความคิดเรื่องความโดดเด่นของชนชาติเยอรมันและลัทธินิยมแองโกล-แซกซันเผยแพร่ไปในวงกว้างมากที่สุดในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือ เซอร์วอลเตอร์ สกอตต์ (Sir Walter Scott, 1771-1832) นักเขียนนวนิยายชาวสกอต ผู้รับเอาความคิดเรื่องความโดดเด่นของเผ่าพันธุ์เยอรมันมาใช้ในนวนิยายขายดีของเขาเรื่อง *Ivanhoe* (1819, 1820) และอาจกล่าวได้ว่านวนิยายแนวโรแมนซ์เรื่องนี้เป็นงานเขียนชิ้นสำคัญของศตวรรษที่ 19 ที่ทำให้คำว่าเผ่าพันธุ์แพร่หลายไปสู่สาธารณชนกระทั่งกลายเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปตลอดศตวรรษ ในนวนิยายเชิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้ สกอตต์นำเสนอเรื่องราวในลักษณะ “การต่อสู้ระหว่างสองเผ่าพันธุ์” คือ ระหว่างพวกแซกซันผู้รักเสรีภาพกับพวกนอร์แมนผู้โหดร้าย (brutal Normans) โดยมีฉากหลังเป็นสงครามครูเสด ซึ่งภายใต้โครงเรื่องดังกล่าว วิถีทางของเผ่าพันธุ์แซกซันก็คือการดิ้นรนเพื่อให้หลุดพ้นจาก “แอกของพวกนอร์แมน” (Norman Yoke)[1]

โครงเรื่องประวัติศาสตร์แบบ “การต่อสู้ทางเผ่าพันธุ์” ระหว่างแซกซันและนอร์แมนที่สืบเนื่องมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ได้รับการขยายความต่อมาในงานประวัติศาสตร์อังกฤษชิ้นสำคัญในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือเรื่อง *The History of England to the Accession of James II* (first edition 1848) เขียนโดย ทอมัส เบบิงตัน แมคคอเลย์ ในงานชิ้นนี้แมคคอเลย์พรรณนาการเข้ายึดครองอังกฤษโดยพวกนอร์แมนตามโครงเรื่องที่ปรากฏในนวนิยายของสกอตต์ แมคคอเลย์กล่าวว่าการพ่ายแพ้ของชาวอังกฤษในการยุทธที่เฮสติ้งส์ (the battle of Hastings) ใน ค.ศ. 1066 เท่ากับชาวอังกฤษทั้งปวงต้องตกอยู่ภายใต้การกดขี่ของพวกเชื้อสายนอร์แมน และทำให้ช่วงเวลาอีกราว 150 ต่อมาไม่มีประวัติศาสตร์ของอังกฤษ อังกฤษต้องถูกปกครองโดยกษัตริย์ชาวฝรั่งเศส จนกระทั่งในภายหลังพวกนอร์แมนพบว่าพวกตนต้องเลือกระหว่างกลับไปสร้างบ้านที่นอร์มองดีหรือในอังกฤษ เครื่องประกันแรกสุดของการประนีประนอมนี้ก็คือการที่พระเจ้าจอห์นยอมลงนามในแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ใน ค.ศ. 1215 แมคคอเลย์กล่าวว่า “ไม่มีประเทศใดที่

---

[1]Michael Banton. (1977). **op. cit**. pp. 15-26.; Idem. (1998). **Racial Theories**. p. 29.; and Krishan Kumar. (2003). **op. cit.** p. 48.

ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ถูกนำพาไปไกลกว่าในอังกฤษ และไม่มีประเทศใดที่ความเป็นปฏิปักษ์นี้จะถูกขจัดไปได้อย่างสมบูรณ์"[1]

งานเขียนของแมคคอเลย์ได้รับความนิยมอย่างมาก ประมาณการณ์ว่าจนถึง ค.ศ. 1875 งานเล่มแรกของหนังสือชุดนี้ (ความยาว 5 เล่ม) สามารถจำหน่ายได้ถึง 133,653 ฉบับ[2] ความนิยมในระดับสาธารณะที่มีต่องานประวัติศาสตร์ของแมคคอเลย์ช่วยตอกย้ำความคิดเรื่อง "แอกของพวกนอร์แมน" ในหมู่ชาวอังกฤษให้เด่นชัดยิ่งขึ้น อนึ่ง ไม่เฉพาะแต่แมคคอเลย์เท่านั้นที่ให้ความสำคัญประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันในฐานะสิ่งกำหนดอัตลักษณ์ของความเป็นอังกฤษ นักประวัติศาสตร์และนักเขียนนวนิยายคนอื่น ๆ เช่น ทอมัส อาโนลด์ (Thomas Arnold, 1795-1842)* จอห์น มิตเชล เคมเบิล (John Mitchell Kemble)** เบนจามิน ดิสเรลี (Benjamin Disraeli) เอดเวิร์ด บัลเวอร์ ลิตตัน (Edward Bulwer Lytton, 1803-1873)*** และชาลส์ คิงส์ลีย์ (Charles Kingsley, 1819-1875)**** ต่างใช้มโนทัศน์เผ่าพันธุ์เพื่อสืบหาต้นกำเนิดของชาติ, เพื่อจำแนกกลุ่มคน หรือกำหนดบุคลิกภาพของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์หรือตัวละครในนวนิยาย งานเขียนเหล่านี้ได้แสดงถึงการเน้นย้ำความบริสุทธ์และโดดเด่นของเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซัน คุณลักษณะดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นปัจจัยหลักสำหรับการกำหนดอัตลักษณ์ความเป็นอังกฤษ[3]

2.1 เผ่าพันธุ์นิยมแองโกล-แซกซัน และความสูงส่งของอารยัน

นอกเหนือจากการสืบค้นผ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์สมัยโรมันดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ความพยายามที่จะสืบสาวความเป็นมาของชนชาติเยอรมันในอังกฤษยังได้รับผลสะเทือนจากความก้าวหน้าในการค้นคว้าทางชาติพันธุ์วิทยาและภาษาศาสตร์ซึ่งส่งผลให้เผ่าพันธุ์เยอรมันถูกนำไปเชื่อมโยงกับคนกลุ่มอื่นนอกภูมิภาคยุโรป การสร้างสมภูมิปัญญาเกี่ยวกับโลกตะวันออกใน

---

[1] **Ibid**. pp. 23-24.

[2] **Ibid**.

* งานประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญของเขาคือ *History of Rome* (1838-42, ความยาวสามเล่ม) และ *Lectures on Modern History*

** งานประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญของเขาคือ *The Saxons in England* (1849)

*** นิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องสำคัญของเขาคือ *The Last of the Barons* (1843) และ *Harold: the Last of the Saxon Kings* (1848)

**** นิยายเรื่องสำคัญของเขาคือ *Hereward, Last of the English* (1866)

[3] Inga Bryden. (1996). Reinventing Origins: The Victorian Arthur and Racial Myth. In **The Victorians and Race**. edited by Shearer West. pp. 142-143.; and George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. p. 62.

ด้านภาษาศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ฯลฯ ในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทำให้ชาวอังกฤษเชื่อว่าความรุ่งโรจน์ของชนชาติตนหรือแองโกล-แซกซันสามารถเชื่อมโยงได้กับความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีตโดยเฉพาะอารยธรรมของพวกอินโดยูโรเปียนหรือที่เรียกว่า "อารยัน"* ได้แก่ กรีก ละติน เปอร์เซียน และชาวอินเดียทางตอนเหนือ โดยเหตุนี้ เผ่าพันธุ์เยอรมันจึงถูกผูกโยงเข้ากับความสูงส่งของอารยัน และขยายอาณาเขตผนวกรวมชนชาติอื่น ๆ เข้ามาอยู่ภายใต้ร่มของความเป็น "เชื้อสายเดียวกัน"

ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถพิจารณาได้อย่างชัดเจนเมื่อเข้าสู่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในช่วงเวลาดังกล่าว จารีตการเชิดชูเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันได้เฟื่องฟูแล้วในสังคมอังกฤษ การกล่าวถึงความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันในระยะปลายทศวรรษ 1840 เป็นเรื่องธรรมดาที่พบเห็นได้เป็นปกติ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มที่สำคัญที่กำลังเกิดขึ้น คือ การที่มโนทัศน์ดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่การมีนัยความหมายเชิงเผ่าพันธุ์มากขึ้น ดังเห็นได้จากการเน้นย้ำประเด็นเรื่องการต่อต้านของพวกแซกซันต่อ "แอกของชาวนอร์แมน" น้อยลง และให้ความสำคัญต่อการมีต้นกำเนิดที่เผ่าพันธุ์ติวตันหรือเยอรมันร่วมกัน (ระหว่างนอร์แมนและแองโกล-แซกซัน) มากขึ้น ในทางกลับกัน ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความหมายเท่ากับเป็นการแยกชาวอังกฤษทั้งหมดออกจากญาติชาวเคลต์ของพวกเขา อันได้แก่ ไอริช เวลช์ และสกอต กล่าวคือเป็นการเน้นย้ำความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ระหว่างชาวอังกฤษกับชาวเคลต์มากกว่าชาวยุโรปชาติอื่น[1] อาจกล่าวได้ว่า ความพยายามที่จะเชื่อมโยงเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันกับชาวยุโรปชาติอื่นส่งผลให้ความคิดเรื่องอารยันมีอิทธิพลและขยายพื้นที่ออกไปมากยิ่งขึ้นในบรรยากาศการค้นคว้าเรื่องเผ่าพันธุ์ งานประวัติศาสตร์ชาติอังกฤษที่ได้รับการตีพิมพ์ในระยะทศวรรษ 1860 อันเป็นช่วงเวลาที่กระแสคลั่งไคล้เยอรมัน (Teuto-mania) พุ่งสูงนี้มีลักษณะเน้นย้ำความคิดเรื่องความเป็นอังกฤษว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องและเป็นจิตสำนึกของชาติที่ไม่เคยขาดหายไป ดังสามารถพิจารณาได้จากงานประวัติศาสตร์เรื่อง *History of the Norman Conquest* (1867-1876) เขียนโดย เอดเวิร์ด เอ. ฟรีแมน (Edward A. Freeman) ที่พยายามสืบร่องรอยความเป็นมาของชาวอังกฤษในสมัย

---

*ความคิดเรื่องอารยันมีรากที่มาทางความคิดต่างไปจากการจัดประเภททางเผ่าพันธุ์รูปแบบอื่น กล่าวคือ ความคิดดังกล่าวมีที่มาจากการสืบค้นทางด้านนิรุกติศาสตร์และภาษาตะวันออก มิใช่ผลผลิตโดยตรงจากการค้นคว้าทางด้านชีววิทยาหรือกายวิภาคศาสตร์ โดยความหมายตามตัวอักษรแล้ว คำว่าอารยันหมายถึงกลุ่มคนที่เป็นต้นตระกูลของพวกอินเดียและอิหร่าน อย่างไรก็ตาม ภายใต้บรรยากาศทางภูมิปัญญาของชาวยุโรปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ให้ความสนใจความรู้เกี่ยวกับโลกตะวันออกโดยเฉพาะจีนและอินเดีย ประกอบกับการขยายตัวและการสร้างอัตลักษณ์ของรัฐชาติสมัยใหม่ในยุโรปตะวันตก ขอบเขตความหมายของคำว่าอารยันจึงถูกขยายรวมถึงพวกเชื้อสายเยอรมัน นอร์ดิก และรวมถึงพวกเคลต์ในความเห็นของผู้ศึกษาบางราย นอกจากนั้นในความเข้าใจของชาวยุโรปส่วนใหญ่ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 คำว่าอารยันยังสื่อความหมายถึงเกณฑ์การจัดกลุ่มในเชิงชีววิทยามากกว่าภาษา

[1]George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. p. 62.

วิกตอเรียนไปสู่เผ่าพันธุ์ติวตัน หรืองานประวัติศาสตร์ของ เจมส์ เอ. เฟราด์ (James A. Froude) เรื่อง *History of England* (1856-1870) ที่แสดงออกถึงอคติต่อต้านชาวเคลต์ และภาพที่ต่ำต้อยของไอร์แลนด์ในประวัติศาสตร์อังกฤษ[1] เป็นต้น

ในหมู่ชาวอังกฤษ บุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการเผยแพร่ความคิดเรื่องความสูงส่งของอารยันคือเซอร์วิลเลียม โจนส์ (Sir William Jones, 1746-1794) ข้าราชการอาณานิคมที่อินเดีย โจนส์ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคนแรกของสมาคมเอเชีย (Asiatic Society) ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1784 และมีชื่อเสียงจากผลงานศึกษาวรรณกรรมสันสกฤตและภาษาอินเดียโบราณ อีกทั้งได้รับการยกย่องในฐานะนักบูรพาคดีศึกษาชาวอังกฤษคนสำคัญ เขาเป็นผู้แปลบทละครเรื่องสกุณตลา (Shakuntala) ของกาลิทาส (Kalidasa) กวีเอกชาวฮินดู เป็นภาษาอังกฤษ

งานค้นคว้าของโจนส์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสถาปนาวาทกรรมบูรพาคดีนิยม วาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่กำหนดวิธีคิดและภาพลักษณ์ของโลกตะวันออก (โดยเฉพาะอินเดีย) รวมถึงความเข้าใจตนเองของชาวตะวันตก เขาเป็นบุคคลแรกที่ค้นพบว่าภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาของชาวฮินดูสมัยโบราณนั้นมีความเชื่อมโยงกับภาษาในตระกูลยุโรป โดยเฉพาะภาษาคลาสสิก เช่น ละติน และกรีก* การค้นพบของโจนส์ใน ค.ศ. 1787 ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของแนวทางการศึกษาเรื่องมนุษย์ กล่าวคือเป็นการหันมาให้ความสำคัญกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมซึ่งถูกสมมติว่ามีต้นกำเนิดจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง (diffusionism) โดยเฉพาะในด้านภาษา ดังปรากฏออกมาในรูปความพยายามที่สร้างการเชื่อมโยงระหว่างภาษาทุกภาษาในตระกูลอินโด-ยูโรเปียน[2] นอกจากนั้น การค้นพบดังกล่าวยังส่งผลให้อดีตของชาวฮินดูมีความสำคัญในโลกทัศน์และการค้นคว้าทางภูมิปัญญาของชาวยุโรปด้วยการเชื่อมโยงความรุ่งเรืองในอดีตของอารยธรรมตะวันออกเข้ากับอารยธรรมตะวันตก อดีตของชาวฮินดูที่ถูกค้นพบนี้คือยุคทองของอารยธรรมฮินดู หรือคือ “สังคมอารยันในช่วงเริ่มแรก” (Pristine Aryan Society) ที่ได้เสื่อมทรามและล่มสลายไป ในขณะเดียวกันก็ช่วยยืนยันคุณค่าและความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมตะวันตกให้เด่นชัดขึ้น อนึ่ง จะเห็นได้ว่าวิธีคิดของ

---

[1]Benedikt Stuchtey. (1999). Literature, Liberty and Life of the Nation: British Historiography from Macaulay to Trevelyan. In **Writing National Histories: Western Europe since 1800**. edited by Stefan Berger, Mark Donovan, and Kevin Passmore. p. 35. Inga Bryden. (1996). **op. cit**. pp. 154-155.

*ในจดหมายถึงเอิร์ลแห่งสเปนเซอร์ (Earl of Spencer) ใน ค.ศ. 1787 โจนส์ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างภาษาสันสกฤตและภาษาละติน ดังความว่า “*Sanscrit* literature is, indeed, a new world […] the *Latin* of *India*, and a sister of Latin & Greek. In Sanscrit are written half a million of Stanzas on sacred history and literature, Epick and Lyrick poems innumerable, and (and what is wonderful) Tragedies & Comedies not to be counted, above 2000 years old, besides Works on Law (my great object), Medicine […] and so on to infinity.” (Singh. 1996: 67)

[2]Alan Barnard. (2000). **History an Theory in Anthropology**. pp. 47-48.

โจนส์ที่มุ่งเน้นการค้นหาต้นกำเนิดร่วมและเอกภาพระหว่างวัฒนธรรมนั้นเป็นผลผลิตของยุคภูมิธรรมปัญญาโดยแท้ โจนส์มองว่าสิ่งที่เขาค้นพบไม่ใช่เป็นเพียงอินเดียโบราณที่แตกต่างจากอินเดียในเวลานั้น แต่ยังเป็นมรดกที่สูญหายไปของชาวยุโรป[1]

ผลงานและวิธีการศึกษาของโจนส์ได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อแนวทางการศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมในดินแดนเยอรมันอย่างกว้างขวางโดยการประสานเข้ากับแนวการศึกษาของแฮร์เดอร์ ภายใต้แนวทางดังกล่าว บุคคลสำคัญดังเช่น พี่น้องตระกูลฮุมโบลต์ [Wilhelm (1767-1835) and Alexander (1769-1859) von Humboldt) พี่น้องตระกูลกริม [Jacob (1785-1863) and Wilhelm (1786-1859) Grimm] และฟรานซ์ บอพพ์ (Franz Bopp, 1791-1867) ต่างมุ่งเน้นการศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์จากมุมมองทางด้านวัฒนธรรมและภาษา ดังปรากฏให้เห็นผ่านผลงานการศึกษาเกี่ยวกับภาษาท้องถิ่น เทพนิยาย และคติชาวบ้าน

แม้โจนส์จะมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความสนใจมรดกทางวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์อารยันในหมู่นักปราชญ์ชาวอังกฤษ อย่างไรก็ตาม บุคคลที่บทบาทโดดเด่นที่สุดในการเผยแพร่ความคิดเรื่องความสูงส่งของเผ่าพันธุ์อารยันในอังกฤษไปสู่วงกว้างคือนักนิรุกติศาสตร์เชื้อสายเยอรมันนามว่า ฟรีดริช มักซ์ มึลเลอร์ (Friedrich Max Müller, 1823-1900)

มึลเลอร์ศึกษาภาษาสันสกฤตที่มหาวิทยาลัยไลป์ซิก (Leipzig) และเบอร์ลิน (Berlin) จากนั้นได้เดินทางมายังอังกฤษเพื่อศึกษาเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University) ใน ค.ศ. 1846 และรับหน้าที่เป็นผู้บรรยายวิชาภาษาสันสกฤตระหว่างทศวรรษ 1840 ถึงทศวรรษ 1850 ที่มหาวิทยาลัยเดียวกัน เมื่อพิจารณาจากภูมิหลังทางการศึกษา การที่มึลเลอร์ไม่ได้ผ่านการศึกษาในด้านกายวิภาคเปรียบเทียบหรือชีววิทยาส่งผลให้ความรู้ทางด้านเผ่าพันธุ์ของเขามีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีทางด้านนิรุกติศาสตร์ และยังทำให้งานค้นคว้าทางด้านเผ่าพันธุ์ของเขาอยู่ภายใต้กรอบการคาดคะเนทางด้านภาษาศาสตร์*

หากพิจารณาในภาพกว้าง ความคิดเรื่องความสูงส่งของอารยันของมึลเลอร์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระแสนิยมความคิดเรื่องอารยันในช่วงทศวรรษ 1850 เช่นเดียวกับนักวิชาการยุโรปร่วมสมัย กล่าวคือ นักนิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบและนักชาติพันธุ์วิทยาส่วนใหญ่ในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต่างมีความเชื่อในเรื่องชุดการอพยพ (series of migrations) ของเผ่าพันธุ์มนุษย์จากภูมิภาคเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ (Southwest Asia) ข้อแตกต่างในคำอธิบายเรื่องอารยัน

---

[1]Jyotsna G. Singh. (1996). **Colonial Narratives/Cultural Dialogues: "Discoveries" of India in the Language of Colonialism**. pp. 53, 66.

*งานเขียนที่สำคัญของมึลเลอร์ประกอบด้วย *Comparative Mythology* (1856) และ *Lectures on the Science of Language* (1861, 1864) งานทั้งสองเรื่องมีส่วนสำคัญต่อการเผยแพร่ความคิดเรื่องอารยันเป็นบรรพบุรุษของชาวยุโรปสมัยใหม่

ของมึลเลอร์กับผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์คนอื่น ๆ อยู่ตรงที่เขาเสนอว่าการใช้เกณฑ์เรื่องอารยันในการจัดประเภทนั้นอยู่ในขอบเขตของภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์เท่านั้น ไม่ใช่การใช้ในเชิงชีววิทยา มึลเลอร์มักเย้ยหยันผู้ที่ใช้คำว่าอารยันในฐานะเป็นประเภททางเผ่าพันธุ์ (racial category) และยืนยันว่าตัวเขาแยกชัดเจนว่าอารยันเป็นเกณฑ์ทางภาษา กระนั้นก็ดี จากการศึกษางานเขียนของเขาในช่วงทศวรรษ 1850 พบว่ามึลเลอร์เองได้อ้างถึงคำดังกล่าวในความหมายของชุมชนทางภาษาและเผ่าพันธุ์ด้วย[1] ตัวอย่างเช่นใน “จดหมายว่าด้วยภาษาตูราเนียน” (Letter on Turanian Languages) ใน ค.ศ. 1854 มึลเลอร์ได้กล่าวถึงงานศึกษาภาษาและชาติพันธุ์กุรข่า (Gurkha) ของไบรอัน เอช. ฮ็อดจ์สัน (Brian H. Hodgson, 1800-1894) ข้าหลวงอังกฤษประจำเนปาล ว่า “เผ่าพันธุ์เชิงชาติพันธุ์วิทยา (ethnological race) และเผ่าพันธุ์เชิงสัทวิทยา (phonological race) นั้นไม่เท่ากัน ยกเว้นในห้วงประวัติศาสตร์ที่ไกลโพ้น หรือบางที ณ จุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์”[2] หรือก็คือ มึลเลอร์มองว่าภาษาและเผ่าพันธุ์ในเชิงกายภาพอาจเคยเป็นสิ่งเดียวกันมาก่อนในช่วงแรกเริ่มของประวัติศาสตร์นั่นเอง ความไม่แน่นอนของมึลเลอร์ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องจุดเริ่มต้นและอิทธิพลของมโนทัศน์อารยันในแง่ที่เป็นคำอธิบายทางชีววิทยาที่ดำรงอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของปัญญาชนชาวยุโรปในระยะนั้น

อนึ่ง ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าความคิดเรื่องความสูงส่งของอารยันไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะแต่ในบรรยากาศทางภูมิปัญญาของอังกฤษเท่านั้น แต่ยังเป็นกระแสความคิดที่แพร่หลายในหมู่ชาติยุโรปอื่น ๆ ด้วย ในดินแดนเยอรมนี กระแสความคิดดังกล่าวเป็นผลผลิตของขบวนการจินตนิยม การสร้างสมความรู้เกี่ยวกับโลกตะวันออกโดยเฉพาะอินเดีย และกระบวนการสร้างชาติเยอรมันที่นำโดยรัฐปรัสเซีย ส่วนในฝรั่งเศส ความแพร่หลายของความคิดดังกล่าวเป็นผลจากงานเขียนของโชเซฟ อาทูร์ กงต์ เดอ โกบิโน (Joseph Arthur, Comte de Gobineau, 1816-1882) ขุนนางและนักการทูตชาวฝรั่งเศสซึ่งเคยปฏิบัติงานอยู่ในเปอร์เซียและบราซิล ผู้มักถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นตอของลัทธินาซี และเป็นผู้สนับสนุนลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม (Racism)* อนึ่ง จากความสำคัญของโกบิโนที่มีต่อกระแสความคิดเผ่าพันธุ์ในฝรั่งเศสและยุโรป จึงควรได้กล่าวถึงความคิดของเขาเล็กน้อย

---

[1] George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. p. 59.

[2] Peter Pels. (1999). The Rise and Fall of the Indian Aborigines: Orientalism, Anglicism, and the Emergence of an Ethnology of India, 1833-1869. in **Colonial Subjects: Essays on the Practical History of Anthropology**. edited by Peter Pels, and Oscar Salemink. p. 94.

*ลักษณะเฉพาะของความคิดเผ่าพันธุ์นิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่แตกต่างจากความคิดถือเอาชาติพันธุ์เป็นศูนย์กลาง (Ethnocentrism) อันเป็นวิธีคิดที่ปรากฏทั่วไปและมีมาตลอดประวัติศาสตร์อารยธรรมของมนุษย์ก็คือในขณะที่ความคิดอย่างหลังยอมรับและผนวกเอา “คนอื่น” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ผ่านการยอมรับวัฒนธรรมและระเบียบทางสังคมของผู้ชนะหรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า แต่ความคิดอย่างแรกนั้นยืนยันคุณสมบัติเฉพาะอันสูงส่งที่ฝังรากลึกในเผ่าพันธุ์ของผู้อ้างความคิดดังกล่าว พร้อมกับที่พิจารณาเผ่าพันธุ์อื่นว่าต่ำต้อยกว่า ดู

ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของโกบิโนได้รับอิทธิพลความคิดจากกระแสจิตนิยมเยอรมัน (German Idealism) ผ่านงานเขียนของนักปรัชญาและประวัติศาสตร์ชาวเยอรมันนาม คริสตอฟ ไมเนอร์ส (Christoph Meiners, 1747-1810) และคาร์ล กุสตาฟ คารุส (Carl Gustav Carus, 1789-1869) นายแพทย์ชาวเยอรมัน เขายังมีประสบการณ์ในการอ่านงานเขียนของเซอร์วอลเตอร์ สกอตต์ นักเขียนชาวอังกฤษ และออกุสติน เธียร์รี่ (Augustin Thierry, 1795-1856) นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ซึ่งงานเขียนของทั้งสกอตต์และเธียร์รี่ต่างเน้นภาพความขัดแย้งทางเผ่าพันธุ์ นอกจากนั้น แหล่งความรู้หลักเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ของโกบิโนยังมีที่มาจากงานเขียนของวอลแตร์ มงตาญ มงเตสกิเยอ และโชเซฟ เออเนสต์ เรอนอง (Joseph Ernest Renan, 1823-1892) นักประวัติศาสตร์และภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยเดียวกับเขา อีกทั้งโกบิโนยังคุ้นเคยกับงานค้นคว้าของ แซมวล จี. มอร์ตัน (Samuel G. Morton) ชาวอเมริกันซึ่งศึกษากะโหลกมนุษย์ ผู้เสนอประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสมองและพัฒนาการทางวัฒนธรรม[1] ภายใต้อิทธิพลของบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของคนเหล่านี้สืบต่อมายังงานเขียนของโกบิโนด้วย

การจัดประเภทเผ่าพันธุ์ของโกบิโนมีลักษณะเช่นเดียวกันกับผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ร่วมสมัยของเขา โกบิโนแบ่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ออกเป็นสามกลุ่ม คือ พวกผิวขาว ผิวเหลือง และผิวดำ ส่วนเผ่าพันธุ์ย่อยอื่น ๆ เกิดจากการผสมของเผ่าพันธุ์หลักทั้งสาม โดยที่ในบรรดาเผ่าพันธุ์ทั้งหลายนั้น พวกผิวขาวคือพวกที่สูงส่งกว่าเผ่าพันธุ์อื่น และเป็นผู้สืบทอดโดยตรงของวัฒนธรรมแบบอินโด-ยูโรเปียน (อารยัน) ในสมัยโบราณ (โกบิโนเห็นว่า ชาวนอร์ดิกที่มีผมสีทองคือเผ่าพันธุ์อารยันที่มีความบริสุทธ์และสวยงามมากที่สุด ดังนั้นชาวนอร์ดิกจึงเหนือกว่าคนผิวขาวกลุ่มอื่น) ส่วนพวกอาหรับและยิวซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเซมิติกถือได้ว่าอยู่ลำดับต่ำที่สุดของบันไดแห่งเผ่าพันธุ์ พวกเซมิติกเกิดจากการผสมข้ามกันระหว่างพวกผิวขาว

ในงานเขียนชิ้นสำคัญเรื่อง *Essai sur L'inégalité des Races Humanines* (*An Essays on the Inequality of the Human Races*, 1853-1855 ความยาว 4 เล่ม) ซึ่งมีเนื้อหาว่าด้วยประวัติศาสตร์อารยธรรมที่มีแกนเรื่องอยู่ที่ประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์ โกบิโนกล่าวว่า "ผลงานที่ยิ่งใหญ่สูงส่ง และงอกงามบนโลกใบนี้ล้วนเกิดขึ้นจากพวกอารยัน" เขาเชื่อว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์เริ่มต้นหลังการเกิดหายนภัยที่กินพื้นที่มหาศาลตามที่กูวิเยร์ได้เสนอไว้ ในช่วงเวลานั้นชาวอารยันดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเล็ก ๆ ที่เป็นอิสระ จากนั้น ชาวอารยันได้กระจายออกไปสร้างอารยธรรมต่าง ๆ ขึ้น โดยมีอารยธรรมฮินดูเป็นแห่งแรก ตามมาด้วยอารยธรรมอียิปต์ อัสซีเรียน (Assyrian) กรีก

[ต่อ] การอธิบายเพิ่มเติมใน Charles Hirschman. (2004, September). The Origins and Demise of the Concept of Race. **Population and Development Review**. 30(3): 388-389.

[1]Robert J.C. Young. (1995c). Sex and Inequality: The Cultural Construction of Race. In **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. p. 101.

จีน โรมัน เยอรมัน* อัลเลเกเนียน (Alleghenian) เม็กซิโก และเปรู[1] โกบิโนอ้างว่า ความจริงแล้วประวัติศาสตร์ดำรงอยู่โดยผ่านกิจกรรมของคนผิวขาวเท่านั้น อารยธรรมทุกแห่งในโลกนี้ล้วนริเริ่มโดยพวกอารยัน โดยการติดต่อสัมพันธ์ผ่าน “การสมรสที่ออกผล” กับเผ่าพันธุ์อื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคนขาวเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ทั้งมวลแล้ว บทเสนอของโกบิโนก็คือ ความเสื่อมถอยของอารยธรรมต่าง ๆ ไม่ได้ถูกอธิบายโดยปัจจัยทางวัฒนธรรม ดังเช่นความหรูหราฟุ่มเฟือย หรือบทบาทของสถาบันศาสนา ดังที่พบได้งานประวัติศาสตร์ของเอดเวิร์ด กิบบอน (Edward Gibbon) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ แต่ความเสื่อมและล่มสลายของอารยธรรมถูกกำหนดโดยการเสื่อมถอยในทางเผ่าพันธุ์[2] กล่าวคือการผสมระหว่างเผ่าพันธุ์นั้นเองที่เป็นทั้งต้นกำเนิดและความเสื่อมของอารยธรรม บทเสนอของโกบิโนในเรื่องของการกำเนิดและการเสื่อมถอยของชาติ คือการเคลื่อนไหวของชาติในเชิงประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความบริสุทธิ์และสลายตัว กระบวนการดังกล่าวถูกสร้างขึ้นโดยการผสมพันธุ์ข้าม “สายเลือด” อันเป็นผลจากแรงดึงดูดทางเพศ อย่างไรก็ตาม โดยที่ขัดแย้งกับข้อเสนอนี้ เขาได้อธิบายประเด็นเรื่องความเข้ากันไม่ได้และเป็นปฏิปักษ์กันโดยธรรมชาติระหว่างเผ่าพันธุ์ กล่าวโดยรวบรัดก็คือเผ่าพันธุ์มนุษย์ดำรงอยู่ภายใต้กฎ 2 ข้อ กฎข้อแรกว่าด้วยการผลัก (repulsion) และข้อสองคือการดึงดูด (attraction) ด้วยอำนาจแห่งแรงดึงดูดทางเพศระหว่างเผ่าพันธุ์นี้เองที่ได้สร้างเผ่าพันธุ์เหล่านั้นขึ้นมาในลำดับของอารยธรรม ซึ่งหากพิจารณาในแง่นี้ อารยธรรมโดยตัวเองจึงเป็นผลผลิตจากการละเมิดและความไม่ถูกต้องทางสังคม

คำอธิบายที่เป็นแกนกลางในงานของโกบิโนอยู่ที่ว่า เผ่าพันธุ์ผิวขาวนั้นเองที่เอนเอียงเข้าหาแรงดึงดูดทางเพศของเผ่าพันธุ์อื่น กล่าวคือ เผ่าพันธุ์ที่เป็นอารยะเช่นคนผิวขาวมักมีใจเอนเอียงที่จะผสมพันธุ์กับพวกอื่น ดังนั้นความรับผิดชอบของการผสมสายเลือดจึงเป็นของคนขาว ในทางตรงกันข้าม จิตวิญญาณแห่งการผลักไสได้รักษาเผ่าพันธุ์ผิวเหลืองและดำให้แยกตัวเองอยู่โดดเดี่ยวออกไปจากขอบเขตของอารยธรรม ในแง่นี้ อารยธรรมจึงบรรจุจุดอ่อนที่น่าเศร้าไว้ในตัวเอง เหตุเพราะเผ่าพันธุ์อารยันซึ่งถูกกระตุ้นโดยสัญชาตญาณให้สร้างความเจริญ โดยผ่านการผสมสายเลือดกับเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ นั้นเท่ากับเป็นทำลายความบริสุทธิ์ของสายเลือดและนำไปสู่การล่มสลายของเผ่าพันธุ์อารยัน[3] ปัญหาจึงเป็นสิ่งที่มาจากพวกผิวขาวเอง อนึ่ง ความเห็นเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถตีความไปได้ทั้งในแง่ที่ว่า หากต้องการให้เผ่าพันธุ์อารยันบริสุทธิ์ไม่ล่มสลายไป ก็ต้องกีดกันเผ่าพันธุ์อื่นออกไป และในอีกทางหนึ่งก็คือเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่คนขาวจะต้องผสมกับคน

---

*คำว่าเยอรมันในความหมายของโกบิโนสื่อถึงคำว่าติวตัน (Teuton) ซึ่งกินความหมายกว้างกว่าคำว่าดอยชท์ (Deutsch) (Banton. 1998: 63, see footnote no.1)

[1]Michael Banton. (1998). **op. cit.** p. 63.

[2]Robert J.C. Young. (1995c). **op. cit**. pp. 99-100.

[3]**Ibid**. p. 108.

สีผิวอื่น เพราะเป็นพฤติกรรมโดยสัญชาตญาณที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ดังนั้น แรงดึงดูดทางเพศ (sexual attraction) ของชายผิวขาวที่มีต่อหญิงผิวดำและเหลืองจึงวางอยู่พื้นฐานของทั้งความรุ่งเรืองและล่มสลายของอารยธรรม[1] และด้วยเหตุนี้ โกบิโนจึงยอมรับว่า ความคิดเรื่องคนขาวที่บริสุทธิ์ (Pure White) และเผ่าพันธุ์อารยันเป็นอุดมคติที่ไม่เคยมีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เขาสรุปว่าเผ่าพันธุ์ที่มีผิวสีขาวในปัจจุบันเป็นการรวมกันของพวกลูกผสม “ไม่มีเผ่าพันธุ์ผิวขาวที่บริสุทธิ์ พวกเขาทั้งหมดต่างผสมปนเปด้วยวิธีการที่แตกต่าง” สำหรับโกบิโนแล้ว การสมรสข้ามเผ่าพันธุ์ (miscegenation) และบทเสนอในแง่ร้าย (pessimistic thesis) ในเรื่องการเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและเผ่าพันธุ์ได้แสดงบทบาทที่สำคัญในความเปลี่ยนแปลงทางอารยธรรม

ทัศนะเรื่องเผ่าพันธุ์ของโกบิโนมีอิทธิพลต่อพวกคลั่งเผ่าพันธุ์รวมถึงผู้ศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยา ภายใต้แนวการอธิบายเรื่องเผ่าพันธุ์ของโกบิโน ผู้ที่สมาทานความคิดของเขาจึงเชื่อว่าการผสมผสานระหว่างเผ่าพันธุ์ได้ก่อให้เกิดความเสื่อมถอย แต่ไม่ใช่เพียงความเสื่อมถอยทางสายเลือดหากรวมถึงความเสื่อมในด้านอารยธรรมของพวกอารยันซึ่งก็คือคนผิวขาว* อย่างไรก็ตาม การยอมรับความคิดของเขาในหมู่ผู้สนใจนั้นมีลักษณะของการถูกเลือกที่จะนำไปใช้ ในกรณีของพวกนาซีนั้น แม้จะเห็นด้วยกับคำอธิบายเรื่องการสมรสข้ามเผ่าพันธุ์ หากแต่ไม่ยอมรับข้อเสนอเรื่องการเลี่ยงไม่ได้ของความเสื่อมถอย (ในแง่นี้ วิทยาการด้านพันธุศาสตร์จึงได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นยาป้องกันการเสื่อมถอยของเผ่าพันธุ์) พลังและอิทธิพลในงานเขียนของโกบิโนจึงเป็นผลมาจากการผสมผสานความหมายทั้งสองประการ คือ การกำเนิดและการเสื่อมถอย ซึ่งได้กลายมาเป็นตัวแบบของการสร้างความหมายแก่คำว่าเผ่าพันธุ์ อนึ่ง เนื่องจากโกบิโนยืนยันในเรื่องการผสมกลมกลืนพร้อมเน้นย้ำว่าเป็นปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และยังกล่าวว่าอารยธรรมของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ก้าวหน้าได้เพราะได้ผสมกับผิวขาวหรือคืออารยัน ภายใต้ตรรกะดังกล่าว บทบาทของพวกเจ้าอาณานิคมและผลงานของพวกมิชชันนารีในด้านการศึกษาจะเป็นไปไม่ได้เลย หากเผ่าพันธุ์ที่แข็งแรงไม่เริ่มต้นผสมข้ามเผ่าพันธุ์กับเผ่าพันธุ์ที่อ่อนแอกว่า[2]

อย่างไรก็ตาม อาจตั้งคำถามได้ว่าอิทธิพลในงานเขียนของโกบิโนต่อกระแสความคิดเผ่าพันธุ์ของชาวยุโรปนั้นเริ่มขึ้นเมื่อใดและมีเพียงใด โดยหากพิจารณาจากการปรากฏของหนังสือ

---

[1] **Ibid**. p. 109.

*ความคิดที่ว่าการผสมผสานระหว่างเผ่าพันธุ์คือสาเหตุของความเสื่อมถอยทางอารยธรรมนี้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติเรื่องเพศที่มีต่อคนพื้นเมืองในดินแดนอาณานิคมในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความก้าวหน้าในเดินเรือข้ามมหาสมุทร ค่าใช้จ่ายในการเดินทางทางทะเลที่ถูกลงทำให้สตรีชาวยุโรปสามารถเดินทางไปยังอาณานิคมในเอเชียหรือแอฟริกาได้ง่ายขึ้น และมีจำนวนไม่น้อยที่แต่งงานอยู่กินกับชายชาวพื้นเมือง สภาพการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความกังวลในหมู่ชาวยุโรป และกลายเป็นการณรงค์เพื่อรักษาหญิงผิวขาวไม่ให้มีสัมพันธ์กับชายสีผิวอื่น เนื่องจากสตรีผิวขาวถูกมองในฐานะที่เป็นมารดาของเผ่าพันธุ์ กระทั่งมีการออกกฎหมายควบคุมการมีคู่ครองเป็นหญิงพื้นเมืองของชายชาวยุโรป

[2] Robert J.C. Young. (1995c). **op. cit**. pp. 105-106.

ความเรียง และบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ซึ่งอภิปรายถึงงานเรื่อง *Essay* ของโกบิโนแล้ว ผลกระทบในระดับสาธารณะในฝรั่งเศสไม่ปรากฏจนกระทั่งเมื่อถึงทศวรรษ 1890 ส่วนฉบับแปลภาษาเยอรมันไม่ได้เกิดขึ้นจนกระทั่งใน ค.ศ. 1898 ขณะที่ฉบับแปลภาษาอังกฤษของเล่มหนึ่งที่แปลค่อนข้างถูกต้องเต็มฉบับนั้นก็ไม่ได้รับการตีพิมพ์กระทั่ง ค.ศ. 1915[1] แม้ว่านักวิชาการคนสำคัญของอังกฤษโดยส่วนใหญ่ได้อ่านมาก่อนแล้วก็ตาม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลความคิดของโกบิโนในระดับสาธารณะนั้นปรากฏให้เห็นชัดเจนเมื่อเข้าสู่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้วนั่นเอง

นอกเหนือจากอิทธิพลทางความคิดของนักวิทยาศาสตร์และนักชาติพันธุ์วิทยาแล้ว นักเขียนก็เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการเผยแพร่ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ไปสู่สาธารณชน บทบาทของคนกลุ่มนี้ทำให้มโนทัศน์เผ่าพันธุ์ได้รับการขยายความสู่พื้นที่ทางสังคมของอังกฤษ และทำให้มิติของคำว่าเผ่าพันธุ์ในความหมายเชิงวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น บุคคลสำคัญที่ควรกล่าวถึงในที่นี้คือ แมททิว อาโนลด์ (Matthew Arnold, 1822-1888) กวีและนักวิจารณ์วัฒนธรรม บุตรชายของทอมัส อาโนลด์

อาโนลด์ได้รับอิทธิพลความคิดเรื่องการจัดแบ่งประเภททางเผ่าพันธุ์จากเออเนสต์ เรอนอง โดยเฉพาะประเด็นการใช้เกณฑ์ด้านภาษาในการจัดแบ่ง กล่าวคือ ตามแนวความคิดของเรอนองแล้ว การจำแนกประเภทเผ่าพันธุ์เป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากความแตกต่างทางภาษา มากกว่าที่จะขึ้นต่อลักษณะทางกายภาพ* เขาเชื่อว่าภาษาคือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และที่มาของความสูงส่งดังกล่าว ในงานชาติพันธุ์วิทยาเชิงนิรุกติศาสตร์ของเรอนอง ชาวอารยัน หรืออินโด-ยูโรเปียนได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับพวกเซไมต์ โดยเขาอธิบายว่าพวกเซไมต์ด้อยกว่าพวกอารยัน เรอนองได้ทำการจัดแบ่งลำดับชั้นทางภาษาและสรุปว่า “ความเคลื่อนไหวสองเส้นทางของมนุษยชาติก็คือความเคลื่อนไหวของภาษาตระกูลอารยันและภาษาตระกูลเซมิติก”** เผ่าพันธุ์ทั้งสองต่างต่อสู้กันมาตลอดเส้นทางประวัติศาสตร์ การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์นี้คือวิภาษลักษณะ (dialectic) ที่ทำให้ประวัติศาสตร์เดินหน้าไป เรอนองแสดงให้เห็นว่าเป็นไปได้โดยสมบูรณ์ที่จะเข้าใจประวัติศาสตร์ในฐานะกระบวนการวิภาษระหว่างอารยันกับเซไมต์[2] อนึ่ง ความคิดทาง

---

[1] **Ibid**. pp. 116-117.

* เรอนองนิยามสิ่งที่เขาตั้งใจให้หมายถึงคำว่า “race” ดังนี้ “From the point of view of the historical sciences, five things constitute the essential attributes of race, and give us the right to speak about it as an individual entity within human kind. These five documents, which prove also that a race lives through its past, are a separate language, a literature stamped with a particular physiognomy, a religion, a history, and a civilization.” (Young. 1995b: 83)

** อนึ่ง เรอนองยังได้แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ ผิวขาว ผิวเหลือง และผิวดำ ตามลักษณะเดียวกันกับกูวิเยร์และโกบิโนซึ่งเป็นคนร่วมสมัยเดียวกับเขา เรอนองมองว่าทั้งสามกลุ่มเป็นสปีชีส์ที่ต่างกัน พวกผิวเหลืองอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมได้ แต่พวกผิวดำไม่เคยทำได้เลย

[2] Robert J.C. Young. (1995b). **op. cit**. p. 82.

ประวัติศาสตร์ในลักษณะของการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์หลัก 2 กลุ่มเช่นนี้มักปรากฏให้เห็นอยู่เสมอในแวดวงวิชาการในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19[1]

ประเด็นที่น่าสนใจในงานเขียนของอาโนลด์ก็คือ ภายใต้อิทธิพลของความคิดที่ว่าแองโกล-แซกซันคือกิ่งสาขาของเผ่าพันธุ์ติวตันหรือเยอรมัน อาโนลด์กลับเสนอว่าชาวอังกฤษในปัจจุบันไม่ได้มีเชื้อสายเผ่าพันธุ์เยอรมันบริสุทธิ์ หากแต่ได้ผสมผสานกับเผ่าพันธุ์อื่น โดยเฉพาะพวกเคลต์ สำหรับอาโนลด์แล้ว ประวัติศาสตร์ดำเนินไปภายใต้การต่อสู้ระหว่าง 2 เผ่าพันธุ์คือ ระหว่างเผ่าพันธุ์อินโดอารยัน (อินโดยูโรเปียน) ซึ่งเป็นต้นตระกูลของชาวอังกฤษ (รวมถึงชาวยุโรปชาติอื่น) กับ เผ่าพันธุ์เซไมต์ (Semites) ซึ่งเป็นต้นตระกูลของชาวยิว โดยที่อาโนลด์ได้นิยามความหมายแก่เผ่าพันธุ์อินโดอารยันในเชิงบวก และนิยามความหมายเผ่าพันธุ์เซไมต์ในทางตรงข้าม อย่างไรก็ตาม อาโนลด์ได้ขยายความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ไปสู่พื้นที่ทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เขากล่าวเน้นว่า แม้ชาวอังกฤษจะเป็นชนชาติอินโดยูโรเปียน แต่ชาวอังกฤษนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมกรีก (Hellenism) โดยธรรมชาติ ภายใต้การตั้งเกณฑ์เช่นนี้ การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเผ่าพันธุ์อารยันจึงมีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นถึงเส้นทางแห่งการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ยิ่งขึ้น[2] ดังเห็นได้ว่า ชาวฟินิเชียน (Phoenician) ซึ่งมักได้รับการพรรณนาในฐานะที่เป็นชนชาติพ่อค้าทางทะเลผู้สามารถและเป็นคู่แข่งของชาวกรีก ได้ถูกกำหนดให้เป็นชาวยิวในโลกโบราณ หรือเป็นคู่แข่งในประวัติศาสตร์นั่นเอง

ในงานเรื่อง *On the Study of Celtic Literature* (1867) อาโนลด์ยังคงเดินตามรอยเรอนองด้วยการเสนอแนะว่ายุคเซมิติกของมนุษยชาติจะต้องหลีกทางให้แก่พวกอินโดยูโรเปียน และดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเดินหน้าจากยุคเซมิติกมาสู่ยุคอารยัน ต่อมาในงานเรื่อง *Culture and Anarchy* (1869) อาโนลด์เสนอว่า ประวัติศาสตร์เปลี่ยนจากยุคหนึ่งสู่ยุคหนึ่งในระหว่างขั้วของเผ่าพันธุ์ที่แตกต่างและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และแม้ว่าอาโนลด์จะเข้าใจว่าประวัติศาสตร์นั้นปรากฏทั้งในรูปของการสนทนาหรือความขัดแย้งระหว่างชาวอารยันและเซไมต์ ทว่า อาโนลด์ได้พรรณนาความแตกต่างนี้ในฐานะเป็นความขัดแย้งระหว่างพวกกรีก (Hellenes) และฮีบรู (Hebrews) เผ่าพันธุ์อารยัน อินโด-ยูโรเปียนได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับเผ่าพันธุ์เซไมต์เพื่อให้เห็นความต่างระหว่างเผ่าพันธุ์ด้วยการอ้างอิงกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้านเผ่าพันธุ์ในช่วงเวลาดังกล่าว ในแง่นี้อาโนลด์จึงโน้มเอียงที่จะเชื่อในความคิดแบบคนรุ่นก่อนหน้าเขาที่ยืนยันในความสูงส่งของเผ่าพันธุ์แซกซัน งานเขียนของบุคคลเหล่านี้มักเสนอภาพประวัติศาสตร์เสมือนเป็นเรื่องของความเป็นศัตรูกันอย่างรุนแรง กระทั่งนำไปสู่สงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ แต่ก็เป็นสงครามอันสร้างสรรค์ระหว่างผู้แข็งแรงกับผู้อ่อนแอ ระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีสีผิวสว่าง (light races) กับเผ่าพันธุ์ที่มีผิวสีมืด (dark races) นอกจากนั้น ความขัดแย้งในสมัยโบราณยังมักถูกตีความว่ายังคงดำรงอยู่มาถึงปัจจุบัน

---

[1] **Ibid**. p. 63.

[2] **Ibid**. p. 84.

แนวการตีความประวัติศาสตร์นี้สามารถพบเห็นได้เช่นเดียวกันในฝรั่งเศส และถูกสะท้อนผ่านงานวรรณกรรมด้วย ในงานเรื่องซาลัมโบ (Salambô) ซึ่งเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกเรื่องหนึ่งของกุสตาฟ โฟลแบร์ (Gustav Flaubert) นักเขียนชาวฝรั่งเศส เขาได้ใช้ฉากหลังที่ฉายให้เห็นภาพการปะทะกันระหว่างชาวโรมันและชาวคาเธจ (ที่มักได้รับการอธิบายว่าเป็นลูกหลานของชาวฟินิเชียน) ซึ่งโดยตัวเองเป็นเสมือนภาพเปรียบเทียบ (allegory) การแข่งขันกันในยุคสมัยใหม่ระหว่างฝรั่งเศสและอังกฤษ[1]

อนึ่ง ในงานเรื่อง *On the Study of Celtic Literature* อาโนลด์ได้พัฒนาความคิดที่ว่า ชาวอังกฤษถูกสร้างขึ้นมาโดยกระบวนการวิภาษทางเผ่าพันธุ์ (dialectic of races) ระหว่างเคลต์และแซกซัน อาโนลด์ไม่ได้พยายามทำลายวัฒนธรรมของพวกเคลต์ (เช่นเวลช์และไอริช) แต่หวังว่าเรื่องเกี่ยวกับเคลต์จะกลายเป็นวัตถุสำหรับการศึกษาระดับวิชาการ อาโนลด์ยืนยันว่าวัฒนธรรมเคลต์ต้องถูกรวมอยู่ในวัฒนธรรมอังกฤษมากกว่าที่จะถูกต่อต้าน จิตวิญญาณแบบเคลต์สามารถถูกปลดปล่อยอยู่ในวัฒนธรรมอังกฤษโดยเปลี่ยนให้กลายเป็นหัวข้อศึกษาทางวิชาการ ดังนั้นวัฒนธรรมเคลต์จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอังกฤษ (หรือคือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเผ่าพันธุ์อังกฤษ)[2] กล่าวคือตามทัศนะของอาโนลด์ จิตวิญญาณแบบเคลต์สามารถมีพื้นที่อยู่ในสังคมอังกฤษได้ก็แต่เพียงภายในมหาวิทยาลัย หรือสำหรับเพื่อศึกษาทางวิชาการเท่านั้น

จากอิทธิพลทางความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของบุคคลที่ได้กล่าวมาข้างต้น คำว่าอารยันจึงกลายเป็นคำที่ถูกใช้ในหมู่ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์เพื่อระบุถึงสปีชีส์หรือประเภทของชาวยุโรป เช่นเดียวกับคำว่าคอเคเซียนที่ได้ถูกใช้มาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 สำหรับในประเทศอังกฤษตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น การใช้คำว่าอารยันในความหมายนี้แพร่หลายไปสู่ระดับสาธารณะโดยเฉพาะจากอิทธิพลทางความคิดในงานเขียนของมักซ์ มึลเลอร์ และเบนจามิน ดิสเรลี[3] ซึ่งงานเขียนของคนหลังมีเนื้อหาวางอยู่บนสมมติฐานแบบเผ่าพันธุ์นิยมแองโกล-แซกซัน บทบาทของบุคคลดังกล่าวทำให้ความรู้ว่าด้วยคอเคเซียนและอารยันกลายเป็นเครื่องมือเดียวกันในการนิยามอัตลักษณ์ของความเป็นชาวยุโรป (ทางเหนือ) ทั้งถูกผนวกรวมเข้ากับลัทธินิยมแองโกล-แซกซันเพื่อส่งเสริมสถานะของความเป็นเยอรมันของอังกฤษให้สูงส่งยิ่งขึ้น จอร์จ สต็อกกิง จูเนียร์ (George Stocking Junior) ผู้ศึกษาพัฒนาการของความรู้ว่าด้วยมานุษยวิทยาสมัยวิกตอเรียนได้ให้ความเห็นว่า ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เผ่าพันธุ์นิยมแองโกล-แซกซันได้มีบทบาทสำคัญในการนิยามเนื้อหาทางบวกให้แก่อัตลักษณ์แห่งชาติ เผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันถูกให้ความหมายว่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่มีความกล้าได้กล้าเสีย เป็นผู้รักในเสรีภาพ (liberty-loving Saxon) มีความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถควบคุมตัวเองได้ คุณลักษณะเหล่านี้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับชาวเคลต์ซึ่งถูกให้

---

[1] **Ibid**. p. 85.

[2] **Ibid**. p. 71.

[3] **Ibid**. p. 65.

ความหมายว่าเป็นพวกหุนหันพลันแล่น เพ้อฝัน ใช้ความรุนแรง และบางครั้งไม่รู้จักโต ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าแม้แต่เจมส์ คาวล์ พริชาร์ด (James Cowl Prichard)* นายแพทย์และนักชาติพันธุ์วิทยาชาวอังกฤษคนสำคัญในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้เชื่อในเรื่องการมีต้นกำเนิดร่วมกันของมนุษยชาติและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เป็นสาเหตุของความแตกต่าง ก็ยอมรับความคิดแบบจารีตในเรื่องลักษณะเฉพาะทางเผ่าพันธุ์ การประสานของชุดคำอธิบายว่าด้วยเผ่าพันธุ์ที่หลากหลายนี้ส่งผลให้ชาวอังกฤษมองเผ่าพันธุ์ของตนเองว่ามีความเหนือกว่าผู้คนทั้งหลายในด้านพลังทางศีลธรรม โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับพวกเคลต์ซึ่งเป็นพวกที่ไม่บริสุทธิ์ เอาแน่เอานอนไม่ได้ ชอบต่อยตี เป็นพวกที่ต้องการความมั่นคง และไม่ชอบให้ใครมาสั่ง ความถดถอยทางศีลธรรมและกายภาพของพวกเคลต์เป็นสิ่งที่ได้รับมาตามธรรมชาติ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่พวกเคลต์จะต้องตกเป็นข้ารับใช้ในที่สุด ยิ่งกว่านั้น ความต่ำต้อยของเผ่าพันธุ์เคลต์ได้ถูกนำไปใช้เปรียบเทียบเพื่ออธิบายคนผิวสีอื่นที่ไม่ใช่คนขาว และใช้เป็นหลักฐานเพื่อบ่งชี้ความเป็นอนารยชนของคน (พื้นเมือง) เหล่านั้น[1]

ทั้งนี้ นอกเหนือจากบทบาทการค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์ นักชาติพันธุ์วิทยา และปราชญ์ในสาขาอื่นซึ่งงานเขียนของคนเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการวางกรอบการรับรู้เรื่องเผ่าพันธุ์แล้ว ปัจจัยที่อาจถือเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการการปรากฏของรูปแบบทัศนคติดังกล่าวก็คือบริบทของการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมอังกฤษและสถานการณ์ด้านอาณานิคม เหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่น การปรากฏของขบวนการชาตินิยมที่มีรากฐานมาจากสำนึกด้านเผ่าพันธุ์ในยุโรปซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติเพื่อสร้างรัฐชาติที่มีรากฐานทางเผ่าพันธุ์, การโต้เถียงเกี่ยวกับการปราบโจรสลัดแห่งซาราวัคของเซอร์เจมส์ บรู๊ค (Sir James Brook) หรือราชาบรู๊ค (Raja Brook) ใน ค.ศ. 1849 และการเกิดกบฏของชาวอินเดียใน ค.ศ. 1857 ซึ่งทำให้ชาวอังกฤษปฏิเสธความเป็นพี่น้องร่วมกันกับชาวฮินดู อันเป็นความคิดที่เคยแพร่หลายอยู่ในช่วงต้นคริสต์ศตรรษที่ 19, การโต้เถียงเกี่ยวกับการใช้ทาสผิวสีซึ่งนำไปสู่สงครามกลางเมืองในอเมริกา (American Civil War) ในระหว่าง ค.ศ. 1861 ถึง ค.ศ.1865, การโต้เถียงเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายในการปราบปรามการลุกฮือของคนพื้นเมืองผิวดำของเอดเวิร์ด แอร์ (Governor Edward Eyre) ข้าหลวงใหญ่ประจำอาณานิคมจาเมกา ที่เมืองโมรันต์ เบย์ (Morant Bay) ใน ค.ศ. 1865**, สงครามซูลู (Zulu Wars) ใน ค.ศ. 1879, การเสียชีวิตของนายพลชาลส์ กอร์ดอน (General Charles Gordon) ที่เมืองคาร์ทูม (Khartoum) (เมืองหลวงของประเทศซูดานในปัจจุบัน)

---

*ดูภาคผนวก ก. หัวข้อ 2.2.3

[1]George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. pp. 62-63.

**ในการปราบปราบครั้งนั้น คนพื้นเมืองผิวดำชาวจาไมกาจำนวน 85 คนถูกสังหารโดยไม่มีการไต่สวน จำนวน 354 คนถูกประหารภายหลังการไต่สวนแล้ว และราว 600 คนถูกลงโทษโดยการเฆี่ยนตี ในจำนวนนี้รวมถึงสตรีมีครรภ์ (Young. 1995b: 87; Wikipeida. 2006f: Online)

ใน ค.ศ. 1885 และความวุ่นวายในแอฟริกาใต้ในทศวรรษ 1890 โดยเฉพาะระหว่างสงครามบัวร์ (Boer Wars) ชุดของเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ข้างต้นส่งผลกระทบต่อการสร้างองค์ความรู้ของผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ให้ปรากฏรูปออกมาในลักษณะที่แยกความเป็นอังกฤษออกจากประชาชนผิวสีในดินแดนอาณานิคม โดยที่แนวโน้มทางความคิดเช่นนี้สามารถพบได้แม้แต่ในหมู่ชาวอังกฤษผู้เชื่อถือในเรื่องมนุษยธรรม[1] และหากพิจารณาในระดับของสาธารณะแล้วยิ่งสามารถกล่าวอ้างได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในอาณานิคมโพ้นทะเล โดยเฉพาะเหตุการณ์การกบฏอินเดียและกบฏที่โมรันต์เบย์คือปัจจัยที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการเปลี่ยนความรับรู้เรื่องเผ่าพันธุ์และทัศนคติในหมู่สาธารณชนชาวอังกฤษ เหตุการณ์ดังกล่าวช่วยขับเน้นอุดมการณ์เผ่าพันธุ์นิยมของชาวอังกฤษให้ชัดเจนยิ่งขึ้น[2]

ระยะเวลาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในทัศนคติเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษและรวมถึงชาวยุโรปชาติอื่น ๆ เหตุเพราะนับแต่เวลานี้ไปกระทั่งถึงระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 ความแตกต่างด้านเผ่าพันธุ์ระหว่างชาวอังกฤษและชาวยุโรปกับคนสีผิวอื่นจะดำเนินไปในลักษณะที่แหลมคมมากยิ่งขึ้น ทฤษฎีเรื่องเผ่าพันธุ์ที่เคยจำกัดตัวเองอยู่ในแวดวงผู้ศึกษาเฉพาะกลุ่มได้ขยายเข้าสู่สำนึกของชาวอังกฤษ เผ่าพันธุ์กลายเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงในทุกพื้นที่ทางสังคม กระทั่งก่อตัวเป็นอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมของชาวอังกฤษตั้งแต่ทศวรรษ 1880 เป็นต้นมา[3*] ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในความเข้าใจระดับคนทั่วไปไม่ได้เป็นเพียง “คำ” ที่ใช้จำแนกกลุ่มคนหรือทฤษฎีทางชาติพันธุ์เท่านั้น แต่เป็น “ความจริงทางสังคม” ที่สามารถพิสูจน์ได้ โดยเฉพาะด้วยบรรทัดฐานทางวิทยาศาสตร์ อุดมการณ์เผ่าพันธุ์ได้สร้างทั้งความมั่นใจในความเหนือกว่าทางเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษ รองรับความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของจักรวรรดิอังกฤษ ขณะเดียวกันก็ให้แรงบันดาลใจแก่คนกลุ่มต่าง ๆ เช่น ขบวนการมิชชันนารี และขบวนการปฏิรูปสังคมของอังกฤษในการปลดปล่อยคนพื้นเมืองในอาณานิคมให้พ้นจากความทุกข์ยากภายใต้ความช่วยเหลือของอังกฤษ ในกรณีของนักการเมืองและข้าราชการอาณานิคม ความเชื่อมั่นในเผ่าพันธุ์นี้ปรากฏผ่านเอกสารและบันทึกมากมาย ในตัวอย่างที่สุดขั้วดังเช่น ลอร์ด ซอลสเบอรี (Lord Salisbury) นายกรัฐมนตรีอังกฤษจากพรรคอนุรักษ์นิยม (ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1885-1886, 1886-1892, 1895-1902) นั้นเชื่อว่าในท้ายที่สุดแล้วเผ่าพันธุ์ที่อ่อนแอจะต้องสูญ

---

[1] George W. Stocking, Jr. (1987). **loc. cit**.

[2] Robert J.C. Young. (1995c). **op. cit**. p. 92.; and John M. Mackenzie. (1999a). Empire and Metropolitan Cultures. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. pp. 277, 281.

[3] **Ibid**.

[*] ทศวรรษดังกล่าวยังเป็นช่วงเวลาที่ลัทธิต่อต้านเซมิติก (Anti-Semitism) หรือลัทธิต่อต้านยิวปรากฏให้เห็นชัดเจน

พันธุ์ไป[1] ทัศนะเช่นนี้เป็นไปในทางเดียวกันกับคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์และทฤษฎีสังคมที่แพร่หลายอยู่ในจักรวรรดิอังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ดังจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า) ในแง่นี้ความคิดเรื่อง “เผ่าพันธุ์” ของชาวอังกฤษตั้งแต่ครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 จึงเป็นทั้งความคิดทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมที่ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้อย่างชัดเจน

อนึ่ง คำอธิบายที่เน้นย้ำความเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันระหว่างแองโกล-แซกซันและติวตันหรือเยอรมันในกระแสความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในอังกฤษเริ่มลดบทบาทลงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างจักรวรรดิอังกฤษกับเยอรมันทวีความตึงเครียดมากขึ้น กล่าวคือ การที่รัฐเยอรมันซึ่งนำโดยปรัสเซียสามารถรวมชาติได้สำเร็จใน ค.ศ. 1871 ภายหลังสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย (Franco-Prussian War, 1870-71)[2] และได้ขยายอิทธิพลของตนออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในรัชสมัยของไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 (Kaiser Wilhem II) ทำให้อังกฤษกังวลว่าเยอรมันจะเข้าแทรกแซงผลประโยชน์ของอังกฤษในดินแดนอาณานิคมโพ้นทะเล ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและเยอรมันตกต่ำอย่างยิ่งเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 การสูญเสียพลเมืองชายเชื้อสายอังกฤษจำนวนมากไปในสงครามทำให้ชาวอังกฤษส่วนใหญ่มีความรู้สึกต่อต้านเยอรมัน* ด้วยเหตุดังกล่าวความคิดเรื่องความสูงส่งของเผ่าพันธุ์เยอรมันจึงเสื่อมความนิยมอย่างรวดเร็ว ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลสะเทือนต่อการให้คำนิยามความเป็นอังกฤษที่ผูกกับความเป็นเผ่าพันธุ์เยอรมัน และยังทำให้จักรวรรดิอังกฤษในครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้กลายสภาพมาสู่จักรวรรดิของเผ่าพันธุ์ที่ไม่มีอัตลักษณ์อื่นใดนอกจากความเป็นอังกฤษ

2.2 การเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับเผ่าพันธุ์มนุษย์ในสมัยวิกตอเรียนถึงสมัยเอดวาร์เดียน

ในระหว่างทศวรรษ 1830 ถึงทศวรรษ 1840 ทฤษฎีเรื่องเผ่าพันธุ์ของผู้ศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ในอังกฤษยังคงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของแนวการอธิบายของเจมส์ คาวล์ พริชาร์ด อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1850 กรอบทฤษฎีของพริชาร์ดเริ่มไม่สามารถอธิบายหลักฐานที่พบใหม่ได้ ประกอบกับการนำเสนอแนวคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของนักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ ส่งผลให้

---

[1]Andrew Porter. (1999). Introduction: Britain and the Empire in the Nineteenth Century. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. pp. 22-23.

[2]Robert J.C. Young. (1995b). **op. cit**. p. 73.

*กระแสต่อต้านเยอรมันในช่วงเวลานี้ยังส่งผลให้พระเจ้าจอร์จที่ 5 (George V, 1910-1936) ทรงประกาศให้เชื้อพระวงศ์ชายทุกพระองค์ที่สืบสายจากสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย (Queen Victoria, 1837-1901) ใช้พระนามวินด์เซอร์ (Windsor) เป็นราชสกุล เพื่อหลีกเลี่ยงพระนามเดิมคือ ซักซ์-โคบวร์ก (Saxe-Coburg) ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับความเป็นเยอรมัน

กระแสความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในอังกฤษตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เปลี่ยนไปจากช่วงต้นศตวรรษ

ชาวอังกฤษผู้มีบทบาทมากที่สุดในการเผยแพร่ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์จากแวดวงวิชาการสู่ระดับสาธารณะในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือ รอเบิร์ต นอกซ์ (Robert Knox, 1791-1861) ผู้เสนอว่าเผ่าพันธุ์เป็นทุกสิ่งทุกอย่างของประวัติศาสตร์มนุษย์ ดังปรากฏในงานที่มีชื่อเสียงของเขาเรื่อง The Race of Men (1850) ภายใต้ข้อเสนอนี้ เผ่าพันธุ์ในความเห็นของนอกซ์เปรียบได้กับเครื่องยนต์ (motor) ที่ทำหน้าที่ผลักดันให้ประวัติศาสตร์เคลื่อนไป[1]

วิธีการรวมทุกสิ่งเข้าอยู่ในการจัดประเภททางเผ่าพันธุ์ของนอกซ์นั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะคุณลักษณะภายนอกของแต่ละเผ่าพันธุ์ แต่ยังรวมถึงคุณลักษณะภายในด้วย นอกซ์มักขัดข้องใจที่คนร่วมสมัยเดียวกับเขามักใช้คำว่าเผ่าพันธุ์อย่างไม่ชัดเจน และนำไปเชื่อมโยงกับอิทธิพลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง ปรัชญา และศาสนาอย่างไม่ถูกต้อง เขาเห็นว่ามนุษย์มีประวัติศาสตร์ 2 แบบคือประวัติศาสตร์ด้าน “ภูมิปัญญา” (intellectual history) และประวัติศาสตร์ด้าน “สัตววิทยา” (zoological history) และระบุว่าเผ่าพันธุ์ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานทางชีววิทยาและสัตววิทยานั้นเป็นตัวกำหนดภูมิปัญญา เขาเชื่อว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันในทางความคิดสติปัญญามากกว่าทางกายภาพ สำหรับคำว่าความคิดสติปัญญานั้น นอกซ์ตั้งใจให้หมายถึงสิ่งที่ในปัจจุบันเรียกว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งหมายความรวมถึงศาสนา วรรณคดี และขวัญ (morale) ที่เป็นคุณลักษณะของเผ่าพันธุ์[2]

ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการสร้างคำอธิบายเรื่องเผ่าพันธุ์ของนอกซ์ และยังทำให้ความสนใจหลักของเขาพุ่งเป้าไปที่การปลุกคนร่วมสมัยให้ตระหนักถึงความขัดแย้งทางการเมืองที่สำคัญภายในทวีปยุโรปซึ่งเขาอธิบายว่ามีสาเหตุมาจากธรรมชาติของเผ่าพันธุ์ นอกซ์โน้มน้าวให้ผู้อ่านของเขาเชื่อว่าความแตกต่างด้านเผ่าพันธุ์ในหมู่ชาวยุโรป โดยเฉพาะพวกแซกซันและเคลต์เป็นเรื่องจริง และฝังรากลึกในระดับกายวิภาค ยิ่งกว่านั้น ความขัดแย้งในหมู่เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แหล่งที่มาของความขัดแย้งนี้ดำรงอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ใช่เรื่องของปัจจัยสิ่งแวดล้อม หรือสภาวการณ์ทางการเมืองและสังคม[3] โดยเผ่าพันธุ์ 4 กลุ่มที่เข้าไปมีส่วนกับความขัดแย้งดังกล่าวประกอบด้วย เผ่าพันธุ์สแกนดิเนเวียน (Scandinavians) หรือพวกชาวยุโรปเหนือ ผู้มีลักษณะประชาธิปไตยโดยธรรมชาติ แต่ปฏิเสธที่จะขยายหลักการเรื่องเสรีภาพและความยุติธรรมไปสู่ผู้ถูกปกครองของเขา กลุ่มที่สองคือเผ่าพันธุ์เคลต์ ผู้ที่โดยธรรมชาติแล้วเป็นนักรบที่โดดเด่น แต่มีความเข้าใจในเรื่องเสรีภาพน้อย และไม่สามารถนำความคิดเรื่องเสรีภาพมาใช้เป็นวิธีการในการปกครอง

---

[1] Robert J.C. Young. (1995c). **op. cit**. p. 99.; and Michael Banton. (1977). **op. cit**. p. 64.

[2] Michael Banton. (1977). **op. cit**. p. 15.

[3] **Ibid**. pp. 24-35., Idem. (1862): 119-20, 231-2, 589-9. quoted in **Ibid**.

ได้ กลุ่มที่สามคือเผ่าพันธุ์สลาโวเนียน (Slavonians) ซึ่งเป็นพวกที่มีศักยภาพทางการเมืองและปัญญาสูง นอกซ์เห็นหากพวกสลาโวเนียนสามารถตระหนักในธรรมชาติของเผ่าพันธุ์แล้ว ก็อาจปลดปล่อยตัวเองจากการปกครองอันกดขี่ของราชวงศ์ฮับสบูร์ก (Habsburg) บรันเดนบูร์ก (Brandenburg)* และโรมานอฟ (Romanov) ได้ และกลุ่มที่สี่คือเผ่าพันธุ์ที่มาจากพวกซาร์มันเชียน (Sarmantians) หรือ รัส (Russ)** ซึ่งเป็นพวกที่ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จทั้งในด้านอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ความภักดีอย่างมืดบอดของคนเหล่านี้ที่มีต่อบรรดาผู้ปกครองทรราชย์ทำให้พวกเขาเป็นภัยต่อเสรีภาพ[1]

นอกจากนั้น นอกซ์ยังเห็นว่าความรับรู้เรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษนั้นผูกโยงอยู่กับการเผชิญหน้าทางอาณานิคม (colonial encounter) ระหว่างชาวยุโรปกับบรรดาผู้คนที่มีความแตกต่างในลักษณะกายภาพ โดยเฉพาะสีผิว เขาตั้งข้อสังเกตว่า “ยามที่คำว่าเผ่าพันธุ์ดังที่ใช้กับมนุษย์นั้นถูกพูดถึง ความคิดของชาวอังกฤษก็แล่นไปยังผู้คนและประเทศที่อยู่แดนไกลเช่นพวกนิโกรและฮอตเทนทอต (Hottentots) อินเดียนแดงและพวกคนป่าเถื่อนทันที”[2]

อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกับชาลส์ แฮมิลตัน สมิท (และก่อนหน้าทั้งคู่คือกูวิเยร์) นอกซ์ไม่ได้แยกการใช้คำระหว่างคำว่าประเภท (type) และเผ่าพันธุ์อย่างชัดเจน แต่ใช้ต่อ ๆ มาในความหมายที่เหมือนกับคำว่าสปีชีส์ จะเห็นได้ว่าคำอธิบายและการจัดประเภทเผ่าพันธุ์ของนอกซ์มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ที่อยู่เหนือความเปลี่ยนแปลงของเวลา (transcendental ideology)[3] นอกซ์สรุปคำอธิบายของตนว่ามนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์มีความแตกต่างกันและเป็นเช่นนั้นมาตั้งแต่ในสมัยเริ่มแรกของประวัติศาสตร์ดังพิสูจน์ได้จาก ประการแรก โดยลักษณะภายนอกของมนุษย์ซึ่งไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลยในระยะหกพันปีที่ผ่านมา ประการที่สอง โดยความแตกต่างในโครงสร้างทางกายวิภาค ประการที่สาม โดยการเป็นหมัน (infertility) ของลูกที่เกิดจากการผสมข้ามสายของสองเผ่าพันธุ์ (hybrid product) และประการสุดท้าย โดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งชี้ให้เห็นว่าไม่มีเผ่าพันธุ์ผสมที่ชัดเจนซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้ดำรงอยู่ ณ ที่ใด[4]

ความคิดของนอกซ์ที่ว่าธรรมชาติของเผ่าพันธุ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์นั้นแพร่หลายมากทั้งในอังกฤษและภายนอกประเทศ แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ความคิดของนอกซ์แพร่หลายไปสู่สาธารณชนมาจากบทบาทของเจมส์ ฮันต์ (James Hunt, 1833-69)

---

*เข้าใจว่าหมายถึงราชวงศ์โฮเฮนซอลเลิร์น (Hohenzollern) ซึ่งปกครองทั้งปรัสเซียและบรันเดนบูร์ก

**เข้าใจว่าหมายถึงคนพื้นเมืองแถบสแกนดิเนเวีย

[1] **Ibid**. pp. 72-73.

[2] Robert Knox. (1860). **The Races of Men: A Fragment**. p. 39. quoted in **Ibid**.

[3] Michael Banton. (1977). **op. cit**. p. 65.

[4] Idem. (1998). **op. cit**. p. 72.

สานุศิษย์คนสำคัญของเขา[1] ฮันต์รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยกีเซน (the University of Giesen) ใน ค.ศ. 1856 และมีบทบาทต่อมาในการสนับสนุนแนวทางการศึกษาทฤษฎีเรื่องเผ่าพันธุ์โดยใช้แนวทางวิทยาศาสตร์แบบใหม่ ความคิดของฮันต์เน้นย้ำความต่ำต้อยของพวกนิโกร เขาเสนอว่าพวกนิโกรจะกลายเป็นมนุษย์มากขึ้นก็ต่อเมื่ออยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมของชาวยุโรปมากกว่าสภาวะแวดล้อมอื่น ภายใต้ตรรกะดังกล่าว เผ่าพันธุ์นิโกรจะสามารถเป็นมนุษย์และพัฒนาไปสู่ความเจริญได้ก็โดยความช่วยเหลือของชาวยุโรปเท่านั้น นอกจากนั้นเขายังสนับสนุนการมีทาสไว้ในครอบครอง โดยใน ค.ศ. 1863 ฮันต์และริชาร์ด ฟรานซิส เบอร์ตัน (Richard Francis Burton, 1821-1890) นักเขียน นักชาติพันธุ์วิทยา และนักบุกเบิกชาวอังกฤษคนสำคัญได้แยกตัวออกจากสมาคมชาติพันธุ์วิทยาแห่งลอนดอนที่มีพริชาร์ดเป็นแกนนำเพื่อมาก่อตั้งสมาคมมานุษยวิทยาแห่งลอนดอน (Anthropological Society of London: ASL) ซึ่งเหตุผลสำคัญประการหนึ่งก็คือความไม่พอใจในการสนับสนุนกฎหมายเลิกทาส* ฮันต์ไม่เห็นด้วยกับการสนับสนุนกฎหมายเลิกทาสของสมาชิกระดับแกนนำของสมาคมชาติพันธุ์วิทยาซึ่งส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องเอกภาพที่เป็นหนึ่งเดียวกันของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ทั้งเขายังสนับสนุนฝ่ายรัฐทางใต้ (confederacy) ซึ่งต้องการให้มีการใช้ทาสต่อไป ในช่วงสงครามกลางเมืองอเมริกา อนึ่ง จะสังเกตได้ว่า แม้ฮันต์จะไม่มีความคิดที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง แต่การที่งานของเขาแพร่หลายสู่สาธารณะทำให้ช่วยถ่ายทอดแนวคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ที่มาก่อนเขาหลายคนไปได้ดี

การก่อตั้งสมาคมศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์แห่งใหม่ได้ก่อให้เกิดแนวทางการศึกษาที่แยกออกเป็นสองแนวทาง ทั้งนี้ ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างสมาคมมานุษยวิทยาแห่งลอนดอน กับสมาคมชาติพันธุ์วิทยาแห่งลอนดอนซึ่งตั้งขึ้นก่อนหน้า (ค.ศ. 1843) คือ ในขณะที่สมาชิกส่วนใหญ่ของสมาคมหลังมีทัศนะโน้มเอียงในทางทฤษฎีโมโนเจเนสิสตามอย่างเจมส์ คาวล์ พริชาร์ด และเชื่อในลัทธิเสรีนิยม** สมาชิกของสมาคมแรกจะมีทัศนะโน้มเอียงในทางทฤษฎีโพลีเจเนสิส และมี

---

[1] **Ibid**. p. 75.; and Douglas A. Lorimer. (1996). **op. cit**. p. 25.

*ใน ค.ศ. 1807 ได้มีการประกาศกฎหมายห้ามการค้าทาสในอังกฤษอันเป็นผลมาจากบทบาทของวิลเลียม วิลเบอร์ฟอร์ซ (William Wilberforce, 1759-1833) นักการเมืองผู้พยายามเรียกร้องให้มียกเลิกการใช้ทาสคนสำคัญ อย่างไรก็ตาม การถือครองทาสยังคงมีอยู่ต่อไปจนกระทั่งรัฐบาลอังกฤษประกาศกฎหมายเลิกทาส (Slavery Abolition Act of 1833) ในอาณานิคมทุกแห่งของอังกฤษตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1834 ทาสทุกคนในจักรวรรดิอังกฤษจึงได้รับการปลดปล่อย ทั้งนี้ แม้การถือครองทาสจะกลายเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่ยังคงปรากฏการถือครองทาสในรูปของการใช้ให้เป็นเด็กฝึกงานหรือรูปแบบอื่น ๆ ดังนั้น ตั้งแต่ ค.ศ. 1839 สมาคมต่อต้านการมีทาส (Anti-Slavery Society) ซึ่งก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1823 จึงเริ่มรณรงค์ให้มีการเลิกทาสโดยสิ้นเชิงทั้งในอังกฤษและต่างแดน

**ควรกล่าวด้วยว่าทัศนะแบบโมโนเจเนสิสในหมู่ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์มนุษย์มีส่วนเกี่ยวพันอย่างสำคัญกับอุดมการณ์ทางการเมือง กลุ่มผู้เชื่อในค่ายความคิดดังกล่าวรวมตัวกันอยู่ใน 2 องค์กร คือ สมาคมเพื่อการคุ้มครองคนพื้นเมือง (Aborigines Protection Society: APS) ตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1837 ดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหว

ลักษณะอนุรักษ์นิยม ภายใต้อิทธิพลทางความคิดของผู้ก่อตั้งทั้งสองคืออันต์และเบอร์ตัน สมาคมใหม่จึงให้ความสำคัญกับแนวทางการศึกษาเผ่าพันธุ์จากความแตกต่างทางด้านกายวิภาคและสรีรวิทยาในระดับสารัตถะ ในฐานะที่เป็นพื้นฐานหลักสำหรับการวิเคราะห์ความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ เช่น การศึกษาในเชิงจิตวิทยาเปรียบเทียบเพื่อสืบย้อนความแตกต่างทางความคิดระหว่างเผ่าพันธุ์ การศึกษานี้มักจะรวมอยู่กับการอภิปรายทางด้านการศึกษาลักษณะกะโหลก ในประเด็นเรื่องขนาดสมองเพื่อที่จะสามารถประมาณระดับความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม[1] อนึ่ง ด้วยจุดยืนทางความคิดดังกล่าว สมาคมมานุษยวิทยาแห่งลอนดอนจึงต่อต้านความคิดของชาลส์ ดาร์วินอย่างรุนแรงเมื่อเขาเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการโดยการคัดสรรโดยธรรมชาติ ต่างจากสมาคมชาติพันธุ์วิทยาที่ให้การสนับสนุนทฤษฎีของดาร์วินด้วยความแข็งขัน

อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ. 1871 ทั้งสองสมาคมได้รวมกันเป็น ราชสถาบันมานุษยวิทยาแห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์ (Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะสังเกตได้ว่าในระยะทศวรรษ 1850 มีทัศนะหลักว่าด้วยความหลากหลายของมนุษย์ 2 แบบที่แข่งขันกันอยู่ ทัศนะแรกรวมอยู่กับการพิจารณามโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในฐานะ “การสืบสายจากเบื้องบนสู่ล่าง” และแนวทางศึกษาแบบชาติพันธุ์วิทยา ทัศนะนี้มีสมมติฐานว่ามนุษย์ทุกคนล้วนสืบสายมาจากมนุษย์คู่แรกและถูกทำให้แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงเสนอทฤษฎีความเปลี่ยนแปลงที่เน้นอิทธิพลจากปัจจัยเรื่องสภาพแวดล้อม ส่วนทัศนะที่สองนั้นรวมอยู่กับการพิจารณามโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในฐานะ “ชนิด/ประเภท” และแนวทางศึกษาแบบมานุษยวิทยา ทัศนะนี้มีสมมติฐานว่าความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ดำรงอยู่มาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มก่อนประวัติศาสตร์ และอธิบายว่าต้นตอความแตกต่างถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าหรือไม่ก็เป็นหายนภัยทางธรรมชาติ ทัศนะนี้เสนอทฤษฎีว่าด้วยความสืบเนื่องที่มีฐานอยู่บนหลักฐานเรื่องการสืบสายพันธุ์[2]

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวคิดแบบโพลีเจเนสิสเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นในฐานะเป็นคำอธิบายที่สอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์ทำให้ทฤษฎีนี้ได้รับการยอมรับ และด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้ชาวยุโรปมองมนุษย์กลุ่มอื่นเป็นเผ่าพันธุ์ที่ต่างไปจากตนเองมากยิ่งขึ้น ทฤษฎีเผ่าพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงปลาย

[ต่อ] เพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชนของคนพื้นเมือง และอีกองค์กรหนึ่งคือสมาคมชาติพันธุ์วิทยาแห่งลอนดอนที่ได้กล่าวมาข้างต้น สมาชิกของสมาคมนี้หลายคนยังเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเรื่องเสรีภาพทางการเมืองและศาสนา การที่สังคมอังกฤษในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังคงกีดกันไม่ให้ผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายอื่นที่ไม่ใช่นิกายอังกฤษเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและเคมบริดจ์ รวมถึงการเข้าเป็นข้าราชการ ทำให้สมาชิกระดับนำของทั้งสององค์กรซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกเควกเกอร์ (Quaker) รณรงค์เรียกร้องให้การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหลุดพ้นจากพรมแดนของความเชื่อทางศาสนา (Barnard. 2000: 24)

[1] Robert J.C. Young. (1995b). **op. cit**. p. 66.

[2] Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 81.

คริสต์ศตวรรษที่ 19 มีแนวโน้มที่จะให้คำอธิบายว่าวัฒนธรรมของคนผิวสีอื่นนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของเผ่าพันธุ์นั้น ๆ ในแง่นี้ อารยธรรมจีน อินเดีย หรือวัฒนธรรมตะวันออกจึงมีความสูงส่ง แต่ก็เป็นความสูงส่งเฉพาะแต่กับชนชาติตน ไม่อาจเทียบได้กับอารยธรรมของคนขาวที่สืบเนื่องยาวนานมาตั้งแต่เผ่าพันธุ์อารยัน นักทฤษฎีเผ่าพันธุ์บางรายก็มีทัศนะในเชิงสัมพัทธนิยม (relativism) อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์มักมองว่าอารยธรรมของมนุษย์ไม่ว่าแห่งใดก็ไม่อาจหลีกพ้นความเสื่อมสลายไปได้ ในแง่นี้ ทัศนะแบบยุคภูมิธรรมปัญญาที่มองเผ่าพันธุ์มนุษย์ทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน และคำอธิบายเรื่องอารยธรรมที่มีลักษณะเป็นสากลจึงถูกเย้ยหยันมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในประเด็นของความไม่เป็นวิทยาศาสตร์ของตัวคำอธิบาย และดังเช่นที่สต็อกกิง จูเนียร์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ วิธีเดียวที่จะรักษาเอกภาพของมนุษยชาติและหลักการว่าด้วยความเท่าเทียมกัน ก็คือการอธิบายความแตกต่างในหมู่มนุษย์เผ่าพันธุ์ในฐานะการเกี่ยวพันกันในลำดับขั้นต่าง ๆ ของวิวัฒนาการ กล่าวคือ มนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่ใช่เพราะพวกเขาทั้งหมดเหมือนกัน แต่เพราะความแตกต่างในหมู่มนุษย์ได้เสนอให้เห็นถึงลำดับขั้นที่แตกต่างในกระบวนการระดับภาพรวมเหมือนๆ กัน (the same overall process)[1] ตัวอย่างของพยายามดังกล่าว ได้แก่ เอดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษคนสำคัญซึ่งพยายามสนับสนุนเอกภาพและความเสมอภาคของเผ่าพันธุ์มนุษย์ อันเป็นความพยายามเช่นเดียวกับที่เจมส์ คาวล์ พริชาร์ดได้เคยกระทำมาก่อน แม้ว่าบุคคลทั้งสองจะมีทัศนะเรื่องกำเนิดมนุษย์แตกต่างกันก็ตาม กล่าวได้ว่าวิธีการแบบวิวัฒนาการได้ปรากฏขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญเมื่อทัศนะแบบโพลีเจเนสิสกลายมาเป็นทัศนะที่มีสถานะความเป็นวิทยาศาสตร์ในทศวรรษ 1860

อนึ่ง หากพิจารณาในแง่นี้แล้ว ผลจากความพยายามข้างต้นจึงปรากฏออกมาในรูปของการอธิบายอารยธรรมว่าเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวพันอยู่กับพัฒนาการเฉพาะของแต่ละเผ่าพันธุ์ การใช้คำว่าอารยธรรมในความหมายที่เป็นพหูพจน์ (civilizations) นี้ไม่ได้กลายมาเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปกระทั่งในทศวรรษนี้เอง[2]

2.3 มนุษย์ในกระบวนทัศน์วิวัฒนาการ ลัทธิดาร์วิน (Darwinism) และลัทธิดาร์วินทางสังคม (Social Darwinism)

โดยวิธีการพิจารณาผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ เราจะเห็นได้ว่าการค้นพบของดาร์วินมิได้เกิดขึ้นโดยปราศจากพื้นฐานทางด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิปัญญาและสังคมของยุคสมัยในทางตรงกันข้าม ข้อเสนอต่าง ๆ ของดาร์วินกลับสะท้อนถึงรูปการณ์ทางสังคมและภูมิปัญญาใน

---

[1] Robert J.C. Young. (1995a). **op. cit**. p. 47.

[2] **Ibid**. pp. 48-49.; and George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. p.18.

ยุคของเขาอย่างยิ่ง ในแง่นี้ทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติของเขาจึงแสดงให้เห็นทั้งการสืบทอดความคิดของปราชญ์รุ่นก่อนหน้า และอัจฉริยภาพเฉพาะตัวในการสังเคราะห์ข้อเสนอหรือทฤษฎีที่มีอยู่ในช่วงเวลาของเขาเข้ากับการตรวจสอบตัวอย่างสิ่งมีชีวิตจำนวนมหาศาล

ชาลส์ รอเบิร์ต ดาร์วิน (Charles Robert Darwin)

ชาลส์ รอเบิร์ต ดาร์วินเกิดเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1809 ที่เมืองชรูว์สเบอรี (Shrewsbury) มณฑลชรอปเชียร์ (Shropshire) ประเทศอังกฤษในครอบครัวของผู้มีการศึกษาและมั่งคั่ง บิดาของดาร์วินเป็นนายแพทย์ ขณะที่ปู่ของเขาเอราสมัส ดาร์วิน (Erasmus Darwin, 1731-1802) เป็นนักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง หลังจากสำเร็จการศึกษาด้านอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University) ใน ค.ศ. 1831 ดาร์วินได้มีโอกาสออกเดินทางสำรวจดินแดนในทวีปอเมริกาใต้ ออสเตรเลีย และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกและแอตแลนติกไปกับเรือรบหลวงบีเกิล (HMS Beagle) ในฐานะนักธรรมชาติวิทยาระหว่าง ค.ศ. 1831 ถึง ค.ศ.1836 เป็นเวลา 5 ปี เมื่อกลับมาถึงอังกฤษแล้ว เขาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพืชและสัตว์อย่างต่อเนื่องและพัฒนาข้อเสนอเกี่ยวกับกำเนิดและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ดังปรากฏในงานเรื่อง *The Origins of Species* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1859 ซึ่งก่อให้เกิดกระแสการโต้เถียงอย่างกว้างขวางต่อทฤษฎีของเขา และยังทำให้เขาเป็นชาวอังกฤษที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคนหนึ่งตั้งแต่ครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในบั้นปลายของชีวิต ดาร์วินยังคงเก็บตัวศึกษาความรู้ทางด้านชีววิทยา ณ บ้านที่ดาวน์เฮาส์ (Downhouse) ในเมืองเคนต์ (Kent) และเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจเมื่อวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1882[1]

ประสบการณ์ในการเดินทางไปกับเรือบีเกิล ประกอบกับความสนใจในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์สัตว์และพืช การนำสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อใช้เป็นสัตว์บ้าน คือปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทฤษฎีของดาร์วิน อย่างไรก็ตาม ความคิดที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการสร้างทฤษฎีการคัดสรรโดยธรรมชาติของดาร์วินนั้นมีที่มาจากทฤษฎีประชากรศาสตร์ของทอมัส มัลทัส (Thomas Malthus, 1766-1834) นักบวชชาวอังกฤษซึ่งเสนอว่าจำนวนประชากรเพิ่มตามอนุกรมเรขาคณิต ส่วนอาหารเพิ่มตามอนุกรมเลขคณิต อัตราส่วนการเพิ่มระหว่างประชากรและอาหารที่ไม่เท่ากันทำให้มีแนวโน้มว่าประชากรส่วนใหญ่ในอนาคตจะต้องเผชิญกับสภาวะอดอยากเนื่องจากมีอาหารไม่พอต่อการยังดำรงชีพ ดาร์วินได้ผสานความเห็นดังกล่าวเข้ากับประสบการณ์จากการศึกษาสัตว์และพืชของเขา ซึ่งทำให้เขาได้ข้อสรุปว่า สิ่งมีชีวิตจะต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดภายใต้สภาพการณ์ที่มีอาหาร

---

[1]นพดล เวชสวัสดิ์. (2544, กุมภาพันธ์). ชาร์ลส์ ดาร์วิน ผู้ประกาศทฤษฎีวิวัฒนาการ. **สารคดี**. 16(192): 112-117.; และ Wikipedia. (2005c). **Charles Darwin**. (Online)

จำกัด โดยที่สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับธรรมชาติมากที่สุดเท่านั้นจึงจะสามารถดำรงเผ่าพันธุ์ของตนต่อไปได้[1]*

ดังที่ได้อภิปรายมาข้างต้นบ้างแล้วว่า ก่อนหน้าที่ดาร์วินจะเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการโดยผ่านการคัดสรรโดยธรรมชาติ หรือที่เรียกอีกอย่างว่าลัทธิดาร์วิน (Darwinism) นั้น ได้มีนักวิทยาศาสตร์ที่เสนอทฤษฎีที่มีลักษณะวิวัฒนาการมาก่อนแล้ว กล่าวคือ ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นได้มีการค้นพบของนักวิทยาศาสตร์ นักชีววิทยา และนักธรณีวิทยาที่ชี้ให้เห็นว่า อายุของโลก กำเนิด และความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตนั้นไม่ได้เป็นไปตามข้อความที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล** อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินให้ข้อเสนอที่แตกต่างไปจากของนักชีววิทยาและนักทฤษฎีวิวัฒนาการรายอื่น แนวคิดเบื้องหลังของดาร์วินก็คือ แนวทางวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตนั้นไม่มีผู้ใดกำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งไม่สามารถทำนายได้ด้วยว่า ณ เวลาใด สิ่งมีชีวิตรูปแบบใดจะประสบความสำเร็จในการดำรงอยู่ เหตุเพราะการอธิบายความสำเร็จของสิ่งมีชีวิตนั้น มีปัจจัยต่าง ๆ มากมายเข้ามาเกี่ยวข้อง ตามทฤษฎีของดาร์วินนั้น การเปลี่ยนแปลงสปีชีส์สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เป็นไปโดยตัวเอง ซึ่งทำให้พระเจ้าไม่มีบทบาทในการสร้างสรรค์หรือแทรกแซงแต่อย่างใด[3] กระบวนการวิวัฒนาการในทัศนะของดาร์วินเป็นกระบวนการที่สิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นอีกชนิดหนึ่งได้โดยมีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวช่วยกำหนด ดาร์วินยกตัวอย่างจากการศึกษาของเขาที่เกาะกาลาปากอส (Galapagos Island) ในอเมริกาใต้ ซึ่งเต่าบนเกาะแห่งนี้มีคอยาวเป็นพิเศษเพื่อสนับสนุนทฤษฎีของเขาว่า ลูกเต่าที่เกิดมาคราวเดียวกันอาจมีตัวหนึ่งคอยาวกว่าพี่น้องตัวอื่น ๆ เพียงเล็กน้อย แต่เมื่อถึงหน้าแล้ง เต่าคอยาวรอดชีวิตมาได้เพราะสามารถยืดคอกินใบไม้บนต้นไม้เตี้ย ๆ ได้ ส่วนเต่า คอสั้นตัวอื่นที่ไม่สามารถทำได้ก็ล้มตาย

---

[1]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ข). **เล่มเดิม**. หน้า 109, 178-179.; และ Gunnar Skirbekk, and Nils Gilje. (2001). **A History of Western Thought**. translated by Ronald Worley. p. 437.

*ดูรายละเอียดเกี่ยวกับอิทธิพลความคิดของมัลทัสที่มีต่อดาร์วินเพิ่มเติมใน Gregory Radick. (2003). Is the Theory of Natural Selection Independent of Its History?. In **The Cambridge Companion to Darwin**. edited by Jonathan Hodge, and Gregory Radick. pp. 154-157.

**ในงานเรื่อง *Principles of Geology* (1830) ชาลส์ ไลเอลล์ (Charles Lyell, 1797-1875) นักธรณีวิทยาชาวอังกฤษเสนอว่าโลกมีอายุมากกว่า 6,000 ปี ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อเรื่องอายุของโลกที่ตีความจากพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า ไลเอลล์กล่าวว่ารูปร่างของโลกมีการปรับเปลี่ยนไปโดยแม่น้ำและไฟใต้พื้นโลกที่ทำงานช้า ๆ เป็นระยะเวลายาวนาน และด้วยเหตุนี้เขาจึงไม่เห็นด้วยกับความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้บันดาลให้สภาพธรณีวิทยาเป็นดังที่ปรากฏ (เวบสเตอร์. 2547: 13) ข้อเสนอของไลเอลล์มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเรื่องวิวัฒนาการของดาร์วิน เขาได้มีโอกาสอ่านงานเขียนของไลเอลล์ตั้งแต่ครั้งเดินทางไปกับเรือบีเกิล

[2]Steve Fuller. (1997). **Science**. pp. 12-13. อ้างใน โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2545).

[3]Steve Fuller. (1997). **Science**. pp. 12-13. อ้างใน โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2545). **วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย**. หน้า 23.

ลง เต่าคอยาวที่รอดชีวิตและสามารถสืบพันธุ์ต่อมาจึงได้ถ่ายทอดลักษณะนี้สู่ลูกหลานมาอีกหลายรุ่น จนเต่าบนเก่าที่แห้งแล้วมีแต่เต่าคอยาว[1] จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขสำคัญในทฤษฎีการเลือกสรรโดยธรรมชาติอยู่ที่กระบวนการคัดสรรคุณลักษณะทางพันธุกรรมที่เหมาะสมสำหรับการดำรงอยู่ และถ่ายทอดพันธุกรรมดังกล่าวสู่สมาชิกรุ่นต่อมาในสิ่งมีชีวิตสปีชีส์นั้น* อนึ่ง นอกจากธรรมชาติจะเป็นผู้เลือกให้สิ่งมีชีวิตใดอยู่รอดต่อไปโดยอาศัยความเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมแล้ว การคัดเลือกยังกระทำโดยผ่านการเลือกคู่ (sexual selection) อีกด้วย เพศผู้หรือเมียที่เข้มแข็งจะมีโอกาสแพร่พันธุ์มากกว่าตัวที่แพ้หรืออ่อนแอ ซึ่งทำให้ลักษณะเด่นของตนสามารถสืบทอดไปยังลูกหลาน โดยที่ผู้แพ้จะไม่มีโอกาสถ่ายทอดลักษณะของตนเองต่อไป**

โดยสรุป ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินสามารถจำแนกเป็นชุดทฤษฎีย่อย 5 ข้อ ประกอบด้วย[2]

1) โลกไม่ได้ดำรงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่พัฒนาออกไป

---

[1]เครือวัลย์ โสภาสวรรค์, และ ประจวบจิตร คำจัตุรัส. (2540). สิ่งมีชีวิต. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาศาสตร์กับสังคม**. หน้า 11-15.

*ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินแตกต่างจากทฤษฎีวิวัฒนาการของลามาร์กในแง่ที่ลามาร์กเห็นว่าสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งสามารถเปลี่ยนไปเป็นสิ่งมีชีวิตอีกชนิดหนึ่งได้โดยที่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตนั้นอยู่อาศัย ในการนี้อวัยวะที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตจะค่อย ๆ สูญหายไป ขณะที่อวัยวะที่จำเป็นจะได้รับการพัฒนา หรือเกิดอวัยวะใหม่ขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิต ลามาร์กเรียกทฤษฎีวิวัฒนาการของเขาว่าทฤษฎี “การใช้และไม่ใช้” (Theory of “Use and Disuse”) (เครือวัลย์ โสภาสวรรค์, และ ประจวบจิตร คำจัตุรัส. 2540: 10)

**อย่างไรก็ตาม เมื่อดาร์วินเสนอทฤษฎีนั้น เขายังไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนว่าองค์ประกอบใดของสิ่งมีชีวิตที่เป็นตัวทำหน้าที่ดังกล่าว จนกระทั่งโยฮันน์ เกรเกอร์ เมนเดล (Johann Gregor Mendel, 1822-1884) บาทหลวงชาวออสเตรียค้นพบกฎทางพันธุกรรม ดังปรากฏในบทความเรื่อง “Experiments on Plant Hybridization” (1865) กล่าวโดยสังเขปได้ว่า ลักษณะที่สืบทอดจากพ่อแม่ไปยังลูกหลานจะอยู่ภายใต้การควบคุมของชุดคำสั่ง หรือ ยีน (gene) ซึ่งมี ดีออกซีไรโบนิวคลีอีกแอซิด (Deoxyriboneucleic Acid: DNA) เป็นสารเคมีทำหน้าที่ควบคุมการถ่ายทอด หากยีนสลับตำแหน่งจะเกิดการผ่าเหล่ากลายพันธุ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่น (นพดล เวชสวัสดิ์. 2544: 114; พาร์กเกอร์. 2537: 26)

ควรบันทึกในที่นี้ด้วยว่าในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นความคิดของเมนเดลยังไม่ได้รับความสนใจจากสาธารณชน กระทั่งเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้วนั่นเองจึงมีผู้ตระหนักถึงความสำคัญ ทฤษฎีของเมนเดลซึ่งรวมกับทฤษฎีดาร์วินและแนวทางการปรับปรุงพันธุกรรมของฟรานซิส กัลตัน (Francis Galton) หรือที่นิยมเรียกว่าทฤษฎีดาร์วินใหม่ (Neo-Darwinism or Synthesis Theory) เริ่มมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในทศวรรษ 1920 เมื่อความรู้ทางด้านสถิติมีความก้าวหน้ามากขึ้น (Wikipedia. 2006: Online)

[2]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 84.

2) ทฤษฎีวิวัฒนาการโดยการมีต้นกำเนิดร่วมกัน ทฤษฎีนี้อธิบายว่าสิ่งมีชีวิตมีต้นกำเนิดจากบรรพบุรุษร่วมกันผ่านกระบวนการอันต่อเนื่อง โดยอาศัยการที่สปีชีส์ของพ่อแม่จะแยกสู่สปีชีส์ของลูกสาว

3) ทฤษฎีที่สามคือ วิวัฒนาการเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ข้อเสนอนี้ไม่ได้รับการยอมรับง่ายนักจากผู้ที่ยึดถือแนวคิดสารัตถะนิยม เนื่องจากงานของคนเหล่านี้สร้างขึ้นบนฐานการวิเคราะห์ในเรื่องความแตกต่างระหว่างสปีชีส์

4) การเกิดประชากรที่เป็นพันธุ์ใหม่ (populational speciation) ถือว่ามีการผันแปรไปของพันธุกรรมในสปีชีส์ใหม่ซึ่งเกิดขึ้นโดยกระบวนการสุ่ม ทฤษฎีนี้ในปัจจุบันเป็นที่รู้จักในชื่อ genetic drift

5) วิวัฒนาการเกิดขึ้นโดยการเลือกสรรทางธรรมชาติ คุณลักษณะที่ไม่ช่วยให้สิ่งมีชีวิตสามารถมีชีวิตรอดในธรรมชาติจะค่อย ๆ ถูกกำจัดไป

จะเห็นได้ว่าคำอธิบายเรื่องเผ่าพันธุ์ของดาร์วินนั้นแยกขาดจากคำอธิบายเรื่องเผ่าพันธุ์ของรอเบิร์ต นอกซ์, อาทูร์ เดอ โกบิโน, เจ.ซี. นอตต์ (J.C. Nott) และ จี.อาร์. กลิดดัน (G.R. Gliddon)* รวมถึงนักจัดประเภท (typologist) คนอื่น ๆ ด้วยการแสดงให้เห็นว่าในธรรมชาตินั้นสปีชีส์ไม่ใช่องค์ภาวะที่คงทนถาวร แต่ขึ้นต่อกระบวนการวิวัฒนาการโดยการปรับตัว (adaptation) และการคัดสรร (selection)[1] การค้นพบของดาร์วินเท่ากับเป็นการต่อต้านทฤษฎีการสร้างสรรค์พิเศษ (special creation) และความคิดเรื่องความไม่เปลี่ยนแปลงของเผ่าพันธุ์มนุษย์แต่ละกลุ่มซึ่งมีรากฐานมาจากการตีความข้อความในพระคัมภีร์ไบเบิล (โดยเฉพาะการตีความแบบตรงตามตัวอักษร) ในมิติทางด้านชีววิทยา ความคิดของดาร์วินได้สลายสถานะพิเศษของสปีชีส์มนุษย์ที่มีเหนือสิ่งมีชีวิตสปีชีส์อื่น แต่กลับทำให้มนุษย์เข้าไปใกล้ชิดกับสิ่งมีชีวิตสปีชีส์อื่นมากยิ่งขึ้น มนุษย์ในกรอบความคิดของลัทธิดาร์วินจึงไม่ได้เป็นศูนย์กลางขององค์ภาวะต่าง ๆ ตามเทววิทยาแบบคริสต์ศาสนาอีกต่อไป[2] และด้วยเหตุดังกล่าว พวกที่เชื่อในทฤษฎีการสร้างสรรค์โดยพระเจ้า (creationists) จึงไม่อาจยอมรับทฤษฎีของดาร์วิน โดยเฉพาะข้อเสนอที่ว่ามนุษย์มีบรรพบุรุษร่วมกับลิง

ความคิดเรื่องการคัดสรรโดยธรรมชาติถูกนำไปใช้ในแขนงวิชาสังคมวิทยาโดยได้รับการขยายความหมายของคำ จากเดิมที่เน้นความหมายเชิงชีววิทยาไปสู่ความหมายเชิงสังคม

---

*นักชาติพันธุ์วิทยาชาวอเมริกัน ทั้งสองเขียนงานร่วมกัน เรื่องสำคัญคือ *Types of Mankind* (1854) และ *The Indigenous Races* (1857) กล่าวได้ว่างานทั้งสองเรื่องมีอิทธิพลอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ความรู้เรื่องชาติพันธุ์คริสต์ศตรรษที่ 19 (Banton. 1998: 48-62)

[1]Michael Banton. (1977). **op. cit**. pp. 5-6.

[2]Gunnar Skirbekk, and Nils Gilje. (2001). **op. cit**. pp. 348-349.

เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, 1820-1903) นักคิดและนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษได้ประยุกต์ทฤษฎีการคัดสรรโดยธรรมชาติของดาร์วินมาใช้ในการทำความเข้าใจสังคมมนุษย์ กระทั่งกลายเป็นแนวคิดที่นิยมเรียกกันว่าลัทธิดาร์วินทางสังคม สเปนเซอร์เสนอว่าเผ่าพันธุ์ที่อ่อนแอ มีความเปลี่ยนแปลงน้อยมีแนวโน้มที่จะสูญพันธุ์ ในขณะที่เผ่าพันธุ์ที่เข้มแข็งจะดำรงอยู่ต่อไป แนวคิดนี้เรียกอีกอย่างว่า “การต่อสู้เพื่อดำรงอยู่” (struggle for existence) สำหรับสเปนเซอร์แล้ว ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจคือปัจจัยที่เป็นพลังผลักดันกระบวนการดังกล่าว การแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ไม่ถูกจำกัดไว้จะเป็นตัวทำหน้าที่คัดผู้ที่ไม่เหมาะสมออกไป และยังทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นการพัฒนา (ต่างจากทฤษฎีของดาร์วินที่การแข่งขันทำงานหลักโดยที่การกระจายคุณลักษณะส่วนน้อยโดยผ่านประชากร) พลังทางความคิด (mental power) ทักษะต่างๆ และคุณลักษณะที่ได้รับการส่งเสริมจากการต่อสู้นี้จะถูกถ่ายโอนไปยังคนรุ่นต่อไป ซึ่งส่งให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านวัตถุและศีลธรรมที่ถาวร เมื่อถึงที่สุดแล้ว กระบวนการวิวัฒนาการจะผลิตสังคมที่สมบูรณ์แบบที่มีเสถียรภาพ ประสานสมดุล (harmony) สันติภาพ เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น มีการร่วมมือกัน ที่ดินจะเป็นของส่วนรวม สตรีจะมีสิทธิเสมอบุรุษ และรัฐบาลจะกลายเป็นสิ่งไม่จำเป็นและหายไปในที่สุดโดยไม่อาจหลีกเลี่ยง ในระหว่างนั้น รัฐไม่ควรทำอะไรที่จะบรรเทาความลำบากของผู้ไม่เหมาะสมเหล่านี้[1] พิจารณาในแง่นี้จะเห็นได้ว่าสเปนเซอร์สนับสนุนความคิดเรื่องเศรษฐกิจแบบเสรี และต่อต้านการเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมของปัจเจกบุคคล ทั้งสนับสนุนนโยบายการช่วยเหลือตัวเอง (self-help) เพื่อลดภาระของรัฐ

ลัทธิดาร์วินทางสังคมได้กลายเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมประชา (popular culture) ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และยังมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองทุกกลุ่มในอังกฤษตั้งแต่อนุรักษ์นิยมจนกระทั่งถึงสังคมนิยมเฟเบียน โดยอาจระบุระยะเวลาโดยคร่าวได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1875 ที่ลัทธิดาร์วินทางสังคมได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์อื่น ๆ ดังปรากฏให้เห็นผ่านโฆษณา วรรณกรรมเยาวชน* และแบบเรียน และมีอิทธิพลสืบเนื่องถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

---

[1]Diane B. Paul. (2003). Darwin, Social Darwinism and Eugenics. In **The Cambridge Companion to Darwin**. edited by Jonathan Hodge, and Gregory Radick. p. 227

*กล่าวได้ว่างานวรรณกรรมคือพื้นที่ที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญในการส่งผ่านความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ให้ขยายไปสู่วงกว้าง โดยเฉพาะอิทธิพลจากงานวรรณกรรมของชาลส์ ดิกคินส์ (Charles Dickens, 1812-1870) ไรเดอร์ แฮกการ์ด (Rider Haggard) โจเซฟ คอนราด (Joseph Conrad, 1857-1924) และรัดยาร์ด คิปลิง (Rudyard Kipling, 1856-1936) เป็นต้น ดูตัวอย่างการวิเคราะห์ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมอังกฤษสมัยวิกตอเรียนได้จากบทความใน Shearer West, editor. (1996). **The Victorians and Race**. England: Scolar Press.

โดยเฉพาะในอังกฤษและอเมริกาเหนือ[1] ในสหรัฐอเมริกา ความแพร่หลายของลัทธิดาร์วินทางสังคมเป็นผลมาจากบทบาทของวิลเลียม แกรม ซัมเนอร์ (William Graham Sumner) ศาสตราจารย์ด้านมานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเยล (Yale University) อนึ่ง ไม่ใช่แต่เพียงสเปนเซอร์และซัมเนอร์เท่านั้นที่มีความคิดในทำนองดังกล่าว อัลเฟรด รัสเซล วัลเลซ (Alfred Russel Wallace, 1823-1913) เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษ ผู้เสนอทฤษฎีวิวัฒนาการในเวลาใกล้เคียงกับดาร์วิน และฟรานซิส กัลตัน (Francis Galton, 1822-1911) นักวิทยาศาสตร์ผู้มีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของดาร์วินและมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการพัฒนาพันธุกรรม (Eugenic Movement) ต่างมีความเห็นในทำนองเดียวกัน ในบทความเรื่อง “The Origin of Human Races and the Antiquity of Man Deduced from the Theory of ‘Natural Selection’” ซึ่งตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1864 วัลเลซเสนอว่า การคัดสรรจะเป็นมูลเหตุที่ทำให้ความมีเหตุผล (rationality) และความคิดเสียสละเพื่อผู้อื่น (altruism) แพร่หลายออกไป โดยทันทีที่กระบวนการนี้สามารถพัฒนาไปได้ บุคคลทั้งหลายที่อยู่กับรากฐานที่อ่อนแอก็จะได้รับการดูแล ด้วยเหตุนี้ การคัดสรรจะกลายมาเป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่อความคิดจิตใจและศีลธรรมมากกว่าเรื่องกายภาพคุณภาพ ในการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่ในหมู่เผ่าชนต่าง ๆ สมาชิกของเผ่าชนที่แสดงให้เห็นถึงการมองการณ์ไกล ควบคุมตัวเองได้ดี มีสำนึกในเรื่องความถูกต้อง จะได้เปรียบสมาชิกของเผ่าชนที่คุณลักษณะเหล่านี้พัฒนาได้น้อย ฝ่ายแรกจะลงเอยด้วยพัฒนาการทางศีลธรรมและความคิดสติปัญญาที่มั่นคง ในท้ายที่สุดโลกจะประกอบด้วยเผ่าพันธุ์เดียว และความต้องการรัฐบาลหรือกฎหมายที่เข้มงวดก็จะหมดไป กระบวนการที่นำไปสู่ดินแดนในอุดมคติ (Utopia) นี้จะประกันการสูญพันธุ์ของคนพื้นเมืองในดินแดนโพ้นทะเล เช่น พวกอินเดียนในอเมริกาและบราซิล คนพื้นเมืองอะบอริจินส์ในออสเตรเลีย และพวกเมารีในนิวซีแลนด์[2] ตามความคิดของวัลเลซ คนป่าเถื่อนจะสาบสูญไปโดยเลี่ยงไม่ได้เมื่อต้องเผชิญหน้ากับชาวยุโรป ผู้ที่ศักยภาพทางกาย ศีลธรรม และปัญญาสร้างพวกเขาให้เป็นผู้เหนือกว่าในการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ความคิดของวัลเลซมุ่งไปที่การต่อสู้ในหมู่สังคมต่าง ๆ แต่ผู้ที่มีความคิดเช่นเดียวกับเขาจำนวนมากกลับให้ความสนใจกับการคัดสรรที่เกิดขึ้นในอังกฤษโดยเฉพาะในกรณีของกัลตันนั้น ในบทความเรื่อง “Hereditary Talent and Character” (1865) เขาเสนอว่าคุณลักษณะทางปัญญา ศีลธรรม และบุคลิกภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะที่เป็นเหตุนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตจะถูกถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูก โดยไม่สำคัญว่าเขาจะมีภูมิหลังหรือความเป็นมาอย่างไร[3] ความคิดดังกล่าวเป็นการเสริมแรงให้แก่ความคิดเก่าแก่ที่ว่ากลุ่มคนดั้งเดิม (Primitive

---

[1] John M. Mackenzie. (1999a). **op. cit**. p.285.; and Pierre van den Berghe. (1996). Social Darwinism. In **The Social Science Encyclopedia**. edited by Adam Kuper, and Jessica Kuper. pp. 783-784.

[2] Diane B. Paul. (2003). **op cit**. p. 215.

[3] **Ibid**. p. 216.

Peoples) ซึ่งอาศัยในสังคมที่คงที่ มีความเปลี่ยนแปลงน้อยนั้นโน้มเอียงที่จะสูญพันธุ์ไป หากสังคมเหล่านี้ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับโลกสมัยใหม่

อนึ่ง แม้ว่าดาร์วินจะยอมรับคำอธิบายของวัลเลซที่ว่าการคัดสรรจะเป็นเครื่องประกันการสูญพันธุ์ของกลุ่มชนดั้งเดิมที่ชาวยุโรปได้เข้าไปติดต่อสัมพันธ์ด้วย เขาเห็นว่ากระบวนเปลี่ยนแปลงในทางบวกได้ดำเนินสืบเนื่องถึงปัจจุบันเพราะความมีศีลธรรมคือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในความสำเร็จ อีกทั้งมาตรฐานทางศีลธรรมและจำนวนคนมีศีลธรรมมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกแห่ง การสืบทอดทรัพย์สมบัติ (กฎหมายมรดก) จะให้ประโยชน์ต่อกระบวนการนี้ เหตุเพราะหากปราศจากการสะสมทุน "ศิลปะก็ไม่สามารถงอกเงย"[1] อย่างไรก็ตาม ดาร์วินและผู้ที่เชื่อความคิดของเขาจำนวนมากซึ่งรวมถึงกัลตันด้วยคิดว่า กระบวนการคัดสรรไม่ได้แสดงบทบาทอีกแล้วในสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากคนที่อ่อนแอทั้งในด้านจิตใจ ความคิด และร่างกายไม่ได้ถูกคัดออกไป กล่าวคือ ในสังคมที่ดาร์วินเป็นสมาชิกอยู่นั้น ความก้าวหน้าไม่ได้รับการรับรองว่าจะดำเนินต่อไป ในงานเรื่อง *The Descent of Man* (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1871 ความยาว 2 เล่ม) ดาร์วินบันทึกว่า ขณะที่ในหมู่คนป่าทั้งหลาย ร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอจะมลายหายไปในท้ายที่สุด ทว่าภายในสังคมที่เป็นอารยะกลับเหนี่ยวรั้งการคัดสรรนี้ การสร้างที่พักให้แก่พวกคนบ้า คนพิการ และผู้ป่วย, การออกกฎหมายเพื่อช่วยเหลือคนจน (Poor Laws), ความพยายามที่จะผลิตยาเพื่อรักษาทุก ๆ ชีวิต, การสร้างวัคซีนเพื่อป้องกันโรคฝีดาษ ทั้งหมดนี้นำมาซึ่ง "สมาชิกผู้อ่อนแอของสังคมอารยะกลุ่มคนเหล่านี้จะแพร่ขยายคุณลักษณะของพวกเขาออกไป" ความต้องการเอาใจใส่หรือการดูแลที่ผิดทางได้นำไปสู่การเสื่อมถอยในเผ่าพันธุ์ของประเทศ อย่างไรก็ตาม ดาร์วินก็กล่าวว่า สัญชาตญาณเห็นอกเห็นใจของมนุษย์ทำให้เราต้องช่วยเหลือคนด้อยโอกาสที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งคนเหล่านี้คือผลผลิตของการคัดสรรทางธรรมชาติ ยิ่งกว่านั้น เราไม่สามารถกดระงับสัญชาตญาณเหล่านั้นโดยปราศจากการทำลายส่วนที่ดีที่สุดของความเป็นมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องแบกรับมันโดยไม่บ่นถึงผลกระทบที่เลวร้าย (โดยไม่ต้องสงสัย) ในการที่ผู้อ่อนแอจะมีชีวิตรอดและแพร่ขยายคุณลักษณะของพวกเขาออกไป[2]

แม้ดาร์วินจะพิจารณาว่ากระบวนการคัดสรรในสังคมแบบอารยะของชาวยุโรปถูกเหนี่ยวรั้งในหลายวิธี ทว่ากระบวนการก็ยังทำงานได้ในแบบอื่น ๆ ดังสามารถเห็นได้ว่าในความเป็นจริง มนุษย์ที่เจริญแล้ว (civilized man) ย่อมแข็งแรงกว่าพวกคนป่า แม้ในหมู่กลุ่มคนที่ยากจนที่สุดก็เป็นเช่นนั้น และยังมีแนวโน้มที่จะทำลายคุณลักษณะที่เลวร้ายที่สุดออกไป การที่อาชญากรถูกประหารหรือถูกนำไปจำคุกทำให้ไม่สามารถส่งผ่านคุณสมบัติที่เลวของเขาต่อไป พวกคนไม่ปกติฆ่าตัวเองหรือไม่ก็ถูกนำมาอยู่ในสถานที่ที่กำหนดขึ้น คนที่โหดร้ายก็ต้องตายโหงและมักก่อนเวลาอัน

---

[1] Diane B. Paul. (2003). **op. cit**. p. 219.

[2] Charles Darwin. (1981). **The Descent of Man**. pp. 168-169., quoted in Diane B. Paul. (2003). **op. cit**. pp. 219-220.

ควร ผู้ไร้ที่พักอาศัยก็ต้องอพยพออกไป พวกขี้เมาก็ตายแต่ยังเยาว์ และพวกมั่วกามก็มักเป็นโรคร้าย อย่างไรก็ดี ในอีกด้านหนึ่ง การที่พวกยากไร้มากและไม่มีความยั้งคิดมักมีคู่ครองแต่เนิ่น ขณะที่ผู้มีการศึกษาดีพอจะรอกระทั่งพวกเขาสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างสบายในบั้นปลายชีวิต พวกแรกผลิตลูกจำนวนมาก ซึ่งเด็กเหล่านี้เกิดมาตั้งแต่มารดายังอายุน้อย (แม้จะปรากฏว่าในชุมชนที่ยากจนหรือมารดาที่ให้กำเนิดบุตรแต่อายุยังน้อยมีแนวโน้มที่เด็กจะแท้งหรือเสียชีวิตสูง) ดาร์วินจึงรู้สึกเศร้าใจที่สมาชิกที่ย่ำแย่ของสังคมมีแนวโน้มที่จะได้รับการผลิตซ้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากกว่าพวกที่มีข้อดี ปรากฏการณ์ดังกล่าวเผยให้เห็นถึงอนาคตของความเสื่อมถอย ซึ่งเป็นเรื่องกังวลของทุกฝ่ายการเมือง แต่ไม่มีความเห็นร่วมกันว่าจะจัดการกับภัยคุกคามนี้อย่างไร[1] อัลเฟรด วัลเลซได้บันทึกในตอนท้ายของการสนทนาครั้งหนึ่งระหว่างเขากับดาร์วินว่า ดาร์วินได้แสดงออกซึ่งทัศนะที่หมดหวังต่ออนาคต เหตุเพราะ “ในอารยธรรมสมัยใหม่ของเรา การคัดสรรทางธรรมชาติไม่ได้มีบทบาทอีกแล้ว และผู้ที่เหมาะสมที่สุดก็ไม่ได้อยู่รอดต่อไป” บรรดาผู้มีชัยชนะในความมั่งคั่งไม่ใช่ “คนที่มีสติปัญญามากที่สุดหรือดีที่สุด” และ “ประชากรของเราที่เกิดขึ้นมาใหม่แต่ละรุ่นนั้นก็มาจากชนชั้นล่างมากกว่าชนชั้นกลางและชนชั้นสูง”[2] ส่วนในกรณีของกัลตัน เขากล่าวกับดาร์วินว่า “สำหรับผมแล้ว การคัดสรรโดยธรรมชาติทำให้เผ่าพันธุ์ของเราเสียหายและไม่พัฒนา นั่นเป็นเพราะพวกคนไม่ได้เรื่องเหล่านั้นเองที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด และก็เป็นพวกที่สามารถเอาตัวรอดไปได้และกลายเป็นบิดามารดาของคนรุ่นถัดไป”[3]

ในแง่นี้ ทัศนะทางสังคมของดาร์วินดังที่ได้ยกมาข้างต้นจึงเป็นส่วนหนึ่งของทัศนะทางชนชั้นที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าความคิดของดาร์วินมีท่าทีสนับสนุนทัศนะแบบชนชั้นสูงและกลางที่มองว่า สังคมอังกฤษในระยะต้นถึงกลางคริสต์ศตวรรษ 19 เต็มไปด้วยชนชั้นล่างที่อ่อนปัญญา ด้อยศีลธรรม แต่กลับมีจำนวนมากเกินไป ซึ่งเป็นภาระแก่รัฐบาล และคุกคามความมั่นคงของชนชั้นดังกล่าว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของกระแสความคิดเสรีนิยมที่ต้องการปลดปล่อยภาระการดูแลประชาชนออกจากรัฐ ทัศนะของดาร์วินเกี่ยวกับการสืบทอดมรดก (กฎหมายมรดก) และความไม่ไว้ใจในสหภาพแรงงานชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเป็น “วิก” ของเขา ดาร์วินเชื่อว่าการถือครองที่ดินการสะสมทุนมีส่วนต่อความสำเร็จของการสร้างอาณานิคมของชาวยุโรป (colonisation) และจำเป็นสำหรับความก้าวหน้าของประเทศ ทัศนะของดาร์วินดังกล่าวยังชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีและความคิดของดาร์วินไม่สามารถแยกขาดจากภูมิหลังและผลประโยชน์ส่วนตัว ดาร์วินมาจากครอบครัวเจ้าที่ดินที่มั่งคั่ง มีรายได้จากค่าเช่าที่และการลงทุนต่าง ๆ ทั้งยังได้รับสินสมรสจากการสมรสกับเอมมา

---

[1]Diane B. Paul. (2003). **op. cit**. p. 215.

[2]Alfred R. Wallace. (1905). **op. cit**. p. 509., quoted in Diane B. Paul. (2003). **op. cit**. p. 220.

[3]Diane B. Paul. (2003). **op. cit**. pp. 216-217.

เวดจ์วูด (Emma Wedgwood) ผู้เป็นภริยา ภูมิหลังเช่นนี้ขัดแย้งอย่างสิ้นเชิงกับทฤษฎีของเขา เหตุเพราะเด็กที่เกิดมาโดยมีกฎหมายมรดกคุ้มครอง และมีทรัพย์สมบัติย่อมไม่ได้เริ่มต้นที่จุดเดียวกันใน “เส้นทางสำหรับความสำเร็จ”[1]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทัศนะที่ว่ากรรมพันธุ์ถือเป็นกุญแจที่นำไปสู่ความสำเร็จทางสังคมจะยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในช่วงเวลาของดาร์วิน แต่สำนึกทางชนชั้นในหมู่ชนชั้นสูงและกลางของสังคมอังกฤษก็ทำให้ปัญหาเรื่องพันธุกรรมซึ่งรับรู้ผ่านกรอบความคิดเรื่องชนชั้น ถูกมองว่าคือสาเหตุที่ทำให้สังคมอังกฤษเสื่อมโทรมลง กระทั่งกลายเป็นประเด็นทางสังคม ภายใต้สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในทศวรรษ 1870 ชนชั้นกลางในสังคมอังกฤษเริ่มมองว่ามีสัญญาณเตือนภัยที่อาจนำไปสู่ความเสื่อมทางสังคม โดยการขยายพันธุ์ (อย่างรวดเร็ว) ของพวกเสเพลหรือไร้ศีลธรรมจรรยาซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ในอังกฤษเรียกว่า “กากสังคม” รายงานจำนวนมากและการศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ยืนยันความกลัวอย่างถึงที่สุดของพวกเขา การศึกษาทางสถิติได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของครอบครัวกับความยากไร้ของสังคมซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าชาติกำลังเสื่อมถอย

ภายใต้บรรยากาศสังคมเช่นนี้ การพัฒนาเผ่าพันธุ์จึงเริ่มถูกมองว่ามีความสำคัญ เป้าหมายแรกก็คือเด็กซึ่งถือเป็นอนาคตของชาติ ดังปรากฏว่าในสมัยนายกรัฐมนตรีวิลเลียม อีวาร์ต แกลดสโตน (William Ewart Gladstone) และเบนจามิน ดิสเรลี รัฐได้มีการออกกฎหมายไม่ให้ใช้แรงงานเด็กที่มีอายุน้อยเกินไป, มีการผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาใน ค.ศ. 1870 (Education Act of 1870) ซึ่งทำให้การศึกษาระดับต้นถือเป็นการศึกษาภาคบังคับใน ค.ศ. 1880 อีกทั้งรัฐยังได้เข้าไปสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนที่ไม่ตีกรอบเรื่องศาสนามากขึ้น, ยกเลิกข้อห้ามไม่ให้พวกพวกคาทอลิกและโปรเตสแตนต์กลุ่มอื่นที่ไม่ใช่นิกายอังกฤษเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ใน ค.ศ. 1871, การออกพระราชบัญญัติใบอนุญาต (Licensing Act) เพื่อจำกัดการจำหน่ายสุรา ตามการรณรงค์ไม่ดื่มของมึนเมา (Temperance Movement) ของพรรคเสรีนิยม ซึ่งกฎหมายหลายฉบับได้มีการประกาศใช้มาอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่ช่วงต้นของคริสต์ศวรรษที่ 19 รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์สังคม และระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ฯลฯ[2*] นอกจากนั้น ในด้านการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปสังคม ปัญญาชนที่มี

---

[1] **Ibid**. p. 221.

[2] ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ข). **เล่มเดิม**. หน้า 136, 138.

[*] โดยควบคู่ไปกับประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์และชนชั้น เรื่องเพศ (sexual) คือประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างยิ่งในสังคมอังกฤษสมัยวิกตอเรียน ภายใต้ค่านิยมแบบวิกตอเรียนที่เน้นการควบคุม “ตัวตน” ให้เป็นไปตามวาทกรรมว่าด้วยเพศ การดูแลร่างกายให้แข็งแรงจึงเป็นค่านิยมที่ถูกให้ความสำคัญ ร่างกายที่แข็งแรงสื่อถึงสติปัญญาที่ดี และเป็นสัญลักษณ์ทางชนชั้น ทัศนะดังกล่าวถูกเชื่อมโยงเข้ากับค่านิยมแบบสังคมกรีกที่ให้ความสำคัญกับการดูแลร่างกาย อันเป็นอุดมคติของชนชั้นสูงและกลางของอังกฤษในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่

พื้นเพมาจากชนชั้นกลางยังได้มีการรวมตัวกันเพื่อศึกษาและหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ มีการก่อตั้งสมาคมเฟเบียน (Fabian Society) ซึ่งมีแนวทางแบบสังคมนิยม แต่เน้นการปฏิรูปสังคมแบบค่อยเป็นค่อยไปใน ค.ศ. 1884[1] ทั้งนี้อาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า ชนชั้นสูงและกลางของอังกฤษมีความเชื่อว่ามาตรการเหล่านี้จะช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของชนชั้นล่างดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของประชากรอังกฤษในระยะยาว กระนั้นก็ตาม กระแสตื่นกลัวการเสื่อมถอยทางพันธุกรรมถูกเร่งเร้าให้รุนแรงขึ้นในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ สงครามโลกครั้งที่ 1 อันที่นำมาซึ่งความตายของเยาวชน (ผิวขาว) ชาวอังกฤษผู้มีความเหมาะสมที่สุด ได้ทำให้สถานการณ์ดังกล่าวถูกมองในฐานะที่เป็นหายนภัยทางพันธุกรรม[2]

ทัศนะเรื่องพันธุกรรมจึงมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 กระทั่งกลายเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปรับผิดชอบสิ่งที่ถูกเชื่อว่าเป็นตัวกำหนดอนาคตของชาติ ปรากฏความพยายามที่จะเข้าไปจัดการให้เกิดการสร้างประชากรที่มีคุณภาพ โดยการควบคุมการเพิ่มของประชากรชั้นล่างซึ่งชนชั้นสูงและกลางของอังกฤษเชื่อว่าเป็นพวกที่มีลักษณะทางพันธุกรรมไม่พึงประสงค์ ความสำเร็จในการทำหมัน (sterilization) ทำให้มาตรการดังกล่าวได้รับการพิจารณาว่าเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับประชาชน เพราะรัฐไม่ต้องใช้งบประมาณมากในการดำเนินการ โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในทศวรรษ 1930 อนึ่ง แม้ว่ามาตรการเช่นการคุมกำเนิดและการทำแท้งในอังกฤษจะถูกต่อต้านโดยฝ่ายคาทอลิกและพรรคแรงงาน (Labour Party) เนื่องจากในทัศนะของพวกคาทอลิกนั้นการคุมกำเนิดถือเป็นการละเมิดความเชื่อทางศาสนา ในขณะที่พรรคแรงงานมองว่าชนชั้นแรงงานคือกลุ่มเป้าหมายของพรรคจึงไม่ต้องการขัดใจคนเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษ 1940 กฎหมายการทำหมันได้ประกาศใช้ในหลายประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา (ใช้ใน 30 รัฐ) แคนาดา (3 มณฑล) และเยอรมนี ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของลัทธิดาร์วินและความคิดเรื่องการปรับปรุงพันธุศาสตร์[3]

[ต่อ] 19 นอกจากนั้น การดูแลร่างกายให้แข็งแรงด้วยการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬายังได้รับการอธิบายว่า เป็นสิ่งที่ช่วยทดแทนความต้องการทางเพศของมนุษย์ ในแง่นี้ การออกกำลังจึงมีส่วนสนับสนุนมาตรการควบคุมทางเพศซึ่งเชื่อมโยงไปถึงประเด็นปัญหาด้านประชากรศาสตร์ กล่าวคือ จำนวนประชากรอังกฤษที่เพิ่มอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะชนชั้นล่างได้รับการอธิบายว่าเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขเหตุเพราะคนเหล่านี้มักมีบุตรเร็ว และยังส่งผลกระทบต่อสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากรัฐต้องเข้ามารับผิดชอบคนที่มีการศึกษาต่ำจำนวนมาก ประเด็นดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับนโยบายควบคุมอัตราการเพิ่มประชากรในหมู่ชนชั้นล่างโดยผ่านมาตรการควบคุมทางศีลธรรม (moral restraint) ที่เสนอโดยทอมัส มัลทัส

[1]ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ก). **เล่มเดิม**. หน้า 223-226.

[2]Diane B. Paul. (2003). **op. cit**. p. 229.

[3]**Ibid**. pp. 230-235.

อนึ่ง พึงสังเกตว่าแนวโน้มของการที่รัฐเข้ามามีบทบาทจัดการแก้ไขปัญหาประชากรนั้นได้ดำเนินควบคู่ไปกับการเติบโตของความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมซึ่งขึ้นมามีบทบาทอย่างสำคัญในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 กระแสความต้องการรัฐแบบสวัสดิการ (welfare state) ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กระตุ้นให้รัฐบาลที่นำโดยพรรคแรงงานปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐที่เน้นแนวทางเสรีนิยมแบบคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยหันมาให้ความสำคัญกับการวางแผนงานขนาดใหญ่เพื่อพัฒนาสังคม ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดวิศวกรทางสังคม (social engineering) ที่กำลังแพร่หลายอยู่ในระยะเวลาดังกล่าว ในการนี้รัฐได้เข้าไปมีบทบาทรับผิดชอบในการควบคุมดูแลวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านสุขภาพและการศึกษา[1]

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ความคิดและงานเขียนของดาร์วินจึงสะท้อนถึงสมมติฐานที่เป็นแบบแผนสำหรับคนในยุคเดียวกันหรือชนชั้นเดียวกับเขา ทุกเรื่องที่ดาร์วินพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความกังวลในคุณค่าของแรงกดดันทางประชากรและการสืบมรดก, ความเป็นธรรมชาติของการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ, การขยายอำนาจของชาวยุโรปอันเป็นปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ฯลฯ สามารถพบได้ในงานเขียนของทอมัส มัลทัส, เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์, อัลเฟรด วัลเลซ, ฟรานซิส กัลตัน, วอลเตอร์ แบจเจ็ต (Walter Bagehot) รวมถึงนักทฤษฎีสังคมรายอื่นเช่นเดียวกัน

สรุปท้ายบท

กล่าวได้ว่านอกเหนือจากความคิดของชาลส์ ดาร์วิน ซึ่งผูกอยู่กับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของอังกฤษเป็นหลักแล้ว ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของพวกนักจัดประเภทเผ่าพันธุ์จำนวนมากมีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญในภาคพื้นทวีปยุโรป บรรดานักจัดประเภทเหล่านี้คิดว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอำนาจที่อยู่ใต้แรงผลักของเผ่าพันธุ์ (racial forces) ทั้งรอเบิร์ต นอกซ์, อาทูร์ เดอ โกบิโน, คาร์ล โฟกต์ (Carl Vogt, 1817-1895) นักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมัน และรวมถึงพวกที่มีทัศนะสุดโต่งต่อความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ดังเช่น เจมส์ ฮันต์ต่างยินดีต้อนรับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่ากับเป็นเครื่องพิสูจน์ทฤษฎีหรือความคิดของพวกเขา อย่างไรก็ตาม ควรกล่าวด้วยว่า มีนักวิชาการร่วมสมัยบางท่านที่ให้ความสำคัญกับเงื่อนไขภายในสังคมอังกฤษในฐานะที่เป็นปัจจัยกำหนดลัทธิเผ่าพันธุ์นิยมของชาวอังกฤษ ดักลาส ลอริเมอร์ (Douglas Lorimer) ผู้ศึกษาอิทธิพลของเงื่อนไขภายนอกสังคมอังกฤษที่มีต่อความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ให้ความเห็นว่า แม้เหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายนอกเกาะอังกฤษ เช่น สงครามกับจีน [สงครามฝิ่น (Opium War, 1842)]

---

[1]ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2548ข, ตุลาคม-ธันวาคม). **เล่มเดิม**. หน้า 137-138.

สงคราม ไครเมีย (Crimean War, 1853-1856) การกบฏของชาวอินเดีย สงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา การลุกฮือของชาวจาไมกาใน ค.ศ. 1865 จะได้ให้สมมติฐานเบื้องต้นสำหรับการสร้างทฤษฎีการจัดประเภทเผ่าพันธุ์ในหมู่ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ และยังเป็นสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงในสำนึกเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษ รวมถึงชาวยุโรปชาติอื่นอย่างมีนัยยะสำคัญ กระนั้นก็ตาม ลอริเมอร์สรุปว่า ความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมอังกฤษนั้นเองที่มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มพูนของความรู้สึกตระหนักในเผ่าพันธุ์ เขาเห็นว่าแม้ความคิดเผ่าพันธุ์นิยม (ในคริสต์ศตวรรษที่ 19) จะเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ทศวรรษ 1850 ก็ตาม แต่จนกระทั่งในระยะทศวรรษ 1870 ถึง 1880 แล้วนั่นเอง ที่ความคิดดังกล่าวได้ถูกทำให้กลายเป็นรูปธรรม ลอริเมอร์อ้างถึงจุดเปลี่ยนของทัศนคติทางเผ่าพันธุ์จากลักษณะที่เป็นการตอบสนองในเชิงให้ความสำคัญแก่ชาติพันธุ์ของตนเอง (ethnocentric response) ในระยะแรก มาสู่ลักษณะที่เน้นเรื่องเผ่าพันธุ์อย่างเปิดกว้าง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของจักรวรรดิอังกฤษเท่านั้น แต่ยังสื่อถึงทัศนคติแบบใหม่ที่มีต่อสถานะทางเผ่าพันธุ์ซึ่งปรากฏขึ้นภายในสังคมอังกฤษเองด้วย[1]

นอกจากนั้น ยังพึงสังเกตว่าจักรวรรดิอังกฤษในระยะทศวรรษ 1860 ยังคงไม่ใช่สมัยของการขยายอำนาจภายใต้อิทธิพลความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์นิยมเป็นตัวชี้นำ อันเป็นลักษณะของลัทธิจักรวรรดินิยมในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดังเห็นได้จากรัฐมนตรีในรัฐบาลพรรคเสรีนิยมของนายกรัฐมนตรีวิลเลียม แกลดสโตนใน ค.ศ. 1868 หรือที่เรียกว่า “Great Ministry” นั้นบางส่วนก็ได้รับการพิจารณาว่ามีความรู้สึกต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม อาจกล่าวได้ว่า ลัทธิจักรวรรดินิยมของอังกฤษยังคงไม่มีความหมายในเชิงที่เป็นความคิดทางการเมืองในระดับประชาชนก่อนหน้าการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่สองของเบนจามิน ดิสเรลีจากพรรคทอรีในระหว่าง ค.ศ. 1874 ถึง ค.ศ. 1880 อีกทั้งไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าลัทธิจักรวรรดินิยมของอังกฤษและความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์สมัยวิกตอเรียนนั้นมีการเชื่อมโยงกันในทางใด ๆ แม้จะปรากฏชัดว่าอังกฤษในช่วงเวลานี้เป็นสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากโดยเฉพาะในมิติด้านสังคม เช่น โอกาสในการเข้าเรียน หนังสือที่ขยายตัวกว้างขวาง อัตราการรู้หนังสือของชาวอังกฤษที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การผลิหน่อของวรรณกรรมสำหรับประชาชน (popular literature)[2] ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการให้มีระบบการจัดการศึกษาขั้นต้นระดับชาติตามพระราชบัญญัติการศึกษา ค.ศ. 1870 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีส่วนทำให้ความคิดเรื่องความสูงส่งของเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซัน และอัตลักษณ์แห่งชาติอังกฤษขยายตัวสู่ความนึกคิดของคนระดับล่างของสังคมอย่างกว้างขวางนี้จะเริ่มปรากฏผลชัดเจนเมื่อเข้าสู่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

---

[1]Douglas Lorimer. (1978). **Colour, Class and Victorians: English Attitudes to the Negro in the Mid-Nineteenth Century**. pp. 15-16, 208., quoted in Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 78.

[2]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 77-78.

โดยสรุป เมื่อพิจารณาจากความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของนักวิทยาศาสตร์ นักชาติพันธุ์วิทยา และผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ดังที่ได้เสนอมา จะเห็นได้ว่าความพยายามที่จะจัดกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ด้วยเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์เริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 แม้ว่าผู้ศึกษาเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาในช่วงแรกมีทัศนะแบบยึดเอายุโรปเป็นศูนย์กลางในการสำรวจกลุ่มชนที่แตกต่างกันในส่วนต่าง ๆ ของโลก แต่โดยทั่วไปแล้วคนเหล่านี้ยอมรับทฤษฎีเรื่องการมีต้นกำเนิดร่วมกันของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ กิจกรรมหลักของชาติพันธุ์วิทยาคือการแกะรอยความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ โดยผ่านสาแหรกที่สืบเนื่องมาจากภาษาศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ (historical philology) จนกระทั่งเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในการศึกษาทางธรณีวิทยา ชีววิทยา การแพทย์ กายวิภาคศาสตร์ และในอีกหลายสาขาวิชาได้ทำให้คำอธิบายเกี่ยวกับที่มาความแตกต่างของมนุษยชาติของชาวตะวันตกมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น และส่งผลให้ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทัศนะแบบเดิมถูกท้าทายมากขึ้นจากผู้ศึกษาทฤษฎีเรื่องเผ่าพันธุ์ในแนวทางวิทยาศาสตร์แบบใหม่ โดยเฉพาะจากทฤษฎีชีววิทยาของชาลส์ ดาร์วิน และการกำเนิดของศาสตร์ด้านมานุษยวิทยากายภาพ (physical anthropology)[1] ภายใต้แนวทางการศึกษานี้การศึกษาโครงสร้างร่างกายมนุษย์ เช่น ขนาดกระดูกส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะกะโหลกมนุษย์นั้นถูกให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจประเด็นเรื่องความแตกต่างในเผ่าพันธุ์มนุษย์ นักวิทยาศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เชื่อว่าขนาดและรูปทรงกะโหลกมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ คือเกณฑ์ที่ดีที่สุดสำหรับบ่งชี้ระดับความฉลาดและศีลธรรมของมนุษย์ กะโหลกของเผ่าพันธุ์ที่มีขนาดใหญ่ และรูปทรงยาวสามารถบรรจุปริมาณสมองได้มากแสดงถึงระดับความเจริญของเผ่าพันธุ์ นักวิทยาศาสตร์บางรายให้คำอธิบายว่าความแตกต่างในลักษณะกะโหลกของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์เกี่ยวพันกับการจัดแบ่งเผ่าพันธุ์ตามสภาพภูมิศาสตร์หรือปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ขณะที่บางรายโต้แย้งว่ารูปทรงกะโหลกเป็นคุณลักษณะที่ถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไปเท่านั้น[2]

อย่างไรก็ตาม แม้บทบาทของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการสร้างบรรทัดฐานทางความรู้เพื่อจำแนกเผ่าพันธุ์จะเพิ่มสูงขึ้นในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายใต้กระบวนทัศน์แบบวิวัฒนาการ ทว่าความเชื่อถือที่มีต่อภาษาในฐานะสิ่งแสดงออกถึงแก่นสารภายในของแต่ละชนชาติหรือเผ่าพันธุ์นั้นยังคงมีอิทธิพลอย่างต่อเนื่องกระทั่งเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยผ่านอิทธิพลทางด้านภูมิปัญญาของนักปราชญ์และนักเขียนคนสำคัญ ซึ่งวิธีคิดของหลายคนสามารถสืบรากได้ถึงกระแสคิดแบบจินตนิยมของเยอรมัน ซึ่งมีกรอบการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ และการแพร่กระจายของภาษาและวัฒนธรรมจากจุดกำเนิด ณ สถานที่หรือกลุ่มเผ่าพันธุ์หนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง

---

[1]Charles Hirschman. (2004). **op. cit**. pp. 393-394.; and Robert J.C. Young. (1995b). **op.cit**. pp. 65-66.

[2]Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **op. cit**. pp. 260-261, 264, 277-278, 283.

ตัวอย่างคำอธิบายความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวยุโรปในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังคงไม่มีความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน การที่ไม่มีคำอธิบายความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ที่ชัดเจนที่สุดเพียงหนึ่งเดียวส่งผลให้การถกเถียงในองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นไปอย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว ความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ที่ถูกใช้โดยทั่วไปในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังมีความไม่ชัดเจนและถูกใช้ปะปนกันอย่างสับสน โดยเฉพาะในประเด็นความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรม[1] ในระดับความเข้าใจของคนทั่วไป ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์มีความหมายถึงประเภทของคนที่เกิดการจำแนกความแตกต่างทางกายภาพ เช่น สีผิว หน้าตา โดยที่ความแตกต่างดังกล่าวเกี่ยวพันกับความแตกต่างด้านพฤติกรรม รวมถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้คนซึ่งมีที่มาจากหรือกำเนิดในแต่ละภูมิภาคของโลก ความแตกต่างนี้สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มได้ในจำนวนแน่นอน และแต่ละกลุ่มต่างมีคุณสมบัติประจำกลุ่มที่ถาวรไม่เปลี่ยนแปลง[2]

อย่างไรก็ตาม ในมิติทางวิชาการของพัฒนาการด้านความรู้ทางด้านเผ่าพันธุ์ จะเห็นได้ว่านักวิทยาศาสตร์และนักชาติพันธุ์วิทยาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เขียนงานเรื่องเผ่าพันธุ์มีแนวโน้มที่จะให้คำอธิบายเกี่ยวกับเชื้อสายเผ่าพันธุ์โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ ประการแรก เผ่าพันธุ์เป็นสิ่งมีอยู่จริงสามารถพิสูจน์ได้อย่างเป็นภววิสัย (objective) การแบ่งแยกในหมู่มนุษยชาติเป็นสิ่งที่ปรากฏตามธรรมชาติเป็นปกติ ประการที่สอง มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างเผ่าพันธุ์ (ในเชิงชีววิทยา) และปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ [เช่น เผ่าพันธุ์ในฐานะที่เป็นกรอบ (form) ของการกระทำ/กิจกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวัฒนธรรม โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังขยายไปสู่ความสำเร็จของวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ] ประการที่สาม ด้วยเหตุดังนี้ เผ่าพันธุ์จึงเป็น “วิภาค” หรือการจำแนกประเภททางวิทยาศาสตร์ที่มีความสมเหตุผล สามารถใช้อธิบายและทำนายพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ เกณฑ์ที่ใช้ระบุเผ่าพันธุ์ได้รับการจัดแบ่งโดยลักษณะหน้าตา สีผิว รูปทรงและขนาดกะโหลก ความหยาบและสีของเส้นผม ยิ่งกว่านั้นความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ยังได้รับการพิจารณาอย่างเป็นสากลว่า เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความแตกต่างของกลุ่มคนทั้งในทางลักษณะทางศีลธรรมและสติปัญญา

โดยองค์ประกอบทั้งสามประการ ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของชาวยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จึงมีความหมายถึงคุณสมบัติทางกายภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และมีอิทธิพลกำหนดพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ซึ่งทำให้ความแตกต่างทางกายภาพของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ถูกอธิบายว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความแตกต่างในด้านพฤติกรรม ไมเคิล แบนตันเสนอว่าจาก

---

[1]Douglas A. Lorimer. (1996). Race, Science and Culture: Historical Continuities and Discontinuities, 1850-1914. In **Victorians and Race.** edited by Shearer West. pp. 14, 16.

[2]Charles F. Keyes. (2002, November). **op. cit**. p. 1166.; and Michael Banton. (1977). **op. cit**. p. 5.

อิทธิพลของทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินและความก้าวหน้าในความรู้ทางด้านพันธุศาสตร์ได้ส่งผลให้ความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ในช่วงเวลานี้มีนัยความหมายตรงกับคำว่าซับสปีชีส์ (subspecies) หรือสายพันธุ์ย่อย อันเป็นความหมายที่แตกต่างจากความหมายในเชิงการสืบสายแบบเส้นตรง (lineage) และชนิด/ประเภท (type) ที่เคยมีมาแต่เดิม[1] และโดยนัยยะดังกล่าว เผ่าพันธุ์ของ “คนอื่น” ในสายตาของชาวยุโรปจึงมีฐานะเป็นกลุ่มคนที่แตกต่างจากตนเองทางชีววิทยา ศีลธรรม และสติปัญญา ทั้งนี้ ความเปลี่ยนแปลงในกระแสความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในโลกภูมิปัญญาตะวันตกที่ได้กล่าวมาตลอดทั้งบทจะมีส่วนสำคัญในการวางกรอบการตีความปรากฏการณ์ที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษต้องเผชิญในพม่า รวมถึงผลกระทบที่มีต่อการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนโดยคนเหล่านี้ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

อนึ่ง ควรบันทึกในที่นี้ด้วยว่าแม้นักวิทยาศาสตร์ ผู้ศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยา รวมถึงปราชญ์แขนงอื่นในระยะตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 จะให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อการจำแนกและจัดประเภทมนุษย์ชาติออกเป็นเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ไม่เสมอไปที่คนเหล่านี้จะเป็นผู้สนับสนุนลัทธินิยมเผ่าพันธุ์ หรือส่งเสริมการกดขี่เผ่าพันธุ์อื่นที่ไม่ใช่ผิวขาว ดังเห็นได้ว่าแม้นักวิทยาศาสตร์ นักชีววิทยา เช่น บลูเมนบัค กูวิเยร์ จะเสนอเกณฑ์การจัดแบ่งทางเผ่าพันธุ์ แต่คนเหล่านี้รวมถึงบุคคลสำคัญมุ่งเน้นการศึกษาด้านวัฒนธรรมดังเช่น แฮร์เดอร์ พี่น้องตระกูลฮุมโบลต์ และโยฮันน์ โวลฟ์กัง เกอเท (Johann Wolfgang Goethe, 1749-1832) ต่างตระหนักถึงอันตรายของการใช้เกณฑ์ดังกล่าว และเชื่อว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ทุกสปีชีส์มีเอกภาพในระดับสารัตถะ[2]

---

[1] Idem. (1998). **op. cit**. p. 112.

[2] Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **op. cit**. p. 259

บทที่ 3
จาก “มหานคร” สู่ “ชายขอบจักรวรรดิ”
ชีวิตและทัศนคติของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่า

ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้อภิปรายถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายของมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในบริบทของประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาตะวันตก, ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เผ่าพันธุ์กับเรื่องเล่าในวัฒนธรรมอังกฤษ โดยเฉพาะเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันกับเผ่าพันธุ์นอร์แมน หรือความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์อารยันกับยิวซึ่งถูกอธิบายในระนาบของมโนทัศน์อารยธรรม, ความเกี่ยวพันระหว่างมโนทัศน์เผ่าพันธุ์กับลัทธิล่าอาณานิคมและจักรวรรดินิยม, อิทธิพลของทฤษฎีวิวัฒนาการของชาลส์ ดาร์วิน ลัทธิดาร์วินทางสังคม และกระแสการเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงพันธุกรรม (eugenic movement) ที่ครอบงำบรรยากาศทางการเมือง-ภูมิปัญญาของอังกฤษตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตลอดจนถึงบทบาทของนักปราชญ์ชาวยุโรปคนอื่นในการสร้างความหมายแก่มโนทัศน์เผ่าพันธุ์ และในทางกลับกันคืออิทธิพลของมโนทัศน์ดังกล่าวที่มีต่อทัศนะทางการเมือง-สังคมของพวกเขา ซึ่งรวมถึงอิทธิพลต่อกระแสความคิดของคนส่วนมากในสังคมอังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการตอบประเด็นคำถามสำคัญในบทนี้ คือ การรับรู้สภาวะการธำรงชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมีรูปแบบและลักษณะเช่นไร ถูกกำหนดจากปัจจัยใดบ้าง และส่งผลอย่างไรต่อการทำความเข้าใจคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่า

นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ในความหมายกว้างหมายถึงชาวอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติงานด้านการปกครองในพม่า ซึ่งประกอบด้วยนายทหาร ข้าราชการพลเรือน รวมถึงลูกจ้างของรัฐบาลอาณานิคมที่ถูกว่าจ้างให้มาปฏิบัติงานที่ใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในพม่า เช่น เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่โบราณคดี ขณะที่ในความหมายแคบ นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในการวิจัยนี้หมายถึงกลุ่มคนที่เรียกว่า “ข้าราชการพลเรือนอินเดีย” (The Indian Civil Service ต่อไปจะใช้ตัวอักษรย่อ ICS) สำหรับการวิเคราะห์โลกทัศน์และการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งจะดำเนินต่อไปจากนี้นั้น ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับ ICS เป็นหลัก เนื่องจากการที่ ICS คือนักบริหารอาณานิคมกลุ่มสำคัญที่มีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เกี่ยวกับพม่า อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงนักบริหารอีกสองกลุ่ม คือ นายทหารและลูกจ้างของรัฐบาลอาณานิคม ด้วยตามความเหมาะสม โดยไม่จำแนกการวิเคราะห์ออกไปต่างหาก ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ว่า บุคคลเหล่านี้มีฐานคติร่วมบางประการซึ่งควรจะกล่าวถึงไปพร้อมกัน นอกจากนั้นผู้วิจัยยังหลีกเลี่ยงการวิเคราะห์นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเป็นรายบุคคลในรูปแบบการพรรณนาชีวประวัติ เว้นแต่ในกรณียกตัวอย่างเพื่อประกอบการวิเคราะห์ การวางกรอบการวิเคราะห์เช่นนี้เนื่องด้วยว่าผู้วิจัยมีเจตนาต้องการทำ

ความเข้าใจภาพแทนคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าโดยผ่านการรื้อฟื้น สืบหาวิธีการ และขั้นตอนที่กลุ่มนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ในฐานะองค์ประธานที่แสดงบทบาทเป็นผู้กระทำการของระบอบอาณานิคม ได้ให้ความหมายต่อคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มและรวมถึงความเป็นพม่า

1. ใครคือข้าราชการพลเรือนอินเดีย?

> "We export two chief kinds of Englishmen. [The great majority] assert their aloofness. They impress the peoples among whom they live by giving them an example of the foreigner apart. [A few] feel deeply the influence of the native people, and try to adjust themselves to its spirit."
>
> T.E. Lawrence, 'Introduction' to Charles Doughty, *Travels in Arabia Deserta* (1926)[1]

แม้อังกฤษได้เคยส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาปฏิบัติงานในพม่าตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในนามของบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) แต่การส่งนักบริหารเข้ามาปฏิบัติงานด้านการปกครองในพม่าอย่างเป็นทางการนั้นเริ่มขึ้นภายหลังการยึดดินแดนอะระกันและพื้นที่บางส่วนในเขตตอนล่างของพม่าเมื่อสิ้นสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งแรก (The First Anglo-Burmese War, 1824-1826) การที่แนวทางการบริหารอาณานิคมพม่าในช่วงแรกตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์เสรีนิยมและลัทธิการค้าเสรี ทำให้รัฐบาลอาณานิคมถูกคาดหวังว่าจะไม่ทำอะไรมากไปกว่ารักษาระเบียบบังคับใช้กฎหมาย จัดเก็บรายได้ และปล่อยให้ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อให้กลไกทางธรรมชาติสามารถดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ ความคิดดังกล่าวยังส่งผลต่อไปถึงแบบแผนการจัดแบ่งงาน โดยแผนกงานถูกจัดแบ่งเป็น 3 ฝ่ายคือ การเมือง (และการทูต) การบริหาร และการศาล[2] ในทางเดียวกัน หน้าที่หลักของนักบริหารอาณานิคมก็สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านคือ การเมือง การจัดเก็บรายได้ และด้านยุติธรรม[3]

โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหน้าที่อาณานิคมที่ปฏิบัติงานในพม่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ (Class) คือ 1) เจ้าหน้าที่ระดับบน (Class I) ที่รับผิดชอบการบริหารอาณานิคมในระดับนโยบายและทำหน้าที่ปกครองเจ้าหน้าที่ระดับล่างลงไป 2) เจ้าหน้าที่ระดับกลาง (Class II) ซึ่งส่วนใหญ่คือนักบริหารชาวอังกฤษที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ต่าง ๆ และ 3) เจ้าหน้าที่ระดับล่างที่เป็นลูกจ้างชาวอินเดียและคนพื้นเมืองที่จัดจ้างภายในอาณานิคมแต่ละท้องที่ อย่างไรก็ตามจากความไม่พร้อมในด้านกำลังคน ประกอบกับอำนาจบริหารอาณานิคมส่วนหนึ่งยังอยู่ในอาณัติของบริษัทอินเดียตะวันออก ทำให้การปกครองดินแดนแห่งใหม่ในระยะแรกจำเป็นต้องพึ่งพา

---

[1] Clive Dewey. (1993). **Anglo-Indian Attitudes: The Mind of the Indian Civil Service**. p. 1.

[2] L.S.S. O'Malley. (1965). **The Indian Civil Service 1601-1930.** p. 160.

[3] F.S.V. Donnison. (1953). **Public Administration in Burma: A Study of Development During the British Connexion**. p. 15.

เจ้าหน้าที่การทหารเป็นกำลังหลัก และดึงเจ้าหน้าที่พลเรือนอีกจำนวนหนึ่งจากมณฑล (province) อื่น ๆ (ส่วนใหญ่จากเบงกอล) สภาพการณ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปเมื่อรัฐสภาอังกฤษมีคำสั่งให้ยกเลิกหน้าที่ด้านการปกครองของบริษัทอินเดียตะวันออกและการปฏิรูปกองทัพอินเดียในทศวรรษ 1850 ซึ่งส่งผลให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติด้านบริหารงานในพม่าถูกกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของฝ่ายพลเรือนเป็นสำคัญ

1.1 ภูมิหลังทางสังคม

ICS* คือกลุ่มชนชั้นนำจำนวนน้อย (สูงสุดราว 1300 คน) ที่เป็นกำลังสำคัญที่สุดในระบบการบริหารงานอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ (British India) ทั้ง 225 เขต หน้าที่หลักคือการปกครองเจ้าหน้าที่ระดับล่างในโครงสร้างการบริหาร ในระยะแรก คนเหล่านี้เกือบทั้งหมดคือชาวอังกฤษซึ่งมีภูมิหลังมาจากชนชั้นสูงและกลางระดับบน (upper-middle class) ของสังคมอังกฤษในแถบภาคตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะอังกฤษและสกอตแลนด์ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนประจำ (public school) ในเมืองแม่ จากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดหรือมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เพื่อเข้ารับราชการ[1]

ในระยะครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 การจัดจ้างและแต่งตั้งบุคคลเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ของบริษัทอินเดียตะวันออกยังไม่มีระเบียบการคัดเลือกบุคคลที่รัดกุม แต่ถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขเรื่องการนับถือนิกายศาสนา สถานะทางสังคม และความอาวุโส ทั้งนี้ แม้ว่าในแง่หลักการเจ้าหน้าที่ของบริษัทถูกคาดหวังว่าต้องมีความสามารถสูง ทั้งความรู้ทั่วไปในการบริหาร อาทิ ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาคลาสสิก (กรีก-ละติน) และภาษายุโรปสมัยใหม่ กฎหมายทางศาสนาอิสลามและฮินดู ประวัติศาสตร์ของอนุทวีปอินเดีย และความรู้พิเศษในพื้นที่ที่ทำงาน คือความรู้เกี่ยวกับภาษาตะวันออก (อาราบิก สันสกฤต เปอร์เซีย เป็นต้น) อีกทั้งในทางปฏิบัติก็มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอบรมโดยรัฐ และโรงเรียนกวดวิชาของเอกชนขึ้นในสหราชอาณาจักรเพื่อให้การศึกษาแก่ผู้ต้องการเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ดี ช่องโหว่ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจในการคัดเลือกใช้เป็นช่องทางในการรับฝากบุตรหลานของผู้มีอำนาจ เจ้าที่ดิน

---

*ก่อน ค.ศ. 1855 เรียกว่า Covenanted Civil Service อนึ่ง หลังการแยกพม่าออกจากอินเดียใน ค.ศ. 1937 เจ้าหน้าที่ ICS ที่ปฏิบัติงานในพม่าถูกเปลี่ยนชื่อเป็น Burma Civil Service Class I (BCS Class I)

[1]John W. Cell. (1999). Colonial Rule. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. edited by Judith M. Brown, and Wm. Roger Louis. pp. 233-234.

และเจ้าหน้าที่เดิมเข้าทำงาน หรือขายตำแหน่งงานให้แก่ผู้มีฐานะเช่นนายธนาคารและตระกูลพ่อค้าวาณิชย์[1]

การปรับปรุงระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ ICS เริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมนับจากการปฏิรูปบริษัทอินเดียตะวันออกใน ค.ศ. 1853 [ซึ่งตามมาด้วยการปฏิรูปการปกครองภายหลังเหตุการณ์กบฏอินเดีย (Indian Mutiny) ใน ค.ศ. 1857 และการยกเลิกหน้าที่ด้านปกครองของบริษัทอินเดียตะวันออกใน ค.ศ. 1858] โดยมีการกำหนดให้ผู้สมัครเข้าเป็น ICS จะต้องจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยด้วยเกียรตินิยมและผ่านการสอบแข่งขันแบบเปิดที่เข้มงวดซึ่งจัดขึ้นปีละครั้งที่กรุงลอนดอน [ต่อมาขยายการจัดสอบไปที่เมืองอัลลาหะบัด (Allahabad) ในอินเดีย][2] การเปลี่ยนแปลงระเบียบการคัดเลือกได้ทำให้การสอบผ่านเข้าเป็น ICS ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นทั้งเรื่องของชนชั้นและความสามารถ กระทั่งกลายเป็นกลุ่มคนที่มีสถานะทางสังคมพิเศษและโดดเด่น แตกต่างจากชาวอังกฤษส่วนใหญ่ในยุคสมัยเดียวกันที่เลี้ยงชีพด้วยการขายแรงงานในโรงงานหรือทำเกษตรกรรม และมีเพียงความรู้เบื้องต้นในระดับอ่านออกเขียนได้หรืออาจไม่มีเลย

การที่เจ้าหน้าที่ ICS ทั้งหมดล้วนเป็นผู้มีการศึกษาดีและต้องผ่านขั้นตอนการสอบแข่งขันทั้งในระดับของการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยและระดับของการเข้ารับราชการ ได้ทำให้การสอบแข่งขันคือสัญลักษณ์ที่เป็นหัวใจของความเป็นเจ้าหน้าที่ ICS[3] บุคคลคนเหล่านี้ยังได้รับการยกย่องในฐานะกลุ่มคนผู้ทำหน้าที่ปกปักษ์รักษาจักรวรรดิอังกฤษ (Guardian Class, Competition-Wallahs) ด้วยเหตุนี้ การเป็นเจ้าหน้าที่ ICS จึงมีเกียรติสูงโดยเฉพาะหากได้ปฏิบัติงานในอาณานิคมอินเดียซึ่งเปรียบเสมือนอัญมณีที่ประดับอยู่บนมงกุฎกษัตริย์อังกฤษ ชาวอังกฤษโดยทั่วไปรับรู้ว่า ความกล้าหาญ มั่นใจ และมีวินัยต่อตนเองคือภาพลักษณ์ที่เด่นชัดของบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ ICS ยิ่งกว่านั้นยังเป็นอาชีพที่มีรายได้และบำนาญสูง* และทำให้มีโอกาสได้ใช้ชีวิตท่องเที่ยวใน

---

[1]Bernard S. Cohn. (1966). Recruitment and Training of British Civil Service in India, 1600-1860. In **Asian Bureaucratic Systems: Emergent from the British Imperial Tradition**. edited by Ralph Braibanti. pp. 103-106, 111, 116-126.

[2]L.S.S. O'Malley. (1965). **op. cit.** pp. 208-209.; F.S.V. Donnison. (1953). **op. cit**. pp. 24-25.; and Bernard S. Cohn. (1966). **op. cit.** p. 138. อนึ่ง ภายหลังการปฏิรูป ค.ศ. 1923 จึงมีการคัดเลือก ICS จากชาวพม่ามากขึ้น (Harvey. 1945: 31; Donnison. 1953: 44)

[3]James F. Guyot. (1966). Bureaucratic Transformation in Burma. In **Asian Bureaucratic Systems: Emergent from the British Imperial Tradition**. edited by Ralph Braibanti. p. 367.

*เจ้าหน้าที่ ICS ซึ่งเริ่มปฏิบัติงานเมื่ออายุได้ 20 ปีเล็กน้อยในตำแหน่งผู้ช่วยข้าหลวงจะได้รับเงินราว 300 ปอนด์ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราส่วน 2 เท่าของค่าจ้างโดยเฉลี่ยของหมอสอนศาสนา และเป็นอัตราส่วนหกเท่าของค่าแรงของแรงงานในภาคเกษตรกรรม และจะได้รับเงินราว 1,600 ถึง 2,400 ปอนด์ในช่วงปลายอายุ 30 ปีเมื่อเขาได้รับผิดชอบเขตปกครอง (ผู้ว่าการแขวง) เป็นครั้งแรก ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ ICS ยังสามารถคาดว่าอาจได้รับเงิน

ดินแดนตะวันออกอีกด้วย คำเปรียบเปรยที่แสดงถึงภาพลักษณ์ทั่วไป (popular image) ของการเป็น ICS ในดินแดนอาณานิคมอินเดียซึ่งเจ้าหน้าที่ ICS มักมองตัวเองก็คือ “ตรวจชำระคดีก่อนอาหารเช้า, ตรวจแก้ไขบันทึกเรื่องที่ดินก่อนอาหารเที่ยง, ไปยิงเสือสักตัวสองตัวก่อนอาหารค่ำ, เขียนโคลงละตินก่อนอาบน้ำเย็น และเข้าแคมป์นอน”[1] คำเปรียบเปรยดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่น่าหลงใหล สูงส่ง น่าภาคภูมิใจของการเป็นเจ้าหน้าที่ ICS

1.2 ชีวิตจริงในอาณานิคม

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้วชีวิตของเจ้าหน้าที่ ICS ในดินแดนอาณานิคมค่อนข้างห่างไกลจากภาพลักษณ์ที่นิยมกล่าวกัน หากพิจารณาในแง่ทฤษฎีรัฐธรรมนูญ (constitutional theory) เจ้าหน้าที่พลเรือนก็คืออุปกรณ์ที่สนองตอบต่อนโยบายที่ผู้มีอำนาจที่อังกฤษกำหนดขึ้นโดยผ่านสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจนและระบบการรายงานผลอันเข้มงวด โครงสร้างการบริหารอาณานิคมอินเดียในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 อาจสามารถแบ่งเป็นลำดับขั้นโดยคร่าวได้ดังนี้ นับจากจุดเริ่มต้นในระดับท้องที่คือผู้ช่วยข้าหลวง (Assistant Commissioner) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่พลเรือนระดับล่างสุดที่ปฏิบัติงานโดยรับคำสั่งจากรองข้าหลวง (Deputy Commissioner) รองข้าหลวงจะปฏิบัติงานภายใต้คำแนะนำของข้าหลวง (Commissioner) และข้าหลวงจะรับคำสั่งจากผู้สำเร็จราชการ (Governor) ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดประจำมณฑลโดยผ่านเจ้าหน้าที่เลขาธิการ (Secretaries) ที่ปฏิบัติงานในสำนักเลขาธิการประจำมณฑล (Provincial Secretariat) อีกต่อหนึ่ง รัฐบาลของแต่ละมณฑลต้องรับคำชี้แนะจากอุปราช (Viceroy) ซึ่งมีสถานะเสมือนตัวแทนของกษัตริย์ และคณะที่ปรึกษาของเขา โดยที่รัฐบาลอินเดียจะต้องเชื่อฟังข่าวสารที่ส่งมาจากกระทรวงกิจการอินเดีย (India office) หน่วยงานซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เสมียนจำนวนน้อยผู้ไม่เคยเห็นอินเดียและสภาผู้ชำนาญเรื่องอินเดียซึ่งทำงานนอกเวลา จากนั้นรัฐมนตรี (Secretary of State) จะจัดทำรายงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งต้องตอบคำถามต่อรัฐสภายามถูกซักถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยในดินแดนอาณานิคม[2]

จากโครงสร้างการบริหารที่กล่าวมานี้ การบริหารอาณานิคมอินเดียจึงดำเนินผ่านลำดับขั้นการสั่งการที่ซับซ้อนและขึ้นอยู่กับแนวนโยบายหลักของเมืองแม่อย่างยิ่ง และส่งผลให้เจ้าหน้าที่ระดับล่างไม่มีอิสระในการตัดสินใจหรือริเริ่มนโยบายด้วยตนเองในพื้นที่รับผิดชอบ การบริหารงาน

[ต่อ] สูงถึง 3,600 ปอนด์เมื่ออายุ 50 ปี ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เท่ากันหรือมากกว่ารายได้ต่อปีของผู้พิพากษาอาวุโสในอังกฤษ (Dewey. 1993: 5)

[1]Ann Ewing. (1982, June). Administering India: The Indian Civil Service. **History Today**. 32(6): 44.; Alyssa Phillips. (2005, Spring). Romance and Tragedy in Burmese History: A Reading of G.E. Harvey’s *The History of Burma*. **SOAS Bulletin of Burma Research.** 3(1): 4.

[2]Clive Dewey. (1993). **op. cit**. pp. 3-4.

จึงล่าช้า กระนั้นก็ดี เจ้าหน้าที่ ICS ซึ่งเป็นตัวแทนอำนาจของจักรวรรดิอังกฤษก็ถูกคาดหวังว่าจะสามารถปฏิบัติงานให้ลุล่วงตามนโยบายที่กำหนดโดยรัฐบาลและรัฐสภา ซึ่งในที่สุดทำให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญของการเป็นเจ้าหน้าที่ ICS คือความรับผิดชอบอันโดดเดี่ยว และกลายเป็นเงื่อนไขที่ผลักดันให้คนเหล่านี้ต้องใช้การตัดสินใจส่วนตัวเพื่อแก้ไขปัญหาประจำวัน แฟรงค์ สเวทนัม (Frank Swettenham) นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งปฏิบัติงานในอาณานิคมมาลายาได้กล่าวถึงระบบเจ้าหน้าที่ประจำการในมาลายาว่า “เจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษจะถูกส่งมายังประเทศที่คนผิวขาวไม่รู้จัก ที่ซึ่งทุกสิ่งที่ดูจะเป็นเรื่องผิดจะปรากฏให้เห็น ทั้งเป็นดินแดนที่ไม่มีขื่อมีแป ล้าหลัง ไร้การควบคุม อลหม่าน และถูกปกครองโดยผู้นำที่รวบอำนาจ ซึ่งทำให้คนขาวต้องลดทอนทุกอย่างให้เป็นคำสั่งตามแต่คำแนะนำเฉพาะหน้าที่เหมาะสม”[1] โดยเฉลี่ยแล้วสัดส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่ ICS กับประชากรของอาณานิคมอินเดียในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 คือ เจ้าหน้าที่ 1 คนต้องรับผิดชอบประชากรจำนวนราว 300,000 คน ภารกิจของคนเหล่านี้ครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การรวบรวมรายได้ การช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบทุพภิกขภัย การพัฒนาเกษตรกรรม การสร้างงานสาธารณะ การร่างกฎหมาย สืบสวนคดีอาชญากรรม ตัดสินคดีความ ออกตรวจตราพื้นที่ในความรับผิดชอบ ปราบปรามการต่อต้านหรือก่อกวนของคนพื้นเมือง เป็นต้น[2] ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ ICS ส่วนใหญ่ที่ถูกส่งไปประจำแขวง (district) ต้องทำงานหนักโดยไม่มีรางวัลตอบแทนเป็นพิเศษ (แม้ว่าจะมีเงินช่วยเหลือจำนวนหนึ่งสำหรับการปฏิบัติงานในภารกิจหรือเขตพื้นที่เฉพาะ) และยังมักถูกย้ายให้ไปประจำในพื้นที่หรือแผนกงานใหม่โดยไม่คำนึงถึงประสบการณ์บริหารในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้งานที่ปฏิบัติอยู่เดิมขาดความต่อเนื่อง[3]

ภายใต้ยุทธศาสตร์ทางการปกครองที่ว่า ในอินเดียนั้น การสอดส่องตรวจตราคือกุญแจแห่งการบริหารที่นำไปสู่ความก้าวหน้า นอกจากเจ้าหน้าที่ ICS ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการออกตรวจพื้นที่ในความรับผิดชอบแล้ว ภาระที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือจัดทำเอกสารรายงานผลการทำงานซึ่งเจ้าหน้าที่ ICS มักมองว่าเป็นงานหยุมหยิมและยังเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยที่ไม่มีใครได้อ่านเอกสารเหล่านี้อย่างจริงจัง นอกจากนั้น ธรรมเนียมในการเลื่อนชั้นยศก็เป็นไปตามระบบอาวุโสมากกว่าการพิจารณาจากความสามารถ จากการสำรวจของคณะกรรมการกิจการสาธารณะ (Public Services Commission) ใน ค.ศ. 1886 พบว่าเจ้าหน้าที่มักได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นจากความอาวุโสมากกว่าความสามารถซึ่งทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงมิใช่ผู้มีความสามารถหรือเข้าใจแนวทางการปกครองอาณานิคมอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับข้อมูลที่ได้จากคณะกรรมการฮอบเฮาส์ (Hobhouse Commission) ใน ค.ศ. 1909 ที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่จำนวนมากไม่สามารถพูดภาษาท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบ และมีความรู้น้อยเกี่ยวกับประเพณี วิถี

---

[1] John W. Cell. (1999). **op. cit.** pp. 233-234.

[2] Clive Dewey. (1993). **op. cit**. p. 3.

[3] L.S.S. O'Malley. (1965). **op. cit.** p. 75.

ชีวิต อุปนิสัยของคนพื้นเมืองที่ต้องปกครอง อีกทั้งยังออกสำรวจพื้นที่ไม่เพียงพอ[1] การที่ ICS เป็นองค์กรราชการที่มีลักษณะรวมอำนาจการตัดสินใจเข้าสู่ศูนย์กลางและเน้นการควบคุมผ่านสายการบังคับบัญชา หรือที่เจมส์ กูโยต์ (James Guyot) เรียกว่า “กรอบเหล็ก” ทำให้ถูกวิจารณ์ว่าคือที่มาของปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏความพยายามที่จะให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจจากเจ้าหน้าที่ระดับสูง เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการกระจายอำนาจ (Decentralization Commission) ใน ค.ศ. 1907 การจัดตั้งหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและจัดจ้างเจ้าหน้าที่เพิ่มเพื่อลดปริมาณงาน อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญเกิดขึ้น[2]

การที่ผู้มีอำนาจที่อังกฤษคาดหวังว่าเจ้าหน้าที่ ICS เหล่านี้ต้องเป็นตัวแทนที่ดีในการธำรงไว้ซึ่งระเบียบ ผลประโยชน์ และความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิอังกฤษ ได้ทำให้การลงมือปฏิบัติ การทำงานหนัก การวางตัว ภายในสถานการณ์ของดินแดนอาณานิคม ถูกจัดลำดับความสำคัญไว้ในระดับบนสำหรับแนวปฏิบัติหรือมาตรฐานความประพฤติในหมู่เจ้าหน้าที่ ICS และในทางเดียวกันก็ทำให้สัมฤทธิผลของการเป็นนักปฏิบัติ (pragmatist) คือมาตรฐานที่คนเหล่านี้พึงยึดถือ มากกว่าการเป็นนักคิด นักทฤษฎี นักอุดมคติ ฯลฯ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อเป้าหมายทางการปกครอง แม้ว่าหากพิจารณาจากภูมิหลังการฝึกฝนและผลิตผลทางภูมิปัญญาที่บุคคลเหล่านี้ได้สร้างสรรค์ไว้ (ดังจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า) ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ ICS ควรได้รับการพิจารณาในฐานะปัญญาชนเท่ากันหรือมากกว่าการเป็นนักปฏิบัติก็ตาม กล่าวได้ว่าไม่มีใครในอังกฤษ-อินเดียในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้องการถูกติดป้ายว่าเป็นนักทฤษฎีที่ไม่ปฏิบัติ (impractical theorist) นักจินตนาการผู้เพ้อฝันถึงความงามเยี่ยงอิสตรี (effeminate aesthete) หรือเป็นคนไร้ศีลธรรมที่ไม่ยึดถือพระเจ้า (immoral atheist) และในบรรยากาศทางสังคมเช่นนี้ บุคลิกท่าทาง คุณลักษณะ หรือความประพฤติก็กลายเป็นสิ่งที่ได้รับความสำคัญยิ่งกว่ามันสมองหรือสติปัญญา[3]

2. นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่า

ในกรณีของพม่า นอกจากสภาพความเป็นจริงในภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติแล้ว ปัญหาอีกประการที่เจ้าหน้าที่ ICS ในพม่าต้องเผชิญก็คือสถานะความสำคัญของพม่าในโครงสร้างการบริหารอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าในสายตาของรัฐบาลจักรวรรดิแล้ว พม่าคือมณฑลอันห่างไกลซึ่งเป็นเพียงส่วนขยายที่เพิ่มขึ้นของอินเดีย ดังที่นิยมกล่าวกันว่า พม่าเป็นดั่ง “ดินแดนหลังเขาของอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ” (the backwater of British India) จากเหตุผลเรื่อง

---

[1] Ann Ewing. (1982). **op. cit**. pp. 44-45.

[2] L.S.S. O'Malley. (1965). **op. cit.** pp. 112-113.

[3] Clive Dewey. (1993). **op. cit**. p. 5.

โอกาสความก้าวหน้าในอาชีพและภาพลักษณ์ที่ไม่น่าดึงดูดใจนี้ พม่าจึงเป็นตัวเลือกลำดับท้ายที่ผู้สมัครเป็น ICS ขอเลือกไปประจำการ[1]

2.1 คนแปลกหน้าในดินแดนแปลกถิ่น

โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหน้าที่ ICS ฝึกหัดที่เริ่มมาปฏิบัติงานในพม่าต้องทำงานเป็นผู้ว่าการแขวง (District Officer)* ซึ่งมักเรียกย่อว่า D.C. ราว 15 ถึง 20 ปีจึงจะได้รับการเลื่อนตำแหน่ง ภารกิจหลักของคนเหล่านี้ประกอบด้วยการรวบรวมรายได้จากที่ดิน การปราบปรามโจรผู้ร้าย และการวินิจฉัยคดีพิพาทต่างๆ ภายใต้สถานการณ์ยากลำบากในการสื่อสารกับคนพื้นเมืองเนื่องจากมีชาวอังกฤษน้อยมากที่เชี่ยวชาญภาษาพม่า กระนั้นก็ต้องเดินทางเข้าไปถึงหมู่บ้านเพื่อรับฟังเรื่องร้องเรียนต่างๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่ไม่ประเทืองปัญญา การที่การจัดเก็บรายได้ถูกจัดให้เป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งอันเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลอาณานิคมที่มุ่งเน้นการรักษากฎและระเบียบโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด[2] ทำให้เจ้าหน้าที่ ICS ที่เริ่มปฏิบัติงานในพม่ามักถูกมอบหมายให้ไปประจำอยู่ตามหัวเมืองหรือเขตชนบทที่ห่างไกลเพื่อทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทางด้านประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และข้อมูลด้านอื่น ๆ ของพื้นที่ในความรับผิดชอบเพื่อจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดเก็บรายได้ มากกว่าประจำอยู่ที่สำนักงานใหญ่ที่เมืองย่างกุ้ง ด้วยเหตุนี้ผู้สอบผ่านเข้าเป็น ICS ที่มีความมุ่งหวังสูงจึงมักเลือกไปปฏิบัติงานในอินเดียมากกว่าพม่า[3] อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อยกเว้นอยู่บ้างในกรณีของเจ้าหน้าที่ ICS บางรายที่ได้รับการจับตาในแง่ของภูมิหลังครอบครัวหรือความสามารถที่โดดเด่น บุคคลเหล่านี้มักได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษจากผู้บริหารระดับสูงที่อินเดียและย่างกุ้ง โดยจะถูกกำหนดให้ไปประจำในแขวงที่ไม่ทุรกันดารมาก

---

[1]Herbert Thirkell White. (1913). **A Civil Servant in Burma**. pp. 7-8.; Edith L. Piness. (1983, September). The British Administrator in Burma: A New View. **Journal of Southeast Asian Studies**. 14(2): 372.; and Robert H. Taylor. (1987). **State in Burma**. p. 69.

*โครงสร้างการบริหารมณฑลพม่าภายหลังการผนวกพม่าใน ค.ศ. 1886 สามารถสรุปได้ดังนี้ จากระดับบนสุดคือตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ (Chief Commissioner) หรือเรียกในเวลาต่อมาว่า ผู้สำเร็จราชการ (Governor) คือตำแหน่งหัวหน้าของมณฑล ระดับรองลงมาคือ ข้าหลวงซึ่งดูแลการบริหารระดับเขต (Divisions, ในช่วงท้ายของสมัยอาณานิคมประกอบด้วย 7 เขต) และทำหน้าที่ดูแลกิจการของรองข้าหลวงหรือคือผู้ว่าการแขวง ผู้ว่าการแขวงทำหน้าที่ดูแลกิจการต่าง ๆ ของบรรดาผู้ว่าการเมือง (Township Officer) [หรือมยูโอ๊ะ (Myo-Ok) ในภาษาพม่า] ซึ่งเป็นคนพื้นเมือง อนึ่ง จะเห็นได้ว่าผู้ว่าการแขวงคือตำแหน่งที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างรัฐบาลกับผู้นำที่เป็นคนพื้นเมือง นอกจากคนเหล่านี้จะเป็นผู้นำนโยบายจากรัฐมาสู่ท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นผู้ควบคุมการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับล่างลงไปที่เป็นคนพื้นเมืองด้วย (Taylor. 1987: 81)

[2]James F. Guyot. (1966). **op. cit**. p. 356.

[3]Maurice Collis. (1970). **The Journey Up: Reminiscences 1934-1968**. p. 14.; and Julie Pham. (2004, July). Ghost Hunting in Colonial Burma: Nostalgia, Paternalism and the Thoughts of J.S. Furnivall. **South East Asia Research**. 12(2): 244.

นัก หรือมิฉะนั้นก็ได้รับการเลื่อนชั้นอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องประจำอยู่ในตำแหน่งงานเบื้องต้นเป็นเวลานาน

สภาพการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเรื่องปกติที่เป็นมาตั้งแต่อังกฤษเข้ายึดครองดินแดนบางส่วนของพม่าตอนล่าง โดยนับแต่ ค.ศ. 1832 นักบริหารอาณานิคมอังกฤษในพม่าถูกเรียกร้องให้ต้องชี้แจงเหตุผลในการกระทำของตนต่อผู้บริหารระดับสูงที่กัลกัตตา (Calcutta) ตามระเบียบปฏิบัติทางราชการของของจักรวรรดิอินเดียของอังกฤษ[1] และแม้กระทั่งถึง ค.ศ. 1937 ซึ่งพม่าแยกตัวจากอินเดียแล้ว นักปกครองอังกฤษในพม่าก็ยังคงมองว่าพวกเขาเป็นเพียงส่วนหนึ่งในสายการบังคับบัญชาอันยืดยาวซึ่งขยายมาจากลอนดอน ผ่านกัลกัตตา ถึงย่างกุ้ง นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษบางคนพบว่าชีวิตราชการที่พม่านั้นโดดเดี่ยวอย่างยิ่ง ถูกตัดขาดจากผู้คนที่มีการศึกษาระดับเดียวกัน ทั้งยังถูกละเลยและ/หรือขัดขวางจากรัฐบาลที่อินเดีย ซึ่งมักไม่ฟังข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพม่าจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่อย่างพวกเขาทั้งที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับพม่าเลย กล่าวได้ว่าโดยภาพรวม นักปกครองอังกฤษ-พม่ารู้สึกว่าพวกเขาอยู่ ณ ชายขอบของอำนาจตราบเท่าที่รัฐบาลที่อินเดียได้เข้ามาเกี่ยวข้อง[2]

นอกจากความรู้สึกแปลกแยกที่มีต่อผู้ปกครองระดับสูงที่อินเดีย เจ้าหน้าที่ ICS ที่ปฏิบัติงานในพม่ายังต้องเผชิญกับความแปลกแยกจากคนพื้นเมืองที่พวกตนต้องปกครอง กล่าวคือภายใต้วัฒนธรรมการปกครองแบบอุปถัมภ์ ระบบอาวุโส และปิตานิยม (Paternalism)* ที่แพร่หลายในสมัยวิกตอเรียน เจ้าหน้าที่ ICS ซึ่งส่วนใหญ่เติบโตและได้รับการศึกษาที่อังกฤษภายใต้หลักสูตรที่เน้นความรู้ทั่วไป การฝึกฝนให้ทำงานเป็นกลุ่ม การเชื่อฟังคำสั่ง พูดแต่น้อย และให้ความสำคัญกับความเป็นชาย (masculinity) อย่างยิ่ง รวมถึงการเป็นชาวคริสต์ที่ดีก่อนมาประจำการในอาณานิคม จึงพยายามรักษาระยะห่างจากคนพื้นเมืองชาวพม่าซึ่งเป็นชนชาติที่พวกเขามักมอง/กล่าวถึงว่าเป็นพวกที่มีอุปนิสัยและบุคลิกภาพขัดแย้งในตนเอง เช่น ใจดีมีเมตตาแต่มักอาฆาตแค้นและคลุ้มคลั่งได้ง่าย, ใสซื่อรักความสงบแต่มักปล้นชิง ละเมิดกฎหมาย และพร้อมฉกฉวยโอกาสทางการเมือง, มีเสน่ห์ ร่าเริง ยิ้มและหัวเราะง่ายแต่ก็อารมณ์ร้อนและมุทะลุ, บางคนอาจกล้าหาญ รักในศักดิ์ศรี ทว่าโดยมากมักขี้ขลาด เกียจคร้าน ไม่มีวินัย หลงตนเอง อวดดี และเย่อหยิ่ง, ยึดมั่นในศาสนาของบรรพบุรุษแต่ก็ชอบความบันเทิงรื่นเริงและคลั่งไคล้การพนัน[3]* ด้วย

---

[1]Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p. 83.

[2]Edith L. Piness. (1983). **op. cit.** p. 372.; and Alyssa Phillips. (2005, Spring). **loc. cit.**

*ความเชื่อที่ว่า การบริหารกิจการของประเทศหรือบุคคลควรปฏิบัติในลักษณะเดียวกับที่พ่อทำต่อลูก (Hirschman. 1986: 342)

[3]J.G. Scott. (1906). **Burma: A Handbook of Practical Information**. p. 76.; Herbert Thirkell White. (1913). **op. cit.** pp. 66, 78-79.; R. Grant Brown. (1926). **Burma as I Saw It 1889-1917**. pp. 32-33.; F. Tennyson Jesse. (1946). **The Story of Burma**. pp. 10, 12, 25, 88, 91-92.; F.S.V.

การใช้ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นคนพื้นเมืองเพื่อเป็นคนกลางในการปกครองหรือการติดต่ออื่น ๆ อันมีที่มาจากความเชื่อของนักบริหารชาวอังกฤษที่ว่าแนวทางดังกล่าวมีประสิทธิภาพ ประหยัด และสะดวกที่สุดในการปกครองอาณานิคมในดินแดนตะวันออกที่ล้าหลัง แม้ว่าแนวนโยบายของรัฐบาลอังกฤษภายหลังการกบฏอินเดียมุ่งหวังให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในดินแดนอาณานิคมใช้เวลาในการสร้างความคุ้นเคยกับคนพื้นเมืองมากขึ้นก็ตาม[1]

เมื่อพิจารณาในด้านลักษณะชีวิตทางสังคม โดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่ ICS ในอาณานิคมพม่ามิได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองเท่าไรนักอันเนื่องมาจากความแตกต่างของประเพณีทางสังคม ความสนใจ การศึกษา และโดยเฉพาะภาษา ซึ่งแม้จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจผู้อยู่ใต้ปกครองได้อย่างดี แต่ก็ปรากฏว่ามีนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษน้อยมากที่ศึกษาภาษาพม่าอย่างจริงจัง (อันที่จริงแล้วไม่มีชาวอังกฤษที่พูดได้เหมือนคนพม่าจริง ๆ ขณะที่ชาวพม่าส่วนใหญ่นั้นไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้) ทั้งนี้ เมื่อประกอบกับหลักการทางการปกครองที่แบ่งแยกระหว่างชีวิตการทำงานในพื้นที่สาธารณะกับชีวิตส่วนตัว[2] ทำให้ชาวอังกฤษกลายเป็นชุมชนหนึ่งที่แยกออกมาจากชาวพม่าซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นกลุ่มคนที่มีความพอใจในสิ่งแวดล้อมเฉพาะตน จากสภาวการณ์เช่นนี้ นักบริหารอังกฤษในอาณานิคมพม่าจึงต้องเผชิญกับความแปลกแยกทั้งจากคนเชื้อชาติเดียวกันและคนต่างเชื้อชาติ

[ต่อ] Donnison. (1970). **Burma.** p. 94.; and H.R. Spearman. (1987). **Gazetteer of Burma,** Volume 1. pp. 144-147.

*ภาพรับรู้ในลักษณะดังกล่าวปรากฏให้เห็นชัดเจนตั้งแต่ทศวรรษ 1920 และโดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์กบฏสะหย่าซาน (Saya San Rebellion) ใน ค.ศ. 1931 อนึ่ง ภาพลักษณ์ต้นแบบเกี่ยวกับชาวพม่าที่ปรากฏในงานเขียนประเภทต่าง ๆ ของนักบริหารชาวอังกฤษสามารถปรากฏได้ในในหลายรูปแบบ กล่าวคือในขณะที่งานเกี่ยวกับพม่าจำนวนมากมักเสนอภาพลักษณ์เกี่ยวกับธรรมชาติของคนพม่าในแง่ลบเพื่อสื่อถึงความไร้เดียงสา ต่ำต้อย และต้องการความช่วยเหลือจากอังกฤษ หรือวิจารณ์โครงสร้างสังคมแบบจารีต (Cock. 1910; Stuart. 1910) แต่ก็ปรากฏงานจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงภาพลักษณ์ของชาวพม่าในเชิงบวก (Fielding-Hall. 1904; White. 1913; Brown. 1926; Furnivall. 1956; O'Connor. 1993) หรืออาจทั้งบวกและลบพร้อมกัน (Nisbet. 1901; Scott. 1906, 1924; Collis. 1938; Donnison. 1970; Spearman. 1987) กล่าวได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว ภาพลักษณ์ต้นแบบเหล่านี้ถูกประกอบสร้างขึ้นภายใต้วาทกรรมบูรพาคติ (orientalist discourse) เพื่อสะท้อนความแตกต่างระหว่างตะวันตกและตะวันออก อย่างไรก็ตาม เป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่งหากสรุปว่าภาพแทนของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มในพม่าถูกประกอบขึ้นในลักษณะเดียวกันนี้ทั้งหมด ดังจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า

[1]F.S.V. Donnison. (1953). **op. cit.** p. 41.; and Hugh Tinker. (1961). Arthur Phayre and Henry Yule: Two Soldier-Administrator Historians. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. p. 270.

[2]Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p. 66.

แรงกดดันจากการทำงานและการใช้ชีวิตในดินแดนที่แตกต่างจากแผ่นดินแม่ รวมถึงความรู้สึกเบื้องลึกที่ว่าตนเองเป็นคนแปลกถิ่น ผลักดันให้ชีวิตทางสังคมหลังเลิกงานและวันพักผ่อนของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษและชาวอังกฤษกลุ่มอื่นในพม่ารวมศูนย์อยู่ที่สโมสรเพื่อทำกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ เช่น เทนนิส กอล์ฟ บริดจ์และบิลเลียด เต้นรำ ดื่มวิสกี้ โซดา คุยซุบซิบ หรือแม้แต่ตัดสินใจปัญหาที่สำคัญ กล่าวได้ว่าสโมสรคือศูนย์กลางชีวิตทางสังคมของชาวอังกฤษในพม่า และเป็นสถานที่ซึ่งชาวอังกฤษสามารถรู้สึกว่าได้กลับไปอยู่ในที่ซึ่งพวกตนคุ้นเคย นั่นคือบ้านที่อังกฤษ สโมสรที่สำคัญ 3 แห่งในเมืองย่างกุ้งได้แก่ สโมสรพะโค (The Pegu Club) สโมสรเรือ (The Boat Club) และสโมสรยิมคะนา (The Gymkhana Club) สโมสรแห่งแรกเป็นพื้นที่ของเจ้าหน้าที่อาณานิคม ขณะที่อีกสองแห่งจัดตั้งขึ้นโดยพ่อค้าชาวอังกฤษ สโมสรเหล่านี้ต้อนรับเฉพาะชาวตะวันตก หรือมิฉะนั้นก็ไม่กระตือรือร้นที่เชิญชวนคนพื้นเมืองแม้ว่าจะเป็นผู้มีเงินหรือสถานะสูงก็ตาม ซึ่งการกีดกันดังกล่าวมีที่มาจากปัจจัยเรื่องเผ่าพันธุ์มากกว่าปัจจัยอื่นใด[1] มอริซ โคลลิส (Maurice Collis) เจ้าหน้าที่ ICS ระดับสูงซึ่งปฏิบัติงานในพม่ากว่า 20 ปี และเคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาได้กล่าวถึงมูลเหตุของการกีดกันคนพื้นเมืองเข้าสู่สโมสรของชาวอังกฤษในเมืองย่างกุ้งไว้อย่างชัดเจนว่า “ไม่มีใครนอกจากชาวยุโรปที่ได้รับคัดเลือกเข้าสโมสรเหล่านี้ (ในการคัดเลือกสมาชิก) ความร่ำรวย ความสำเร็จ บุคลิกล้วนไม่เกี่ยวข้อง มีก็แต่เผ่าพันธุ์เท่านั้นที่ถูกนับว่ามีค่า”[2] กล่าวได้ว่าการกีดกันคนพื้นเมืองไม่ให้เข้าเป็นสมาชิกของสโมสรคือตัวอย่างที่ดีที่สุดประการหนึ่งที่สะท้อนว่า การรักษาเส้นเขตแดนของความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์คือเครื่องมือสำคัญที่สุดของการปกครองและรักษาระเบียบของอาณานิคม[3]

ในความเห็นของโคลลิส ชาวอังกฤษและชาวยุโรปชาติอื่นที่สามารถเข้าเป็นสมาชิกของสโมสรสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มคือ เจ้าหน้าที่พลเรือน เจ้าหน้าที่ทหาร และพ่อค้า เขากล่าวว่าพวกเจ้าหน้าที่พลเรือนซึ่งตัวเขาเองเป็นส่วนหนึ่งด้วยนั้นโดยส่วนใหญ่ยินดีที่จะให้มีการรับคนพื้นเมืองเข้าสู่สโมสร เนื่องจากโดยรูปแบบการทำงานแล้ว เจ้าหน้าที่พลเรือนชาวอังกฤษจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับชาวพม่าหรือคนพื้นเมืองกลุ่มอื่นในท้องถิ่นเสมอ ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ชาวตะวันออก เช่น ชาวอินเดีย ชาวจีน และคนท้องถิ่น ดังนั้นการได้เห็นชาวพม่าในสมาคมจึงเป็นเรื่องที่ดี ทว่า พวกนายทหารและพ่อค้ากลับไม่สนับสนุนความเห็นดังกล่าว โคลลิสกล่าวเพิ่มเติมว่าชาวอังกฤษที่เป็นพ่อค้าอาจมีเหตุผลทั้งในแง่อาชีพและอารมณ์ความรู้สึกอยู่บ้างที่จะผลักดันให้พวกเขายินดีต้อนรับชาวพม่า เนื่องจากในธุรกิจบางประเภท พ่อค้าชาวอังกฤษอาจจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนพื้นเมือง เช่น กิจการค้าไม้ที่ต้องใช้คนพื้นเมืองในการนำท่อนซุง

---

[1]Maurice Collis. (1938). **Trials in Burma**. pp. 53-58, 80.; F.S.V. Donnison. (1970). **op. cit.** p. 95.; and Mikael Gravers. (1999). **Nationalism as Political Paranoia in Burma**. pp. 4-5.

[2]Maurice Collis. (1938). **op. cit**. p. 53.

[3]Charles Hirschman. (1986, Spring). The Making of Race in Colonial Malaya: Political Economy and Racial Ideology. **Sociological Forum**. 1(2): 354.

ออกมาจากป่า แต่กระนั้น พวกเขาก็สามารถดำเนินธุรกิจและสร้างผลกำไรแก่ตนเองโดยผ่านนายหน้าหรือคนกลางชาวอินเดียหรือชาวจีนได้เช่นกัน ซึ่งในวิถีปฏิบัติเช่นนี้ได้ส่งผลให้ชุมชนพ่อค้าวาณิชย์จำกัดตัวเองอยู่ในแวดวงมิตรสหายและสมาชิกชาวยุโรปของสโมสร

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่พวกพ่อค้ามีแรงจูงใจน้อยที่จะเชิญชวนชาวพม่าเข้าสู่สมาคม พวกเจ้าหน้าที่ทหารนั้นกลับมีน้อยมากหรือไม่มีเลย ความที่เป็นกลุ่มคนซึ่งผ่านการฝึกฝนและดำเนินภารกิจเฉพาะทาง ทำให้เจ้าหน้าที่ทหารอังกฤษไม่ได้สัมผัสกับชีวิตของชาวพม่า โคลลิสกล่าวเชิงเสียดสีว่า ถ้าคนเหล่านี้ปฏิบัติงานในพม่าเกินเวลา 3 ปีโดยไม่พูดกับชาวพม่าแม้แต่คำเดียว นั่นก็ไม่ทำให้เกิดความแตกต่างแก่ประสิทธิภาพในงานที่ปฏิบัติ[1] อาจกล่าวได้ว่าอคติที่มองว่าชาวพม่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่ต่ำต้อยส่งผลให้ชาวอังกฤษทั้งสองกลุ่มต่างเห็นว่าพวกตนไม่มีความจำเป็นต้องสร้างความคุ้นเคยกับคนพื้นเมือง และนำไปสู่ความรู้สึกไม่ยินดีที่จะรับคนพื้นเมืองเข้าสโมสรหรือสมาคมของชาวยุโรป ความแตกต่างในทัศนะของชาวอังกฤษแต่ละกลุ่มที่มีต่อประเด็นการกีดกันคนพื้นเมืองเข้าสู่สโมสรหรือสมาคมในเมืองย่างกุ้งที่ได้กล่าวมาสะท้อนถึงแบบแผนการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้ไม่น้อย อย่างไรก็ตาม สภาวะการกีดกันของสโมสรในแต่ละเมืองมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป สโมสรที่เมืองย่างกุ้งซึ่งเป็นเมืองที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปสู่เมืองท่าการค้าแบบสมัยใหม่อย่างมากนั้นอยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสโมสรในเขตเมืองใหญ่อื่น ๆ เช่นที่เมืองอัคยับ (Akyab) ในเขตยะไข่[2] ทั้งนี้ภาพสะท้อนชีวิตนักบริหารอังกฤษในอาณานิคมพม่า กิจกรรมในสโมสร และความแปลกแยกดังกล่าวได้ถูกนำเสนออย่างแจ่มแจ้งในนวนิยายขายดีของจอร์จ ออร์เวลล์ (George Orwell)* หรือนามจริงเอริก อาเทอร์ แบลร์ (Eric Arthur Blair) นักประพันธ์ชาวอังกฤษที่เคยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจในเมืองมะละแหม่งระหว่าง ค.ศ.1922 ถึง ค.ศ. 1927 อนึ่ง ควรกล่าวด้วยว่าปรากฏการณ์ที่กล่าวมานี้ได้เกิดขึ้นคล้ายกันในอาณานิคมตะวันออกแห่งอื่นของอังกฤษ เอ.เจ. สตอคเวล (A.J. Stockwell) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์สมัยอาณานิคมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กล่าวถึงสถานการณ์ของชาวยุโรปในอาณานิคมมาลายาของอังกฤษ (British Malaya) ว่า “ณ สโมสรนี่เองที่ชาวยุโรปสามารถพบปะบนพื้นฐานเดียวกัน และสามารถผ่อนคลายจากความระวังตัวในการติดต่อกับคนที่ไม่ใช่ชาวยุโรปซึ่งพวกเขาถือปฏิบัติ

---

[1] **Ibid**. pp. 54-56.

[2] **Ibid**.; และ หม่องทินอ่อง. (2548). **ประวัติศาสตร์พม่า**. หน้า 274.

*นวนิยายเรื่อง *Burmese Days* (1934) อนึ่งสามารถดูการวิเคราะห์ทัศนคติของออร์เวลล์ที่มีต่อคนพื้นเมืองชาวพม่าเพิ่มเติมใน Stephen L. Keck. (2005, Spring). Text and Context: Another Look at *Burmese Days*. **SOAS Bulletin of Burma Research.** 3(1): 27-40. สำหรับงานศึกษากลวิธีทางวรรณกรรมที่ออร์เวลใช้พรรณนาภาพชาวพม่าและสังคมพม่าสมัยอาณานิคม ดู สุรัยยา สุไลมาน. (2549, กรกฎาคม-ธันวาคม). ลักษณะต่อต้านจักรวรรดินิยมในเรื่องแต่งของจอร์จ ออร์เวลล์. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 2(2): 32-66.

ระหว่างการทำงานในแต่ละวัน ความสำคัญของสโมสรคือการเป็น sanctuary ที่สร้างขึ้นสำหรับเป็นที่ลี้ภัยชั่วคราวจากโลกอันแปลกแยก”[1]

โดยจากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น นักบริหารชาวอังกฤษจำนวนหนึ่งจึงยอมรับในชีวิตที่จืดชืดนี้ด้วยความเชื่อในภาระหน้าที่ของพวกเขาที่มีต่อชาวตะวันออกผู้ล้าหลัง อุดมการณ์ทางการเมืองและศาสนาที่จะปลดปล่อยคนพื้นเมืองจากความทุกข์ยากและล้าหลัง (civilizing mission) ได้สร้างโลกทัศน์ใหม่ที่จะมีอิทธิพลสำคัญต่อการตีความประสบการณ์ที่ได้รับในอาณานิคมแก่คนเหล่านี้

2.2 เพื่ออังกฤษและเพื่อพม่า : ทัศนคติและความคาดหวังต่อพม่าของเจ้าหน้าที่ ICS ผู้สนับสนุนชาวพม่า

อาจกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ ICS และนายทหารที่สนับสนุนชาวพม่า (Pro-Burmese) คือคนส่วนน้อยในหมู่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ลักษณะร่วมทางด้านแนวคิดของคนเหล่านี้คือการผสมผสานอุดมคติในการอุทิศตัวเพื่อผู้อื่นตามแบบคริสเตียน (Evangelicalism), ลัทธิอัตถประโยชน์นิยม (Utilitarianism), ทัศนคติแบบปิตานิยม เข้ากับสำนึกรับผิดชอบในการธำรงไว้ซึ่งความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิอังกฤษ เจ้าหน้าที่ ICS (และนายทหาร) กลุ่มนี้ยกย่องชื่นชม “ความเป็นพม่า” และยินดีสร้างสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองและเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างกระตือรือร้น จิตวิญญาณแบบภาระของคนขาวกระตุ้นนักบริหารชาวอังกฤษให้มุ่งหวังที่จะเข้าถึงจิตใจของคนพื้นเมืองเพื่อสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ นักบริหารอาณานิคม อาทิ เซอร์อาเทอร์ แฟร์ (Sir Arthur Phayre), เซอร์เฮอร์เบิร์ต เทอร์เกล ไวท์ (Sir Herbert Thirkell White), แฮโรลด์ ฟิลดิง-ฮอลล์ (Harold Fielding-Hall), เซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์ (Sir James George Scott), จอห์น เอ. สจวต (John A. Stuart), ซี.ดับบลิว. ดันน์ (C.W. Dunn), บี.ดับบลิว. สวิทอินแบงค์ (B.W. Swithinbank), เอส.จี. แกรนท์แฮม (S.G. Grantham), จอห์น เอส. เฟอร์นิวัล (John S. Furnivall), กอร์ดอน เอช. ลูซ (Gordon H. Luce) มอริซ โคลลิส [หรือแฟรงค์ สเวทนัม และฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด (Hugh Clifford) ในกรณีของอาณานิคมมาลายา[2]] เป็นต้น ต่างใช้เวลาขณะทำงานและยามว่างเพื่อเรียนรู้ “ความเป็นพม่า” ผ่านการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดหรือเรียนรู้ที่จะทำตนเองให้เป็นอย่างคนพม่า งานเขียนจำนวนมากที่ผลิตโดยคนเหล่านี้แสดงถึงความเข้าใจว่าตนได้เข้าถึงจิตใจของคนพื้นเมือง* กล่าว

---

[1] A.J. Stockwell. (1982). The White Man’s Burden and Brown Humanity: Colonialism and Ethnicity in British Malaya. **Southeast Asian Journal of Social Science.** 20(1): 48.

[2] Julie Pham. (2004, July). **op. cit.** p. 247.; and A.J. Stockwell. (1982). **op. cit.** p. 53.

* ควรกล่าวด้วยว่าเจ้าหน้าที่ ICS ที่มีทัศนะเช่นนี้หลายคนได้สมรสหรือมีภรรยาเป็นสตรีพม่า ดังเช่น เฟอร์นิวัล ลูซ และสจวต (รวมถึงเจ้าหน้าที่พิเศษด้านโบราณคดีดังเช่น ดูรัวแซล) แม้พวกเขาจะตระหนักว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับจากชาวอังกฤษส่วนใหญ่ และอาจถึงขนาดถูกพิจารณาว่าเกือบเป็น

จากมุมมองของคนเหล่านี้ พม่ามิใช่ “the backwater of British India” แต่คือสวรรค์ที่อยู่ ณ ชายขอบของจักรวรรดิอังกฤษ ระดับความสำคัญที่ไม่โดดเด่นของพม่าในโครงสร้างการบริหารอาณานิคมอินเดียที่ทำให้นักบริหารอาณานิคมทั่วไปไม่อยากเดินทางมาทำงานกลับทำให้บุคคลเหล่านี้รู้สึกเป็นอิสระ พวกเขาผูกมัดตัวเองกับความเป็นไปของพม่าและพร้อมที่จะแก้ต่างและ/หรือปกป้องผลประโยชน์ของพม่าจากการถูกนำไปผูกติดกับอินเดีย เซอร์เฮอร์เบิร์ต เทอร์เกล ไวท์ เจ้าหน้าที่ ICS ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้สำเร็จราชการ (Lieutenant-Governor) ประจำอาณานิคมพม่าของอังกฤษในช่วงทศวรรษ 1900 ได้เล่าถึงความทรงจำในช่วงต้นชีวิตการทำงานของเขาว่า เดิมทีนั้นตนเองต้องการไปทำงานในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย แต่เมื่อมารับหน้าที่ในพม่าแล้วก็พบว่าเป็นดินแดนที่น่าหลงใหล

> My personal acquaintance with Burma dates from January, 1878. I came to India as a Bengal civilian, attached to the Upper Provinces, liable to serve in the North-West Provinces, the Punjab and Oudh. It was doubtless for that reason and because I had shown some aptitude for the study of Persian, that the Government of India were pleased to post me to the Central Provinces, and then, before I had even joined at Nagpúr, to order me to Burma. As in those days our covenants did not bind us to serve elsewhere than in the Province of our choice, I think it likely that, after a term in Burma, I might have obtained a transfer to the North-West Provinces. However, I went to Burma and stayed there; and so far as my official career is concerned, I do not suppose I should have done as well in any other part of India. Certainly I should not have had elsewhere so interesting a life, or found so congenial a people. […] Burma has always cherished the primitive virtues, conspicuously that of hospitality. […] For in the world there are no kinder or more hospitable people than Burmese.[1]

ความประทับใจที่ได้รับมาภายหลังประสบการณ์ทำงานในพม่าไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับเซอร์เฮอร์เบิร์ต เทอร์เกล ไวท์ ในทำนองเดียวกัน จี.อี.ฮาร์วีย์ (G.E. Harvey) เจ้าหน้าที่ ICS

[ต่อ] การทรยศขายชาติ อันจะส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าในอาชีพ (Pham. 2004: 242-243; Gravers. 1999: 6) ทัศนคติเรื่องเผ่าพันธุ์และเพศของอังกฤษในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้การที่ชายชาวยุโรปสมรสหรืออยู่กินกับสตรีที่ไม่ใช่ชาวยุโรป (และรวมถึงการสมรสระหว่างคนเอเชียต่างชนชาติ) เป็นเรื่องที่ผิดปกติ ไม่เหมาะสม และเป็นปัญหาทางศีลธรรม และอาจกล่าวได้ว่าภรรยาหรือคู่นอนชาวเอเชียได้ถูกรับรู้ในฐานะภัยที่คุกคามอำนาจอาณานิคม เด็กลูกครึ่งเอเชีย-ยุโรป (Eurasians) ที่เกิดจากการสมรสข้ามเผ่าพันธุ์มักไม่ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นคนขาวอย่างแท้จริง และยังก่อให้เกิดปัญหาในการตัดสินว่าใครคือคนขาว และใครคือชาวเอเชีย ใครคือผู้ปกครอง และใครคือผู้ถูกปกครอง (Owen. 2005: 247-248; Stockwell. 1982: 59)

[1] Herbert Thirkell White. (1913). **op. cit.** p. 16.

ผู้เขียนงานประวัติศาสตร์พม่าชิ้นคลาสสิกได้กล่าว “ย้อน” ถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งตนเองถูกส่งให้มาประจำพม่าว่า

> When I was sent to Burma in 1912 everyone congratulated me on being sent to the happiest and most charming people in India, laughing fairskinned Mongolians, quite unspoilt, quite unlike the sullen seditious Indians. Kipling makes Burma the daughter, hailed English her mother.[1]

ประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ทำให้เจ้าหน้าที่ ICS กลุ่มนี้เชื่อว่าพม่ามีศักยภาพที่จะเจริญเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองภายใต้การดูแลของอังกฤษ อันจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวทั้งต่ออังกฤษและพม่าเอง กล่าวในแง่เศรษฐกิจ พม่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายชนิด เช่น ป่าไม้ สินแร่ อัญมณี และน้ำมัน ฯลฯ อีกทั้งยังอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ กล่าวคือ นอกจากพม่าจะมีเมืองท่าทางตอนใต้ซึ่งสามารถเชื่อมอิทธิพลทางเศรษฐกิจของอังกฤษในอินเดียเข้ากับอาณานิคมในคาบสมุทรมาลายูและช่องแคบมะละกาแล้ว เมืองทางตอนเหนือของพม่า เช่น เมืองบามอ (Bhamo) และเมืองมิตจีนา (Myitkyina)* ยังเป็นชุมทางและช่องทางการค้าที่สามารถเชื่อมไปสู่ทางตอนใต้ของจีน ส่วนในแง่การเมือง เจ้าหน้าที่ ICS ที่สนับสนุนชาวพม่าเห็นว่าชาวพม่ามีสำนึกแห่งความเป็นชาติมาแต่โบราณ แตกต่างจากชาวอินเดียที่ปัจจัยด้านศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์ และวรรณะเป็นอุปสรรคต่อการรวมชาติ[2] สำนึกดังกล่าวคือปัจจัยสำคัญประการหนึ่งสำหรับการปกครองตนเอง ในความเห็นของคนเหล่านี้ วิถีชีวิตของชาวพม่ามีความเป็นประชาธิปไตยโดยธรรมชาติ สอดคล้องกับหลักการปกครองตนเองอย่างยิ่ง ประสบการณ์ของ

---

[1] G.E. Harvey. (n.d.). “I Served”. Undated, u.p. Papers of G.E. Harvey, Indian Institute, Bodeleian Library, Oxford University (Box “Misc.Lectures”), quoted in Alyssa Phillips. (2005, Spring). **op. cit.** p. 6., เนื่องจากข้อความที่อ้างอิงจากตัวบทของฟิลิปนั้นไม่ระบุเวลา จึงสันนิษฐานจากบริบทของเนื้อหาดังถ้อยความว่า “เมื่อผมถูกส่งมาพม่าใน ค.ศ. 1912…”

* ดูรายละเอียดเกี่ยวกับความสนใจและบทบาทของอังกฤษในการพัฒนาเมืองบามอให้เป็นเส้นทางการค้าสู่ตอนใต้ของจีน รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเมืองบามอ ใน นิตยาภรณ์ พรมปัญญา. (2547). **ถนนพม่ากับความเปลี่ยนแปลงของดินแดนทางตอนใน ค.ศ. 1937-1949: ศึกษากรณีเมืองบามอ**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[2] Hertbert Thirkell White. (1913). **op. cit.** p. 142.; G.E. Harvey. (1925). **History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824 the Beginning of the English Conquest**. London: Longman, Green & Co.; Idem. (1945). **British Rule in Burma 1824-1942**. p. 80.; D.G.E. Hall. (1960). **Burma.** 3rd ed. London: Hutchison University Library.; and J.S. Furnivall. (1956). **Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India**. New York: New York University Press.

เจ้าหน้าที่ ICS รวมถึงนายทหารคนอื่น ๆ ที่ได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชาวพม่าในเขตชนบทช่วยตอกย้ำแนวคิดเรื่อง “ชุมชนหมู่บ้าน” ที่แพร่หลายในหมู่นักบริหารอาณานิคมและปัญญาชนอังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ว่าหมู่บ้านคือหน่วยพื้นฐานของสังคมตะวันออกซึ่งควรกำหนดให้เป็นหน่วยพื้นฐานของการบริหาร ในกรณีของพม่า อาร์. แกรนท์ บราวน์ (R. Grant Brown) เจ้าหน้าที่ ICS ซึ่งใช้ชีวิตการทำงานจนกระทั่งเกษียณในพม่าถึงกับกล่าวว่า “พม่าคือประเทศแห่งหมู่บ้าน”[1] โดยนับตั้งแต่ระยะที่อังกฤษเข้าปราบปรามการต่อต้านของคนพื้นเมืองภายหลังจากเข้ายึดครองพม่าตอนบน หรือที่เรียกว่า “การทำพม่าให้สงบ” (the pacification of Burma) นายทหารและเจ้าหน้าที่พลเรือนอังกฤษพิจารณาว่าหมู่บ้านคือหน่วยยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่รัฐบาลต้องเข้าไปป้องกันไม่ให้กลุ่มต่อต้านเข้าไปใช้เป็นฐานกำลัง ความคิดนี้เป็นเหตุให้อังกฤษให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดวางรูปแบบการปกครองโดยเน้นการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม ทัศนะเกี่ยวกับการจัดการยังแตกต่างกันในหมู่นักบริหารชาวอังกฤษ ระหว่างกลุ่มที่มองว่าควรรักษาและส่งเสริมการมีอยู่ของชุมชนแบบเดิม กับกลุ่มที่ต้องการเข้าไปปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชาวบ้าน การกำหนดพื้นที่เพื่อการบริหารและจัดเก็บรายได้ และบัญญัติกฎหมายขึ้นรองรับ[2] คนกลุ่มแรกมักเป็นเจ้าหน้าที่ ICS ที่ปฏิบัติงานประจำในพม่า มีความซาบซึ้งใน “ความเป็นพม่า” และเห็นใจชะตากรรมของคนพื้นเมือง ขณะที่คนกลุ่มหลังมักเป็นนักบริหารหรือนายทหารระดับสูงที่มีประสบการณ์ทำงานในอินเดียมากกว่าพม่า โดยที่ในท้ายที่สุด แนวคิดของนักบริหารอาณานิคมกลุ่มนี้ได้กลายมาเป็นแนวนโยบายหลักในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารของอาณานิคมพม่า

ด้วยเหตุจากแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจและโลกทัศน์ทางสังคมที่นักบริหารชาวอังกฤษนำติดตัวมาจากบ้าน (อังกฤษ) ประกอบกับอุดมการณ์ด้านเผ่าพันธุ์ที่แพร่หลายในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 น้อมนำให้คนกลุ่มนี้พอใจกับโครงสร้างสังคมแบบจารีตของคนพื้นเมืองมากกว่าจะใช้ความพยายามเพื่อเปลี่ยนแปลง ซึ่งโดยตัวมันเองได้มีส่วนสำคัญต่อการปกครองอาณานิคมพม่าทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ กล่าวได้ว่านักบริหารชาวอังกฤษใช้ความพยายามน้อยกว่าที่นิยมกล่าวอ้างในภารกิจสร้างอาณานิคมพม่าให้ทันสมัยเช่นเดียวกับตะวันตก ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแบบสมัยใหม่ในทางกายภาพยังคงกระจุกตัวอยู่กับเมืองศูนย์กลางทางการปกครองและเมืองการค้า เช่น ย่างกุ้ง หรือ มะละแหม่ง (Moulmein) ขณะที่ความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญที่เกิดขึ้นกับเมืองในเขตพม่าตอนบนและดินแดนเขตรอบนอกเช่นเขตที่สูงซึ่งปกครองโดยเจ้าฟ้าไทใหญ่และผู้ปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเพิ่งเริ่มปรากฏให้เห็นภายหลังการทำพม่าให้สงบเสร็จสิ้น

---

[1] R. Grant Brown. (1926). **op. cit**. p. 8.

[2] F.S.V. Donnison. (1953). **op. cit.** pp. 19, 31.

ทั้งนี้แม้ว่าหากพิจารณาในแง่ของทฤษฎีทางการปกครองแล้ว ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างการปกครองได้เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ ค.ศ. 1862 โดยผ่านการปรับปรุงดินแดน การแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ และการนำผู้ว่าการเมือง (มยูโอ้ะ) เข้ามาสู่การบริหารงานท้องถิ่น ดังที่งานศึกษาพัฒนาการของรัฐพม่าของรอเบิร์ต เอช. เทเลอร์ ได้เน้นย้ำในประเด็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐบาลอาณานิคมกับผู้นำท้องถิ่น เทเลอร์กล่าวว่า กระทั่งถึงทศวรรษ 1860 (และดินแดนส่วนใหญ่ในทศวรรษ 1880) เจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษที่เหนือขึ้นไปจากเจ้าหน้าที่พื้นเมืองระดับมยูตุ้จี (Myo Thu-Gyi) และไต้ก์ตุ้จี (Taik Thu-Gyi) ยังแทบไม่สามารถเข้าสู่หมู่บ้านในเขตชนบทโดยตรง อันเนื่องจากสาเหตุทางด้านการคมนาคมที่ย่ำแย่ ความเฉื่อยชาของระบบราชการฯลฯ[1] อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาในปัจจุบันพบว่าความเปลี่ยนแปลงในระดับภาพรวมดูเหมือนเกิดขึ้นล่าช้ากว่าการคาดการณ์ของเทเลอร์ โดยระหว่าง ค.ศ. 1891 ถึง ค.ศ. 1921 นั้นยังคงเป็นช่วงเวลาที่สังคมพม่าโดยรวมมีแนวโน้มเปลี่ยนไปสู่ลักษณะชนบท (ruralization) มากกว่าการกลายเป็นสังคมเมือง (urbanization) โดยเฉพาะในเขตพม่าตอนบน การสำรวจสำมะโนประชากรใน ค.ศ. 1901 พบว่าเขตเมืองใหญ่ที่เคยมีประชากรหนาแน่นในสมัยจารีต เช่น เมืองมัณฑะเลย์ อมรปุระ (Amarapura) ชเวโบ (Shwebo) เจ้าก์แซ (Kyaukse) มยินจาน (Myingyan) และ พุกาม นั้นมีจำนวนประชากรเบาบางลง ยกเว้นเมืองบามอและเมืองที่อยู่ในเส้นทางรถไฟระหว่างเมืองย่างกุ้งและเมืองมัณฑะเลย์ที่สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบจุดมุ่งหมายทางการทหารและการปกครองระหว่างทศวรรษ 1880 ถึงทศวรรษ 1890 เช่น เมืองเมกติลา (Meiktila) และเมืองยะมิตเตน (Yamèthin) การเพิ่มจำนวนประชากรในเขตเมืองเพิ่งปรากฏอย่างมีนัยยะสำคัญในราวทศวรรษ 1930 เท่านั้น ส่วนในเขตที่ราบสูง ความเปลี่ยนแปลงในด้านระบบบริหารราชการและเศรษฐกิจอย่างสำคัญเริ่มปรากฏในต้นทศวรรษที่ 1920 อันเป็นผลสะเทือนจากแรงกดดันทางการเมืองของขบวนการชาตินิยมในอินเดียและพม่าเขตที่ราบ[2]

การพยายามรักษาโครงสร้างสังคมแบบจารีตของคนพื้นเมืองเพื่อประโยชน์ในการควบคุมยังสามารถพิจารณาได้จากแนวนโยบายทางด้านการศึกษาและกิจกรรมทางด้านภูมิปัญญาของรัฐบาลอาณานิคม จะเห็นได้ว่าวิธีการปกครองอาณานิคมโดยการพึ่งพาโครงสร้างและวัฒนธรรมพื้นเมืองของอังกฤษนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวทางของฝรั่งเศสในอาณานิคมอินโดจีนที่มีเจตนาใช้ปัญญาชนชาวเวียดนามที่ผ่านระบบการศึกษาแบบขงจื้อเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการปกครองท้องถิ่น กล่าวสำหรับพม่านั้น อังกฤษได้ใช้ชนชั้นข้าราชการเดิมของระบอบกษัตริย์เพื่อเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการปกครองเขตชนบทจนถึงสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากความเชื่อที่ว่า

---

[1]Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. pp. 81, 84.

[2]**Ibid**. p. 95.; Thant Myint-U. (2001). **The Making of Modern Burma.** pp. 221-223.; and Alexey Kirichenko. (2004). **Social Changes, New Identities and Political Activism in Colonial Burma and India (c. 1880-1948)**. (Online).

คนเหล่านี้เข้าใจคนพื้นเมืองด้วยกันเองเป็นอย่างดี นอกจากนั้น อังกฤษยังได้แสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนว่าไม่ต้องการแทรกแซงเสรีภาพในการนับถือศาสนาของคนพื้นเมือง ทว่า ในขณะเดียวกันอังกฤษก็มิได้ให้การอุปถัมภ์หรือส่งเสริมบทบาทของสถาบันสงฆ์พม่าเป็นพิเศษ ดังเช่นที่สถาบันกษัตริย์พม่าเคยปฏิบัติมาแต่เดิม*

ในด้านการศึกษา จอห์น เอส. เฟอร์นิวัล เจ้าหน้าที่ ICS คนสำคัญผู้มีบทบาทในสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพม่าได้เคยวิพากษ์ความล้มเหลวของระบบการศึกษาที่อังกฤษสร้างขึ้นในพม่า โดยกล่าวว่า ขณะที่จารีตร่วม (common tradition) ของอารยธรรมตะวันตกและอารยธรรมอื่น ๆ ก็คือการศึกษาควรมีบทบาทสอนให้เด็กเรียนรู้ว่าจะใช้ชีวิตอย่างไรในฐานะสมาชิกของชุมชน แต่รูปแบบการศึกษาที่อังกฤษพยายามสร้างขึ้นกลับไม่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในพม่าซึ่งมีปัญหาในเรื่องความเป็นพหุสังคม เฟอร์นิวัลวิเคราะห์ว่า

> For the repeated failures there would seem to be one sufficient explanation: they disregard the environment. Educationists frame their projects with reference to conditions in the homogenous society of the West and attempt to show what education might be and ought to do, but they do not pause to consider what education actually is and does and can do, and accordingly in the plural society of tropical dependencies, their plans miscarry.[1]

แม้ว่าคำกล่าวของเฟอร์นิวัลจะถูกต้องในส่วนหนึ่ง ทว่า ในพร้อมกันนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกของความเป็นผู้ปกป้องจักรวรรดินิยมอังกฤษ กล่าวคือ หากพิจารณาโดยผิวเผิน แม้ดูเหมือนว่าคำกล่าวของเขามีจุดมุ่งหมายเพื่อวิพากษ์ความล้มเหลวของนโยบายการศึกษาของอังกฤษในพม่า อย่างไรก็ดี ในฐานะอดีตเจ้าหน้าที่ ICS ผู้ลาออกจากราชการก่อนเวลาอันควร คำกล่าวข้างต้นก็อาจตีความได้ว่า เฟอร์นิวัลยังคงมองว่านักบริหารอาณานิคมอังกฤษได้ทุ่มเทสร้างความทันสมัยให้กับพม่าเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติอยู่ในอังกฤษ แม้จะไม่ประสบความสำเร็จก็ตาม

ในความเป็นจริงแล้ว อังกฤษได้ใช้ความพยายามค่อนข้างน้อยในการสร้างระบบการศึกษาสมัยใหม่ในพม่า อันเป็นบทบาทไม่แตกต่างเท่าไรนักเมื่อเปรียบเทียบกับอาณานิคม

---

*บทบาทดังกล่าวเป็นไปตามคำประกาศของพระราชินีนาถวิกตอเรียใน ค.ศ. 1858 ที่ไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของอังกฤษเข้าไปแทรกแซงกิจการด้านศาสนาของคนพื้นเมือง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ชุวดี ดีคง. (2539). **ปฏิกิริยาของชาวพุทธต่อการปกครองของอังกฤษในพม่า ค.ศ. 1886-1948**. หน้า 34-58.

[1]J.S. Furnivall. (1956). **Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India**. p. 372.

มาลายาของอังกฤษ[1] ทั้งนี้ แม้การศึกษาแบบจารีตของพม่าที่มีวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาจะค่อย ๆ ถูกแทนที่โดยโรงเรียนที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและมิชชันนารีในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 กระนั้นก็ดี ตราบจนกระทั่งถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษส่วนใหญ่ หรือกล่าวให้ชัดเจนขึ้นคือรัฐบาลอาณานิคมยังคงคาดหวังว่าการศึกษาทางโลกแบบตะวันตกจะเป็นเครื่องมือในการผลิตเยาวชนพม่าเข้าสู่ตำแหน่งงานเสมียนหรือข้าราชการระดับล่าง โดยมิได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อพัฒนามาตรฐานและยกระดับการศึกษาของคนพื้นเมืองให้เป็นเนื้อเดียวกันอย่างจริงจัง และปล่อยให้โครงการดังกล่าวเป็นกิจการของมิชชันนารีและเอกชนชาวตะวันตก ดังเห็นได้ว่าตั้งแต่อังกฤษเข้ามาสู่พม่าในกลางทศวรรษ 1820 จนถึงระหว่าง ค.ศ. 1891 ถึง ค.ศ. 1892 มีโรงเรียนวัด (monastic schools) ที่รัฐบาลให้การยอมรับจำนวน 4,324 โรง ขณะที่มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบทางโลกเป็นการเฉพาะ (secular schools) จำนวนเพียง 890 โรงเท่านั้น เวลาผ่านไปจนกระทั่งปลายทศวรรษ 1910 แล้วนั่นเองที่จำนวนโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบทางโลกมีสัดส่วนมากกว่าโรงเรียนวัดราวร้อยละ 60 โดยระหว่าง ค.ศ. 1917 ถึง ค.ศ. 1918 มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบทางโลกจำนวน 4,650 โรง ขณะที่มีโรงเรียนวัด 2,977 โรง

ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลอาณานิคมให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาระดับสูงสำหรับคนพื้นเมืองน้อยมาก อันเป็นนโยบายที่ไม่แตกต่างจากบทบาทที่เป็นอยู่ในอาณานิคมมาลายาเช่นกัน เนื่องจากไม่ต้องการสร้าง “ชนชั้นผู้รู้หนังสือที่ไม่มีทักษะจะนำไปใช้งานได้”[2] การที่รัฐบาลอังกฤษในพม่ามุ่งเป้าหมายหลักไปที่การศึกษาในระดับประถมและมัธยมเพื่อผลิตลูกจ้างชาวพื้นเมืองที่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้จำนวนมากเป็นสำคัญ ได้ส่งผลให้การศึกษาระดับสูงถูกมองว่าเป็นโครงการที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน หลักฐานที่เห็นได้ชัดคือ แม้อังกฤษสามารถผนวกพม่าได้ทั้งหมดตั้งแต่ ค.ศ. 1886 ทว่าต้องใช้เวลากว่าสามทศวรรษจึงได้มีการสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งแรกในพม่า คือ มหาวิทยาลัยย่างกุ้ง (The University of Rangoon) ขึ้นอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1920 ซึ่งนับว่าล่าช้ามากเมื่อเปรียบเทียบกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยกัลกัตตา (The University of Calcutta) ในอาณานิคมอินเดียใน ค.ศ. 1857[3] อนึ่ง การที่นโยบายด้านการศึกษาของอังกฤษไม่ต้องการให้คนพื้นเมืองมีความรู้ชั้นสูงแบบตะวันตกซึ่งอาจนำไปสู่การท้าทายอำนาจปกครองของตนได้ในภายหลัง ดังนั้นการศึกษาในระดับดังกล่าวจึงจำกัดอยู่เฉพาะแต่คนพื้นเมืองที่มีภูมิหลังเป็นชนชั้นสูงอันได้แก่ บุตรหลานของเจ้าฟ้าไทใหญ่หรือขุนนางในระบอบเก่า

---

[1]บาร์บารา วัตสัน อันดายา, และ เลโอนาร์ด วาย. อันดายา. (2549). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. หน้า 379-406.; และ ไพลดา ชัยศร. (2547). **ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมาเลย์ในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ.1896-1941**. หน้า 82-94.

[2]บาร์บารา วัตสัน อันดายา, และ เลโอนาร์ด วาย. อันดายา. (2549). **เล่มเดิม**. หน้า 394.; และ ไพลดา ชัยศร. (2547). **เล่มเดิม**. หน้า 85-88.

[3]Sunait Chutintaranond. (1992, August-December). Higher Education in Burma from the Pre-Colonial to the Present. **Asian Review.** 13(3): 37.

ที่สนับสนุนการปกครองของอังกฤษ ในระยะก่อนทศวรรษ 1920 คนกลุ่มนี้มักไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยในอินเดียหรืออังกฤษ

ภายใต้แรงกดดันจากชาวพม่ารุ่นใหม่ที่ต้องการให้รัฐบาลอาณานิคมให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแก่คนพื้นเมืองมากขึ้น มหาวิทยาลัยย่างกุ้งได้ขยายรายวิชาให้ครอบคลุมทั้งในด้านศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และต่อมายังได้ผนวกรวมวิทยาลัยฝึกหัดครูและวิทยาลัยแพทย์เข้ามาในระหว่าง ค.ศ. 1930 ถึง ค.ศ. 1931 อย่างไรก็ตาม การที่อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติที่มาจากอินเดีย อีกทั้งมีความรู้น้อยเกี่ยวกับพม่า ได้ส่งผลให้เนื้อหาที่สอนห่างไกลจากชีวิตและสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวนักศึกษา นอกจากนั้น การที่มหาวิทยาลัยถูกครอบงำโดยผู้บริหารที่เป็นเจ้าหน้าที่อาณานิคมยังทำให้นักศึกษาไม่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาที่ดำเนินการโดยรัฐ นักศึกษาพม่ารุ่นใหม่มองว่าผู้ที่ได้ประโยชน์จากการจัดการศึกษาคือชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในพม่า ไม่ใช่ชาวพม่า[1]

ในทางเดียวกัน การจัดตั้งกลุ่ม สมาคม หรือสถาบันเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในพม่าโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ (ซึ่งมีเฟอร์นิวัลเป็นแกนนำด้วยผู้หนึ่ง) อย่างเป็นทางการและรูปธรรมก็ล่าช้ากว่าบทบาทของดัตช์ในอาณานิคมเนเธอร์แลนด์อินเดียและฝรั่งเศสในอาณานิคมอินโดจีนมาก สำหรับบทบาทของอังกฤษในพม่านั้น กระบวนการศึกษาค้นคว้าที่ดำเนินอยู่ก่อนเข้าสู่ทศวรรษที่สองของคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีลักษณะเป็นผลพวงจากภารกิจทางการปกครองอย่างชัดเจนหรือมิฉะนั้นก็เป็นความสนใจส่วนบุคคล มีเพียงหน่วยงานสำรวจทางโบราณคดีซึ่งเป็นองคาพยพหนึ่งของรัฐบาลอาณานิคมอินเดีย (แยกออกจาก Archaeological of India ระหว่าง ค.ศ. 1901-1902) เท่านั้นที่พอกล่าวอ้างว่าได้ดำเนินกิจกรรมในรูปของการศึกษาทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์พม่าอย่างเป็นทางการ (แม้กระนั้นก็เป็นที่ตั้งข้อสงสัยถึงบทบาทของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ ในลักษณะของการเป็นหน่วยสืบราชการลับ)[2] โดยหากเปรียบเทียบกับบทบาทของเจ้าอาณานิคมดัตช์แล้ว โครงการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของดัตช์ได้เริ่มต้นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ ค.ศ. 1851 โดยการจัดตั้ง ราชสถาบันเพื่อภาษา ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งเนเธอแลนด์อินเดีย (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land-en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië) ที่กรุงเฮก (Hague) และมีการออกวารสาร *Bijdragen* เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการเสนอและเผยแพร่ผลงานวิชาการ ขณะที่ในอาณานิคมอินเดียของดัตช์นั้นมีการตั้ง สมาคมปัตตาเวียเพื่อศิลปะและวิทยาศาสตร์ (Batavia Genootschap van Kunsten en Wetenschappen) มาตั้งแต่ ค.ศ. 1788 เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับ

---

[1]Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p. 113.; and J.S. Furnivall. (1956). **op. cit**. pp. 204-205.

[2]Penny Edwards. (2004). Relocating the Interlocutor: Taw Sein Ko (1864-1930) and the Itinerancy of Knowledge in British Burma. **South East Asia Research**. 12(3): 323.

นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ และผู้ใดก็ตามที่สนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอินเดียของดัตช์ และรวมถึงการออกวารสาร *Verhandelingen* และ *Tijdschrift* ใน ค.ศ. 1779 และ ค.ศ. 1853 ตามลำดับ ส่วนในกรณีของฝรั่งเศส มีการจัดตั้ง สมาคมเอเชีย (Société Asiatique) ที่กรุงปารีส และออกวารสาร *Journal Asiatique* ใน ค.ศ. 1822 ส่วนในดินแดนอาณานิคมอินโดจีนมีการจัดตั้งสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École Française d'Extrême-Orient) และออกวารสาร *Bulletin de I' École Française d'Extrême-Orient* ใน ค.ศ. 1901 อีกทั้งในปีถัดมายังได้มีการจัดตั้งสำนักการแพทย์อินโดจีน (Indochinese School of Medicine) และ สำนักศิลปะและวิชาช่าง (School of Arts and Crafts)[1] นอกจากนั้น โดยควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดี วัฒนธรรม ภาษา ชาติพันธุ์ของดินแดนอาณานิคมที่ปรากฏเป็นรูปธรรมนี้ ในแง่ของกรอบทฤษฎีและแนววิธีการศึกษาของนักวิชาการ-เจ้าหน้าที่อาณานิคมดัตช์และฝรั่งเศส (รวมถึงเยอรมัน) ก็มีความเป็นระบบและก้าวหน้ามากกว่าแนวทางการศึกษาที่เน้นการรวบรวมข้อมูลผ่านการสังเกต และรูปแบบการนำเสนอที่เน้นการพรรณนามากกว่าวิเคราะห์ของนักบริหารอาณานิคมอังกฤษอีกด้วย ตัวอย่างรูปธรรมข้อหนึ่งก็คือหน่วยงานสำรวจด้านโบราณคดีของอังกฤษในดินแดนอาณานิคมตะวันออกได้มีการว่าจ้างนักวิชาการชาวเยอรมันและฝรั่งเศสเข้ามาปฏิบัติงาน ในกรณีของพม่าได้แก่ ดร.เอมิล ฟอร์ชแฮมเมอร์ (Emil Forchhammer) นักภาษาศาสตร์ตะวันออกและโบราณคดีชาวเยอรมัน และ ดร.ชาลส์ ดูรัวแซล (Charles Duroiselle) ผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีชาวฝรั่งเศส ทั้งสองท่านเคยรับตำแหน่งผู้อำนวยการกองโบราณคดีในอาณานิคมพม่า และได้มีส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดแนวทางการศึกษาด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ ฯลฯ ให้แก่เจ้าหน้าที่อาณานิคมทั้งที่เป็นชาวอังกฤษและคนพื้นเมือง กล่าวเฉพาะดูรัวแซลนั้นยังรับหน้าที่เป็นผู้บรรยายวิชาภาษาบาลีที่วิทยาลัยย่างกุ้ง (Rangoon College) อีกด้วย

แม้ว่ามีเหตุผลไม่น้อยในแง่ที่พิจารณาว่าอังกฤษได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในอินเดียมาอย่างยาวนานเช่นกัน อย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยการจัดตั้ง สมาคมเอเชีย (Asiatic Society) ที่กัลกัตตา ใน ค.ศ. 1784 โดยเปลี่ยนเป็น ราชสมาคมเอเชีย (Royal Asiatic Society) ใน ค.ศ. 1823 และมีการออกวารสาร *Asiatic Researches* ซึ่งในเวลาต่อมาคือ *Journal of Asiatic Society of Bengal* อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงดังกล่าวกลับสะท้อนให้เห็นนัยยะที่มีความหมายสำคัญประการหนึ่ง นั่นคือ แม้ว่าอังกฤษได้เข้ายึดครองดินแดนบางส่วนของพม่าตั้งแต่ทศวรรษ 1820 กระทั่งสามารถยึดครองพม่าตอนล่างทั้งหมดได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1854 ทว่าสำหรับอังกฤษแล้ว อินเดียได้ถูกจัดลำดับความสำคัญอยู่เหนือพม่าเสมอ ไม่เพียงเฉพาะสถานะทางการเมือง แต่ยังรวมถึงมิติด้านภูมิปัญญา

---

[1] John D. Legge. (1992). The Writing of Southeast Asian History. In **The Cambridge History of Southeast Asia,** Volume 1. edited by Nicholas Tarling. pp. 12-13.; and Norman G. Owen, editor. (2005). **op. cit.** p. 335.

การสร้างองค์ความรู้ ทั้งนี้ เป็นเรื่องน่าประหลาดใจหากพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าในการจัดตั้งสมาคมวิจัยพม่า (Burma Research Society: BRS) เมื่อ ค.ศ. 1910 นั้น นักบริหารอาณานิคมอังกฤษในพม่าได้แรงบันดาลใจจากกิจกรรมที่ดำเนินการโดยชนชั้นนำชาวพื้นเมืองในประเทศกึ่งอาณานิคมที่อยู่ใกล้เคียง

ควรกล่าวด้วยใจยุติธรรมว่าเจ้าหน้าที่ ICS ผู้สนับสนุนชาวพม่าคือนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษกลุ่มเล็ก ๆ ที่ได้ใช้ความพยายามอย่างยิ่งในการผลักดันให้เกิดการรื้อฟื้นการศึกษาวัฒนธรรมพม่าและภูมิปัญญาตะวันออกขึ้นในอาณานิคมพม่า สำหรับสมาคมวิจัยพม่านั้นเกิดขึ้นภายใต้การริเริ่มของจอห์น เอส. เฟอร์นิวัล อูเมอ่ง (U May Oung) ข้าราชการอาณานิคมชาวพม่าและชาร์ล ดูรัวแซล โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนและกระตุ้นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในอดีตของชาวพม่าสู่สาธารณะ โดยเฉพาะกับชาวพม่าเอง แนวคิดดังกล่าวทำให้นักบริหารอาณานิคมอาวุโสกังวลว่าการก่อตั้งสมาคมอาจกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนพื้นเมือง และพยายามขัดขวางไม่ให้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้น แม้กระนั้นโครงการดังกล่าวก็บรรลุผลภายใต้การสนับสนุนของเซอร์เฮอร์เบิร์ต เทอร์เกล ไวท์ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการในขณะนั้น ในปีต่อมาสมาคมวิจัยพม่ายังได้จัดทำวารสารสมาคมวิจัยพม่า (Journal of the Burma Research Society, JBRS) เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับ “ชุมชนนักล่าผี” (Community of Ghost Hunters) ในการนำเสนอผลการค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ ภาษา วรรณกรรม ชาติพันธุ์วิทยา ศิลปะ ศาสนา โบราณคดี[1] ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์วรรณนาที่เผยแพร่ผ่านวารสารสมาคมวิจัยพม่าได้แสดงถึงความก้าวหน้าของการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าอย่างชัดเจน

กระนั้นก็ดี บทบาทของสมาคม (และรวมถึงวารสาร) ค่อนข้างจำกัดตัวอยู่ในกลุ่มชาวพม่าที่ติดต่อกับโลกสมัยใหม่และชาวยุโรปส่วนน้อย หลักฐานที่ชัดเจนบางประการก็คือผู้ดำรงตำแหน่งประธานสมาคม 19 คนแรกตั้งแต่การก่อตั้งสมาคมจนถึง ค.ศ. 1959 นั้น 13 ท่านเป็นเจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษ 1 ท่านเป็นชาวอินเดีย และอีก 5 ท่านเป็นชาวพม่า* โดยที่ 6 ท่านหลังล้วนเป็น

---

[1] John F. Cady. (1958). **A History of Modern Burma**. pp. 180-181.; Julie Pham. (2004, July). **op. cit.** p. 248.; Penny Edwards. (2004). **op. cit**. pp. 287-288.; and John D. Legge. (1992). **op. cit**. pp. 12-13.

*ชนชั้นนำชาวพม่ารุ่นใหม่จำนวนน้อยที่เป็นผลิตผลของระบอบอาณานิคมเหล่านี้ ส่วนหนึ่งมีภูมิหลังทางครอบครัวมาจากชนชั้นสูงหรือขุนนางของระบอบเก่าในมัณฑะเลย์ และอีกส่วนหนึ่งจากเมืองทางตอนใต้เช่น พะโค และ อะระกัน คนเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เข้ารับการศึกษาของอังกฤษ โดยเฉพาะด้านกฎหมาย เพื่อเข้ารับราชการในระบอบอาณานิคม (Thant Myint-U. 2001: 242-243) ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเช่นเดียวกับในอาณานิคมมาลายาของอังกฤษ โปรดดู Charles Hirschman. (1986, Spring). The Making of Race in Colonial Malaya: Political Economy and Racial Ideology. **Sociological Forum**. 1(2): 330-361.

ผู้ได้รับการศึกษาและปริญญาบัตรในอังกฤษ หรือระบบของอังกฤษในที่อื่น[1] ขณะที่ผู้เขียนส่วนใหญ่ซึ่งมีชื่อปรากฏประจำในวารสารก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็คือกลุ่มนักบริหารอาณานิคมที่ได้เอ่ยนามข้างต้น ทั้งนี้ นอกเหนือจากการจัดตั้งกลุ่มเพื่อศึกษาและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นเมืองแล้ว นักบริหารอาณานิคมคนอื่น อาทิ ดี.จี.อี. ฮอลล์ (D.G.E. Hall) และกอร์ดอน เอช. ลูซ ยังได้พยายามอย่างหนักเพื่อเปลี่ยนความคิดของนักบริหารอาณานิคมที่คัดค้านการรวม “บูรพาคดีศึกษา” (Oriental Studies) เข้าเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยย่างกุ้งด้วย[2] สถานการณ์ทางภูมิปัญญาดังที่กล่าวมานี้ดำเนินคู่ขนานไปกับการขยายตัวของงานเขียนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมของคนพื้นเมืองซึ่งเริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1900*

ในแง่นี้ นักบริหารชาวอังกฤษที่สนับสนุนคนพื้นเมืองจึงดำรงสถานะที่ขัดแย้งในตนเองมาแต่แรกเริ่ม ระหว่างสถานะความเป็นตัวแทนอำนาจของจักรวรรดินิยมอังกฤษและสถานะผู้ต้องการรื้อฟื้นและรักษาจิตวิญญาณแบบจารีตของชาวพม่า จะเห็นได้ว่าความคิดที่จะรักษาโครงสร้างสังคมแบบจารีตของคนพื้นเมืองกลับกลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับหน้าที่และความต้องการที่ปลดปล่อยพม่าออกจากความล้าหลังเพื่อให้พร้อมเผชิญกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

สรุปท้ายบท

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงภูมิหลังของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เรียกว่าเจ้าหน้าที่ ICS เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการทำความเข้าใจเงื่อนไขของการรับรู้และคำอธิบายที่คนเหล่านี้มีต่อปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ในพม่า จากเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นเราจะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ ICS ที่เข้ามาปฏิบัติงานในพม่าจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่เพื่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงาน อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากบ้านเกิด ทัศนคติเบื้องต้นบางประการที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวอังกฤษ และสถานะของอาณานิคมพม่าในจักรวรรดิ

---

[1]Michael Aung-Thwin. (2005). **The Mists of Ramañña: The Legend that was Lower Burma**. p. 288.

[2]D.G.E. Hall. (1980). Obituary: Gordon Hannington Luce. **Bulletin of the School of Oriental and African Studies**. 43(3): 581-588., quoted in Penny Edwards. (2004). **op. cit**. p. 288.

*งานประวัติศาสตร์เหล่านี้โดยส่วนใหญ่เขียนขึ้นโดยอ้างอิงเนื้อความจากพงศาวดารสมัยจารีต (โดยเฉพาะพงศาวดารฉบับหอแก้ว หรือมานนันมหายาสะเวงดอจี) หรือโดยการนำบางตอนของพงศาวดารมาเขียนใหม่ในแบบที่เข้าใจง่ายสำหรับเยาวชนและบุคคลทั่วไป แต่ได้เพิ่มเติมสีสันและอารมณ์แบบชาตินิยม นักปราชญ์และนักชาตินิยมผู้เขียนงานประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้ทำให้เนื้อหาเชิงศีลธรรมบางประการในพงศาวดารกลายเป็นเครื่องหมายสำหรับการบ่งชี้ความเป็นพม่า โดยผ่านบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์จารีตซึ่งถูกคัดเลือกมานำเสนอแก่ผู้อ่านในฐานะวีรบุรุษของชนชาติพม่า แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองเช่นนี้เฟื่องฟูอย่างยิ่งในทศวรรษ 1930 (Tin Ohn. 1961: 91-93; Ni Ni Myint. 2003: 124)

อังกฤษ ได้ทำให้เจ้าหน้าที่ ICS เลือกแสดงออกต่อคนพื้นเมืองชาวพม่าและสถานการณ์ที่พวกเขาต้องเผชิญแตกต่างกันไป โดยอาจจำแนกอย่างกว้างได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ซึ่งมีประสบการณ์ในอินเดียมากกว่าพม่า และที่เหลือก็คือคนกลุ่มน้อยผู้สนับสนุนชาวพม่า คนกลุ่มหลังนี้เองที่จะมีบทบาทสำคัญในการสร้างสมองค์ความรู้ว่าด้วยประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ในพม่า

กระนั้นก็ดี ที่กล่าวมาข้างต้นมิได้หมายความว่าโลกทัศน์และแบบแผนการรับรู้ที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าในหมู่เจ้าหน้าที่ ICS ทั้งสองกลุ่มจะมีความแตกต่างในลักษณะที่แยกขาดจากกันอย่างชัดเจน ควรกล่าวว่าคนเหล่านี้ยังคงมีพื้นฐานร่วมทางด้านแนวคิดที่สำคัญบางประการ อันเป็นผลมาจากความจริงที่ว่าไม่มีปัจเจกบุคคลใดที่สามารถหลุดไปจากบริบททางสังคมและกระแสความคิดต่าง ๆ ที่แวดล้อมพวกเขาในแต่ละห้วงเวลา ลักษณะร่วมดังกล่าวนี้เองที่ช่วยให้เราสามารถทำความเข้าใจแบบแผนการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ได้ ทั้งนี้ ก่อนที่จะมุ่งสู่การตอบคำถามหลักของการวิจัยครั้งนี้ ในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ด้านการเมือง-ภูมิปัญญาในอาณานิคมด้านตะวันออก และการตอบสนองของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อปฏิกิริยาของคนพื้นเมือง ซึ่งแสดงออกให้เห็นผ่านการกำหนดนโยบายทางการปกครองและมาตรการทางวัฒนธรรมที่คนเหล่านี้สร้างขึ้น เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่ากรอบความคิดเบื้องต้นบางประการที่มีมาก่อนประสบการณ์จริงในดินแดนอาณานิคมนั้นได้มีผลอย่างไรต่อการให้คำอธิบายแก่สภาวะการธำรงชาติพันธุ์ในพม่า

บทที่ 4
เผ่าพันธุ์ เรื่องเล่า และความเปลี่ยนแปลงในทัศนะต่อคนพื้นเมืองของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ : วิภาษลักษณะของการรับรู้

ในต้นทศวรรษ 1820 ทอมัส แสตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ (Thomas Stamford Raffles) เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษผู้สนับสนุนนโยบายขยายอำนาจการเมืองในดินแดนอาณานิคมเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทางการค้า ได้เคยบันทึกไว้เมื่อครั้งปฏิบัติงานร่วมกับจอห์น ครอเฟิร์ด (John Crawfurd) ในภารกิจทางการทูตกับราชสำนักสยามที่เว้นมานับแต่ ค.ศ. 1687 เนื้อหามีใจความว่า ความรู้ของชาวยุโรปและความสัมพันธ์ที่มีต่อดินแดนไท (Tai World) หรือจริง ๆ แล้วคือต่อประเทศที่อยู่ระหว่างเบงกอลและจีนนั้น อยู่ในสภาพที่ราวกับเป็นการเริ่มต้นใหม่ทั้งหมดจากที่ไม่มีอะไรเลย[1] แม้ความเห็นดังกล่าวค่อนข้างเกินเลยไปบ้าง เนื่องจากได้มีการจัดเก็บเอกสารที่บันทึกเรื่องราวว่าด้วยการติดต่อและการค้าระหว่างบริษัทอินเดียตะวันออกกับรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ดี ความเห็นของแรฟเฟิลส์ก็สะท้อนถึงสถานะองค์ความรู้ของอังกฤษที่มีต่อรัฐจารีตในภูมิภาคนี้ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างดี

เมื่อหันมาพิจารณาสถานะองค์ความรู้เกี่ยวกับพม่าของอังกฤษ อาจกล่าวได้ว่าในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวอังกฤษยังคงมีความรู้น้อยเกี่ยวกับพม่าทั้งในด้านภาษา ภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละกลุ่มชนชาติในพม่า ฯลฯ การขาดองค์ความรู้อย่าง “พอเพียง” ในทุกมิติทำให้ชาวอังกฤษมีความเข้าใจน้อยมากต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมพม่าสมัยจารีต และในทางเดียวกันก็ทำให้การตัดสินใจใด ๆ ของผู้มีอำนาจของบริษัทอินเดียตะวันออก เจ้าหน้าที่ทางการทูต หมอสอนศาสนา พ่อค้า นักเดินทางที่เข้ามาปฏิบัติงานในพม่าจำเป็นต้องพึ่งพาบันทึกของชาวตะวันตกที่เคยเดินทางผ่าน พำนักอยู่ในพม่า หรือกล่าวถึงพม่าจำนวนไม่กี่ชิ้น เอกสารราชการที่เก็บไว้ ณ ห้องสมุดของบริษัทอินเดียตะวันออก คำบอกเล่า ประสบการณ์เฉพาะหน้า พื้นฐานความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภาษา และชาติพันธุ์เกี่ยวกับอินเดียและในพื้นที่คาบสมุทรมาเลย์ที่อังกฤษมีอยู่เดิม และยังรวมถึงความเชื่อบางประการที่มีต่อความเป็นชาวตะวันออกตามแบบของชาวตะวันตก เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติงานหรือต่อยอดองค์ความรู้ใหม่

ภายใต้สภาวการณ์ดังกล่าว ความเข้าใจที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงขึ้นต่อสิ่งที่พวกเขาได้รับมาก่อนมีประสบการณ์ตรง การตีความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งไม่อาจแยกขาดจากสิ่งที่มีอยู่เดิมโดยสิ้นเชิง อย่างไร

---

[1] Andrew Turton. (1998). Diplomatic Missions to Tai States by David Richardson and W.C. McLeod 1830-1839: Anthropological Perspectives. **Journal of the Siam Society**. 86(Parts 1&2): 10.

ก็ตาม แม้ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ยากเช่นนี้ การรับรู้ต่อความเป็นชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษก็มิได้มีความแน่นอน สม่ำเสมอ หรือคงรูปโดยไม่เปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลากว่าหนึ่งศตวรรษที่อังกฤษได้เข้าสถาปนาอาณานิคมและมีปฏิสัมพันธ์ต่อคนพื้นเมืองในดินแดนพม่าแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม จากเงื่อนไขและคุณลักษณะเฉพาะของแบบแผนดังกล่าวนั้นเอง ประกอบกับแรงกดดันทางการเมืองและความเปลี่ยนแปลงด้านรูปการณ์ทางภูมิปัญญา โดยเฉพาะการขึ้นมามีบทบาทของลัทธิดาร์วินทางสังคมและความคิดเผ่าพันธุ์นิยมซึ่งได้รับการอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ (scientific racism) ได้ส่งผลให้ความรู้สึกนึกคิดและแนวการพรรณนาที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมีต่อคนพื้นเมืองในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ปรากฏความแตกต่าง ทั้งนี้ โดยการขุดค้นผ่านชั้นต่าง ๆ ของงานเขียนที่ผลิตโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเพื่อค้นหาจุดเชื่อมต่อระหว่างการสร้างความรู้และการสถาปนาอำนาจปกครองอาณานิคม เราจะเห็นได้ว่าระบบวิธีคิดเรื่องเผ่าพันธุ์แบบอังกฤษและโครงสร้างการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ดำเนินอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่าง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความเป็นมาและบริบททางการเมืองและกระแสความคิดของสิ่งที่นักบริหารอาณานิคมเชื่อว่าเป็นจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้คือมโนทัศน์เผ่าพันธุ์และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์ที่แพร่หลายอยู่ในความคิดของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และรวมถึงผลิตผลของการรับรู้และเรื่องเล่าดังกล่าวที่แสดงออกให้เห็นได้ผ่านวาทกรรมว่าด้วยอัตลักษณ์ของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่ม นโยบายทางการปกครอง การค้า และกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นเมืองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ การทำความเข้าใจความเป็นมาและบทบาทของทั้งสองสิ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจว่าเหตุใดนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงสามารถพรรณนาภาพลักษณ์และความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ดังที่ปรากฏให้เห็นในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่พวกเขาเขียนขึ้น อันเป็นคำถามสำคัญที่จะได้ค้นคว้าต่อไปในบทสุดท้าย

1. การเมืองและกำเนิดของเรื่องเล่าว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาวอังกฤษกับคนพื้นเมืองในพม่า

การตระหนักถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในพม่าในสำนึกของชาวตะวันตกนั้นไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือถูกประกอบสร้างขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ หากแต่ปรากฏให้เห็นเป็นปกติในเอกสารและบันทึกของพ่อค้า และนักเดินทางชาวตะวันตกอย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ 15

การที่เอกสารเหล่านี้ถูกเขียนขึ้นภายใต้มุมมองของพ่อค้า ทำให้ข้อมูลที่ปรากฏส่วนใหญ่คือข้อมูลหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับการค้า อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติ สินค้าที่สำคัญ ช่องทางติดต่อ

ค้าขาย รูปแบบการทำการค้าของคนท้องถิ่น สถานการณ์ทางการค้า เป็นต้น ส่วนข้อมูลในด้านอื่น เช่น การเมืองภายในราชสำนัก ชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่น มีความสำคัญอยู่ในอันดับถัดไป ลักษณะการบันทึกเอกสารดังที่กล่าวมานี้แตกต่างจากเอกสารหรือบันทึกของนักบริหารอาณานิคม ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่โดยทั่วไปแล้วเขียนขึ้นภายใต้มุมมองแบบนักปกครองอาณานิคม ซึ่งให้ความสนใจกับแบบแผนทางสังคม ลักษณะอุปนิสัย พฤติกรรมของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มเพื่อเป้าหมายทางการปกครอง ทั้งนี้ แม้ว่าหลักฐานชาวตะวันตกก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าในระดับที่ไม่อาจเทียบได้กับเอกสารของนักบริหารอาณานิคมสมัยหลัง ทว่าเรื่องราวที่ถูกบันทึกในเอกสารเหล่านี้ก็มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ในแนวทางหรือประเด็นศึกษาอื่น

แบบแผนการรับรู้ทางชาติพันธุ์ของชาวตะวันตกในช่วงเวลาก่อนที่การรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ของชาวตะวันตกจะตกอยู่ภายใต้สำนึกภาระของคนขาว ลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม ลัทธิจักรวรรดินิยม ฯลฯ คือเป้าหมายประการหนึ่งที่อาจพึงหวังได้จากการศึกษาเอกสารเหล่านี้ โดยจากการศึกษาเอกสารชาวตะวันตกที่เกี่ยวกับพม่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยนันทนิช ชัยวิมล * ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการเกี่ยวกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางอำนาจการเมืองของรัฐจารีตกับการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในความรับรู้ของชาวตะวันตก จากข้อมูลที่ปรากฏในงานวิจัยชี้ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว การรับรู้ของชาวตะวันตกเกี่ยวกับรัฐหรือชุมชนการเมืองของคนท้องถิ่นในพม่านั้นยังไม่มีลักษณะของการใช้คุณสมบัติทางเผ่าพันธุ์เพื่อกำหนดเงื่อนไขความเป็นรัฐอย่างเด่นชัด ในทางตรงกันข้าม ความโดดเด่นของศูนย์กลางรัฐหรือราชธานีกลับเป็นเครื่องกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยจะพบคำเรียกประชากรของรัฐในลักษณะของชาวพะโค (คนที่อยู่ในเมืองพะโคหรือมาจากเมืองพะโค) ชาวอังวะ ชาวสยาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตระหนักในความสำคัญของราชธานี ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ของคนพื้นเมือง และด้วยเหตุนี้ ในทางกลับกัน การเรียกชื่อรัฐหรืออาณาจักรด้วยการใช้เกณฑ์กำหนดทางชาติพันธุ์ เช่น อาณาจักรพม่า (ในทางที่ชี้ว่าเป็นอาณาจักรที่ปกครองโดยชาวพม่า) อาณาจักรกะเหรี่ยง อาณาจักรชาน อาณาจักรมอญ จึงปรากฏให้เห็นน้อย

อิทธิพลดังที่กล่าวมายังส่งผลต่อการนิยามความหมายในทางภูมิรัฐศาสตร์และประชากรศาสตร์ กล่าวคือ ชาวตะวันตกในช่วงเวลานี้มองว่าศูนย์กลางอำนาจรัฐจารีตมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจพื้นที่รัฐเหนือเขตแดนที่รัฐนั้น ๆ ครอบครองอยู่จริง จากข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารของพ่อค้าและนักเดินทางชาวตะวันตกแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเรียกขานพื้นที่รัฐจารีตใน

---

*นันทนิช ชัยวิมล. (2545). **หลักฐานชาวตะวันตกที่เกี่ยวกับพม่าในคริสต์ศตวรรษที่ 15–16**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พม่าในลักษณะที่ผูกกับอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ โดยในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 16 ชาวโปรตุเกสเข้าใจว่าบริเวณพม่าตอนล่างในปัจจุบันคือที่ตั้งของ อาณาจักรพะโค (Kingdom of Pegu) ซึ่งเป็นอาณาจักรของพวกนอกศาสนา อาณาจักรแห่งนี้มีพรมแดนติดกับ อาณาจักรอะระกัน (Kingdom of Arakan) และ อาณาจักรอังวะ (Kingdom of Ava) ซึ่งเป็นดินแดนตอนใน[1] โดยไม่มีการกล่าวถึงเส้นพรมแดนที่แบ่งแยกอำนาจรัฐออกจากกัน ต่อมาในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 16 ภาพของอาณาจักรพะโคถูกนำเสนอในฐานะอาณาจักรที่ปกครองโดยกษัตริย์ผู้มีทั้งพระราชอำนาจและพระราชทรัพย์ พระเจ้าแผ่นดินของดินแดนนี้ทรงชมชอบในช้างเผือก กล่าวโดยรวมแล้วหลักฐานของชาวตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 บอกผู้อ่านว่าชาวตะวันตกในเวลานั้นรู้จักดินแดนบางส่วนของประเทศพม่าในปัจจุบันในฐานะศูนย์กลางการค้าแห่งหนึ่งที่พวกเขามาทำการค้าด้วย[2] ทั้งนี้ ชาวตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ยังคงมีความรู้เกี่ยวกับรัฐจารีตที่อยู่ทางตอนบนของพม่าน้อยมาก ข้อมูลในเอกสารส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับรัฐชายฝั่งที่มีระบบเศรษฐกิจอิงอยู่กับการค้าทางทะเล เช่น อะระกัน และ พะโค โดยที่พะโคคืออาณาจักรที่โดดเด่นที่สุดในความสายตาของชาวตะวันตก นอกจากนั้น ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการก็คือขอบเขตของรัฐจารีตในพม่าที่กำหนดด้วยวิธีสมัยใหม่ ยังคงไม่อยู่ในการรับรู้ของชาวตะวันตก แผนที่ภูมิศาสตร์ของชาวตะวันตกที่มีการอ้างถึงดินแดนพม่าซึ่งทำขึ้นในยุคนี้เองก็ไม่มีลักษณะของการแบ่งพรมแดนที่ชัดเจน* เหมือนดังที่ปรากฏในคริสต์ศตวรรษที่ 19

แม้ปรากฏว่ามีเอกสารชาวตะวันตกจำนวนหนึ่งที่กล่าวถึงรัฐจารีตในพม่าในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในลักษณะของการบัญญัติชื่อตามคุณสมบัติทางชาติพันธุ์ คือ อาณาจักรพม่า (Kingdom of Burma) ดังเช่นเอกสารของ โทเม ปิเรส (Tome Pires) ดูอาร์เต บาร์โบซา (Duarte Barbosa) และเฟอร์นาว เมนเดส ปินตู (Fernao Mendes Pinto) และจาว เดอ บารอส (Joao de Barros)** อย่างไรก็ตาม สันนิษฐานว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเฉพาะเวลาที่เกิดขึ้นในพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 กล่าวคือ การขึ้นมามีบทบาทโดดเด่นของเมืองตองอู ซึ่งเป็นเมืองที่ชาวตะวันตกรุ่นก่อนหน้า (โดยเฉพาะกลุ่มนักเดินทางชาวอิตาลี) ไม่เคยกล่าวถึง อาจเป็นสาเหตุทำให้ผู้จดบันทึกรุ่นต่อมาที่สร้างงานโดยการคัดลอกข้อมูลจากเอกสารรุ่นก่อนมาใช้ต้องประสบปัญหาในการทำความเข้าใจรัฐแห่งใหม่ที่เพิ่งขึ้นมามีอำนาจ การที่

---

[1] **แหล่งเดิม**. หน้า 131.

[2] **แหล่งเดิม**. หน้า 132.

* สำหรับแผนที่พม่าที่ทำขึ้นโดยชาวตะวันตกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 สามารถดูได้จาก Thomas Suarez. (1999). **Early Mapping of Southeast Asia**. Singapore: Periplus.

** พึงสังเกตว่าพ่อค้าและนักแสวงโชคชาวโปรตุเกสโดยส่วนใหญ่ ยกเว้นปินตู ได้ข้อมูลจากการรับฟังต่อมาจากพวกพ่อค้าต่างชาติที่มาทำการค้าที่อินเดียและมะละกา จึงอาจถือได้ว่าเป็นมุมมองจากคนนอกที่ขาดการปฏิสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับผู้คนและรัฐจารีตในพม่า

บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถนิยามรัฐเกิดใหม่ตามชื่อเรียกของคนท้องถิ่น ได้นำไปสู่การนำชื่อเรียกทางชาติพันธุ์มาใช้นิยามชุมชนทางการเมืองแห่งใหม่

ในเวลาต่อมา เมื่อการเมืองภายในพม่าตกอยู่ภายใต้การนำของผู้นำเชื้อสายพม่าหรือคือกษัตริย์ราชวงศ์ตองอูยุคแรก และได้ย้ายศูนย์กลางอำนาจมาอยู่ที่เมืองหงสาวดี ปรากฏว่าชาวตะวันตกที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพม่าได้หันกลับไปใช้ชื่อเรียกในแบบเดิมคือ อาณาจักรพะโค และเรียกผู้ปกครองอาณาจักรดังกล่าวว่าพระราชาหรือกษัตริย์แห่งพะโค (King of Pegu) แทนที่จะใช้ชื่อเรียกตามคุณสมบัติทางชาติพันธุ์ เช่น กษัตริย์พม่าหรือกษัตริย์มอญ ปรากฏการณ์ดังกล่าวช่วยยืนยันว่าความรับรู้เกี่ยวกับพื้นที่รัฐจารีตและอัตลักษณ์ของคนพื้นเมืองในพม่าของชาวตะวันตกในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นอย่างน้อย ยังคงถูกกำหนดผ่านความโดดเด่นของศูนย์กลางทางการเมืองซึ่งก็คือองค์กษัตริย์และราชสำนักของพระองค์ มากกว่าคุณสมบัติทางชาติพันธุ์

บทบาทของพระมหากษัตริย์และราชสำนักพม่ายังคงเป็นแกนเรื่องซึ่งปรากฏให้เห็นสืบต่อมาในเอกสารที่เขียนโดยนักการทูตชาวอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในฐานะองค์ประกอบสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นพม่า อย่างไรก็ดี ผลสะเทือนจากขบวนการเคลื่อนไหวภูมิปัญญาของชาวยุโรปนับแต่ยุคแห่งความรู้แจ้งหรือยุคภูมิธรรมปัญญาในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้ทำให้กษัตริย์และรัฐพม่ามีแนวโน้มที่จะถูกกล่าวถึงภายใต้แนวความคิดเรื่องเผด็จการตะวันออก[1] (oriental despotism) ซึ่งในทิศทางนี้ คนพื้นเมืองของรัฐจึงถูกให้ภาพในฐานะประชาชนผู้ถูกกดขี่ ปราศจากกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทรัพย์สิน และความมั่นคงในชีวิต เพื่อเน้นภาพความความโหดร้ายของกษัตริย์ผู้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ ไม่เพียงเท่านั้นชาวพม่าในเอกสารของชาวอังกฤษในช่วงเวลานี้ยังได้รับการพรรณนาในฐานะคนพื้นเมืองผู้ถูกครอบงำด้วยความเชื่องมงายและเรื่องเหนือธรรมชาติ แตกต่างจากชาวอังกฤษ (และชาวยุโรปทางเหนือ) ที่ยึดถือเหตุผลเป็นหลัก

อนึ่ง ควรกล่าวด้วยว่าสำหรับอังกฤษนั้น แม้ปรากฏว่า ราล์ฟ ฟิทช์ (Ralph Fitch) พ่อค้าจากลอนดอนได้เดินทางมาถึงพม่าตั้งแต่ ค.ศ. 1587 และได้เขียนบันทึกประสบการณ์ของตนเอาไว้ก็ตาม รวมถึงมีการตั้งสถานีการค้าของอังกฤษในพม่าระหว่าง ค.ศ. 1647 ถึง ค.ศ. 1657 ภายใต้การจัดการของป้อมเซนต์จอร์จ (Fort St. George) กระนั้นกล่าวได้ว่าการขาดแคลนบันทึกและความไม่เต็มใจของบริษัทอินเดียตะวันออกที่จะผูกมัดตัวเองกับพม่าอย่างลึกซึ้งก่อนหน้าทศวรรษ 1750 ได้มีส่วนทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับพม่าในความสนใจของชาวอังกฤษปรากฏอย่างกระท่อนกระแท่น ความสนใจของอังกฤษยังคงมุ่งไปที่อินเดียและหมู่เกาะเครื่องเทศเป็นสำคัญ[2]

---

[1]Craig J. Reynolds. (2006). Paradigms of the Premodern State. In **Seditious Histories: Contesting Thai and Southeast Asian Pasts**. pp. 32-38.

[2]D.G.E. Hall. (1961). British Writers of Burmese History from Dalrymple to Bayfield. in **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 255-256.

ความรับรู้ของเจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษที่มีต่อรัฐและคนพื้นเมืองในพม่าไม่เพียงตกอยู่ในวิธีคิดแบบเผด็จการตะวันออกแต่เพียงประการเดียว ภายใต้กระแสการแข่งขันของลัทธิล่าอาณานิคมและโดยเฉพาะการแข่งขันทางอำนาจระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสในอินเดียที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้ทำให้ทั้งสองชาตินำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในพม่า กล่าวคือ ภาวะสงครามในอาณานิคมอินเดียของอังกฤษระหว่างสงครามสืบราชสมบัติออสเตรีย (War of the Austrian Succession, 1740-1748) ซึ่งยุติลงภายหลังจากการยอมรับในข้อสรุปของสนธิสัญญาแอกซ์ ลา ชาแปล (Treaty of Aix la Chapelle, ค.ศ. 1748)* ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสถานการณ์ของการจดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพม่า เหตุเพราะผู้บริหารของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษคาดคะเนว่าโชเซฟ ดูเปลซ์ (Joseph Dupleix) ข้าหลวงใหญ่บริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสที่เมืองปอนดิเชรี (Pondicherry) จะมองพม่าเป็นพื้นที่สำหรับการขยายอำนาจของฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้ เอกสารที่บันทึกเรื่องเกี่ยวกับพม่าจึงมีความสำคัญในสายตาของนักปกครองอังกฤษที่อินเดียและทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้น[1]

การแข่งขันระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในพม่าเริ่มต้นอย่างจริงจังเมื่ออังกฤษตั้งกิจการอู่ต่อเรือที่เมืองสิเรียม (Syriam) ใน ค.ศ. 1709 และในอีก 20 ปีต่อมาฝรั่งเศสได้มาตั้งกิจการต่อเรือที่เมืองสิเรียมเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากอังกฤษดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งก็พบว่าสิเรียมไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่ต่อเรือเพราะเสียค่าใช้จ่ายสูง จึงคิดย้ายไปเปิดกิจการในบอมเบย์ ทว่าได้เกิดการลุกฮือในพม่าตอนล่างเสียก่อนใน ค.ศ. 1743 โดยที่ฝ่ายต่อต้านอำนาจกษัตริย์พม่าซึ่งมีแกนนำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ (และถูกกล่าวอ้างโดยนักบริหารอาณานิคมอังกฤษในฐานะการกบฏของชนชาติมอญ) ได้เข้าทำลายทรัพย์สิน โบสถ์ฝรั่งตลอดจนอู่ต่อเรือของอังกฤษและฝรั่งเศสเสียหาย นอกจากนั้น ประจวบกับอังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำสงครามต่อกันในอินเดีย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นพ้องกันว่าจะต้องเข้ามามีอำนาจในพม่าและใช้เมืองท่าของพม่าเป็นฐานในการปฏิบัติการทางทะเล

การที่อังกฤษและฝรั่งเศสไม่เพียงมุ่งหวังเฉพาะการตั้งฐานทัพและสถานีการค้าในพม่าเพื่อความได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์ แต่ยังคาดหวังผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจที่กว้างขวางกว่าเดิม ได้ผลักดันให้ทั้งสองชาติเข้ายุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งภายในพม่า ทางด้านโชเซฟ ดูเปลซ์ ซึ่งตระหนักว่าคงเลี่ยงสงครามกับอังกฤษไม่พ้นจึงหวังที่จะสร้างฐานทางการค้าและทหารขึ้นที่พม่าตอนล่าง ประกอบกับสถานการณ์ของฝ่ายต่อต้านในระยะแรกอยู่ในสภาพที่

---

*ในระหว่างสงคราม อังกฤษเสียเมืองมัทราส (Madras) ซึ่งเป็นที่ตั้งสถานีการค้าของอังกฤษแก่ฝรั่งเศส และได้เมืองคืนภายหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาแอกซ์ ลา ชาแปล อย่างไรก็ดี สนธิสัญญาฉบับนี้ไม่ได้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศส การแย่งชิงอำนาจทางทะเลของทั้งสองชาติจบลงด้วยชัยชนะของอังกฤษหลังสงคราม 7 ปี (Seven Years War, 1756-1763) ดูรายละเอียดเพิ่มใน ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546). **ประวัติความเป็นมาของอังกฤษปัจจุบัน**. หน้า 68-75.

[1]D.G.E. Hall. (1961). **op. cit.** pp. 256-257.

ได้เปรียบ ดูเปลซ์จึงคาดว่าฝ่ายต่อต้านซึ่งต้องการฟื้นฟูอำนาจของราชสำนักหงสาวดีจะสามารถเอาชนะราชสำนักพม่าได้ ดังนั้นเขาจึงทำการเข้าแทรกแซงโดยส่ง ซิเยอร์ เดอ บรูโน (Sieur de Bruno) นำคณะทูตมาเกลี้ยกล่อมหัวหน้าฝ่ายต่อต้านให้ทำสัญญาไมตรีซึ่งจะทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากทหารฝรั่งเศส ขณะเดียวกันฝ่ายต่อต้านต้องยกสิทธิทางการค้าให้ฝรั่งเศสเป็นการตอบแทน พร้อมทั้งสำรวจลู่ทางในแคว้นพะโคเพื่อรวมพม่าภาคใต้เข้ากับฝรั่งเศส[1]

สำหรับบริษัทการค้าของอังกฤษนั้นมีความสนใจในเกาะนีเกรส (Negrais) ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของพะโค เพราะมีอ่าวที่กว้างขวางปลอดภัยจากลมพายุ สามารถใช้เป็นที่ต่อเรือหรือซ่อมแซมเรือได้ดี ทั้งอยู่ห่างจากสมรภูมิรบระหว่างกองกำลังของราชสำนักพม่ากับฝ่ายต่อต้าน แต่ก็อยู่ไม่ไกลจากมัทราสและเบงกอล โจนาทาน สมาร์ท (Jonathan Smart) ผู้แทนของอังกฤษที่เมืองสิเรียมได้รายงานผู้มีอำนาจที่ป้อมเซนต์จอร์จว่าให้เลือกอยู่ข้างฝ่ายมอญและต่อต้านพม่าด้วยความหวังในผลประโยชน์ทางการค้ากับพม่า ซึ่งทำให้เขาไม่เพียงได้รับการยืนยันสถานะผู้แทนของอังกฤษในพม่าใน ค.ศ. 1742 แต่ยังรวมถึงการได้รับกองกำลังทหารซีปอยไปประจำสถานีการค้า[2] ต่อมาใน ค.ศ. 1752 ทอมัส เทเลอร์ (Thomas Taylor) ชาวอังกฤษได้ถูกส่งมาสำรวจพม่าตอนล่างและเกาะต่าง ๆ เทเลอร์พบว่าข้าราชการท้องถิ่นมีความเป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรง กระนั้นก็ดีความล้มเหลวในการเจรจากับแกนนำฝ่ายต่อต้าน ประกอบกับเหตุผลทางยุทธศาสตร์ผลักดันให้อังกฤษรีบเข้ายึดเกาะนีเกรสและจัดตั้งสถานีการค้าขึ้นใน ค.ศ. 1753 โดยไม่ฟังคำคัดค้านจากนักสำรวจและกองทหารของอังกฤษที่คัดค้านว่าเกาะนี้มีโรคภัยชุกชุม ไม่เหมาะเป็นสถานีการค้าหรือที่พักทัพเรือเพราะสภาพน้ำท่วมในฤดูฝน[3]

สถานการณ์ในพม่าได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วเมื่อกองทัพพม่าที่นำโดยอูอองเซยะ (U Aungzeya) นายบ้านพลม้าจากเมืองชเวโบ ผู้ตั้งตนเป็นกษัตริย์ใน ค.ศ. 1752 โดยเฉลิมพระนามว่าพระเจ้าอลองเมงตะยา (Alaungmintaya, 1752-1760) หรืออลองพญา สามารถขับไล่กองทัพมอญออกจากเขตพม่าตอนบนได้สำเร็จในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1754 จากนั้นก่อนเข้าสู่ฤดูฝน (เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน) ของปีถัดมา พระเจ้าอลองพญาได้เริ่มเคลื่อนทัพเข้าโจมตีป้อมค่ายของเมืองในเขตพม่าตอนล่าง โดยสามารถเข้ายึดเมืองดากอง (Dagon) และมีรับสั่งให้เปลี่ยนชื่อเป็น “ย่างกุ้ง” อันมีความหมายว่าสิ้นความโกลาหล พร้อมกันนั้นพระองค์ทรงสร้างสัมพันธไมตรีกับอังกฤษเพื่อหวังที่จะได้รับอาวุธและดินปืนมาเสริมกำลังรบ อย่างไรก็ตามทัพพม่ายังคงไม่พร้อมเข้าโจมตีเมืองสิเรียม ดาลา (Dalla) และหงสาวดี เนื่องจากพวกมณีปุระและไทใหญ่ได้ยกกำลังเข้าโจมตีทางตอนเหนือของพม่า ดังนั้นพระเจ้าอลองพญาจึงตัดสินใจปราบปรามความวุ่นวายทางเหนือเสียก่อน จากสถานการณ์ดังกล่าว เฮนรี บรู๊ค (Henry Brooke) ตัวแทนของบริษัทอินเดีย

---

[1] หม่องทินอ่อง. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 156.

[2] D.G.E. Hall. (1945). **Europe and Burma**. p. 58.

[3] Idem. (1981). **A History of South-East Asia**. p. 428.

ตะวันออกของอังกฤษที่เกาะนีเกรสได้ถือเป็นโอกาสขยายอิทธิพลทางการเมืองและการค้าของอังกฤษเข้าไปสู่ราชสำนักพะโคซึ่งในขณะนั้นฝรั่งเศสได้ให้ความช่วยเหลืออยู่เช่นกัน บรู๊คได้ส่งเรืออาร์คอท (Arcot) นำอาวุธและดินปืนมาขายให้ฝ่ายมอญ อีกทั้งปรากฏว่ามีนายทหารของอังกฤษเข้าร่วมรบกับฝ่ายมอญโดยการยิงเรือของพม่าที่สิเรียม

หลังจากเสร็จศึกกับมณีปุระและชานในพม่าตอนบน พระเจ้าอลองพญาได้เคลื่อนทัพลงใต้เพื่อปราบปรามกองกำลังฝ่ายมอญอีกครั้ง โดยเริ่มทำการปิดล้อมเมืองสิเรียมตั้งแต่เดือนเมษายน และสามารถมีชัยเหนือกองกำลังฝ่ายมอญที่ได้รับความช่วยเหลือทางทหารและอาวุธจากฝรั่งเศส และทำการปิดล้อมเมืองพะโคตั้งแต่ ค.ศ. 1756 อย่างไรก็ดี ป้อมค่ายที่แข็งแกร่งและการต่อต้านที่เข้มแข็งของฝ่ายมอญทำให้พระเจ้าอลองพญาเรียกร้องกำลังคนและอาวุธจากฝ่ายอังกฤษเพิ่มมากขึ้นโดยจะจ่ายค่าตอบแทนภายหลังสงครามเสร็จสิ้นลง โดยเป็นไปตามสนธิสัญญาพันธไมตรีระหว่างพระองค์และอังกฤษ[1*]

ในที่สุด เมื่อพระเจ้าอลองพญาสามารถพิชิตฝ่ายต่อต้านซึ่งมีศูนย์กลางอำนาจที่พะโคและเข้ายึดเมือง พร้อมทั้งขับไล่กองกำลังฝรั่งเศสที่ให้การสนับสนุนได้สำเร็จในวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1757 พระองค์จึงมีดำริที่จะอนุญาตให้อังกฤษเข้ามาตั้งสถานีการค้าที่เกาะนีเกรสต่อไป โดยแลกกับการจัดส่งอาวุธและดินปืนให้แก่กองทัพของพระองค์ อย่างไรก็ตาม กองทัพมณีปุระได้เข้าโจมตีพม่าตอนบนอีกครั้ง ทำให้พระเจ้าอลองพญาต้องเคลื่อนทัพขึ้นไปปราบปรามในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1758 โดยใช้เวลาราว 2 เดือน สถานการณ์จึงเรียบร้อย จากนั้นพระองค์ได้ออกพระบรมราชโองการในวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 1759 ประกาศผนวกมณีปุระเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ

---

[1]D.G.E. Hall. (1960). **Burma**. pp. 82-83.; และ มาโนช พรหมปัญโญ. (2547). **การเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง ค.ศ. 1752-1776**. หน้า 86-89.

[*]ข้อตกลงในสัญญาระหว่างพระเจ้าอลองพญากับบริษัทอินเดียตะวันออกมีดังนี้ [(หม่องทินอ่อง. 2548: 167-168) และดูเปรียบเทียบกับข้อมูลในวิทยานิพนธ์ของมาโนชซึ่งอ้างอิงจากงานของฮาร์วีย์ (มาโนช พรมปัญโญ. 2547: 88-89)]

1) กษัตริย์จะยกแหลมนีเกรสและดินแดนส่วนหนึ่งในมณฑลพะสิมเพื่อสร้างโรงงานของบริษัทอินเดียตะวันออก
2) กษัตริย์จะอนุญาตให้พ่อค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษทำการค้าทั่วพระราชอาณาจักรโดยไม่มีข้อกีดกั้นหรืออุปสรรคใด ๆ
3) บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษจะส่งปืนใหญ่ ปืนคาบศิลาและอาวุธดินปืนมาถวายแด่กษัตริย์ทุกปี
4) กษัตริย์จะอนุญาตให้บริษัทมาตั้งศูนย์การค้าได้ที่เมืองย่างกุ้ง
5) กษัตริย์จะเสียค่าใช้จ่ายให้กับการดำเนินงานของบริษัทเพื่อต่อต้านศัตรูของกษัตริย์
6) บริษัทจะไม่เข้าช่วยเหลือศัตรูของกษัตริย์ไม่ว่าในทางใด ๆ ทั้งสิ้น

พระราชอาณาจักร[1] ในช่วงเวลาระหว่างที่พระเจ้าอลองพญาขึ้นไปปราบปรามมณีปุระนี้เอง พวกมอญในพม่าตอนล่างได้ถือโอกาสก่อกบฏขึ้นอีกครั้งโดยได้รับความช่วยเหลือจากเรือรบของอังกฤษเช่นเคย พวกมอญได้สังหารชาวพม่าจำนวนมากบริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำอิระวดีพร้อมทั้งขับไล่ข้าหลวงพม่าออกจากพะโค แต่ก่อนที่พระเจ้าอลองพญาจะเตรียมทัพลงมาปราบกบฏ นายทัพฝ่ายพม่าก็สามารถรวบรวมกำลังพลเข้าปราบปรามฝ่ายกบฏได้สำเร็จ

การกระทำของอังกฤษสร้างความไม่พอพระทัยอย่างยิ่งแก่พระเจ้าอลองพญา ความที่พระองค์ได้รับทราบจากโคกะ เกรกอรี (Coga Gregory) ขุนนางชาวอาร์เมเนียนว่า เจ้าหน้าที่ของอังกฤษที่เกาะนีเกรสได้ให้ความช่วยเหลือฝ่ายมอญ รวมทั้งคำเตือนว่าชาวอังกฤษเข้ามาอินเดียในฐานะพ่อค้าแต่ก็ได้สร้างจักรวรรดิขึ้นที่นั่น* ประกอบกับการที่พระราชสาส์นที่พระองค์ส่งไปยังพระเจ้าจอร์จที่ 2 (George II) ในต้น ค.ศ. 1758 ไม่มีการตอบกลับ ทำให้พระองค์รู้สึกถูกสบประมาท ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระเจ้าอลองพญาปราบกองกำลังฝ่ายกบฏได้สำเร็จแล้ว จึงมีรับสั่งให้ทำลายสิ่งก่อสร้างและทรัพย์สินของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษที่เกาะนีเกรส ซึ่งนำไปสู่การสังหารหมู่ชาวอังกฤษและชาวต่างชาติอื่นที่เกาะแห่งนั้น (Massacre of Negrais) เหตุการณ์เกิดขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1759 โดยมีชาวอังกฤษเสียชีวิต 8 คน และชาวอินเดียอีกราว 100 คน ส่วนผู้หลบหนีออกจากเกาะได้สำเร็จมีจำนวน 65 คน เป็นชาย 60 คน หญิง 4 คน และเด็กอีก 1 คน[2]

ต่อมาใน ค.ศ. 1760 ร้อยเอกวอลเตอร์ อัลวีส (Captain Walter Alves) หนึ่งในผู้รอดชีวิตจากการสังหารหมู่ที่เกาะนีเกรส ได้อาสาเป็นตัวแทนของบริษัทอินเดียตะวันออกมาเจรจากับพม่าในกรณีดังกล่าว อัลวีสออกเดินทางจากเบงกอลในเดือนกุมภาพันธ์ และมาถึงพม่าใน ค.ศ. 1761 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้านองดอว์จี (Naungdawgyi, 1760-1763) แต่กษัตริย์พม่าปฏิเสธที่จะจ่ายค่าเสียหาย อัลวีสรายงานว่า กษัตริย์รู้สึกประหลาดใจที่ข้าหลวงมัทราสมีความคิดจะเรียกร้อง

---

[1]Than Tun, editor. (1985). **The Royal Orders of Burma, A.D. 1598-1885**: **Part Three, A.D. 1751-1781**. p. 54.

*หลักฐานร่วมสมัยระบุชัดถึงเจตนาของเจ้าหน้าที่บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษที่ต้องการให้ความช่วยเหลือฝ่ายกบฏใน ค.ศ. 1759 ดังปรากฏตามพระราชสาส์นของพระเจ้าอลองพญาที่มีไปถึงหัวหน้าสถานีที่เกาะนีเกรสตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายนเป็นต้นมา (Dalrymple. 1926: 192, อ้างถึงใน มาโนช พรหมปัญโญ. 2547: 89)

[2]Than Tun, editor. (1985). **op. cit.** pp. xviii-xix, xxxii.; G.E. Harvey. (1925). **History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824 the Beginning of the English Conquest**. p. 240.; and D.G.E. Hall. (1960). **op. cit**. p. 85., อนึ่ง อาเทอร์ แฟร์, จอห์น สจวต, เจ.จี. สกอตต์, และจี.อี. ฮาร์วีย์ ให้ข้อมูลจำนวนชาวอังกฤษที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ไม่ตรงกัน แฟร์กล่าวว่ามีชาวยุโรปเสียชีวิตทั้งสิ้น 10 คน (Phayre. 1998: 168) สจวตอ้างจำนวน 10 คนเช่นกันแต่ไม่ระบุว่าเป็นชาวอังกฤษหรือไม่ (Stuart. 1910: 89) สกอตต์กล่าวว่าเป็นชาวอังกฤษ 10 คน (Scott. 1924: 164) ส่วนฮาร์วีย์อ้างว่ามีผู้เสียชีวิตเป็นชาวอังกฤษจำนวน 8 คน จากทั้งหมด 12 คน (Harvey. 1925: 240; idem. 1926: 134) ผู้วิจัยเลือกอ้างอิงตามฮาร์วีย์

ค่าเสียหายในเมื่อการวางเพลิงและการฆ่าฟันกันนั้นเป็นการผิดกฎหมายพม่าอยู่แล้ว พระองค์ทรงกล่าวว่าข้าหลวงอังกฤษที่นีเกรสไม่เพียงให้การสนับสนุนอาวุธแก่พวกมอญ แต่ยังเข้าร่วมกับพวกมอญในการทำลายเรือของพม่า ดังนั้นทหารพม่าจึงอาจสังหารใครก็ได้ตามความพอใจ และไม่ว่าในกรณีใด ๆ (ด้วยผลของกรรมที่ก่อไว้) ผู้ที่ถูกสังหารก็ได้ถูกกำหนดชะตาให้ต้องจบชีวิตลงด้วยวิธีนั้น กระนั้นก็ดี พระเจ้านองดอว์จีก็ทรงชักชวนให้บริษัทอินเดียตะวันออกมาเปิดกิจการค้าอีกครั้ง แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่ใช่ที่เกาะนีเกรสแต่เป็นที่เมืองย่างกุ้ง ทั้งนี้ ภายหลังจากได้รับรายงานของอัลวีส บริษัทอินเดียตะวันออกได้ตัดสินใจถอนตัวจากพม่าและสั่งปิดสถานีการค้าที่เมืองพะสิม โดยไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับราชสำนักพม่าอีกเป็นเวลากว่า 35 ปี จนกระทั่ง ค.ศ. 1795 ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและพม่าจึงเริ่มขึ้นอีกครั้ง[1]

ในแง่ของการรับรู้ ผลกระทบสำคัญซึ่งเกิดจากการกระทำของกษัตริย์พม่าต่อการรับรู้ของนักบริหารชาวอังกฤษในอินเดีย ดังพิจารณาจากชุดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่ได้กล่าวอย่างรวบรัดข้างต้น มิใช่เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตพลเมืองอังกฤษ บ้านเรือน หรือทรัพย์สินที่ถูกทำลายไป หากแต่คือภาพลักษณ์ความโหดเหี้ยม ไร้เหตุผลอและมนุษยธรรมของกษัตริย์พม่าและไพร่พลชาวพม่าที่มีต่อชนชาติอื่น ซึ่งการกระทำเหล่านี้กลายเป็นภาพลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของเรื่องเล่าว่าด้วยความเป็นพม่าในการรับรู้ของนักบริหารชาวอังกฤษ บทบาทของพระเจ้าอลองพญาในการปราบปรามฝ่ายมอญและการปฏิบัติที่เลวร้ายต่อชาวอังกฤษได้กลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของภาพลักษณ์ต้นแบบที่นักบริหารอังกฤษหวาดระแวงเสมอในยามที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับราชสำนักพม่า โดยที่ตัวมันเองได้ถูกผลิตซ้ำและขยายความออกไปผ่านการพรรณนาของไมเคิล ซิมส์ (Michael Symes) ฮิแรม ค็อกซ์ (Hiram Cox) และจอห์น แคนนิง (John Canning) ทูตชาวอังกฤษซึ่งได้รับมอบหมายให้เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักพม่าในช่วงทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19* ประสบการณ์ของชาวอังกฤษทั้งสามคน โดยเฉพาะค็อกซ์ ที่รู้สึกว่าพวกเขาต้องเผชิญกับการถูกกดดัน ดูหมิ่น จงใจกลั่นแกล้งโดยปล่อยให้รอเวลาที่จะได้เข้าเฝ้า หรือบังคับให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมของคนพื้นเมืองซึ่งพวกเขาเห็นว่าเป็นการลบหลู่เกียรติของเจ้าหน้าที่อังกฤษ เช่น การบังคับให้ถอดรองเท้าหรือหมอบคลาน โดยกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์พม่า การถูกปฏิบัติด้วยวิธีการที่ไร้อารยะในสายตาของพวกเขาได้มีส่วนสำคัญต่อการวางกรอบการรับรู้และทัศนคติที่มีต่อคนพื้นเมืองของชาวอังกฤษก่อนสงคราม

---

[1]D.G.E. Hall. (1945). **op. cit**. pp. 71-72.; มาโนช พรหมปัญโญ. (2547). **เล่มเดิม**. หน้า 90.; และ สุรัตน์ วรางค์รัตน์. (2520). สงครามอังกฤษ-พม่า ครั้งที่ 1 (ค.ศ.1824-1826). **วารสารประวัติศาสตร์** 2 (3): 52-53.

*ไมเคิล ซิมส์เดินทางเข้ามาพม่าใน ค.ศ. 1795 และอีกครั้งใน ค.ศ. 1802 ฮิแรม ค็อกซ์เดินทางเข้ามาพม่าในระหว่าง ค.ศ. 1796-1798 และจอห์น แคนนิงใน ค.ศ. 1803, ค.ศ. 1809-1810 และ ค.ศ. 1811-1812

อังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1[1] สิ่งที่ทำหน้าที่วางกรอบการให้ความหมายแก่ประสบการณ์เหล่านี้ได้ถูกตรึงลงสู่สำนึกของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษอย่างหนักแน่นหลังจากที่สงครามเสร็จสิ้นลงใน ค.ศ. 1826

ในแง่ของประวัติศาสตร์นิพนธ์ ความโหดเหี้ยมของพระเจ้าอลองพญาโดยเฉพาะเหตุการณ์กวาดล้างชาวมอญ วาทกรรมเรื่องที่มาของคำว่าตะเลง และการสังหารหมู่ที่เกาะนีเกรส คือเรื่องเล่าที่ปรากฏเสมอในงานประวัติศาสตร์พม่า (และรวมถึงงานเขียนประเภทอื่น) ที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยเฉพาะเหตุการณ์หลังนั้นได้กลายเป็นเครื่องเตือนสติถึงความโหดร้าย ไร้เหตุผล ของกษัตริย์พม่าที่มีต่อชาวต่างชาติ[2] กระทั่ง ดี.จี.อี. ฮอลล์ อดีตเจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษในพม่า อาจารย์สอนวิชาประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง สมาชิกของ Imperial Education Service และสมาชิกสภานิติบัญญัติของพม่า ได้เคยเขียนบทความว่าด้วยโศกนาฏกรรมที่เกาะแห่งนี้ขึ้นเป็นการเฉพาะใน ค.ศ. 1931* ในทางเดียวกัน ข้อความที่ปรากฏในบันทึกของซิมส์และค็อกซ์ก็ได้กลายเป็นแบบอย่างการใช้โวหารหรือตัวอย่างสำหรับโจมตีพฤติกรรมเย่อหยิ่ง ถือดี และหลงตนเองของกษัตริย์พม่า ภาพแทนดังกล่าวได้ถูกผลิตซ้ำผ่านตัวบทประเภทต่าง ๆ ซึ่งตัวบทเหล่านี้ได้กลายมาเป็นหลักฐานชั้นต้นสำหรับอ้างอิงทั้งในทางการเมืองและทางวิชาการ โดยเฉพาะสำหรับการสร้างงานประวัติศาสตร์พม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในภายหลัง กล่าวได้ว่าภาพแทนของกษัตริย์พม่าได้ถูกนำมาใช้รองรับหรือสร้างความชอบธรรมทั้งแก่ความสำเร็จและล้มเหลวของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ดี.เค. บาสเสท (D.K. Bassett) กล่าวถูกต้องทีเดียวว่า ข้อความที่น่าสงสัยจำนวนมากที่เจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษบิดเบือนอย่างตั้งใจนั้นเป็นอคติตามธรรมชาติ มากกว่าจะเป็นเรื่องความไม่จริงใจและมีเป้าหมายที่จะให้ร้ายต่อผู้ปกครองพม่าและผู้ปกครองของรัฐอื่นในสยามและมาลายู[3]

---

[1]D.K. Bassett. (1980). **British Attitudes to Indigenous States in South-East Asia in the Nineteenth Century.** pp. 1-6.

[2]Arthur Phayre. (1998). **History of Burma: From the Earliest Time to the End of the First War with British India**. pp. 166-168.; John Jardine. (1995). Introduction. In **The Burmese Empire a Hundred Years Ago. 1838, 1883**. p. xxiv.; John Stuart. (1910). **Burma Through the Centuries**. pp. 87-89.; S.W. Cocks. (1910). **A Short History of Burma**. pp. 114-116.; J.G. Scott. (1924). **Burma: From the Earliest Times to the Present Day**. pp. 162-164.; G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. pp. 239-240, 354-355.; D.G.E. Hall. (1945). **op. cit**. pp. 70-73.; Idem. (1960). **op. cit**. p. 85.; Henry Yule. (1968). **A Narrative of the Mission to the Court of Ava in 1855**. pp. 211, 217; and H.R. Spearman. (1987). **Gazetteer of Burma,** Volume 1. pp. 305-306.

*บทความเรื่อง “The Tragedy of Negrais” พิมพ์ใน **Journal of the Burma Research Society**. ปีที่ 21 ค.ศ. 1931 หน้า 59-133

[3]D.K. Bassett. (1980). **op. cit**. p. 54.

ความสัมพันธ์ระหว่างพม่าและอังกฤษในช่วงเวลาที่ยากลำบากนอกจากเป็นบริบทที่ให้กำเนิดเรื่องเล่าเชิงลบเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์พม่าและไพร่ฟ้าชาวพม่าของพระองค์แล้ว ยังก่อให้เกิดการเน้นภาพลักษณ์เชิงบวกแก่กลุ่มชาติพันธุ์ที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตีความว่าเป็นปฏิปักษ์กับผู้ปกครองชาวพม่า ทั้งนี้ดังที่เบเนดิคท์ แอนเดอร์สันได้เคยให้ข้อสังเกตอันคมคายในเรื่องแนวร่วมชนกลุ่มน้อยระหว่างชาวอังกฤษและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ (ชาวอังกฤษตีความว่า) เป็นชนกลุ่มน้อยในพม่า[1] (ดูบทที่ 1) เราจะพบว่านับจากระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ต่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เองที่กลุ่มชาติพันธุ์มอญและกะเหรี่ยงเริ่มถูกให้ความหมายในเชิงบวกเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่า และชัดเจนทีเดียวว่าสภาพการณ์ดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์อยู่กับช่วงจังหวะทางการเมืองของยุคสมัยอย่างแยกไม่ออก การที่เจ้าหน้าที่ของบริษัทอินเดียตะวันออกและนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษให้การสนับสนุน “ชาวมอญ” ในการต่อต้านอำนาจของราชสำนักอังวะและพระเจ้าอลองพญาเพื่อฉวยโอกาสขยายผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจประกอบกับเจ้าหน้าที่อาณานิคมอินเดียอังกฤษแทบทั้งหมดในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 รับรู้ความเป็นมาของ “ชนชาติมอญ” โดยผ่านการอ่านเอกสารของพ่อค้าชาวยุโรปที่เดินทางเข้ามายังราชสำนักหงสาวดีในคริสต์ศตวรรษที่ 15 และคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งเนื้อหาหลักที่ปรากฏในเอกสารเหล่านี้มุ่งเน้นการพรรณนาความรุ่งเรือง มั่งคั่ง และยิ่งใหญ่ของราชสำนักหงสาวดีโดยเฉพาะในรัชกาลพระเจ้าบุเรงนองและพระเจ้านันทบุเรง (Nanda Bayin, 1581-1599) จากสายตาของพ่อค้า* ได้ส่งผลให้เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษรุ่นหลังประทับใจกับความรุ่งเรืองในอดีตของ “ชนชาติมอญ” และดินแดนพม่าตอนล่างที่ตนมุ่งหมายจะขยายอิทธิพลทางการค้า และนำภาพดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องสนับสนุนความชอบธรรมของกลุ่มต่อต้านชาวมอญที่ต้องการสถาปนาอำนาจขึ้นในพื้นที่พม่าตอนล่าง ขณะเดียวกัน ก็กล่าวโทษกษัตริย์ราชวงศ์คองบองและ “ชนชาติพม่า” ว่าเป็นพวกกระหายสงคราม ดังเห็นได้จากสงครามทำลายล้างชาวมอญในทศวรรษ 1750 ความสำคัญของพื้นที่พม่าตอนล่างที่ผูกโยงอยู่กับเรื่องเล่าว่าด้วยความโหดร้ายของกษัตริย์พม่าและโศกนาฏกรรมของเผ่าพันธุ์มอญได้กลายเป็นวาทกรรมที่ปรากฏให้เห็นต่อมาในเอกสารที่ถูกเขียนขึ้นเจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 และถูกตอกย้ำมากขึ้นเมื่ออังกฤษต้องเผชิญหน้ากับราชสำนักพม่า

ในบริบททางการเมืองและความคิดเช่นนี้ ชาวอังกฤษจึงมีแนวโน้มที่จะมองว่าชาวมอญคือพันธมิตรที่ควรยกย่องเชิดชู และสงวนไว้เป็นแนวร่วมเพื่อประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าชาวพม่าที่สร้างความเสียหายแก่อังกฤษภายใต้บัญชาของกษัตริย์ที่ดุร้าย ปรากฏหลักฐานว่า วิลเลียม ฮันเตอร์ (William Hunter) พ่อค้าชาวอังกฤษซึ่งเข้ามาพำนักในพะโคระหว่าง

---

[1]Benedict Anderson. (1998). Majorities and Minorities. In **The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World**. pp. 318-330.

*โปรดดูรายละเอียดใน นันทนิช ชัยวิมล. (2545). **เล่มเดิม**. หน้า 106-120.

ค.ศ. 1782 ถึง ค.ศ. 1783 ได้แสดงความเห็นในบันทึกของเขาว่าชาติยุโรปควรเข้าแทรกแซงการเมืองภายในพะโคเพราะจะนำมาทั้งเกียรติยศและผลประโยชน์[1] นอกจากนั้นยังปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นการเลือกแสวงหาแนวร่วมจากกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองของอังกฤษ ดังเห็นได้ว่าในช่วงสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 อังกฤษได้ออกประกาศเรียกร้องการสนับสนุนจาก “ชาวมอญ” ที่อาศัยอยู่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำให้ต่อต้านพวกพม่า ประกาศดังกล่าวมีเนื้อหาเตือนให้ “ชาวมอญ” ระลึกถึงการปกครองที่กดขี่และความโหดร้ายของผู้ปกครองพม่า และกระตุ้นให้ “ชาวมอญ” เปรียบเทียบความทุกข์ยากของพวกเขากับชีวิตที่สุขสบายของผู้ที่อาศัยในเขตปกครองของอังกฤษ[2] ผลปรากฏว่า “ชาวมอญ” (และ ชาวกะเหรี่ยง) คือคนพื้นเมืองกลุ่มสำคัญที่เข้าช่วยเหลืออังกฤษในสงครามครั้งนี้ อนึ่ง นอกจากผลสัมฤทธิ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจจากการที่อังกฤษสามารถสร้างแนวร่วมทางชาติพันธุ์กับคนพื้นเมืองบางกลุ่มแล้ว ในอีกด้านหนึ่ง สายสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ที่อังกฤษพยายามปลูกสร้างขึ้นยังทำให้เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษสามารถยกย่องตนเองในฐานะผู้ปลดปล่อยชนกลุ่มน้อยเหล่านี้จากการกดขี่ของผู้ปกครองพม่าอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การครอบงำของเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์ที่ว่า “ชนชาติมอญ” เป็นปฏิปักษ์กับ “ชนชาติพม่า” แต่เป็นมิตรกับอังกฤษ ได้ส่งผลให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษต้องอยู่ในสภาวะงงงวยและลำบากใจเมื่อเผชิญกับปรากฏการณ์ที่อยู่นอกเหนือแบบแผนการรับรู้นี้ ตัวอย่างที่น่าสนใจประการหนึ่งที่ควรกล่าวถึงคือ ในการลุกฮือของคนพื้นเมืองในพื้นที่พม่าตอนล่างภายหลังจากสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่สองสิ้นสุดลง นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษต้องประหลาดใจที่ภายในกลุ่มคนเหล่านี้ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะมยัต หทูน (Myat Htoon) ผู้นำการต่อต้านอังกฤษคนสำคัญคือชาวมอญ เซอร์อาเทอร์ แฟร์ ข้าหลวงคนแรกประจำพะโค ซึ่งได้รับการยกย่องในฐานะนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เข้าใจคนพื้นเมืองดีที่สุดผู้หนึ่งได้บันทึกว่า พวกมอญมักไม่ตระหนักในความเป็นมอญ แฟร์อ้างเหตุผลว่าที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากชาวพม่าได้ทำให้ภาษามอญสูญไป[3] คำกล่าวของแฟร์ที่ยกมานี้มีนัยยะสำคัญการที่มโนทัศน์เผ่าพันธุ์ของชาวตะวันตกในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ใช้ภาษาเป็นเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ หรือคือไม่มีการแบ่งแยกระหว่างภาษากับความเป็นเผ่าพันธุ์ ได้ทำให้คำอธิบายของแฟร์สามารถเป็นไปได้ภายใต้บริบททางความคิดดังกล่าว กล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

---

[1] William Hunter. (2005, Spring). A Concise Account of the Kingdom of Pegu. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(1): 174.

[2] Dorothy Woodman. (1962). **The Making of Burma**. p. 75., quoted in Michael Adas. (1972). Imperialism Rhetoric and Modern Historiography: The Case of Lower Burma Before and After the Conquest. **Journal of Southeast Asian Studies**. 3(2): 179.

[3] Robert H. Taylor. (1987). **op. cit.** p.157.; และ เจ.เอ. มิลส์. (2525). การตอบสนองของชาวนาพม่าต่อการปกครองของอังกฤษ (ค.ศ. ๑๘๕๒-๑๘๘๕). แปลโดย สุดตระการ ธนโกเศศ. ใน **กบฏชาวนา**. บรรณาธิการโดย วุฒิชัย มูลศิลป์, และ ธรรมนิตย์ วราภรณ์. หน้า 177-178.

คือ ภายใต้ตรรกะที่ว่าภาษาคือสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเผ่าพันธุ์ การสูญเสียภาษาจึงเท่ากับการสูญเสียความเป็นเผ่าพันธุ์

เช่นเดียวกับย่อหน้าที่ผ่านมา เรื่องเล่าเกี่ยวกับความสัมพันธ์อันดีที่ “ชาวมอญ” และ “กะเหรี่ยง” มีต่อเจ้าหน้าที่อังกฤษ และภาพลักษณ์แง่บวกของ “ชาวมอญ” และ “กะเหรี่ยง” ในการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจะมีส่วนสำคัญต่อการสร้างงานประวัติศาสตร์พม่าในภายหลัง

2. เรื่องเล่าข้ามพรมแดนและการทำให้ความเชื่อกลายเป็นจริง (Realization) และสมเหตุผล (Validity)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจคือเป้าหมายแท้จริงที่ผลักดันให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษต้องทำความเข้าใจคนพื้นเมืองในพม่ามากขึ้น และเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว การศึกษาพฤติกรรมและ “ธรรมชาติ” ของเผ่าพันธุ์คนพื้นเมือง รวมถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วัฒนธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติของรัฐและคนพื้นเมืองจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน

ในช่วงก่อนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 การศึกษาประวัติความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในพม่ายังคงพึ่งพาคำบอกเล่าของผู้มีประสบการณ์เดินทางเข้าไปในพม่าควบคู่ไปกับการศึกษาเอกสารของนักสังเกตการณ์จากนอกภูมิภาคเป็นหลัก อาทิ หนังสือภูมิศาสตร์ของปโตเลมี (Ptolemy) และปอมโปนิอุส เมลา (Pomponius Mela) บันทึกของมารโคโปโล (Marco Polo) เอกสารของพ่อค้าและหมอสอนศาสนาชาวยุโรป เอกสารของพ่อค้าอาหรับที่เดินทางเข้ามาสู่ดินแดนตะวันออกไกลตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 คัมภีร์ทางพุทธศาสนาทั้งที่หาได้จากอินเดียและลังกา เอกสารประเภทจดหมายเหตุของราชสำนักจีนหรือบันทึกของพระภิกษุจีนที่เดินทางมาแสวงบุญหรือศึกษาพุทธศาสนาในอินเดีย เป็นต้น อย่างไรก็ดี การใช้เอกสารเหล่านี้เพื่อศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในพม่าให้ได้รายละเอียดที่ครอบคลุมทั้งมิติทางด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เป็นเรื่องยากลำบาก เนื่องจากข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารเหล่านี้โดยเฉพาะเอกสารฝ่ายยุโรปและอาหรับโดยมากมุ่งกล่าวถึงผู้คนและรัฐในพื้นที่พม่าตอนล่างเป็นหลัก ขณะที่เอกสารฝ่ายจีนแม้จะให้เรื่องราวที่เกี่ยวกับผู้คนและหน่วยการปกครองเกี่ยวกับพม่าที่กว้างขวางกว่าพื้นที่พม่าตอนล่าง ทั้งมีความแม่นยำในระบบการจดบันทึก กระนั้นก็ตาม การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพม่าที่ปรากฏในเอกสารฝ่ายจีนโดยนักปราชญ์และนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยการแปลบันทึกการเดินทางของพระภิกษุฟาเหียน (Fahien) และอี้จิง (I Tsing) ซึ่งเดินทางไปศึกษาและแสวงบุญที่อินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ 7 นอกจากนั้น ควรกล่าวด้วยว่าการที่ผู้จดบันทึกชาวจีนมักใช้กรอบ

ความคิดเกี่ยวกับรัฐและโลกทัศน์แบบจีนในการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ทำให้ได้ภาพที่มีลักษณะของการยึดเอาสายตาของจีนเป็นศูนย์กลาง (Sino-centric)

ในแง่นี้ กระบวนสร้างสมองค์ความรู้เกี่ยวกับพม่าในระยะก่อนทศวรรษ 1820 จึงค่อนข้างจำกัดตัวเองอยู่ในอาณาบริเวณพม่าตอนล่าง อันเป็นพื้นที่ซึ่งชาวตะวันตกได้เข้ามาทำการค้าและเผยแพร่ศาสนาอย่างยาวนาน มากกว่ารัฐในเขตพม่าตอนบนและเขตที่สูงทางด้านตะวันออก จากมูลเหตุดังกล่าว ชาวตะวันตกจึงมองว่าตนเองมีความคุ้นเคยกับผู้คนและรัฐในบริเวณนี้มากกว่าผู้คนและรัฐในเขตพม่าตอนบนแม้ว่าจะได้มีการติดต่อเป็นครั้งคราว และในทางเดียวกันก็ทำให้ผลประโยชน์และสายสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวตะวันตกและชาวตะวันออกได้รับการปลูกและงอกงามอยู่ ณ บริเวณสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำอิระวดี

นอกเหนือจากเอกสารของนักสังเกตการณ์จากนอกภูมิภาค การทำความเข้าใจมิติทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษรวมถึงชาวตะวันตกกลุ่มอื่นยังคงพึ่งพาการตีความเอกสารพื้นเมืองซึ่งส่วนใหญ่ได้รับหรือหาได้จากคนพื้นเมืองที่เป็นข้าราชการหรือพระ เอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด 3 ประเภทคือพงศาวดารพม่าหรือยาสะเวง ตำรากฎหมาย (เช่น ตำราพระมนูธรรมศาสตร์) และคัมภีร์ในศาสนาพุทธ อาทิ พระไตรปิฎก คัมภีร์มหาวงศ์ (Mahavamsa) เป็นต้น

ชาวตะวันตกที่เข้ามาพำนักในพม่าได้ใช้ความพยายามจัดแปลเอกสารเหล่านี้จากภาษาบาลี ภาษาพม่า หรือภาษามอญมาสู่ภาษายุโรปอย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันมีมูลเหตุจากความเชื่อและความเข้าใจเบื้องต้นที่ว่า เอกสารพื้นเมืองโบราณเหล่านี้ [หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า “ตัวบทรากฐาน” (foundational texts)] คือตัวแทนหรือกุญแจที่ไขไปสู่แกนกลางขององค์ความรู้ว่าด้วยความเป็นคนพื้นเมือง อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของคนพื้นเมือง คุณลักษณะที่เป็นสารัตถะของคนพื้นเมืองแต่ละเผ่าพันธุ์ ระบบคุณค่าหรือคุณธรรมที่คนพื้นเมืองยึดถือ ระบบกฎหมาย เป็นต้น จารีตการศึกษาวัฒนธรรมและสังคมของคนพื้นเมืองตามแนวทางดังกล่าวมีที่มาจากวิธีการที่นักบูรพาคดีศึกษา (Orientalists) ชาวอังกฤษและเยอรมันใช้อย่างแพร่หลายในการศึกษาวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในอาณานิคมอินเดียในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และยังคงมีอิทธิพลสืบเนื่องต่อมา เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษผู้ได้รับการยกย่องในฐานะนักบูรพาคดีศึกษาคนสำคัญ อาทิ วิลเลียม โจนส์, ชาลส์ วิลคินส์ (Charles Wilkins) และเฮนรี โคลบรู๊ค (Henry Colebrooke) ต่างเชื่อว่าการศึกษาวรรณกรรมสันสกฤต ซึ่งในความเห็นของพวกเขานั้นเปรียบเสมือนตัวบทรากฐานของสังคมฮินดู มีส่วนช่วยในการทำความเข้าใจคนพื้นเมือง และแน่นอนว่าย่อมเอื้อประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองอาณานิคมอินเดีย

อย่างไรก็ตาม ภายใต้วิธีการศึกษาของนักบูรพาคดีศึกษา การทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองจึงขึ้นกับกรอบความคิดเบื้องต้นที่กำหนด “การแปล” และการให้ความหมายต่อตัวบทรากฐานเหล่านี้ และด้วยเงื่อนไขดังกล่าว การตีความเอกสารพื้นเมืองหรือ

เอกสารจากนอกภูมิภาคเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในพม่าของชาวยุโรปจึงไม่สามารถหลีกหนีกรอบการรับรู้ดั้งเดิม ตัวอย่างที่เห็นได้เสมอคือ ในยามที่ผู้แปลต้องเผชิญกับชื่อสถานที่ เหตุการณ์ หรือบุคคลในภาษาบาลีหรือพม่าที่อยู่นอกเหนือองค์ความรู้ที่มีอยู่ พวกเขามักใช้วิธีเทียบเคียงเสียงและความหมายของคำที่ปรากฏในเอกสารพื้นเมืองเข้ากับชื่อสถานที่ บุคคล ในเอกสารชาวตะวันตก อินเดีย และจีน วิธีการเช่นนี้มีแนวโน้มนำไปสู่การลากความให้เข้ากันได้กับความเชื่อเดิมของผู้แปล

จากการพิจารณาเอกสารชาวยุโรปที่กล่าวถึงพม่าในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทำให้เห็นว่า การนิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยผูกติดกับพื้นที่ที่เป็นศูนย์อำนาจทางการเมืองยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่สืบเนื่องตั้งแต่ศตวรรษก่อน (และน่าเชื่อว่าคนพื้นเมืองได้ใช้แบบแผนดังกล่าวนี้เช่นกัน) อย่างไรก็ตาม แบบแผนการรับรู้ของชาวยุโรปในลักษณะที่กล่าวมาได้ถูกทดสอบอย่างหนักหน่วงจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองและการเพิ่มทวีของสำนึกทางชาติพันธุ์ในดินแดนพม่าดังที่ปรากฏผ่านหลักฐานพม่าร่วมสมัย* กระทั่งกล่าวได้ว่าภายใต้สถานการณ์สงครามที่เกิดขึ้นในระยะครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 18 นี้เองที่สภาวะการธำรงชาติพันธุ์ในพม่าต้องประสบกับภาวะยุ่งเหยิงและมีลักษณะของการเผชิญหน้าทางชาติพันธุ์เป็นพิเศษ สมัยดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ฝ่ายต่อต้านราชวงศ์ตองอูได้พยายามรื้อฟื้นอำนาจทางการเมืองขึ้นในเขตพม่าตอนล่าง กลุ่มผู้นำการต่อต้านได้ใช้สถานะความเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและการเมืองของเมืองหงสาวดีหรือพะโคเพื่อเป็นฐานสำหรับระดมการสนับสนุนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ถูกขูดรีดโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเขตพม่าตอนล่าง ทางด้านอูอองเซยะ ขุนนางท้องถิ่นผู้ประสบความสำเร็จมากที่สุดในการช่วงชิงอำนาจกับกลุ่มอำนาจอื่นในเขตพม่าตอนบนภายหลังการล่มสลายของราชวงศ์ยองยาน (หรือราชวงศ์ตองอูยุคฟื้นฟู) ก็ได้ใช้ยุทธวิธีทางจิตวิทยาโดยการเร่งเร้าอัตลักษณ์ของพม่าที่ผูกติดกับพื้นที่อำนาจในเขตพม่าตอนบนเพื่อต่อสู้กับฝ่ายต่อต้านที่สถาปนาอำนาจขึ้นที่กรุงหงสาวดี

ดังที่ได้กล่าวในเนื้อหาส่วนที่ผ่านมาว่า มีหลักฐานเชื่อได้ว่าพ่อค้าและเจ้าหน้าที่ของบริษัทอินเดียตะวันออกซึ่งเข้ามาทำการค้าและปฏิบัติงานในพม่าตอนล่างได้เลือกที่จะให้การสนับสนุนแก่ชนชั้นปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตนคุ้นเคยเพื่อต่อต้านกลุ่มอำนาจใหม่ของพม่าที่กำลังแผ่ขยายอิทธิพลเข้าคุกคามผลประโยชน์ทางการค้าของอังกฤษในพื้นที่แถบนี้ จากข้อมูลที่ปรากฏในบันทึกของเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษประจำสถานีการค้าในพม่าที่มีไปถึงบริษัทอินเดียตะวันออกชี้ให้เห็นว่าพวกเขาพยายามกล่าวถึงอัตลักษณ์ของรัฐในเขตพม่าตอนล่างในลักษณะที่ผูกติดกับอัตลักษณ์ทาง

---

*ดังตัวอย่างเช่น ในหมายรับสั่งลงวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 1755 พระเจ้าอลองพญาได้กล่าวว่าการล่มสลายของกรุงอังวะมีเหตุปัจจัย 3 ประการ หนึ่งในนั้นคือการทรยศของพวกมอญ (Than Tun. 1985: xvi) หรือตัวอย่างของการที่ชาวพม่ามักสบประมาทชาวมอญว่าเป็นพวกอ่อนแอ ดังมีคำคุยโวที่นิยมในหมู่นายทัพทั้งหลายของพระเจ้าอลองพญาว่า “นักรบมอญร้อยนายหาเสมอชาวพม่าผู้เดียว” [U Tin. (1967). **Konbaungzet Mahayazawin-dawgyi**, Volume 1.: 114, quoted in Lieberman. 1978: 457]

ชาติพันธุ์เพื่อยืนยันความชอบธรรมของฝ่ายต่อต้าน และเพื่อเรียกร้องให้บริษัทอินเดียตะวันออกเข้าแทรกแซงหรือปฏิบัติตามข้อเสนอของพวกเขา การที่การรับรู้ของเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษในลักษณะดังกล่าวไม่ใช่แบบแผนปกติในคริสต์ศตวรรษที่ผ่านมา ช่วยชี้ให้เห็นว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์อยู่กับสถานการณ์ทางการเมืองและชาติพันธุ์ในครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 18 อย่างสำคัญ โดยเฉพาะในแง่ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแก่แบบแผนการรับรู้และรูปแบบการพรรณนาทางชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

แม้ว่าในที่สุดแล้วเจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษต้องถอนตัวออกจากพม่าตามคำสั่งของบริษัทอินเดียตะวันออก ทว่าสายสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์และเรื่องเล่าเกี่ยวความโหดร้ายของกษัตริย์พม่าที่มีต่อชาวอังกฤษและคนพื้นเมืองในพม่าตอนล่างก็ทำให้เจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษยังคงยืนยันถึงความเป็นอิสระและเอกภาพของผู้คนและรัฐในอาณาบริเวณพม่าตอนล่างที่มีมาแต่เดิมก่อนการขึ้นมามีอำนาจของกษัตริย์ราชวงศ์อลองพญา พวกเขาพยายามกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย และหน่วยการเมืองที่กระจัดกระจายในพื้นที่พม่าตอนล่าง โดยการตอกย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่าในฐานะชาวพะโคและอาณาจักรของชาวพะโค* ดังเห็นได้จากเอกสารราชการและบันทึกที่ถูกผลิตขึ้นก่อนสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 กระนั้นก็ดี ความเข้าใจที่มีต่ออดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าของเจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษในลักษณะดังกล่าวยังคงอยู่ในรูปของความเชื่อมากกว่าที่จะได้รับการตรวจสอบด้วยการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ รวมถึงชาวพะโคผู้ครอบครองอาณาจักรในพม่าตอนล่างก็ยังไม่ได้รับการระบุพันธุกรรมว่าเป็นเผ่าพันธุ์ตะเลงหรือมอญอย่างชัดแจ้ง ตราบจนกระทั่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงถูกทำให้เป็นรูปธรรมโดยผ่านการเขียนงานประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

ก่อนหน้าที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจะเขียนงานประวัติศาสตร์พม่า บาทหลวงและมิชชันนารีนิกายแบปติสท์คือชาวตะวันตกกลุ่มสำคัญที่ริเริ่มการศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาและชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยคนพื้นเมืองในพม่าอย่างจริงจัง วิธีการศึกษาของคนเหล่านี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับนักบูรพาคดีศึกษาชาวอังกฤษในอินเดีย กล่าวคือมุ่งไปที่การแปลและทำบันทึกให้ความเห็นต่อพงศาวดารและคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เพื่อเป็นฐานสำหรับงานเขียนของตน ตัวอย่างที่ดีที่สุดชิ้นหนึ่งที่ควรกล่าวถึงคืองานเขียนว่าด้วยพม่าของวินเซนโซ ซานเจอมาโน (Vincenzo Sangermano) บาทหลวงชาวอิตาลี เรื่อง *The Description of the Burmese Empire* ซึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1833**

---

*ดูกรณีศึกษาการประกอบสร้างภาพแทนเผ่าพันธุ์มอญและความหมกมุ่นในความรุ่งเรืองของดินแดนพม่าตอนล่างของนักวิชาการ-นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ใน Michael Aung-Thwin. (2005). **The Mists of Ramañña: The Legend that was Lower Burma**. Honolulu: University of Hawai'i Press.

**พิมพ์ครั้งแรกเพื่อเป็นเกียรติแก่เอิร์ลแห่งแคลร์ ข้าหลวงเมืองบอมเบย์ (Earl of Clare, Governor of Bombay) และพิมพ์ครั้งที่สองใน ค.ศ. 1885 เนื่องจากเป็นหนังสือหายากและไม่มีในห้องสมุด โดยเปลี่ยนชื่อเป็น

ซานเจอมาโนเข้ามาพำนักในพม่าเพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนาระหว่าง ค.ศ. 1783 ถึง ค.ศ. 1806 โดยปฏิบัติงานอยู่ที่ย่างกุ้งและพื้นที่พม่าตอนล่างเป็นหลักและเดินทางขึ้นไปยังอังวะเป็นครั้งคราว เขาเดินทางกลับถึงอิตาลีใน ค.ศ. 1808 และเสียชีวิตใน ค.ศ. 1819 กระนั้นก็ดี แม้ซานเจอมาโนได้ออกจากพม่าไปแล้ว ชื่อเสียงของเขายังคงแพร่กระจายอยู่ในพม่าเป็นเวลานับร้อยปีอันเนื่องมาจากอิทธิพลในงานเขียนของเขา ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า *The Description of the Burmese Empire* คืองานเขียนว่าด้วยประวัติศาสตร์ ศาสนา ชาติพันธุ์วรรณาของพม่าในช่วงแรกเริ่มที่เขียนโดยชาวยุโรปซึ่งได้กลายมาเป็นแหล่งอ้างอิงของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยนับแต่ ค.ศ. 1800 เนื้อความหลายส่วนในงานชิ้นนี้ได้ถูกนำไปใช้ในสิ่งพิมพ์ช่วงแรกของร้อยเอกไมเคิล ซิมส์ (ต่อมาเลื่อนยศเป็นพันโท) และ ดร.ฟรานซิส บูแคนัน (Francis Buchanan) นายแพทย์และนักชาติพันธุ์วิทยา ผู้ติดตามคณะของซิมส์เข้ามายังพม่าในภารกิจทางการทูตระหว่าง ค.ศ. 1800 ถึง ค.ศ. 1801 และยังถูกอ้างอิงโดยนายทหารและเจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษผู้มีบทบาทในการบุกเบิกองค์ความรู้ว่าด้วยพม่า ดังเช่น เฮนรี เบอร์นี (Henry Burney) อาเทอร์ แฟร์ และ เฮนรี ยูล (Henry Yule) รวมถึงอักขรานุกรมภูมิศาสตร์พม่าของอังกฤษของเอช.อาร์. สเปียร์แมน (H.R. Spearman) ในหลายทศวรรษต่อมา กระทั่งกล่าวได้ว่างานเขียนชิ้นนี้คือตัวบทมาตรฐานที่นักบริหารอาณานิคมต้องอ่านเมื่อเข้ามาปฏิบัติงานในพม่า ซึ่งส่งผลให้ทัศนะและความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อพม่าและคนพื้นเมืองในพม่าของซานเจอมาโนแพร่หลายในหมู่คนเหล่านี้[1]

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของผลกระทบที่มีต่อการรับรู้ทางชาติพันธุ์แล้ว ผลสืบเนื่องสำคัญจากอิทธิพลของงานชิ้นนี้ก็คือการตอกย้ำมุมมองแง่ลบที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์พม่าในการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ การที่ช่วงเวลาที่ซานเจอมาโนเข้ามาดำเนินงานเผยแพร่คริสต์ศาสนานั้นตรงกับรัชสมัยพระเจ้าโบดอพญา (Bodawhpaya, 1782-1819) ซึ่งมีนโยบายฟื้นฟูพุทธศาสนา ทำให้เขาไม่ได้รับการสนับสนุนจากกษัตริย์และชาวพม่า นอกจากนั้นเขายังได้รับรู้ถึงความโหดร้ายของสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างพม่ากับรัฐข้างเคียง ประสบการณ์ที่ซานเจอมาโนได้รับในพม่าทำให้เขาโน้มเอียงที่จะมองคนพื้นเมืองชาวพม่าในแง่ลบ ซานเจอมาโนกล่าวว่า ภายใต้การปกครองของกษัตริย์พม่าได้ส่งผลให้ชาวพม่ามีอุปนิสัยของความเป็นทาส ขี้ขลาดเคารพผู้มีอำนาจเหนือกว่า ดังเห็นจากการใช้คำสรรพนามแทนตัวว่า จวนด่อ (Kyundaw or your slave)

[ต่อ] *The Burmese Empire a Hundred Years Ago. 1838, 1883* (Sangermano. 1995: Introduction) อนึ่ง ฉบับที่ใช้อ้างอิง คือฉบับพิมพ์ซ้ำของฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 (1893)

[1]Helen G. Trager. (1966). **Burma Through Alien Eyes: Missionary Views of the Burmese in the Nineteenth Century**. p. 19.

> From the nature of their Government, which, as has been said, is above all measure despotic and tyrannical, it will easily be imagined that the Burmese are distinguished for that servility and timidity which is always the characteristic of slaves. Indeed every Burmese considers himself such, not merely before the Emperor and the Mandarins, but also before any one who is his superior, either in age or possessions. Hence he never speaks of himself to them in the first person, but always makes use of the word Chiundò [Kyundaw], that is, your slave. While asking for a favour from the emperor, the Mandarins, or any respectable person, he will go through so many humiliations and adorations, that one would imagine he was in the presence of a God. Even if he is desirous of obtaining something form one who is his equal, he will bow, and go on his knees, and adore him, and raise up his hands, etc.
>
> It is a proverb in America that the slave must be governed by the bastinado, and this is certainly the case with the Burmese. Neither the love of fame, nor honour, nor conscience is the spring of their actions, nothing but power can prevail on them to do anything. The fear of punishment alone renders them obedient to the laws and to the imperial edicts, and gives them valour in war.[1]

นอกจากนั้น ชาวพม่าในทัศนะของซานเจอมาโนยังเป็นเผ่าพันธุ์ที่ไร้สัจจะ ไม่จริงใจ รักการเล่นสนุก ไม่กระตือรือร้นที่จะทำงานเพื่อสะสมทรัพย์ อันเป็นภาพลักษณ์ที่แตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ซึ่งซานเจอมาโนพรรณนาว่า เป็นกลุ่มคนที่รักสงบ ซื่อสัตย์ ท่าทางอ่อนโยน และมีน้ำใจต่อคนแปลกหน้า กระนั้นก็ดี ซานเจอมาโนยอมรับว่าชาวพม่ามีข้อดีในแง่ที่รักความเสมอภาคและศรัทธาในพุทธศาสนา[2] ความสำคัญของซานเจอมาโนที่มีต่อการสร้างสมองค์ความรู้ว่าด้วยพม่าและการสร้างภาพแทนให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าในลักษณะที่เน้นภาพลักษณ์ในแง่ลบของกลุ่มชาติพันธุ์พม่า และเสนอภาพลักษณ์แง่บวกของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะกะเหรี่ยงนั้น สามารถเทียบเคียงได้กับบทบาทการสร้างภาพแทนให้แก่คนพื้นเมืองในพม่าของ ดร.อะดอนิราม จัดสัน (Dr. Adoniram Judson) หมอสอนศาสนานิกายแบปติสต์ชาวอเมริกัน*

---

[1]Vincenzo Sangermano. (1995). **The Burmese Empire a Hundred Years Ago. 1838, 1883**. p. 152.

[2]**Ibid**. pp. 152-156.; and John F. Cady. (1958). **op. cit**. p. 43.

*ดร.อะดอนิราม จัดสันรับหน้าที่เป็นล่าม-ผู้ตีความ ในการเจรจาสัญญาการค้ากับราชสำนักพม่าให้แก่คณะของจอห์น ครอเฟิร์ด หลังจากสงครามอังกฤษ - พม่าครั้งแรกจบลง โดยเขาได้รับค่าจ้างจากบริษัทอินเดียตะวันออกเป็นเงินจำนวน 2,500 รูปี และหลังเสร็จสิ้นงานอีก 2,000 รูปี เพื่อเป็นของขวัญ ซึ่งเขาก็ได้มอบเงินให้แก่ ABCFM (American Board of Commissioners for Foreign Missions) ที่เมืองบอสตัน (Boston)

ทั้งนี้ อะดอนิราม และ แอนน์ จัดสัน (Ann Judson) ผู้เป็นภริยา ได้มีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในพม่า โดยเป็นผู้ริเริ่มการแปลคัมภีร์ไบเบิลมาเป็นภาษาพม่า การ

อนึ่ง ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ การรับรู้ของซานเจอมาโนที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในเขตพม่าตอนล่างยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่บริษัทอินเดียตะวันออก พ่อค้า และนายทหารชาวอังกฤษในระยะครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่นิยามคนพื้นเมืองเหล่านี้ในฐานะชาวพะโค (Peguans) โดยเขาพรรณนาถึงคนกลุ่มดังกล่าวว่า

> Next in importance are the Peguans [Talaing, Mons, Muns]*, anciently their competitors. They once formed a powerful monarchy, whose sovereigns were for a length of time masters of the kingdom of Ava. They inhabit the country called Pegù, extending, from west to east, from the island of Negraglià [Negrais] to the kingdom of Siam; and from north to south, from the city of Pron to that of Martaban. The Peguan language is totally different from the Burmese.[1]

คำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์มอญของซานเจอมาโนสอดคล้องกับคำเรียกชื่อคนพื้นเมืองในเมืองพะโคของวิลเลียม ฮันเตอร์ซึ่งเข้ามาพำนักในพม่าในระยะใกล้เคียงกัน แม้จะมีความแตกต่างในแง่ที่รายหลังค่อนข้างมองชาวพม่าในแง่ดีมาก อันมีมูลเหตุจากการที่ฮันเตอร์ต้องการจูงใจให้บริษัทอินเดียตะวันออกเข้ามาทำการค้าในพะโคก็ตาม[2] ทั้งนี้ จากข้อความในตัวบทของ

[ต่อ] จัดทำตัวพิมพ์อักษรพม่า การทำพจนานุกรมพม่า-อังกฤษ (พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกที่อินเดียใน ค.ศ. 1826) เป็นต้น ชีวประวัติและภาพลักษณ์ของเขาได้กลายมาเป็นแรงบันดาลใจแก่มิชชันนารีนิกายแบปติสต์ชาวอเมริกันรุ่นหลังที่เลือกใช้ชีวิตเพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนาในดินแดนห่างไกล โปรดดูการวิเคราะห์ประวัติและตำนานที่เกี่ยวกับตัวเขา รวมถึงผลสืบเนื่องของตำนานดังกล่าวได้ใน Helen James. (2002). Adoniram Judson and the Creation of a Missionary Discourse in Pre-Colonial Burma. **Journal of Burma Studies**. 7: 1-28.

*การเน้นเป็นของผู้วิจัย, ทั้งนี้ คำว่า ตะเลง, มอญ, มุน ในวงเล็บถูกเพิ่มเติมเข้ามาโดยจอห์น จาร์ดีน (John Jardine) เจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษ ผู้เขียนบทนำให้แก่งานเรื่อง *Burmese Empire* ฉบับพิมพ์ใหม่ ค.ศ. 1893 โดยไม่ปรากฏในฉบับพิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1833 (Sangermano. 1833: 33) ไม่พึงสงสัยว่าคำที่ถูกเพิ่มเข้ามานี้เป็นผลมาจากอิทธิพลในข้อเขียนเรื่อง “History of Pegu” ของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในวารสารสมาคมเอเชียแห่งเบงกอล ใน ค.ศ. 1873 ที่เสนอว่าชาวพะโคหรือที่เรียกโดยชาวพม่าและชาวอินเดียว่าตะเลงนั้น คือชาวมอญหรือมุน อันเป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวใช้เรียกตนเอง ข้อเสนอของแฟร์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นชาติพันธุ์มอญที่ปรากฏในวารสาร ได้รับการตอกย้ำและเผยแพร่อย่างกว้างขวางจากการที่ เอช.อาร์. สเปียร์แมนผู้จัดทำหนังสืออักขรานุกรมพม่าของอังกฤษ (British Burma Gazetteer) ใน ค.ศ. 1880 ได้คัดลอกเนื้อหาในบทความมานำเสนอในงานของเขาอย่างยืดยาว รวมถึงการจัดพิมพ์งานประวัติศาสตร์ของแฟร์ใน ค.ศ. 1883 ซึ่งได้รวมข้อเสนอเรื่องมอญของเขาเองไว้ด้วย (Phayre. 1995) การเพิ่มคำอธิบายของจาร์ดีนจึงมีนัยยะสำคัญอย่างยิ่งในเชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์นิพนธ์ของพม่า และชี้ให้เห็นว่า ชาวพะโคในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้ถูกระบุพันธุกรรมให้กลายเป็น มอญหรือตะเลง อย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ทศวรรษที่ 1870

[1]Vincenzo Sangermano. (1995). **op. cit**. p. 42.

[2]William Hunter. (2005, Spring). **op. cit**. pp. 174-176.

ซานเจอมาโนและฮันเตอร์ที่ยกมาข้างต้น* ทำให้น่าเชื่อได้ว่าแบบแผนการรับรู้ทางชาติพันธุ์ของเขายังคงผูกโยงอยู่กับความสำคัญของเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมระดับภูมิภาค โดยมิได้อธิบายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพม่าระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในฐานะสงครามระหว่างชนชาติ ซานเจอมาโนกล่าวว่า พม่าประกอบด้วยคนกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกันทั้งภาษา ท่าทาง และประเพณี โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ ชาวพม่า ชาวพะโค ชาวอะระกัน และ ชาวชาน โดยที่ชาวพม่าซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ อาศัยอยู่ในบริเวณดินแดนที่เรียกว่าอาณาจักรอังวะ (Kingdom of Ava) และระบุว่าคนพม่ากับชาวพะโคนั้นเป็นคู่แข่งกัน นอกจากนั้นยังกล่าวถึงสงครามระหว่าง “พม่า” และ “มอญ” ที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 1740 ถึงทศวรรษ 1750 ว่า “พระเจ้าอลองพญาได้ขับไล่ชาวพะโคออกไปอย่างรวดเร็ว ไม่ใช่แค่จากเมืองอังวะ แต่จากดินแดนทั้งหมดของชาวพม่า”[1]

จากข้อความดังกล่าว อาจอนุมานได้ว่าซานเจอมาโน ในฐานะผู้สังเกตการณ์ชาวยุโรปที่เข้ามาพำนักในพม่าหลังจากความปั่นป่วนทางการเมืองดังกล่าวเพิ่งจบลงไม่นาน คงเข้าใจได้ดีถึงบริบทของปัญหาทางการเมืองของรัฐจารีตแห่งนี้ เหตุเพราะรูปแบบที่เป็นจริงของการกบฏในครั้งนี้มิได้ถูกผลักดันจากการเคลื่อนไหวของชาวมอญแต่เพียงกลุ่มเดียว ตามข้อเท็จจริงแล้ว กำลังของฝ่ายกบฏประกอบด้วยประชากรจากหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการขูดรีดของผู้ปกครองพม่า ซึ่งในที่นี้รวมถึงพวกเชื้อสายพม่าเองด้วย นอกจากนั้น จุดเริ่มต้นของการก่อตัวของฝ่ายกบฏก็มิได้มีกำเนิดหรือถูกผลักดันจากการสำนึกแห่งความเป็นเอกภาพของชนชาติมอญในหมู่กลุ่มชาติพันธุ์มอญในพื้นที่พม่าตอนล่างเพื่อต่อสู้กับราชสำนักพม่า (ดังที่นักชาตินิยมมอญหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พยายามกล่าวอ้างหรือกระทำ) แต่มีลักษณะของกบฏชาวนามากกว่า ดังเห็นได้ว่าชุมชนมอญที่เมืองเมาะตะมะ (Mataban) เย (Yei) ทะวาย (Tavoy) มิได้รู้สึกยินดีต่อการขึ้นมามีอำนาจของผู้นำมอญที่หงสาวดีเท่าไรนัก[2] ทั้งนี้ อาจกล่าวได้เพียงว่า สิ่งที่เด่นชัดในความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับการต่อต้านอำนาจของราชสำนักพม่า คือ ผู้นำการกบฏครั้งนี้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมมอญ ต้องการดำรงยศอย่างมอญ และฟื้นฟูศูนย์อำนาจการเมืองระดับภูมิภาคที่หงสาวดี แม้ว่าจะมีชาติกำเนิดที่แท้เป็นชาวพม่าก็ตาม หรือกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือ ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อัตลักษณ์ที่แสดงถึง “ความเป็นมอญ” ได้กลายเป็นสิ่งที่ถูกฉวยใช้โดยกลุ่มคนในพม่าตอนล่างเพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง มากกว่าการเป็นผลผลิตของสำนึกแห่งเผ่าพันธุ์ที่มีพัฒนาการมาอย่างสืบเนื่องไม่ขาดสาย

---

*ฮันเตอร์เรียกชาวพะโคว่า “Peguers” อนึ่ง น่าสังเกตว่าเขาตระหนักอย่างชัดเจนว่าคนพื้นเมืองของอาณาจักรอังวะคือชาวพม่า (Birmahs)

[1]Vincenzo Sangermano. (1995). **op. cit**. pp. 60-61.

[2]Victor B. Lieberman. (1978). Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma. **Modern Asian Studies**. 12(3): 467-468.

ในแง่นี้ ความเป็นชาติพันธุ์จึงเป็นเพียงหนึ่งในหลายปัจจัย (อันได้แก่ ศาสนา วัฒนธรรม ภูมิภาค) ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดสถานะบทบาทและของบุคคลในสังคมสมัยจารีต โดยปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะแสดงบทบาทและหน้าที่ของตนจากการกำหนดของกษัตริย์หรือชนชั้นปกครองมากกว่าความคิดนามธรรมที่มีต่อชุมชนทางชาติพันธุ์[1] และด้วยเหตุดังกล่าว การที่ซานเจอมาโนเรียกกลุ่มคนที่ต่อต้านอำนาจราชสำนักพม่าว่าชาวพะโคโดยไม่ใช้คำว่าชาวมอญจึงเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า เขาสามารถตระหนักถึงความไม่เกี่ยวพันกันระหว่างสำนึกชาติพันธุ์กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกัน น่าสังเกตว่าการที่ซานเจอมาโนเขียนงานของเขาโดยได้รับความช่วยเหลือจากชาวพม่าในการเล่าเรื่องและถอดความพงศาวดารพม่า* อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ซานเจอมาโนและฮันเตอร์นิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มคนในพม่าตอนล่างตามมุมมองของคนพื้นเมือง ซึ่งในทิศทางนี้เท่ากับเป็นการยืนยันแบบแผนการรับรู้ทางชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าว่ายังคงไม่ได้อยู่ภายใต้อุดมการณ์เผ่าพันธุ์นิยม

สำหรับประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าแล้ว การเขียนอดีตของพม่าด้วยวิธีการศึกษาและอ้างอิงเอกสารพื้นเมืองที่มีซานเจอมาโนเป็นผู้ริเริ่ม ได้กลายมาเป็นแนวทางหลักในการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของพม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ กระบวนการแสวงหาเอกสารพื้นเมือง ดำเนินการจัดแปล และนำมาใช้อ้างอิงได้รับความสำคัญอย่างรวดเร็วจากบรรดานายทหาร นักสำรวจ นายแพทย์ ที่เดินทางเข้ามาดำเนินภารกิจทางการทูตกับราชสำนักพม่าในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากความเชื่อที่ว่าความรู้ที่ได้จากเอกสารพื้นเมืองเหล่านี้มีประโยชน์โดยตรงต่อภารกิจของพวกเขา การณ์ปรากฏว่าตั้งแต่ทศวรรษ 1820 นายทหารและเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษ อาทิ จอห์น ครอเฟิร์ด และ เฮนรี เบอร์นีต่างพยายามแสวงหาและได้ใช้พงศาวดารพม่าเป็นแหล่งข้อมูลในการสร้างงานเขียนของตน โดยเฉพาะครอเฟิร์ดนั้นอาจถือได้ว่าคือชาวอังกฤษคนแรกที่ตระหนักว่าพม่ามีงานเขียนทางประวัติศาสตร์ ครอเฟิร์ดได้รับพับสาพม่าซึ่งถูกพบในค่ายทหารแห่งหนึ่งที่ถูกยึดโดยกองทัพอังกฤษระหว่างสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 พับสาดังกล่าวบรรจุรายนามกษัตริย์ตามลำดับเวลาพุทธศักราช และศักราชพม่า (จุลศักราช) ซึ่งเขาได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบงานเขียนเรื่อง *Journal of an Embassy from the Governor-General of India to the Court of Ava* (1829) ของเขา[2] ส่วนในกรณีของเฮนรี เบอร์นีนั้นอาจถือได้ว่าเป็นนายทหารชาวอังกฤษที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพม่าในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เบอร์นีได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้แทนอังกฤษ (British Resident) ประจำ

---

[1] **Ibid.** p. 480.

*สันนิษฐานว่าอาจเป็นพงศาวดารฉบับอูกาลา มหายาสะเวงจี (U Kala Maha Yazawingyi) หรือพงศาวดารพม่าฉบับใหม่หรือเมียนมายาสะเวงเต๊ะ (Myanmar Yazawinthit) ซึ่งเพิ่งได้รับการเรียบเรียงขึ้นใน ค.ศ. 1798 ตามรับสั่งของพระเจ้าโบดอพญา

[2] D.G.E. Hall. (1961). **op. cit**. p. 259., อนึ่ง ครอเฟิร์ดได้รับความช่วยเหลือในการแปลเอกสารพื้นเมืองจาก ดร.อะดอนิราม จัดสัน

ราชสำนักอังวะในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1829 และอยู่ในตำแหน่งนานถึง 8 ปีซึ่งไม่มีเจ้าหน้าที่อังกฤษคนใดก่อนหน้าที่ติดต่อกับประเทศพม่าเป็นเวลานานและต่อเนื่องเท่ากับเขา*

เราสามารถเข้าใจจิตวิญญาณในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับดินแดนที่ตนต้องเข้าไปปฏิบัติภารกิจของเจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้ดีขึ้นหากพิจารณาว่า เจ้าหน้าที่อาณานิคมอังกฤษดังเช่น ครอเฟิร์ด เบอร์นี และรวมถึงเจ้าหน้าที่อาณานิคมที่เข้ามาปฏิบัติงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คนอื่น อาทิ เซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) และเซอร์สแตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์ ล้วนเติบโต

---

*บทบาทของเบอร์นีในมุมมองของพัฒนาการความรู้ด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าก็คือการเป็นผู้บุกเบิกประวัติศาสตร์พม่า โดยหากเปรียบเทียบกับครอเฟิร์ดแล้ว จะเห็นได้ว่าเขาก็มีความรู้เกี่ยวกับพม่าทั้งในด้านภาษาและวัฒนธรรมในระดับที่ดีกว่า ทั้งนี้ เหตุผลที่ผลักดันให้เบอร์นีแสวงหาและตรวจสอบบันทึกทางประวัติศาสตร์ของพม่ามีสองประการคือ ประการแรก ความขัดแย้งระหว่างราชสำนักอังวะและรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียอันเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนพรมแดนระหว่างอินเดียและพม่าตามสนธิสัญญายันดาโบ (Treaty of Yandabo, 1826) ซึ่งทำขึ้นภายหลังสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง กล่าวคือ การที่อังกฤษได้มีอำนาจเหนือที่ราบลุ่มแม่น้ำกะบอ (Kabaw Valley) ซึ่งทอดยาวระหว่างภูเขามณีปุระและแม่น้ำชินดวิน (Chindwin) สู่ดินแดนของราชาแห่งมณีปุระ ส่งผลให้ภารกิจที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของเบอร์นีคือ การวินิจฉัยข้ออ้างของราชสำนักพม่าที่ว่า ที่ราบลุ่มแม่น้ำแห่งนี้อยู่ในอำนาจตามกฎหมายของกษัตริย์อังวะแล้วตั้งแต่การตั้งรัฐในคริสต์ศตวรรษที่ 13 และด้วยเหตุนี้ พงศาวดารพม่าจึงเป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์มากสำหรับเขาต่อการพิสูจนข้ออ้างดังกล่าว (จากข้อเท็จจริงที่ได้จากพงศาวดาร เบอร์นีได้แนะนำราชสำนักพม่าให้ส่งทูตไปเจรจากับข้าหลวงใหญ่ที่อินเดียเพื่อขอดินแดนบริเวณนี้คืนจนประสบความสำเร็จในเวลาต่อมา) (สุรัตน์ วรางค์รัตน์. 2522, มกราคม-เมษายน: 20-21) ส่วนเหตุผลประการที่สอง คือ เบอร์นีเข้ามาถึงราชสำนักอังวะในช่วงจังหวะที่เกิดวิกฤตทางการเมืองซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักในสำนึกเกี่ยวกับอดีตอย่างมาก ในการนี้ พระเจ้าบะจีดอ (Bagyidaw, 1819-1837) กษัตริย์พม่าในขณะนั้นได้มีรับสั่งให้คณะผู้ทรงความรู้ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์พราหมณ์ และเสนาบดีทำการเรียบเรียงพงศาวดารพม่าฉบับใหม่ คือพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้ว หรือ มานนัน-มหายาสะเวงดอจี [โปรดดูเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาการชำระ (แต่ง) พงศาวดารของราชสำนักสยาม ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) และการบันทึกอดีตของรัฐในพื้นที่คาบสมุทรมาลายูตอนบนใน Chuleeporn Virunha (2004)] ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว จึงเป็นโอกาสสำหรับเบอร์นีในการเข้าถึงหลักฐานต่าง ๆ ที่เขาต้องการ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากผู้ทรงความรู้ในราชสำนักพม่า ซึ่งเหล่าเสนาบดีพม่าก็พยายามจัดหาสิ่งที่เขาต้องการเท่าที่เป็นไปได้ (Hall. 1961: 260-261)

งานค้นคว้าของเบอร์นีมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเขียนประวัติศาสตร์พม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษคนต่อ ๆ มา ทั้งในระยะเวลาใกล้ ดังเช่น ข้อเขียนของจอร์จ ที. เบย์ฟิลด์ (George T. Bayfield) เรื่อง “Historical Review of the Political Relations between the British Government in India and the Empire of Ava” ซึ่งตีพิมพ์แนบท้ายรวมอยู่ในงานเรื่อง *Report on the Eastern Frontier of British India* ของ ริชาร์ด บี. เพมเบอร์ตัน (Richard B. Pemberton) ใน ค.ศ. 1835 (**Ibid**.: 263-264) รวมถึงในระยะยาว คืองานประวัติศาสตร์พม่าเรื่อง *History of Burma* ของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ใน ค.ศ. 1883 ดี.จี.อี. ฮอลล์กล่าวว่าอิทธิพลที่กว้างขวางในงานของเบอร์นีได้กระตุ้นให้เกิดการศึกษาด้านวัฒนธรรมและเรื่องอดีตของพม่า ที่เห็นได้ชัดก็คือการกล่าวอ้างงานของเบอร์นีในงานประวัติศาสตร์รุ่นหลัง เช่นงานประวัติศาสตร์พม่าของแฟร์ซึ่งให้ความเชื่อถือแก่ข้อมูลในพงศาวดารพม่าตามมุมมองของเบอร์นี

ขึ้นมาภายใต้จารีตทางความคิดแบบอภิสิทธิ์ชนทางปัญญา (intellectual aristocracy) และสถานการณ์ของภูมิธรรมปัญญาแบบชาวสกอต (Scottish Enlightenment) ซึ่งครอบงำพื้นที่สาธารณะของกรุงลอนดอนในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18[1] ในภารกิจทางการทูตกับราชสำนักสยามเมื่อ ค.ศ. 1921 ครอเฟิร์ดได้กล่าวเน้นการได้มาซึ่งองค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์อย่างกระชับว่า “มันเป็นโอกาสที่น่ายินดีในการดำเนินการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในประเทศที่น่าสนใจอย่างยิ่งและยังเป็นที่รู้จักอย่างไม่สมบูรณ์อีกด้วย”[2*]

การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพม่ามิได้จำกัดอยู่เฉพาะบทบาทของเจ้าหน้าที่ทหารและตัวแทนของบริษัทอินเดียตะวันออกเท่านั้น เจ้าหน้าที่แพทย์และนักสำรวจซึ่งเดินทางร่วมขบวนทูตคือกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญไม่น้อยกว่าเจ้าหน้าที่กลุ่มแรก โดยนอกเหนือจากหน้าที่หลักตามวิชาชีพแล้ว เจ้าหน้าที่แพทย์และศัลยแพทย์ยังรับหน้าที่ในการเก็บข้อมูลในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์ นิเวศวิทยา สภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองไม่น้อยกว่านักสำรวจกลุ่มอื่น

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าบรรดาเจ้าหน้าที่แพทย์และศัลยแพทย์คือกลุ่มคนที่มีคุณูปการอย่างสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพม่าเช่นเดียวกับนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ แม้ว่าไม่มีผู้ใดในหมู่คนเหล่านี้ที่ได้เขียนงานประวัติศาสตร์มาตรฐานออกมาก็ตาม ดี.จี.อี. ฮอลล์ได้เคยตั้งข้อสังเกตมานานกว่า 4 ทศวรรษว่า อาจเป็นด้วยข้อจำกัดของสถานีการค้าหรือภารกิจต่าง ๆ ที่ทำให้พวกนายแพทย์เป็นคนกลุ่มเดียวที่ได้รับการฝึกฝนทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นพวกเขาจึงมักถูกเรียกใช้ในฐานะการเป็นฝ่ายเสนาธิการของสถานีเพราะได้รับความเชื่อมั่นในงานด้านรวบรวมข้อมูล[3] ดังเช่น ดร.จอร์จ ฟินเลย์สัน (George Finlayson) ในคณะทูตของจอห์น ครอฟอร์ด (ภารกิจไปสยามและโคชินไชนา), ดร.ฟรานซิส บูแคนัน เจ้าหน้าที่แพทย์ในคณะทูตของไมเคิล ซิมส์

---

[1]Andrew Turton. (1997). Ethnography of Embassy: Anthropological Readings of Records of Diplomatic Encounters Between Britain and Tai States in the Early Nineteenth Century. **South East Asia Research**. 5(2): 191.

[2]John Crawfurd. (1915). **The Crawfurd Papers: A Collection of Official Records Relating to the Mission of Dr John Crawfurd sent to Siam by the Government of India in the Year 1821**. p. 9. quoted in **Ibid**.

*บทบาทของชาวอังกฤษในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่าเริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่การจัดพิมพ์งานเขียนของอะเล็กซานเดอร์ ดัลริมเปิล (Alexander Dalrymple) เรื่อง *Oriental Repertory* ซึ่งพิมพ์ขึ้นที่กรุงลอนดอนในทศวรรษ 1790 กระนั้นก็ดี ความที่ดัลริมเปิลเป็นเจ้าหน้าที่ของบริษัทอินเดียตะวันออก ทำให้งานชิ้นนี้มีลักษณะเป็นการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งสถานีการค้าของอังกฤษบนเกาะนีเกรส (ค.ศ. 1753-1759) และมีเนื้อหาเน้นกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทอินเดียตะวันออกกับพระเจ้าอลองพญามากกว่าจะเป็นงานประวัติศาสตร์พม่า เมื่อเปรียบเทียบกับงานเขียนของซานเจอมาโน

[3]D.G.E. Hall. (1961). **op. cit**. p. 263.

(ภารกิจไปอังวะ ค.ศ. 1795), ดร.ทอมัส โอลด์แฮม (Dr. Thomas Oldham) เจ้าหน้าที่แพทย์ในคณะทูตของอาเทอร์ แฟร์ (ภารกิจไปอังวะ ค.ศ. 1855 โดยรับหน้าที่สำรวจสภาพภูมิศาสตร์ ข้อมูลของเขาพิมพ์อยู่ในงานของเฮนรี ยูล) การที่นายแพทย์และนักสำรวจเข้ามามีบทบาทในการรวบรวมข้อมูลได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในแง่วิธีวิทยาของการสร้างองค์ความรู้และภาพแทนชาติพันธุ์ว่าด้วยคนพื้นเมืองในพม่า

ในมิติของประวัติศาสตร์อาณานิคมภูมิภาคตะวันออก ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิธีวิทยาด้านชาติพันธุ์วรรณากับการสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์เป็นผลมาจากกระบวนวิธีวิจัยของ ดร.ฟรานซิส บูแคนัน (แฮมิลตัน) [Francis Buchanan (Hamilton), 1762-1829] ผู้ที่เดิมที่ต้องการเป็นนักพฤกษศาสตร์ แต่ได้หันมาสู่การเป็นผู้บุกเบิกงานสายลับของอาณานิคม (colonial intelligence) ให้กับบริษัทอินเดียตะวันออก กระทั่งกล่าวได้ว่าบูแคนันคือชาวอังกฤษคนสำคัญที่มีบทบาทในการสถาปนาวิธีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์สำหรับการศึกษาชาติพันธุ์ในดินแดนอาณานิคมอินเดีย[1] บูแคนันได้เปลี่ยนจารีตการบันทึกประสบการณ์และรวบรวมข้อมูลในรูปของเรื่องเล่า (narrative) ที่ได้จากเดินทาง ซึ่งนิยมปฏิบัติในหมู่เจ้าหน้าที่อาณานิคมและนักเดินทางแต่เดิม ให้กลายมาสู่รูปแบบการสำรวจที่วางอยู่บนฐานของการรวบรวมข้อมูลสถิติ การสังเกต การสอบถาม และนำเสนอข้อมูลในรูปของแผนที่และตารางอย่างเป็นระบบ[2] ทั้งนี้ นอกจากบูแคนันได้เคยร่วมคณะทูตของไมเคิล ซิมส์เข้ามาพม่าระหว่าง ค.ศ. 1795 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เขายังรับจ้างบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ทำการสำรวจในดินแดนในเขตอินเดียตะวันออกและอัสสัมด้วย*

---

[1]Peter Pels. (1999). The Rise and Fall of the Indian Aborigines: Orientalism, Anglicism, and the Emergence of an Ethnology of India, 1833-1869. in **Colonial Subjects: Essays on the Practical History of Anthropology**. edited by Peter Pels, and Oscar Salemink. p. 88.

[2]**Ibid.** pp. 89-90.

*บูแคนันทำงานภาคสนามอยู่ในเขตเบงกอล พิหาร และอัสสัมระหว่าง ค.ศ. 1808-1814 อย่างไรก็ตามเขาไม่สามารถเข้าไปในอัสสัมเนื่องเจ้าผู้ครองในขณะนั้นไม่อนุญาตให้คนนอกเข้าไปในอาณาจักร ดังนั้น บูแคนันจึงใช้วิธีพำนักอยู่ในดินแดนรอบข้างและอาศัยข้อมูลจากการบอกเล่า โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยเข้าไปอัสสัมและคนท้องถิ่น เอกสารบันทึกการสำรวจดินแดนอินเดียตะวันออกและเขตแดนติดต่ออื่นซึ่งบูแคนันทำให้บริษัทอินเดียตะวันออกได้รับการตีพิมพ์ในชื่อ *An Account of Assam* (1820) (สุภางค์ จันทวานิช, และ วิมาลา ศิริพงษ์. 2542: 24)

สำหรับงานศึกษาด้านภาษาและชาติพันธุ์เกี่ยวกับคนพื้นเมืองในพม่าของบูแคนันสามารถดูเพิ่มเติมใน Francis Buchanan (Hamilton). (1799). A Comparative Vocabulary of Some of the Languages Spoken in the Burma Empire. **Asiatic Researches**. Volume 5: 219-240.; idem. (1825, April-October). An Account of the Frontier Between Ava and the Part of Bengal Adjacent to the Karnaphuli River. **Edinburgh Journal of Science**. Volume 3: 32-44. ตัวบททั้งสองชิ้นถูกนำกลับมาตีพิมพ์ใหม่ใน **SOAS Bulletin of Burma Research**. 1(1): 40-57.; and 1(2): 11-18., 2003.

เทคนิคการรวบรวมและนำเสนอข้อมูลที่บูแคนันได้ริเริ่มไว้ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไม่เพียงเป็นแบบอย่างแก่นักบริหารอาณานิคมในอินเดียเท่านั้น แต่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อนักบริหารอาณานิคมในพม่าเช่นกัน งานเขียนโดยเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษที่ได้รับการตีพิมพ์ในระยะเริ่มแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดังเช่นงานเขียนไมเคิล ซิมส์ เรื่อง *An Account of an Embassy to the Kingdom of Ava in 1795* (1800) ได้อ้างอิงข้อมูลชั้นต้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ศาสนา การปกครอง ระบบสังคม ภาษา ภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์จากบูแคนันอย่างมาก[1] การอ้างอิงข้อมูลของบูแคนันยังคงปรากฏให้เห็นในงานประวัติศาสตร์ของอาเทอร์ แฟร์ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วย[2] ยิ่งกว่านั้น แนวทางการศึกษาแบบบูแคนันยังถูกผสานเข้ากับวิธีการศึกษาแบบยุโรปภาคพื้นทวีปในงานเขียนของเฮนรี ยูล โดยแสดงออกมาในรูปของวิธีการศึกษาแบบใหม่และการใช้วัสดุชนิดใหม่ อาทิ ภาพประกอบที่มีความสมจริงและสวยงาม การใช้แผนผัง แผนภาพ (diagram) และแผนที่เพื่อประกอบการพรรณนา รวมถึงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลอย่างเข้มข้น การปริทัศน์ประเด็นศึกษาย่อย ๆ มากมาย ผสานกับการใช้แหล่งข้อมูลหรือหลักฐานใหม่ ๆ ที่ไม่สามารถหาได้ในโลกภาษาอังกฤษ การทำเชิงอรรถขยายความ เป็นต้น[3] ทั้งนี้เช่นเดียวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการศึกษาชาติพันธุ์ในอินเดีย ช่วงเวลาระหว่างทศวรรษ 1830 ถึงทศวรรษ 1860 ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนของรูปการณ์ทางภูมิปัญญา โดยเฉพาะในแง่วิธีวิทยาสาระสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนจากแนวการศึกษาแบบนักบูรพาคตินิยมที่เน้นการสืบค้นรากเหง้า หรือความเป็นคนพื้นเมืองอินเดีย โดยผ่านการแปลและให้ข้อคิดเห็นต่อตัวบทที่ปราชญ์หรือนักบริหารอาณานิคมอังกฤษเชื่อว่าคือ ตัวบทรากฐานในการทำความเข้าใจสังคมคนพื้นเมืองมาสู่วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น กล่าวได้ว่านับจากช่วงเวลาราวทศวรรษ 1820 ถึงทศวรรษ 30 การสร้างองค์ความรู้เพื่อการปกครองอาณานิคมได้หันมาเน้นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตโดยตรงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์จากพื้นที่ในเขตชนบทของอินเดียภายใต้กรอบความรู้เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบคลาสสิก มากกว่าการอ้างคัมภีร์สันสกฤต[4]

ในกรณีอาณานิคมพม่านั้น กระบวนการทำให้ความรู้เกี่ยวกับอดีตของคนพื้นเมืองมีความน่าเชื่อถือและเป็นวิทยาศาสตร์ยังรวมถึงการรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานประเภทจารึก ซึ่งนักวิชาการ-นักบริหารสมัยอาณานิคมให้ความเชื่อถือมากกว่าข้อมูลที่ได้จากพงศาวดาร เนื่องจากมี

---

[1]Michael Symes. (1955). **Journal of his Second Embassy to the Court of Ava in 1802**. edited and introduction by D.G.E. Hall. p. ix.

[2]Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. p. v.

[3]Hugh Tinker. (1961). **op. cit**. pp. 276-277.

[4]Thomas R. Metcalf. (1994). **Ideologies of the Raj**. p. 26.; and David Ludden. (1993). Orientalist Empiricism: Transformation of Colonial Knowledge. In **Orientalism and the Postcolonial Predicament: Perspectives on South Asia**. edited by Carol C. Breckenridge, and Peter van der Veer. p. 251.

กระบวนพิสูจน์ความหนักแน่นของข้อมูลที่เป็นวิทยาศาสตร์มากกว่า การรวบรวมและแปลข้อความในจารึกโบราณของพม่า-มอญได้รับความสำคัญมากขึ้นตั้งแต่ครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ด้วย ดังเห็นได้จากการจัดตั้งหน่วยงานสำรวจทางด้านโบราณคดี และการพิมพ์เผยแพร่ผลงานค้นคว้าในด้านดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ในการนี้ เจ้าหน้าที่ด้านโบราณคดีทั้งที่เป็นชาวอังกฤษ และชาวต่างชาติที่รัฐบาลอาณานิคมได้ว่าจ้างมาปฏิบัติงาน ดังเช่น เอมิล ฟอร์ชแฮมเมอร์, ต่อเซียนโก, ชาร์ล ดูรัวแซล, กอร์ดอน เอช. ลูซ ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้แขนงดังกล่าว งานค้นคว้าด้านจารึกโบราณของบุคคลเหล่านี้ยังคงได้รับการอ้างอิงมาถึงปัจจุบัน

อนึ่ง ดังที่ได้อภิปรายในบทที่ผ่านมาว่า ในช่วงเวลาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เผ่าพันธุ์*ได้กลายเป็นมโนทัศน์สำคัญซึ่งทำหน้าที่วางกรอบการ

---

*คำศัพท์ race ในบริบทของประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอังกฤษตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 อาจแทนที่ด้วยคำไทยเช่น เผ่าพันธุ์ ชนชาติ เชื้อชาติ เป็นต้น ซึ่งสำหรับภาษาไทยแล้วคำทั้งสามมิได้มีความหมายตรงกันเสียทีเดียว

สำหรับประวัติการแปลคำดังกล่าวสู่ภาษาพม่า น่าสังเกตว่าแต่เดิมนั้นในภาษาพม่าไม่มี “คำ” ที่มีความหมายตรงกับคำว่า race หรือ ethnic ในภาษาอังกฤษ เจ้า-ซ้าง ยองห้วย (Chao-Tzang Yawnghwe) ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่ตั้งข้อสังเกตว่า “น่าสงสัยทีเดียวว่า คำว่า “race” ซึ่งถูกใช้ทั่วไปในพม่ายามพูดถึงกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนชาตินั้น ไม่มีคำเฉพาะในภาษาพม่าที่หมายถึง race, nation หรือ ethnic group คำภาษาอังกฤษทั้งหมดนี้ถูกแทนที่ด้วยคำว่า “หลู่มยู” (Lu Myo) ซึ่งมีความหมายถึง human-kind ตัวอย่างเช่น ในภาษาพม่านั้นคำว่า ตะย่กหลู่มยู (Tarok Lu Myo) หมายถึงชาวจีนหรือชาติพันธุ์จีน อย่างไรก็ตาม เหตุใดคำว่าหลู่มยูถูกแปลเป็น race เป็นสิ่งที่ต้องค้นคว้าต่อไป” (Yawnghwe, 2005)

จากการสอบค้นคำศัพท์ใน *พจนานุกรมพม่า-อังกฤษของจัดสัน* ฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1883 (ฉบับที่ใช้อ้างอิงเป็นฉบับนำกลับมาพิมพ์ใหม่ ค.ศ. 1989) จะพบคำว่า “หลู่” ถูกให้ความหมายในภาษาอังกฤษว่า “*n*. a man, one of the human race, whether male or female; a rational being, whether man, nat, or Brahmah; the body, as หลู่มะหม่า; a lay man” (Judson. 1989: 552) คำแปลในภาษาอังกฤษเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในฉบับพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1893 คือ “*n*. a man, one of the human race, whether male or female; a rational being, whether man, nat, or Brahmas; a layman” (Judson. 1893: 1016, การเน้นเป็นของผู้วิจัย) และคำว่า “มยู” (myo) ถูกให้ความหมายว่า *n*. a fortified place; a city, chief town; the seat of a court, a country town, the capital of a district. (Judson. 1989: 477) ส่วนฉบับพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1893 ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า “*n*. a fortified place, a city, chief town, the seat of a court, a country town, the capital of a district. Upper Burmans as a rule designate Mandalay as *the* city *par excellence*; though those living near Rangoon do the same as regards the latter town, in nine cases out of ten, perhaps, มยู, without any qualifying prefix, used to mean Mandalay…” (Judson, 1893: 878, การเน้นเป็นของผู้วิจัย) แต่ไม่พบการแปลคำว่า “หลู่มยู” เพื่อใช้แทนคำว่า race ในการพิมพ์ทั้งสองครั้ง ทั้งนี้ น่าสนใจอย่างยิ่งว่า เหตุใดคำที่มีนัยยะสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการธำรงชาติพันธุ์ในสังคมพม่าจึงไม่ได้รับการบรรจุอยู่ในพจนานุกรมที่จัดพิมพ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งทำให้อาจสันนิษฐานได้ว่าในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวพม่ายังคงไม่มีการใช้คำดังกล่าวในความหมายของคำว่า race ในภาษาอังกฤษ และเป็นเหตุให้ผู้จัดทำพจนานุกรมไม่สามารถหาคำมาแทนคำว่า race ได้อย่าง

ตีความปรากฏการณ์ที่นักบริหารชาวอังกฤษต้องเผชิญในดินแดนอาณานิคม วาทกรรมเผ่าพันธุ์ที่แพร่หลายในช่วงเวลานี้ให้คำอธิบายว่าเผ่าพันธุ์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดซึ่งทำหน้าที่กำหนดคุณลักษณะและพฤติกรรมของมนุษย์กลุ่มต่างๆ เช่นระดับสติปัญญา อุปนิสัย ศีลธรรม ตลอดจนความรุ่งเรืองและล่มสลายของอารยธรรม กลุ่มเผ่าพันธุ์ที่แตกต่างจะมีคุณสมบัติประจำกลุ่มที่ไม่เหมือนกัน คุณสมบัติเหล่านี้ถูกสมมติว่าคือสารัตถะที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ยิ่งกว่านั้น การที่มโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในช่วงเวลานี้ไม่มีการแยกคุณสมบัติทางกายภาพและชีววิทยาออกจากการอธิบายสิ่งที่ถูกจัดให้เป็นเรื่องของวัฒนธรรม เช่น ภาษา จารีต ศาสนา การแต่งกาย ฯลฯ ส่งผลให้เผ่าพันธุ์กลายเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางและเอื้อสำหรับนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในลักษณะของการปิดป้ายเพื่อเหมารวม เผ่าพันธุ์ยังกลายเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงหรือปรากฏอย่างแพร่หลายในหลากหลายพื้นที่ตั้งแต่แวดวงวิชาการ แนวนโยบายทางการปกครอง บนหน้าหนังสือพิมพ์ จนถึงบนหีบห่อสินค้า ด้วยเหตุนี้มโนทัศน์เผ่าพันธุ์จึงถูกใช้ในหมู่ผู้ศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และชาติพันธุ์วรรณาในฐานะเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์เพื่อการจัดกลุ่มผู้คน ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ในยุคนี้ที่นิยมจัดแบ่งสิ่งที่ศึกษาออกเป็นหน่วย/ประเภท/กลุ่มอย่างละเอียดยิบย่อย

กระแสการสืบค้นเรื่องเผ่าพันธุ์ด้วยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ดังที่ได้ที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้แนวทางการสร้างความรู้และวิธีการพรรณนาชาติพันธุ์ในพม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ “ควบคู่ไปกับ” (หรืออาจมากกว่าสำหรับนักบริหารอาณานิคมบางราย) การพึ่งพิงหรืออ้างอิงข้อมูลที่ถูกตีความผ่านตัวบทรากฐาน เช่น ตำราพระมนูธรรมศาสตร์ พงศาวดารพม่า มอญ ยะไข่ หรือชานตำนานศาสนา ข้อความในจารึก หรือเรื่องราวที่ได้รับการบอกเล่าโดยปราชญ์พื้นเมืองแต่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้ โดยผ่านการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดและการรวบรวมข้อมูลจำนวนมหาศาลด้วยเกณฑ์ทางด้านภาษาและกายภาพ คนพื้นเมืองในพม่าก็ได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มอย่างละเอียดยิบย่อยไม่ต่างจากชนิดแร่ธาตุ พันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์

[ต่อ] ตรงตัว หรือหากกล่าวอย่างถึงที่สุดคือ อาจมีความเป็นไปได้ที่จะไม่มีการใช้คำว่าหลู่มยูในความหมายของคำว่า race ก่อนเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นอย่างเร็วที่สุด

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าหากถือเอาความหมายอย่างกว้างของคำว่า “หลู่” หรือ “หลู่มยู” (human-kind) ในปัจจุบันเป็นเกณฑ์แล้ว อาจเป็นไปได้ว่าการที่ผู้จัดทำพจนานุกรมและชาวอังกฤษที่ศึกษาภาษาพม่ารายอื่นๆ ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ใช้คำทั้งสองคือ “หลู่” หรือ “หลู่มยู” แทนคำว่า race ในความหมายเดียวกันอย่างลำลองนั้น อาจมีเหตุจากในช่วงเวลาตั้งแต่การปฏิวัติความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการสิ่งมีชีวิตของชาลส์ ดาร์วินนั้น คำว่า race ในภาษาอังกฤษมีนัยประหวัดถึงการจัดประเภทมนุษย์ออกเป็นกลุ่มย่อยหรือสายพันธุ์ย่อย (sub-species) โดยเฉพาะในทางสังคมวิทยา (Banton. 1998: 81-116) การที่คำว่า “หลู่” “หลู่มยู” ในภาษาพม่าและ race ในภาษาอังกฤษมีความหมายกว้างขวางและไม่สามารถนิยามความหมายได้ชัดเจนทำให้ทั้งสองคำอาจถูกใช้แทนกันในงานชาติพันธุ์วรรณาเกี่ยวกับพม่าที่เขียนโดยชาวตะวันตก แม้ว่าในบางเงื่อนไขหรือบางสภาวการณ์ คุณลักษณะหลายประการของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำดังกล่าวเสียทีเดียว

ไม่เพียงเฉพาะมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในแบบวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่ทำให้คนพื้นเมืองถูกให้ความหมายในลักษณะดังกล่าว องค์ความรู้และวิธีคิดที่ถือว่าคือเครื่องมือสำหรับการปกครองอาณานิคม อาทิ ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง สถิติ ประชากรศาสตร์ ตลอดถึงวิธีคิดแบบอัตถประโยชน์นิยม ต่างเรียกร้องการจัดแบ่งและติดชื่อให้แก่คนพื้นเมืองเพื่อรองรับหลักเกณฑ์ของวิชาการนั้น ๆ ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยเฉพาะความรู้ทางด้านสถิตินั้นได้รับการยอมรับว่าคือเครื่องมือสำคัญสำหรับการปกครองอาณานิคมที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง ในทัศนะของนักบริหารอาณานิคมที่ให้ความสำคัญกับวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ การพึ่งพาเฉพาะข้อมูลที่ได้มาจากการตีความตัวบทรากฐานเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เนื่องจากมีลักษณะขึ้นอยู่กับอัตวิสัยของผู้แปลปราศจากความแน่นอน และไม่เป็นวิทยาศาสตร์

สำหรับอังกฤษนั้น นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 แล้วที่วิธีการเชิงสถิติได้รับการยอมรับในฐานะพื้นฐานของวิธีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ และได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาสังคม วิธีการเชิงสถิติแพร่หลายอย่างยิ่งภายใต้อิทธิพลของกระแสความคิดแบบอัตถประโยชน์นิยม และการเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนแนวการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมให้เป็นภาววิสัยและวิทยาศาสตร์มากขึ้น รวมถึงอิทธิพลของผลงานบุกเบิกการวิจัยทางสังคมด้วยวิธีการเชิงสถิติของจอห์น ซินแคลร์ (John Sinclair) ที่เน้นวิธีการเดินทางสำรวจและระบบการทำแบบสอบถาม ดังปรากฏให้เห็นในงานศึกษาเรื่อง *Statistical Account of Scotland of 1788*[1] และเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 19 สถิติก็ได้กลายเป็นองค์ความรู้อันดับแรกสุดที่ทำหน้าที่ชี้นำทิศทางการปฏิรูปในอังกฤษ โดยดำเนินผ่านการศึกษา ศาสนา และ วิทยาศาสตร์การแพทย์ การศึกษาทางสถิติได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของครอบครัวกับความยากไร้ของสังคม ยิ่งกว่านั้นวิธีการดังกล่าวยังได้รับความเชื่อถืออย่างสูงสำหรับการศึกษาสิ่งที่ถูกนิยามว่าเป็นปัญหาของสังคม (เพื่อเป้าหมายในการควบคุม) บุคคลที่ถูกนิยามว่าเป็นอาชญากร มีความผิดปกติทางจิต บ้าคลั่งหรือเบี่ยงเบน จะได้รับวินิจฉัยผ่านความรู้ดังกล่าว รายงานและการศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์จำนวนมากได้กลายเป็นเครื่องยืนยันความหวาดกลัวของชนชั้นสูงและกลางของสังคมอังกฤษที่ว่าชาติกำลังเสื่อมถอย โดยเฉพาะจากการขยายพันธุ์ (อย่างรวดเร็ว) ของพวกเสเพลหรือไร้ศีลธรรมจรรยาซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ในอังกฤษเรียกว่า “กากสังคม”

วิธีการด้านสถิติได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในดินแดนอาณานิคม โดยเฉพาะที่อเมริกาเหนือและไอร์แลนด์ และยังเป็นที่นิยมของรัฐบาลอินเดียมากกว่าในบริเตนใหญ่เสียด้วย ดังเห็นได้จากงานสำรวจของเจ้าหน้าที่และลูกจ้างของบริษัทอินเดียตะวันออก อาทิ ฟรานซิส บูแคนัน, คอลิน แมคเคนซี (Colin MacKenzie) และ วิลเลียม ซิคส์ (William Sykes) กระทั่งกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่อาณานิคมและลูกจ้างของบริษัทอินเดียตะวันออกคือกลุ่มคนสำคัญที่มีบทบาทในการสถาปนาความรู้ทางสถิติ ดังเห็นได้ว่า คณะผู้ก่อตั้ง สมาคมสถิติแห่งลอนดอน (Statistical Society of

[1]Peter Pels. (1999). **op. cit**. p. 89.

London) ใน ค.ศ. 1832 นั้นเป็นลูกจ้างของบริษัทอินเดียตะวันออกถึง 4 คน[1] สำหรับอาณานิคมอินเดียนั้น วิธีการด้านสถิติได้รับความนิยมอย่างยิ่งในระหว่างทศวรรษ 1850 ถึงทศวรรษ 1860

โดยวิธีการแบบใหม่นี้เอง ประสบการณ์จากพื้นที่ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงสามารถถูกนำเสนออย่างเป็น “ระบบ” ข้อมูลเหล่านี้ถูกจำแนกแจกแจงภายใต้ตารางหรือกรอบสี่เหลี่ยมที่บรรจุด้วยตัวเลข รายชื่อของกลุ่มคน หรืออาจเป็นรายนามสินค้า พันธุ์พืช สัตว์ แร่ธาตุ มากบ้าง น้อยบ้าง (และบ้างก็ซ้อนทับไปมาอย่างซับซ้อน) ดังปรากฏให้เห็นในหน้ากระดาษของชุดเอกสารที่ต้องนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป และบนคู่มือทางการปกครองซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในอาณานิคมและที่อังกฤษ

เมล็ดพันธุ์ทางความคิดที่แพร่สะพัดผ่านกระแสความก้าวหน้าของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ชีววิทยา ชาติพันธุ์วิทยา-มานุษยวิทยา ทั้งในภาคพื้นทวีปยุโรป และการศึกษาของเจ้าหน้าที่อาณานิคมในทวีปอื่น เช่น แอฟริกา อเมริกา ออสเตรเลีย ได้เจริญงอกงามอย่างดีในโครงสร้างความคิดของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ปฏิบัติงานในพม่า สำหรับอาณานิคมพม่า ดินแดนซึ่ง “ความเป็นอื่น” ปรากฏอยู่ในทุกหนแห่งไม่ต่างจากอินเดีย วิธีการเชิงสถิติได้ถูกปรับใช้เช่นกันและมีบทบาทสำคัญต่อการจัดประเภทคนพื้นเมือง ปฏิบัติการของความรู้เหล่านี้ปรากฏให้เห็นชัดเจนในเอกสารประเภทอักขรานุกรมภูมิศาสตร์ (gazetteer) ซึ่งถูกผลิตขึ้นทั่วอาณานิคมพม่า เอกสารดังกล่าวได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เทคนิควิธีในการจัดประเภทผู้คนและอำนาจในการปกครองระบอบอาณานิคม กล่าวอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นก็คือ โดยการปรับปรุง/ขยายเกณฑ์การจัดแบ่งแบบดั้งเดิมบางประการที่ใช้อยู่ในสังคมพื้นเมืองให้มีความเป็นเหตุผลยิ่งขึ้น ขณะที่ละทิ้งเกณฑ์บางอย่างและหันมาใช้วิธีการจัดประเภทด้วยเกณฑ์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ที่พึ่งพาการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ การสถาปนาระเบียบ การจัดเก็บรายได้ และการควบคุมคนพื้นเมืองในพม่าของอังกฤษก็ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และด้วยเหตุนี้การจัดทำเอกสารดังกล่าวจึงกลายเป็นภารกิจที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่าให้ความสำคัญอย่างยิ่ง การจัดทำอักขรานุกรมภูมิศาสตร์โดยรัฐบาลอาณานิคมได้กลายเป็นกิจกรรมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการทำพม่าให้สงบ* ภายใต้บริบทของการขยายตัวของกระแส

---

[1] **Ibid**.

*อาทิ อักขรานุกรมภูมิศาสตร์พม่าของอังกฤษ (British Burma) โดย เอช.อาร์. สเปียร์แมน (H.R. Spearman) ใน ค.ศ. 1880, แขวงมะริด (Mergui District, 1884) โดยเจ.บัตเลอร์ (J. Butler), พม่าตอนบนและรัฐชาน (Upper Burma and the Shan States, 1900) โดยเจ.จี. สกอตต์ และ เจ.พี. ฮาร์ดิแมน (J.P. Hardiman), แขวงตะเยะเมียว (Thayetmyo District, 1911), แขวงบามอ (Bhamo District, 1912) โดย จี.ดับบลิว. ดอว์สัน (G.W. Dawson), แขวงซันโดเวย์ (Sandoway District, 1912) โดยดับบลิว.บี. ทิด (W.B. Tydd), แขวงแอมเฮิสต์ (Amherst District, 1913) โดยพี.อี. เจมีสัน (P.E. Jamieson), แขวงอินเซ่ง (Insein District, 1914) และแขวงสิเรียม (Syriam District, 1914) โดยเจ.เอส. เฟอร์นิวัล และ ดับบลิว.เอส. มอร์ริสัน (W.S. Morrison), แขวงตองอู

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เพื่อประโยชน์ทางการปกครองเช่นนี้เอง คนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ที่เคยมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทับซ้อนจึงเริ่มถูกแบ่งแยกให้ปรากฏความแตกต่างตามบรรทัดฐานของความรู้ว่าด้วยเผ่าพันธุ์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ความหมายของคำที่บ่งชี้ถึงเผ่าพันธุ์หรือชาติพันธุ์ เช่น ชาวพะโค ชาวอังวะ หรือชาวกะเหรี่ยงที่เคยใช้นิยามกลุ่มคนพื้นเมืองภายใต้บรรทัดฐานของศูนย์กลางวัฒนธรรมทางการเมืองระดับภูมิภาค ได้ปรับเปลี่ยนมาสู่ความหมายซึ่งสื่อถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันภายในเผ่าพันธุ์หรือชนชาติ โดยที่ในบางกรณี คำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยใช้แพร่หลายอยู่ในศตวรรษก่อนหน้า ก็ถูกเปลี่ยนไปใช้คำที่มีความหมายจำกัดยิ่งขึ้น ดังเห็นได้จากคำว่าชาวพะโคซึ่งเคยถูกใช้เพื่อกล่าวถึงกลุ่มต่อต้านอำนาจของราชสำนักพม่าในทศวรรษ 1740 ถึงทศวรรษ 1750 ได้ถูกแทนที่ด้วยคำว่า ชาวตะเลงหรือมอญ

ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์และอำนาจในการปกครองอาณานิคมยังปรากฏในรูปการสำรวจสำมะโนประชากร (census) ซึ่งถูกจัดให้มีขึ้นอย่างเป็นทางการในอาณานิคมพม่าครั้งแรกใน ค.ศ. 1891* และได้รับการจัดต่อไปในทุกสิบปี การสำรวจดังกล่าวใช้มโนทัศน์เผ่าพันธุ์แบบวิทยาศาสตร์ที่ไม่จำแนกความแตกต่างทางกายภาพออกจากความแตกต่างวัฒนธรรมเป็นมาตรวัดสำคัญ วิธีการเช่นนี้ทำให้การจัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองในอาณานิคมพม่าของอังกฤษ (เช่นเดียวกับอาณานิคมมาลายา) ด้วยคำว่าเผ่าพันธุ์เป็นเรื่องของความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากกว่าความแตกต่างทางกายภาพโดยตัวเอง[1] กระนั้นก็ดีในด้านหนึ่ง นอกจากผลการสำรวจจะทำให้นักวิชาการ-นักบริหารอาณานิคมทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ที่มีความ “ถูกต้อง” และครอบคลุมพื้นที่ปกครองในพม่ามากกว่าที่เคยเป็นมาแล้ว ข้อมูลที่ได้จากรายงานการสำรวจยังทำให้นักบริหารอาณานิคมอังกฤษสามารถกำหนดแนวนโยบายการปกครองที่พวกเขาคิดว่าเหมาะสมกับ “ธรรมชาติ” ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

[ต่อ] (Toungoo District, 1914) โดยบี.ดับบลิว. สวิทอินแบงค์, แขวงเฮนซาดา (Henzada District, 1915) โดยดับบลิว.เอส. มอร์ริสัน, แขวงพะสิม (Bassein District, 1916) โดยเอช.พี. เฮวิตต์ และ เจ. เคลก (H.P. Hewett and J. Claque), แขวงพะโค (Pegu District, 1917) โดยเอ.เจ. เพจ (A.J. Page), แขวงอัคยับ (Akyab District, 1917) โดยอาร์.บี. สมาร์ท (R.B. Smart), แขวงตะยะวดี (Tharrawaddy District, 1920) โดย เอส.จี. แกรนท์แฮม, อาร์.จี. แมคดอเวล (R.G. McDowell) และบี.ดับบลิว. สวิทอินแบงค์, แขวงเจ้าก์แซ (Kyaukse District, 1925) โดยจอห์น เอ. สจวต, แขวงมัณฑะเลย์ (Mandalay District, 1928) โดยเอช.เอฟ. เซิร์ล (H.F. Searle), แขวงชเวโบ (Shwebo District, 1929) โดย เอ. วิลเลียมสัน (A. Williamson), แขวงสะเทิม (Thaton District, 1931) และแขวงมอบิน (Maubin District, 1931) โดยตินจี (Tin Gyi) และแขวงยะมิตเตน (Yamethin District, 1934) โดยอาร์.เอส. วิลกี (R.S. Wilkie) เป็นต้น

*อย่างไรก็ดี ควรกล่าวด้วยว่าการสำรวจในครั้งนี้ยังคงมีหลายพื้นที่ที่ไม่ได้ถูกรวมเข้าไว้ด้วย (Scott. 1924: 362)

[1]Charles F. Keyes. (2002, November). “The Peoples of Asia” - Science and Politics in the Classification of Ethnic Groups in Thailand, China, and Vietnam. **Journal of Asian Studies**. 61(4): 1175.

ด้วย อย่างไรก็ตามรายงานการสำรวจสำมะโนประชากรก็ส่งผลกระทบที่คาดไม่ถึงต่อแบบแผนการรับรู้ทางชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ กล่าวได้ว่ารายงานการสำรวจทำให้นักบริหารอาณานิคมได้ตระหนักอย่างถึงที่สุดต่อสภาวะการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ระหว่างคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ อันเป็นปรากฏการณ์ที่พวกเขาเคยให้คำอธิบายในทางตรงข้าม กระทั่งก่อให้เกิดความปั่นป่วนแก่แบบแผนการรับรู้ทางชาติพันธุ์ของคนเหล่านี้ซึ่งมีฐานอยู่บนความเชื่อในเรื่องความแตกต่างไม่ผสมกลมกลืน ทั้งนี้ นอกจากพวกเขาจะได้ทราบถึงข้อจำกัดของการใช้เกณฑ์ทางด้านภาษาเพื่อจำแนกกลุ่มคนในพม่า และพลวัตของการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์แล้ว ปรากฏการณ์ที่สร้างความกังวลมากที่สุดก็คือการกลายเป็นพม่า (Burmanization) ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่พม่าตอนบน ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นกับชาวมอญมาแล้ว (โดยจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า)

กระนั้นก็ดี การจัดประเภทที่ดำเนินผ่านวิธีการที่ดูเหมือนเป็นวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง โดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เป็นเสมือนนักชาติพันธุ์วิทยาและนักประวัติศาสตร์สมัครเล่นนี้ก็มิได้ปลอดจากอิทธิพลของเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์ที่มีมาก่อนอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะในแง่ของการให้ความหมายต่ออดีตของคนพื้นเมืองซึ่งถูกนักบริหารอาณานิคมยืนยันว่าคือพื้นฐานความสัมพันธ์ในปัจจุบัน เรื่องเล่าที่มีอิทธิพลครอบงำการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษและยังมีบทบาทต่อการให้ความหมายความเป็นพม่าที่ควรกล่าวถึงในที่นี้ คือ เรื่องเล่าว่าด้วยความโหดร้าย กดขี่ รวบอำนาจของกษัตริย์พม่า เรื่องเล่าว่าด้วยความไร้เดียงสาและเป็นอนารยะของคนพื้นเมือง เรื่องเล่าทั้งสองคือพื้นฐานสำหรับการอ้างความชอบธรรมในการเข้าปกครองอาณานิคมของชาวตะวันตก หรือคือสิ่งที่ไมเคิล อะดาสเรียกว่า คู่ขัดแย้งแบบก่อน-หลัง (before-after dichotomy)[1] ที่ปรากฏทั่วไปในงานเขียนว่าด้วยรัฐพื้นเมืองที่ตกเป็นอาณานิคมของชาวยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19

ทั้งนี้ แม้ว่าตั้งแต่ครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความเป็นชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในพม่า โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์หลัก คือ พม่า มอญ ชาน จะมีความหมายเฉพาะที่จำกัดขอบเขตมากขึ้น ซึ่งจากความหมายที่จำกัดนี้ได้ถูกนำไปใช้เป็นมาตรวัดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะพวกที่ถูกจัดให้มีระดับความเจริญทางวัฒนธรรมน้อย อย่างไรก็ตามในภาพรวมแล้ว ชาวอังกฤษตั้งแต่หลังทศวรรษ 1820 มีแนวโน้มที่จะมองชาวพม่า ในแง่ของความเป็นคนพื้นเมืองของดินแดนตะวันออกที่ไร้เดียงสา ร่าเริง ศรัทธาในพุทธศาสนา และยังคงถูกครอบงำด้วยความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติและประเพณีที่สัมพันธ์กับความเชื่อเหล่านั้น อาทิเช่น การนับถือผีนัต (nats) และประเพณีการสัก (tattooing)* โดยเฉพาะเรื่องเล่าเกี่ยวกับประเพณีการสักของชาวพม่านั้นคือ

---

[1]Michael Adas. (1972). **op. cit**. pp. 176-192.

*ในอดีต ชาวพม่านิยมสักบริเวณเอว บั้นท้าย ขา บันทึกของจอห์น ครอเฟิร์ดในทศวรรษ 1820 อ้างว่าการสักปรากฏให้เห็นทั้งในหมู่ชายชาวพม่าและชาวตะเลง โดยคนเหล่านี้นิยมสักตั้งแต่บริเวณสะดือลงไปจนถึงหัวเข่า (Crawfurd. 2005: 493-494) ส่วนบันทึกที่มีอายุเก่ากว่าของวิลเลียม ฮันเตอร์ซึ่งเข้ามาพำนักในเมือง

วัฒนธรรมพื้นเมืองที่ชาวยุโรปให้ความสนใจมาแต่แรกเริ่มของการติดต่อระหว่างอังกฤษและพม่า ประเพณีการสักของชาวพม่าถูกกล่าวถึงบ่อยครั้งในงานเขียนประเภทบันทึกการเดินทาง หรืออัตชีวประวัติของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ กระทั่งกล่าวได้ว่ารอยสักได้กลายเป็นสิ่งสะท้อนความแตกต่างระหว่างชาวตะวันตกและชาวตะวันออกที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ในระยะก่อนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 รอยสักของคนพื้นเมืองในพม่าถูกรับรู้ในฐานะอัตลักษณ์ของความเป็นอนารยชนและพวกนอกศาสนา (pagans) เนื่องจากตามความคิดของคริสเตียน ร่างกายมนุษย์เป็นสิ่งที่พระเจ้ามอบให้ การสักจึงเป็นการลบหลู่หรือละเมิดต่ออำนาจของพระเจ้า มีบันทึกว่าใน ค.ศ. 787 สันตะปาปาฮัดเดรียนที่ 1 ได้ประกาศห้ามชาวคริสเตียนสักบนใบหน้า เหตุเพราะพระเจ้าได้สร้างมนุษย์ขึ้นมา การมีรอยสักจึงเป็นการลบหลู่พระเจ้า นอกจากนั้น ศาสนจักรยังห้ามการสักในหมู่คริสเตียนด้วย[1] แต่ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่กระแสความคิดแบบภูมิธรรมปัญญาซึ่งให้ความสำคัญกับเหตุผลและวิทยาศาสตร์ได้ครอบงำวิธีคิดของชาวอังกฤษ รอยสักได้กลายเป็นสิ่งสะท้อนถึงความเป็นอนารยะของชาวพม่า ตัวอย่างเช่น ในระยะทศวรรษ 1820 จอห์น ครอเฟิร์ด ได้กล่าวถึงประเพณีการสักของชาวพม่าและชาวมอญว่าเป็นวิถีปฏิบัติของพวกอนารยชน (barbarous practice) ทัศนะของครอเฟิร์ดเป็นต้นแบบให้แก่การรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ของเฮนรี ยูล นายทหารชาวอังกฤษซึ่งเดินทางร่วมคณะทูตของอาเทอร์ แฟร์ไปราชสำนักอังวะใน ค.ศ. 1855 โดยยูลกล่าวว่ารอยสักคือเครื่องชี้ว่าชาวพม่าเพิ่งก้าวขึ้นมาจากความเป็นอนารยะได้ไม่นาน หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นอนารยะคือคุณสมบัติพื้นฐาน (element) ที่ฝังรากลึกอยู่ในบุคลิกลักษณะแบบพม่า[2] การรับรู้และแนวการพรรณนาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมบูรพาคดีได้มีอิทธิพลสำคัญในการเน้นย้ำความแตกต่าง ระหว่างตัวตนของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ถูกให้ความหมายในแง่ของเผ่าพันธุ์ที่ยึดถือเหตุผล เป็นอารยะ ทรงอำนาจ มีลักษณะของความซับซ้อนในเชิงกลไก และความ

[ต่อ] พะโคอ้างว่ารอยสักปรากฏให้เห็นได้ทั่วไป และน่าจะเป็นค่านิยมที่ถือปฏิบัติมานานแล้วในหมู่คนพื้นเมืองของเมืองพะโค อย่างไรก็ดี เขาตั้งข้อสังเกตว่าในช่วงเวลาที่เขาพำนักอยู่ในพะโคระหว่าง ค.ศ. 1782 ถึง ค.ศ. 1783 นั้น รอยสักของพวกพม่าทำหน้าที่สร้างความแตกต่างระหว่างพวกตนกับคนพื้นเมืองเดิมของพะโค ในลักษณะของการเป็นสัญลักษณ์แห่งความภาคภูมิใจของผู้ชนะ (Hunter. 2005. 174-175) ธรรมเนียมการสักยังเป็นที่นิยมในหมู่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ซึ่งรับวัฒนธรรมจากพม่าด้วย โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Shway Yoe (Sir J.G. Scott). (1963). **The Burman: His Life and Notions**. pp. 39-47.; idem. (1906). **Burma: A Handbook of Practical Information**. pp. 77-78.; และ นิติ ภวัครพันธุ์. (2541). รอยสัก กับการสร้าง "ตัวตน". ใน **เผยร่าง-พรางกาย: ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา.** บรรณาธิกรโดย ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล. หน้า 185-233.

[1]**แหล่งเดิม**. หน้า 186., อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความปราศจากประเพณีการสักในหมู่ชาวยุโรป นิติอ้างว่าเฉพาะชนชั้นกลางเท่านั้นที่ไม่นิยมการสัก (นิติ ภวัครพันธุ์. 2541: 187)

[2]John Crawfurd. (2005). On the Peoples and Cultures of the Kingdom of Burma. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(2): 493-494.; and Henry Yule. (1968). **op. cit**. p. 208.

เป็นเพศชาย และตัวตนคนพื้นเมืองที่ถูกให้ความหมายในแง่ของผู้ยึดถือในเรื่องงมงาย เป็นอนารยะ อ่อนแอ บริสุทธิ์ มีลักษณะของธรรมชาติ เรียบง่าย และเป็นเพศหญิง

ในทางตรงข้าม แม้ว่าคนพื้นเมืองชาวพม่าโดยรวมจะถูกมองในของบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา มากขึ้นในสายตาของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ แตกต่างจากงานเขียนในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ของซานเจอมาโน* แต่เรื่องเล่าว่าด้วยความโหดร้าย กดขี่ รวบอำนาจของกษัตริย์พม่ายังคงเป็นแนวการพรรณนาที่ถูกเน้นย้ำอยู่เป็นปกติ สถานการณ์ที่ค่อนข้างสงบของดินแดนพม่าตอนล่างในปกครองของอังกฤษนับแต่ทศวรรษที่ 1830 จนถึงก่อนสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 3 (ยกเว้นการต่อต้านเล็กน้อย และช่วงสั้น ๆ หลังสงครามครั้งที่ 2) การขยายตัวทางการเกษตรและการค้า การอพยพของประชากรจากพม่าตอนบนสู่พื้นที่ปกครองของอังกฤษเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ การให้ความร่วมมือหรือหันเข้าพึ่งพิงของผู้คนบางกลุ่มในอะระกันและตะนาวศรีต่อการปกครองของอังกฤษ โดยเฉพาะจากชาวยะไข่ มอญ และกะเหรี่ยง อันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นักบริหารอาณานิคมตีความเสมอว่าเป็นปฏิปักษ์กับชาวพม่า ปรากฏการณ์ที่กล่าวมานี้น้อมนำให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเชื่อว่าพวกตนมีความชอบธรรมและควรช่วยเหลือคนพื้นเมืองผู้ว่าง่าย ไร้เดียงสา อ่อนโยน รักสงบ ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นภายใต้ระเบียบและแบบแผนการปกครองที่ก้าวหน้าของระบอบอาณานิคมของอังกฤษ มากกว่าการปกครองแบบจารีตที่ขูดรีด ป่าเถื่อนของกษัตริย์พม่าและความฉ้อฉลของเจ้าหน้าที่รัฐ[1] แฮโรลด์ ฟิลดิง-ฮอลล์ เจ้าหน้าที่ ICS ผู้เห็นใจและพยายามทำความเข้าใจธรรมชาติของชาวพม่าได้กล่าวเน้นความเลวร้ายของระบอบการปกครองแบบจารีตของพม่าและผู้กระทำการของระบอบว่า “ในพม่านั้นมีสุภาษิตที่กล่าวกันว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐคือหนึ่งในศัตรูที่ยิ่งใหญ่ห้าประการของมนุษย์”[2] กระนั้นก็ดี ฟิลดิง-ฮอลล์อธิบายว่า เจ้าหน้าที่เหล่านี้มิได้เป็นคนเลวโดยตัวเอง หากแต่ด้วยระบบและสถาบันการปกครองแบบพื้นเมืองที่เป็นสาเหตุทำให้เจ้าหน้าที่ชาวพม่าซึ่งโดยธรรมชาติเป็นเผ่าพันธุ์ที่ดีกลายเป็นเช่นนั้น เขากล่าวเน้นว่าเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับสูงนั้นเลวมากเป็นพิเศษ

> And yet these officials were not bad men in themselves; on the contrary, many of them were men of good purpose, of natural honesty, of right principles. In a well-organized system they would have done well, but the system was rotten to the core.

---

*ตัวอย่างอันดีที่สะท้อนมุมมองแง่บวกของนักบริหารอาณานิคมอังกฤษตั้งแต่ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 สามารถพิจารณาได้จากความเห็นของจอห์น จาร์ดีน เขากล่าวว่าคำวิจารณ์แง่ลบของซานเจอมาโนที่มีต่อชาวพม่านั้นไม่เป็นการยุติธรรม (Sangermano. 1995: xxvii)

[1]Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. pp. 153-155.

[2]Harold Fielding-Hall. (1904). **The Soul of a People**. pp. 79-82.

> […] And in Burma it was only the supreme government, the high officials, that were very bad. It was only management of state affairs that was feeble and corrupt; all the rest was very good.[1]

การกบฏใหญ่ของชาวอินเดียใน ค.ศ. 1857 คือปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนต่อการเน้นย้ำภาพลักษณ์ที่ไร้เดียงสา เฉื่อยชาของชาวพม่า เหตุการณ์ดังกล่าวไม่เพียงส่งผลสะเทือนเฉพาะการปรับเปลี่ยนการจัดองค์กรจักรวรรดิทางด้านตะวันออกของอังกฤษ[2] แต่ยังมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนการรับรู้ที่มีต่อคนพื้นเมืองในดินแดนอาณานิคมของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษอีกด้วย ภายหลังจากเหตุการณ์วุ่นวายครั้งนั้น นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่ามักนำภาพลักษณ์ของชาวพม่าโดยรวมไปเปรียบเทียบกับชาวอินเดียซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ที่พวกเขามองว่าโดยธรรมชาติแล้วมีนิสัยฉ้อฉล หลอกลวง โป้ปดมดเท็จ มีเล่ห์เพทุบาย และมักก่อกวนทางการเมือง ซึ่งจากมุมมองเช่นนี้ประกอบกับความวุ่นวายทางการเมืองในอินเดียที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1880 ก็ทำให้พม่าในการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมอังกฤษกลายเป็นดินแดนที่น่าอยู่ สงบสุข ผู้คนมีขันติธรรม ช่างยิ้ม หัวเราะง่าย และเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะอยู่ภายใต้การดูแลของเผ่าพันธุ์ผู้ปกครอง (ruling race) เช่นชาวอังกฤษ กล่าวได้ว่าผลสะเทือนจากความวุ่นวายทางการเมืองอินเดียได้มีส่วนตอกย้ำภาพรับรู้ที่ว่าชาวพม่าคือชนชาติที่ไร้เดียงสา รักสงบ และไม่มีความกระหายทางการเมืองให้แจ่มชัดในสำนึกของนักบริหารอาณานิคมยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ในความแตกต่างของพฤติกรรมและอุปนิสัยระหว่างชาวพม่าและชาวอินเดีย ศาสนาพุทธ คือสถาบันทางสังคมที่ถูกระบุว่ามีส่วนสำคัญต่อการกำหนดอุปนิสัยและพฤติกรรมชาวพม่าให้แตกต่างจากชาวอินเดีย ชนชาติซึ่งนับถือพระเจ้าหลายองค์และถูกกำหนดชาติกำเนิดและบทบาทหน้าที่ด้วยระบบวรรณะ[3] ในทัศนะของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดังเช่น ฟิลดิง-ฮอลล์ และเทอร์เกล ไวท์ ศาสนาพุทธทำให้ชาวพม่ามีความเสมอภาค รักสงบ สันโดษ ไม่ใช้ความรุนแรง มีขันติธรรม อ่อนน้อม ปลงตก ไม่ยึดติดในทรัพย์สิน มีเมตตาต่อสัตว์ฯลฯ ด้านจอห์น จาร์ดีน กล่าวว่าแม้ศาสนาพุทธไม่ห้ามการมีทาส แต่หลักคิดทางศาสนาก็ทำให้ผู้หญิงชาวพม่ามีอิสระและมีความเท่าเทียมกับผู้ชายมากเมื่อเทียบกับผู้หญิงชาวอินเดีย[4] ศาสนาพุทธสำหรับชาวพม่ายังเป็นเรื่องของวิถีชีวิต ชาวพม่าประพฤติตนตามหลักศาสนาก็เพราะเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ทางสังคม มากกว่าที่จะเข้าใจศาสนาพุทธ

---

[1] **Ibid**. pp. 82-83.

[2] Oliver B. Pollak. (1979). **Empire in Collision: Anglo-Burmese Relations in the Mid-Nineteenth Century.** p. 159.

[3] R. Grant Brown. (1926). **op. cit**. p. 35.; and Thomas R. Metcalf. (1994). **op. cit**. pp. 23-24.

[4] Harold Fielding-Hall. (1904). **op. cit**. pp. 76, 222-247.; and Herbert Thirkell White. (1913). **op. cit**. pp. 128, 192-193, 236.; and John Jardine. (1995). **op. cit**. p. xviii.

ในฐานะปรัชญาหรือความเป็นเหตุผลตามจริตของชาวตะวันตก นอกจากนั้น ทั้งฟิลดิง-ฮอลล์และจาร์ดีนยังย้ำด้วยว่าความเลวร้ายของระบอบกษัตริย์นั้นก็เป็นสิ่งไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ[1]

ในแง่นี้ สถาบันศาสนาดั้งเดิมของคนพื้นเมืองชาวพม่าจึงถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นระเบียบและความมั่นคงของรัฐอาณานิคม และควรได้รับการรักษาไว้เท่าที่จะไม่ก่อความวุ่นวายแก่รัฐ ดังเห็นได้ว่า การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความวุ่นวายอื่น ๆ โดยเฉพาะคดีความ การฟ้องร้องที่เกี่ยวกับการถือครองดินที่เพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1880 และทวีจำนวนอย่างเห็นได้ชัดในปลายทศวรรษ 1910 ได้ถูกอธิบายโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษว่าเป็นผลจากความเสื่อมถอยของสถาบันศาสนา มากกว่าเป็นเรื่องของการต่อต้านอำนาจปกครองของอังกฤษและผลกระทบที่เกิดจากการสร้างรัฐอาณานิคม ในขณะที่ การต่อต้านใด ๆ ที่มีต่อการปกครองของอังกฤษก็ถูกพิจารณาและอธิบายว่าเป็นการกระทำของพวกโจร (dacoits) ที่มี “หัวโจก” เป็นเจ้าผู้ปกครองพื้นเมือง เจ้าหน้าที่ชาวพม่า หรือพระสงฆ์ มิได้มีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองหรือเศรษฐกิจของรัฐอาณานิคมที่อังกฤษได้มีส่วนสร้างขึ้น[2]

การจัดแบ่งคนพื้นเมืองในพม่าออกเป็นกลุ่มตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และเผ่าพันธุ์ยังถูกทำให้ชัดเจนและชอบธรรมยิ่งขึ้นโดยผ่านกระบวนการจัดทำแผนที่และการปักปันเขตแดน อันเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างระเบียบของรัฐอาณานิคม กล่าวได้ว่าในความจริงแล้ว การสร้างเส้นแบ่งเขตแดนพื้นที่ และการสร้างเส้นแบ่งอัตลักษณ์เผ่าพันธุ์/ชาติพันธุ์คือสองด้านของกระบวนการเดียวกัน[3] และเป็นกลไกที่จำเป็นที่สุดของการธำรงระเบียบอาณานิคมในระบบความคิดของชาวตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ทั้งนี้ ดังที่ทราบทั่วไปในหมู่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปว่า แนวคิดเรื่องพรมแดนรัฐที่มีเส้นล้อมรอบพื้นที่ชัดเจน (boundary line) ซึ่งถูกแสดงลงบนแผ่นผ้า กระดาษ หรือวัตถุผิวเรียบใด ๆ ที่เรียกว่าแผนที่นั้น เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่เดิมในระบบวิธีคิดเรื่องพื้นที่รัฐของคนโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระนั้นก็ดี มิใช่ว่าคนโบราณในพม่าไม่มีความคิดในเรื่องขอบเขตรัฐ หากแต่ขอบเขตรัฐของคนโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นคนละชนิดกับขอบเขตรัฐตามวิธีคิดแบบตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งถูกกำหนดขึ้นจากฐานคิดเรื่องรัฐชาติ (nation-state)

ก่อนการเกิดกรณีพิพาทเรื่องพรมแดนระหว่างพม่าและอังกฤษในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 รัฐพม่าซึ่งปกครองโดยราชวงศ์ยองยานหรือราชวงศ์ตองอูยุคฟื้นฟูมีพรมแดนด้านตะวันตกติด

---

[1] Harold Fielding-Hall. (1904). **op. cit**. p. 86.; and John Jardine. (1995). **op. cit**. p. xix.

[2] Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p. 156.; and Mikael Gravers. (1999). **Nationalism as Political Paranoia in Burma**. pp. 9-10.

[3] David Streckfuss. (1993). The Mixed Colonial Legacy in Siam: Origins of Thai Racialist Thought, 1890-1910. in **Autonomous Histories, Particular Truths: Essays in Honor of John R.W. Smail**. edited by Laurie J. Sears. p. 125.

กับอาณาจักรอะระกัน ด้านตะวันตกเฉียงเหนือติดมณีปุระ ด้านตะวันออกเฉียงใต้ติดกับอาณาจักรอยุธยา ส่วนรัฐของพวกไทใหญ่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือนั้นราชสำนักที่อังวะสามารถแผ่อำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอะเน่าะแพ่ะโลง (Anaukhpetlun, 1606-1628) รัฐบรรณาการที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่พม่าเหล่านี้ดำรงตนเองในลักษณะของรัฐสองฝ่ายฟ้า สามฝ่ายฟ้า* โดยพื้นที่ที่เป็นเขตแดนระหว่างรัฐจารีตมักมีลักษณะเป็นพรมแดนทางธรรมชาติ เช่น เทือกเขา ที่ราบสูง หรือแม่น้ำ ธงชัย วินิจจะกูล นักวิชาการด้านอุษาคเนย์ศึกษาได้อธิบายความแตกต่างกันระหว่างเขตแดนของรัฐจารีตกับเขตแดนสมัยใหม่แบบตะวันตก ความว่า*

> ในขณะที่เส้นเขตแดนสมัยใหม่คือแนวเส้นซึ่งไม่มีความหนาซึ่งอำนาจอธิปไตยของสองรัฐมาบรรจบกัน ณ ผิวโลกตรงนั้นพอดี หัวเมืองปลายแดนของสยามด้านพม่าตอนล่างเป็นป่ารกร้างป่าและเทือกเขาทั้งหมดอาจเรียกได้ว่าเป็นกันชนธรรมชาติระหว่างศัตรู หรือเป็นเขตแดนชนิดหนาเตอะซึ่งทั้งสยามและพม่าไม่เคยมีใครครอบครองอย่างเด็ดขาด เส้นเขตแดนชนิดนี้เป็นเส้นหนาหรือกันชนบนผิวโลกที่แยกอำนาจอธิปไตยของสยามกับพม่าให้อยู่ห่างกันไว้ไม่บรรจบกัน แต่ละฝ่ายมีอำนาจเหนือดินแดนเท่าที่เจ้าหน้าที่หัวเมืองตรวจตรารักษาอยู่ ผิวโลกส่วนที่เป็นกันชนจึงดำรงอยู่โดยไม่มีอำนาจอธิปไตยของฝ่ายใดครอบครอง แต่ชาวบ้านสามารถเข้าไปทำมาหากินในบริเวณนั้นได้ โดยอำนาจองค์อธิปไตยเหนือหัวไพร่ยังติดตัวตามแต่ละคนไปด้วย ขอบเขต

---

*ธงชัยเห็นว่า “สภาวะแบบ “สองฝ่ายฟ้า” “สามฝ่ายฟ้า” นั้นก็คือทฤษฎีถ่วงดุลอำนาจรูปแบบหนึ่งของบรรดารัฐประเทศราชในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีหลักปฏิบัติตรงข้ามกับปัจจุบัน กล่าวคือ ในการเมืองระหว่างประเทศสมัยใหม่ ถ้าประเทศเล็กต้องการรักษาอธิปไตยด้วยการถ่วงดุลอำนาจของมหาอำนาจไว้ ประเทศนั้นจะต้องรักษาความเป็นกลาง รักษาระยะห่างที่เหมาะสมกับมหาอำนาจทุกฝ่าย หวงแหนอธิปไตยของตนไม่ยอมให้มหาอำนาจมาบงการครอบงำตนอย่างชัดแจ้งน่าเกลียด แต่การถ่วงดุลอำนาจของประเทศราชกลับหมายถึงการยอมอยู่ภายใต้มหาอำนาจหลาย ๆ ฝ่ายพร้อม ๆ กัน อำนาจอธิปัตย์เหนืออาณาจักรเล็กๆ จึงทับซ้อนกันอยู่ คือ มีทั้งอำนาจขององค์อธิปัตย์มหาอำนาจและขององค์อธิปัตย์ประเทศราชนั้น ๆ ด้วย ภาวะเช่นนี้เองเรียกกันในหมู่หัวเมืองลาวว่าเป็นเมือง “สองฝ่ายฟ้า” “สามฝ่ายฟ้า ตรงข้ามกับการตกเป็นอาณานิคมในยุคจักรวรรดินิยมในศตวรรษที่ 19 ซึ่งการตกเป็นอาณานิคมหมายถึงอำนาจอธิปไตยตกเป็นของเมืองแม่โดยเด็ดขาดและไม่มีกรณีที่ดินแดนหนึ่งจะเป็นอาณานิคมของสองประเทศแม่ในเวลาเดียวกัน” (ธงชัย วินิจจะกูล. 2530: 161-162., การเน้นเป็นของผู้วิจัย)

*นักภูมิศาสตร์สมัยใหม่ถือว่าเขตแดนหรือเส้นอาณาเขตเป็นแนวบรรจบของ 2 รัฐพอดีจึงไม่มีความหนา ส่วนคำว่าชายแดน (frontier) และพรมแดน (border) มีความหมายเหมือนกันคือ ดินแดน 2 ข้างตลอดแนวเส้นเขตแดน ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นแถบไม่ใช่เส้น (ธงชัย วินิจจะกูล. 2530: 158) อนึ่งโปรดดูเทียบเคียงกับกรณีของสยามใน สมเกียรติ วันทะนะ. (2530). เมืองไทยยุคใหม่: สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับประวัติศาสตร์สำนึก. ใน **อยู่เมืองไทย**. บรรณาธิกรโดย สมบัติ จันทรวงศ์, และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. หน้า 82-86.

> ของอำนาจสยามและพม่าจึงไม่ประชิดบรรจบกัน เหลือช่องว่างบนผิวโลกไว้ให้คนจับช้างดูแล หรือไว้ให้กองสอดแนมของสองฝ่ายออกปฏิบัติการ[1]

สำหรับชุมชนขนาดเล็กซึ่งรวมกันขึ้นเป็นรัฐของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะชุมชนในเขตป่าหรือภูเขา สมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์หลัก (พม่า มอญ ไทใหญ่) การจัดองค์กรทางการเมืองและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ยังคงอยู่ในระดับของหมู่บ้านหรือชุมชนการเมืองขนาดเล็กที่พร้อมเคลื่อนย้ายอยู่เสมอหากต้องประสบกับภัยสงครามหรือสภาวะอดอยาก สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนขนาดเล็กซึ่งแฝงอยู่ในพรมแดนของรัฐจารีตกลายเป็นพื้นที่ที่อำนาจจากส่วนกลางเบาบาง และไม่มีรัฐจารีตใดใช้อำนาจเข้าควบคุมอย่างเด็ดขาดชัดเจน อำนาจรัฐจากส่วนกลางจะเข้าไปเกี่ยวข้องก็ต่อเมื่อต้องการขูดรีดทรัพยากรธรรมชาติหรือแรงงานมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทของป่าซึ่งส่วนกลางต้องการรวบรวมเพื่อขายแก่พ่อค้าต่างชาติ

การที่พื้นที่ดังกล่าวมีความเลื่อนไหลของอำนาจรัฐและประชากรอยู่เสมอ ทำให้เกิดความกำกวมและยากที่จะระบุว่าขอบเขตของรัฐจารีตที่แท้จริงควรจะเป็นหรืออยู่ ณ จุดใดของพื้นที่ที่เป็นพรมแดนระหว่างรัฐ ขณะเดียวกันก็เป็นการยากที่จะชี้ชัดในเรื่องสำนึกความเป็นประชากรของรัฐใดรัฐหนึ่งของผู้คนในพื้นที่ที่เป็นเขตพรมแดน นอกจากนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถูกจัดประเภทให้เป็นชาวเขาเหล่านี้ยังมีการรับและผสมผสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์หลักไม่น้อย ดังตัวอย่างการศึกษาทางมานุษยวิทยาของนักมานุษยวิทยาชาวตะวันตกซึ่งได้เข้าไปศึกษาวิถีชีวิตของชาวเขาในเขตที่ราบสูงทางภาคตะวันออกของพม่าและพบว่าชาวเขาเหล่านี้มีความพยายามในการปรับตัวให้กลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์หลัก เช่น พม่า มอญ หรือ ชาน อย่างมาก ทั้งในด้านความเชื่อ วัฒนธรรมการแต่งกาย และภาษา ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความกำกวมของอำนาจรัฐกลับเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของคนในพื้นที่นี้เพราะการไม่มีสำนึกความเป็นชาติทำให้การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างอิสระ* ขณะเดียวกันศูนย์กลางอำนาจรัฐก็ไม่ได้มอง

---

[1]ธงชัย วินิจจะกูล. (2530). ประวัติศาสตร์การสร้าง “ตัวตน”. ใน **อยู่เมืองไทย**. บรรณาธิกรโดย สมบัติ จันทรวงศ์, และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. หน้า 161-162.

*กระนั้นก็ดี มิใช่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจัดให้เป็นชนกลุ่มน้อยได้ปรับตัวเองให้กลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักโดยสมบูรณ์ทั้งหมด เหตุเพราะบทบาทอีกด้านหนึ่งซึ่งดำเนินควบคู่กันเสมอในบริบทของการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็คือการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ภารกิจด้านที่สองนี้เกิดขึ้นเพื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยสามารถที่จะจำแนกตนเองออกจากคนกลุ่มใหญ่ได้ กล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวคือคุณสมบัติทางจิตวิทยาของมนุษย์ในยามที่ต้องเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่นที่ต่างไปจากสังคมดั้งเดิมของตน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดทั้งในทางกายภาพและจิตวิทยา ได้ทำให้ชนกลุ่มน้อยจำเป็นต้องสร้างตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในระดับต่าง ๆ ของสังคม โปรดดูกรณีตัวอย่างการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนไทใหญ่ใน วันดี สันติวุฒิเมธี. (2545). **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทย–พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและ

ว่าความกำกวมนี้จะเป็นอันตรายหรือเป็นการลดทอนพระเกียรติยศของกษัตริย์และอำนาจปกครองของราชสำนักแต่อย่างใด ทั้งไม่ใช่เรื่องน่าใส่ใจที่จะเข้าไปจัดการให้เกิดขอบเขตอำนาจรัฐที่ชัดเจนขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ และความเป็นชาติพันธุ์เช่นนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปนับแต่จุดเริ่มต้นที่อังกฤษเข้ายึดครองดินแดนบางส่วนในพม่าตอนล่างและอะระกันและได้ริเริ่มโครงการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างรัฐที่ชัดเจน[1] กล่าวได้ว่าในการเข้ามาปกครองพม่านั้น อังกฤษมิได้มีแต่เพียงเรือปืนที่ทรงอานุภาพ กองทหารที่ฝึกฝนภายใต้ระเบียบวินัยและยุทธวิธีสมัยใหม่ แต่อังกฤษยังเข้ามาพร้อมกับชุดความรู้อื่น ๆ อาทิ วิธีการแบบวิทยาศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ การจัดทำแผนที่ที่มีความถูกต้องแม่นยำ และที่สำคัญคือความรู้ว่าด้วยชาติพันธุ์วิทยาที่ได้รับการยืนยันหนักแน่นในความเป็นวิทยาศาสตร์ ความรู้เหล่านี้ถูกกล่าวอ้างโดยชาวตะวันตก (และผู้นำรัฐพื้นเมืองที่ประสบกับความพ่ายแพ้) ว่ามีประสิทธิภาพและเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญแบบตะวันตก ความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและพม่าในปัญหาเรื่องพรมแดนและการเดินทางเข้าไปสำรวจดินแดนในเขตที่สูงและส่วนอื่น ๆ ของพม่าได้ก่อให้เกิดการปะทะกันระหว่างชุดความรู้แบบตะวันตกกับความรู้แบบประเพณีพื้นเมือง ซึ่งในที่สุดนำไปสู่การเข้าไปจัดการขีดเส้น จัดแบ่งสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่ในเขตพรมแดนระหว่างอำนาจรัฐคองบองกับอังกฤษให้สอดคล้องกับวิธีคิดแบบใหม่ เจ้าหน้าที่อาณานิคมหรือนักสำรวจชาวอังกฤษที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทอินเดียตะวันออกในภารกิจทางการทูตระหว่างอังกฤษกับรัฐพื้นเมืองได้แสดงความกระตือรือร้นเสมอในการเรียกร้องให้ชนชั้นนำของรัฐพื้นเมืองได้ตกลงปักปันเขตแดนให้ปรากฏชัดเจน ดังตัวอย่างเช่นในระยะที่สงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 1 ใกล้จบลง เฮนรี เบอร์นี ซึ่งในขณะนั้นกำลังดำเนินภารกิจทางการทูตในสยามได้พยายามรบเร้าให้ผู้มีอำนาจของสยามทำข้อตกลงเขตแดนในแถบตะนาวศรีที่อังกฤษยึดจากพม่า พฤติกรรมของเบอร์นีได้สร้างทั้งความประหลาดใจและรำคาญใจแก่ชนชั้นนำของสยาม เนื่องจากชนชั้นนำของสยามในเวลานั้นยังคงไม่มีวิธีคิดเรื่องพรมแดนแบบตะวันตกซึ่งทำให้พวกเขามองไม่เห็นความสำคัญของการปักปันเขตแดน อันเป็นสิ่งที่อังกฤษพิจารณาว่าคือปัจจัยข้อหนึ่งอันเป็นที่มาของสันติภาพระหว่างรัฐ ทั้งนี้ ไม่เพียงเฉพาะเบอร์นีเท่านั้น ในระยะทศวรรษ 1840 เจ้าหน้าที่อังกฤษที่ปฏิบัติงานในมณฑลตะนาวศรียังคงรบเร้าให้สยามทำข้อตกลงเขตแดนด้วยอีกหลายครั้ง[2]

ในกระบวนการของการปะทะทางความรู้นี้ มโนทัศน์เผ่าพันธุ์และความรู้ด้านมานุษยวิทยาสมัยใหม่ได้กลายบรรทัดฐานที่สำคัญสำหรับการอ้างอำนาจเพื่อเข้านิยามขอบเขตและพลเมืองของ

[ต่อ] มานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[1] Charles F. Keyes. (2002, November). **op. cit**. pp. 1174-1175.

[2] ธงชัย วินิจจะกูล. (2530). **เล่มเดิม**. หน้า 148-151.

รัฐ เนื่องจากการอ้างอำนาจเหนือประชากรที่อยู่ภายใต้อำนาจและขอบเขตของรัฐหนึ่ง ๆ จะต้องได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นเผ่าพันธุ์ของชาติ ซึ่งโดยทั่วไปมักถูกบ่งชี้โดยคุณลักษณะทางภาษาหรือมิฉะนั้นก็ต้องถูกยืนยันจากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นว่าตนภักดีหรือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐใด ซึ่งจะทำให้ได้รับสถานะพลเมือง (citizenship) หรือได้รับการคุ้มครอง กล่าวคือ แม้เป็นความจริงที่ว่าประเทศพม่าต้องประกอบขึ้นจากประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นชาวพม่า หรือประเทศสยามต้องประกอบขึ้นจากเผ่าพันธุ์ไท-สยาม ทว่า ความหลากหลายและพลวัตของการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ผู้คนในภูมิภาคนี้ และการเคลื่อนย้ายเข้ามาของผู้คนจากนอกภูมิภาคได้ก่อให้เกิดความยากลำบากแก่ชนชั้นปกครองพื้นเมืองที่จะให้คำอธิบายแก่ชาติจักรวรรดินิยมตะวันตกถึงความชอบธรรมที่จะปกครองกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ตามระบบวิธีคิดแบบจารีตที่อ้างอำนาจหรือบุญบารมีของกษัตริย์มากกว่าความคิดเรื่องความเป็นเชื้อสายเผ่าพันธุ์เดียวกัน การต่อสู้เพื่อเข้าครอบครองพื้นที่ที่อำนาจรัฐยังคงกำกวมและคลุมเครือ ทำให้ทั้งเจ้าอาณานิคมตะวันตกและผู้นำรัฐพื้นเมืองแสวงหาคำอธิบายเพื่อสร้างความชอบธรรมที่จะปกครองดินแดนและกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

ภายใต้บริบททางการเมืองและภูมิปัญญาเช่นนี้เองได้ก่อให้เกิดการต่อสู้เพื่อเข้าช่วงชิงอำนาจในการนิยามความเป็นพลเมืองของรัฐ ในมิติด้านภูมิปัญญา การต่อสู้ได้กระทำผ่านการสืบค้นประวัติศาสตร์แห่งชาติ ความเป็นมาของเผ่าพันธุ์พื้นเมือง การสร้างคำนิยามให้แก่ความเป็นชาติหรือชนชาติ การรวบรวมข้อมูลทางด้านชาติพันธุ์วิทยาและการสร้างคำอธิบายให้แก่ข้อมูลหรือปรากฏการณ์ที่ผู้รวบรวมข้อมูลหรือผู้อ่านข้อมูลได้รับ ซึ่งในหลายกรณีมีลักษณะเป็นการขยายความวิธีการจัดจำแนกประเภทที่เคยดำรงอยู่เดิมในสังคมพื้นเมือง โดยเฉพาะเกณฑ์ที่ชนชั้นปกครองหรือคนกลุ่มใหญ่ของสังคมพื้นเมืองเดิมเคยใช้มาก่อน และในบางกรณีก็เป็นสร้างหลักวิธีการจำแนกขึ้นมาใหม่อย่างสิ้นเชิง แต่ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม ล้วนต้องผ่านการยืนยันด้วยหลักเกณฑ์วิธีแบบสมัยใหม่และอำนาจความรู้ของระบอบอาณานิคม โดยที่เกณฑ์ดังกล่าวอิงอยู่กับความคิดเรื่องพหุนิยมทางชาติพันธุ์ที่มิได้แยกขาดจากอคติของการจัดลำดับชั้นต่ำ-สูง, ล้าหลัง-ก้าวหน้า, ป่าเถื่อน-อารยะ ฯลฯ ตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้ความรู้ดังกล่าวเพื่อจัดลำดับชั้นคนพื้นเมืองได้แก่ การกำหนดให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในเขตที่สูงให้เป็น “ชนเผ่าดั้งเดิม” (primitives) หรือ “พวกป่าเถื่อน” (savages) เอกสารที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคมมักติดป้ายให้แก่คนเหล่านี้ด้วยคำว่า ชนเผ่า (tribe)[1] ซึ่งแตกต่างจากพวกพม่าหรือมอญที่ถูกติดป้ายด้วยคำว่า เผ่าพันธุ์ อนึ่ง ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเช่นเดียวกันในกรณีความขัดแย้งระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19*

---

[1]Charles F. Keyes. (2002, November). **op. cit**. p. 1176.

*โปรดดูบทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่าง “ความรู้” ว่าด้วยเผ่าพันธุ์และ “อำนาจ” ปกครองและควบคุม รวมถึงการฉวยใช้ความรู้ดังกล่าวในสถานการณ์เผชิญหน้าระหว่างชนชั้นนำสยามและจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสใน David Streckfuss. (1993). The Mixed Colonial Legacy in Siam: Origins of Thai Racialist

เรื่องราวความเป็นมาและการก่อตัวหน่วยการเมืองของแต่ละเผ่าพันธุ์ที่อยู่นอกพงศาวดารพม่า ก่อนที่จะพัฒนากลายเป็นรัฐจารีตดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จึงกลายเป็นประเด็นคำถามที่สำคัญยิ่งในทัศนะของชาวตะวันตกที่เข้ามาปกครองอาณานิคมและรวมถึงเจ้าพื้นเมืองเองด้วย ในการนี้ทฤษฎีการอพยพได้กลายมาเป็นแนวคิดที่ครอบงำการอธิบายประวัติศาสตร์พม่า โดยประสานเข้ากับการสร้างบรรทัดฐานการจัดแบ่งกลุ่มเผ่าพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งประกอบขึ้นจากหลากหลายเกณฑ์ อาทิ ภาษา เผ่าพันธุ์ ศาสนา พื้นที่ วิถีการยังชีพ เป็นต้น และหากพิจารณาเหนือขึ้นไปสู่ระดับกรอบของความคิด เราจะเห็นได้ว่าแนวคิดหรือทฤษฎีเหล่านี้ทำงานภายใต้กรอบความคิดเรื่องวิวัฒนาการทางสังคมและอารยธรรมมนุษย์ที่อธิบายความเปลี่ยนแปลงของสังคมในลักษณะของความก้าวหน้า จากสังคมแบบเผ่าชนที่มีวิถีการดำรงชีพแบบล่าสัตว์ มาสู่สังคมเกษตรกรรม และท้ายสุดคือสังคมอุตสาหกรรม ในระดับที่เหนือขึ้นไปกว่านั้น ประเด็นต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอยังถูกกำกับอยู่ภายใต้โครงเรื่องที่มีลักษณะแสดงออกถึงโศกนาฏกรรมอีกชั้นหนึ่ง ดังจะได้กล่าวถึงในบทสุดท้าย

ผลกระทบจากสถานการณ์ด้านการเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิปัญญาของการค้นคว้าด้านชาติพันธุ์วิทยา ได้ทำให้ความเชื่อมั่นของนักบริหารอาณานิคมชาวตะวันตกที่มีต่อเอกสารโบราณประเภทพงศาวดารพื้นเมืองในฐานะที่เป็นแหล่งอ้างอิงอำนาจและอาณาเขตปกครองของกษัตริย์พม่าและชนชั้นนำพื้นเมืองในดินแดนข้างเคียงในทัศนะของชาวอังกฤษ ลดลงอย่างรวดเร็ว ในทางเดียวกันก็ทำให้ความพยายามของชนชั้นนำพื้นเมืองในการใช้งานประวัติศาสตร์แบบจารีตเพื่อต่อรองดินแดนจบลง โดยหันมาให้ความสนใจแนวการเขียนประวัติศาสตร์แบบตะวันตก และยังก่อให้เกิดการให้ความสำคัญต่อข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์-ชาติพันธุ์ที่ได้จากเอกสารท้องถิ่นและการสำรวจในพื้นที่มากขึ้น[1] ในทัศนะของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษนั้น พงศาวดารพม่า

Thought, 1890-1910. in **Autonomous Histories, Particular Truths: Essays in Honor of John R.W. Smail**. edited by Laurie J. Sears. Madison: Center for Southeast Asian Studies Monograph Number 11, University of Wisconsin.; and Charles F. Keyes. (2002, November). “The Peoples of Asia” - Science and Politics in the Classification of Ethnic Groups in Thailand, China, and Vietnam. **Journal of Asian Studies**. 61(4): 1163-1203. (cf. 1177-1181) สำหรับประเด็นผลกระทบที่มีต่อการเขียนประวัติศาสตร์สยาม โปรดดู วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2525, มิถุนายน). บรรพบุรุษของคนไทยมาจากไหน: ข้อวินิจฉัยบางประการเกี่ยวกับคติความเชื่อของคนไทยสมัยปัจจุบันที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทยสมัยโบราณ และปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (5): 17-21.; และ วีระศักดิ์ กีรติวรนันท์. (2542). **การศึกษาการพรรณนาการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์จาก "สยามยุคเก่า" เป็น "สยามยุคใหม่" พ.ศ. 2367-2411**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[1]J.G. Scott. (1924). **op. cit**. pp. 358-359.; และ วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2525, มิถุนายน). บรรพบุรุษของคนไทยมาจากไหน: ข้อวินิจฉัยบางประการเกี่ยวกับคติความเชื่อของคนไทยสมัยปัจจุบันที่มีต่อ

ถูกมองหรือกระทั่งกล่าวหาว่าเต็มไปด้วยเรื่องราวเลื่อนลอยแบบตำนาน บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือมิฉะนั้นก็ยกย่องอำนาจของกษัตริย์พม่าอย่างเกินจริง ดังตัวอย่างเช่น จอห์น ครอเฟิร์ดได้กล่าวไว้ในงานเขียนของเขาเมื่อ ค.ศ. 1829 ว่าผู้เขียนพงศาวดารพม่าจงใจบิดเบือนข้อเท็จจริงในเหตุการณ์สงครามอังกฤษ-พม่าครั้งแรก[1] ขณะที่จอห์น นิสเบท (John Nisbet) เจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษผู้เขียนงานเรื่อง *Burma under British Rule and Before* (1901) กล่าวว่าพงศาวดารพม่าไม่บันทึกสิ่งใดนอกจากชัยชนะของกษัตริย์พม่า[2] ทางด้านต่อเซียนโก (Taw Sein Ko) และ กอร์ดอน เอช. ลูซ เจ้าหน้าที่และนักวิชาการพม่าสมัยอาณานิคมก็เคยวิจารณ์ผู้เขียนพงศาวดารพม่าว่ามักโอ้อวดจำนวนเกินจริงและมักดึงเรื่องจากชาดกและวรรณกรรมอินเดียเข้ามาใช้ รวมทั้งให้ข้อมูลที่ผิดพลาดเกี่ยวกับศักราช[3] สำหรับเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์เจ้าหน้าที่ ICS ผู้มีความรู้ด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพม่าดีที่สุดผู้หนึ่งในยุคสมัยของเขาถึงกับกล่าวว่า เรื่องราวที่ปรากฏในพงศาวดารดังเช่นความหลงตนเองของกษัตริย์พม่านั้น คือสิ่งที่สะท้อนลักษณะประจำชาติของพม่า[4]

อย่างไรก็ตาม ควรกล่าวด้วยว่าทัศนะในหมู่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษดังที่กล่าวมาข้างต้นมิได้เป็นเอกฉันท์ น่าสังเกตว่านักบริหารอาณานิคม-นักวิชาการสมัครเล่นที่สนับสนุนคนพื้นเมืองพม่า และมี “ลักษณะความสนใจและการค้นคว้าแบบนักประวัติศาสตร์หรือนักบูรพาคดีศึกษา” นั้น มีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อพงศาวดารพม่า (แม้ในบางรายอาจไม่ไว้วางใจต่อความน่าเชื่อถือของเอกสาร) ดังเห็นได้จากบทบาทและมุมมองต่อพงศาวดารพม่าของเบอร์นีที่ได้กล่าวในตอนต้น หรือตัวอย่างงานประวัติศาสตร์ของแฟร์ที่ใช้เนื้อที่ของบทแรกอภิปรายถึงความเป็นไปได้ของการเชื่อมโยงเรื่องราวในพงศาวดารเข้ากับทฤษฎีการอพยพที่แพร่หลายอยู่ในสมัยของเขา ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความไว้วางใจของแฟร์ที่มีต่อข้อมูลในพงศาวดารพม่า[5] และรวมถึงงานเขียนว่าด้วยพงศาวดารพม่าและประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตของเฟอร์นิวัลในงานวิชาการช่วงทศวรรษ 1910 ถึง 1920 ก่อนที่เขาจะเปลี่ยนแนวทางไปสู่การศึกษาในเชิงสังคมวิทยา

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยโบราณ และปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (5): 18.

[1]U Tet Htoot. (1961). The Nature of the Burmese Chronicles. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 50-51.

[2]John Nisbet. (1901). **Burma under British Rule and Before,** Volume 2. p. 317.

[3]Taw Sein Ko. (1913). **Burmese Sketches**. p. 276.; Victor Lieberman. (1986, September). How Reliable is U Kala’s Burmese Chronicle? Some New Comparisons. **Journal of Southeast Asian Studies**. 17(2): 237.; และดูการสรุปใน วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2537). งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กลุ่มประเทศภาคพื้นทวีป. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (16): 26, 37.

[4]Shway Yoe (Sir J.G. Scott). (1963). **op. cit**. p. 435.; and idem. (1924). **Burma: From the Earliest Times to the Present Day**. pp. 1, 4, 144.

[5]Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. pp. 1-16.

ซึ่งแตกต่างจากนักบริหารอาณานิคมที่มี “ลักษณะการสร้างความรู้แบบวิทยาศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยา” ที่เน้นการได้มีประสบการณ์จริงในพื้นที่ ทั้งนี้ ในกรณีของนักบริหารอาณานิคมผู้วิจารณ์พงศาวดารพม่า ดังเช่น กอร์ดอน เอช. ลูซซึ่งสนใจประวัติศาสตร์สมัยโบราณเป็นพิเศษนั้น ได้ให้ความเชื่อถือข้อมูลที่ได้จากจารึกมากกว่าพงศาวดารพม่า ส่วนดี.จี.อี. ฮอลล์ นักวิชาการผู้สถาปนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และมีความชำนาญพิเศษในประวัติศาสตร์พม่าแต่ไม่สามารถอ่านภาษาพม่าได้นั้น แม้จะไม่เชื่อถือความตรงไปตรงมาของผู้จดบันทึกพงศาวดารพม่า แต่ฮอลล์ก็ใช้พงศาวดารพม่าเป็นแหล่งข้อมูลหลักในการเขียนงาน โดยผ่านงานเขียนของแฟร์ ฮาร์วีย์ และลูซ[1] อาจกล่าวได้ว่า นักบริหารอาณานิคมผู้ให้ความสนใจสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับพม่าต่างจำเป็นต้องพึ่งข้อมูลในพงศาวดารพม่าทั้งสิ้น ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีทัศนคติเป็นบวกหรือลบต่อเอกสารพื้นเมืองก็ตาม

3. การค้ากับการสร้างเส้นเขตแดนทางการเมืองและชาติพันธุ์

นอกจากเหตุผลทางด้านการเมืองแล้ว แรงจูงใจจากการค้าคืออีกเหตุผลหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการสร้างสมองค์ความรู้ด้านภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ การที่รัฐบาลและพ่อค้าอังกฤษพิจารณาว่าพม่าสามารถเป็นช่องทางที่ดีสำหรับติดต่อค้าขายกับจีน เนื่องจากการค้าระหว่างจีนกับอังวะและอมรปุระในตอนต้นศตวรรษที่ 19 ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากจนดึงดูดความสนใจของอังกฤษที่จะเข้ามาแสวงหาความมั่งคั่งจากการค้าที่กษัตริย์พม่าได้ครอบครองอยู่เสียเอง บันทึกของไมเคิล ซิมส์ใน ค.ศ. 1795 ได้กล่าวไว้ว่าพม่าทำการค้าฝ้ายกับยูนนานมาก ส่วนในบันทึกของฮิแรม ค็อกซ์ ทูตอังกฤษที่เข้ามาพม่าใน ค.ศ. 1796 ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามชี้ชวนให้รัฐบาลอังกฤษเข้ายึดครองพม่าเสียโดยเร็วเพื่อแสวงหาประโยชน์จากเส้นทางการค้านี้

การยึดเมืองตะนาวศรี (Tenasserim) ใน ค.ศ. 1826 ได้ทำให้อังกฤษพยายามที่จะส่งเสริมการค้าของมะละแหม่ง อันนำไปสู่การค้นหาเส้นทางติดต่อกับจีนโดยทางบก[2] ในรายงานของคณะทูตซึ่งเดินทางไปอังวะใน ค.ศ.1827 ครอเฟิร์ดได้ประมาณการณ์อย่างใหญ่โตว่ามูลค่าของการค้าฝ้ายที่พม่าส่งออกไปยังยูนนาน (Yunnan) และซื่อชวน (Sichuan) ใน ค.ศ. 1826 มีมูลค่าประมาณ 228,000 ปอนด์ ส่วนมูลค่าของการค้าระหว่างพม่ากับจีนรวมทั้งหมดอยู่ที่ราว 400,000 ถึง 700,000 ปอนด์โดยประมาณ[3] ซึ่งทำให้อังกฤษสนใจและพิจารณาว่าจะมีหนทางจากมะละแหม่งไปตะนาวศรีได้หรือไม่ และทำให้รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียเกิดความสนใจในเส้นทางการค้าเดิมจากเบงกอลไปจีน โดยนับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1820 นักเดินทาง พ่อค้า หมอสอนศาสนา และนักบุกเบิก ได้พยายามเดินทางเข้าไปสู่พื้นที่ที่ยังไม่เคยถูกสำรวจทางตะวันออกและทางตอนเหนือของพม่า เพื่อรวบรวมข้อมูลทางด้านชาติพันธุ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิศาสตร์

---

[1] Michael Aung-Thwin. (2005). **op. cit**. p. 293.

[2] J.S. Furnivall. (1956). **op. cit**. p. 24.

[3] Frank N. Trager. (1966). **Burma: From Kingdom to Republic.** p. 41.

ภายใต้กระแสความสนใจในเส้นทางการค้าดังกล่าว เจ้าหน้าที่ที่กัลกัตตาได้จัดพิมพ์แผนที่ที่แสดงให้เห็นว่าอาจจะมีเส้นทางไปยังแคว้นยูนนานได้ ตัวอย่างที่น่าสนใจคือ แผนที่พม่าและสยามของซิดนีย์ ฮอลล์ (Sidney Hall) ซึ่งพิมพ์ขึ้นใน ค.ศ. 1829 แผนที่ฉบับดังกล่าวคือผลผลิตที่เกิดขึ้นในระยะที่พม่ากำลังจะตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ตัวแผนที่ให้รายละเอียดมากเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำอิระวดีและเส้นทางที่จะไปสู่มัณฑะเลย์ อันเป็นผลมาจากการเพิ่มพูนของความรู้ทางภูมิศาสตร์อย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ ร้อยโททอมัส วู้ดส์ (Lieutenant Thomas Woods) หนึ่งในคณะทูตของซิมส์ที่เดินทางมายังพม่าใน ค.ศ. 1795 ได้ทำการสำรวจเส้นทางน้ำที่จะไปสู่มัณฑะเลย์ กระนั้นก็ดี แผนที่ฉบับนี้ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ทางด้านตะวันออกของพม่าเท่าไรนักซึ่งทำให้เห็นได้ว่าก่อนทศวรรษ 1830 พื้นที่บริเวณนี้ยังคงเป็นภูมิภาคที่น่าฉงนและยังไม่ถูกค้นพบสำหรับอังกฤษ[1] ในแง่นี้ แบบแผนของการสร้างสมความรู้ว่าด้วยชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฯลฯ เกี่ยวกับพม่าของอังกฤษจึงมีจุดเริ่มต้นอยู่ในบริเวณพม่าตอนล่างและรัฐอะระกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่นักบริหารอาณานิคมอังกฤษมีความคุ้นเคยมากที่สุด จากนั้นจึงขยายขึ้นไปสู่พม่าตอนบน และดินแดนที่สูงทางด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความคิดทางภูมิรัฐศาสตร์ในลักษณะของการแบ่งแยกพื้นที่พม่าออกเป็นสามส่วน (Upper-Lower-Frontier Topography) เพราะในเวลาต่อมาได้มีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลมากมายเกี่ยวเส้นทางการค้าสายนี้ซึ่งมีส่วนเอื้อต่อการสร้างความรู้เรื่องพรมแดนรัฐทางด้านตะวันออกของพม่า ใน ค.ศ. 1831 ร้อยเอกสไปรย์ (Spryes) ได้เสนอเส้นทางสายสาละวินไปยังจีนซึ่งเริ่มจากมะละแหม่งผ่านไปทางเชียงรุ้ง (Chenghung) และในช่วงทศวรรษ 1830 ถึงทศวรรษ 1840 คณะทูตของเดวิด ริชาร์ดสัน และร้อยเอกดับบลิว.ซี. แมคเลิด (W.C. Mcleod) ยังได้เดินทางเข้าไปยังรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและชนกลุ่มน้อยอื่นเพื่อดำเนินภารกิจทางการทูตและการค้าเป็นครั้งแรก โดยใน ค.ศ. 1837 ริชาร์ดสันได้เดินทางไปยังเมืองหมอกใหม่ (Mokmai) เมืองนาย (Mone) เขตกะเหรี่ยง ส่วนคณะทูตอังกฤษที่นำโดยแมคเลิดได้เดินทางไปเมืองเชียงตุง (Chengtung) และเมืองเชียงรุ้งในปีเดียวกัน[2] รายงานการเดินทางของริชาร์ดสันได้รับการตีพิมพ์ลงวารสารสมาคมเอเชียแห่งเบงกอล (JASB) ในระหว่าง ค.ศ. 1830, ค.ศ. 1834-1835 และ ค.ศ. 1839* นอกจากนี้ยังมีนักผจญภัยคนอื่น ๆ ทำการสำรวจหาเส้นทางจากอินเดียไปยังภาคเหนือของพม่า อย่างไรก็ตาม การใช้เส้นทางดังกล่าวเพื่อการค้าของชาวอังกฤษไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากเป็นเส้นทางที่มีประชาชนน้อยและมีไข้มาเลเรียชุก

---

[1] Thomas Suarez. (1999). **op. cit.** p. 159.

[2] Andrew Turton. (1997). **op. cit**. p. 177.

*ริชาร์ดสันยังได้เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ (1834, 1835) ลำพูน ลำปาง (1830, 1834, 1835) และกรุงเทพฯ (1839) ส่วนคณะของแมคเลิดเดินทางไปเชียงใหม่ใน ค.ศ. 1837 (Turton. 1997: 204-205)

ชุม[1] อีกทั้งราชสำนักพม่าพยายามเข้ากีดกันเพราะเห็นว่าเป็นการเข้าแทรกแซงกิจการภายในของพม่า ในขณะเดียวกัน ความล้มเหลวของการบุกเบิกเส้นทางก็ทำให้กษัตริย์พม่าสามารถคงอำนาจผูกขาดสินค้าที่สำคัญได้ต่อไป

การผูกขาดสินค้าและการเก็บภาษีในอัตราสูงของราชสำนักพม่าสร้างความไม่พอใจให้แก่พวกพ่อค้าอังกฤษที่ทำการค้าในพม่าโดยเฉพาะการค้าไม้สักอย่างมาก บุคคลเหล่านี้มองว่าพื้นที่พม่าตอนล่างมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและควรทำให้เป็นเขตการค้าเสรี[2] จึงทำการเรียกร้องให้รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียผนวกพม่าตอนล่างและได้กลายมาเป็นมูลเหตุของสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 2 ในทัศนะของนักบริหารอาณานิคมระดับสูงที่อินเดียเช่น ลอร์ดดัลฮูซี (Lord Dalhousie) การยึดครองพม่าตอนล่างตั้งแต่เมืองพะโคลงไปมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการแก้ปัญหาระหว่างอังกฤษและพม่าที่มีเคยเป็นมาในอดีต ความจำเป็นเฉพาะหน้า และเพื่อความมั่นคงในอนาคต ดังพิจารณาได้จากข้อความในจดหมายติดต่อระหว่างดัลฮูซีและอาเทอร์ แฟร์ ที่ดี.จี.อี. ฮอลล์ได้รวบรวมและเรียบเรียงไว้ ความว่า

> The seizure of Pegu, he believed, afforded not only a sufficient demonstration of British power, but also reparation for the past and the security of the future. Its loss would impoverish the Burmese treasury and thus shrivel up its sinews of war; Ava's manpower would be reduced to one half, and the British would have a frontier which, on account of the impassable mountain range filling its central portion, was easily defensible against any Burmese attacks. Pegu could be held easily and cheaply. Its ports, tidal rivers, fertile soil, products, and forests held out a fair promise of commerce and wealth.[3]

หลังสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ความพยายามในการสำรวจเส้นทางการค้าของชาวอังกฤษได้ขยายตัวมาก และมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความรู้เรื่องเส้นเขตแดนรัฐที่แน่นอน โดยเฉพาะในพรมแดนด้านตะวันออกของพม่าซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวเขาหลายชาติพันธุ์ การที่คณะทูตของอาเทอร์ แฟร์ซึ่งเดินทางขึ้นไปราชสำนักอังวะใน ค.ศ. 1855 เพื่อทำข้อตกลงกับพระเจ้ามินดง (Mindon Min, 1853-1878) ให้ยอมรับในเรื่องการผนวกดินแดนในพม่าตอนล่าง*

---

[1] ดี.จี.อี. ฮอลล์. (2522). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้,** เล่ม 2. แปลโดย วรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, และคนอื่นๆ. หน้า 752-753.

[2] Oliver B. Pollak. (1979). **op. cit.** p. 43.

[3] D.G.E. Hall, editor. (1932). **The Dalhousie-Phayre Correspondence 1852-56**. p. 1, quoted in Myo Myint. (1987). **The Politics of Survival in Burma: Diplomacy and Statecraft in the Reign of King Mindon, 1853-1878**. p. 33.

* ดูรายละเอียดเกี่ยวกับความพยายามของพระเจ้ามินดงในการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์กับอังกฤษเพิ่มเติมใน Oliver B. Pollak. (1979). **op. cit**. pp. 153-172.; Myo Myint. (1987). **op. cit**. pp. 259-298.;

ประกอบด้วยบุคลากรกว่า 400 คน ซึ่งรวมถึงนักภูมิศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ ช่างภาพ ช่างเขียนภาพ และผู้เชี่ยวชาญในการสร้างป้อมค่าย[1] ชี้ให้เห็นว่าอังกฤษมีความตั้งใจอย่างชัดแจ้งที่ต้องการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิภาคพม่าตอนบนเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและการค้า

อังกฤษยังคาดหวังว่าจะสามารถใช้เส้นทางตอนเหนือของพม่าเพื่อเดินทางไปสู่จีน หรือที่นิยมเรียกกันว่านโยบายประตูหลังไปสู่จีน (The backdoor to China policy)[2] และจนกระทั่งในทศวรรษที่ 1860 ที่ชาวอังกฤษในพม่าตอนล่างมีความสนใจที่จะเข้ามาครอบครองเส้นทางการค้านี้เสียเองเพื่อตัดปัญหาการผูกขาดการค้าของกษัตริย์พม่า โดยใน ค.ศ. 1860 หอการค้าที่เมืองแมนเชสเตอร์ (Manchester) ซึ่งเชื่อมั่นว่าภาคตะวันตกของจีนจะเป็นตลาดการค้าฝ้ายที่ดีให้แก่แลงคาเชียร์ (Lancashire) ได้ขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษดำเนินมาตรการในการเปิดเส้นทางการค้าระหว่างมะละแหม่งกับยูนนาน ในเวลาใกล้กัน ดร.คลีเมนท์ วิลเลียมส์ (Clement Williams) ศัลยแพทย์ประจำกองทัพซึ่งอยู่ที่เมืองตะเยะเมียว (Thayetmyo) กำลังศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการค้าดั้งเดิมระหว่างจีนและภาคเหนือของพม่า เขาได้กลายเป็นบุคคลหนึ่งที่สนับสนุนเส้นทางสายบามออย่างเต็มที่ และเมื่อเขาเข้ารับหน้าที่เป็นตัวแทนของข้าหลวงใหญ่ไปประจำ ณ ราชสำนักแห่งอังวะ ใน ค.ศ. 1862 วิลเลียมส์ได้พยายามโน้มน้าวพระเจ้ามินดงให้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เขาทำการสำรวจตอนบนของแม่น้ำอิระวดี ซึ่งเขาประสบความสำเร็จ และเริ่มออกเดินทางในเดือนมกราคม ค.ศ.1863 การสำรวจที่บามอทำให้วิลเลียมส์เชื่อว่าจะใช้เส้นทางสายดังกล่าวเพื่อการพาณิชย์ได้ อย่างไรก็ดีเขาไม่สามารถเดินทางไปถึงชายแดนจีนเนื่องจากเกิดการจลาจลที่มัณฑะเลย์ วิลเลียมส์ได้ส่งบันทึกฉบับหนึ่งถึงรัฐบาลที่อินเดียและเริ่มหาเสียงในหมู่เจ้าหน้าที่รัฐและพ่อค้าอังกฤษให้สนับสนุนโครงการของเขา วิลเลียมส์บันทึกว่า “พม่าไม่เป็นอุปสรรคอีกต่อไปแล้ว แต่เป็นสะพานเปิดให้แก่ผู้ใดก็ตามซึ่งปรารถนาจะใช้มัน”[3]

การเสียดินแดนทั้งสามครั้ง คือใน ค.ศ. 1826, 1852 และ 1886 ซึ่งตามมาด้วยการกำหนดรูปแบบทางการปกครอง ได้มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพัฒนาการของแนวคิดการแบ่งดินแดนพม่าออกเป็นสามส่วน โดยจะเห็นได้ว่าการผนวกดินแดนภายหลังสงครามครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์การสร้างเขตเศรษฐกิจของอังกฤษนั้น ได้ทำให้เกิดการกำหนดเส้นพรมแดนอันเป็นวิธีการจัดแบ่งเขตอำนาจที่อาศัยเส้นสมมติบนแผนที่ที่จำลองขึ้นจากสภาพที่ตั้งทาง

[ต่อ] Thant Myint-U. (2001). **op. cit**. pp. 125-129.; และ คณิณ สักกายะทิฐิกุล. (2544). **การปฏิรูปการเมือง–การปกครองพม่าสมัยพระเจ้ามินดง (ค.ศ. 1853 - 1878)**. หน้า 99-109.

[1]Myo Myint. (1987). **op. cit**. p. 34.

[2]ทั้งนี้แม้ว่าการค้าระหว่างพม่ากับจีนได้เสื่อมลงอันเป็นผลมาจากกบฏแพนเธย์ (Panthay) ในมณฑลยูนนาน ซึ่งทำให้มีผู้อพยพเข้ามาจากจีนเข้าสู่พม่าตอนบนจำนวนมากจนส่งผลให้การค้าทางเหนือยุ่งเหยิง โดยประมาณการว่ามีครัวจีนอาศัยอยู่ใกล้เมืองหลวงของพม่าประมาณ 2 พันครัวเรือน และอีก 500 ครัวเรือนที่เมืองบามอ กระนั้นการค้าผ่านเส้นทางตอนเหนือของพม่าก็ยังมีผลประโยชน์อยู่มาก

[3]ดี.จี.อี. ฮอลล์. (2522). **เล่มเดิม**. หน้า 755

ภูมิศาสตร์จริงเป็นเกณฑ์กำหนด โดยเฉพาะหลังสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 2 นั้น ผลของสงครามทำให้พม่าต้องสูญเสียดินแดนตอนใต้ของลุ่มแม่น้ำอิระวดีทั้งหมด อันได้แก่ เมาะตะมะ หงสาวดี ย่างกุ้ง และพะสิม ซึ่งหน่วยการเมืองทั้งหมดถูกผนวกรวมเป็นมณฑลพะโค (The Province of Pegu) และขึ้นตรงกับรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย การกำหนดหน่วยการปกครองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการแบ่งประเทศพม่าออกเป็น 2 ส่วน คือพื้นที่ที่ยังคงอยู่ภายใต้การปกครองในรูปรัฐจารีตของกษัตริย์พม่า หรือเขตพม่าแท้ (Proper Burma) ซึ่งนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษนิยามว่าคือพื้นที่ของชาวพม่า กับเขตปกครองในรูปรัฐราชการภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย ทั้งนี้ สุเนตร ชุตินธรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์พม่าชาวไทยได้แสดงความเห็นต่อความเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนี้ว่า

> ผลจากสงครามครั้งนั้นทำให้เกิดการกำหนดเส้นพรมแดนแบ่งเขตอำนาจของราชสำนักอังวะกับรัฐบาลอังกฤษอย่างตายตัว ซึ่งรู้จักกันต่อมาว่าเส้นมเยดี (Myede) ซึ่งลากเชื่อมแนวตะวันออกสู่ตะวันตก หรือแดนกะเหรี่ยง (Karenni) ผ่านตอนเหนือของเมืองตองอูในลุ่มแม่น้ำสะโตงและผ่านตอนเหนือของมเยดีในลุ่มอิระวดีออกสู่แดนอาระกัน คติการแบ่งเขตแดนโดยยึดเส้นสมมติบนแผนที่เป็นเกณฑ์นี้นับเป็นการทำลายระเบียบโครงสร้างในการกำหนดปริมณฑลอำนาจเดิมที่พัฒนาขึ้นในกรอบจารีตความสัมพันธ์ระหว่างรัฐโบราณที่เน้นความผูกพันระหว่างกษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ที่ราชธานีกับเจ้าหัวเมืองประเทศราชลงโดยสิ้นเชิง[1]

ในระดับปฏิบัติ ผลจากการสำรวจดินแดนที่ยังไม่เคยถูกรับรู้และการแบ่งเขตแดนที่ชัดเจนกับราชสำนักพม่าตั้งแต่สงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 2 ช่วยให้อังกฤษสามารถกำหนดอาณาบริเวณและควบคุมประชากรในเขตปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (แม้ว่าการอพยพของประชากรในเขตพม่าตอนบนลงสู่พม่าตอนล่างยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตลอด) พร้อมกันนั้น การรับรู้ที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่า ในลักษณะของการจัดแบ่งเขตอิทธิพลและความหนาแน่นตามพื้นที่ภูมิศาสตร์ก็มีความชัดเจนขึ้นเช่นกัน อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ถูกตรึงอยู่กับพื้นที่นี้ได้ถูกทำให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้นด้วยแผนที่แสดงขอบเขตการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องตามข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ ขอบเขตดังกล่าวถูกแสดงด้วยเส้นหมึกซึ่งมีความหนาเป็นพิเศษหรือเน้นด้วยสีที่เด่นชัดเพื่อแทนแนวเทือกเขา แม่น้ำ และที่สำคัญคือเส้นแบ่งเขตแดนทางการเมือง ทั้งนี้ หากพิจารณาความเป็นมาของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์กับกระบวนของการสร้างเส้นเขตแดน เราจะพบว่าวิธีการจัดแบ่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของพม่าออกเป็นพม่าตอนบน พม่าตอนล่าง และเขตที่สูง ดังที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ นั้นมีความเกี่ยวพันอยู่กับแบบแผนการรับรู้ในเรื่องเขตอิทธิพลทางอำนาจของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์อย่างแยกไม่ได้ ในงานเขียนว่าด้วยการ

---

[1]สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2539). **บุเรงนองกะยอดินนรธา: กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย**. หน้า 151-152.

ปกครองของอังกฤษในพม่า จี.อี. ฮาร์วีย์ได้จัดแบ่งเขตอิทธิพลทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่าโดยผูกเข้ากับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ดังนี้

> The Burmese today are all whose language and customs are Burmese, and they are a blend of four main types which also exist separately-the fair-skinned *Mon* (*Talaing*) of the south-east; the swarthy *Burman* of the dry zone; the *Shan* of the eastern plateau; the *Arakanese* of the coastal strip adjoining India, akin to the Burman but with an admixture of Indian blood. These races all possess a Buddhist culture, and although they differ, they probably feel themselves one as against the backward races when they realize their existence, which is not very often in a land of great distances and poor communications.[1]

การมองภูมิรัฐศาสตร์ของพม่าในลักษณะแบ่งแยกขอบเขตชัดเจน (ชาติพันธุ์ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เขตอิทธิพลทางเศรษฐกิจ-การเมือง) ได้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและรูปแบบทางการปกครองของอังกฤษ พระราชบัญญัติพม่าตอนบน ค.ศ. 1886 (Upper Burma Act 1886) ได้แบ่งแยกพม่าออกเป็นส่วน โดยให้ชื่อดินแดนที่ได้จากการชัยชนะในสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่ 3 ว่า “พม่าตอนบน” ซึ่งรวมดินแดนที่เป็นเขตพม่าแท้ไว้ด้วย และเรียกดินแดนที่เคยครอบครองมาก่อน คือ พะโคและตะนาวศรีว่า “พม่าตอนล่าง”* มีการปกครองในรูปสภานิติบัญญัติภายใต้การบริหารของข้าหลวงใหญ่ พื้นที่ที่ได้มาใหม่ถูกแบ่งออกเป็น 4 เขต (division) ประกอบด้วย[2]

1) เขตเหนือ (The Northern Division) ประกอบด้วยแขวงบามอ กะทา (Katha) ชเวโบ เหมืองทับทิม (Ruby Mines) มัณฑะเลย์

2) เขตกลาง (The Central Division) ประกอบด้วยแขวงสะกาย (Sagaing) เจ้าก์แซ เยอู (Yeu) ชินดวิน อังวะ

3) เขตตะวันออก (The Eastern Division) ประกอบด้วย เมกติลา ยะมิตเตน นิงจาน (Ningyan, ภายหลังเรียกว่าแขวงเปยียงมานา [Pyinmana])

---

[1] G.E. Harvey. (1945). **op. cit**. p. 12.

*ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์การแบ่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของพม่าได้จาก G.E. Harvey. (1945). **op. cit**. p. 12.; J.S. Furnivall. (1956). **op. cit**. pp. 10-11.; and Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. pp. 79-81.

[2] Charles Crosthwaite. (1968). **The Pacification of Burma**. pp. 12-13.

4) เขตใต้ (The Southern Division) ประกอบด้วย มยินจาน พุกาม มินบู (Minbu) ตองดวินจี (Taungdwingyi)

ส่วนบริเวณชายแดนและภูเขาบางแห่ง (Hill Areas) ถูกจัดให้เป็นเขตที่มีการเมืองและการบริหารแยกออกไปต่างหาก[1] หรือที่เรียกว่า “เขตชายแดน” (Frontier Areas) ได้แก่บริเวณ รัฐฉาน กะฉิ่น คะเรนนี (คะยาห์) เทือกเขาชิน (Chin Hills) และกะเหรี่ยงในบริเวณแม่น้ำสาละวิน บางส่วนของอะระกันและเทือกเขานากา (Naga Hills) เขตดังกล่าวถูกมองว่าเป็นพื้นที่ล้าหลังซึ่งอังกฤษไม่ได้ให้ความสนใจเท่าไรนัก[2] นอกจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุดังกล่าว รัฐฉานทางภาคตะวันออกจึงถูกปล่อยให้มีระบบกฎหมายเป็นของตนเองตามรูปแบบของระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีของอังกฤษ เช่นเดียวกับบริเวณภูเขาอันเป็นที่อยู่อาศัยของพวกอะระกัน ชิน กะฉิ่น ระบบกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติต่อกลุ่มคนต่าง ๆ ถูกจำกัดมาตรการทางกฎหมายให้อยู่ในเรื่องของกิจการของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งเรื่องของพิธีการปฏิบัติทางศาสนาและสถาบันต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

การจัดรูปแบบการปกครองโดยจำแนกตามพื้นที่ภูมิศาสตร์และระดับพัฒนาการของเผ่าพันธุ์ โดยเฉพาะในกรณีเขตที่สูงของพม่า ชี้ให้เห็นว่าทัศนะของนักบริหารอาณานิคมอังกฤษที่มีต่อเผ่าพันธุ์และพื้นที่มีความสัมพันธ์กับนโยบายทางการปกครองอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะนโยบายการปกครองโดยอ้อม (indirect rule)[3] และแนวคิดที่นิยมเรียกว่า จักรวรรดิที่ไม่เป็นทางการ (informal empire)[4] ในมิติทางเศรษฐกิจ-การเมือง ความคิดเรื่องการปกครองโดยอ้อมเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาเรื่องงบประมาณในการรักษาอาณานิคมในจักรวรรดิ โดยสอดคล้องกับข้อเรียกร้องหลักของพวก “บริเตนเล็ก” (Little Britain) ในสภา ภายใต้นโยบายดังกล่าว อังกฤษไม่จำเป็นต้องทุ่มงบประมาณกับกิจการทหารเพื่อรักษาเสถียรภาพของดินแดนที่อยู่ในเขตผลประโยชน์ของอังกฤษ และยังไม่ต้องเข้าไปรับผิดชอบต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการวางระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาคนพื้นเมืองแก่รัฐที่ปกครองโดยเจ้าพื้นเมือง ในมิติทางการเมืองระหว่างประเทศ การรักษานโยบายปกครองโดยอ้อมยังทำให้อังกฤษสามารถลดความขัดแย้งกับมหาอำนาจจักรวรรดินิยมอื่น ๆ ในการแข่งขันทางการเมืองและเศรษฐกิจ

---

[1]ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ฉลาดชาย รมิตานนท์, และ วิระดา สมสวัสดิ์. (2526). **พม่า : อดีตและปัจจุบัน**. หน้า 350.

[2]พรพิมล ตรีโชติ. (2542). **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. หน้า 14-15.

[3]John W. Cell. (1999). **op. cit**. pp. 237-243.

[4]Andrew Porter. (1999). Introduction: Britain and the Empire in the Nineteenth Century. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. p. 6.

ในมิติด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ผลสะเทือนที่สำคัญอีกประการหนึ่งจากการกบฏใหญ่ในอินเดียใน ค.ศ. 1857 นอกเหนือจากการเพิ่มพูนของกระแสสำนึกเผ่าพันธุ์ที่เน้นย้ำความแตกต่างระหว่างคนผิวขาวกับคนพื้นเมืองและความเหนือกว่าทางเผ่าพันธุ์ (racial superiority) ของคนอังกฤษ ซึ่งได้กลายมาเป็นคุณลักษณะของจักรวรรดิอังกฤษตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แล้ว ก็คือการเสื่อมพลังของอุดมการณ์เสรีนิยมที่สนับสนุนนโยบายการทำให้คนพื้นเมืองในอินเดียกลายเป็นตะวันตก (western assimilation) แต่ได้หันกลับไปสู่อุดมการณ์อนุรักษ์นิยมที่ให้ความสำคัญกับการรักษาโครงสร้างสังคมดั้งเดิมของคนพื้นเมืองซึ่งมีรากที่มาทางความคิดตั้งแต่วาทะของเอดมันด์ เบิร์ค (Edmund Burke) ในกรณีการไต่สวนวอเรน เฮสติ้งส์ (Warren Hastings) ข้าหลวงใหญ่อังกฤษคนแรกประจำอินเดียในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18[1] และนำไปสู่การให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายการปกครองโดยอ้อม การดำเนินนโยบายดังกล่าวช่วยปกป้องบทบาทของอังกฤษที่จะต้องเข้าไปแทรกแซงวิถีชีวิตของคนพื้นเมือง ในแง่นี้ ความคิดเรื่องการปกครองโดยอ้อมจึงเท่ากับช่วยรักษาเส้นแบ่งระหว่างชาวตะวันตกกับคนพื้นเมืองให้คงความชัดเจนได้ต่อไป เป็นการยืนยันถึงความแตกต่างระหว่างชาวอังกฤษผู้มีอารยะ กับคนพื้นเมืองผู้มีรูปแบบการดำรงชีวิตเรียบง่ายและยังคงอยู่ในโลกจารีต ขณะเดียวกันก็ตอกย้ำโดยอ้อมว่าคนพื้นเมืองไม่สามารถมีระบบการปกครองแบบชาวตะวันตกหรือขึ้นมาเสมอตนได้ นอกเหนือจากนั้น การที่อังกฤษปล่อยให้โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นเหล่านี้สามารถดำรงอยู่ต่อไป (ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องไม่ขัดแย้งกับความต้องการทางการเมือง-เศรษฐกิจของอังกฤษ) ยังสอดคล้องกับภาพลักษณ์เชิงอุดมคติของการปกครอง “ท้องถิ่น” และ “การปกครองตนเอง” (self government) อีกด้วย[2] ความคิดเรื่องเรื่องการปกครองโดยอ้อมยังเกี่ยวพันกับการสถาปนาศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาสังคมมนุษย์อย่างใกล้ชิด มานุษยวิทยาของอังกฤษตั้งแต่สมัยวิกตอเรียน โดยเฉพาะสาขามานุษยวิทยาสังคมนั้นช่วยสร้างความชอบธรรมและประสิทธิภาพทางการปกครองให้กับระบอบอาณานิคม[3]

---

[1] **Ibid**. pp. 22-23.; John M. Mackenzie. (1999a). Empire and Metropolitan Cultures. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. p. 280.; Tim Fulford, and Peter J. Kitson. (1998). Romanticism and Colonialism: Races, Places, Peoples, 1785-1800. In **Romanticism and Colonialism: Writings and Empire, 1780-1830**. pp. 13-34.; and Andrew Sartori. (2006, September). The British Empire and Its Liberal Mission. **Journal of Modern History**. 78: 624-625.

[2] ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2548). “เหลี่ยมมุม” ของตัวต่อเลโก (Lego): อำนาจท้องถิ่นกับจักรวรรดิ. ใน **พระอัจฉริยคุณในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. บรรณาธิการโดย จันทนี สุวรรณวาสี. หน้า 195.

[3] Peter Forster. (1973). Empiricism and Imperialism: A Review of the New Left Critique of Social Anthropology. in **Anthropology & the Colonial Encounter**. edited by Talal Asad. pp. 25, 34.; และ นิติ ภวัครพันธุ์. (2545). “ตัวเรา” ปะทะ “ตัวเขา”. ใน **คนใน: ประสบการณ์ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย.** บรรณาธิการโดย ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล. หน้า 168-169.

การเพิ่มพูนของบันทึกการเดินทางสำรวจ งานเขียนประวัติศาสตร์ คู่มือทางการปกครอง และเอกสารประเภทอักขรานุกรมภูมิศาสตร์ที่จัดทำโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงมีส่วนสำคัญต่อการตอกย้ำการรับรู้ความเป็นชาติพันธุ์ในลักษณะที่แบ่งแยกอัตลักษณ์กลุ่มชัดเจนและตรึงอยู่กับเขตพื้นที่ทางการปกครองของอังกฤษ ให้แพร่กระจายไปสู่สำนึกของทั้งคนพื้นเมืองและชาวต่างชาติ ทั้งนี้ หากผู้จัดทำเอกสารหรือหนังสือเห็นว่าวิธีการดังกล่าวยังคงไม่เพียงพอต่อการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างตนและผู้อ่าน (และหากไม่สิ้นเปลืองต้นทุนในการจัดพิมพ์เกินไป) ภาพประกอบจะเป็นเครื่องมือที่ถูกนำเข้ามาเพื่อแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่ปรากฏในภาพนั้นคือ “ตัวอย่าง” ของเผ่าพันธุ์ที่ถูกกล่าวถึง ในการนี้ ภาพหญิงสาวชาวเขายืนเปลือยกายท่อนบน ถัดออกไปมีชายหนุ่มกำลังถืออาวุธโบราณและไร้อาภรณ์ปกคลุมเช่นกัน, ภาพกลุ่มคนแต่งกายแปลกประหลาดกำลังชุมนุมในหมู่บ้านที่แวดล้อมด้วยรั้วไม้ไผ่และต้นไม้เพื่อทำกิจกรรมบางอย่าง, ภาพคนพื้นเมืองสีหน้าหม่นหมอง แต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่าซอมซ่อ กำลังนั่งพับเพียบด้วยอาการนอบน้อม เบื้องหน้าของพวกเขาคือเจ้านายชาวอังกฤษผู้ยืนสง่าในเครื่องแต่งกายอย่างอารยชนชาวตะวันตก มือข้างหนึ่งนั้นจับปากกาขณะที่อีกข้างถือสมุดบันทึก สีหน้าเต็มไปด้วยความเคร่งขรึม จริงจัง แต่ก็แฝงไว้ด้วยความเมตตาและพร้อมปลดเปลื้องความทุกข์ยากของคนพื้นเมือง หรือภาพตัวอย่างกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ พร้อมเครื่องแต่งกายประจำเผ่า ย่อมมีประสิทธิภาพมากกว่าตำรามานุษยวิทยาว่าด้วยเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมในดินแดนห่างไกลที่ไร้ภาพประกอบ

โดยวิธีการเช่นนี้ ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นเพียงคำหรือกลุ่มตัวอักษรซึ่งปรากฏในหน้ากระดาษก็สามารถเข้าไปสถิตในความคิดของผู้อ่านได้อย่างแจ่มชัด เสริมสร้างจินตนาการทั้งที่เกี่ยวกับสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองและที่ไม่เกี่ยวข้องให้ขยายไปไม่รู้จบ ทั้งนี้ แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่าง “คำ หรือ ภาพ” และ “ความหมายของคำ หรือ ความหมายของภาพ” ในลักษณะที่ผูกติดกันหน่วยต่อหน่วยโดยไม่เปลี่ยนแปลงจะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ก็ตาม หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ “คำ หรือ ภาพ” และ “ความหมายของคำ หรือ ความหมายของภาพ” นั้นไม่ใช่สิ่งเดียวกัน หากไหลเลื่อนออกไป และไม่มีความหมายสุดท้ายให้ค้นพบ ทว่า เพดานความรู้ว่าด้วยเผ่าพันธุ์และมโนทัศน์อารยธรรมนั้นเองที่ทำหน้าที่กำหนดระเบียบให้ทั้งสองสิ่งผูกโยงเข้าด้วยกันและสื่อความหมายได้ในความคิดของผู้เขียนและผู้อ่านบนพื้นฐานของตรรกะว่าด้วยความแตกต่างของยุคสมัย

4. ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์และการปกครองอาณานิคม : การเปลี่ยนแปลงของการรับรู้หลังทศวรรษ 1890

"Self government was impossible because there was no self to govern itself"
John Sydenham Furnivall, *Colonial Policy and Practice*

อย่างไรก็ตาม จากที่กล่าวมาข้างต้นมิได้หมายความว่าโครงสร้างการรับรู้ที่เน้นความแตกต่าง กระบวนสร้างสมองค์ความรู้ซึ่งวางอยู่บนวิธีคิดเรื่องการจัดประเภทและจำแนกรายละเอียดจะนำไปสู่ปฏิบัติการทางภาษาที่สะท้อนถึงแบบแผนทางความคิดดังกล่าวอย่างเรียบง่ายและตรงไปตรงมาเสมอไป กล่าวได้ว่าในระดับของปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งคาบเกี่ยวอยู่ทั้งกับมิติด้านอุดมการณ์ทางการเมือง-วัฒนธรรมและการสื่อสาร ความซับซ้อนของกระบวนการผลิตภาพแทนทางชาติพันธุ์ได้ถูกเชื่อมโยงและอยู่ภายใต้ขอบเขตของกระแสความคิดและผลประโยชน์ทางการเมืองเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์เฉพาะหน้าในระดับหนึ่ง ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวได้แปรเปลี่ยนฉากหน้าหรือพื้นผิวของภาพแทนทางชาติพันธุ์ให้มีลักษณะของความเหมือนหรือคล้ายคลึง หรือคือในหลายสถานการณ์ โครงสร้างการรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ที่ปฏิบัติการอยู่บนความแตกต่างในเชิงคู่ตรงข้ามได้แสดงผลออกมาในลักษณะที่เป็นตรงข้าม ในการนี้ นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้ประกอบสร้างภาพแทนทางชาติพันธุ์ว่าด้วยคนพื้นเมืองในพม่า ในลักษณะของการแสดงออกหรือยอมรับว่าคนพื้นเมืองบางกลุ่มว่ามีลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการที่สามารถเทียบเคียงได้กับชาวอังกฤษ และด้วยกระบวนการที่พวกเขาเชื่อว่าเหมาะสมกับสังคมพม่า บนพื้นฐานโครงสร้างการรับรู้ที่เน้นความแตกต่างนั้นเอง

นับจากปลายทศวรรษ 1880 สันติสุขภายหลังการทำพม่าให้สงบที่ดำเนินอยู่ราวเกือบสองทศวรรษ คือช่วงเวลาที่ทัศนคติเชิงบวกของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อชาวพม่าและสังคมแบบจารีตของพม่าขึ้นถึงจุดสูงสุด ควบคู่ไปกับการเพิ่มทวีของสำนึกแบ่งแยกเผ่าพันธุ์ (racial division) ปัจจัยด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวประกอบด้วยประการแรก การที่นักบริหารอาณานิคมส่วนใหญ่ในช่วงเวลานี้แทบทั้งหมดเติบโตขึ้นมาในบรรยากาศของสมัยวิกตอเรียนที่เน้นย้ำและสนับสนุนอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม ศาสนา และความคิดแบบชนชั้นสูงที่ยึดถือจารีตชนชั้นและมารยาท เมื่อประกอบกับความรู้สึกตระหนักในความเหนือกว่าทางเผ่าพันธุ์ที่แพร่หลายอยู่ในหมู่นักบริหารอาณานิคมได้ทำให้พวกเขามองชาวพม่าในฐานะที่ไม่แตกต่างจากไพร่ฟ้าของระบอบกษัตริย์แบบจารีตมากนัก ประการที่สอง จารีตและค่านิยมแบบชนชั้นสูง เจ้าที่ดิน ในแวดวงเจ้าหน้าที่ ICS และนายทหารของอาณานิคมอินเดีย ยังส่งผลให้นักบริหารอาณานิคมอังกฤษในพม่ารู้สึกพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมแบบชนบท การมีข้ารับใช้ ความเคร่งครัดในศาสนา การถือลำดับชั้น ความอบอุ่นแบบสังคมเกษตรกรรมของพม่า ความรู้สึกไม่พอใจต่อระเบียบสังคมแบบประชาธิปไตย สังคมเมือง และอุตสาหกรรม ตามแบบคนชั้นสูงและกลางระดับบนที่เติบโตจากสังคมเมืองหลวง (metropolitan society) ได้มีอิทธิพลอย่าง

สำคัญต่อการกำหนดโลกทัศน์ของเจ้าหน้าที่ ICS และนายทหารที่เข้ามาปฏิบัติงานในพม่า และทำให้คนเหล่านี้มองว่าลักษณะสังคมลำดับชั้นแบบจารีตซึ่งยังคงมีอยู่ในอาณานิคมทางตะวันออกของคลองสุเอซ (Suez Canal) เป็นสิ่งที่ดีกว่า และต้องอนุรักษ์ไว้[1] ทั้งนี้ หากเปรียบจักรวรรดิอังกฤษเป็นเสมือนพาหนะที่นักบริหารอาณานิคมบางคนที่มีภูมิหลังทางชาติพันธุ์เป็นชาวเวลช์ สกอต และไอริช* ได้แสดงออกถึงความเป็นชาติและได้มีส่วนสนับสนุนความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิอังกฤษแล้ว[2] ดินแดนอาณานิคมที่อยู่ชายขอบของจักรวรรดิดังเช่นพม่าก็กลายเป็นพื้นที่ซึ่งพวกเขาสามารถมีตัวตน เป็นบุคคลสำคัญ หรือได้รับการยอมรับจากผู้อื่นได้ง่ายกว่าสังคมเมืองแบบอุตสาหกรรม-ธุรกิจที่แข่งขันสูง สังคมทุนนิยมที่กระแสธารของเวลาที่ไหลไปอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง ดังเช่นที่อังกฤษ

ในการสร้างสำนึกความเป็นส่วนหนึ่งแห่งจักรวรรดิอังกฤษแก่คนพื้นเมืองชาวพม่า นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้ใช้ความพยายามสับเปลี่ยนจินตภาพเกี่ยวกับกษัตริย์พม่าแบบจารีตที่ดำรงอยู่อย่างพร่ามัวมาตลอดในสำนึกของคนพื้นเมือง อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางการสื่อสารและธรรมเนียมแบบจารีตพื้นเมือง โดยการแทนที่ด้วยภาพลักษณ์ที่ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ (omnipotent) ของกษัตริย์อังกฤษซึ่งถูกทำให้ปรากฏอยู่ทั่วจักรวรรดิ (omnipresent) ผ่านการนำเสนอในรูปของภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของกษัตริย์และราชินีที่ผลิตเป็นจำนวนมาก ภาพเหล่านี้ถูกกำหนดให้ต้องประดับอยู่ตามอาคารราชการ ภายในห้องเรียน อาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะในวาระพิเศษ เช่น วันเฉลิมพระชนม์พรรษา วันจักรวรรดิ (Empire Day) เป็นต้นซึ่งได้รับการกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการ[3] รวมถึงการตั้งชื่อสถานที่ สิ่งก่อสร้าง อนุสาวรีย์ตามพระนามของกษัตริย์ ราชินี เชื้อพระวงศ์ และนักบริหารอาณานิคมคนสำคัญ การผลิตเหรียญตราและดวงตราไปรษณียากรซึ่งมีรูปของกษัตริย์อังกฤษ ธงชาติ เพลงชาติ ฯลฯ การแพร่กระจายของวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไปสู่ทุกซอกมุมของจักรวรรดิสามารถเป็นไปได้เพราะความก้าวหน้าในเทคโนโลยีการพิมพ์สมัยใหม่และระบบการสื่อสารคมนาคมทั้งทางบกและน้ำ และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

กระบวนการสร้างสำนึกของความเป็นพลเมืองแห่งจักรวรรดิ และความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างเมืองแม่และอาณานิคมยังรวมถึงการกำหนดให้มีการจัดงานพระราชพิธีต่าง ๆ อาทิ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกที่อินเดีย การเสด็จเยี่ยมดินแดนอาณานิคมของกษัตริย์และมกุฎราชกุมารแห่งอังกฤษ การเกณฑ์คนพื้นเมืองเข้าร่วมพิธีถวายพระพร และการจัดประชุมบรรดาเจ้าพื้นเมือง

---

[1] David Cannadine. (2002). **Ornamentalism: How the British Saw Their Empire**. pp. 56-57.

* สัดส่วนทางชาติพันธุ์ของคนเหล่านี้ในหมู่เจ้าหน้าที่ ICS เมื่อ ค.ศ. 1939 คือ ชาวอังกฤษและเวลช์ 564 คน ชาวสกอต 84 คน และชาวไอริช 37 คน (Wm. Roger Louis. 1999: 16, see footnote no. 53)

[2] Andrew Porter. (1999). **op. cit**. p. 20.; and Wm. Roger Louis. (1999a). Introduction. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. edited by Robin W. Winks. pp. 15-16.

[3] John F. Cady. (1958). **op. cit**. p. 197.

เพื่อแสดงการยอมรับอำนาจของกษัตริย์และราชินีอังกฤษ การกำหนดวันหยุดราชการตามวาระที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์และเหตุการณ์สำคัญของจักรวรรดิ การจัดให้มีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จักรวรรดิอังกฤษที่มีเนื้อหารวมศูนย์อยู่ที่กษัตริย์ ราชินี และวีรบุรุษชาวอังกฤษแก่นักศึกษาพื้นเมืองพม่า[1]

ในด้านการปกครอง เจ้าอาณานิคมอังกฤษได้พยายามดึงชนชั้นสูงพื้นเมืองเข้าสู่ระบอบอาณานิคมตั้งแต่ระยะแรกเริ่มที่อังกฤษเข้ามาปกครองพื้นที่ตอนล่างของพม่า และเปิดกว้างมากขึ้นในบริบทของสมัยแห่งการทำพม่าให้สงบ ในสภาวการณ์ดังกล่าว ชนชั้นนำของระบอบเก่าและบรรดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ซึ่งอังกฤษอนุญาตให้มีการสืบทอดตำแหน่งต่อไป ได้ถูกดึงเข้าสู่ระบบสายสัมพันธ์ของความภักดีระหว่างกษัตริย์อังกฤษ-เจ้าพื้นเมือง และระหว่างเมืองแม่-ดินแดนอาณานิคมชายขอบโดยผ่านการกำหนดให้ต้องเข้าร่วมพิธีถวายพระพร การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ การแต่งตั้งยศตามธรรมเนียมราชสำนักอังกฤษ รวมถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ของชนชั้นผู้ดีอังกฤษ เช่น การแต่งกาย มรรยาท การเล่นกีฬา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการสนับสนุนให้คนเหล่านี้ได้รับการศึกษาระดับสูงแบบอังกฤษ ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นมาตรการที่ถูกนำไปปฏิบัติกับบรรดาเจ้าพื้นเมืองของรัฐในคาบสมุทรมลายูเช่นเดียวกัน[2] การที่มาตรการทางการเมืองและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติทั่วไปในอาณานิคมด้านตะวันออกของอังกฤษ ได้ส่งผลให้ลักษณะแบบอภิสิทธิ์ชนกลายเป็นส่วนผสมของรัฐบาลอาณานิคมทั่วจักรวรรดิอังกฤษ ขณะเดียวกันก็ทำให้จักรวรรดิอังกฤษตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือจักรวรรดิแบบกษัตริย์ หรือก็คือ สถาบันกษัตริย์ได้ถูกทำให้กลายเป็นจักรวรรดิ (Monarchical Empire or Imperialized Monarchy) ในการนี้ ผู้สำเร็จราชการของอาณานิคมแต่ละแห่งจะแสดงตัวเองราวกับเป็นกษัตริย์จำลอง คนเหล่านี้คือจุดสุดยอดของลำดับชั้นทางสังคมของอาณานิคมซึ่งเชื่อมโดยตรงกับกษัตริย์และเมืองแม่[3]

จากสภาพการณ์เช่นนี้ การมีอยู่ของอภิสิทธิ์ชนจึงช่วยยืนยันความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างนักบริหารอาณานิคมและคนพื้นเมืองสามัญชนที่อยู่ใต้ปกครอง สำหรับนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษแล้ว บรรดาชนชั้นสูงพื้นเมืองชาวพม่า ไทใหญ่ และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ให้ความร่วมมือและทำงานให้กับอังกฤษก็คือการยืนยันประสิทธิภาพและความชอบธรรมในอำนาจปกครองของอังกฤษที่มีเหนือซากปรักหักพังของระบอบการปกครองแบบจารีตที่ล้าหลังและเสื่อมโทรม

---

[1]David Cannadine. (2002). **op. cit**. p. 102

[2]Charles Hirschman. (1986, Spring). The Making of Race in Colonial Malaya: Political Economy and Racial Ideology. **Sociological Forum**. 1(2): 350, 355-356.; บาร์บารา วัตสัน อันดายา, และ เลโอนาร์ด วาย. อันดายา. (2549). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. หน้า 280-284, 390-392.; และ ไพลดา ชัยศร. (2547). **ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมาเลย์ในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ.1896-1941**. หน้า 84-88.

[3]David Cannadine. (2002). **op. cit**. p. 31.

พร้อมกับตอกย้ำความคิดว่าภารกิจดังกล่าวสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้[1] ในขณะเดียวกันคนเหล่านี้ก็จะได้รับการยกย่องในลักษณะเดียวกับที่นักบริหารอาณานิคมหรือชนชั้นสูงชาวอังกฤษพึงปฏิบัติต่อกันเป็นการตอบแทน อาทิ การชื่นชมในคุณธรรมความกล้าหาญ กริยามารยาท ความเฉลียวฉลาด ความเป็นผู้ดี นอกจากนั้น ยังปรากฏบ่อยครั้งว่าชนชั้นนำพื้นเมืองที่ยอมรับอำนาจของอังกฤษมักได้รับการยกย่องว่าคือ “คนพื้นเมืองที่แท้จริง” (real native)[2] และกระทั่งให้การยอมรับในฐานะที่เป็นตัวแทนของชนชาติ* กล่าวได้ว่าในการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้สนับสนุนชาวพม่า สิ่งที่พวกเขาและชนชั้นนำพื้นเมืองมีร่วมกันก็คือ อภิสิทธิ์ที่ถูกกำกับโดยความรับผิดชอบที่มีต่อชนชั้นล่าง (noblesse oblige) นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเชื่อว่าการพึ่งพาเจ้าฟ้าหรือชนชั้นนำพื้นเมืองให้ควบคุมคนพื้นเมืองระดับล่างด้วยกันเองช่วยให้การปกครองอาณานิคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ยิ่งกว่านั้น พวกเขายังพิจารณาว่าระบอบการปกครองแบบเจ้าพื้นเมืองในเขตที่สูง (ซึ่งมีความซับซ้อนและพลังอำนาจน้อยกว่าระบอบกษัตริย์พม่า แต่มีระดับเหนือหน่วยการปกครองแบบเผ่าชนของพวกชาวเขา) ยังเป็นรูปแบบที่บริสุทธิ์ มั่นคง มีศีลธรรม มีการทุจริตและฉ้อฉลน้อยกว่าระบอบการเมืองแบบรัฐสภาที่ก่อร่างขึ้นบนฐานของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทัศนะทางการเมืองของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่าดังที่กล่าวมานี้เป็นแบบแผนเดียวกับที่นักการเมือง เจ้าหน้าที่ ICS และนายทหารในอาณานิคมอินเดีย แอฟริกา และมาลายามีร่วมกันอย่างกว้างขวางและถูกนำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นวิธีคิดที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ต่อต้านทุนนิยม (Anti-capitalist) และความคิดจินตนิยม (Romanticism) ที่แพร่หลายอยู่แวดวงการเมืองและปัญญาชนของอังกฤษในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20[3] ด้วยเหตุนี้ ระบบศักดินาและค่านิยมแบบชนชั้นที่เป็นโครงสร้างรากฐานของคนพื้นเมืองชาวพม่าจึงสามารถไปกันได้

---

[1]Michael Adas. (1972). **op. cit**. 3(2): 176.

[2]A.J. Stockwell. (1982). **op. cit**. p. 54.; และ บาร์บารา วัตสัน อันดายา, และ เลโอนาร์ด วาย. อันดายา. (2549). **เล่มเดิม**. หน้า 248-251.

*ในระดับของปฏิบัติการจริงทางสังคม ความคิดดังกล่าวถูกปรับแปรออกเป็นมาตรการทางการปกครองที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งอังกฤษได้ทำการยกเลิกสถาบันกษัตริย์พม่าภายหลังการประกาศผนวกพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินเดีย และอังกฤษได้นำระบบการปกครองโดยตรงเข้ามาใช้นั้น จะเห็นได้ว่าหากพิจารณาความเห็นของเจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษบางรายที่มีบทบาททางการบริหารโดยภาพรวมแล้วคนเหล่านี้มักมองสังคมพม่าในเขตที่ราบว่าไม่มีชนชั้นผู้ดี (nobles) เจ้าที่ดิน (landowners) หรือชนชั้นผู้มีการศึกษาที่เป็นตัวกลางระหว่างกษัตริย์กับชาวบ้าน (Fielding-Hall. 1904: 54, 79., และดูการขยายความใน Taylor. 1987: 188-202) ความเห็นเช่นนี้เท่ากับเป็นการให้ความชอบธรรมแก่นโยบายทางการปกครองของอังกฤษ ในทางตรงข้าม ในเขตที่สูงซึ่งเป็นพื้นที่ธุรกันดารและอังกฤษได้นำระบบการปกครองโดยอ้อมที่เน้นการพึ่งพาเจ้าพื้นเมืองมาใช้ งานเขียนของเจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษมักกล่าวถึงชนชั้นนำพื้นเมืองของรัฐในเขตที่สูง (ที่เป็นพันธมิตรกับอังกฤษ) ซึ่งพวกเขาได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วยในเชิงยกย่อง และยอมรับว่าเป็นพวกที่มีคุณธรรมและความกล้าหาญเช่นเดียวกับชาวอังกฤษ (Fielding-Hall. 1904: 66-67)

[3]David Cannadine. (2002). **op. cit**. pp. 67, 127.

กับอุดมคติในการปกครองอาณานิคมของอังกฤษ และเป็นแบบแผนที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่าต้องรักษาไว้ มากกว่าปรับเปลี่ยน กล่าวได้ว่าจากมิติมุมมองหนึ่ง ชาวอังกฤษอาจมองประชาชนในจักรวรรดิเป็นคนต่างด้าว คนอื่น หรือต่ำกว่าตน แต่จากอีกมุมมองหนึ่ง นักบริหารชาวอังกฤษก็อาจมองว่าคนพวกนี้ (โดยเฉพาะพวกเจ้าฟ้าและชนชั้นนำพื้นเมือง) คล้ายตน หรือเท่ากันในบางครั้งและอาจดีกว่า[1] ภายใต้เงื่อนไขที่สอดรับกับผลประโยชน์และอุดมการณ์ของเจ้าอาณานิคม

โครงการสร้างภาพแทนทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ รวมถึงผลิตผลทางภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากสายสัมพันธ์ข้ามเผ่าพันธุ์ระหว่างผู้ปกครองชาวอังกฤษชนชั้นนำพื้นเมือง ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีภูมิหลังมาจากกลุ่มชาติพันธุ์มอญ กะเหรี่ยง ชาน คือประเด็นสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ ทั้งนี้นับแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 แล้ว ที่แนวทางการรับรู้ความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ของผู้ปกครองชาวอังกฤษได้รับอิทธิพลจากโลกทัศน์และทัศนคติของผู้ร่วมงานชาวพื้นเมืองที่เป็นชนชั้นนำในระบอบเก่า การที่ชนชั้นนำพื้นเมืองที่ให้ความร่วมมือกับอังกฤษเหล่านี้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในฐานะตัวกลางระหว่างนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษกับคนพื้นเมืองระดับล่าง ได้ทำให้ภาพแทนทางชาติพันธุ์บางลักษณะที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษสร้างขึ้นมิได้ปลอดจากสิ่งที่เป็นเนื้อนาของพม่าและวัฒนธรรมพื้นเมืองอย่างสิ้นเชิง ตัวอย่างที่ควรกล่าวถึงก็คือ คำว่ากะเหรี่ยงซึ่งชาวอังกฤษใช้เป็นคำเหมารวมกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากเข้าไว้ด้วยกันนั้นเป็นคำที่ราชสำนักและชนชั้นปกครองชาวพม่าเองเคยใช้เรียกขานมาก่อน* รวมถึงคำเช่น ชาน กะฉิ่น ก็อยู่ในกรณีดังกล่าวเช่นกัน โดยที่บางคำได้ถูกเปลี่ยนความหมายไปด้วยการเชื่อมโยงเข้ากับทฤษฎีทางภาษา เผ่าพันธุ์ และการอพยพแบบยุโรป[2] หรือตัวอย่างของเรื่องเล่าว่าด้วยความโหดร้ายของชนชาติพม่าที่มีต่อชาวมอญนั้น ส่วนหนึ่งในแกนสำคัญของเนื้อหาก็เป็นผลมาจากกระบวนการสร้างความทรงจำของชนชั้นนำชาวมอญหลากหลายกลุ่ม (ทั้งที่ให้ความร่วมมือกับอังกฤษ และที่อพยพลี้ภัยสู่รัฐข้างเคียง) ซึ่งได้ถ่ายทอดสู่การรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

---

[1] **Ibid**. p. 123.

* จอห์น นิสเบท เจ้าหน้าอาณานิคมชาวอังกฤษอธิบายว่า ชาวพม่ามองชาวจีน สยาม และไทใหญ่นั้นเสมอกับตนเอง (same stock) แต่มองกะเหรี่ยง กะฉิ่น ชิน ว่าเป็นชาวป่า หรือในภาษาพม่าคือ “หลู่หย่าย” (Luyaing) และเรียกชาวต่างชาติอื่นด้วยคำว่า “กะลา” (Kala) (Nisbet. 1901: 220, น่าสังเกตว่านิสเบทไม่กล่าวถึงชาวมอญ แม้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์สำคัญ) อย่างไรก็ตาม ความหมายดังกล่าวไม่ใช่สิ่งตายตัว ตัวอย่างเช่นกองทัพเอกราชพม่า (Burma Independence Army: BIA) ในช่วงทศวรรษ 1940 ได้กล่าวถึงชาวกะเหรี่ยงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเลือดเนื้อเดียวกับชาวพม่า แต่เรียกชาวจีนและชาวอินเดียเป็นพวกต่างชาติ (กะลา) (Gravers. 1999: 45)

[2] Thant Myint-U. (2001). **op. cit**. p. 243.; and J.G. Scott. (1906). **Burma: A Handbook of Practical Information**. p. 92.

ชนชั้นนำพื้นเมืองของระบอบเก่าถูกดึงเข้าสู่ระบอบอาณานิคมมากยิ่งขึ้นเมื่อราชสำนักพม่ามาถึงกาลล่มสลายในเดือนมกราคม ค.ศ. 1886 ในการนี้ นอกจากขุนนางและชนชั้นนำพื้นเมืองที่เคยรับราชการในราชสำนักที่มัณฑะเลย์และที่อยู่ในหัวเมืองอื่น ๆ จำนวนไม่น้อยจะได้เข้าช่วยเหลืออังกฤษในภารกิจทำพม่าให้สงบ และปฏิบัติงานด้านการปกครองต่อมาแล้ว คนเหล่านี้ยังมีส่วนช่วยรวบรวมเอกสารพื้นเมืองที่เป็นภาษาบาลีและพม่าที่ส่วนหนึ่งถูกเผาไปกับหอพระสมุดหลวงในคราวที่อังกฤษบุกเข้ายึดพระราชวังที่มัณฑะเลย์ ขึ้นเสนอแก่นักบริหารอาณานิคม ซึ่งบางส่วนของเอกสารเหล่านี้ได้ถูกส่งไปจัดเก็บไว้ที่ห้องสมุดบริติชมิวเซียม (British Museum Library) ที่ลอนดอน บ้างก็ให้ความช่วยเหลือในการจัดแปลเอกสารพื้นเมืองเป็นภาษาอังกฤษ[1] ดังเช่นการจัดแปลพงศาวดารฉบับหอแก้ว (ในส่วนของเนื้อหาสมัยพุกาม) และจารึกสมัยพุกามโดยเผ่หม่องติง (Pe Maung Tin) เจ้าหน้าที่อาณานิคมเชื้อสายมอญ ในขณะที่ชนชั้นนำพื้นเมืองบางคนก็ประสบความสำเร็จในการสร้างสายสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ปกครองผิวขาว ดังเช่น กินหวุ่นมินจี (Kinwun Mingyi) มหาเสนาบดีในรัชกาลพระเจ้ามินดงและพระเจ้าธีบอ ต่อเซียนโกหรือในชื่อจีนคือ ตู้เฉิงเกา (Du Cheng-gao) เจ้าหน้าที่อาณานิคมเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน-ไทใหญ่ (Hokkien-Shan)* และ อูตินแห่งเมืองพุกาม (Pagan U Tin) ผู้เรียบเรียงพงศาวดารฉบับคองบองเซะมหา-ยาสะเวงดอจี เป็นต้น

บรรยากาศของสมัยเอดวาร์เดียนที่สืบต่อจากสมัยวิกตอเรียนในช่วงสองทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้ความคิดที่ว่าพม่าอาจหลุดออกจากอำนาจของอังกฤษในสักวันหนึ่งนั้นไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในเอกสารหรือบันทึกที่เขียนขึ้นในช่วงเวลานี้ สถานการณ์ที่ราบรื่นของพม่าเมื่อเปรียบเทียบกับความวุ่นวายที่ก่อตัวในอินเดียตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยิ่งผลักดันให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเชื่อว่าพม่าคือดินแดนต้นแบบที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อนโยบายปกครองอาณานิคมของอังกฤษ ขณะเดียวกันก็ระแวดระวังว่าเชื้อไฟของลัทธิชาตินิยมจากอินเดียจะแพร่ขยายมาสู่พม่า ความหวาดระแวงดังกล่าวได้รับการเสริมแรงจากเรื่องเล่าว่าด้วยอิทธิพลทางวัฒนธรรมและความคิดของอินเดียที่มีเหนือพม่านับแต่โบราณกาล และเรื่องเล่าว่าด้วยความคิดทางการเมืองแบบจารีตของคนพื้นเมืองพม่า โดยเฉพาะความเชื่อกบฏผีบุญ และกษัตริย์ผู้มาปัดเป่าความทุกข์ยากหรือมินหลวง (Min Laung)

อย่างไรก็ตาม กระแสกระชาตินิยมพม่าที่เริ่มเฟื่องฟูตั้งแต่ทศวรรษ 1910 ได้ส่งผลให้ชุดของความคิดหลายประการที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ และธรรมชาติของคนพื้นเมืองเริ่มไม่สามารถ

---

[1] Thant Myint-U. (2001). **op. cit**. p. 240.

* ดูประวัติและบทบาทของต่อเซียนโกในฐานะผู้กระทำการของระบอบอาณานิคม ผู้ไม่สามารถถูกจัดประเภทสู่ความเป็นตะวันตกและความเป็นพื้นเมืองอย่างตื้นเขิน เพิ่มเติมใน Penny Edwards. (2004). Relocating the Interlocutor: Taw Sein Ko (1864-1930) and the Itinerancy of Knowledge in British Burma. **South East Asia Research**. 12(3): 277-335.

อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในพม่า ทั้งนี้แม้ว่านักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้รับรู้มาอย่างยาวนานว่าชาวพม่านั้นเป็นชนชาติที่หลงตนเอง และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและความเป็นพม่า ทว่า การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองและวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองชาวพม่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่เคยอยู่ในการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ การเพิ่มจำนวนของชนชั้นกลางชาวพม่ารุ่นใหม่ซึ่งได้รับการศึกษาแบบตะวันตกเพื่อบรรจุเข้าสู่ระบบราชการได้เริ่มกระทบต่อการตระหนักถึงความเป็นตัวตนของผู้ปกครองอังกฤษ ชาวพม่ารุ่นใหม่เหล่านี้ใช้ชีวิตอยู่ในเขตเมือง มีรูปแบบการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างจากชาวอังกฤษมากนัก อาทิ ใช้สินค้าจากต่างประเทศ สวมเสื้อเชิต สูท และกางเกงขายาว สูบซิการ์ สนใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพม่าและความเป็นไปของโลกภายนอก มีการจัดตั้งกลุ่มหรือสโมสรของตนเองเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการเจรจาความกับชาวตะวันตกได้ดี ขณะที่บางคนก็ได้รับการศึกษา (โดยเฉพาะด้านกฎหมาย) จากมหาวิทยาลัยชั้นนำของอังกฤษ และอาจมีความรู้ความสามารถดียิ่งกว่าชาวอังกฤษที่อยู่ในพม่า คนเหล่านี้ โดยเฉพาะที่ประกอบอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่อาณานิคมและทนายความ ได้กลายเป็นหัวขบวนของการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจในครรลองของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย อนึ่ง แม้ว่าชาวพม่ารุ่นใหม่ได้ยืนยันอัตลักษณ์ของความเป็นพม่าโดยผ่านการดึงคุณสมบัติบางประการ ทั้งที่มีรากเหง้าเดิมในวัฒนธรรมพม่า (โดยเฉพาะความเป็นพุทธศาสนิกชน) และที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตาม แบบแผนของการใช้ชีวิตอย่างใหม่ที่กล่าวมาข้างต้น ก็ทำให้ตัวตนของชนชั้นกลางชาวพม่ารุ่นใหม่แตกต่างและแปลกแยกจากบรรพบุรุษของพวกเขา ขณะที่แม้จะเข้าใกล้กับความเป็นตะวันตกอย่างยิ่ง แต่ก็มิใช่ชาวอังกฤษ[1]

นอกจากนั้น เมื่อประกอบกับการวุ่นวายที่มีต่อการปกครองของอังกฤษ เช่น การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของคดีอาชญากรรมทั้งที่เป็นการลักเล็กขโมยน้อยและที่มีความรุนแรง ปริมาณนักโทษในคุก การทุจริตของเจ้าหน้าที่พื้นเมืองระดับล่าง การฟ้องร้อง คดีความ ฯลฯ ในระยะตั้งแต่ทศวรรษก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1[2] ก็ยิ่งทำให้ภาพการรับรู้ในลักษณะของความไร้เดียงสา รักสงบ มีวิถีชีวิตที่พอยังชีพ ไม่กระตือรือร้นที่จะสะสมทรัพย์สินที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเคยมองชาวพม่าถูกกระทบกระเทือนมากขึ้น ไม่เพียงเท่านั้น คนเหล่านี้เริ่มหวาดระแวงว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวพม่าบางกลุ่มอาจนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง ดังพิจารณาจากการจัดตั้งสมาคมยุวพุทธิกะสมาคม (Young Men's Buddhist Association: YMBA) ใน ค.ศ. 1906 โดยชนชั้นนำชาวพม่ารุ่นใหม่* ซึ่งต่อมาได้พัฒนากลายเป็นองค์กรทางการเมืองดังที่พวกเขาคาดการณ์ไว้

---

[1] John F. Cady. (1958). **op. cit**. p. 151.

[2] **Ibid**. p. 175.

*ชนชั้นนำพม่ารุ่นใหม่กลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่ประกอบด้วยข้าราชการอาณานิคมและปัญญาชน เช่น อูเมอ่ง อูคิน (U Kin) อูบาเผ่ (U Ba Pe) เซอร์หม่องจี (Sir Maung Gyee) เป็นต้น (Cady. 1958: 179, see footnote no. 70)

นอกจากนั้น นักบริหารอาณานิคมยังต้องตกตะลึงกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของความคิดชาตินิยมของคนพื้นเมือง โดยเฉพาะเมื่อชาวพม่าจำนวนมากลุกขึ้นยืนยันอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นพม่าโดยการรณรงค์เรียกร้องไม่ให้ชาวต่างชาติสวมรองเท้าเข้าเขตวัด เหตุการณ์เริ่มต้นจากการโต้เถียงในวงแคบในประเด็นที่ว่าชาวต่างชาติไม่ให้ความเคารพต่อศาสนาและศาสนสถานของชาวพม่า และขยายตัวไปสู่ความวุ่นวายทางการเมืองกระทั่งกลายเหตุการณ์กบฏเกือก (No Footwear) เหตุการณ์เกิดที่เมืองย่างกุ้งใน ค.ศ. 1918[1]

การขยายตัวของสื่อสารมวลชนและสื่อบันเทิง อาทิ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ ภาพยนตร์ เป็นต้น ได้กลายเป็นพื้นที่ซึ่งชาวพม่าสามารถรวบรวมทัศนะทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และอารมณ์ขุ่นเคืองที่มีต่อการปกครองของอังกฤษขึ้นเป็นหนึ่งเดียวกัน ภาพยนตร์จำนวนมากที่ผลิตโดยผู้สร้างชาวอังกฤษ อเมริกัน และแม้กระทั่งญี่ปุ่นได้นำเสนอเนื้อหาที่มีส่วนลดทอนความสูงส่งของชาวอังกฤษและคนขาว และโดยภาพยนตร์นี้เอง ชาวพม่าจึงมีโอกาสได้พบว่า ชาวอังกฤษนั้นมิได้มีแต่เพียงเจ้านายและผู้ปกครอง แต่ยังมีคนที่ไร้การศึกษา คนขี้เมา อาชญากร กรรมกรโรงงาน ตัวตลก (clown) และแม้แต่กษัตริย์อังกฤษก็อาจดูน่าขันและไร้ศีลธรรมได้ในสายตาคนพื้นเมือง ส่วนผู้หญิงอังกฤษก็อาจแต่งกายล่อแหลม คบชู้สู่ชาย หรือแม้แต่เป็นหญิงโสเภณี กล่าวได้ว่าภายใต้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว ชาวพม่าได้รับรู้ว่าความสูงส่งของอังกฤษนั้นมิใช่สิ่งที่แตะต้องไม่ได้อีกต่อไป[2] ความตึงเครียดที่ปรากฏช่วงนี้ ทำให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเริ่มไม่มั่นใจต่อแนวคิดและทัศนะดั้งเดิมที่มีต่อคนพื้นเมือง พร้อมกันนั้นก็แสวงหาคำอธิบายแก่ปรากฏการณ์ทางการเมืองและชาติพันธุ์ที่กำลังเกิดขึ้น

ในการแก้ไขความตึงเครียดทางการเมืองและวัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในพม่าภายใต้สภาวการณ์ที่อำนาจทางการทหารและอิทธิพลในเวทีการเมืองโลกของอังกฤษได้เสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษระดับสูงมีความเห็นว่าจะต้องสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจและความรู้สึกเชิงบวกอื่น ๆ ที่มีกับระบอบอาณานิคมแก่คนพื้นเมือง แนวทางดังกล่าวเป็นแบบแผนเดียวกับที่อังกฤษได้เริ่มใช้กับอินเดียเพื่อบรรเทาความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้น อังกฤษยังใช้ความพยายามส่งเสริมจิตวิญญาณของการเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษแก่ชาวพม่า โดยผ่านมาตรการทางการเมืองและวัฒนธรรม ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือการจัดตั้ง “คณะกรรมการเพื่อให้เกิดความมั่นใจและให้คำแนะนำในการปลูกฝังและค้ำจุนความคิดเกี่ยวกับจักรวรรดิในโรงเรียนและวิทยาลัยในพม่า”* (Committee to Ascertain and Advise How the Imperial Idea May Be Inculcated and Fostered in Schools and Colleges in

---

[1] **Ibid**. pp. 179-180, 189-190.

[2] Emma Larkin. (2003). The Self-Conscious Censor: Censorship in Burma under the British, 1900-1939. **Journal of Burma Studies**. 8: 73-78.

* ตามสำนวนแปลของ พรรณงาม เง่าธรรมสาร, และคณะ (2550)

Burma) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1916 โดยดำริของเซอร์สเปนเซอร์ ฮาร์คอร์ท บัทเลอร์ (Sir Spencer Harcourt Butler) ผู้สำเร็จราชการพม่าในขณะนั้น ผู้สนับสนุนความคิดเรื่องเครือจักรภพ (commonwealth) แต่มีความกระตือรือร้นน้อยต่อประเด็นเรื่องความก้าวหน้าของรัฐธรรมนูญในพม่า คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษระดับนำ 8 คน นักการศึกษาที่เป็นมิชชันนารี 4 คน และชาวพม่า 2 คน ทำหน้าที่หาวิธีที่จะใช้โรงเรียนและวิทยาลัยเพื่อสร้างความตระหนักในจิตวิญญาณแห่งความยุติธรรม ความร่วมมือและการเสียสละเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาของชาติ ควบคู่ไปกับความรู้สึกภักดีส่วนบุคคลต่อกษัตริย์อังกฤษ และชื่นชมในความคิดของจักรวรรดิ[1]

มาตรการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและคนพื้นเมืองเพื่อบรรเทากระแสเรียกร้องของคนพื้นเมืองชาวพม่ายังรวมถึงการขยายสิทธิทางการเมืองแก่ชาวพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อาทิ การรับคนพื้นเมืองเข้าสู่ระบบราชการ โดยเฉพาะในตำแหน่งงานระดับสูง* การขยายการศึกษา โดยเฉพาะการจัดตั้งมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง การจัดให้มีการเรียนประวัติศาสตร์พม่าในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์จักรวรรดิอังกฤษ เป็นต้น ทั้งนี้ ในความเห็นของชาวอังกฤษผู้สนับสนุนชาวพม่า ดังเช่น เอช. เคลย์ตัน (H. Clayton) เจ้าหน้าที่ ICS ผู้เป็นสมาชิกในคณะกรรมการชุดที่ตั้งโดยเซอร์ฮาร์คอร์ท บัทเลอร์ (และรวมถึงจอห์น เอส. เฟอร์นิวัล ซึ่งเป็นสมาชิกของคณะกรรมการชุดดังกล่าวด้วย) จักรวรรดินิยมเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้ เช่นเดียวกับการส่งเสริมเสรีภาพและจิตสำนึกความเป็นชาติของคนพื้นเมืองอันเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทว่าต้องกระทำในวิถีทางที่เหมาะสมเพื่อมิให้กลายเป็นเหมือนกรณีของเยอรมัน ดังความว่า

[1] John F. Cady. (1958). **op. cit**. p. 194.; and Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p. 118.

* ตารางที่ 1 องค์ประกอบทางชาติพันธุ์ของเจ้าหน้าที่พลเรือนระดับสูงในพม่าระหว่าง ค.ศ. 1910-1948

ค.ศ.	ชาวอังกฤษ	ลูกครึ่งเอเชีย-ยุโรป (Eurasians)	ชาวพม่า และชาวเอเชียอื่น	รวมทั้งหมด	สัดส่วนที่เป็นชาวอังกฤษ
1910	120	0	2	122	98.4
1920	154	0	6	160	96.3
1930	124	0	26	150	82.7
1941	81	10	54	145	55.9
1948	0	5	48	53	0

ที่มา: ดัดแปลงจาก James F. Guyot. (1966). Bureaucratic Transformation in Burma. In **Asian Bureaucratic Systems: Emergent from the British Imperial Tradition**. p. 376.

> If […] Burma […] is still under tutelage and has not yet reached the full enjoyment of liberty and citizenship of the Imperial Commonwealth, [the student] should be taught not to regard his people as a conquered nation but to understand that England has assumed the task of the education and government of his country not as a tyrant but as a trustee for civilization in order to […] build up those conditions of liberty and opportunity for the individual in which the people can learn to govern themselves …
>
> It is from his own patriotism, his own attachment to the ideals and traditions of his own people that [the Burman] will come to appreciate the national feelings and ideas of other races in the Empire and will learn to regard them into as foreign barbarians […] but as brothers, who, in spite of differing customs, language, and national ideals, are yet one with him in spirit in their loyalty to the great Commonwealth of which we all are members. Nationalism must therefore come first […] Imperialism without nationalistic basis is Prussianism. […] The use of flags and ceremonies and outward symbols will be of little assistance unless the spirit which alone can give life to such formalities […] has become an integral portion of the national tradition and consciousness.[1]

โดยควบคู่ไปกับการส่งเสริมจิตสำนึกแห่งความเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษ และความไว้เนื้อเชื่อใจในสายสัมพันธ์ระหว่างเมืองแม่และรัฐอาณานิคม ในขณะเดียวกันนั้นอังกฤษก็เพิ่มมาตรการควบคุมทั้งในทางการเมืองและวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น อาทิ การควบคุมภาพยนตร์ที่มีเนื้อหากระทบต่อความมั่นคงทางการเมืองและศีลธรรมอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ผู้ปกครองของชาวอังกฤษ การยึดและทำลายสิ่งพิมพ์โฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง ทั้งที่แพร่ขยายมาจากอินเดียและที่จัดพิมพ์ขึ้นในพม่า การควบคุมมหรสพ ละคร และฟ้อนรำของชาวพม่า ซึ่งในสายตาของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมองว่าเป็นเรื่องเสื่อมศีลธรรม บ้าคลั่ง โง่เขลาและมีอิทธิพลต่อความคิดของเยาวชน การควบคุมไม่ให้มีหนังสือพิมพ์ที่โจมตีการปกครองของอังกฤษในโรงเรียน เป็นต้น ในแง่นี้ การณ์จึงกลับกลายเป็นว่าผู้ปกครองอาณานิคมได้ถูกจองจำด้วยความเห็นของผู้ถูกปกครอง ผู้มีอำนาจชาวอังกฤษมีความกังวลอย่างยิ่งว่าชาวพม่าจะมองพวกเขาอย่างไร[2]

ในที่สุด ทัศนะเชิงบวกที่มีต่อคนพื้นเมืองชาวพม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษซึ่งเริ่มปรากฏความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ทศวรรษ 1910 จากการตื่นตัวของกระแสชาตินิยมพม่า ต้องเผชิญกับวิกฤตอย่างแท้จริงเมื่อเกิดเหตุการณ์กบฏสะหย่าซานใน ค.ศ. 1930 เหตุการณ์วุ่นวายดังกล่าวทำให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้ตระหนักว่าการปกครองของอังกฤษไม่สามารถ

---

[1] **Report of the Committee to Ascertain and Advise How the Imperial Idea May Be Inculcated (RCII)**. pp. 51-55., quoted in John F. Cady. (1958). **op. cit**. pp. 198-199.

[2] Emma Larkin. (2003). **op. cit**. pp. 67, 70.

ยับยั้งความต้องการของคนพื้นเมืองชาวพม่าได้อีกต่อไป กระนั้นก็ตามเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการวางกรอบความหมายให้แก่ประสบการณ์ของคนเหล่านี้ ในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษยังคงอธิบายว่า กลุ่มแกนนำกบฏถูกชี้นำด้วยความคิดแบบจารีต ไสยศาสตร์ เป็นเรื่องของลัทธิความเชื่อแบบกบฏผีบุญ (millenarianism) มากกว่าที่จะอธิบายว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากความไม่พอใจต่อนโยบายด้านภาษี โดยเฉพาะส่วยตถเมดา (Thathameda) ซึ่งรัฐบาลอาณานิคมเรียกเก็บจากชาวนาพม่าเป็นรายบุคคล และปัญหาราคาข้าวตกต่ำใน ค.ศ. 1930 ยิ่งกว่านั้น เรื่องเล่าดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อกระบวนการไต่สวนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกบฏครั้งนี้ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ยุติธรรมอังกฤษมีความโน้มเอียงที่เชื่อว่าความวุ่นวายทางการเมืองที่คนเหล่านี้ก่อขึ้นเป็นผลผลิตของความคิดทางการเมืองแบบจารีต อิทธิพลของศาสนาและความเชื่อเหนือธรรมชาติที่ไม่เคยจางหายไปจากพม่า[1] ในแง่นี้ เหตุการณ์กบฏสะหย่าซานจึงเป็นสิ่งที่ตอกย้ำว่าพม่าคือตะวันออก และอังกฤษก็คือตะวันตก ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ อนึ่ง ควรกล่าวด้วยว่าภายใต้สภาพการณ์ของทศวรรษ 1930 ที่จักรวรรดินิยมอังกฤษเสื่อมอำนาจทางทะเลและเศรษฐกิจไปแล้วนั้น รัฐบาลอาณานิคมจึงต้องให้กำลังใจตนเองโดยการให้คำอธิบายแก่การกบฏครั้งนี้ว่าคือการหายใจเฮือกสุดท้ายของลัทธิจารีตนิยมของชาวนาพม่า[2]

สำหรับการรับรู้ที่มีต่อสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่า อาจกล่าวได้ว่าก่อนหน้าทศวรรษ 1880 นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษส่วนใหญ่มีความเชื่อน้อยมากในเรื่องของการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ในเชิงสร้างสรรค์ และหากจะมีอยู่บ้างก็เป็นเรื่องของการที่เผ่าพันธุ์ที่มีความเจริญต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เผ่าพันธุ์ที่ล้าหลัง ภายใต้เงื่อนไขบังคับบางประการ เช่น การพ่ายแพ้สงคราม หรือถูกแวดล้อมด้วยประชากรของเผ่าพันธุ์ที่ล้าหลังซึ่งมีจำนวนมากกว่า ซึ่งส่งผลให้เผ่าพันธุ์ที่เจริญกว่าต้องสูญเสียคุณลักษณะเด่นของตนเอง และนำไปสู่การสูญเสียความเป็นเผ่าพันธุ์ในท้ายที่สุด ดังเช่นที่พวกเขามักปรับคำอธิบายนี้เข้ากับความสัมพันธ์ระหว่างพวกมอญและพม่า อย่างไรก็ตาม นับแต่ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นต้นมา นักบริหารอาณานิคมหลายคน โดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในเขตที่สูงและทางตอนบนของพม่าเริ่มประสบกับภาวะกระอักกระอ่วนใจ เมื่อเผชิญกับปรากฏการณ์ที่ไม่เป็นไปตามกรอบดังกล่าว ข้อเท็จจริงทางประชากรศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยาที่ได้จากรายงานการสำรวจสำมะโนประชากรทั่วอาณานิคมพม่าซึ่งเริ่มจัดทำเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1891 ชี้ว่า คนพื้นเมืองทั้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมและที่อพยพเข้ามาใหม่ในพื้นที่แห่งนั้นมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างมาก โดยเฉพาะตัวอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์กะฉิ่นที่อพยพเข้ามาสู่ทางตอนบนของพม่าอย่างต่อเนื่องในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่

---

[1]Mitrii Aung-Thwin. (2003, October). Genealogy of a Rebellion Narrative: Law, Ethnology and Culture in Colonial Burma. **Journal of Southeast Asian Studies**. 34(3): 393-419.; and Mikael Gravers. (1999). **op. cit**. pp. 34-35.

[2]Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p.198.

19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 คนเหล่านี้ได้ผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของพื้นที่เช่น พวกชาน หรือหันมาปฏิบัติประเพณีในทางพุทธศาสนา นอกจากนั้น นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษยังได้มีโอกาสเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีระดับพัฒนาการทางอารยธรรม (ที่พวกเขาเชื่อว่า) ในระยะแรกเริ่ม เช่น พวกชิน กลุ่มชาติพันธุ์ที่นักวิชาการสมัยอาณานิคมจัดให้อยู่ในกลุ่มทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่าซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่มีระดับของพัฒนาการสูงกว่า หรือในกรณีตัวอย่างที่คล้ายกันระหว่างพวกว้า (Was) กลุ่มชาติพันธุ์ล้าหลังที่ยังถือประเพณีล่าหัวมนุษย์ กับพวกมอญ กลุ่มชาติพันธุ์ที่นักวิชาการสมัครเล่นสมัยอาณานิคมยกย่องให้เป็นชาวกรีกแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองได้ถูกจัดอยู่ในเผ่าพันธุ์มอญ-ขแมร์[1] ผลจากการเปรียบเทียบระดับความเจริญทางอารยธรรมของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ระหว่างเขตที่ราบลุ่มและเขตที่สูงโดยผ่านมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ และมโนทัศน์อารยธรรมภายใต้กระบวนทัศน์วิวัฒนาการแบบดาร์วิน ได้ทำให้จินตภาพที่มีต่อเรื่องเล่าว่าด้วยประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์แจ่มชัดยิ่งขึ้น

องค์ความรู้และข้อมูลด้านชาติพันธุ์ที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการพุ่งสูงของกระแสความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเริ่มอธิบายว่าการปรับเปลี่ยนคุณสมบัติทางเผ่าพันธุ์ในพม่าสามารถเป็นไปได้ในเชิงสร้างสรรค์ ไม่ใช่เฉพาะจากสาเหตุของการบีบบังคับหรือครอบงำ ดังเช่นกรณีของพม่า-มอญ งานเขียนและบันทึกของนักบริหารอาณานิคมอังกฤษได้แสดงให้เห็นหลายครั้งว่าพวกเขาได้ตระหนักถึงพลวัตของการผสมกลมกลืนในพม่า จากการยกตัวอย่างของชาวมอญที่ได้ปรับตัวกลายเป็นพม่า หรือชาวเขากลุ่มต่าง ๆ ได้ปรับรับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชานและพม่า หรือแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตที่สูง ดังเช่น กะเหรี่ยง ได้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างดี จอห์น จาร์ดีนได้กล่าวถึงการปรับรับวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาแบบชาวพม่าของกลุ่มชาติพันธุ์ชิน โดยอ้างรายงานการสำรวจสำมะโนประชากร ดังความว่า

> Still, we read in the Census Report of 1891 that Nat-worship is a decaying and despised religion, and that both Buddhism and Christianity have increased at its expense. Without giving up their aboriginal rites, the tendency of the unconverted races is to pass into Buddhism. The Chins, for instance, are not Buddhists, yet when living among Burmans they join in the Buddhist festivals, in the building of monasteries, and in the support of monks; they also prefer to secure by a visit to the great Shway Dagon Pagoda at Rangoon the blessings of the Tavatimsa heaven.[2]

---

[1] John Stuart. (1910). **Burma Through the Centuries**. pp. 3-4.

[2] John Jardine. (1995). **op. cit**. pp. xiii-xiv.

นอกจากจาร์ดีนแล้ว พันโท ซี.เอ็ม. เอนริเกซ ได้แสดงความเห็นซึ่งยืนยันสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ดังกล่าวในบริเวณพม่าตอนบนและเทือกเขาชินว่า

> The valley of the Upper Chindwin, from above Mawlaik to Homalin and beyond, is inhabited by Shans who, in the middle ages, were thrust westward by the Shan kingdom at Mogaung. These Shans are now entirely isolated, and are being rapidly Burmanised. Indeed, the word Taungthut, which is the name of their principality, is derived from the Shan words *Hsong* and *Sup* meaning "Two lips," or people with two languages. This process of Burmanisation is proceeding with amazing swiftness all over Burma, and often without any mixing of blood. For instance, small races like Gamans, Tamans and Malins have now almost lost their national speech and identity; while Nagas and Chins, who came down from the hills to settle, are hardly distinguishable in two or three generations from Burman Buddhists. […][1]

ทัศนะของ อาร์. แกรนท์ บราวน์ คืออีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ ในงานเขียนเรื่อง *Burma as I Saw It* (1926) ซึ่งบราวน์ยืนยันอย่างภาคภูมิใจว่าเรื่องราวส่วนใหญ่ในหนังสือนั้นมาจากประสบการณ์จริงของเขาที่ได้มีโอกาสอยู่ในพม่าอย่างยาวนาน เขากล่าวถึงพลวัตของการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะฉิ่น ความว่า

> The village of Maukkalauk lies on the River Chindwin, […] When I visited it about 1910 its people talked the Kachin language, wore Kachin dress, followed Kachin customs, and were spirit-worshippers. Their headman told me that they had left Assam when his father was a boy; that in Assam they wore white clothes and spoke some language of which he did not even know the name; and that they had dwelt for some time among the Kachins of the Hukong Valley, many days to the north of Maukkalauk, and had there adopted the Kachin language, customs, and dress. Now, white clothes are worn by the Hindus of Assam, but not by the Kachins or any of the other races in the neighbourhood as far as I know. Thus in the course of two generations Assamese Hindus have apparently been converted into Kachin tribemen, and have all but lost trace of their origin.
>
> The Kachins have no writing, and there was, of course, no school in the village; but the people of the neigbouring villages were Buddhist Shans, and the Maukkalauk children went to their monastery schools. Here they learnt Shan, became Buddhists, and began to follow Shan customs. When they are grown up they will be indistinguishable from the

[1] C.M. Enriquez. (1933). **Races of Burma**. p. 17.

> Shan villagers around them. The community will have been converted from Assamese Hindus to Kachin spirit-worshippers, and then to Shan Buddhists.
>
> […]
>
> Shan speech and customs, however, are giving way to Burmese in the Upper Chindwin valley. Following the usual Buddhist practice, the Shans of the Chindwin invite monks from more civilized places to settle among them and teach their children. Though the Shans conquered Assam some centuries ago and spread over this wild country, the centres of Shan civilization are far away on the other side of Burma. Burmese is a more useful language than Shan; a Burmese monk costs no more to keep; and Shan villagers may just as well call in a Burmese monk to teach their children, and so enable them to meet the people down the river on equal terms. It would not be rash to prophesy that in a few generations the people of Maukkalauk, once Assamese, then Kachin, and then Shan, will be indistinguishable from Burmans.[1]

ข้อความที่ยกมานี้คือประเด็นปัญหาที่สำคัญซึ่งควรได้รับการอธิบายมากกว่าพิจารณาเป็นเพียงข้อความที่สื่อถึงความช่างสังเกต ความใส่ใจในรายละเอียด หรือการเข้าถึงคนพื้นเมืองอย่างใกล้ชิดของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ กล่าวได้ว่า ข้อความเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของความคิดเผ่าพันธุ์นิยม ลัทธิดาร์วิน ลัทธิดาร์วินทางสังคม ที่มีต่อกระแสภูมิปัญญาอังกฤษในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จะเห็นได้ว่าวิธีคิดที่เป็นรากฐานของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็คือความคิดเรื่องวิวัฒนาการทางสังคม ที่พิจารณาว่าเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ สิ่งมีชีวิตจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และมีแนวโน้มที่พัฒนาจากสภาวะที่ล้าหลัง ป่าเถื่อนไปสู่สภาวะที่เป็นอารยะและเจริญมากขึ้น ฐานคิดดังกล่าวทำให้การรับรู้ทางชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมในช่วงเวลานี้แตกต่างจากการรับรู้ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เน้นมุมมองที่ไม่ผสมกลมกลืน พร้อมกันนั้นก็ทำให้ภาพแทนทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่าที่ได้รับการอธิบายในฐานะส่วนหนึ่งของความเป็นตะวันออกเป็นผลผลิตของชุดความคิดดังกล่าวอย่างยิ่ง แบบแผนการพรรณนาประวัติชาติพันธุ์จะเริ่มต้นจากการกล่าวถึงถิ่นกำเนิดของคนพื้นเมืองในพม่า คนพื้นเมืองดั้งเดิม การอพยพเข้ามาสู่ดินแดนพม่า ประวัติศาสตร์ของการแย่งชิงดินแดน และการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งลงท้ายด้วยชัยชนะของเผ่าพันธุ์พม่า และตามมาด้วยการเข้ามาของอังกฤษเพื่อปลดปล่อยคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ จากการกดขี่ของกษัตริย์พม่า

ความคิดที่กล่าวมาข้างต้นยังถูกใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่นักบริหารอาณานิคมได้ประสบในพม่าโดยผ่านวิธีการเปรียบเทียบ ดังเช่นในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ชินและกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตที่สูงอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีประเพณีนับถือวิญญาณ

---

[1] R. Grant Brown. (1926). **op. cit**. pp. 16-17.

เหนือธรรมชาติ (animistic worship) นักวิชาการสมัยอาณานิคมได้ให้คำอธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์ชินคือตัวอย่างที่แสดงถึงพัฒนาการแรกเริ่มของชาวพม่า ก่อนหน้าที่จะมีการก่อตั้งอาณาจักรพุกาม[1] และโดยวิธีการนี้ นักวิชาการ-นักบริหารอาณานิคมเชื่อว่าช่วยให้สามารถทำความเข้าใจแบบแผนของสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าก่อนหน้าที่จะพัฒนามาสู่หน่วยการเมืองขนาดใหญ่เช่นอาณาจักรได้ อันเป็นความรู้ที่พวกเขาคิดว่าไม่สามารถพึ่งพาได้จากเรื่องราวประเภทตำนานที่อยู่ในพงศาวดารพม่าหรือเอกสารพื้นเมืองประเภทอื่น ยิ่งกว่านั้น โดยวิธีการเปรียบเทียบภายใต้กรอบความคิดเรื่องวิวัฒนาการทางสังคมก็ยังทำให้นักวิชาการ-นักบริหารอาณานิคมสามารถยืนยันว่า โดยแท้จริงแล้วชาวพม่ายังมีธรรมชาติของความเป็นอนารยะ ดังเห็นได้จากประเพณีการนับถือผีนัตซึ่งเป็นรูปแบบความเชื่อเดียวกับที่พวกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนเผ่าดั้งเดิมยังถือปฏิบัติอยู่ ทั้งนี้ น่าสังเกตว่าภายใต้ตรรกะทางความคิดดังกล่าว ชาวพม่าจึงอยู่ในสภาวะก้ำกึ่งระหว่างความเป็นอนารยะ (การนับถือผีนัต) และความเป็นชนชาติที่มีความเจริญทางวัฒนธรรม (โดยการรับอารยธรรมอินเดียและพุทธศาสนา)

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 มักพิจารณาว่า การที่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ปรับอัตลักษณ์ของตนเองให้กลายเป็นเผ่าพันธุ์อื่น (โดยเฉพาะพม่า) ก็คือการตายหรือสูญพันธุ์ของ “ความเป็นเผ่าพันธุ์” นั้น วิธีคิดเช่นนี้สอดคล้องกับทัศนะแบบดาร์วินที่ยืนยันว่าภายใต้สังคมสมัยใหม่นั้นเผ่าพันธุ์ที่อ่อนแอ ล้าหลัง ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับโลกสมัยใหม่จะสูญพันธุ์ไป ทั้งนี้ แม้ว่าอังกฤษพยายามยืนยันว่าภายใต้การปกครองของตนคนพื้นเมืองทุกกลุ่มล้วนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาในสมัยที่พม่าอยู่ภายใต้ระบอบกษัตริย์ กระนั้นก็ดี จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นชี้ว่าอังกฤษไม่สามารถยับยั้งการสูญพันธุ์ของชนเผ่าดั้งเดิม นักบริหารอาณานิคมอังกฤษกังวลว่าการกลายเป็นตะวันตกและพม่าของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตนติดป้ายว่าเป็นคนกลุ่มน้อยจะทำลายโครงสร้างความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมที่นักบริหารอาณานิคมอังกฤษเชื่อว่าเป็นแบบแผนทางชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่มาตลอดประวัติศาสตร์พม่า อันเป็นโครงสร้างที่รองรับอำนาจและความชอบธรรมที่จะปกครองคนพื้นเมือง ต่อเซียนโก ข้าราชการอาณานิคมด้านโบราณคดีเชื้อสายจีนได้แสดงความกังวลต่อสภาพการณ์ดังกล่าว โดยผ่านการวิจารณ์คำทำนายของทัลบอต เคลลี (Talbot Kelly) ใน ค.ศ. 1905 ที่ว่าเผ่าพันธุ์พม่าที่บริสุทธิ์จะสูญพันธุ์ในช่วง 50 ปีถัดไปเหมือนนกโดโด (dodo) ต่อเซียนโกได้โต้แย้งจากจุดยืนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของเขาว่า ชาวพม่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่เจริญพันธุ์ดีและมีลูกหลานมาก ไม่ได้พร้อมทำลายเผ่าพันธุ์ตนเอง ทั้งนี้ ควรทำนายว่าชาวจีน ชาวอินเดีย และเผ่าพันธุ์อื่น ๆ ต่างหากที่จะถูกดูดกลืนโดยประชากรพื้นเมืองในหลายรุ่น และในท้ายที่สุดคนเหล่านี้ก็จะภาคภูมิใจที่ถูกจัดกลุ่มให้เป็นชาวพม่า[2] หากพิจารณาในแง่นี้ ขณะที่สภาวะการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมจากตัวอย่างการกลายเป็นพม่าของกลุ่มชาติพันธุ์

---

[1] John Jardine. (1995). **op. cit.** p. xi.; and Arthur Phayre. (1995). **op. cit**. p. 2.

[2] Penny Edwards. (2004). **op. cit**. p. 310.

ดั้งเดิม “ดูเหมือน” ยืนยันวิธีคิดแบบดาร์วิน ทว่าในพร้อมกันนั้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สร้างความปั่นป่วนขึ้นแก่ระบบความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ที่เน้นย้ำความแตกต่างของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษด้วย

ความก้าวหน้าของการค้นคว้าด้านเผ่าพันธุ์ ชีววิทยา พันธุศาสตร์ ศาสตร์เชิงสถิติตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ยังทำให้งานเขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ถูกผลิตขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1920 ปรากฏความไม่มั่นใจต่อการใช้เกณฑ์ทางด้านภาษาเพื่อจัดกลุ่มคนพื้นเมืองในพม่า ภายใต้บรรทัดฐานของมิติมุมมองแบบ Primordialist อันเป็นที่มาของความเชื่อในอัตลักษณ์ที่ไม่เปลี่ยนของเผ่าพันธุ์มนุษย์ การแต่งงานระหว่างหญิงชายที่มีภูมิหลังทางชาติพันธุ์แตกต่างกัน, การกล่าวถึงความยากลำบากในการตั้งชื่อหรือจัดกลุ่มผู้คนที่มีอัตลักษณ์ลื่นไหล, การแสดงความรู้สึกฉงนในการกลายเป็นพม่าของชาวมอญ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง และรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นถูกจัดให้เป็นชาวเขา เช่น กลุ่มชาติพันธุ์กะฉิ่น ตะมาน (Tamans) นากา (Nagas) กะดุ (Kadus) ฯลฯ จึงกลายเป็นตัวอย่างที่ถูกกล่าวถึงเสมอในงานเขียนของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20[1] และแสดงให้เห็นว่าภาษามิใช่บรรทัดฐานที่สำคัญที่สุดในการพิสูจน์ความเป็นเผ่าพันธุ์

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความตระหนักรู้เกี่ยวกับการผสมกลมกลืนของอัตลักษณ์ของคนพื้นเมืองในลักษณะดังกล่าวจะเพิ่มพูนมากขึ้นในหมู่นักบริหารอาณานิคม ทว่าการใช้บรรทัดฐานและเกณฑ์การจัดจำแนกทางชาติพันธุ์ที่ผูกติดอยู่กับการแบ่งแยกพื้นที่ทางการปกครอง ระดับความเจริญทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษาในฐานะเครื่องมือสำหรับการปกครองอาณานิคมพม่าก็ยังคงดำเนินต่อไป (และปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในการเขียนงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ดังที่จะได้กล่าวถึงในบทต่อไป) การคงอยู่และแพร่หลายของความรู้แบบใหม่นี้ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมของคนพื้นเมืองชาวพม่า โดยแสดงออกในรูปของรอยแตกระหว่างกลุ่มคนที่ถูกนิยามว่าเป็น “คนพื้นเมือง” และพวกที่เป็น “ชาวต่างชาติ” รวมถึงระหว่างเผ่าพันธุ์ที่เป็นคนพื้นเมืองด้วยกันเอง[2] อันเป็นแบบแผนความเป็นชาติพันธุ์แบบใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในสังคมพม่าสมัยจารีต

---

[1]R. Grant Brown. (1926). **op. cit**. pp. 16-19.; C.M. Enriquez. (1933) **op. cit**. p. 22.; and Penny Edwards. (2004). **op. cit**. pp. 303, 309-310.

[2]Thant Myint-U. (2001). **op. cit**. p. 243.

สรุปท้ายบท

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของการรับรู้และสำนึกทางชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยนับจากจุดเริ่มต้นที่ความสำคัญในงานเขียนของวินเซนโซ ซานเจอมาโน ในฐานะตัวบทที่มีบทบาทต่อการวางกรอบการพรรณนาแก่งานชิ้นเขียนต่อ ๆ มา นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้แสดงให้เห็นว่าโดยเงื่อนไขของการรับรู้ที่เน้นความแตกต่างในลักษณะแยกออกเป็นขั้วตรงข้าม คือระหว่างชาวอังกฤษและคนพื้นเมือง หรือระหว่างชาวพม่ากับชาวอินเดีย ได้ทำให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ได้รับในพม่าและสามารถใช้ประโยชน์จากคำอธิบายและภาพลักษณ์ของคนพื้นเมืองเพื่อจุดมุ่งหมายทางการปกครองอย่างไร พร้อมกันนั้นภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวได้ส่งผลให้อังกฤษต้องเผชิญกับสภาวะอึดอัดอย่างไรเมื่อประสบกับปรากฏการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับกรอบการรับรู้ และในท้ายที่สุด เมื่อนักบริหารอาณานิคมต้องเผชิญกับวิกฤตสูงสุดของการรับรู้ที่ว่าชาวพม่ามิได้เป็นชนชาติที่ใสซื่อ รักสงบ ช่างยิ้มและหัวเราะง่าย ไร้เดียงสาทางการเมือง การรับรู้ของพวกเขาได้ปรับเปลี่ยนไปและมีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร

อิทธิพลของเรื่องเล่าว่าด้วยการกดขี่และรวบอำนาจของกษัตริย์พม่าที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18, การเพิ่มพูนขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ ซึ่งเสริมน้ำหนักให้เรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น, การขึ้นมามีบทบาทของทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินในโลกภูมิปัญญาตะวันตกตั้งแต่ครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 และการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการรับรู้ทางชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่ทศวรรษ 1900 ในลักษณะที่หันมาให้การยอมรับต่อการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์มากขึ้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่อันเป็นเนื้อหาส่วนสุดท้าย

บทที่ 5
แนวการพรรณนากลุ่มชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่า จาก เซอร์อาเทอร์ แฟร์ ถึง ดี.จี.อี. ฮอลล์

> […] the historian is the avenger, and that standing as a judge between the parties and rivalries and causes of bygone generations he can lift up the fallen and beat down the proud, and by his exposures and his verdicts, his satire and his moral indignation, can punish unrighteousness, avenge the injured or reward the innocent.
>
> Herbert Butterfield, *The Whig Interpretation of History*

ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้พยายามแสดงให้เห็นว่าการรับรู้เรื่องความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มในพม่าในสำนึกของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมิได้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลาที่อังกฤษเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับพม่า หากแต่ขึ้นต่อปัจจัยความเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้าน ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 แบบแผนการรับรู้ของชาวอังกฤษยังคงมีความสืบเนื่องจากคริสต์ศตวรรษที่ผ่านมา ถ้อยความที่ปรากฏในงานเขียนประเภทบันทึกการเดินทาง เอกสารราชการ ฯลฯ ในช่วงเวลาดังกล่าวได้ถูกกำกับโดยโครงสร้างการรับรู้ที่เน้นความแตกต่าง, ขีดจำกัดของมุมมองแบบ Primordialist รวมถึงเรื่องเล่าว่าด้วยความโหดร้าย บ้าคลั่ง รวบอำนาจของกษัตริย์พม่าของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ปฏิบัติงานในพม่า ต่อมาในระยะตั้งแต่ทศวรรษ 1820 การรับรู้และทัศนะที่มีต่อคนพื้นเมือง และความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มคนในพม่าที่เคยได้รับการอธิบายหรือเสนอภาพผ่านมุมมองและเรื่องเล่าดังกล่าวเริ่มถูกทำให้มีความเหตุผล น่าเชื่อถือ และเป็นรูปธรรม โดยผ่านกระบวนวิธีศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งได้กลายมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินว่าสิ่งใดคือ “ความรู้” และสิ่งใดคือ “ความเห็น” ของผู้ศึกษา ทั้งนี้เมื่อประกอบกับ การรวบรวมข้อมูลด้านภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์จำนวนมหาศาลจากหลากหลายพื้นที่ในพม่านับตั้งแต่ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อสนับสนุนภารกิจด้านการปกครอง, การนำเสนอทฤษฎีเผ่าพันธุ์ใหม่ ๆ โดยปราชญ์ชาวตะวันตก, ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองในอินเดีย และดินแดนอาณานิคมแห่งอื่น และแรงกระตุ้นจากกระแสเพิ่มพูนของลัทธิจักรวรรดินิยมและสำนึกเรื่องเผ่าพันธุ์ในหมู่ชาวยุโรป ปัจจัยที่กล่าวมาได้มีส่วนกระตุ้นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นเมืองในพม่าให้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง พร้อมกับที่มีส่วนในการกล่อมเกลาแบบแผนการรับรู้เรื่องความเป็นชาติพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

ในการนี้ ความรู้สองแขนงที่ได้รับผลสะเทือนจากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากที่สุด คือ ความรู้เกี่ยวกับอดีต และความรู้ว่าด้วยชาติพันธุ์ของคนพื้นเมือง กล่าวสำหรับการสร้างองค์ความรู้ทางด้านชาติพันธุ์ของพม่านั้น ในบทที่ผ่านมาผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ทฤษฎีทางด้าน

ภาษาศาสตร์ เผ่าพันธุ์ ความคิดเรื่องการแพร่กระจายของวัฒนธรรมซึ่งมีรากที่มาทางความคิดตั้งแต่สมัยภูมิธรรมปัญญาในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 และมีบทบาทต่อเนื่องมาจนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19, การพัฒนาการของความรู้วิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะทฤษฎีชีววิทยาของชาลส์ ดาร์วิน ได้เข้ามามีบทบาทอย่างไรในการวางกรอบการให้ความหมายแก่ปรากฏการณ์ด้านต่าง ๆ ที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเผชิญในพม่า และนำไปสู่การกำหนดนโยบายการปกครองคนพื้นเมืองเช่นใด

สำหรับการสร้างความรู้เกี่ยวกับอดีตของคนพื้นเมืองในพม่าหรือในที่นี้ก็คือ “ประวัติศาสตร์พม่า” อาจกล่าวได้ว่าวิธีการหาความรู้แบบใหม่ที่พึ่งพาการใช้เหตุผลเชิงอุปนัย การรวบรวมข้อมูลเชิงสถิติ การแสวงหาและแปลเอกสารพื้นเมือง กรอบความคิดในเรื่องปัจจัยกำหนดวิถีการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมอังกฤษ และการนำเข้าเอกสารของผู้สังเกตการณ์จากนอกภูมิภาค รวมถึงอุดมการณ์เสรีนิยมของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ปัจจัยเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดแบบแผนของโครงการรื้อฟื้นอดีตของคนพื้นเมืองในพม่า ซึ่งในที่สุดทำให้งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษแตกต่างจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบจารีตของคนพื้นเมือง ทั้งในเชิงหน้าที่และรูปแบบของงานเขียน แต่กลับมีลักษณะที่สอดคล้องหรือสามารถเชื่อมโยงได้กับธรรมเนียมการเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษ โดยเฉพาะในระดับของโครงเรื่องและประเด็นเนื้อหาที่ถูกให้ความสำคัญ ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ และประวัติศาสตร์แห่งชาติที่ถูกอธิบายภายใต้กรอบความคิดเรื่องอารยธรรมสากล* แม้จะเป็นที่กล่าวอ้างในหมู่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์พม่ายุคแรกเริ่มว่างานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ได้รับรูปแบบมาจากพงศาวดารพม่า โดยเฉพาะแกนเรื่องที่วางอยู่บนกิจกรรมและความสำคัญของกษัตริย์

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาองค์ประกอบของงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่อย่างละเอียดแล้ว งานประวัติศาสตร์พม่าที่ถูกเขียนขึ้นโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ปฏิบัติงานในพม่าก็มิใช่สิ่งเดียวกับงานประวัติศาสตร์อังกฤษแบบที่นิยมเขียนกันอยู่ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งมักถูกปิดป้ายด้วยลัทธิความคิดที่เรียกว่าปฏิฐานนิยม (positivism) เพื่อยืนยันถึงความเป็นวิทยาศาสตร์ของวิชาความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานสำหรับการทำความเข้าใจความแตกต่างดังกล่าว ในเบื้องต้นจึงควรได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของการเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 เสียก่อน

ในโลกภูมิปัญญาตะวันตก มรดกสองด้านของวิธีคิดแบบยุคภูมิธรรมปัญญา คือ 1) ความเชื่อว่าการได้มาซึ่งความรู้นั้นควรมาจากการใช้เหตุผลแบบวิทยาศาสตร์หรือวิธีการแบบอุปนัยมากกว่าอนุมานจากหลักความเชื่อทางศาสนาหรือประเพณีปฏิบัติ และ 2) กระแสด้านของ

---

*ดูรายละเอียดเพิ่มใน ภาคผนวก ก หน้า 314

ขบวนการจินตนิยมเยอรมัน (ดูภาคผนวก ก), การเปลี่ยนแปลงของสังคมสู่สภาวะสมัยใหม่ และการขยายตัวของรัฐชาติในทวีปยุโรปที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างสำนึกร่วมของความเป็นพลเมืองแห่งชาติ ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้นำไปสู่การสถาปนาวิธีการแบบใหม่ในการเขียนงานประวัติศาสตร์ ลักษณะที่เด่นชัดของขบวนการดังกล่าวก็คือการเปลี่ยนแปลงในแง่ของมรรควิธีการหาความรู้ รูปแบบของงานเขียน และสถานะของผู้เขียนงานประวัติศาสตร์ กล่าวคือ แต่เดิมนั้นงานเขียนทางประวัติศาสตร์เคยได้รับการจัดอยู่ในหมวดของงานวรรณกรรมรูปแบบหนึ่ง และโดยมากเป็นผลผลิตจากกิจกรรมยามว่างหรือความสนใจส่วนบุคคลของพวกพระ นักการเมือง นักปรัชญา ผู้ศึกษาเรื่องโบราณ ฯลฯ อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น ได้ส่งผลให้การเขียนและการศึกษาประวัติศาสตร์พัฒนามาสู่ความเป็นวิชาชีพ (professionalization) ภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยที่เคร่งครัด และการกำเนิดของกลุ่มคนที่เรียกว่านักประวัติศาสตร์อาชีพที่สังกัดมหาวิทยาลัย ในเยอรมนีนั้น นับแต่ ค.ศ. 1848 แล้วที่แนวทางการสอนประวัติศาสตร์แบบสัมมนาที่ริเริ่มโดยเลโอโพลด์ ฟอน รังเคอ (Leopold von Ranke, 1795-1886) ศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน ได้กลายเป็นมาตรฐานสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่ใช้ภาษาเยอรมัน ซึ่งต่อมาแนวทางดังกล่าวได้แพร่หลายเข้าสู่ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา[1]

ในกรณีของประเทศอังกฤษ แนวโน้มการขยายตัวของการสร้างมาตรฐานความรู้ในลักษณะที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้มีจุดกำเนิดในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือสมัยวิกตอเรียนเช่นเดียวกัน ในช่วงเวลาดังกล่าว ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อาทิ สังคมวิทยา วรรณกรรม ศิลปะ และประวัติศาสตร์ ได้รับความสำคัญมากขึ้นจากปัญญาชนอังกฤษในฐานะศาสตร์เพื่อการศึกษาและอธิบายการกระทำของมนุษย์ และเริ่มพัฒนาไปสู่ลักษณะของความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและเป็นวิชาชีพที่ผูกพันอยู่กับมหาวิทยาลัย จากแต่เดิมที่ความสำคัญจำกัดอยู่เฉพาะแขนงวิชาด้านเทววิทยา กฎหมาย วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก โดยที่จนกระทั่งระยะสองทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เองที่หลักสูตรของมหาวิทยาลัยสำคัญสองแห่งของอังกฤษคือออกซฟอร์ดและเคมบริดจ์* ได้เริ่มขยายรวมวิชาเช่น ประวัติศาสตร์ ภาษาอังกฤษเข้าไว้ด้วย กล่าวได้ว่าหลังจากทศวรรษ 1870 เป็นต้นมา ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นสาขาต่าง ๆ อย่างชัดเจน ภายใต้ระเบียบวิธีการอบรมและแนวการหาความรู้เฉพาะทาง การอ้างสถานะผู้รู้/ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาของ

---

[1]Georg Iggers. (1997). **Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge**. pp. 23-30.

*อนึ่งสำหรับอังกฤษนั้น คำว่ามหาวิทยาลัยในคริสต์ศตวรรษที่ 19 หมายถึงมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและเคมบริดจ์เป็นสำคัญ เนื่องจากการขยายตัวของมหาวิทยาลัยรัฐ (civic university) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน เพิ่งมีจุดเริ่มต้นในระยะสามทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19

ตนเองและการแข่งขันเพื่อนำเสนอคำอธิบายแก่ปรากฏการณ์ทางสังคมในลักษณะที่ผูกกับสาขาวิชาได้กลายมาเป็นแนวโน้มของบรรยากาศทางด้านภูมิปัญญาในสังคมอังกฤษตั้งแต่ระยะนี้[1]*

อย่างไรก็ตาม กระแสความคิดแบบภูมิธรรมปัญญาและวิธีการหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์มิได้ทำให้ภาพรวมของการเขียนประวัติศาสตร์ของอังกฤษกระแสหลักในครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษดำเนินไปในทิศทางเดียวกับที่เป็นอยู่บนภาคพื้นทวีปยุโรปอย่างสิ้นเชิง นักประวัติศาสตร์ (สมัครเล่น) ผู้มีชื่อเสียงของอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19 อาทิ ทอมัส เบบิงตัน แมคคอเลย์ และ ทอมัส คาร์ไลล์ (Thomas Carlyle, 1795-1881) ยังคงรักษาประเพณีการเขียนประวัติศาสตร์แบบอังกฤษอย่างเหนียวแน่น ลักษณะที่สำคัญคือความเป็นวรรณกรรมสูงและมุ่งเน้นกลุ่มผู้อ่านในวงกว้าง แนวโน้มของการเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษในระยะนี้ยังคงให้ความสำคัญไปที่การสร้างความยิ่งใหญ่และความภาคภูมิใจแก่อดีตของอังกฤษ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนความคิดเรื่องการสร้างจักรวรรดิอังกฤษ โดยเฉพาะหากพิจารณาบทบาทความคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมของแมคคอเลย์ที่มีต่อสาธารณชนอังกฤษแล้ว งานประวัติศาสตร์ของเขาได้ทำให้จารีตการตีความประวัติศาสตร์แบบวิก (whig interpretation of history)** กลายเป็นบรรทัดฐานของการเขียนงานประวัติศาสตร์อังกฤษ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อความคิดเรื่องการขยายอาณานิคมเพื่อปลดปล่อยคนพื้นเมืองจากความโง่เขลาโดยผ่านองค์กรทางการเมืองและการให้การศึกษาแบบอังกฤษ[2]

ในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบวิกเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคลที่เป็นบุคคลสำคัญในฐานะผู้กระทำในประวัติศาสตร์ พัฒนาการของสถาบันการเมืองแบบรัฐสภาที่มีความคิดเสรีนิยมเป็นเครื่องชี้นำ และเน้นบทบาทของเหตุการณ์บางเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อังกฤษในฐานะตัวแทนแห่งจิตวิญญาณแสวงหาเสรีภาพของชาวอังกฤษ ดังเช่น การยอมลงพระนามในแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ของพระเจ้าจอห์นใน ค.ศ. 1215 และเหตุการณ์

---

[1]Ian Small. (1991). **Conditions for Criticism: Authority, Knowledge, and Literature in the Late Nineteenth Century**. pp. 19-22, 26-30.

*ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เองที่ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก (classical political economy) ซึ่งเคยมีบทบาทโดดเด่นในฐานะวิชาที่อธิบายพฤติกรรมทั้งหมดของมนุษย์ และเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 18 ตลอดถึงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต้องเผชิญกับวิกฤตและถูกลดความสำคัญลง กระทั่งนำไปสู่การแยกตัวของวิชาเศรษฐศาสตร์ในฐานะแขนงวิชาเฉพาะด้าน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Small. 1991: 31-45)

**มุมมองทางประวัติศาสตร์ที่แพร่หลายอยู่ในอังกฤษช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยถือว่าประวัติศาสตร์คือบันทึกว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะก้าวหน้าไปสู่ความคิดและสถาบันแบบเสรีนิยม และเป็นมุมมองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเวลาในประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงที่ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

[2]William Roger Louis. (1999). Introduction. In **The Oxford History of British Empire, Volume 5 Historiography**. p. 5.

“การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” (The Glorious Revolution of 1688) ใน ค.ศ. 1688 ที่วิลเลียมแห่งออเรนจ์ (ต่อมาคือพระเจ้าวิลเลียมที่ 3) ซึ่งเป็นโปรเตสแตนต์ทำการปลดพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ซึ่งเป็นคาทอลิก ออกจากบัลลังก์กษัตริย์อังกฤษ เหตุการณ์ดังกล่าวได้รับการตีความในฐานะเหตุการณ์ที่แสดงถึงการกำจัดอิทธิพลของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกออกจากอังกฤษ และเป็นการวางรากฐานระบอบสถาบันกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) อันเป็นที่มาของความยิ่งใหญ่ของอังกฤษ นอกจากนั้นยังเป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนวิวัฒนาการของเสรีภาพที่ดำเนินอย่างสืบเนื่อง และเป็นเครื่องยืนยันเสรีภาพในอนาคตของอังกฤษด้วย กล่าวโดยสรุป ประวัติศาสตร์แบบวิกให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องความก้าวหน้า การสร้างสถาบันแบบประชาธิปไตย เสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญ ความเหนือกว่าทางศีลธรรมของชาวอังกฤษ พัฒนาการของจิตสำนึกแห่งชาติของอังกฤษ โดยที่สิ่งเหล่านี้ล้วนถูกกำหนดไว้แล้ว ขณะเดียวกันก็เน้นความแตกต่างและตัดสินคุณค่าของเหตุการณ์และบุคคลในประวัติศาสตร์ในลักษณะขาว-ดำ จากที่กล่าวมานี้ ประวัติศาสตร์แบบวิกจึงไม่ใช่เพียงบันทึกเรื่องราวและ/หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต หากแต่ผูกพันอยู่กับประเด็นทางศีลธรรมและอุดมการณ์เสรีนิยมของอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 อย่างแนบแน่น ดังนั้นประวัติศาสตร์นิพนธ์รูปแบบนี้จึงถูกใช้ในฐานะเครื่องชี้แนวทางในอนาคตสำหรับชาวอังกฤษในสมัยวิกตอเรียน เป็นเครื่องมือสำหรับปลูกฝังความรู้สึกรักชาติ และความเชื่อมั่นในอัตลักษณ์ความเป็นอังกฤษแก่ประชาชนชาวอังกฤษและพลเมืองของจักรวรรดิ[1]

ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความคิดและทัศนะผู้เขียนประวัติศาสตร์ก็คือส่วนหนึ่งของความคิดทางสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ ในแง่นี้จะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของอังกฤษที่เกิดขึ้นในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 อาทิ การล้มเลิกการใช้ทาส การยกเลิกกฎหมายอันมีที่มาจากการกีดกันทางศาสนา โดยเฉพาะแก่ชาวคาทอลิก การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่ประชาชน ฯลฯ นั้นเองคือมูลเหตุสำคัญที่ทำให้นักประวัติศาสตร์อังกฤษส่วนใหญ่ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีแนวโน้มมองโลกในแง่ดี และเชื่อว่าวิถีประวัติศาสตร์ของอังกฤษจะเดินไปสู่เส้นทางของความก้าวหน้า ความสุข และเสรีภาพแห่งมวลมนุษยชาติ ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้คนเหล่านี้มองว่าควรป้องกันเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีประวัติศาสตร์อังกฤษตามความเชื่อที่ว่าการปฏิรูปในเวลาอันควรและถูกวิธีจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิวัติจากบรรดาชนชั้นกลางและชนชั้นกรรมาชีพ และสามารถรักษาเสถียรภาพของชาติไว้ได้ กล่าวเฉพาะในกรณี

---

[1]Benedikt Stuchtey. (1999). Literature, Liberty and Life of the Nation: British Historiography from Macaulay to Trevelyan. In **Writing National Histories: Western Europe since 1800**. edited by Stefan Berger, Mark Donovan, and Kevin Passmore. pp. 31, 37.; Ian Small. (1991). **op. cit**. pp. 46-47.; and Jeremy Black, and Donald M. MacRaild. (1997). **Studying History**. pp. 33, 42-45.

ของแมคคอเลย์นั้นได้ใช้งานประวัติศาสตร์ของเขาเพื่อตอบโต้การเคลื่อนไหวของขบวนการชาร์ทิสต์ที่แพร่หลายในหมู่กรรมกรอังกฤษ และการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในยุโรปใน ค.ศ. 1848[1*]

กระนั้นก็ดี ได้ปรากฏการโต้เถียงต่อแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์แบบประเพณีอังกฤษจากนักปราชญ์-นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษบางท่าน ที่สำคัญได้แก่ข้อวิจารณ์ของเฮนรี ทอมัส บักเคิล (Henry Thomas Buckle, 1821-1862) ผู้ได้รับอิทธิพลของวิธีการศึกษาสังคมแบบวิทยาศาสตร์ของออกุสต์ กงต์ (Auguste Comte, 1798-1857) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ในงานประวัติศาสตร์เรื่อง *History of Civilization in England* (1857-1861) บักเคิลเรียกร้องให้นำวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างทฤษฎี ข้อสรุปทั่วไป และการหากฎเกณฑ์ที่เป็นสากลเพื่ออธิบายพฤติกรรมของมนุษย์และสังคมมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับที่ถือปฏิบัติในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทั้งนี้แม้ว่านับแต่ทศวรรษ 1860 จนถึงปลายทศวรรษ 1880 เป็นต้นมา การเขียนประวัติศาสตร์แบบแมคคอเลย์ได้ถูกวิจารณ์อย่างมากในประเด็นเรื่องมาตรฐานความรู้เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ของเยอรมัน โดยที่แม้แต่ทอมัส คาร์ไลล์ ผู้ได้รับอิทธิพลของแนวทางแบบวรรณกรรมก็ยังเคยวิจารณ์ว่าแมคคอเลย์ใช้ตัวเลขทางสถิติเพื่อสนับสนุนความคิดทางการเมืองของตน ขณะที่จอห์น อาร์. ซีลี (John R. Seely, 1834-1895) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษคนสำคัญก็วิจารณ์ว่างานประวัติศาสตร์แบบแมคคอเลย์มุ่งใช้โวหารมากเกินไป แต่ค้นคว้าหลักฐานไม่ดีพอ[2] อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญเกิดขึ้นกับแนวการเขียนประวัติศาสตร์กระแสหลักของอังกฤษในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19[3**] แม้ว่าความพยายามทำให้ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความเข้มงวดและเป็นวิทยาศาสตร์

---

[1]Benedikt Stuchtey. (1999). **op. cit**. pp. 31-32.

[*]โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทของประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบวิกในการตีความ “อดีต” เพื่อรับใช้ “ปัจจุบัน” เพิ่มเติมใน Herbert Butterfield. (1973). **The Whig Interpretation of History**. Great Britain: Pelican Books. อนึ่ง ควรกล่าวด้วยแล้วในความเป็นจริงนั้น นักประวัติศาสตร์สมัครเล่นของอังกฤษในช่วงเวลานี้มีจุดยืนแบบชาตินิยม แม้ว่าพวกเขาจะไม่ยอมรับหรือประกาศตัวเองว่าเป็นเช่นนั้นก็ตาม

[2]Benedikt Stuchtey. (1999). **op. cit**. p. 37.; และ ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2537). Carlyle, Thomas (1795-1881): นายทอมัส คาร์ไลล์ (พ.ศ. ๒๓๓๘-๒๔๖๓). ใน **สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่: ยุโรป, เล่ม ๒ อักษร C-D**. หน้า 30.

[3]Ian Small. (1991). **op. cit**. pp. 48-51.

[**]ข้อเสนอเรื่องการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาประวัติศาสตร์ของบักเคิลเองได้ถูกวิจารณ์อย่างมากจากนักปราชญ์และนักประวัติศาสตร์คนสำคัญ อาทิ ชาลส์ คิงส์ลีย์ วิลเลียม สตับส์ (William Stubbs, 1829-1901) และ ลอร์ดแอกตัน (Lord Acton, 1834-1902) โดยลอร์ดแอกตันวิจารณ์บักเคิลว่าพึ่งพาหลักฐานเชิงสถิติมากเกินไป อีกทั้งทำให้มนุษย์และการกระทำของเขายอมจำนนต่อการทดสอบของวิธีอุปนัย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความคิดและการกระทำของมนุษย์ได้ถูกลดทอนลงเป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ด้านคิงสลีย์นั้นมองว่าวิธีการของบักเคิลได้รับอิทธิพลจากแนวทางของพวกนักประวัติศาสตร์และนักคิดฝรั่งเศส และมีลักษณะของการหาความ

(positivist history) จะยังคงดำเนินต่อไปก็ตาม และด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาประวัติศาสตร์ของอังกฤษในฐานะวิชาการที่เป็นวิทยาศาสตร์จึงไม่ได้มีรากฐานอยู่บนวิธีการของบักเคิล

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้นักประวัติศาสตร์อังกฤษสามารถรักษาประเพณีการเขียนงานประวัติศาสตร์ในแบบของตนไว้ได้ก็คือกระแสต้านความคิดแบบภูมิธรรมปัญญา หรือที่นิยมเรียกว่าขบวนการจินตนิยม ซึ่งได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวการเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้เขียนงานประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษที่ได้รับอิทธิพลของความคิดจินตนิยมจะให้ความสำคัญไปที่การใช้จินตนาการและวิธีการเล่าเรื่อง (narrative method) เพื่อพรรณนาให้ผู้อ่านเห็นภาพความจริง และหลักการที่ผู้เขียนประวัติศาสตร์ต้องการนำเสนอ แต่ไม่เห็นด้วยกับการนำวิธีการแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการเขียนงานประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการเน้นใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียวในการพรรณนากิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ กล่าวได้ว่านักประวัติศาสตร์อังกฤษที่สำคัญดังเช่นแมคคอเลย์และคาร์ไลล์ต่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสจินตนิยม และสนับสนุนการใช้จินตนาการและโวหารในการเขียนงานประวัติศาสตร์[1]

แนวการเขียนประวัติศาสตร์แบบประเพณีของอังกฤษดำรงอยู่ต่อมาจนกระทั่งเมื่อเข้าสู่ระยะ 2 ทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 (หรือกล่าวอย่างเจาะจงคือทศวรรษสุดท้าย)* จึงเริ่มปรากฏอิทธิพลของแนวการเขียนประวัติศาสตร์แบบวิชาการสมัยใหม่ของเยอรมันซึ่งริเริ่มโดยรังเคออย่างชัดเจน แนวทางดังกล่าวมีลักษณะเน้นการศึกษาหลักฐานประวัติศาสตร์อย่างวิพากษ์ (quellenkritik) การใช้เอกสารจากหอจดหมายเหตุในการเขียนงาน รวมถึงการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์รัฐชาติ[2] การนำเข้านี้ดำเนินผ่านบทบาททางภูมิปัญญาของนักประวัติศาสตร์อังกฤษสำคัญสองท่านซึ่งได้รับแนวทางแบบเยอรมันมาใช้ในงานเขียนของพวกเขา คือ วิลเลียม สตับส์ และ เอดเวิร์ด เอ. ฟรีแมน[3] ในทัศนะของนักประวัติศาสตร์อังกฤษที่สมาทานวิธีการแบบใหม่

[ต่อ] รู้แบบอุปนัยซึ่งไม่เหมาะสมกับวิชาประวัติศาสตร์ที่เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องศีลธรรมมากกว่าศาสตร์ที่มีความแน่ชัด (positivist sciences) เช่นเดียวกับสตับส์ที่คัดค้านแนวคิดที่มองประวัติศาสตร์ในฐานะวิทยาศาสตร์ที่มีความแน่ชัด จากจุดยืนที่เชื่อว่าประวัติศาสตร์เป็นงานของนักปฏิบัติ ในแง่นี้ นักประวัติศาสตร์คนสำคัญส่วนใหญ่ของอังกฤษในครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จึงมิได้ยอมรับว่าตนเองเป็นนักปฏิฐานนิยม กล่าวโดยเคร่งครัดแล้วคนเหล่านี้มองว่าตนเองเป็นนักประจักษ์นิยม (Empiricists) มากกว่า (Small. loc. cit.; Stedman Jones. 1972: 97; Black, and MacRaild. 1997: 42-43)

[1]Michael Bentley. (1999). **Modern Historiography: An Introduction**. pp. 25-35.

*อนึ่งในบทความเรื่อง “Literature, Liberty and Life of the Nation: British Historiography from Macaulay to Trevelyan” เบเนดิคท์ สตัชตีย์ (Benedikt Stuchtey) เสนอว่าอิทธิพลของวิธีการเขียนประวัติศาสตร์แบบเยอรมัน หรือ German Historicism ได้ปรากฏในอังกฤษตั้งแต่ทศวรรษ 1870 (Stuchtey. 1999: 37)

[2]William Roger Louis. (1999). **op. cit.** p. 2.; and Ian Small. (1991). **op. cit**. p. 45.

[3]Ian Small. (1991). **op. cit**. p. 53.

ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์เพราะประวัติศาสตร์ประกอบขึ้นโดย “ข้อเท็จจริง”, “ข้อเท็จจริงก็คือเหตุการณ์”, และเหตุการณ์ก็เป็นผลจากการกระทำของปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่ได้สร้างเหตุการณ์ผ่านโครงร่าง (framework) ของสถาบัน (ทางสังคม) ต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เป็นความจริงเชิงประจักษ์ที่สามารถตรวจสอบได้ และทันทีที่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นและได้รับการยืนยันแล้ว ก็เป็นภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ที่จะตัดสินสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต จากจุดนี้ ประวัติศาสตร์จึงสามารถบรรลุสถานะของหลักการแบบวิทยาศาสตร์[1]

กระนั้นก็ดี ควรกล่าวด้วยว่าการรับอิทธิพลของแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์แบบรังเคอที่มีต่อประวัติศาสตร์นิพนธ์อังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงถึงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยังคงเป็นไปในลักษณะของการปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมและวิธีคิดแบบอังกฤษมากกว่าคงเอกลักษณ์ของวิธีคิดแบบเยอรมันเอาไว้ ในแง่นี้ ประวัติศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ของรังเคอที่นักประวัติศาสตร์อังกฤษมองผ่านแว่นของลัทธิประจักษ์นิยมจึงเป็นวิธีวิทยาที่สอดคล้องกับอุดมการณ์เสรีนิยมและมุมมองในแง่ดีที่มีต่ออนาคตของจักรวรรดิอังกฤษอย่างยิ่ง*

บทบาทโดดเด่นของแนวการตีความประวัติศาสตร์แบบวิกที่ผสมผสานด้วยวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยใหม่ในกระแสภูมิปัญญาอังกฤษดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นดำรงสืบมาจนถึงระยะสงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มสั่นคลอนจากการเสื่อมอำนาจและความไม่มั่นใจในอนาคตของจักรวรรดิ

---

[1]Gareth Stedman Jones. (1972). History: The Poverty of Empiricism. In **Ideology in Social Science: Readings in Critical Social Theory**. edited by Robin Blackburn. p. 98.

*ตัวอย่างชั้นเลิศของปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมแบบอังกฤษที่ถูกยกมากล่าวถึงเสมอคือ การทำให้แนวคิดของรังเคอกลายเป็นปฏิฐานนิยม และการแปลงานของเขาโดยดึงเข้าหาจารีตวิธีคิดแบบอังกฤษ-อเมริกัน (Anglo-American tradition) ที่เน้นวิธีการหาความรู้เชิงประจักษ์และการใช้สามัญสำนึก มากกว่าที่จะรักษาความหมายดั้งเดิมของตัวบท และมุ่งทำความเข้าใจบริบทในการเขียนงานประวัติศาสตร์ของรังเคอ ในงานเรื่อง *The German Conception of History* (1983) เกออร์ก อิ๊กเกอร์ส (Georg Iggers) ให้ความเห็นว่า วาทะอันมีชื่อเสียงของรังเกซึ่งนิยมนำมาเป็นคำขวัญ (motto) สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ในโลกภาษาอังกฤษ คือ “what actually happened” ซึ่งถอดความมาจากวลี “wie es eigentlich gewesen” นั้น คำว่า “eigentlich” ในในภาษาเยอรมันระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีความหมายคล้ายกับคำในภาษาอังกฤษว่า “essentially” มากกว่า “actually” การแปลความผิดดังกล่าวทำให้ปรัชญาประวัติศาสตร์ของรังเคอซึ่งมีลักษณะจิตนิยม (idealism) แบบเฮเกล (G.W.F. Hegel) กลายเป็นเพียงปรัชญาที่รับใช้วัฒนธรรมการหาความรู้แบบอังกฤษ โปรดดู Georg Iggers. (1997). **op. cit**. pp. 25-26, 29-30.; Michael Bentley. (1999). **op. cit.** pp. 39-42.; Marnie Hughes-Warrington. (2000). **Fifty Key Thinkers on History.** pp. 256-261.; ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2537, กรกฎาคม-ธันวาคม). กรุณาอย่ามี “ทฤษฎีที่เป็นนามธรรม”: “เราเป็นชาวอังกฤษ”. **สังคมศาสตร์ปริทัศน์**. 17(1): 15-24.; และพิจารณาการอภิปรายปัญหาดังกล่าวเพิ่มเติมใน จอห์น เอช. อาร์โนลด์. (2549). **ประวัติศาสตร์ของประวัติศาสตร์**. แปลโดย ไชยันต์ รัชชกูล. หน้า 80-81. (ดูเชิงอรรถขยายความที่ 4 ของผู้แปล) อนึ่ง การแปลความคิดแบบภาคพื้นทวีปให้กลายเป็นอังกฤษยังปรากฏให้เห็นคล้ายกันในสาขาวิชามานุษยวิทยาสังคม

นิยมอังกฤษ ซึ่งรวมถึงการขึ้นมามีบทบาทของอุดมการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ ในกระแสการเมืองโลก โดยเฉพาะลัทธิคอมมิวนิสม์และฟาสซิสม์ในภาคพื้นทวีปยุโรป ปรากฏการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อทัศนะดั้งเดิมที่มองประวัติศาสตร์ในลักษณะที่วิถีทางที่ก้าวไปสู่สถาบันประชาธิปไตยและเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าแนวประวัตินิพนธ์ดังกล่าวยังดำรงสืบมาจนถึงระยะสงครามโลกครั้งที่ 2* ยิ่งกว่านั้น นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษและนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ริเริ่มการเขียนงานประวัติศาสตร์ของชาติอาณานิคม ยังคงโน้มเอียงที่ใช้กรอบความคิดเบื้องต้นทางการเมืองของตนในการตีความอดีตของชนชาติอื่น ตัวอย่างที่ชัดเจนประการหนึ่งคือ การอธิบายประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางการเมืองในรูปของกระบวนการสร้างจักรวรรดิที่รวมเอานานาชนชาติเข้าไว้ด้วยกัน รูปแบบของรัฐดังกล่าวอยู่ภายใต้การชี้นำของชนชาติที่เป็นคนส่วนใหญ่ โดยที่เมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางอำนาจจะคอยควบคุมรัฐของชนกลุ่มน้อยหรือพื้นที่ที่อยู่ไกลออกไป[1]

สำหรับการเขียนประวัติศาสตร์พม่าโดยชาวอังกฤษนั้นดังที่ได้กล่าวมาบ้างแล้วในบทที่ผ่านมาว่า ความพยายามที่จะค้นคว้าเรื่องราวความเป็นมาของผู้คนและรัฐจารีตในพม่านั้นเพิ่งจะปรากฏให้เห็นชัดเจนในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันมีสาเหตุจากความขัดแย้งในอินเดียและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส ดังพิจารณาจากตัวอย่างงานเขียนเรื่อง *Oriental Repertory* (1759) ของอะเล็กซานเดอร์ ดัลริมเปิล (Alexander Dalrymple) ที่ให้ความสนใจกับเรื่องการแข่งขันทางการค้าของชาวตะวันตกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีเนื้อหาเกี่ยวกับพม่า หรืองานของไมเคิล ซิมส์ (Michael Symes) เรื่อง *An Account of an Embassy to the Kingdom of Ava sent by the Governor-General of India in the year 1795* ซึ่งมีเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงความเป็นมาของอาณาจักรอังวะ[2] บันทึกของเจ้าหน้าที่อาณานิคมเหล่านี้โดยส่วนใหญ่เขียนขึ้นภายใต้เป้าหมายที่จะสืบค้นและบันทึกความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทอินเดียตะวันออกกับราชสำนักพม่าเป็นสำคัญ โดยที่เป้าหมายของการเขียนงานจะค่อย ๆ หันมาสู่การสืบค้นประวัติศาสตร์ของพม่าโดยตัวของมันเองมากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวดำเนินพร้อมไปกับความก้าวหน้าในความพยายามจัดหาและแปลเอกสารพื้นเมือง

---

*ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Gareth Stedman Jones. (1972). History: The Poverty of Empiricism. In **Ideology in Social Science: Readings in Critical Social Theory**. edited by Robin Blackburn. pp. 96-115.

[1]Chris Baker. (2002). Afterword: Autonomy's Meanings. In **Recalling Local Pasts: Autonomous History in Southeast Asia**. edited by Sunait Chutintaranond, and Chris Baker. p. 171.

[2]D.G.E. Hall. (1961). British Writers of Burmese History from Dalrymple to Bayfield. in **Historians of South-East Asia**. pp. 256-258.

การสร้างสมองค์ความรู้เกี่ยวกับอดีตของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่าและบูรณาการความรู้ดังกล่าวเข้าไว้ในพื้นที่ประวัติศาสตร์เดียวกันประสบผลสำเร็จอย่างเป็นทางการครั้งแรกจากการปรากฏตัวของงานประวัติศาสตร์พม่าฉบับมาตรฐานเรื่องแรกคือ *History of Burma* เขียนโดยเซอร์อาร์เทอร์ แฟร์ (Sir Arthur Phayre, 1812-1886) ใน ค.ศ. 1883 ลักษณะเด่นในประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ของงานชิ้นนี้ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในงานเขียนชิ้นก่อนหน้า ก็คือการจัดวางพื้นที่และบทบาทในประวัติศาสตร์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์หลักในพม่า ภายใต้การผสมผสานระหว่างโครงเรื่องบางส่วนที่หยิบยืมจากพงศาวดารพม่า เข้ากับการเน้นความสำคัญของมหาบุรุษในฐานะปัจเจกบุคคลผู้กำหนดวิถีทางประวัติศาสตร์* การใช้กรอบความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในการอธิบาย และกระบวนวิธีการเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของตะวันตก ในแง่นี้ *History of Burma* (1883) จึงสามารถพิจารณาในฐานะพื้นที่ที่แสดงออกถึงความเปลี่ยนแปลงของกระแสความคิดด้านประวัติศาสตร์ เผ่าพันธุ์ และทัศนคติของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่สั่งสมมาตลอดกึ่งศตวรรษ โดยที่โครงสร้างเนื้อหาและแนวทางการตีความประวัติศาสตร์พม่าในงานชิ้นนี้ได้กลายเป็นแม่แบบแก่งานประวัติศาสตร์พม่าเรื่องต่อ ๆ มา กล่าวได้ว่างานของเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอต (Sir James George Scott, 1851-1935) จอห์น เอส. เฟอร์นิวัล (John S. Furnivall, 1878-1960) จี.อี. ฮาร์วีย์ (G.E. Harvey, 1889-1965) และดี.จี.อี. ฮอลล์ (D.G.E. Hall, 1891-1979) ล้วนได้รับอิทธิพลจากงานประวัติศาสตร์พม่าของแฟร์ทั้งสิ้น[1]

ความที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้บุกเบิกการศึกษาอดีตของพม่าแทบทั้งหมดล้วนเติบโต ได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์การทำงานภายใต้บรรยากาศของสมัยวิกตอเรียน อันเป็น

---

*ความเข้าใจผิดประการหนึ่งที่ดำรงอยู่ในหมู่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าชาวไทยมานานก็คือความเข้าใจที่ว่าแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการเขียนพงศาวดารพม่า (และรวมถึงหลักฐานประวัติศาสตร์สมัยจารีตประเภทอื่น ๆ) คือแนวคิดประวัติศาสตร์แบบตะวันตกที่นิยมเรียกว่าทฤษฎีมหาบุรุษ (great man theory) อันเป็นความเข้าผิดในลักษณะเดียวกับที่ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยจำนวนมากมีต่องานเขียนประเภทพงศาวดารในความเป็นจริง แนวคิดดังกล่าวเพิ่งถูกนำมาใช้อธิบายอดีตของพม่าโดยผ่านงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนขึ้นโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเท่านั้น และมิใช่แนวคิดที่เป็นรากฐานของงานเขียนประเภทพงศาวดารพม่าแต่อย่างใด ควรกล่าวว่างานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบจารีตของพม่าให้ความสำคัญแก่องค์พระมหากษัตริย์ในฐานะเชื้อวงศ์อวตาร หรือผู้สืบทอดความชอบธรรมจากราชวงศ์อันยิ่งใหญ่ในอดีต ซึ่งลักษณะทั้งสองประการมีความเกี่ยวพันอยู่กับอุดมคติทางศาสนาและระบอบการเมืองแบบจารีต มากกว่าการพิจารณาองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะปัจเจกบุคคลผู้สร้างประวัติศาสตร์และเป็นส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณแห่งชาติตามทฤษฎีมหาบุรุษ ตัวอย่างงานวิจัยเมื่อเร็วนี้ที่แสดงถึงความเข้าใจผิดดังกล่าวคือ มาโนช พรหมปัญโญ. (2547). **การเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง ค.ศ. 1752-1776**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (cf. 23-28)

[1]Michael Aung-Thwin. (1998a). The Destruction of Pagan: The Myth and the History. in **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 69, 88-89.

ช่วงเวลาที่แนวการเขียนประวัติศาสตร์กระแสหลักของอังกฤษยังคงมีลักษณะที่เน้นความเป็นวรรณกรรม รวมถึงอิทธิพลของแนวการตีความประวัติศาสตร์แบบวิก ขณะเดียวกันนั้นก็เป็นยุคสมัยที่องค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แขนงต่าง ๆ กำลังขยายตัวไปสู่ลักษณะของความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและวิชาชีพ แม้ว่าจะไม่มีผู้ใดในหมู่คนเหล่านี้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์อาชีพ หรือได้รับการศึกษาในแขนงวิชาชีพประวัติศาสตร์โดยตรง (อาจยกเว้นจอห์น เอส. เฟอร์-นิวัล, จี.อี. ฮาร์วีย์ และ ดี.จี.อี.ฮอลล์ ดังจะได้อธิบายข้างหน้า) ได้ส่งผลให้งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนขึ้นในระยะตั้งแต่ทศวรรษ 1880 ถึงทศวรรษ 1940 แตกต่างจากงานประวัติศาสตร์อังกฤษที่เขียนกันอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน ขณะเดียวกันก็ทำให้ประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่คือพื้นที่สำหรับการสร้างความหมายใหม่แก่อดีตของคนพื้นเมืองชาวพม่า โดยเฉพาะการทำให้อดีตของกษัตริย์และราชวงศ์ดังที่ปรากฏในพงศาวดารพม่ากลายเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ประวัติศาสตร์แห่งชาติ (national history) ที่ประกอบด้วยรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย และพัฒนาการของการสร้างจักรวรรดิภายใต้การนำของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนส่วนใหญ่*

สำหรับประเด็นศึกษาที่จะดำเนินต่อไป ผู้วิจัยจะมุ่งไปที่แนวการพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ บทบาททางประวัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และรูปแบบการจัดจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ที่

---

*อนึ่ง ควรบันทึกในที่นี้ด้วยว่า แม้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เขียนงานประวัติศาสตร์พม่าจะมีความภาคภูมิใจอย่างยิ่งว่าพวกตนคือผู้ทำให้อดีตของคนพื้นเมืองกลับขึ้นมามีชีวิตเป็นรูปธรรมและน่าเชื่อถืออย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือพวกเขามองว่าตนเองรู้และเข้าใจอดีตของคนพื้นเมืองดียิ่งกว่าที่คนพื้นเมืองเข้าใจตัวเอง ซึ่งทำให้ชอบธรรมที่พวกเขาจะดำรงฐานะผู้สั่งสอน (pedagogue) บทเรียนจากอดีตแก่คนพื้นเมือง กระนั้นก็ดี ในความเป็นจริงแล้วไม่มีผู้ใดในหมู่คนเหล่านี้กล้าอ้างว่างานเขียนของตนมีความเป็นวิทยาศาสตร์ และสิ่งที่นำเสนอนั้นถูกต้องชัดเจน (แม้ว่าถ้อยความที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่าแทบทุกเรื่องจะเต็มไปด้วยการสร้างข้อสรุปทั่วไปให้แก่อดีตของคนพื้นเมือง) อันเนื่องมาจากทัศนะของพวกเขาในเรื่องข้อจำกัดของหลักฐานพื้นเมือง และเรื่องราวที่ถูกบันทึกในหลักฐานซึ่งขัดแย้งต่อกรอบการรับรู้ในเรื่องเผด็จการตะวันออกและมโนทัศน์เผ่าพันธุ์แบบตะวันตก กล่าวคือ การที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจำเป็นต้องพึ่งพาหลักฐานประเภทพงศาวดารพม่าและเอกสารพื้นเมืองอื่น ๆ เป็นแกนหลักในการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ โดยที่พวกเขาวิจารณ์หลักฐานประเภทดังกล่าวอยู่เสมอว่าเต็มไปด้วยเรื่องราวเหลือเชื่อ และการยกย่องอำนาจของกษัตริย์พม่าซึ่งเป็นตัวแทนของระบอบการเมืองแบบจารีตพื้นเมืองอย่างเกินจริง ทำให้ในเบื้องลึกแล้ว นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษไม่มั่นใจต่อความน่าเชื่อถือของหลักฐาน หรือสามารถยกย่องสิ่งที่พวกเขาเขียนขึ้นได้อย่างเต็มที่เท่าไรนัก ความรู้สึกเช่นนี้ปรากฏให้เห็นผ่านการที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมักให้ความเชื่อถือแก่หลักฐานจากนอก ภูมิภาคหรือหลักฐานชาวต่างชาติมากกว่าหลักฐานพื้นเมือง การกล่าวหาหรือตำหนิบทบาทความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์พม่าที่บันทึกอยู่ในพงศาวดารเมื่อมีโอกาส โดยมิได้ตระหนักถึงลักษณะโดยธรรมชาติของงานเขียนแบบจารีต และประการสำคัญคือ แนวการพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ที่เน้นย้ำความปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์

ถูกนำเสนอในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมระหว่าง ค.ศ. 1880 ถึง ค.ศ. 1950* โดยคำถามที่ผู้เขียนต้องการหาคำตอบ คือ 1) งานเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ (นับตั้งแต่การปรากฏตัวของ *History of Burma* ของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ในฐานะรูปแบบของงานเขียนที่ต่างจากตัวบทประเภทอื่น ๆ ที่มีมาก่อนหน้านั้น) มีรูปแบบการจัดจำแนกกลุ่มคนพื้นเมืองในพม่าอย่างไร 2) โดยผ่านการจัดจำแนกดังกล่าว คนพื้นเมืองที่เป็นเผ่าพันธุ์หลักและมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์พม่าได้รับการเสนอภาพเช่นใด และ 3) งานประวัติศาสตร์พม่าในช่วงเวลาที่ศึกษาได้ให้คำอธิบายต่อความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าอย่างไร

อนึ่ง เนื่องด้วยความหลากหลายในรูปแบบและเนื้อหาของงานเขียนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์-ชาติพันธุ์พม่าสมัยอาณานิคม ประกอบกับข้อจำกัดของผู้วิจัยในการเข้าถึงเอกสารบางส่วนเพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์และอ้างอิง ซึ่งเอกสารเหล่านี้ไม่สามารถหาได้ในประเทศไทย ดังนั้นงานประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนเน้นศึกษาจึงมุ่งไปที่กลุ่มงานประเภท “งานประวัติศาสตร์มาตรฐาน” ซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ที่การนำเสนอเหตุการณ์และยุคสมัยในประวัติศาสตร์ในช่วงยาวและเสนอเนื้อหาครอบคลุมทั้งประวัติศาสตร์สมัยจารีตและสมัยอาณานิคม นอกจากนั้นในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เลือกทำการวิเคราะห์ภายในบทนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งไปที่กลุ่มชาติพันธุ์ “หลัก” ที่ถูกให้ความสำคัญภายในงานประวัติศาสตร์พม่าเหล่านั้นเอง กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ประกอบด้วย พม่า

---

*กลุ่มงานที่ใช้ในการศึกษาในบทนี้จะเน้นความสำคัญไปที่งานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐาน (standard history) เป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ฉบับทางการเรื่องแรกของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ คือ *History of Burma* (1883), งานเรื่องที่สองเขียนโดยจอห์น เอ. สจวต เรื่อง *Burma Through the Centuries* (1910), เรื่องที่สามคือ *A Short History of Burma*. (1909) เขียนโดย เอส.ดับบลิว. ค็อกส์ (S.W. Cocks), งานเรื่องที่สี่เขียนโดยเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอต คือ *Burma: From the Earliest Times to the Present Day* (1924), งานเรื่องที่ห้าคือ *History of Burma* (1925) ของจี.อี. ฮาร์วีย์, ลำดับที่หก งานเรื่อง *Europe and Burma* (1945), เขียนโดย ดี.จี.อี. ฮอลล์ และสิ้นสุดลงที่งานเรื่อง *Burma* (1950) ของผู้เขียนคนเดียวกัน โดยที่ในระหว่างรอยต่อเวลาของงานประวัติศาสตร์แต่ละเรื่อง ผู้วิจัยจะเสริมด้วยตัวบทที่สำคัญ อาทิ อักขรานุกรมภูมิศาสตร์พม่าของอังกฤษ (*British Burma Gazetteer*, 1880) ของเอช.อาร์. สเปียร์แมน, งานเรื่อง *Burma under British Rule and Before* (1901) ของจอห์น นิสเบท (John Nisbet), *Burma: A Handbook of Practical Information* (1906) ของเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์, งานเขียนว่าด้วยประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและความสัมพันธ์ที่มีกับกลุ่มชาติพันธุ์พม่า เรื่อง *Burma and the Karens* (1928) เขียนโดย เซอร์ซาน ซี. โป (Sir San C. Po) ข้าราชการอาณานิคมเชื้อสายกะเหรี่ยง, งานเขียนว่าด้วยกลุ่มเผ่าพันธุ์ในพม่าของพันโทซี.เอ็ม. เอนริเกซ เรื่อง *Races of Burma* (1933), งานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในเขตที่สูงเรื่อง *The Hill People of Burma* (1944) เขียนโดย เอช.เอ็น.ซี. สตีเวนสัน (H.N.C. Stevenson), งานศึกษาแนวนโยบายอาณานิคมของอังกฤษในพม่าในเชิงเปรียบเทียบของจอห์น เอส. เฟอร์นิวัล เรื่อง *Colonial Policy and Practice* (1948) รวมถึงเขียนประเภทอื่นของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ เพื่อแสดงให้เห็นทั้งในแง่ของความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของประเด็นการอธิบายและแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์

มอญ ไทใหญ่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ยะไข่ กะเหรี่ยง และเผ่าพันธุ์อื่นด้วยตามความเหมาะสม

1. การพรรณนาชาติพันธุ์ในระยะทศวรรษ 1880 ถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1880-1914)

หากพิจารณาความรู้ว่าด้วยประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานเขียนของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษก่อนการผนวกพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียในกลางทศวรรษ 1880 เราจะเห็นได้ว่ากลุ่มเผ่าพันธุ์ในพม่าที่ถูกกล่าวถึงในช่วงเวลานี้มิได้ถูกกำหนดโดยคุณลักษณะทางพันธุกรรม หรือลักษณะที่เห็นได้จากภายนอก อาทิ รูปหน้า ดวงตา สันจมูก กราม หรือสีผิว เท่านั้น แต่ยังถูกกำหนดโดยเกณฑ์ด้านภาษา ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ทางนิรุกติศาสตร์และสัทศาสตร์ และรวมถึงความเชื่อบางประการที่มีต่อธรรมชาติของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ เครื่องมือที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษใช้ในการจำแนกกลุ่มคนพื้นเมืองในพม่าจึงมิได้มีเอกภาพ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ไม่มีเกณฑ์หนึ่งเดียวที่สามารถใช้จำแนกกลุ่มคนในพม่าออกจากกันอย่างเด็ดขาด แม้ว่าเกณฑ์ทุกชนิดจะทำงานอยู่บนความแตกต่างในเชิงคู่ตรงข้ามก็ตาม

อนึ่ง ก่อนหน้าที่งานประวัติศาสตร์พม่าฉบับมาตรฐานของเซอร์อาเทอร์ แฟร์เรื่อง *History of Burma* จะได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1883 เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของพม่าได้ถูกนำเสนออย่างกระจัดกระจายในตัวบทหลากประเภท อาทิ บันทึกการเดินทาง รายงานการสำรวจทางภูมิศาสตร์ งานสำรวจเชิงชาติพันธุ์วรรณาและประวัติศาสตร์เบื้องต้นที่เขียนโดยหมอสอนศาสนาและเจ้าหน้าอาณานิคม ซึ่งในจำนวนนี้ บางเรื่องได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารสมาคมเอเชียแห่งเบงกอล งานเขียนเรื่องสำคัญที่ตีพิมพ์ขึ้นภายหลังสงครามอังกฤษพม่าครั้งที่ 1 และได้รับการอ้างอิงต่อมา อาทิเช่น ข้อเขียนเรื่อง “Historical Review of the Political Relations between the British Government in India and the Empire of Ava” (1835) เขียนโดยจอร์จ ที. เบย์ฟีลด์ (George T. Bayfield), งานเรื่อง *The Natural Productions of Burma* (1850) เขียนโดย ฟรานซิส เมสัน (Francis Mason) หมอสอนศาสนาคริสต์นิกายแบปติสท์ชาวอเมริกัน, งานเรื่อง *A Narrative of the Mission sent by the Governor General of India to the Court of Ava* (1858) เขียนโดย เฮนรี ยูล, งานบันทึกการเดินทางเรื่อง *Journal of a Mission from Moulmein to the Frontiers of China, 1836-37* (1869) เขียนโดย ดับบลิว.ซี. แมคเลิด, บทความของเซอร์อาเทอร์ แฟร์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อะระกัน พะโค และพม่าซึ่งได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารสมาคมเอเชียแห่งเบงกอลใน ค.ศ. 1844 และ ค.ศ. 1873[*], งานเรื่อง *Introductory Sketch of the History of the Shans in Upper*

---

[*]ประกอบด้วยบทความเรื่อง “On the History of Arakan” [JASB, 13(1): 23-52], “History of Pegu” [JASB, 42(1): 23-57] และ “On the History of Pegu” [JASB, 42(2): 121-159]

Burma and Western Yunnan (1876) เขียนโดยเนย์ อีเลียส (Ney Elias), งานเรื่อง *British Burma and Its People, Being Sketches of Native Manners, Customs and Religion* (1878) ของซี.เจ. เอฟ.เอส. ฟอบส์ (C.J.F.S. Forbes), งานอักขรานุกรมภูมิศาสตร์พม่าของอังกฤษ (*British Burma Gazetteer,* 1880) ของเอช.อาร์. สเปียร์แมน การจัดแปลเอกสารพื้นเมือง ทั้งที่ได้รับการจัดพิมพ์เป็นทางการ เช่น งานแปลประมวลกฎหมายมนูธรรมศาสตร์ (*The Damathat or the Laws of Menoo*, 1847) โดยเดวิด ริชาร์ดสัน และที่ใช้เป็นหลักฐานสำหรับงานเขียนเฉพาะบุคคล เช่น งานเขียนของอีเลียสซึ่งใช้ข้อมูลจากพงศาวดารไทใหญ่[1] หรือบทความเรื่อง “An Account of Arakan” (1841) “On History of Arakan” (1844) ของแฟร์ที่ใช้ข้อมูลจากพงศาวดารยะไข่ฉบับนามิราชวงศ์ (Na Mi Rajawan) *รวมถึงงานเขียนประเภทบันทึกความทรงจำ โดยเฉพาะบันทึกของนายทหารและนักปกครองเกี่ยวกับสงครามอังกฤษ-พม่าที่ได้รับการจัดพิมพ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก

องค์ความรู้ที่เพิ่มทวีขึ้นตามเวลา ทำให้สถานภาพองค์ความรู้ว่าด้วยประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ในพม่าของอังกฤษเมื่อเข้าสู่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 สามารถมองเห็นโครงร่างที่ชัดเจนในระดับหนึ่ง ลักษณะสำคัญของโครงสร้างทางเวลาและเนื้อหาของตัวบทประวัติศาสตร์พม่าตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 สามารถจำแนกได้เป็นสองส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยอดีตของคนพื้นเมืองก่อนสมัยพุกาม ซึ่งประกอบด้วยประเด็นย่อยเรื่อง การอพยพเข้ามาสู่บริเวณที่เป็นประเทศพม่าปัจจุบันของคนพื้นเมืองเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ และพัฒนาการแรกเริ่มของชุมชนและรัฐของคนพื้นเมือง การรับอารยธรรมอินเดีย ส่วนที่ 2 เริ่มต้นจากการขึ้นมามีอำนาจของพระเจ้าอโนรธาในคริสต์ศตวรรษที่ 11 และดำเนินเรื่องไปจนถึงการผนวกดินแดนพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอินเดีย ประเด็นสำคัญในส่วนที่สอง ประกอบด้วยการจัดวางบทบาทของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ลงสู่ประวัติศาสตร์มาตรฐาน การแทรกบทบาทของชาวตะวันตกเข้ามาในประวัติศาสตร์พม่า และการขยายหรือทำให้ความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ให้เป็นเรื่องของเผ่าพันธุ์ (racialization) ทั้งนี้ ในตัวบทจำนวนหนึ่งอาจมีการขยายเนื้อหาครอบคลุมถึงบทบาทการปกครองของอังกฤษและสภาพสังคมพม่าในสมัยอาณานิคมเป็นส่วนที่ 3

จากการอ่านตัวบทในช่วงต้นทศวรรษ 1880 ซึ่งเป็นระยะก่อนที่ดินแดนพม่าทั้งหมดจะตกเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอินเดียสองเรื่อง ประกอบด้วย *British Burma Gazetteer* (1880) ของเอช.อาร์. สเปียร์แมน และเรื่องที่สองคือ *History of Burma* (1883) ของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ ได้แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของการสถาปนาความรู้เผ่าพันธุ์ให้กลายเป็นรูปธรรม งานของเซอร์อาเทอร์

---

[1]สุภางค์ จันทวานิช, และ วิมาลา ศิริพงษ์. (2542). **ระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไท: การประเมินสถานภาพองค์ความรู้เรื่องไทศึกษา**. หน้า 36.

*ตีพิมพ์ในวารสารสมาคมเอเชียแห่งเบงกอล (JASB) ปีที่ 10 ค.ศ. 1841 และ ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 ค.ศ. 1844, อนึ่งพงศาวดารยะไข่ฉบับนามิราชวงศ์เรียบเรียงโดยปราชญ์ท้องถิ่นนาม นามิ (Na Mi) ในต้นทศวรรษ 1840 ตามคำร้องขอของแฟร์ (Leider. 2002: 58)

แฟร์ และ เอช.อาร์. สเปียร์แมน [ผู้อ้างอิงความคิดทุกประการจากข้อเขียนของชาวตะวันตกก่อนหน้าเขา คือ เซอร์อาเทอร์ แฟร์, เดวิด ริชาร์ดสัน, ฟรานซิส เมสัน (Francis Mason), เจ.เอ็น. คัชชิ่ง (J.N. Cushing) และคนอื่น ๆ] ได้เสนอว่าชาวพม่าซึ่งในความหมายของทั้งสองรวมเอากลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยในพม่าด้วย จัดอยู่ในเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ใหญ่หนึ่งในสามของเผ่าพันธุ์มนุษย์[1*] ข้อเสนอของแฟร์ซึ่งเสนอเป็นครั้งแรกในบทความเรื่อง “History of the Burmah Race” ในทศวรรษ 1850 ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเผ่าพันธุ์ของเจมส์ คาวล์ พริชาร์ดที่เน้นความสำคัญในเรื่องต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์ รวมทั้งทฤษฎีภาษาและเผ่าพันธุ์ของมักซ์ มึลเลอร์ กระนั้นก็ดี การกำหนดให้ชาวพม่าจัดอยู่ในเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์ดังที่กล่าวมาก็ไม่ได้มีความหมายที่ชัดเจนโดยตัวเอง หากแต่เชื่อมโยงหรือขึ้นต่อเรื่องเล่า กระแสความคิด และความรู้แขนงอื่น ๆ ที่เห็นได้ชัดเจนคือเรื่องเล่าเกี่ยวกับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียที่มีต่อพัฒนาการของคนพื้นเมืองในพม่า ทฤษฎีภาษาศาสตร์และสัทศาสตร์ รวมถึงความรู้ว่าด้วยพัฒนาการของรูปแบบการดำเนินชีวิตตามกรอบของเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่นิยมจัดแบ่งลำดับขั้นของอารยธรรมมนุษย์ออกเป็น ขั้นล่าสัตว์ ขั้นเกษตรกรรม และขั้นอุตสาหกรรม

ตัวบทของสเปียร์แมนและแฟร์มีวิธีการจำแนกกลุ่มคนพม่าในทางเดียวกัน นั่นคือใช้ช่วงเวลาก่อนประวัติศาสตร์สมัยพุกามเป็นเส้นแบ่งพัฒนาการของเผ่าพันธุ์ในพม่าออกจากกันอย่างกว้าง ๆ โดยในส่วนของสภาวะการธำรงชาติพันธุ์ก่อนสมัยพุกาม แฟร์ได้เชื่อมโยงตำนานที่ปรากฏในพงศาวดารพม่า มอญ และยะไข่เข้ากับทฤษฎีเผ่าพันธุ์ของเจมส์ คาวล์ พริชาร์ด, มักซ์ มึลเลอร์, ไบรอัน เอช. ฮอดจ์สัน (Brian H. Hodgson) รวมถึงบันทึกของชาวต่างชาติที่เกี่ยวข้องกับพม่า จากนั้นแฟร์ได้เสนอทฤษฎีเผ่าพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าว่า เผ่าพันธุ์พม่ามีความคล้ายคลึงทางด้านภาษากับเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์ที่อาศัยอยู่ในทิเบตและทางภาคตะวันออกของเทือกเขาหิมาลัย (คือชาวทิเบตและชาวเนปาล) โดยเผ่าพันธุ์พม่าน่าจะอพยพจากภูมิภาคนี้เข้าสู่ทางตอนบนของประเทศพม่าปัจจุบัน ในความเห็นของแฟร์ซึ่งอ้างอิงจากทฤษฎีของฮอดจ์สัน เผ่าพันธุ์ทิเบต เผ่าพันธุ์อินโด-จีน (Indo-Chinese People) และเผ่าพันธุ์ อัลไต (Altaians) ทั้งหมดรวมอยู่ในตระกูลเดียวกัน แฟร์กล่าวว่า

---

[1]Arthur Phayre. (1998). **History of Burma: From the Earliest Time to the End of the First War with British India**. p. 1.; and H.R. Spearman. (1987). **Gazetteer of Burma,** Volume 1. p. 143.

[*]การจัดประเภทคนพื้นเมืองพม่าให้อยู่กลุ่มของเผ่าพันธุ์ผิวเหลืองหรือมองโกลอยด์มิได้เพิ่งเกิดขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากอย่างน้อยที่สุดตั้งแต่ทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษนี้ที่ปราชญ์ชาวตะวันตกได้เสนอว่า ชาวพม่านั้นจัดอยู่กลุ่มของเผ่าพันธุ์ตาร์ตาร์ (Tartar) ดังพิจารณาจากงานเขียนของซานเจอมาโน (Sangermano. 1995: 46-47) เช่นเดียวกับงานของ ดร.ฟรานซิส เมสัน มิชชันนารีนิกายแบปติสท์ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เชื่อว่าชาวพม่าสืบสายมาจากพวกตาร์ตาร์ (Spearman. 1987: 142)

> To find the true kinsmen of the ancestors of the Burmese people, that is, of the original Mongoloids before the arrival of Indian immigrants, we must look to the present neighbouring tribes, many of whom are still unaltered by Buddhism and have their languages unwritten. Through them the lineage of the existing Burmese people may be traced to tribes dwelling in the Eastern Himalaya and the adjoining region of Tibet. Mr. Bryan Hodgson, from the evidence of language and race, derives the whole of the Himalayan tribes from the population beyond the snow, which has in all time been one and the same, or Turanian*, with subordinate distinction equally found beyond and within the Himalaya. The identity of some words for simple objects in the languages of Tibet, of some of the tribes of Nepal, and of Burma, is very remarkable. … the Indo-Chinese, the Tibetans, and the Altaians form, Mr. Hodgson considers, but one ethnic family.[1]

โดยผ่านวิธีการพิจารณาความคล้ายคลึงทางภาษา แฟร์กล่าวต่อไปว่ากลุ่มคนที่เป็นเครือญาติใกล้ชิดกับชาวพม่าคือชาวยะไข่ (Rakaing) และพวกกามิ (Kami) และกะเยง (Khyeng) ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตภูเขาของอะระกัน สำหรับเผ่าพันธุ์อินโด-จีน** ซึ่งในบริบทของเขาคือพวกชาติพันธุ์ไทและสยาม แฟร์อ้างมักซ์ มึลเลอร์ว่าพวกอินโด-จีนได้อพยพออกจากแหล่งกำเนิดในแถบเอเชียกลางลงมาทางใต้และเริ่มตั้งหลักแหล่งตามลุ่มแม่น้ำแม่โขง เจ้าพระยา อิระวดี และพรหมบุตร[2]

ทั้งนี้เพื่อสร้างความสืบเนื่องตามกรอบของวิวัฒนาการแบบเส้นตรง แฟร์ได้เชื่อมโยงบทบาทของอารยธรรมอินเดียเข้ากับพัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ในพม่า เขาอธิบายว่าเผ่าพันธุ์พม่าในช่วงแรกเริ่มคงมีรูปแบบชีวิตและคติความเชื่อเช่นเดียวกับพวกชาวเขาในปัจจุบัน โดยอนุมานจากคติความเชื่อเรื่องผีนัตที่ชาวพม่ายึดถือซึ่งเป็นรูปแบบความเชื่อแบบเรื่องวิญญาณนิยมเช่นเดียวกับที่พวกชาวเขานับถือ จากนั้นพวกพม่าได้เริ่มพัฒนาตนเองจากการเป็นชนเผ่าดั้งเดิมอย่างค่อยเป็นค่อยไปผ่านการรับวัฒนธรรมอินเดียของพวกอารยันวรรณะกษัตริย์ (Kshatriya) ที่เดินทางเข้ามาทางตอนเหนือของพม่า โดยเฉพาะการรับเอาพุทธศาสนา แฟร์สันนิษฐานว่าคนเหล่านี้ก็คือพวกศากยะในสมัยพุทธกาล ส่วนพวกมอญทางใต้ได้รับเอาอารยธรรม

---

*หมายถึงชาวเอเชียที่ไม่ชาวอินเดียและชาวยุโรปในทวีปเอเชีย

[1]Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. pp. 5-6.; and H.R. Spearman. (1987). **op. cit**. pp. 150-153.

**คำว่าเผ่าพันธุ์อินโด-จีน ถูกใช้โดยดร.เมสันเช่นกันยามที่เขากล่าวถึงภาษากลุ่มคนในภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตาม ดังที่สเปียร์แมนตั้งข้อสังเกตว่า การใช้ของเมสันเป็นทั้งความหมายเชิงภูมิศาสตร์และความหมายเชิงชาติพันธุ์ (Spearman. 1987: 160)

[2]Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. p. 7.

อินเดียของพวกดราวิเดียน (Dravidian) วรรณะแพศย์ ซึ่งเข้ามาค้าขายในพม่าตอนล่าง ชาวอินเดียที่อพยพเข้ามายังพม่าได้ตั้งหลักแหล่งและอยู่กินกับคนพื้นเมืองและถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียแก่คนเหล่านั้น โดยในที่สุดชาวอินเดียที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพม่าก็ถูกผสมกลมกลืนกลายเป็นคนพื้นเมืองในเวลาต่อมา การเข้ามาของชาวอินเดียทำให้ชาวพม่ารับเอาคติความเชื่อและวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชาวอินเดียเข้ามาใช้ อาทิ ศาสนา ตัวอักษร ความรู้ด้านดาราศาสตร์ ระบบความคิดเกี่ยวกับเวลา รูปแบบศิลปะ ฯลฯ สำหรับแฟร์แล้ว ร่องรอยที่บ่งชี้การมีอยู่ของชาวอินเดียเหล่านี้ก็คือหนึ่งในชื่อของเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมซึ่งปรากฏในพงศาวดารพม่า คือ สัก หรือ แต้ะ (Sak or Thek) เขาสันนิษฐานว่าคำว่าสักนั้นย่อมาจากคำว่าศากยะนั่นเอง นอกจากนั้นยังรวมถึงร่องรอยอื่น เช่น การใช้ชื่อเมืองโบราณบริเวณพม่าตอนบนเป็นภาษาสันสกฤต และอิทธิพลทางศิลปะรูปแบบการก่อสร้างแบบอินเดีย กล่าวโดยสรุป แฟร์เสนอทฤษฎีว่ามีเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์สองกลุ่มที่อพยพเข้าสู่ดินแดนพม่าสมัยโบราณ กลุ่มแรกคือพวกเชื้อสายพม่าในพื้นที่พม่าตอนบน ได้แก่ พยู (Pyu) พม่า และคันยัน (Kanran) คนกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียผ่านพวกอารยัน ที่เป็นวรรณะกษัตริย์ พวกเชื้อสายพม่าอีกกลุ่มคืออะระกันได้รับอิทธิพลจากชาวอินเดียเช่นกัน ส่วนพวกมองโกลอยด์อีกกลุ่มที่อยู่ทางตอนใต้ คือชาวมอญ คนเหล่านี้ได้รับอารยธรรมอินเดียผ่านการถ่ายทอดของพวกวรรณะพ่อค้า ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ดราวิเดียน[1]

สำหรับแฟร์แล้ว การสถาปนาอาณาจักรพุกามอาจถือเป็นเกณฑ์แบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์พม่า ระหว่างสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ แฟร์กล่าวว่าในรัชกาลพระเจ้าอโนรธาแห่งอาณาจักรพุกามนี้เองที่ประวัติศาสตร์พม่ามีความชัดเจน[2] นอกจากนั้นจากแนวการพรรณนาของแฟร์ ผู้อ่านยังสามารถตีความว่านับจากสมัยพุกามเช่นกันที่ประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ระหว่าง พม่า มอญ ไทใหญ่ และอะระกัน ได้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการพรรณนาเหตุการณ์สำคัญ อาทิ การยึดเมืองสะเทิม เมืองหลวงของชาวมอญโดยพระเจ้าอลองพญา บทบาทของไทใหญ่สามพี่น้อง สงครามระหว่างกษัตริย์ไทใหญ่ มอญ พม่า หลังสมัยพุกาม การกบฏของมอญในสมัยตองอู และการปราบปรามเผ่าพันธุ์มอญของพระเจ้าอลองพญา ความขัดแย้งดังกล่าวดำเนินไปจนกระทั่งตอนจบของเรื่องเมื่อพม่าทำสงครามกับอังกฤษ

จากที่กล่าวมา เราจะเห็นได้ว่าแนวการจำแนกกลุ่มเผ่าพันธุ์หลักในงานประวัติศาสตร์พม่าของแฟร์มีความเกี่ยวพันอยู่กับประสบการณ์ทำงาน ความสนใจส่วนตัว กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าของแฟร์ และรวมถึงกระแสความรู้เรื่องเผ่าพันธุ์ในสมัยของเขา กล่าวคือ ความที่แฟร์เริ่มการทำงานในพม่าในพื้นที่อะระกันจากนั้นจึงเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในพื้นที่พม่าตอนล่างซึ่งนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเชื่ออย่างมั่นคงว่าคืออาณาจักรโบราณของเผ่าพันธุ์มอญ ได้มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการค้นคว้าเรื่องราวว่าด้วยคนพื้นเมืองของแฟร์ที่มี

---

[1] **Ibid**. pp. 1-5, 28-29.

[2] **Ibid**. p. 22.

ลักษณะผูกโยงขอบเขตภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน กล่าวคือ แฟร์เริ่มต้นโครงการพม่าศึกษาของเขาด้วยบทความว่าด้วยความเป็นมาของชาวยะไข่ในทศวรรษ 1840 จากนั้นได้หันมาให้ความสนใจกับเผ่าพันธุ์พม่าและมอญในทศวรรษ 1850 และ 1870 ตามลำดับ งานศึกษาเบื้องต้นเหล่านี้เผยแพร่อยู่ในวารสารสมาคมเอเชียแห่งเบงกอล ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นเนื้อหาหลักสำหรับ *History of Burma* (1883) โดยที่นอกเหนือจากบทบาทของเผ่าพันธุ์พม่า มอญ และยะไข่แล้ว แฟร์ยังได้จัดให้มีบทที่มีเนื้อหาเน้นความสำคัญของเผ่าพันธุ์ไทใหญ่ และชาวยุโรปในประวัติศาสตร์พม่าเป็นการเฉพาะ (บทที่ 7, 8 และ 22) อีกด้วย การเพิ่มเติมเนื้อหาสองส่วนนี้เป็นผลพวงจากการที่เรื่องราวเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ไทได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากเจ้าหน้าที่อาณานิคมที่รับผิดชอบภารกิจด้านการทูตกับราชสำนักของพวกเจ้าฟ้าไทใหญ่และสยามตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1830 ประกอบกับบทบาทในการใช้เอกสารชาวต่างชาติเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์พม่าของเฮนรี ยูล ดังปรากฏในงานเรื่อง *A Narrative of the Mission to the Court of Ava in 1855* (1858) ในงานเรื่องนี้ ยูลได้จัดให้มีพื้นที่ของชาวยุโรปในประวัติศาสตร์พม่าเป็นการเฉพาะ (บทที่ 8) โดยเนื้อหาของบทเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการติดต่อระหว่างยุโรปกับพม่า ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้กลายเป็นต้นแบบสำหรับแฟร์ด้วย เงื่อนไขของการสร้างองค์ความรู้เช่นนี้เองที่เป็นจุดกำเนิดของเค้าโครงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าในงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานเรื่องแรก

อนึ่ง แม้ว่าแฟร์จะไม่ได้รับการฝึกฝนในวิชาการด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยาของอนุทวีปอินเดียโดยตรง ประกอบกับข้อจำกัดในการใช้หลักฐานสำหรับศึกษาประวัติศาสตร์พม่าในขณะนั้น* รวมถึงอุปนิสัยส่วนตัวของแฟร์ที่รักสันโดษและมักแยกตัวออกจากชุมชนนักบริหารของอินเดีย[1] กระนั้นก็ดี มิได้หมายความว่างานของเขาจะปราศจากคุณสมบัติของงานวิชาการสมัยใหม่และหลุดรอดจากวาทกรรมเผ่าพันธุ์แต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าด้วยลักษณะความเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และความมุ่งมั่นที่จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับคนพื้นเมืองอย่างจริงจัง ปัจจัยดังกล่าวทำให้แฟร์ถูกดึงเข้าสู่ข่ายใยวาทกรรมว่าด้วยอินเดียที่ให้ความสำคัญกับศาสนาฮินดูและระบบวรรณะในฐานะที่เป็นแกนกลางของความเป็นสังคมอินเดีย ซึ่งวาทกรรมดังกล่าวในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 กำลังถูกครอบงำด้วยความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์[2] เราจะสังเกตเห็นได้ว่าแฟร์นั้นได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักบริหารอาณานิคมในอินเดียที่อยู่ภายใต้กระแสการเพิ่มพูนของแนวทางการวิจัยแบบใหม่ โดยผ่านการอ่านงานเขียนของบุคคลเหล่านั้น การกล่าวอ้างรายนาม

---

*ควรบันทึกในที่นี้ว่าในระยะที่แฟร์เริ่มศึกษาประวัติศาสตร์ยะไข่ พม่า และมอญในช่วงทศวรรษ 1840 ถึง 1870 ยังคงไม่มีการใช้ข้อมูลจากจารึกพม่าและจดหมายเหตุจีน

[1]Hugh Tinker. (1961). Arthur Phayre and Henry Yule: Two Soldier-Administrator Historians. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 267-273.

[2]Peter Pels. (1999). The Rise and Fall of the Indian Aborigines: Orientalism, Anglicism, and the Emergence of an Ethnology of India, 1833-1869. in **Colonial Subjects: Essays on the Practical History of Anthropology**. edited by Peter Pels, and Oscar Salemink. p. 83.

งานค้นคว้าของปราชญ์คนสำคัญ ดังเช่น มักซ์ มึลเลอร์, ฟรานซิส บูแคนัน, ฮอเรซ เฮย์แมน วิลสัน (Horace Hayman Wilson) และ ไบรอัน ฮอดจ์สัน และการปริทัศน์ปัญหาต่าง ๆ ในส่วนของเชิงอรรถของงานประวัติศาสตร์ชิ้นคลาสสิกของเขา ปัจจัยที่กล่าวมานี้ได้ชี้ให้เห็นว่าแฟร์ (ในฐานะนักบริหารอาณานิคมผู้มีภูมิหลังจากการฝึกฝนทางการทหาร มากกว่าการฝึกฝนตามมาตรฐานทางภูมิปัญญาแบบเจ้าหน้าที่ ICS) มิได้สร้างความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าอย่างเป็นเอกเทศ หรือโดยผ่านการค้นพบหลักฐานและประสบการณ์ที่ได้เฉพาะแต่ในพม่า ในทางตรงกันข้าม เป็นการถูกต้องกว่าหากพิจารณาว่าแฟร์ได้ยืนอยู่ในสนามขององค์ความรู้ว่าด้วยเผ่าพันธุ์คนพื้นเมืองที่มีพลวัตการเคลื่อนไหวและกินขอบเขตเกินกว่าอินเดียและพม่า การตีความประวัติศาสตร์ของแฟร์ได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของประวัติการธำรงชาติพันธุ์ในพม่าเข้ากับแบบแผนทางชาติพันธุ์ที่ใหญ่กว่า ในแง่นี้ การที่แฟร์จำแนกชาวอินเดียผู้เผยแพร่อารยธรรมแก่ชาวพม่าออกเป็น 2 กลุ่มโดยผูกติดกับคุณสมบัติทางวรรณะและเผ่าพันธุ์จึงเป็นทฤษฎีที่สามารถเข้าใจในบริบทความรู้ของยุคสมัย

สำหรับงานเรื่อง *British Burma Gazetteer* ของสเปียร์แมนนั้น นอกจากให้ความสำคัญกับเผ่าพันธุ์หลักทั้งสามกลุ่มเช่นเดียวกับแฟร์แล้ว ยังได้กล่าวถึงกลุ่มคนที่อาศัยในเขตภูเขา เช่น พวกกะเหรี่ยง ชองตา (Khyoung-tha) กามิ (Khami) และมโร (Mro) คะเยง (Khyeng) ตองตู้ (Toung-thoo) อีกทั้งได้เพิ่มรายละเอียดการวิเคราะห์ด้วยอภิปรายถึงที่มาและยกตัวอย่างความคล้ายคลึงของภาษาระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ตามรูปแบบของงานเขียนประเภทอักขรานุกรมภูมิศาสตร์ สำหรับการพรรณาถึงเผ่าพันธุ์กะเหรี่ยง สเปียร์แมนอ้างงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะหรี่ยงในช่วงทศวรรษ 1860 ของ ดร.ฟรานซิส เมสัน ที่ว่า พวกกะเหรี่ยงไม่ใช่เผ่าพันธุ์เดียวกับพม่าและมอญ และไม่ใช่คนพื้นเมืองของประเทศพม่า หากแต่วัฒนธรรมของพวกกะเหรี่ยงมีสายสัมพันธ์แต่โบราณกับจีน[1] กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่สเปียร์แมนให้ความสนใจยังรวมถึงพวกเซลุง (Selung) ซึ่งเป็นชาวเลที่อาศัยอยู่บริเวณหมู่เกาะแถบเมืองมะริด สเปียร์แมนกล่าวว่าคนกลุ่มนี้อยู่ในลำดับต่ำที่สุดของอารยธรรม และมีคุณสมบัติทางเผ่าพันธุ์อยู่กึ่งกลางระหว่างชาวพม่าและชาวมาเลย์[2] อย่างไรก็ตาม งานเขียนของแฟร์และสเปียร์แมนยังไม่มีการจัดกลุ่มพวกเซลุงเข้าสู่กรอบใหญ่

กระแสเพิ่มพูนของสำนึกเรื่องเผ่าพันธุ์นิยมที่มาพร้อมกับลัทธิจักรวรรดินิยม ประกอบกับการขยายตัวของการสะสมข้อมูลภาคสนามตั้งแต่การผนวกพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินเดียภายใต้จุดมุ่งหมายทางการปกครองและเศรษฐกิจ ได้ทำให้นิยามของมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ และองค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานเขียนของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในระยะทศวรรษ 1890 ถึงต้นทศวรรษ 1910 ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในลักษณะที่เริ่มปรากฏความชัดเจนในประเด็นของขั้นตอนการอพยพ และความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง

---

[1] H.R. Spearman. (1987). **op. cit.** pp. 162-163.

[2] **Ibid**. pp. 188-192.

ๆ ขณะเดียวกันก็ปรากฏข้อโต้แย้งทฤษฎีการอพยพและแหล่งที่มาของเผ่าพันธุ์ในงานเขียนของแฟร์มากขึ้น ทั้งนี้โดยการพิจารณาตัวบท 6 ชิ้น คือ 1) บทนำของหนังสือ *Description of the Burmese Empire* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ค.ศ. 1893 เขียนโดยจอห์น จาร์ดีน 2) พจนานุกรมพม่า-อังกฤษของจัดสัน (*Judson's Burmese-English Dictionary*) ฉบับพิมพ์แก้ไขและขยายความ ค.ศ. 1893 โดยรอเบิร์ต ซี. สตีเวนสัน (Robert C. Stevenson), 3) งานเรื่อง *Burma under British Rule and Before* เขียนโดยจอห์น นิสเบท (John Nisbet) เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวอังกฤษผู้รับผิดชอบงานด้านป่าไม้ พิมพ์ใน ค.ศ. 1901 และ 4) งานเรื่อง *Burma: A Handbook of Practical Information* ของเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอต พิมพ์ ค.ศ. 1906 5) *Burma Through the Century* เขียนโดยจอห์น สจวต (John Stuart) พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1909 และ 6) คือ *A Short History of Burma* เขียนโดย เอส.ดับบลิว. ค็อกส์ พิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1910 เราจะพบว่าทฤษฎีการอพยพและคำนิยามเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ในพม่าเป็นไปในลักษณะที่กล่าวมา

โดยทั่วไปแล้ว การอ้างอิงเรื่องราวว่าด้วยคาบสมุทรทอง (Golden Chersonese) ดังปรากฏในตำราภูมิศาสตร์ของปโตเลมี และการส่งสมณทูตมาเผยแพร่พุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิโดยพระเจ้าอโศกแห่งแคว้นมคธในศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช อารยธรรมของชนชาติโบราณแห่งอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ขอม ทวารวดี รวมถึงอิทธิพลด้านอื่น ๆ ของอินเดียในฐานะเรื่องราวแรกสุดเกี่ยวกับพม่า ยังคงปรากฏให้เห็นเสมอในตัวบทเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในระยะทศวรรษ 1890 อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ได้กลายมาเป็นความรู้แบบแผนในทศวรรษนี้ก็คือความรู้ว่าด้วยแหล่งที่มาของเผ่าพันธุ์หลักในพม่า

เริ่มต้นจากบทนำของจอห์น จาร์ดีนในหนังสือ *Description of the Burmese Empire* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 จาร์ดีนกล่าวว่าในเวลาที่เขาเขียนงานนั้น นักวิชาการได้ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าชาวพม่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่มีถิ่นฐานอยู่ในแถบเอเชียกลาง โดยพิจารณาจากความคล้ายคลึงด้านกายภาพและภาษาระหว่างชาวพม่า ชิน กับชาวทิเบต ผู้นำพื้นเมืองเชื้อสายทิเบต-พม่าที่ได้อพยพเข้ามาดินแดนที่ปัจจุบันคือพม่าตอนบนได้สถาปนาเมืองตะกอง (Tagaung) ปันยา (Panya) พุกาม และแปร และเมืองอื่น ๆ อาทิ ยะไข่ ตองอู อย่างไรก็ตาม พวกพม่าต้องต่อสู้กับพวกไทหรือชาน ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ที่แพร่กระจายไปทั่วคาบสมุทรอินโดจีน อาทิ ไทอาหมที่อัสสัม ลาวที่เชียงใหม่ และชาวสยาม จาร์ดีนกล่าวอย่างชัดเจนว่าจากการพิจารณาลักษณะหน้าตาและภาษา เผ่าพันธุ์ไทมีความสัมพันธ์กับจีน นอกจากนั้นประวัติศาสตร์และประเพณีของชาวไทยังแสดงให้เห็นว่าเผ่าพันธุ์นี้มีแหล่งที่มาแรกเริ่มในยูนนาน อาณาจักรไททางตอนเหนือของพม่าซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองมาวหลวง (Mong Maw Long) บนฝั่งแม่น้ำชเวลี และอาณาจักรของชาวไทใหญ่ในที่อื่น เช่น อาณาจักรน่านเจ้าซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองต้าหลี่ (Tali) ได้ถูกพิชิตโดยกองทัพของพระเจ้า

กุบไลข่าน (Kublai Khan) ใน ค.ศ. 1253[1] นอกจากเผ่าพันธุ์ทิเบต-พม่าและไทแล้ว จาร์ดีนได้ให้ความสำคัญกับเผ่าพันธุ์มอญเป็นพิเศษ เขากล่าวว่าพวกมอญหรือตะเลงได้เข้ายึดครองบริเวณรอบชายฝั่งทางใต้และดินแดนอันอุดมสมบูรณ์ที่เมืองพะโคและมะละแหม่ง โดยการขับไล่พวกตองตุ้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่เดิมออกไป

ในส่วนของทฤษฎีเผ่าพันธุ์ จาร์ดีนปฏิเสธทฤษฎีของแฟร์และลาสเซน (Lassen) ที่เสนอว่าคำว่าตะเลงและภาษาของเผ่าพันธุ์นี้มีที่มาจากแคว้นเตลิงกะนาทางตอนใต้ของอินเดีย หรือคือแคว้นกลิงค์ (Galinka) ในสมัยโบราณ แต่อ้างข้อเสนอของร้อยเอกฟอบส์ (C.J.F.S. Forbes) ในงานเรื่อง *British Burma and Its People, Being Sketches of Native Manners, Customs and Religion* (1878) ว่าภาษามอญมีความใกล้เคียงกับภาษาเขมรและมีความเชื่อมโยงกับผู้คนที่อยู่ในจีน แม้ว่าชาวมอญจะได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอินเดียอย่างมากก็ตาม รวมถึงการพิสูจน์ว่าชาวมอญจัดอยู่ในตระกูลมอญ-อันนัม (ในความหมายเดียวกับมอญ-ขแมร์) อนึ่ง ข้อที่น่าสังเกตคือจาร์ดีนเน้นย้ำความสัมพันธ์เชิงปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์มอญกับพม่าอย่างมาก โดยกล่าวถึงที่มาของความสัมพันธ์อันเลวร้ายระหว่างเผ่าพันธุ์ทั้งสอง ความว่า

> These [Mon people] obtained the mastery of the delta, driving out the Taungthu tribe who originally tilled its soil, and establishing themselves so firmly there as to check for some centuries the ultimate conquest by the Burmans, who in contempt styled the Mons 'Talaings,' or people trodden under foot, and proscribed their language, after Alompra in 1757 had taken Pegu, and the Mons had made common cause with the British in 1824. The Talaing language, which, it is said, is likely to die out, as the nation tends to merge in the Burmese, belongs to the Mon-Annam group of those language which use tone or variety of pitch of voice, where we employ inflection to modify meaning. Captain Forbes has shown that the language of the Talaings and the Cambodians was originally one, and that before the intrusion of the Siamese the Mon-Annam monarchy dominated the deltas of the rivers Irawadi, Salween, Menam, and Mekong. There is a theory held by Sir A. Phayre and others that the Talaing and their language came from Telingana, in the south of India. But the researches of later scholars have shown that the Mon and Cambodian tongues are connected with those of China.[2]

นอกจากนั้น จาร์ดีนยังเน้นความสำคัญของเผ่าพันธุ์มอญในฐานะผู้ส่งผ่านความเจริญของอารยธรรมอินเดียมาสู่พวกพม่า ดังความว่า

---

[1]John Jardine. (1995). Introduction. In **The Burmese Empire a Hundred Years Ago. 1838, 1883**. pp. viii-ix.

[2]**Ibid**. p. ix.

> It is true, however, that the Talaing were in closer touch than the Burman or Shan races with the higher civilisation of India – firstly with the Indian colonies where Brahman views prevailed, and next with Buddhist missionaries, who began their teaching there, and soon became involved in conflict with the Brahmans […] Conquered at last, and ill-treated by the Burman kings, the trodden-down Talaings can apply to themselves
> […]
> It may therefore be said that the Burman races are indebted to India for their religion, their literature and their law, received chiefly through the Talaings dwelling on the coasts and estuaries, and in close communication with the Hindu colonies which Anoarahta over threw at last.[1]

การที่ข้อวิจารณ์ของจาร์ดีนที่มีต่อทฤษฎีเผ่าพันธุ์ของแฟร์เพิ่งแสดงให้เห็นในการพิมพ์ครั้งที่ 3 อีกทั้งตัวบทยังให้ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์มากมายแตกต่างบทนำที่เขาเขียนให้แก่หนังสือเล่มเดียวกันนี้ในฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1885 ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลาราวหนึ่งทศวรรษระหว่างการพิมพ์ซ้ำงานเขียนของซานเจอมาโนนั้น สถานภาพองค์ความรู้และความสนใจเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์ในพม่าได้ขยายตัวทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทฤษฎีและสมมติฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของคนพื้นเมืองหลายข้อเริ่มได้รับการยอมรับจากนักวิชาการ-นักบริหารอาณานิคมและถูกนำไปใช้อธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่งานเขียนรุ่นก่อนหน้าเคยกล่าวถึงไว้อย่างคลุมเครือ โดยเฉพาะในประเด็นหลังนี้ สามารถพิจารณาได้จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน *พจนานุกรมพม่า-อังกฤษของจัดสัน* ฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1893 ในการพิมพ์ครั้งนี้ รอเบิร์ต ซี. สตีเวนสัน ได้แก้ไขและขยายความหมายของคำศัพท์หลายคำ ที่น่าสนใจคือการขยายความหมายของคำว่าตะเลงในลักษณะเดียวกับการพรรณนาของจาร์ดีน ที่เน้นย้ำความเป็นปฏิปักษ์ทางเผ่าพันธุ์ระหว่างมอญกับพม่า[2] อาจกล่าวได้ว่าการบ่งชี้หรือเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของบุคคล กลุ่มคน หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เข้ากับความเป็นเผ่าพันธุ์-ชาติพันธุ์หรือมีสาเหตุมาจากปัจจัยเรื่องเผ่าพันธุ์-ชาติพันธุ์ดังที่กล่าวมา ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในอาณานิคมพม่าเท่านั้นแต่ยังรวมถึงแวดวงวิชาการระหว่างประเทศด้วย

---

[1] **Ibid**. pp. ix-xi.

[2] Adoniram Judson. (1893). **Judson's Burmese-English Dictionary**. revised and enlarged by Robert C. Stevenson. p. 507., ความหมายของคำที่ปรากฏในพจนานุกรม คือ (Judson. 1893: 507)

> "*n*.: a Peguan Talaing; มอญ [Alompra stigmatized them with an appellation suggestive at once of their submission and disgrace. Talaing means "one who is trodden under foot, a slave." The word is made up of the Mün root (ลาย) "lain," to tread under foot, and the nominal particle "ตะ," ตะลาย implying persons trodden upon, "slaves."

ทั้งนี้ การที่ปรากฏงานศึกษาว่าด้วยเผ่าพันธุ์ โบราณคดี และประวัติศาสตร์พม่าเรื่องสำคัญในช่วงระยะทศวรรษ 1890-1900 อาทิ งานศึกษาประวัติศาสตร์และเรื่องราวเกี่ยวกับพม่าจากหลักฐานฝ่ายจีน เรื่อง *Burma with Special Reference to her Relations with China* และ *Precis of Chinese Imperial and Provincial Annals relating to Burma* (1893) ของ อี.เอช. ปาร์กเกอร์ (Edward Harper Parker) อดีตเจ้าหน้าที่สถานกงสุลอังกฤษที่ไหหนาน (ต่อมาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจการเรื่องจีนให้แก่รัฐบาลอังกฤษที่เมืองมัณฑะเลย์) ผู้บุกเบิกองค์ความรู้เกี่ยวกับรัฐของชาวไทใหญ่ในลุ่มแม่น้ำแยงซี[1] งานอักขรานุกรมภูมิศาสตร์เรื่อง *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States* (1900, จำนวน 5 เล่ม) เขียนโดยเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์ และ เจ.พี.ฮาร์ดิแมน (J.P. Hardiman) ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องชาติพันธุ์ในพื้นที่พม่าตอนบนและรัฐชานอย่างครอบคลุมมากกว่างานเรื่องใดที่เคยมีมา การนำพจนานุกรมของจัดสันและงานของซานเจอมาโนกลับมาพิมพ์ใหม่พร้อมจัดทำเชิงอรรถขยายความเพิ่มเติม สภาวการณ์ดังกล่าวได้ทำให้ภาพประวัติศาสตร์ยุคแรกเริ่มก่อนสมัยพุกามมีความชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้น ควรกล่าวด้วยว่าการขยายตัวของการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าเมื่อเข้าสู่ทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยังได้รับอานิสงส์จากการปรากฏของงานเขียนว่าด้วยภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยชาวตะวันตก ที่สำคัญคือ งานเรื่อง *Further India* (1904) เขียนโดยฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด งานเรื่อง *Researches on Ptolemy's Geography of Eastern Asia (Further India and Indo-Malay Archipelago)* (1909) ของ ยี.อี. เยรินี (G.E. Gerini) และรวมถึงงานศึกษาที่มาของเผ่าพันธุ์ไทของแตแรง เดอ ลาคูเปอรี (Terrein de Lacouperie) ศาสตราจารย์ด้านจีนวิทยาและนักนิรุกติประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน* และงานเรื่อง *The Shans* (1915) เขียนโดย ดับบลิว.ดับบลิว. คอคเรน (W.W. Cochrane)[2] เป็นต้น การปรากฏตัวของงานเหล่านี้นอกจาก

---

[1] C.M. Enriquez. (1933). **Races of Burma**. p. 72.

* ประกอบด้วยบทความเรื่อง "The Cradle of the Shan Race" พิมพ์เป็นบทนำในหนังสือเรื่อง *Amongst the Shans* (1885) ของอาร์ชิบัลด์ อาร์. คอลคูน (Archibald R. Colquhoun) และ "The Languages of China Before the Chinese"

[2] ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2533). **ถิ่นกำเนิดชนชาติไท: สมมุติฐานของนักวิชาการตะวันตก**. หน้า 3-5.; ประเสริฐ ณ นคร, และ วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ชนชาติไท. ใน **ประวัติศาสตร์ไทย : จะเรียนจะสอนกันอย่างไร**. บรรณาธิกรโดย ประเสริฐ ณ นคร และคณะ. หน้า 90-95. และโปรดดูบทวิพากษ์องค์ความรู้ว่าด้วยประวัติศาสตร์เผ่าพันธุ์ไทเพิ่มเติมใน วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2525, มิถุนายน). บรรพบุรุษของคนไทยมาจากไหน: ข้อวินิจฉัยบางประการเกี่ยวกับคติความเชื่อของคนไทยสมัยปัจจุบันที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทยสมัยโบราณ และปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (5): 1-53.; และ ผู้เขียนคนเดิม. (2545). สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ไท. ใน **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**. บรรณาธิกรโดย สรัสวดี อ๋องสกุล, และ โยซิยูกิ มาซูฮารา. หน้า 30-55.

สะท้อนให้เห็นถึงกระแสความสนใจในหมู่ชาวตะวันตกและชนชั้นนำพื้นเมืองที่มีต่อประวัติศาสตร์เผ่าพันธุ์แล้ว ยังมีส่วนทำให้ประเด็นเผ่าพันธุ์ที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนขึ้นในทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีรายละเอียดของเนื้อหาและสามารถเชื่อมโยงสู่ขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ขณะที่ในทางเดียวกันก็ทำให้เผ่าพันธุ์กลายเป็นสดมภ์หนึ่งของการตีความประวัติศาสตร์พม่า

เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในงานเขียนประเภทอื่น ๆ ควบคู่ไปกับงานเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ ตัวอย่างงานที่น่าสนใจสองเรื่องคือ งานศึกษาบทบาทการปกครองของอังกฤษในพม่าเรื่อง *Burma under British Rule and Before* (1901) ของจอห์น นิสเบท และหนังสือคู่มือว่าด้วยอาณานิคมพม่าของเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์ เรื่อง *Burma: A Handbook of Practical Information* (1906) ในงานเรื่องแรกนั้น นิสเบทได้ระบุอัตลักษณ์ผู้นำสามพี่น้องที่ต่อต้านการรุกรานของกองทัพมองโกลในปลายสมัยพุกามให้เป็นชาวไทใหญ่ หรือที่นิยมเรียกในชื่อ ไทใหญ่สามพี่น้อง[1] ซึ่งการระบุอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นจากงานเขียนของแฟร์[2] ทว่าได้ถูกทำให้กลายเป็นประเด็นสำคัญในงานของเขา

นอกเหนือจากการนำเสนอข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ แก่ผู้อ่านแล้ว *Burma under British Rule and Before* ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิก ลักษณะนิสัย รวมถึงการจำแนกความใกล้ชิดทางชาติพันธุ์ที่ชาวพม่ามีต่อกลุ่มชาติพันธุ์อื่นด้วย โดยทั่วไปภาพชาวพม่าที่ปรากฏในงานของนิสเบทถูกนำเสนอในลักษณะเป็นชนชาติที่เอาแน่เอานอนไม่ได้ ไม่มีเหตุผล หลงใหลในความเชื่อเหนือธรรมชาติ อวดดี ฯลฯ หรือกล่าวได้ว่า ชาวพม่าสามารถแสดงออกทั้งคุณสมบัติที่ดีและเลวได้โดยปราศจากเหตุผลในการกระทำนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนถึงการเป็นเผ่าพันธุ์ที่ยังไม่บรรลุวุฒิภาวะ นิสเบทได้พรรณนาลักษณะนิสัยโดยธรรมชาติของชาวพม่าว่า

> It has frequently been said that the Burmese are the Irish of the East […] there are, it is true, various outstanding traits of character in common, such as pride of race, love of laughter, joking, and amusement, light-heartedness, want of providence or of any Martha-like concern for the petty things of life and the cares of the morrow, occasional outbursts of brutality, absence of self-control, and entire want of anything like “sweet reasonableness” either individually or as a race.
>
> […]

---

[1] John Nisbet. (1901). **Burma under British Rule and Before,** Volume 1. p. 3.

[2] Arthur Phayre. (1998). **op. cit**. pp. 57-58., และโปรดดูเพิ่มเติมใน Michael Aung-Thwin. (1998b). The Myth of the Three Shan Brothers. In **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 121-143.

Proud of their nationality, the Burmese consider the Chinese, Siamese, and Shans as of the same stock (*Amyó*) as themselves; though the Chinaman regards himself as much superior to the Burman. The hill tribes, consisting of the Karen, Kachin, and Chin dwelling within the forests on the hills between the main valleys, the Burmese class indifferently as wild men (*Luyaing*); while all other nationalities are considered rather contemptuously as “foreigners” (*Kalá*), a word, however, only applied to persons of non-Mongolian race, but otherwise used very much in the same way as the ancient Greeks … this word is never used as a designation for any of the Shan, Siamese, or Chinese.

The Burmese are on the whole decidedly truthful, though it would hardly be correct to describe them as truth-loving. They have no particular prejudice in favour of truth, or dislike to falsehood per se. A man or a woman would just about as soon tell a lie as the truth; and out of a feeling of inborn politeness he or she would naturally prefer to make, with complete indifference, whatever statement might be considered the more acceptable to the person addressed. Thus they will often say “Yes” when they really mean “No,” simply from disinclination to offend. But they are not habitual liars by centuries of heredity like their near neighbours, the Bengalis of Chittagong. If they tell a lie with some personal object and the falsehood is detected, they merely laugh and try to turn it off. They feel “ashamed” (*Shetthe*); but it is no actual shame felt about the falsehood itself ... From the above it will be seen that sincerity is not a leading characteristic.

[…]

The Burmese are credulous and superstitious to a degree. One is almost tempted to say that it forms one of their most constant and unvarying characteristics. Their credulity with regard to persons claiming to be invulnerable, to be endowed with supernatural powers, or to be a member of the royal family of Alaung Paya amounts to something that is difficult for the western mind to understand. Along with this they are arrogant and boastful, although they are by no means courageous individually; nor were they brave as an independent nation. They know no happy mean, but exhibit the utmost extremes of fear or timidity and of unbounded arrogance or boastfulness … As might therefore be expected, they are timid and obsequious in the presence of those having authority over them.

[…]

Though naturally lazy, the Burman quite understands the value of diligence. Indeed, his religious philosophy teaches him that when the influence (*Kan*) of his past deeds is not sufficient to ensure him success in matters like agriculture and trade, this can only be attained by working hard.

> As a race the Burmese have no mechanical ability or inventive talent, and altogether they are lacking in initiative. Consequently administration was usually weak throughout the country, at any rate during recent historical times.
>
> Impulsive and illogical, they are fairly law-abiding, notwithstanding the ease with which bravos claiming supernatural powers and invulnerability can usually get together a band of dacoits – that is to say, a robber gang consisting of five men or more – when the harvest brings money into hands of the villagers.
>
> […]
>
> The Burman has a strong personal feeling that it is impolitic and useless to strive against those set in authority over him. In this respect he seems to have been so thoroughly disciplined under Burmese rule that the lesson has become hereditarily engrained in him.[1]

จากตัวบทที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลคือเครื่องมือสำคัญในการแบ่งแยกคุณสมบัติ ลักษณะนิสัย ตลอดจนถึงความเจริญทางอารยธรรมระหว่างชาวตะวันตกและชาวพม่า ในความเห็นของนิสเบท ความเป็นชนชาติผู้ไม่รู้จักใช้เหตุผลหรือ “ไม่มีเหตุผล” ทำให้ชาวพม่าไม่มีความคิดริเริ่ม และไร้ความสามารถด้านการประดิษฐ์คิดค้น นอกจากนั้น การเป็นเผ่าพันธุ์ที่ไม่ใช้เหตุผลยังทำให้ชาวพม่าไม่ตระหนักว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ สิ่งใดถูกหรือผิด ไม่รู้จักการควบคุมอารมณ์ และไม่ประมาณตน ในแง่นี้ความแตกต่างระหว่างชาวตะวันตกกับชาวพม่าจึงวางอยู่บนการคิดเชิงเหตุผล อนึ่ง แม้นิสเบทได้กล่าวว่าวัฒนธรรมหรือความเชื่อบางอย่างของชาวพม่าจะเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยากในความคิดของชาวตะวันตก อย่างไรก็ตาม โดยความเป็นชนชาติผู้ใช้เหตุผลนี้เองที่ทำให้นิสเบทอยู่ในสถานะหรือตำแหน่งที่สามารถสังเกตการณ์ วิเคราะห์ และอธิบายสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นพม่า ในฐานะวัตถุของการศึกษาอย่างหนึ่ง ได้อย่างละเอียดลออและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

ในส่วนของความเป็นมาของกลุ่มเผ่าพันธุ์ในพม่า นิสเบทให้ความสำคัญกับพวกไทใหญ่หรือชานเป็นพิเศษ เขากล่าวว่าแม้ไทใหญ่จะเป็นเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตเทือกเขา (Hill Races) เช่นเดียวกับกะเหรี่ยง ชิน และกะฉิ่น แต่ไทใหญ่ก็ไม่เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตที่สูงกลุ่มอื่น ๆ ในแง่ที่ครั้งหนึ่ง พวกไทใหญ่หรือเผ่าพันธุ์ไท (Tai) เคยเป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่มาก่อน นิสเบทอธิบายว่า คำว่า “ไท” ซึ่งเผ่าพันธุ์นี้ใช้เรียกตนเองนั้นมีความหมายถึง อิสรชน (Free People) ทั้งนี้เป็นไปได้ทีเดียวว่าการนิยามความหมายของคำว่าไทในลักษณะดังกล่าวนิสเบท (เช่นเดียวกับกับสเปียร์แมน)[2] ได้อ้างอิงจากข้อความที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง *Description du Royaume Thai ou Siam* (1854) ของบิชอปปัลเลอกัวซ์ (Pallegoix) โดยที่หมอสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสผู้นี้ได้อ้างอิง

---

[1] John Nisbet. (1901). **Burma under British Rule and Before,** Volume 2. pp. 221-225, 230.

[2] H.R. Spearman. (1987). **op. cit**. p. 174.

เรื่องราวการปลดแอกอำนาจเขมรของผู้นำเชื้อสายไทมาจากงานเขียนของชนชั้นนำชาวสยามอีกต่อหนึ่ง เผ่าพันธุ์ไทในงานของนิสเบทประกอบด้วยคนกลุ่มหลัก 3 กลุ่ม คือ 1) พวกไทใหญ่ในจีน (Chinese Shan or Shan Tarok) คนกลุ่มนี้อยู่ทางเหนือของประเทศพม่า 2) พวกสยาม (Siamese or Shan Yodaya) ทางตอนใต้ และ 3) รัฐไทใหญ่ทางตอนกลาง (Central Shan States) กลุ่มที่สามนี้ได้ส่งบรรณาการแก่อาณาจักรพม่าและปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษ ดังนั้นเผ่าพันธุ์ไทหรือชานจึงกระจัดกระจายไปทั่วคาบสมุทรอินโดจีน[1] เขายังอธิบายถึงความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ไทโดยเชื่อมโยงเข้ากับถิ่นกำเนิดในประเทศจีน ดังความว่า

> Concerning their early history traditions exist that in very ancient times the Shan were closely connected with the Chinese before settling in Szchuan and the country lying south of the Yangtse river. After Chinese rule began about 250 B.C. to extend itself to this latter region, many of the tribal headmen were officially recognized by the suzerain as tributary chiefs. These heads of clans have the Tai title of *Chow* or *Sow*, which still forms the title of the hereditary princes of the Burmese (*Sawbwa*) and the Siamese Shan States (*Chawpya*).
>
> For centuries portions of Yunnan held out against Chinese rule. Even down to the beginning of the seventh century A.D. the Tai State of Nanchao flourished in western Yunnan, and maintained itself as the kingdom of Tali until it was conquered by Kublai Khan in the thirteenth century. Long previous to this, about the beginning of the Christian era and again about 240 A.D., these Shan Tarok were strong enough to make military incursions into Burma, overrunning the whole of the upper Irrawaddy and overthrowing the Burmese kingdom of Tagaung. All that is known about the early history of the Tai points to the fact that the race was united and essentially homogeneous, with powerful political organizations which had grown out of the necessity for resisting the pressure of the Chinese from the north.
>
> it seems probable that the first Tai immigrations into Burma took place about 2,000 years ago; though their traditions assign to these a date several centuries earlier. The main migrations, however, probably occurred during the sixth and the fourteenth centuries consequent on Chinese invasion and conquest of the Tai tracts.[2]

ห้าปีให้หลังจากการตีพิมพ์งานของนิสเบท งานเขียนของเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์ เรื่อง *Burma: A Handbook of Practical Information* ได้ให้ภาพการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ใน

---

[1] John Nisbet. (1901). **op. cit**. p. 415.

[2] **Ibid**. pp. 415-416.

ประวัติศาสตร์ช่วงต้นที่ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยจากข้อมูลพื้นฐานในงานเรื่องก่อนหน้าของเขาคือ *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States* รวมถึงการอ้างอิงข้อมูลในงานเขียนของ อี.เอช. ปาร์กเกอร์ และ ฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด สกอตต์ได้กล่าวว่ากลุ่มเผ่าพันธุ์ในพม่าทั้งหมด ยกเว้นเซลุงซึ่งเป็นพวกยิปซีทะล (Sea-gypsies)* ล้วนมีแหล่งที่มาเดียวกัน กล่าวคือคนเหล่านี้จัดอยู่ในตระกูลอินโด-จีน (Indo-Chinese family) ซึ่งเป็นพวกมองโกลอยด์ โดยสามารถจำแนกออกโดยคร่าวได้เป็นสามตระกูลย่อย (sub-families) คือ[1] 1) ตระกูลย่อยทิเบต-พม่า (The Tibeto-Burman sub-family) ประกอบด้วยพวกพม่า (The Burmese clans) จิงปอ (The Chingpaw clans) หรือกะฉิ่นและกูกิ-ชิน (The Kuki-chin clans) 2) ตระกูลย่อยสยาม-จีน (The Siamese-Chinese sub-family) ประกอบด้วยด้วยพวก ไท และ กะเหรี่ยง 3) ตระกูลย่อยมอญ-ขแมร์ (The Mon-Hkmer Sub-family) ประกอบด้วยพวก มอญหรือตะเลง และพวกว้า-รูไม (Wa-Rumai clans) อนึ่ง จะสังเกตเห็นว่า คำว่าเผ่าพันธุ์อินโด-จีนที่สกอตต์ใช้นั้นมีความหมายแตกต่างจากที่ ดร.เมสันและแฟร์ใช้อยู่ในระยะกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19

สกอตต์ได้วางลำดับขั้นตอนการอพยพของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ว่า พวกตระกูลอินโด-จีนได้อพยพจากทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ทิเบต และมองโกเลียลงมาตามแม่น้ำสายใหญ่ โดยที่พวกตระกูลย่อยมอญ-ขแมร์คือคนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาสู่ดินแดนพม่า ตามมาด้วยพวกทิเบต-พม่า ซึ่งได้ขับไล่พวกที่เข้ามาก่อนให้ขึ้นไปอยู่ในเขตเทือกเขาและชายแดนสยามและกัมพูชา และท้ายสุดคือพวกตระกูลย่อยสยาม-จีนซึ่งประกอบด้วยกะเหรี่ยงและไท[2] สกอตต์พรรณนาประวัติศาสตร์แรกเริ่มของพม่าโดยผ่านการอ้างอิงความเห็นของฟอบส์ และรายงานการสำรวจดินแดนทางตอนเหนือของพม่าและเวียดนามของฟรานซิส การ์นิเยร์ (Francis Garnier) ซึ่งวางอยู่บนความคิดเรื่องประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์เช่นกันว่า ในกระบวนการอพยพเข้าสู่ดินแดนพม่า แต่ละเผ่าพันธุ์ได้ต่อสู้กันอย่างไร้ความปราณี ผ่านกาลเวลาอันยาวนาน ซึ่งในที่สุดพวกทิเบต-พม่าเป็นฝ่ายมีชัย ดังความว่า

> They fought with one another all the way down through the years, and for years and years they fought mercilessly with the people they found in the country before them […] in the earlier ages kindred tribes of the Mon-Hkmers dominated the whole country from the Irrawaddy eastward to the China Sea, and, till they were split by the Tai invaders, the whole of the territories from the Salween down to the shores of the Gulf of Siam,

---

*สกอตต์อธิบายว่าชาวพม่าเรียกคนเหล่านี้ว่า เซลอน (Selon) ภาษาของพวกเซลุงมีความคล้ายคลึงกับภาษาของจาม (Cham) ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองของกัมพูชา และยังเชื่อมโยงกับภาษาของเผ่าพันธุ์เนกริโตซึ่งเป็นคนพื้นเมืองของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ (Scott. 1906: 60)

[1] J.G. Scott. (1906). **Burma: A Handbook of Practical Information**. p. 62.

[2] **Ibid**. pp. 60-61.

> and over to the Chinese-ridden Annamese and Tongkinese, were dominated by the Hkmer, in constant conflict with their blood relations the Mon, and their remoter kindred the Burmans. But the Mon-Hkmer were finally subdued, and the Tibeto-Burmans not only occupy a vastly greater extent of country, but are a much superior factor in the politics of Farther India.[1]
>
> […]
>
> By the ninth century A.D. the nations had consolidated themselves - the Burmans in the greater part of what is now Upper Burma; the Mon on the Lower Irrawaddy, the Sittang, and the Salween; while the Hkmer were at the height of their power, with magnificent towns and temples in Cambodia. In the fourteenth century the Tai moved from Tali, and overran Northern Burma, forcing the Burmese down on the Mon, and occupying the delta of the Menam, thus finally separating the two chief nations of the Mon-Hkmer family. In the sixteenth century the Burmans and Mons may be said to have merged. They fought as vigorously as ever, and first one and then the other had the upper hand, until in the end Alaungpayah crushed the Mon, and founded Rangoon to punctuate his victory.[2]

ในส่วนของการพรรณนาบทบาททางประวัติศาสตร์ของกลุ่มเผ่าพันธุ์หลัก สกอตต์ได้เชื่อมโยงบทบาทผู้สืบทอดและเผยแพร่อารยธรรมอินเดียของพวกมอญเข้ากับบทบาทของพวกขอมในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งทำให้บทบาททางประวัติศาสตร์ดังกล่าวถูกยกระดับขึ้นสู่อัตลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ กล่าวคือ เผ่าพันธุ์ผู้ใช้ภาษาตระกูลมอญ-ขแมร์ได้ถูกเสนอภาพในฐานะที่เป็นเผ่าพันธุ์แรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รับมอบมรดกของอารยธรรมอินเดีย โดยผ่านอิทธิพลของศาสนาฮินดูและพุทธ ซึ่งต่อมาพวกมอญได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของศาสนาพุทธแก่พวกพม่า และพวกพม่าได้ถ่ายทอดแก่ไทใหญ่ตามลำดับ เช่นเดียวกับที่พวกไทในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับวัฒนธรรมฮินดูและพุทธศาสนาผ่านพวกขอม ในช่วงที่รุ่งเรืองสูงสุด กลุ่มคนผู้ใช้ภาษาตระกูลมอญ-ขแมร์ ประกอบด้วย มอญ ละว้า และขอมได้กระจายอยู่ทั่วตอนบนคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อนึ่ง สกอตต์ยังเห็นว่าพวกขอมมีอารยธรรมและระดับทางภูมิปัญญาสูงกว่าพวกมอญ ดังพิจารณาจากศาสนสถานและสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ที่พวกขอมได้สร้างไว้และอยู่รอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีความอลังการและซับซ้อนมากเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งก่อสร้างของพวกมอญที่หลงเหลืออยู่ที่เมืองสะเทิม[3] สำหรับพวกไทใหญ่ สกอตต์พรรณนาว่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่พร้อมรับลักษณะนิสัยหรือวัฒนธรรมที่มีระดับสูงและละเอียดกว่าของกลุ่มคนที่ได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์ด้วย

---

[1] **Ibid**. p. 61.

[2] **Ibid**. p. 71.

[3] **Ibid**. pp. 129-130.

ไม่ว่าในฐานะเพื่อนบ้านหรือผู้ที่เข้ามาปกครอง นอกจากนั้น สกอตต์ยังมีความเห็นเช่นเดียวกับนักบริหารอาณานิคมคนอื่น ๆ ในประเด็นว่า ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าเอกภาพในหมู่พวกไทใหญ่[1]

สำหรับพวกเชื้อสายพม่านั้น นอกเหนือจากบทบาททางประวัติศาสตร์ในฐานะผู้พิชิตเผ่าพันธุ์พื้นเมืองกลุ่มอื่นแล้ว สกอตต์กล่าวว่าพม่าเป็นชนชาติที่มีเสน่ห์ที่สุดในดินแดนตะวันออก โดยเฉพาะความเปิดเผย ตรงไปตรงมา และอัธยาศัยที่ดี เขาเห็นว่ากริยาท่าทางที่เป็นมิตรของชาวพม่าสามารถเทียบได้กับสุนัขพันธุ์สกอตช์เทอร์เรียและบูลด็อก

> Their friendliness of manner may be compared to that attitude respectively in a Scotch terrier and a bull-dog – for bull dogs are friendly, though they do not get credit for it. Both adapt themselves to those who make advances to them, and a very great deal depends upon the character of the observer.[2]

แม้สกอตต์มองว่าชาวพม่าคือเผ่าพันธุ์ที่มีเสน่ห์ อย่างไรก็ตามในความเห็นของเขา ชนชาติพม่าคงเป็นเช่นเดียวกับชาวตะวันออกชาติอื่นที่มีข้อเสียมากมายเมื่อเปรียบเทียบกับชาวอังกฤษและชาวตะวันตกชาติอื่น ๆ สกอตต์วิจารณ์ลักษณะนิสัยประจำชาติของของชาวพม่าดังนี้

> But though the Burman has many good points he has also many disappointing faults. He has a courtesy of manner and natural good breeding which make him conspicuous even among Orientals, but he has great pride of race and self-reliance, and these, when he is clad with a little brief authority, too often develop into arrogance. [...] The love of laughter is born with them, and remains with them to the shadow of the lych-gate, but they are lamentably wanting in self control, sometimes passing into wild outbursts of brutality. They have a most extraordinarily keen sense of humour, and yet they are as credulous as the marines, or Judæus Apella, and as superstitious as Louis XI. They are keen judges of character, as many a nickname given to their rulers, native and British, can testify, but they will allow themselves to be imposed upon by any glib or solemn charlatan with charms and philters and runes. Like most Orientals, they are ingrained gamblers, and they have far more passive courage than most than most Europeans. In former times they were notable warriors. They leveled Ayuthia, the former capital of Siam, with the ground. They made, early in last century, raids into Eastern Bengal, and created a temporary flutter even in Calcutta. Yet now they cannot be made into soldiers, and are not in the least disconcerted by the fact. It is, therefore, too common to call them cowards. They would not meet British troops; but what company of men armed with fowling-pieces, flint and matchlocks, spears, swords, and sticks, would face

---

[1] **Ibid**. p. 113.

[2] **Ibid**. p. 75.

> battalions armed with the best rifles and supported by artillery? Those who did so would be fools, and in certain ways a Burman has much commonsense. The Boer was not called a coward because he fought at long range and habitually avoided close quarters. Similarly, the Burman suited his fighting to his country. He laid ambuscades, fired his gun when the enemy was near enough to be hit, and then he ran off half-a-mile or a mile to get time to charge his muzzle-loader again. The Burman is a bold horseman, and shows great pluck in boat-racing, boxing, and football. Where the odds against him are too great he has the pluck to acknowledge it-not the foolhardiness to throw his life away.[1]

เกณฑ์การจัดแบ่งเผ่าพันธุ์ของสกอตต์ในงานชิ้นนี้ไม่ได้รับความนิยมจากนักวิชาการผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์และชาติพันธุ์วิทยาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะการกำหนดชื่อให้แก่พวกไทใหญ่ ไทสยาม และลาวว่าจัดอยู่ในกลุ่มย่อยสยาม-จีน แม้ว่าการใช้ชื่อเรียกเผ่าพันธุ์และการจัดลำดับการอพยพของเขาจะได้รับการอ้างอิงอยู่บ้างในงานเขียนร่วมสมัย นอกเหนือจากนั้น งานเขียนของสกอตต์ก็มิได้ให้ข้อเสนอใหม่ในเชิงทฤษฎีเผ่าพันธุ์และการอพยพแต่อย่างใด โดยภาพรวมแล้ว การแบ่งคนพื้นเมืองในพม่าออกเป็น 3 กลุ่ม คือ พวกทิเบต-พม่า, ไท, และมอญ-ขแมร์ ดังที่ปรากฏในงานเขียนของสกอตต์คือเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้กันทั่วไปในหมู่นักบริหารอาณานิคมและผู้ศึกษาเรื่องชาติพันธุ์วิทยาในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

งานประวัติศาสตร์พม่าฉบับกะทัดรัดเรื่อง *Burma Through the Centuries* เขียนโดย จอห์น สจวต (พิมพ์ซ้ำในปีต่อมา) เจ้าหน้าที่ ICS ผู้สนับสนุนชาวพม่าและให้ความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับพม่า และพิมพ์ใน ค.ศ. 1909 คืองานประวัติศาสตร์มาตรฐานเรื่องต้น ๆ ที่ได้รับการตีพิมพ์ต่อจาก *History of Burma* ของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ ในงานเรื่องนี้ สจวตได้จัดแบ่งเนื้อหาของงานออกตามเกณฑ์ด้านเวลา ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาก็คือลำดับประวัติศาสตร์ราชวงศ์ตามแบบของแฟร์ แต่ได้เพิ่มเหตุการณ์หลังจากสงครามอังกฤษพม่าครั้งแรกและขยายต่อมาจนถึงระยะการทำพม่าให้สงบใน ค.ศ. 1900

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของความเป็นมาของคนพื้นเมืองก่อนสมัยพุกาม สจวตได้ลำดับการอพยพของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ตามอย่างงานเขียนของสกอตต์ โดยกล่าวว่ากลุ่มคนดั้งเดิมในภูมิภาคนี้คือพวกเนกริโต ซึ่งคือพวกซาวเล ส่วนเผ่าพันธุ์ที่อพยพเข้ามายังภูมิภาคที่เรียกว่าประเทศพม่าเป็นกลุ่มแรกคือพวกที่ใช้ภาษาในกลุ่มมอญ-ขแมร์ คือพวกมอญและว้า (Was) ตามมาด้วยพวกไท, กะเหรี่ยง, และพวกที่ใช้ภาษาในกลุ่มทิเบต-พม่า ตามลำดับ[2] และกล่าวด้วยว่ากระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 7 แล้วนั่นเองที่ผู้อพยพเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ได้เข้ายึดครองพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของพม่า

---

[1] **Ibid**. pp. 76-77.

[2] John Stuart. (1910). **Burma Through the Centuries**. pp. 1-16.

และได้กลายเป็นเขตอิทธิพลของแต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์ตราบจนถึงปัจจุบัน เขตอิทธิพลของกลุ่มเผ่าพันธุ์ที่สำคัญสามเขต คือ เขตอิทธิพลของพวกมอญในพม่าตอนล่างโดยเฉพาะที่พะโคและตะนาวศรี เขตอิทธิพลของพวกไทใหญ่ในเขตรัฐชานทางด้านตะวันออก และเขตอิทธิพลของพวกพม่าบริเวณตอนบนของแม่น้ำอิระวดี

> When we get to anything like genuine history, and that is not until the seventh century of the Christian era, we find that the various immigrant races had settled down in much the same parts of the country as they occupy at the present day. The Talaings occupied Pegu, and Tenasserim; the Shans were in possession of the Shan States; and the Burmese held the upper portion of the Irrawaddy valley as well as Arakan.[1]

ส่วนสาขาย่อยของเผ่าพันธุ์หลักทั้งสาม ได้แก่ พวกกะเหรี่ยง ชิน กะฉิ่น ว้า ฯลฯ คนเหล่านี้อาศัยอยู่ในเขตภูเขาหรือพื้นที่ที่ถูกโดดเดี่ยวออกไป สจวตกล่าวเพิ่มเติมว่า บรรดาชาวเขาชาวป่า (Wild Tribes) เป็นพวกที่ไม่มีบทบาทต่อประวัติศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าพันธุ์หลักทั้งสาม โดยที่การต่อสู้อย่างต่อเนื่องระหว่างสามเผ่าพันธุ์คือแรงผลักดันที่ทำให้ประวัติศาสตร์พม่าดำเนินไป

> These tribes, however, take little or no part in the subsequent history. They were practically out of the running, and from the dawn of genuine history, in the seventh century, until the advent of the British, early in the nineteenth century, the history of the country is a struggle for supremacy between the three dominant races, Talaing, Shan and Burmese. These were incessant wars between them. […] It was a triangular contest, waged with particular ruthlessness on all sides for over a thousand years, but never reaching any finality. It produced but little beyond a kaleidoscopic shifting of the boundaries of the territory ruled by each race.[2]

โดยการอ่านงานเรื่อง *Burma Through the Centuries* อย่างพินิจพิเคราะห์ เราจะเห็นได้ว่า แม้สจวตมีแนวโน้มที่จะตีความเหตุการณ์ความขัดแย้งในประวัติศาสตร์พม่าให้มีสาเหตุมาจากปัจจัยเรื่องเผ่าพันธุ์ หรือเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า รวมถึงการใช้ชื่อเผ่าพันธุ์ อาทิ พม่า ไทใหญ่ ตะเลง อย่างไม่รัดกุมในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ ดังเช่นที่สจวตตีความตามอี.เอช. ปาร์กเกอร์ว่ากลุ่มคนที่ทำลายเมืองพุกามในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 ไม่ใช่ชาวมองโกล แต่เป็นพวกไทใหญ่ และทำให้ระยะเวลาตั้งแต่นั้นจนถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นสมัยของกษัตริย์เผ่าพันธุ์ไทใหญ่ ขณะเดียวกัน การล่มสลายของ

---

[1] **Ibid**. p. 12.

[2] **Ibid**. pp. 12-13.

อาณาจักรพุกามก็เป็นโอกาสให้พวกมอญปลดแอกจากพวกพม่า หรือการพรรณนาความโหดร้ายของพระเจ้าอลองพญา ในลักษณะของความต้องการทำลายล้างเผ่าพันธุ์มอญ[1] เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากภาพการต่อสู้ระหว่างกษัตริย์ต่างเผ่าพันธุ์แล้ว สจวตยังเสนอภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ในเชิงสร้างสรรค์และการประนีประนอมเพื่อเป้าหมายทางการปกครองด้วย ซึ่งรวมถึงการอธิบายสงครามที่เกิดขึ้นว่าเป็นผลมาจากสาเหตุทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ดังเช่น การพรรณนาว่ากษัตริย์เชื้อสายไทใหญ่ที่ปกครองรัฐในเขตพม่าตอนบนนั้นพยายามกล่าวอ้างสถานะผู้สืบทอดของกษัตริย์พม่าในอดีตเพื่อสร้างความชอบธรรมทางอำนาจ หรือตัวอย่างของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ กษัตริย์พม่าแห่งราชวงศ์ตองอู โดยเมื่อพระองค์สถาปนาอำนาจขึ้นที่เมืองหงสาวดี พระองค์ก็ต้องหันไปประนีประนอมกับพวกมอญ โดยการแต่งตั้งให้ปกครองเมืองต่าง ๆ[2] ยิ่งกว่านั้นคำอธิบายหลักของสจวตที่มีต่อการกบฏของพวกมอญก็เป็นเรื่องของการถูกขูดรีดจากชนชั้นปกครองพม่า มากกว่าความเกลียดชังเชิงเผ่าพันธุ์แต่เพียงอย่างเดียว สจวตกล่าวว่าความไม่พอใจของพวกมอญต่อกษัตริย์พม่ากระทั่งนำไปสู่โค่นล้มราชสำนักอังวะในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้นมีสาเหตุมาจากทั้งการถูกขูดรีดภาษีจากข้าหลวงพม่าในเขตพม่าตอนล่าง และความขุ่นเคืองที่กษัตริย์พม่าย้ายศูนย์กลางอำนาจขึ้นไปที่เมืองอังวะ ซึ่งเป็นเสมือนการลดความสำคัญของเมืองหงสาวดี[3] ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยทัศนะแง่บวกของสจวตที่มีต่อชาวพม่าประกอบกับความสงบทางการเมือง และการเพิ่มพูนในสถานะองค์ความรู้ทางด้านชาติพันธุ์ในพม่าตั้งแต่ทศวรรษ 1890 ที่ส่งผลให้การพรรณนาของเขามีลักษณะวิจารณ์ชาวพม่าในเชิงเผ่าพันธุ์น้อยกว่างานเขียนเรื่องก่อนหน้า

งานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานอีกเรื่องหนึ่งซึ่งพิมพ์ในปีต่อมาคือ *A Short History of Burma* (1910) ของเอส.ดับบลิว. ค็อกส์ เจ้าหน้าที่การศึกษาอินเดีย และผู้ตรวจโรงเรียนเขตพะโค (Pegu Circle) แม้ว่าในภาพรวมแล้ว งานประวัติศาสตร์พม่าของค็อกส์จะเล่าเรื่องตามลำดับเวลาเช่นเดียวกับงานของสจวต อย่างไรก็ตาม ค็อกส์ได้ทำให้การดำเนินเรื่องในงานชัดเจนขึ้นโดยการจัดแบ่งเนื้อหาของบทตามลำดับราชวงศ์ บทบาทของพระมหากษัตริย์ที่สำคัญ และบทบาทของเผ่าพันธุ์ในประวัติศาสตร์

ในงานเรื่องนี้ ค็อกส์ได้กล่าวถึงการอพยพของกลุ่มเผ่าพันธุ์ในพม่าอย่างกระชับว่า ชนเผ่าพื้นเมืองที่อยู่ในดินแดนพม่ามาก่อนคือพวกพยู คันยัน และสักหรือแต้ะ จากนั้นชาวมอญหรือคือพวกมอญ-ขแมร์ อาจเป็นคนกลุ่มแรกที่อพยพจากเขตที่ราบสูงของจีนเข้ามายังพม่า ถัดมาคือพวกทิเบต-พม่าซึ่งอพยพมาจากทางด้านตะวันออกของทิเบต คนกลุ่มนี้ประกอบด้วยพวกชิน กามิ และพม่า เผ่าพันธุ์ที่สามที่อพยพจากตอนกลางของทวีปเอเชียเข้าสู่พม่าคือเผ่าพันธุ์ไทหรือชาน และ

---

[1] **Ibid**. pp. 37, 39, 41, 87.

[2] **Ibid**. pp. 41, 46.

[3] **Ibid**. p. 72.

กลุ่มล่าสุดคือพวกกะฉิ่น[1] โดยในส่วนของบทนำ ค็อกส์ได้จัดแบ่งเขตอิทธิพลของทางประวัติศาสตร์ของแต่ละเผ่าพันธุ์ต่างโดยผูกโยงเข้ากับขอบเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ดังความว่า

> It (Burma) includes the territories known in former times as Burma, Arakan, Pegu, Tenasserim, and the greater part of the Shan States. Geographically Burma Proper is the valley of the middle Irawadi, an area with boundaries well defined on the west, less clearly defined on the north and east, and very vaguely defined to the southward. To the north and east Shan tribes, loosely confederated or at war with one another, maintained generally political independence, becoming occasionally tributary to a strong Burman king, or recognizing the supremacy of China. To the west the Arakan Yoma, or mountain range, formed an almost impassable barrier between Burma and Arakan; and, in spite of their common descent and language, only rarely, and at very long intervals, did the people of the two countries acknowledge the sway of the same king. The delta districts and the Tenasserim coast were inhabited by an entirely different race, the Mun or Talaing people, and the climate differs considerably from the climate of Burma Proper. But the change from the comparatively dry climate of Upper Burma to the heavy rainfall of the delta is gradual; and an intermediate zone with Prome as its centre was from age to age the battle-ground of the rival Talaing and Burmese kingdoms.
>
> The eastern frontier of the Talaing kingdom was formed by the Salween river and low hills. Further south the Tenasserim Yoma, still the boundary between the British province and Siam, constitutes a more definite dividing line, but is easily crossed at various points. No navigable or fordable river ever formed a satisfactory frontier between warlike nations, and the Salween proved no exception to the rule. When the Burmesse warior kings were bent on conquest their ambition found its easiest outlet to the southward. Stopped by the sea they turned eastward, Siamese territory was violated, and reprisals were made. In the course of five centuries of almost continuous war between the Talaing and Burmese power Siam was repeatedly involved in the struggle. Its capital, unsuccessfully besieged on half a dozen occasions, was sacked three times, and Burmese troops penetrated to the territory of Laos, east of the Mekong.
>
> Arakan, on the other hand, protected by the Yoma, enjoyed almost complete immunity from Burmese aggression. The Arakanese kings, it is true, in the eleventh century acknowledged the supremacy of Anawratha and his immediate successors, but their dependence on Burma was nominal. Three centuries later the Arakanese, distracted by the strife of rival claimants to the throne, invited Burmese intervention, and the kings of

---

[1] S.W. Cocks. (1910). **A Short History of Burma**. pp. 6-9.

> Arakan were for fifty years the puppets of Burma or of Pegu. But the country resisted all attempts at conquest until its disordered state in the eighteenth century opened the way to successful invasion. So, while the troops of Burma overran the territory of alien races a thousand miles from Ava, they were baffled by their neighbours and kinsmen whose capital lay less than a fortnight's journey form Ava across the mountains. Yet at no period of its history would Arakan have offered serious resistance to a determined attack by sea.[1]

จากการพรรณนาของค็อกส์ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์คือสิ่งที่กำหนดวิถีทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ของพม่า ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าตามแนวพรรณนาของค็อกส์เต็มไปด้วยการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ โดยมีกษัตริย์ผู้โหดร้ายและกระหายอำนาจเป็นผู้นำ และไม่ว่าเผ่าพันธุ์ใดสามารถมีอำนาจเหนือเผ่าพันธุ์อื่น ความสงบสุขก็ดำรงอยู่ได้ไม่นาน การลุกฮือขึ้นต่อต้านอำนาจจึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นเสมอ ดังเช่นกรณีของพวกมอญ กระทั่งอังกฤษได้เข้ามาปกครองพม่าบางส่วนแล้วนั่นเองสภาวะดังกล่าวจึงสิ้นสุดลง[2] ตามความเห็นของค็อกส์ เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนเป็นสุขที่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ อนึ่ง การที่งานของค็อกส์ได้รับความนิยมและถูกอ่านอย่างกว้าง อีกทั้งได้ถูกใช้เป็นแบบเรียนสำหรับนักศึกษาพม่า[3] ทำให้เชื่อได้ว่าภาพประวัติศาสตร์พม่าที่ปรากฏในงานของเขาจะกลายเป็นความรับรู้หลักในหมู่ชาวอังกฤษและคนพื้นเมืองพม่ารุ่นใหม่

กล่าวโดยสรุป การจัดลำดับขั้นการอพยพของคนพื้นเมืองในพม่า และการจำแนกเผ่าพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าระยะต้นทศวรรษ 1910 มีความชัดเจนขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับงานเขียนก่อนทศวรรษ 1880 ทั้งนี้ โดยการตีความหลักฐานประวัติศาสตร์และปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านเกณฑ์ทางด้านภาษาและคุณลักษณะทางกายภาพ คนพื้นเมืองในพม่าได้ถูกแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ เผ่าพันธุ์เนกริโต ซึ่งได้รับการอธิบายว่าคือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้มาแต่เดิม และเผ่าพันธุ์มองโกลอยด์ ที่อพยพเข้ามาภายหลัง เผ่าพันธุ์มองโกลอยด์ในพม่ายังสามารถจำแนกออกเป็นสามกลุ่ม คือ 1) กลุ่มคนที่ใช้ภาษาทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) ซึ่งประกอบด้วยเผ่าพันธุ์พม่า ยะไข่ และชิน 2) กลุ่มคนที่ใช้ภาษาตระกูลมอญ-ขแมร์ (Mon-Khmer) คือเผ่าพันธุ์มอญหรือตะเลง และว้า และ 3) กลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไท-จีน (Tai-Chinese) ซึ่งก็คือพวกไทใหญ่ และกะเหรี่ยง และชาวเขากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนั้นกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ยังถูกจัดวางลงสู่หน้าประวัติศาสตร์พม่าอย่างมีตำแหน่งแห่งที่ หรือก็คือแต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์ได้มีบทบาทในประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนในประวัติศาสตร์พม่า แนวการพรรณนาชาติพันธุ์ดังกล่าวได้กลายเป็นตัวแบบที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในงานเขียนของทศวรรษต่อมา

---

[1] **Ibid**. pp. 1-3.

[2] **Ibid**. pp. 164, 212.

[3] Maung Htin Aung. (1973). **G.E. Harvey: Imperialist or Historian**. (Online)

2. การพรรณนาชาติพันธุ์ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึงระยะกบฏสะหย่าซาน (ค.ศ. 1914-1930)

นับจากกลางทศวรรษ 1910 ถึงปลายทศวรรษ 1920 สถานะองค์ความรู้ด้านพม่าศึกษาได้ดำเนินไปอย่างมีชีวิตชีวา มูลเหตุสำคัญของสภาวการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากการจัดตั้งสมาคมวิจัยพม่าใน ค.ศ. 1910 โดยการนำของจอห์น เอส. เฟอร์นิวัล และนักบริหารอาณานิคมอีกจำนวนหนึ่ง และการออกวารสารสมาคมวิจัยพม่าในปีต่อมา ซึ่งกระตุ้นให้การค้นคว้า รวบรวมหลักฐานเอกสารพื้นเมือง รวมถึงการจัดพิมพ์เอกสารพื้นเมือง ในระยะนี้เช่นเดียวกันที่นักวิชาการ-นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและงานค้นคว้าของตนกับนักวิชาการ-เจ้าหน้าที่อาณานิคมชาวตะวันตกและปราชญ์พื้นเมืองของรัฐข้างเคียงอย่างต่อเนื่อง บรรยากาศทางภูมิปัญญาเช่นนี้เองได้ก่อให้เกิดงานเขียนประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่จะได้กลายมาเป็นพื้นฐานสำหรับการอ้างอิงของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์พม่าในเวลาต่อมา อาจกล่าวได้ว่าแม้อำนาจการเมืองระหว่างรัฐเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1910 ได้ถูกขีดเส้นแบ่งอย่างชัดเจน ทว่าพรมแดนดังกล่าวไม่ได้มีผลต่อกระแสนิยมการศึกษาประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับพม่าและประวัติศาสตร์สมัยโบราณของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น มิได้ทำให้แนวการพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ในระยะทศวรรษ 1910 ถึงต้นทศวรรษ 1920 ปรากฏความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเชิงโครงเรื่องและแนวการพรรณนา จากการศึกษากลุ่มงานเขียนที่ผ่านมาข้างต้นพบว่า ตัวบทประวัติศาสตร์ทุกชิ้นถูกเขียนขึ้นภายใต้โครงเรื่องที่เน้นกล่าวถึงการต่อสู้ของคนพื้นเมืองเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในลักษณะน่าตื่นเต้น สะเทือนอารมณ์ (romantic) กล่าวคือ วิถีประวัติศาสตร์พม่าเริ่มต้นจากการเคลื่อนตัวของเผ่าพันธุ์หลัก คือ มอญ-ขแมร์ ทิเบต-พม่า และไท เข้าสู่อาณาบริเวณที่เป็นประเทศพม่าในปัจจุบัน จากนั้นได้กระจายเข้ายึดครองพื้นที่ที่ต่อมากลายเป็นเขตอิทธิพลของแต่ละเผ่าพันธุ์ ลำดับขั้นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของคนพื้นเมืองเริ่มจากสังคมแบบชนเผ่า ผ่านการรับอารยธรรมอินเดีย การสถาปนารัฐอาณาจักรที่มีกษัตริย์เป็นตัวแทนของเผ่าพันธุ์ และการต่อสู้เพื่อประกาศความยิ่งใหญ่เหนืออาณาจักรอื่น ภาพการเคลื่อนไหวที่มุ่งสู่กระบวนการสร้างความเป็นเอกภาพของจักรวรรดิพม่านั้นเต็มไปด้วยการกดปราบและขัดขืน โดยที่แต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์ต่างผลัดกันขึ้นมามีอำนาจในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์

ภายใต้โครงเรื่องใหญ่ดังที่กล่าวมาข้างต้น ความหมายของประวัติศาสตร์พม่ายังสามารถถูกนำเสนอได้ในสองลักษณะ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการกำหนดจุดสิ้นสุดของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในงานเขียนประวัติศาสตร์พม่าแต่ละชิ้น กล่าวคือ หากผู้เขียนเลือกจบเหตุการณ์ที่การขึ้นมามีอำนาจของราชวงศ์อลองพญาและสงครามอังกฤษพม่าครั้งแรก ดังเช่นงานประวัติศาสตร์พม่าของเซอร์ อาเทอร์ แฟร์ (และงานของจี.อี. ฮาร์วีย์ในเวลาต่อมา) ประวัติศาสตร์พม่าจะมีความหมายโดยรวมในแง่ของการต่อสู้ของเผ่าพันธุ์พม่าที่เดินไปสู่ความสำเร็จที่ไม่จีรังในตอนท้าย โดยเหตุการณ์จบลง

ที่ชนชาติพม่าสามารถฟื้นฟูจักรวรรดิพม่าขึ้นอีกครั้งภายหลังการล่มสลายของราชวงศ์ตองอูแต่ก็เป็นจุดเริ่มของเผชิญหน้ากับชาติมหาอำนาจที่เข้มแข็งกว่า ในขณะที่หากผู้เขียนเลือกจบเรื่องด้วยการผนวกพม่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับจักรวรรดิอินเดียของอังกฤษ (ซึ่งตามมาด้วยการกล่าวถึงการทำพม่าให้สงบ) ประวัติศาสตร์พม่าก็จะมีความหมายในเชิงโศกนาฏกรรมที่น่าสะเทือนใจ ในการนี้เรื่องราวการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างจักรวรรดิพม่ายังคงถูกนำเสนอเช่นเดิม แต่แนวความหมายของเรื่องจะดำเนินไปสู่การดิ้นรนของคนพื้นเมืองหลากเผ่าพันธุ์ ผู้ซึ่งอ่อนแอ ไร้เดียงสา (หรือคนบาป) และถูกกดขี่เสมอมาโดยกษัตริย์พม่าผู้โหดร้าย และทำให้บั้นปลายของเรื่องคือการเข้ามาปลดเปลื้องความทุกข์แก่คนเหล่านี้โดยชาวอังกฤษผู้สูงส่ง โครงเรื่องย่อยในลักษณะนี้ปรากฏให้เห็นในงานประวัติศาสตร์พม่าของจอห์น เอ. สจวต และเอส.ดับบลิว. ค็อกส์ (รวมถึงสกอตต์และฮอลล์ในเวลาต่อมา) อนึ่ง น่าสังเกตว่าความหมายที่ผู้อ่านรับรู้ได้จากประวัติศาสตร์พม่าทั้งสองลักษณะ (ที่ถูกกำหนดจุดมุ่งหมายไว้แล้วตั้งแต่เริ่มต้น และเป็นแต่เพียงเดินมุ่งหน้าไปสู่จุดจบในตอนท้ายที่แตกต่างกันเล็กน้อย) นั้นไม่ได้มีความแตกต่างในเชิงแนวการพรรณนาอย่างแท้จริง การที่ฉาบผิวของความหมายในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่แต่ละชิ้นล้วนถูกก่อร่างขึ้นบนโครงเรื่องประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ และเรื่องเล่าว่าด้วยกษัตริย์พื้นเมืองผู้โหดร้าย รวบอำนาจได้ส่งผลให้ความแตกต่างของความหมายที่ถูกนำเสนอในงานประวัติศาสตร์พม่าที่มีตอนจบของเหตุการณ์สองแบบเป็นเพียงความแตกต่างเทียม ผู้อ่านชาวตะวันตกและรวมถึงคนกลุ่มอื่น ๆ ยังคงสามารถรับรู้ได้ถึงแก่นของเรื่องที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษต้องการสื่อความ ทั้งในประเด็นพัฒนาการประวัติศาสตร์แห่งชาติ ความเลวร้ายของระบอบการปกครองแบบจารีตของพม่า ความต้องการความช่วยเหลือจากอังกฤษ และภาพลักษณ์ของแต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์ ไม่ว่าตอนจบของเรื่องจะเป็นเช่นใดก็ตาม

นอกจากนั้น งานเขียนเกี่ยวกับพม่าของเจ้าหน้าที่อาณานิคมซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่คงเป็นงานประเภทบันทึกความทรงจำและประสบการณ์การทำงานในพม่ามากกว่างานวิชาการที่ผ่านการค้นคว้าอย่างลึกซึ้งและเสนอทฤษฎีเผ่าพันธุ์ใหม่ งานเขียนในระยะทศวรรษ 1910 ที่นับว่ามีความสำคัญได้แก่งานเรื่อง *The Pacification of Burma* (1912) ของเซอร์ชาลส์ ครอสไวท์, *A Civil Servant in Burma* (1913) เขียนโดยเซอร์เฮอร์เบิร์ต เทอร์เกล ไวท์ งานศึกษาการปกครองของอังกฤษในพม่าเรื่อง *Burma under British Rule* (1913) เขียนโดยโชเซฟ ดอเตรแมร์ (Joseph Dautremer) เจ้าหน้าที่ทูตชาวฝรั่งเศส, อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ *Burma Gazetteer: Lower Chindwin District, Upper Burma* (1912) ของเจ.พี. ฮาร์ดิแมน, งานศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมพม่าเรื่อง *Burmese Sketches* (1913) ของต่อเซียนโก รวมถึงการนำงานเขียนที่สำคัญในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 กลับมาตีพิมพ์ใหม่ เช่น งานเรื่อง *The Life or Legend of Gaudama the Buddha of the Burmese, with Annotations, the Ways to Neibban, and Notice on the Phongyies or Burmese Monks* (1911, 2 เล่ม) ของบาทหลวงพอล แอมโบรส บิกันเดท (Paul Ambrose Bigandet) เป็นต้น ส่วนงานชิ้นสำคัญที่ได้รับการตีพิมพ์ใน

ต้นทศวรรษ 1920 คืองานแปลพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้วในภาคภาษาอังกฤษ (1923) สันนิษฐานว่าการที่งานเขียนเกี่ยวกับพม่าโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นทางการมีจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดนั้นเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ และความวุ่นวายของสถานการณ์โลกซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่ออาณานิคมพม่าของอังกฤษ

เมื่อเข้าสู่ระยะกลางทศวรรษ 1920 ได้ปรากฏงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่สำคัญ 2 เรื่อง คือ *Burma: From the Earliest Time to the Present Day* (1924) เขียนโดยเซอร์เจมส์ จอร์จ สกอตต์ และ *History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824, The Beginning of the English Conquest* (1925) เขียนโดย จี.อี. ฮาร์วีย์ โดยที่ต่อมาเขาได้ย่องานเรื่องนี้ให้เล็กลงและพิมพ์ในชื่อ *Outline of Burmese History* (1926) เพื่อใช้เป็นแบบเรียนแทนที่งานประวัติศาสตร์ของค็อกส์[1] ทั้งนี้ อาจถือได้ว่า *History of Burma* (1925) เป็นงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานเรื่องสำคัญที่สุดในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ยังคงได้รับการอ้างอิงต่อมากระทั่งปัจจุบัน นอกจากงานประวัติศาสตร์สองเรื่องดังกล่าวแล้ว ในช่วงระยะทศวรรษ 1920 ยังปรากฏงานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่าที่น่าสนใจอีก 3 เรื่อง คือ *Races of Burma* (1925) เขียนโดยซี.เอ็ม.เอนริเกซ งานเรื่อง *Burma as I Saw It 1889-1917* เขียนโดย อาร์.แกรนท์ บราวน์ และงานเรื่อง *Burma and the Karens* (1928) ของ ดร.ซาน ซี. โป (San C. Po) โดยในส่วนที่สองนี้ ผู้วิจัยจะเน้นกล่าวถึงงานสองเรื่องแรกเป็นสำคัญ

โดยทั่วไปแล้ว แนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานเรื่อง *Burma* (1924) ของสกอตต์ไม่แตกต่างจากงานชิ้นก่อนหน้าของเขามากนัก ยกเว้นการละทิ้งทฤษฎีการจำแนกเผ่าพันธุ์ที่ล้าสมัย เช่นการจัดให้เผ่าพันธุ์หลักทั้งสามกลุ่มของพม่า คือ ทิเบต-พม่า มอญ-ขแมร์ และไทเป็นสาขาย่อยของเผ่าพันธุ์อินโด-จีน และการเพิ่มเติมข้อมูลใหม่ที่ได้จากพงศาวดารมอญฉบับ *Thudammawati yazawuntha Thihayazadiyazawuntha* พิมพ์ที่ปากลัต ประเทศสยามใน ค.ศ. 1910 ซึ่งทำให้เรื่องราวในส่วนของมอญมีความสำคัญมากขึ้น รวมถึงข้อมูลจากจารึก ตำนานเจดีย์ (ตะมาย) นอกจากนั้น สกอตต์ยังพึ่งพาแนวการตีความหลักฐานจีนสมัยราชวงศ์ของอี.เอช. ปาร์กเกอร์และข้อมูลที่ได้จากการอ่านจารึกของต่อเซียนโกด้วย

ในส่วนประวัติศาสตร์ก่อนสมัยพุกาม สกอตต์ยังคงเสนอภาพลำดับขั้นการอพยพเข้ามาสู่ดินแดนพม่าของเผ่าพันธุ์หลักเช่นเดิม กล่าวคือ ก่อนหน้าที่เผ่าพันธุ์มองโกลอยด์จะอพยพเข้ามาชนเผ่าดั้งเดิมของดินแดนแห่งนี้คือเผ่าพันธุ์เนกริโต สิ่งที่สกอตต์เพิ่มเติมเข้ามาประวัติศาสตร์ยุคต้นของพม่าก็คือการให้คำอธิบายสาเหตุของการอพยพออกมาของเผ่าพันธุ์ที่มีสีผิวเข้ม (black-

[1]Maung Htin Aung. (1973). **G.E. Harvey: Imperialist or Historian**. (Online)

skinned races) ว่าเป็นผลมาจากการแรงกดดันของพวกอารยันในอินเดีย* เผ่าพันธุ์ที่มีผิวคล้ำสามกลุ่ม คือพวกมุนดา (Munda) หรือโกลาเรียน (Kolarian) ซึ่งยึดครองดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย พวกทิเบต-พม่าซึ่งอาศัยอยู่บริเวณด้านตะวันออก และพวกดราวิเดียนซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณด้านใต้เทือกเขาวินธัย (Vindhya Hills) คนสองกลุ่มแรกได้อพยพกระจัดกระจายออกจากภูมิภาคของตน เข้าสู่พม่าและได้ทำสงครามขับไล่พวก เนกริโตที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมออกไป[1] โดยมีเผ่าพันธุ์มอญ-ขแมร์ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของพวกที่ใช้ภาษาตระกูลออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic) เช่นเดียวกับพวกมุนดาซึ่งอพยพเข้ามาเป็นกลุ่มแรก

ทั้งนี้ แม้ไม่มีหลักฐานที่สามารถระบุระยะเวลาการอพยพได้อย่างชัดเจน แต่สกอตต์คาดว่าพวกมอญ-ขแมร์น่าจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพม่าตอนล่างตั้งแต่ราวสองพันปีมาแล้ว และได้รับอารยธรรมจากพวกดราวิเดียนแห่งแคว้นเตลิงกะนา จากนั้นเผ่าพันธุ์ทิเบต-พม่าจึงอพยพตามมา โดยเข้ายึดครองที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดีเมื่อราว 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช สกอตต์เชื่อว่าพวกมอญคือพวกรากษสและอสูรในมหากาพย์มหาภารตะ และเป็นพวกนาคในพงศาวดารพม่า ในการนี้สกอตต์ได้เปรียบเทียบการรับอารยธรรมอินเดียของพวกมอญ-ขแมร์ กับการผสมกลมกลืนของพวกนอร์แมนและแซกซัน ความว่า

> The Mon were then the kind of people whom the Maha Bharatha call Rakshasas and Asuras, and the Burmese call Nagas, rude savages. The men may have been loathly ogres, but the daughters of them were fair to look upon, and the new arrivals married them. It was a sort of fusion like that of the Norman and the Saxon.[2]

ยิ่งกว่านั้น สกอตต์ยังพยายามกล่าวถึงความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างกลุ่มเผ่าพันธุ์บ่อยครั้งในฐานะที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวคือแกนกลางที่กำหนดวิถีทางประวัติศาสตร์พม่า การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ในดินแดนพม่ามีจุดเริ่มต้นตั้งแต่การอพยพเข้ามาของพวกมอญ-ขแมร์ มาสู่สมัยของพวกพยู การเข้ามาของพวกไทใหญ่ สงครามล้างเผ่าพันธุ์มอญในสมัยพระเจ้าอลองพญา และจนกระทั่งถึงระยะที่อังกฤษได้ยึดครองดินแดนบางส่วนของพม่า สกอตต์ได้พรรณนาว่า

---

*ความที่สกอตต์เป็นผลผลิตจากทฤษฎีเผ่าพันธุ์สมัยวิกตอเรียน เป็นเหตุให้เขาอธิบายว่าการที่พวกอารยันซึ่งเป็นชนเผ่าที่มาจากภูมิภาคที่มีอากาศหนาวเย็นทางตอนเหนือ ทำให้คนเหล่านี้มีคุณลักษณะทางกายภาพ การจัดกลุ่ม และความสติปัญญาเหนือกว่าคนพื้นเมืองสีผิวเข้ม (Scott. 1924: 14)

[1] J.G. Scott. (1924). **Burma: From the Earliest Times to the Present Day**. p. 14.

[2] **Ibid**. p. 16.

The earlier histories suffered from the century-long wars between Burmese and the Talaings, and the detachment of the Arakanese.[1]

[…]

At any rate there was civil war, which is treated in very elliptic fashion in the Chronicles. The Pyu and the Kanran were the chief antagonists, and after eleven years of bickering, and perhaps fighting, the favourite test of early Burmese history was resorted to, and each side built a pagoda. The Pyu finished theirs first, and the Kanran went off to the west to the neighbourhood of a settlement of their own tribesmen in Southern Arakan. […] After the Kanran left, the Pyu started fighting among themselves. One section of them, was attacked by the Mon, or Talaing, north of Thayetmyo, and from there they drifted farther north …[2]

[…]

What is certain is that the earliest races of Burma were not those that live there now. It is supposed that the country was occupied by a Negrito race, […] there are none of these now remaining on the mainland. War, in the old days of hand-to-hand fighting, was a war of extermination.[3]

[…]

Anyhow the Mon were overwhelmed by the Tibeto-Burmans after a struggle of nearly a thousand years, […] About a century and a half ago the Mon, under the name of Peguans, held all the land from the Gulf of Martaban to far north of Mandalay. Now the Mons are hardly found out of the Tenasserim and Pegu divisions, and in dress, manners, and ways they can hardly be distinguished from the Burmese proper. The language, too, has almost disappeared. […] When Alaungpaya made an end of the kingdom he proscribed the speech.[4]

[…]

[…] the struggle between the Burmese and the Talaings, which lasted off and on for about a thousand years, and only ended with the captured of Dagon in 1755 and the founding of Rangoon by Alaungpaya.[5]

[…]

The Karens are the third most numerous race in the province. […] Nationally they are spirit-worshippers and as such are much more easily converted to Christianity than the Buddhist Burmese. Both in the Second and Third Burma Wars the Low Country Karens

---

[1] **Ibid**. p. 1.

[2] **Ibid**. p. 7.

[3] **Ibid**. p. 13.

[4] **Ibid**. p. 18.

[5] **Ibid**. p. 27.

> sided with British authority, not for any particular love of us, but because they cordially detested the Burmese.[1]

นอกเหนือจากการเน้นย้ำประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ในฐานะที่เป็นสารัตถะของประวัติศาสตร์พม่า แนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานเรื่อง *Burma* (1924) ของสกอตต์ยังเป็นในเชิงลบและเป็นภาพที่หยุดนิ่ง แม้ว่าสกอตต์จะกล่าวชื่นชมชาวพม่าเสมอว่าเป็นชนชาติที่มีเสน่ห์ก็ตาม โดยนับจากจุดเริ่มในส่วนคำนำของหนังสือ สกอตต์ได้แสดงทัศนะของเขา ดังความว่า

> The country of Burma and the Burmese People are as attractive as any in the world, and they are a delight to the eye of those who have come across India. There is no caste in Burma, and there is no groveling. They are self-confident without being supercilious; they are combative without being warlike; they are conspicuously lazy, but they are capable of great feats of endurance. […]
>
> For centuries they did nothing but what their rulers told them. If they were left to themselves they would be content to sport with Amaryllis in the shade, but their country is too full of promise wealth to permit that.
>
> Their national history is as baffling as they are themselves. It is concerned with nothing but the kings, and a very great many of these were not worth the trouble. To get any idea of the past we have to turn to the early European adventures, and their narratives show that the people have changed little. The experiences of our first envoys to Burma confirm the impression.[2]

วิธีการพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองในพม่าโดยใช้การเปรียบเทียบผ่านตัวอย่างของเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อังกฤษ ยุโรป อินเดีย และจีน] และการใช้โวหารย้อนแย้ง คือรูปภาษา (trope) ปรากฏให้เห็นได้ในเขียนทั้งสองเรื่องของสกอตต์ อนึ่ง โดยลีลาทางวรรณกรรมเช่นนี้ ผู้อ่านจะพบว่าในด้านหนึ่งนั้นสกอตต์ได้แสดงออกถึงความรู้สึกชื่นชมคุณลักษณะความเป็นชาวตะวันออก ผู้ยังอยู่ในโลกจารีตของชาวพม่า และดูเหมือนว่าเขาพอใจที่ได้เห็นชาวพม่าอยู่ในสภาวะเช่นนั้นตลอดไป แต่ในอีกด้านหนึ่ง เขากลับวิจารณ์ชาวพม่าว่าเป็นชนชาติที่หลงตัวเอง ไม่สามารถเรียนรู้มรดกทางความคิดของชาวตะวันตกไปด้วยพร้อมกัน วิธีการใช้โวหารเช่นนี้ช่วยให้เขาสามารถยืนอยู่ในตำแหน่งที่คาบเกี่ยว ระหว่างตำแหน่งของผู้มีอำนาจซึ่งเข้าใจ เห็นใจ และต้องการช่วยเหลือคนพื้นเมือง พร้อม ๆ กับอยู่ในตำแหน่งที่รักษาระยะห่างและกีดกันคนพื้นเมืองออกจากความเป็นตะวันตก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โดยวิธีการพรรณนาดังกล่าว

---

[1] **Ibid**. pp. 355-356.

[2] **Ibid**. p. v.

ผู้อ่าน (ชาวตะวันตก) จะรู้สึกว่าสกอตต์ ไม่ใช่ผู้สนับสนุนคนพื้นเมืองอย่างมืดบอด ขณะเดียวกันก็ชื่นชมความเป็นนักมนุษยนิยมและความเป็นผู้มีมนุษยธรรมของเขาด้วย ตัวอย่างที่สามารถแสดงให้เห็นถึงทักษะด้านภาษาของสกอตต์ได้อย่างดีอยู่ในเนื้อความส่วนสุดท้ายของตัวบทซึ่งกล่าวถึงอนาคตของชาวพม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ ดังความว่า

> The people of Burma have long been the most literate in the Indian Empire. The hill peoples are naturally as illiterate as the Mujiks of Russia, but there are very few pure Burmese that cannot read and write. Unfortunately it does not go far beyond that, and the number that have studied history and political economy is strictly limited and perhaps does not include the best Burmans. […] The Burma constitution is more liberal than that of India. There may be a tendency characteristic of the Burma people to rush resolutions and crudely understood theories, but the experiment is a bold one and very interesting. It would have applauded Alaungpaya and the compilers of the Maha Yazawin. The mass of the people are certainly not ready for it, and it is difficult to say what the result will be. […][1]

หากเปรียบเทียบงานประวัติศาสตร์พม่าเรื่อง *Burma* (1924) ของสกอตต์ กับ *History of Burma* (1925) ของ จี.อี. ฮาร์วีย์* ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในปีถัดมาแล้ว เราจะเห็นได้ว่างานของฮาร์วีย์คือเครื่องชี้ความแตกต่างทางด้านโลกทัศน์และแนวการเขียนประวัติศาสตร์ของเจ้าหน้าที่อาณานิคมสองรุ่นระหว่างพวกที่เติบโตและเข้ามาทำงานในพม่าก่อนทศวรรษ 1910 และพวกที่เข้ามาทำงานหลังจากทศวรรษนี้ได้ดีที่สุด กล่าวคือ ในขณะที่สกอตต์ซึ่งเกิดใน ค.ศ. 1851 (เสียชีวิต ค.ศ. 1935) และมีชีวิตการทำงานในอาณานิคมพม่าในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในลักษณะของนักสำรวจและนักชาติพันธุ์วิทยามากกว่าการทำงานในแบบนักบริหารระดับสูง และยังเป็นช่วงเวลาที่อำนาจของจักรวรรดิอังกฤษขึ้นถึงจุดสุงสุด แต่สำหรับฮาร์วีย์ (และรวมถึงฮอลล์) นั้นแตกต่างออกไป ความที่ฮาร์วีย์เกิดใน ค.ศ. 1889 และเติบโตขึ้นมาในบรรยากาศทางสังคมปลายสมัยวิกตอเรียน ภายใต้ระบบการศึกษาที่เป็นผลจากการขยายตัวของการศึกษาแบบวิชาการสมัยใหม่ที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะแขนงในทศวรรษสุดท้ายของ

---

[1] **Ibid**. p. 365.

*น่าสังเกตว่านอกเหนือจากงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานเรื่อง *History of Burma* (1925) และฉบับย่อของงานชิ้นดังกล่าวแล้ว ฮาร์วีย์ผลิตงานเขียนประเภทบทความลงเผยแพร่ในวารสารสมาคมวิจัยพม่าน้อยมากหากเปรียบเทียบกับเจ้าหน้าที่ ICS ผู้สนใจและสนับสนุนชาวพม่า ดังเช่น จอห์น สจวต, กอร์ดอน เอช. ลูช, จอห์น.เอส. เฟอร์นิวัล [งานอีกสองเรื่องของเขาคือ *British Rule in Burma* พิมพ์ใน ค.ศ. 1945 และข้อเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่าที่รวมพิมพ์อยู่ใน *The Cambridge History of India* เล่ม 5 (1963) นอกจากนั้นยังมีผู้กล่าวว่าก่อนที่ฮาร์วีย์จะเสียชีวิต เขาได้เตรียมต้นฉบับ *History of Burma* ภาคใหม่ที่ขยายเวลาให้ครอบคลุมจนถึงสมัยอาณานิคม แต่ไม่มีการตีพิมพ์แต่อย่างใด (Htin Aung. 1973)]

คริสต์ศตวรรษที่ 19 จากนั้นเริ่มชีวิตการทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่ ICS ในทศวรรษ 1910 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อำนาจของจักรวรรดิอังกฤษเสื่อมถอยอย่างยิ่ง รวมถึงความแตกต่างในทัศนะของที่มีต่อพม่าอันเป็นผลจากภูมิหลังทางสังคมและการศึกษาที่แตกต่างกันได้ส่งผลต่อแนวการพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่า*

ภายใต้อิทธิพลของแนวการศึกษาและการเขียนประวัติศาสตร์แบบเยอรมันซึ่งได้กลายเป็นมาตรฐานสำหรับการเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษตั้งแต่ทศวรรษสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ฮาร์วีย์ได้แสดงออกในเชิงหลักการว่าในการเขียนประวัติศาสตร์พม่านั้นจะต้องแบ่งแยกระหว่างสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และสิ่งที่เป็นตำนานหรือเรื่องเล่า ดังที่เขากล่าวถึงการเขียนประวัติศาสตร์สมัยพุกาม ความว่า

> When a standard history of Burma comes to be written, it will be necessary to divide the reigns of such kings as Anawratha into two parts; the first part will be The Evidence, e.g. inscriptions showing him to have actually existed and what he did and the second part will be the Anawratha Legend.[1]

นอกจากนั้นฮาร์วีย์ยังให้ความเชื่อถือแก่หลักฐานประวัติศาสตร์พม่ามากกว่าสกอตต์ เขากล่าวว่า แม้ชาวตะวันตกได้วิจารณ์คุณค่าของหลักฐานประวัติศาสตร์ของพม่ามานานแล้ว แต่เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับหลักฐานประวัติศาสตร์ของชาติอื่น ๆ ในอินโด-จีนแล้ว หลักฐานพม่าก็ดีกว่าหลักฐานของชาติเหล่านั้น โดยเฉพาะหลักฐานประเภทจารึก ดังปรากฏข้อความในส่วนบทนำ ความว่า

> It has too long been the fashion to deny the existence of historical material in Burma. But it is a question of standard, and the native material, though modest in both quantity and quality, is better than in the rest of Indo-China. Inscriptions may be rare in the fifth to the tenth centuries, but from the eleventh there is literally a deluge of them; and whereas in Campa, Cambodia and Siam, scripts have in the course of centuries undergone such profound changes that the compilers of later chronicles could not read the earlier inscriptions, in Burma inscriptions from the eleventh century onwards are in

---

*งานเขียนเกี่ยวกับประวัติและชีวิตการทำงานของเซอร์ เจมส์ จอร์จ สกอตต์ที่สมบูรณ์ที่สุด คือ G.E. Mitton (Lady Scott). (1936). **Scott of the Shan Hills: Orders and Impressions**. London: John Murray., ส่วนประวัติโดยย่อของจี.อี. ฮาร์วีย์ โปรดดู Maung Htin Aung. (1973). **G.E. Harvey: Imperialist or Historian**. Online.

[1]G.E. Harvey. (1925). **History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824 the Beginning of the English Conquest**. p. xvii.

> what is practically “square Pali,” which is still used in the *kammawasa* (ordination service). Hence after the eleventh century the chronology of Burmese chronicles is reliable.
>
> […]
>
> Second to these, and inferior, are the vernacular chronicles. One of them, the Yazawingyaw, goes back to the fifteenth century. […] But the standard chronicles are eighteenth and nineteenth century lucubrations, such as the *Hmannan Yazawin*, compiled by a royal commission in 1829; linguistic criteria show them to be based on material which is clearly late; save for quotation of archaic songs […][1]

ฮาร์วีย์ยอมรับว่าเป็นเรื่องยากที่จะมองประวัติศาสตร์ตามภาพที่เป็นจริงในอดีต เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องการขาดแคลนหลักฐาน และความที่หลักฐานประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตของราชสำนักพม่า ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ฮาร์วีย์ออกตัวว่าเรื่องราวของพม่าในงานประวัติศาสตร์ของเขานั้นอาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ามืดมน กระนั้นก็ดี เขาเห็นว่าหากมองให้ไกลไปจากเรื่องราวของราชสำนักแล้ว อดีตของผู้คนในพม่านั้นเป็นเรื่องราวที่สวยงามอย่างยิ่ง[2] และเพื่อสร้างภาพชีวิตของคนพื้นเมืองก่อนสมัยอาณานิคมที่แท้จริงนี้ขึ้นมา เครื่องมือที่ฮาร์วีย์นำมาใช้เพื่อฟื้นภาพดังกล่าวขึ้นมาอีกครั้งก็คือลีลาทางภาษา

โดยภาพรวม *History of Burma* (1925) สามารถแบ่งเนื้อหาได้เป็นสองส่วน ส่วนแรกว่าด้วยประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลา และส่วนหลังซึ่งเป็นภาคผนวกขยายความ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นย่อยมากมาย อาทิ การอภิปรายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์พม่า ปรัมปราคติ หลักฐานชั้นต้น เป็นต้น การแบ่งแยกวิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์ยังครอบคลุมถึงแนวการใช้ภาษาด้วย ในส่วนของการรูปแบบการใช้ภาษา ฮาร์วีย์ใช้ทั้งภาษาร้อยแก้วเชิงวรรณกรรมในส่วนว่าด้วยประวัติศาสตร์พม่าเพื่อสร้างความร้อยเรียงในการดำเนินเรื่องและกระตุ้นจินตนาการของผู้อ่าน ผ่านการใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบและคำคุณศัพท์ขยายความ และภาษาร้อยแก้วปกติยามเมื่อปภิปรายประเด็นศึกษาและปัญหาในประวัติศาสตร์พม่า เราจะพบว่ารูปแบบการใช้ภาษาทั้งสองชนิดได้ถูกใช้ผสมผสานกันและปรากฏกระจายไปทั่ว *History of Burma* ของฮาร์วีย์ แนวทางการเขียนประวัติศาสตร์พม่าแบบใหม่นี้คือสิ่งที่ฮาร์วีย์ได้เรียกร้องต่อทั้งชาวอังกฤษผู้สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับพม่าและชาวพม่ารุ่นใหม่ โดยในการบรรยายแก่นักศึกษาพม่าที่วิทยาลัยย่างกุ้งเมื่อ ค.ศ. 1919 ฮาร์วีย์กล่าวว่า ในการสร้างงานประวัติศาสตร์พม่าแบบใหม่นั้น “เราต้องการสีสันและยกระดับขึ้น ทั้งเป็นเรื่องราวที่ต่อติดกัน (a connected account) อันจะทำให้ประวัติศาสตร์พม่ามีชีวิตขึ้นมา

---

[1] **Ibid**. pp. xvi-xvii.

[2] **Ibid**. p. xx.

อีกครั้ง”[1] จากทัศนะดังกล่าว การเขียนประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์จึงมิใช่โครงการรื้อฟื้นอดีตของคนพื้นเมืองชาวพม่าเท่านั้น แต่คือการมอบชีวิตให้แก่อดีตที่ตายไปแล้ว อนึ่ง หากพิจารณาในแง่นี้ เจ้าหน้าที่ ICS ดังเช่นฮาร์วีย์ก็ดำรงสถานะเช่นเดียวกับเป็นพระเจ้า ผู้ทรงอำนาจบันดาลชีวิตแก่สรรพสิ่ง

นอกเหนือจากรูปแบบภาษาทั้งสองชนิดที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ฮาร์วีย์ยังใช้เทคนิคการเขียนอย่างผสมผสานเพื่อสร้างความสวยงามและเร้าอารมณ์ตามอุดมคติแบบนักจินตนิยมอีกด้วย อาทิ การคัดลอกข้อความจากพงศาวดารหรือบทกวีพม่าและใช้ภาษาอังกฤษแบบโบราณในการแปลข้อความเหล่านี้ และการแทรกข้อความที่เป็นบทสนทนาของบุคคลในประวัติศาสตร์ทั้งในลักษณะของการคัดลอกเพื่ออ้างอิงและที่แทรกเข้ามาขณะพรรณนาความ รวมถึงข้อความในเอกสารชาวต่างชาติ เพื่อสร้างความหนักแน่นและสมจริงแก่งานประวัติศาสตร์ของเขา นอกจากนั้น ฮาร์วีย์ยังนำนิทานปรัมปราคติของยุโรป เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และประเพณีทางศาสนามาใช้เป็นอุปลักษณ์ เพื่อสร้างและขยายความหมายแก่ภาพลักษณ์ของบุคคล การกระทำ หรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์พม่า เทคนิคดังกล่าวเป็นวิธีการเดียวกับที่สกอตต์ใช้ในงานของเขา แต่สำหรับฮาร์วีย์นั้น วิธีการเปรียบเทียบถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความหมายทั้งในแง่บวกและลบ ในกรณีของการเปรียบเทียบเพื่อสร้างความหมายเชิงบวก ฮาร์วีย์ได้ใช้ตัวอย่างบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อังกฤษที่มีบทบาทในการสร้างชาติและทำนุบำรุงศาสนาเพื่อเป็นภาพแทนความศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพม่าที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่สมัยพุกาม อันช่วงเวลาที่ฮาร์วีย์มองว่าคือยุคทองของพม่า และใช้ปรัมปราคติเรื่องกษัตริย์อาเทอร์ (King Arthur) และการตามหาจอกศักดิ์สิทธิ์ (Holy Grail) มาเปรียบเทียบกับอุดมคติของกษัตริย์พม่าที่นิยมแสวงหาพระทันตธาตุ และช้างเผือกมาไว้ในครอบครอง ความว่า

> If they [the kings of Pagan] produced no nation-builder like Simon de Montfort, no lawgiver like Edward I., they united Burma for more than two centuries, and that in itself was an achievement. But their role was aesthetic and religious rather than political. To them the world owes in great measure the preservation of Theravada Buddhism, one of the purest faiths mankind has ever known […] Those who doubt the reality of the populous city given up to the spiritual, should read the numberless inscriptions of the period, richly human and intensively devout; contemplate the sixteen square miles at Pagan, all dedicated to religion; contrast each separate brick from the depths of a great pile with the rubble of the Norman pillars; remember how short was the period when

---

[1]G.E. Harvey. (1919). The Writing of Burmese History. **Journal of the Burma Research Society**. 9(2): 80. quoted in Alyssa Phillips. (2005, Spring). Romance and Tragedy in Burmese History: A Reading of G.E. Harvey’s *The History of Burma*. **SOAS Bulletin of Burma Research.** 3(1): 14.

> Pagan was in habited; think of the literary activities of the Kyaukky Onhmin; add to all of this our natural preconception of the conditions necessary to the production of the great religious art; and then say whether those campaigns for a tooth, those heart searchings over the loss of a white elephant, at which we smile, are not rather possessed of a significance as deep to men of the age as the quest of the Holy Grail had for Arthurian knights.[1]

การใช้ลีลาทางภาษาในลักษณะดังกล่าวนอกจากช่วยให้ผู้อ่านชาวอังกฤษสามารถสร้างจินตนาการได้อย่างดีแล้ว ยังมีผลต่อผู้อ่านที่เป็นนักเรียนชาวพม่าด้วย สำหรับชาวพม่ารุ่นใหม่แล้ว นอกจากแนวการพรรณนาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของฮาร์วีย์และสกอตต์จะได้สร้างสำนึกร่วมที่เป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างจักรวรรดินิยมอังกฤษและคนพื้นเมืองแล้ว แนวการตีความประวัติศาสตร์พม่าในหลายประเด็นก็ยังมีอิทธิพลแก่นักประวัติศาสตร์ชาวพม่าในช่วงหลังสงคราม ในแง่นี้ งานประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์จึงสามารถพิจารณาได้ทั้งในฐานะพื้นที่ของการสร้างความเหมือนที่เป็นหนึ่งเดียว และการรักษาความแตกต่างระหว่างผู้ปกครองชาวอังกฤษและคนพื้นเมือง

อนึ่ง พึงสังเกตว่าแม้การใช้อุปลักษณ์ (metaphor) จะเป็นเทคนิคการเขียนที่นำสิ่งหนึ่งเพื่อใช้แทนอีกสิ่งอย่างมีความหมายเท่ากัน กระนั้นสำหรับนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้เขียนประวัติศาสตร์พม่าดังเช่นสกอตต์และฮาร์วีย์แล้ว การใช้กลวิธีทางภาษาดังกล่าวมิได้หมายความว่าตัวอย่างบุคคลหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์พม่าจะสื่อความหมายหรือคุณค่าเท่ากับตัวอย่างจากปรัมปราคติหรือประวัติศาสตร์ยุโรปในทัศนะของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษเสมอไป ดังตัวอย่างเช่น ฮาร์วีย์ได้กล่าวถึงการสร้างศาสนสถานในสมัยพุกามว่าเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพม่า (ที่ดำรงอยู่มาแต่อดีต) โดยเปรียบได้กับสิ่งก่อสร้างในศิลปะแบบโกธิค (Gothic) ของยุโรปที่สะท้อนความศรัทธาต่อศาสนาคริสต์* ทว่าในขณะเดียวกันนั้น ฮาร์วีย์ก็มองว่าการสร้างศาสนสถานของชาวพม่าสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจกดขี่ของกษัตริย์พม่าต่างจากศาสนสถานของชาวยุโรปในสมัยกลางที่สะท้อนให้เห็นถึงจิตวิญญาณประชาธิปไตยของชาวยุโรป นอกจากนั้นการสร้างศาสนสถานของชาวพม่าในสมัยพุกามยังใช้เวลาเพียงไม่กี่ปีภายใต้บัญชาของกษัตริย์ผู้กดขี่ แตกต่างจากชาวยุโรปที่ใช้ความร่วมแรงร่วมใจเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน

---

[1] G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 70.; and Alyssa Phillips. (2005, Spring). **op. cit**. p. 14.

* นอกจากนั้นฮาร์วีย์ยังกล่าวด้วยว่า ศาสนาพุทธ (ในความหมายของฮาร์วีย์คือลัทธิเถรวาท) และศาสนาคริสต์มีความคล้ายคลึงกันในแง่ที่ศาสนาทั้งสองมีลักษณะเป็นความศรัทธาที่บริสุทธิ์มากที่สุดเท่าที่โลกเคยมี และได้สร้างฝ่ายตรงข้ามที่เป็นพวกนอกรีตเหมือน ๆ กัน (Harvey. 1919: 65, quoted in Phillips. 2005: 15)

> None of the temples at Pagan took more than a few years to build, and some were finished in six month. [but] The Gothic cathedrals are the work of the seething democracy of the medieval cities. The temples of Pagan symbolize the might of a great despotism, and they were built by the forced labour of villagers torn in thousands from their husbandry. Yet though they grumbled the people [of Pagan] would not have had it otherwise. The dynasty appealed to their imagination, and the age they lived in was an age of religious enthusiasm.[1]

ทักษะทางด้านภาษาของฮาร์วีย์มิได้ทำให้งานประวัติศาสตร์ของเขาซึ่งเขียนขึ้นภายใต้ความมุ่งหวังที่ต้องการสร้างงานประวัติศาสตร์พม่าแบบใหม่ควบคู่กับเป้าหมายทางสุนทรียศาสตร์บรรลุผลสำเร็จอย่างแท้จริง อลิสซา ฟิลลิปส์ (Alyssa Phillips) หนึ่งในนักวิชาการผู้ให้ความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์โครงการรื้อฟื้นอดีตของพม่าได้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่ฮาร์วีย์แบ่งแยกเนื้อหาออกเป็นสองส่วนระหว่างส่วนที่เล่าเรื่องตามลำดับเวลาด้วยภาษาวรรณกรรม และส่วนภาคผนวกที่อภิปรายปัญหาทางวิชาการ เพื่อสร้างความแตกต่าง (ในเชิงการใช้ภาษา) นั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าไรนัก เนื่องจากในความจริงแล้ว ระดับภาษาในงานของฮาร์วีย์สามารถแบ่งได้อย่างน้อยที่สุดถึงสามระดับ โดยกระจายอยู่ตลอดส่วนต่าง ๆ ของตัวบท นอกจากนั้น ไมเคิล อองทวิน นักวิชาการผู้ศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่าสมัยอาณานิคมอีกท่านหนึ่งยังชี้ให้เห็นว่าการแปลข้อความที่คัดลอกจากพงศาวดารพม่าผิดของฮาร์วีย์ได้ก่อให้เกิดมายาคติแก่ประวัติศาสตร์พม่าอีกด้วย[2] กล่าวได้ว่าแม้ว่าฮาร์วีย์จะเป็นผลผลิตของวิชาการสมัยใหม่ ทว่าบริบททางการเมืองในอาณานิคมพม่าและกระแสจินตนิยมที่แผ่ครอบงำความคิดของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ได้ส่งผลให้แนวการพรรณนาประวัติศาสตร์พม่าของเขามุ่งเน้นการสร้างความซาบซึ้งในอดีตอันสวยงามของคนพื้นเมืองชาวพม่าแก่ผู้อ่านพร้อมไปกับการวิจารณ์ระบอบการปกครองแบบพื้นเมือง ไม่น้อยกว่าการคำนึงถึงความหนักแน่นทางวิชาการ และหากพิจารณาด้วยบรรทัดฐานของการเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่แล้ว *History of Burma* (1925) ก็ควรได้รับการพิจารณาในฐานะงานประวัติศาสตร์พม่าที่เป็นผลผลิตของการผสมผสานระหว่างการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยใหม่และจารีตวรรณกรรมของอังกฤษ มากกว่าเป็นงานประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นภายใต้วิธีคิดแบบปฏิฐานนิยมอย่างสมบูรณ์

เมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องการพรรณนาชาติพันธุ์ เรายังคงพบว่าการใช้โวหาร และวิธีการเปรียบเทียบบุคคลและเรื่องราวในประวัติศาสตร์พม่าเข้ากับตัวอย่างของปรัมปราคติและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ยุโรป ยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างภาพแทนความเป็นชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์ โดยตั้งแต่บทแรกของหนังสือ ฮาร์วีย์ได้ทำให้ประวัติศาสตร์

---

[1] G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 331.; and Alyssa Phillips. (2005). **op. cit**. p. 15.

[2] Alyssa Phillips. (2005, Spring). **op. cit**. pp. 7, 13.; and Michael Aung-Thwin. (1998). (1998). **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. p. 108.

พม่ากลายเป็นประวัติศาสตร์ของกระบวนการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ ภายใต้การต่อสู้ของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือทำให้เผ่าพันธุ์เป็นแกนของประวัติศาสตร์ชาติพม่า เขากล่าวว่า นับแต่ประวัติศาสตร์พม่าได้เริ่มต้นขึ้น ประเทศ (พม่า) ก็คือการผสมผสานของชนเผ่าต่าง ๆ (a medley of tribes) โดยสันนิษฐานว่าคนพื้นเมืองดั้งเดิมกลุ่มแรกสุดที่อาศัยอยู่ในดินแดนพม่าคือชาวอินโดนีเซียน ซึ่งต่อมาได้ถูกแทนที่โดยพวกชนเผ่ามองโกลอยด์ที่อพยพมาจากทางด้านตะวันตกของจีน คนกลุ่มหลังนี้ประกอบด้วยพวกมอญ และพวกทิเบต-พม่าที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ทางด้านตะวันออกของทิเบต ฮาร์วีย์ได้พรรณนาการอพยพเข้ามาสู่ดินแดนพม่าของชนเผ่ามองโกลอยด์และพัฒนาการแรกเริ่มของคนเหล่านี้ภายใต้กรอบความคิดเรื่องลำดับขั้นวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ ทฤษฎีดาร์วินทางสังคม และการรับอารยธรรมอินเดีย ดังนี้

> […] Doubtless they came down the great rivers, but the routes, order, and the dates at which they came are purely conjectural. The Mon (Talaings) spread over Burma south of Henzada. The traditional names of the Tibeto-Burman tribes are Pyu, Kanran, and Thet; perhaps the Thet are the Chins, and the Kanran the Arakanese; the Pyu, now extinct, may be an ingredient in what afterwards became the Burmese and they seem to have been pushed inland from the Delta coast by Talaing pressure from the south-east, as if the Talaing route into Burma was down the Salween. The Karens may have been earliest of all.
>
> These races came, owing to causes such as drought and ethnic pressure, in successive infiltrations, each driving its predecessor farther south. Down from the north they came, tribe after tribe of hungry yellow men with the dust of the world's end upon their feet, seeking food and warmth in tiny homesteads along the fertile river banks, seeking that place in the sun which has been the dream of the northern races in so many ages. The infiltration lasted centuries. The Shans did not enter the plains till the thirteenth century and the Kachins were penetrating Upper Burma when the English annexed it in 1885. Many of the immigrants must have been settled in before the Christian era. They lay thinly scattered over the country, illiterate animist tribes with little political organisation. Men dwelt in isolated units, divided by forest and hill, a scanty population whose hut-fires sent up smoke here and there above the jungle. The unit was doubtless the village, with communal tenures and rigid clan customs. If after a time kings came into existence they were little more than tribal chiefs[1]
>
> […]
>
> Indeed there can hardly have been political units of any size before writing came into use. Although it was not unknown before A.D. 500, no inscriptions of earlier date have

[1] G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 3.

> yet been found. It was brought, probably about A.D. 300, from South India to the Pyus first of all, as part of the great Hindu expansion overseas […] Hindus had come long before but it was not till this time that their cultural influence took root; they brought writing, customary law, and other elements of civilization. […] Their coming was generally peaceful, for if they came as individual traders they would be welcomed; and if they came in numbers to set up independent communities, there was usually room in so thinly populated a land.[1]
>
> […]
>
> The Burmese are Mongolian race, yet their traditions, instead of harking back to China, refer to India. Their chronicles read as if they were descended from Buddha's clansmen and lived in Upper India. Even their folk-lore is largely Hindu. Most of their towns have two names, one vernacular, the other classical Indian, just as the Latin Church made it the fashion for every city in Europe to have a Roman name whether the Romans had been there or not. […] The surviving traditions of the Burmese are Indian because their own Mongolian traditions died out. The only classes who could read and write and keep traditions alive were their ruling class, the Indian immigrants.
>
> In Upper Burma these immigrants came overland through Assam; in Lower Burma they came by sea from Madras. In some localities, such as Thaton, Prome, Pegu, Rangoon, and in many a town in Arakan, Indian immigrants doubtless formed a large proportion of the population […][2]
>
> […]
>
> Civilising influences were strongest round the coast and in the Delta. Upper Burma lay inaccessible; true, it was nearer to China, which from the second century before Christ used trade routes through Burma, but China's interest seems to have been limited to these routes, for traces of any influence of hers are hard to find […].[3]

จากข้อความขนาดยาวที่คัดลอกมาข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าข้อเสนอหรือคำอธิบายที่มีต่อประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ยุคแรกเริ่มในตัวบทของฮาร์วีย์ไม่มีความแตกต่างอย่างสำคัญจากงานประวัติศาสตร์เรื่องก่อนหน้า แต่สิ่งที่เขาสร้างขึ้นก็คือการขยายความหมายของเรื่องเล่าความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ด้วยลีลาทางวรรณกรรม และการจัดวางลำดับการเล่าเรื่องภายใต้แบบแผนของการเทียบเคียงระดับความเจริญทางอารยธรรม ในบทความเรื่อง "Romance and Tragedy in Burmese History: A Reading of G.E. Harvey's *The History of Burma*" อลิสซา ฟิลลิปส์ กล่าว

---

[1] **Ibid**. pp. 4-5.

[2] **Ibid**. p. 6.

[3] **Ibid**. p. 9.

ไว้ถูกต้องทีเดียวว่า ฮาร์วีย์ไม่เพียงวางที่ทางให้แก่คนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ของพม่าภายใต้กรอบของการต่อสู้ระหว่างกันเพื่อความอยู่รอดตามแบบดาร์วินเท่านั้น แต่ยังได้สร้างมาตรวัดระดับความเจริญทางอารยธรรมที่แต่ละเผ่าพันธุ์ก้าวไปถึงอีกด้วย โดยผ่านการพิจารณาเรื่องศิลปะ วรรณกรรม และศาสนา และโดยเฉพาะลักษณะอุปนิสัยของเผ่าพันธุ์ ฟิลลิปส์กล่าวว่า การพรรณนาความถึงการอพยพของพวกไทใหญ่ สงคราม และความไร้ระเบียบในเขตชนบท ในงานประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์แสดงนัยยะว่าพวกไทใหญ่มีความเป็นอารยะน้อยกว่าพวกพม่า ในที่นี้ เอกภาพทางการเมืองภายในเผ่าพันธุ์ เช่นเดียวกับศิลปะและวรรณกรรม คือดัชนีที่ชี้ความเหนือกว่าทางเผ่าพันธุ์[1] ฟิลลิปส์ยังเสนอว่าการเน้นความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ยังช่วยให้ฮาร์วีย์สามารถนำเสนอประวัติศาสตร์พม่าภายใต้โครงเรื่องความรุ่งเรืองและความล่มสลาย (rise and fall) ที่มีพื้นฐานมาตั้งแต่ *History of Burma* (1883) ของเซอร์อาเทอร์ แฟร์ปรากฏความชัดเจนยิ่งขึ้น ในการนี้ วิถีของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ที่ถูกพรรณนาในงานประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์จึงมีลักษณะเหมือนวัฏจักรชีวิต โดยเขาได้กำหนดให้สมัยพุกามคือช่วงเวลาที่พม่ารุ่งเรืองมากที่สุด และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้ความหลากหลายของกลุ่มเผ่าพันธุ์ อย่างไรก็ตามนับจากสมัยพุกามแล้ว ประวัติศาสตร์พม่าก็เดินทางสู่ความเสื่อมและต้องเผชิญกับความแตกแยกระหว่างเผ่าพันธุ์ กล่าวได้ว่าแม้ผู้นำเชื้อสายพม่าจะสามารถฟื้นฟูอำนาจของเผ่าพันธุ์ขึ้นมาได้ในบางช่วงเวลา แต่ในท้ายที่สุดความแตกแยกก็หวนกลับมาอีก

ในแง่นี้จะเห็นได้ว่าแม้ฮาร์วีย์ได้ให้ภาพสังคมและชีวิตของคนพื้นเมืองในสมัยก่อนอาณานิคมในลักษณะที่เน้นความสวยงาม สงบสุข เรียบง่าย ฯลฯ อย่างไรก็ตาม กษัตริย์พม่าและระบอบการปกครองพื้นเมืองยังคงเป็นเป้าหมายในการโจมตีของเขา ฮาร์วีย์กล่าวว่าในขณะที่กษัตริย์พม่าเรียกเก็บภาษีชาวบ้านอย่างหนัก แต่พวกเขาก็ไม่ได้ทำให้คนเหล่านั้นให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และทิ้งท้ายด้วยน้ำเสียงเห็นใจว่า ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากกษัตริย์ได้ใช้เวลาหมดไปกับการปราบปรามการกบฏที่เกิดขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อรักษาอำนาจของตน[2]

นอกเหนือจากลีลาทางวรรณกรรมและอิทธิพลของลัทธิดาร์วินแล้ว เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดแนวการพรรณนาความสัมพันธ์ระหว่างคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ใน *History of Burma* (1925) ของฮาร์วีย์ ที่ฟิลลิปส์มองข้ามไปในข้อเขียนของเธอก็คือ มุมมองแบบ Primordialist ในหมู่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ทำหน้าที่วางกรอบการตีความและการให้ความหมายแก่หลักฐานประวัติศาสตร์และปรากฏการณ์ทางสังคมให้ปรากฏในออกมาในลักษณะยืนยันอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เป็นสารัตถะคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา และรวมถึงเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ที่มีรากฐานอยู่ในจารีตการตีความประวัติศาสตร์ของชาวอังกฤษอยู่แต่เดิม การที่ฟิลลิปส์เน้นพิจารณา *History of Burma* (1925) จากบทบาทของผู้ประพันธ์จนเกินไปทำให้เธอ

---

[1] Alyssa Phillips. (2005, Spring). **op. cit**. p. 19.

[2] G.E. Harvey. (1925). **op. cit**. p. 361.

มองข้ามความสำคัญของปัจจัยที่กล่าวมา กล่าวได้ว่าแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ของฮาร์วีย์มิได้เป็นผลผลิตจากอิทธิพลของลัทธิดาร์วินและทักษะด้านวรรณกรรมของเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่ยังอยู่ภายใต้บรรยากาศทางความคิดภายในอาณานิคมพม่าอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะที่สำคัญก็คือ กระแสจินตนิยมในหมู่ผู้ศึกษาเรื่องพม่า รวมทั้งเรื่องเล่าด้วยการกดขี่ รวบอำนาจของกษัตริย์พม่า และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ปัจจัยดังกล่าวทำหน้าที่วางกรอบการให้ความหมายและการนำเสนอประสบการณ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งใน *History of Burma* (1925) ก็คือการอธิบายพัฒนาการทางการเมืองของพม่าในรูปของการสร้างจักรวรรดิพม่า ทั้งนี้แม้ว่าการนิยามรัฐและพื้นที่การเมืองของพม่าด้วยคำจักรวรรดิในงานของฮาร์วีย์จะมิใช่สิ่งใหม่ เนื่องจากปรากฏการใช้คำดังกล่าวในงานเขียนของชาวยุโรปตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 แล้ว ดังเช่นงานเขียนของซานเจอมาโน และยังสามารถพบเห็นได้ต่อมาในงานเขียนของไมเคิล ซิมส์ จนถึงเซอร์อาเทอร์ แฟร์ อย่างไรก็ดี สิ่งที่ฮาร์วีย์ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมก็คือ การอธิบายประวัติศาสตร์พม่าในฐานะของการสร้างจักรวรรดิสามยุค อันประกอบด้วย จักรวรรดิพุกาม ตองอู และคองบอง ในการนี้ฮาร์วีย์ยังได้ยกระดับการกระทำและวีรกรรมของกษัตริย์พม่าให้เป็นสิ่งเดียวกับจิตสำนึกแห่งชาติ และในบางครั้งก็กลับหัวด้วยการอธิบายว่า ความต้องการประชาชนนั้นเองที่นำพาให้กษัตริย์พม่าตัดสินใจกระทำการบางอย่าง[1] และด้วยเหตุนี้ *History of Burma* (1925) ของฮาร์วีย์จึงทำให้ประวัติศาสตร์แห่งชาติของพม่าก่อตัวขึ้นอย่างสมบูรณ์ ด้วยการเน้นพรรณนาบทบาทของกษัตริย์ในการทำสงครามขยายดินแดน วีรกรรมความกล้าหาญ รวมถึงความล้มเหลวของกษัตริย์พม่า ควบคู่ไปกับการพรรณนาที่เน้นลักษณะเด่นของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ และความสวยงามของชีวิตชาวพม่าในสมัยจารีต

การผลิตซ้ำเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ภายใต้วิถีความรุ่งเรืองและล่มสลายของชาติพม่าในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่มีเค้าลางตั้งแต่งานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานเรื่องแรกของเซอร์อาเทอร์ แฟร์จนถึงพัฒนาการสูงสุดใน *History of Burma* ของฮาร์วีย์ ได้ส่งผลให้การรับรู้เกี่ยวความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ในพม่ากลายเป็นสามัญสำนึกในหมู่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ และยังขยายไปสู่สำนึกของชาวพม่ารุ่นใหม่ผ่านการถูกกำหนดให้ต้องอ่านตำราประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์

---

[1] **Ibid**. p. 304.

3. การพรรณนาชาติพันธุ์ในระยะหลังกบฏสะหย่าซานถึงระยะการประกาศเอกราชของพม่า (ค.ศ. 1931-1950)

ภายหลังการตีพิมพ์งานประวัติศาสตร์พม่าฉบับคลาสสิกของฮาร์วีย์ใน ค.ศ. 1925 ก็ไม่ปรากฏนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษคนใดที่เขียนงานประวัติศาสตร์พม่าในลักษณะดังกล่าวต่อมาเป็นเวลาเกือบ 20 ปี จนกระทั่งการตีพิมพ์ประวัติศาสตร์พม่าฉบับกะทัดรัดของ ดี.จี.อี. ฮอลล์ ใน ค.ศ. 1950 ในช่วงเวลาระหว่างนี้มีเพียงงานเขียนประเภทบันทึกความทรงจำและประสบการณ์ทำงานในพม่า งานศึกษาประวัติศาสตร์ สังคม ขบวนการชาตินิยม และการบริหารงานอาณานิคมในเชิงเปรียบเทียบซึ่งเริ่มแพร่หลายในกระแสภูมิปัญญาอังกฤษในระยะทศวรรษ 1930[1] รวมถึงงานเขียนที่มีเนื้อหาในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง ที่สำคัญอาทิ งานเรื่อง *An Introduction to the Political Economy of Burma* (1931) ของจอห์น เอส. เฟอร์นิวัล, งานรวบรวมเอกสารการติดต่อระหว่างลอร์ดดัลฮูซีและเซอร์อาเทอร์ แฟร์ โดยดี.จี.อี. ฮอลล์ เรื่อง *Dalhousie-Phayre Correspondence 1852-1856* (1932), งานศึกษาประวัติศาสตร์เมืองย่างกุ้ง *History of Rangoon* (1938) ของเบอร์ตี เรอจินัลด์ เพิร์น (Birtie Reginald Pearn) และการนำงานเรื่อง *Races of Burma* ของซี.เอ็ม. เอนริเกซซึ่งได้รับการอ้างอิงมากกลับมาพิมพ์ใหม่ใน ค.ศ. 1933 อาจเป็นไปได้ว่าที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากไม่มีผู้ใดมั่นใจว่าจะสามารถเขียนประวัติศาสตร์พม่าได้ดีกว่างานของฮาร์วีย์อีกแล้ว

กระนั้นก็ดี การที่ไม่มีนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผลิตงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานในระยะทศวรรษ 1930 ถึงทศวรรษ 1940 ไม่ได้หมายความว่าสถานการณ์การศึกษาประวัติศาสตร์พม่าซบเซาลงแต่อย่างใด ในความเป็นจริงแล้ววารสารสมาคมวิจัยพม่ายังคงเป็นพื้นที่หลักของคนเหล่านี้ในการเสนอบทความหรืองานศึกษาเบื้องต้น แนวโน้มการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของพม่าในช่วงเวลานี้เป็นไปในลักษณะของการการแสวงหาหลักฐานชั้นต้นเพิ่มเติม ทั้งหลักฐานในภาษาพม่า มอญ ไทใหญ่ และหลักฐานจากนอกภูมิภาค กล่าวได้ว่าความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าในระยะนี้ได้พัฒนาไปจากรากฐานที่นักวิชาการตะวันตกในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ทำไว้ไม่น้อย โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจารึกพื้นเมืองและหลักฐานจีนซึ่งชาร์ล ดูรัวแซล ต่อเซียนโก และ อี.เอช.ปาร์กเกอร์ เป็นผู้บุกเบิก และต่อมากอร์ดอน เอช. ลูซ*ได้เป็นผู้สืบทอดภารกิจดังกล่าว หรือผลงานศึกษาหลักฐานมอญของนักวิชาการพื้นเมือง

---

[1]Wm. Roger Louis. (1999). **op. cit**. p. 27.

*งานศึกษาสำคัญของลูซในระยะทศวรรษ 1920-1940 ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารสมาคมวิจัยพม่า ได้แก่ “Early Chinese Texts about Burma”, 14(1924); “Chinese Invasions of Burma in the 18th”, 15(1925): 115-128; “Burma’s Dept to Pagan”, 22(1932): 120-124.; “The Ancient Pyu”, 27(1937): 239-253.; “Burma Down to the Fall of Pagan, Part I”, 29(1939) (เขียนร่วมกับเผ่หม่องติง); “The Economic Life of the Early Burman”, 30(1940): 283-335.; “A Century of Progress in Burmese History and Archaeology”, 32(1948) ส่วนงานศึกษาของเผ่หม่องติง ได้แก่ “The Dialect of Tavoy”, 23(1933): 32-46.; “The Shwe-dagon

ดังเช่น เผ่หม่องติงเจ้าหน้าที่อาณานิคมเชื้อสายมอญ เป็นต้น สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าเริ่มซบเซาลงอย่างแท้จริงตั้งแต่ ค.ศ. 1939 จนถึง ค.ศ. 1945 อันเนื่องมาจากสถานการณ์ไม่สงบจากสงครามโลกครั้งที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างวิกฤตทางการเมืองและผลกระทบที่มีต่อสำนึกทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับมานานในหมู่ผู้สนใจประวัติศาสตร์นิพนธ์ ในกรณีของการเขียนประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมก็อยู่ภายใต้เหตุผลดังกล่าวนี้เช่นกัน ทั้งนี้ นอกเหนือจากความวุ่นวายในระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์พม่าซบเซาลงแล้ว หากพิจารณาในประเด็นเรื่องการพรรณนาชาติพันธุ์แล้ว อาจกล่าวได้ว่านับแต่ทศวรรษ 1930 จนถึงระยะประกาศเอกราชของพม่านั้น คือช่วงเวลาที่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่า ซึ่งมีที่มาจากสภาพการณ์ทางการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ (แต่ได้รับการอธิบายว่ามีสาเหตุจากปัจจัยทางชาติพันธุ์) ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าทศวรรษที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด ความขัดแย้งที่รุนแรงกระทั่งนำไปสู่การใช้กำลังเข้าปะทะกันได้แก่เหตุการณ์จลาจลต่อต้านชาวจีนที่เมืองย่างกุ้งในเดือนมกราคม ค.ศ. 1931 ซึ่งเหตุการณ์ได้ขยายตัวไปสู่การปะทะกันระหว่างชาวพม่าและชาวอินเดีย ความขัดแย้งครั้งใหญ่ระหว่างกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและอินเดียได้เกิดขึ้นอีกครั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1938 และเดือนกันยายนของปีเดียวกัน โดยสาเหตุของความขัดแย้งมีที่มาจากความไม่พอใจของชาวพม่าที่มีต่อการเข้ามาครอบงำเศรษฐกิจพม่าของชาวอินเดียและชาวต่างชาติอื่น[1*] นอกจากความขัดแย้งระหว่างชุมชนชาติพันธุ์ในพม่าที่มีพื้นฐานมาจากปัญหา

[ต่อ] Pagoda; Part I", 23(1934): 1-26.; "A Note on the Development of the Burmese Language", 24(1934): 58-59.; "The Shwe-dagon Pagoda; Part II", 24(1935): 58-91.; "Woman in the Inscriptions of Pagan", 25(1935): 125-135.; "A Mon Inscription by Kyanzittha at Ayetthem Hill", 28(1938): 92-94.

[1]Robert H. Taylor. (1987). **The State in Burma**. pp. 199-202.

[*]ตารางที่ 2 ประชากรพม่าใน ค.ศ. 1931 แบ่งตามเกณฑ์ทางชาติพันธุ์

ประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic categories)	จำนวนคน
คนพื้นเมือง*	12,680,052
ชาวอินเดีย	1,017,825
ชาวจีน	193,589
ลูกผสมอินเดีย-พม่า (Indo-Burman)	182,166
ชาวยุโรป และ ลูกผสมอินเดีย-อังกฤษ (Anglo-Indian)	30,851
อื่น ๆ	3,039
รวมทั้งหมด	14,647,756

ที่มา: ดัดแปลงจาก Government of Burma. (1944). **Burma Handbook**. p. 6., quoted in Robert H. Taylor. (1987). **op. cit**. p. 128.

ทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีที่มีสาเหตุจากความหวาดระแวงทางการเมืองด้วย ในช่วงการยึดครองของญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. 1942 ถึง ค.ศ. 1943 ชาวพม่าได้เข้าโจมตีชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่เมืองมยองมยา (Myaungmya) ซึ่งทำให้มีชาวกะเหรี่ยงเสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนี้กว่า 1,000 คน[1] เหตุการณ์วุ่นวายเหล่านี้ตอกย้ำความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ในพม่าในหมู่ผู้ปกครองอังกฤษ

ในส่วนสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบผลกระทบของวิกฤตการณ์ทางการเมืองและ “ชาติพันธุ์” ในระยะทศวรรษ 1940 ที่มีต่อการพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ โดยงานประวัติศาสตร์สำคัญสองเรื่องที่เลือกนำมาศึกษาได้แก่ *Europe and Burma* พิมพ์ใน ค.ศ. 1945 และเรื่องที่สองคือ *Burma* พิมพ์ใน ค.ศ. 1950 ทั้งสองเรื่องเขียนโดยดี.จี.อี. ฮอลล์

หากพิจารณาในแง่ภูมิหลังแล้ว อาจกล่าวได้ว่าฮอลล์หรือในชื่อเต็มคือ ดาเนียล จอร์จ เอดเวิร์ด ฮอลล์ (Daniel George Edward Hall) คือนักบริหารอาณานิคมเพียงคนเดียวที่ผ่านการฝึกฝนในสาขาประวัติศาสตร์โดยตรง ในขณะที่นักบริหารอาณานิคมที่ได้กล่าวมาในตอนต้นหากไม่เป็นเจ้าหน้าที่ ICS ก็คือนายทหาร ในด้านชีวิตการศึกษาและหน้าที่การงาน ฮอลล์จบการศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนมัธยมฮิทชิน (Hitchin Grammar School) และเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยลอนดอน (University of London) เมื่อจบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เขาได้เดินทางมายังพม่าเพื่อปฏิบัติงานอาจารย์มหาวิทยาลัย โดยเดินทางถึงเมืองย่างกุ้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1921 ซึ่งในขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่ความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวพม่ารุ่นใหม่กำลังคุกรุ่นอย่างยิ่ง และได้ปฏิบัติงานจนกระทั่งถึง ค.ศ. 1934 ในตำแหน่งศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง โดยที่ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนั้นเขาได้กลายเป็นผู้บุกเบิกการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านการจัดวางหลักสูตร การจัดหาอาจารย์ผู้สอน การคัดเลือกตำราเรียน ฯลฯ นอกจากนั้นในช่วงเวลาที่ทำงานในพม่า ฮอลล์ยังรับตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติพม่า (ระหว่าง ค.ศ. 1923 ถึง ค.ศ. 1924) และเป็นสมาชิกของคณะกรรมการบันทึกประวัติศาสตร์อินเดีย [(Indian Historical Records Commission) ระหว่าง ค.ศ. 1925 ถึง ค.ศ. 1934] ฮอลล์เดินทางกลับอังกฤษใน ค.ศ. 1934 และได้เป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนคาเตอร์แฮม (Caterham School) ในเซอร์เรย์ (Surrey) โดยอยู่ในตำแหน่งดังกล่าวถึง 15 ปีจนกระทั่งได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน และรับตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. 1949 ถึง ค.ศ.1959[2*]

---

[1]Mikael Gravers. (1999). **Nationalism As Political Paranoia in Burma**. p. 46.

[2]Manuel Sarkisyanz. (1972). **Peacocks, Pagodas and Professor Hall: A Critique of the Persisting Use of Historiography as an Apology for British Empire-Building in Burma**. p. vi.

ในฐานะนักประวัติศาสตร์ผู้มีความเชี่ยวชาญพิเศษในด้านจักรวรรดินิยมอังกฤษและต่อมาได้หันมาให้ความสนใจกับพม่า นอกเหนืองานเรื่อง *Europe and Burma* และ *Burma* (1950) แล้ว งานประวัติศาสตร์ที่ฮอลล์เขียนขึ้นในระหว่างที่ทำงานในพม่ายังประกอบด้วย งานศึกษาการติดต่อระหว่างอังกฤษกับพม่าเรื่อง *Early English Intercourse with Burma, 1587-1743* (1928) และงานรวบรวมบันทึกโต้ตอบระหว่างลอร์ดดัลฮูซีและเซอร์อาเทอร์ แฟร์ เรื่อง *Dalhousie-Phayre Correspondence 1852-1856* (1932) นอกจากงานหลักทั้ง 4 เรื่องแล้ว ก่อนหน้าทศวรรษ 1930 ฮอลล์ยังได้เขียนบทความลงตีพิมพ์ในวารสารสมาคมวิจัยพม่าด้วย อาทิบทความเรื่อง “English Relations with Burma, 1587-1686” (1927), “New Light upon British Relations with King Mindon” (1928)

ตั้งแต่ทศวรรษ 1930 เป็นต้นมา ฮอลล์ได้ทุ่มเทแรงงานให้กับการศึกษาประวัติศาสตร์พม่ามากกว่าแต่ก่อน ประเด็นศึกษาที่เขาให้ความสนใจเป็นพิเศษก็คือประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติยุโรปกับพม่าโดยเฉพาะในด้านการค้าและการเมืองในเชิงเปรียบเทียบ สำหรับงานประวัติศาสตร์พม่าชิ้นแรกที่ฮอลล์เขียนขึ้นในต้นทศวรรษ 1930 ภายใต้บรรยากาศความวุ่นวายในเหตุการณ์จลาจลของคนงานชาวพม่าและการก่อตัวของเหตุการณ์กบฏสะหย่าซานคือบทความเรื่อง “Tragedy of Negrais” (1931) แม้ว่าเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาแล้ว บทความชิ้นจะเป็นงานศึกษาที่ต่อเนื่องจากงานเรื่อง *Early English Intercourse with Burma, 1587-1743* กระนั้นก็ดี การเผยแพร่บทความชิ้นนี้ของฮอลล์ในช่วงเวลาที่สถานการณ์ทางการเมืองกำลังวุ่นวายก็ดูราวกับต้องการย้ำเตือนชาวอังกฤษในพม่าว่า ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติและการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำแบบประเพณีอย่างไม่ยั้งคิดของคนพื้นเมืองชาวพม่า กระทั่งสามารถก่อพฤติกรรมคลุ้มคลั่งและป่าเถื่อนต่อชาวต่างชาตินั้นไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้น อนึ่ง นอกจากบทความเรื่องดังกล่าวแล้ว งานศึกษาประวัติศาสตร์ของฮอลล์ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารสมาคมวิจัยพม่าในระยะทศวรรษ 1930 ยังประกอบด้วย “Phayre’s Private Journal of His Mission to the Court of Ava in 1855” (1932), “The Journal of Felix Carey: A New Burma Document” (1933), “Studies in Dutch Relations with Arakan” (1936), “The Daghregister of Batavia and Dutch Trade with Burma in the Seventeenth Century” (1939) เป็นต้น

ในประเด็นการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ในพม่า กล่าวได้ว่าในขณะที่ฮาร์วีย์สร้างและขยายความหมายให้แก่เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์พม่า และภาพแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการใช้โวหารและอุปลักษณ์เปรียบเทียบ แต่สำหรับฮอลล์กลับทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม จากการวิเคราะห์แนวการพรรณนาของฮอลล์จะเห็นได้ว่าวิธีการของเขาคือการทำให้เรื่องมีความกระชับ

---

*สำหรับประวัติเพิ่มเติมของฮอลล์ โปรดดู C.D. Cowan. (1976). D.G.E. Hall : A Biographical Sketch. In **South-East Asian History and Historiography: Essay Presented to D.G.E. Hall**. edited by C.D. Cowan, and O.W. Wolters. pp. 11-23.

และหลายครั้งก็ทำให้เป็นสูตรสำเร็จ โดยไม่ได้เสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ใหม่หรือโต้แย้งกับการตีความที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่าที่ผ่านมา ขณะที่ในพร้อมกันนั้นก็ใช้การเปรียบเทียบเพื่อสร้างภาพความเข้าใจแก่ผู้อ่านด้วย ตัวอย่างเช่นในงานเรื่อง *Europe and Burma* ที่มีเนื้อหากล่าวถึงความเป็นมาของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติยุโรป (โดยเฉพาะอังกฤษ) กับพม่าภายใต้ภาพรวมของพัฒนาการประวัติศาสตร์โลก ฮอลล์ได้ใช้เนื้อที่ 2 หน้ากระดาษของบทแรกกล่าวถึงประวัติศาสตร์พม่าก่อนการเข้ามาของชาวยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 15 อย่างรวบรัด ความว่า

> The people of Burma comprise various groups, some large in number, others quite small, of the Mongolian family. The Mons spread into the south-eastern parts of the country from a racial centre in what is now Siam. There they united with South Indian colonists and developed the earliest civilization in the country. Later on the Burmese themselves began to infiltrate down the river valleys from eastern Tibet. One early branch of these, the Pyu settled in central Burma, but ultimately lost its language and separate identity. Another branch, the Arakanese, pushed eastwards from the Irawaddy and went to colonize the coastal belt beyond the Yomas and to form a kingdom, which remained independent until nearly the end of the 18th century. it is difficult to say when this process began or in what exact order the various tribes came into the country. […] the process was only completed in the 9th century A.D. Pressing on after the Burmese were the Shans, who colonized the eastern mountain tracts, and, after the fall of the first great Burmese kingdom, ruled by the glorious temple-building dynasty of Pagan from the 11th to the 13th centuries, dominated most of Burma until the end of the 15th century. Compared with the Mons, the Burmese were uncivilized barbarians when they entered the country. They got their civilization largely from the Mons, whom Anawratha of Pagan conquered in the middle of the 11th century. The Mons had received most of their culture, including the Buddhist religion, from India; hence the explation of the extraordinary fact of a Mongalian people with a civilization containing more Indian than Chinese elements[1]
>
> […]

นอกจากนั้น หากพิจารณาเค้าโครงเนื้อหาในส่วนสารบัญในงานเรื่อง *Burma* (1950) แม้จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดลำดับการเล่าเรื่องและการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของฮอลล์ยังเป็นเป็นไปในลักษณะเดียวกับที่แฟร์ สกอตต์ ฮาร์วีย์ ใช้มาแต่เดิม อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ฮอลล์ได้กระทำเพิ่มเติมในงานของเขาคือการทำให้ภาพรวมของยุคสมัยในประวัติศาสตร์พม่าสมัยจารีตกลายเป็นเรื่องของเผ่าพันธุ์และความขัดแย้งมากขึ้น ฮอลล์ตั้งชื่อเนื้อหาของแต่ละบทจากบทบาทของกษัตริย์ ราชวงศ์ และสงครามครั้งสำคัญ โดยมีมโนทัศน์เผ่าพันธุ์เป็นตัวกำหนดเนื้อหาอยู่

---

[1] D.G.E. Hall. (1945). **Europe and Burma**. pp. 2-3.

เบื้องหลัง ดังเห็นได้จากฮอลล์ได้กำหนดให้เนื้อหาในบทที่ 1 และบทที่ 2 เป็นสมัยก่อนพุกาม (Pre-Pagan Period) และสมัยพุกาม (Pagan Period) อันเป็นช่วงเวลาที่พวกเชื้อสายพม่ามีอำนาจสูงสุด และกำหนดให้บทที่ 3, 4, 6, 7 เป็นสมัยหรือเรื่องราวของพวกไทใหญ่ (The Shan Penetration) มอญ (The Mon Hegemony) ชาวยุโรป (The Coming of Europe) และอะระกัน (Arakan, the *Feringhi* and the Dutch) ตามลำดับ[1] โดยที่เนื้อหาส่วนที่เหลือเน้นไปที่เหตุการณ์สงคราม (โดยเฉพาะสงครามระหว่างอังกฤษและพม่า) และบทบาทของอังกฤษในพม่า

เผ่าพันธุ์พื้นเมืองที่ฮอลล์ให้ความสำคัญในงานชิ้นนี้ประกอบด้วย มอญ พม่า ไทใหญ่ และกะเหรี่ยง โดยในบทที่ 1 และ 2 ฮอลล์ได้กล่าวถึงความสูงส่งทางอารยธรรมของเผ่าพันธุ์มอญที่มีเหนือเผ่าพันธุ์พม่าและเผ่าพันธุ์อื่น และยกย่องความเก่าแก่ของอาณาจักรมอญ โดยการอ้างถึงชื่อรามัญเทศะซึ่งเป็นอาณาจักรที่ปรากฏในเอกสารอาหรับเรื่อง *Book of Routes and of Provinces* เขียนโดยอิบน์ คอร์ดัดเซเบห์ (Ibn Khordadzebeh)[2] อย่างไรก็ตาม เผ่าพันธุ์มอญผู้รับความเจริญจากอารยธรรมอินเดียและพุทธศาสนาต้องพ่ายแพ้ให้แก่เผ่าพันธุ์พม่าซึ่งในขณะนั้นยังเป็นอนารยชนที่อพยพมาจากตอนเหนือ พวกพม่าได้เข้ายึดครองที่ราบลุ่มแถบเจ้าก์แซ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวมอญได้วางระบบชลประทานเอาไว้ อีกทั้งต่อมายังเข้ายึดครองเมืองสะเทิม เมืองหลวงของพวกมอญในเขตพม่าตอนล่างใน ค.ศ. 1057 ซึ่งทำให้พม่ารับเอาวัฒนธรรมชั้นสูงของมอญไปใช้เป็นของตนเอง[3] และยังมีอิทธิพลเหนือหัวเมืองทางตอนใต้เป็นครั้งแรก ฮอลล์กล่าวว่าการยึดเมืองสะเทิมคือเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์พม่า เนื่องจากได้นำพวกพม่าเข้าไปสัมพันธ์กับอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียโดยตรง หรือก็คือนำพาเผ่าพันธุ์พม่าให้มีโอกาสสัมผัสกับโลกภายนอก ฮอลล์พรรณนาความสำคัญของการที่พม่ารับอารยธรรมมอญ โดยผ่านการอ้างอิงข้อมูลและความเห็นของกอร์ดอน เอช. ลูซในบทความเรื่อง “Burma’s Dept o Pagan” ดังความว่า

> The conquest of Thaton in 1057 was a decisive event in Burmese history. It brought the Burman into direct contact with the Indian civilizing influences in the south and opened the way for intercourse with Buddhist centres overseas, especially Ceylon. The possession of the Pali scriptures revolutionized his outlook: they supplied him ‘ready-made, with a complete mental outfit’ […]. They introduced him to the Buddhist ethic, which, as monasteries and teachers multiplied throughout the land, began to exert its moral force, to restrain his more barbarous impulse, and to liberate him form the worst of his animistic practices.[4]
>
> […]

---

[1] D.G.E Hall. (1950). **Burma**. p. 5.

[2] **Ibid**. p. 11.

[3] **Ibid**. p. 12.

[4] **Ibid**. p. 16.

> It may be that the most important result of the conquest of the south was the opening of a window to the sea. Still, Mon civilization was higher than Burmese, and for a century after the fall of Thaton Mon cultural influence predominated at Pagan.[1]

นอกจากบทบาทของพวกมอญในฐานะผู้เชื่อมต่ออารยธรรมอินเดียมาสู่พวกพม่าแล้ว ฮอลล์ยังให้ความสำคัญกับจีนในฐานะแหล่งที่มาของวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกพม่าอย่างมาก อันเป็นแนวการอธิบายที่ไม่ปรากฏให้เห็นเท่าไรนักในงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานในทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากงานประวัติศาสตร์พม่ารวมถึงงานศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นเมืองของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยนักวิชาการสมัครเล่นชาวอังกฤษมักเน้นความสำคัญของอารยธรรมอินเดียและมองข้ามความสำคัญของอารยธรรมจีน แนวโน้มการอธิบายดังกล่าวเป็นผลมาจากความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยโบราณที่ดำเนินการโดยลูซ และกระแสนิยมการศึกษาความเป็นมาของชนชาติไท ฮอลล์พรรณนาว่า

> The influence of Nanchao gave the Burmese many characteristic features, such as the use of the water-buffalo, the terrace-cultivation of hill slopes and their system of wet rice-cultivation in the plains. In addition they learnt the arts of war and the breeding of horses.[2]
>
> […]

ในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวพม่ากับชาวยุโรป โดยเฉพาะความยุ่งยากและวิธีปฏิบัติที่เลวร้ายจากเจ้าหน้าที่และราชสำนักพม่าที่พ่อค้าชาวยุโรปต้องเผชิญในยามเข้ามาทำการค้าในพม่า ฮอลล์ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามแก้ต่างให้แก่ทั้งสองฝ่าย ดังความว่า

> This is obviously a fair and balanced statement, which shows how carefully on our guard we must be before accepting the sweeping condemnation of Burmese methods so often meted out by writers who have not really sifted the evidence. Of course, there were bad cases of injustice, of venal officials, and even of barbarous cruelty. There is no smoke without fire, and Burma would not have gained so bad a reputation for her treatment of foreign traders entirely without justification. But in the days of unregulated trade she was the resort of all kinds of 'bad hats', often criminals flying from justice, not to mention shady prospectors of an empire-building propensity. Hence there was some justification for the Burmese attitude of suspicion, which led them, for instance, to disarm all ships entering their ports. […] Moreover, misunderstandings must have easily arisen on both sides of a sort that could become extremely unpleasant, when one takes into consideration the characteristic outlook of each. The Burmese were infused with

---

[1] **Ibid**. p. 17.

[2] D.G.E. Hall. (1945). **op. cit**. pp. 2-3.

> immense national pride: arrogance it was termed by Europeans. They were a victorious nation, absolutely ignorant of the great world far beyond their frontiers, and hence with a childlike belief in their ability to conquer wherever they directed their energies. Eighteenth century Europeans on the other hand, with their consciousness of superior technique and their innate preconceptions of racial superiority regarded the whole East as their oyster. And the European traders who went to Burma expected to be allowed to indulge their get-rich-quickly tastes without let or hindrance. […][1]
>
> One feature of the Burmese treatment of foreigners, whose lot it was to make a protracted stay in their country, has been specially commented on by many writers from sixteenth-century Linschoten onwards. It was their long-established practice to provide them with wives, even if they were royal slaves taken captive in war or cast ashore by reason of shipwreck.

กษัตริย์พม่าและราชสำนักของพระองค์ยังคงเป็นเป้าที่ถูกโจมตีในงานประวัติศาสตร์ทั้งสองเรื่องของฮอลล์เช่นเดียวกับงานประวัติศาสตร์พม่าเรื่องที่ผ่าน ๆ มา ในบทที่ 12 ของ *Europe and Burma* ซึ่งมีเนื้อหาว่าด้วยสงครามระหว่างอังกฤษและพม่าครั้งที่ 1 ฮอลล์ได้จบเนื้อหาของบทด้วยการยกตัวอย่างความหลงตนเองและการปกปิดความล้มเหลวของกษัตริย์พม่าและผู้เขียนงานประวัติศาสตร์พม่า โดยการยกข้อความที่เป็นปัญหาในพงศาวดารพม่าที่กล่าวถึงเหตุการณ์ข้างต้น โดยข้อความดังกล่าวได้ถูกนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษยกมากล่าวถึงเสมอเพื่อโจมตีสถาบันกษัตริย์พม่า ฮอลล์ได้ทิ้งท้ายโดยการเปรียบเทียบผู้เรียบเรียงประวัติศาสตร์พม่ากับ ดร.โจเซฟ เกิบเบิลส์ (Joseph Goebbles)* ดังความว่า

> The official Burmese account of the war is perhaps worth quoting here as a fitting conclusion to this chapter. “In the years 1186 and 1187 [Burmese era] white stangers from the west fastened a quarrel upon the Lord of the Golden Palace. They landed at Rangoon, took that place and Prome, and were permitted to advance as far as Yandabo; for the King, form the motives of piety and regard for life, made no preparations whatever to oppose them. The strangers had spent vast sums of money in their enterprise, so that by the time they reached Yandabo their resources were exhausted, and they were in great distress. They then petitioned the King, who in his clemency and generosity sent them large sums of money to pay their expences back, and ordered the out of the country.” Surely even Dr. Goebbels could not improve upon that[2]

---

[1] **Ibid**. pp. 80-81.

* คนสนิทของอะดอลฟ์ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) รับภารกิจด้านการโฆษณาชวนเชื่อ

[2] D.G.E. Hall. (1945). **op. cit**. pp. 119-120.

การมองชาวพม่าด้วยสายตาของชาวอังกฤษและนักจักรวรรดินิยม คือเงื่อนไขสำคัญที่วางกรอบการพรรณนาความเป็นชาวพม่าของฮอลล์ ทั้งนี้ ดังที่มานูเอล ซาร์กิสยานส์ได้เคยวิจารณ์คำกล่าวของฮอลล์ในงานเรื่อง *Burma* (1950) อย่างรุนแรงว่า ฮอลล์ไม่กล่าวเลยว่าชาวอังกฤษได้เรียนรู้สิ่งที่มีคุณค่าใดบ้างจากชาวพม่า แต่กลับอ้างว่าชาวอังกฤษต่างหากที่สอนสิ่งที่มีคุณค่านานัปการแก่พวกเขา ข้อความดังกล่าวของฮอลล์มีเนื้อหาดังนี้

> The Burmese desire for national independence was natural and inevitable. It took some at least of its inspiration form the system of education introduced by the British themselves. We taught them our language, our literature, our history and our political philosophy, all of which are steeped in the principles of freedom and popular self-government. Through such a medium, and through personal contacts with British teachers, have their best minds learnt to study the problems of the modern world.[1]

ท่าทีกล่าวย้ำคุณงามความดีที่อังกฤษได้ให้ไว้แก่ชาวพม่าของฮอลล์ดูไม่ต่างจากสิ่งที่ชนชั้นสูงนิยมปฏิบัติต่อชนชั้นที่ต่ำต้อยกว่า ขณะเดียวกันก็เสริมน้ำหนักให้แก่ข้อวิจารณ์เรื่องความเป็นนักจักรวรรดินิยมของฮอลล์ ที่ซาร์กิสยานส์และหม่องทินอ่องเคยโจมตีมาก่อน กล่าวได้ว่าในมุมมองของฮอลล์นั้น แม้ชาวพม่าสามารถก้าวออกไปจากโลกที่เขาเคยดำรงอยู่ก่อนที่อังกฤษจะเข้ายึดครอง แต่คนพื้นเมืองเหล่านี้ยังคงมีปัญหามากมายที่ต้องการความช่วยเหลือจากอังกฤษ โดยเฉพาะปัญหาความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ เขาได้ยกตัวอย่างความสำเร็จของนายพลอองซาน (Aung San) ที่สามารถลดความขัดแย้งระหว่างชาวพม่ากับเผ่าพันธุ์อื่น ๆ อาทิ ไทใหญ่ กะฉิ่น และชิน กระทั่งนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาปางหลวง (Panlaung) แต่ก็ย้ำว่าสำหรับชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มนั้นยังคงระลึกถึงความโหดร้ายที่ชาวพม่ากระทำต่อพวกเขา โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยงคริสต์ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์สนับสนุนอำนาจและนโยบายของอังกฤษ จากประเด็นนี้ ฮอลล์ยืนยันว่ามิตรภาพจากอังกฤษและการมีสถานะเป็นอาณาจักร (Dominion) ในเครือจักรภพยังคงเป็นสิ่งมีค่าสำหรับชาวพม่า เขากล่าวว่า

> […] Dominion status within the British Commonwealth would have been the wiser solution, and might have been Burma's own choice, if only some way could have been found of deferring a decision until the people had had a better opportunity of learning that was really involved. Britain's attitude was not […] the result of postwar military and economic weakness. It sprang from a genuine desire to retain the friendship of the Burmese people. One of the most noteworthy features of British administration […] was

---

[1] Idem. (1950). **op. cit**. p. 176.

> the real understanding and friendship, which, individually, Britons and Burmese. Have always shown towards each other[1]

จากข้อความที่ยกมา เราจะเห็นได้ว่าไม่ว่าสถานการณ์ทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปมากเท่าใด ฮอลล์ก็ยังมองว่าชาวอังกฤษนั้นยืนอยู่ในตำแหน่งของผู้มีอำนาจที่สามารถเข้าใจคนพื้นเมือง และชาวพม่าก็ยังคงเป็นชนชาติตะวันออกที่ต้องการความช่วยเหลือจากอังกฤษอยู่เช่นเดิม ความรู้สึกเหนือกว่าทางเผ่าพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องแม้แต่ในระยะเวลาที่อังกฤษไม่อยู่ในสถานะมหาอำนาจของโลกแล้วก็ตาม มานูเอล ซาร์กิสยานส์ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์พม่าแห่งมหาวิทยาลัยไฮเดลแบร์ก (Heidelberg) ได้ให้ความเห็นต่อทัศนคติดังกล่าวว่า อังกฤษมักเข้าใจตัวเองในฐานะชาติของผู้ดี (a nation of nobleman) ในยามต้องติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับชาติอื่น ๆ หรือก็คือชาวอังกฤษมองว่าตนเองคือพวกผู้ดีในโลกที่เต็มไปด้วยไพร่หรือสามัญชน[2]

เราสามารถทำความเข้าใจการรับรู้และทัศนคติของชาวอังกฤษที่มีต่อความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าในระยะทศวรรษ 1940 ได้ดีขึ้นเมื่อพิจารณางานเขียนว่าด้วยพม่าประเภทอื่นควบคู่ไปกับงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐาน โดยในที่นี้จะได้พิจารณาตัวอย่างแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานเขียนประเภทวิชาการและงานเขียนประเภทกึ่งสารคดี

ในกรณีของแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานเขียนประเภทวิชาการ งานศึกษาผลกระทบของนโยบายการปกครองของอังกฤษที่มีต่อพม่าเรื่อง *Colonial Policy and Practice* (1948) เขียนโดยจอห์น เอส. เฟอร์นิวัล คืองานเขียนว่าด้วยสังคมพม่าสมัยอาณานิคมที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเรื่องหนึ่ง และยังคงได้รับการอ้างอิงจนกระทั่งปัจจุบัน จุดเด่นที่สุดในงานเขียนเรื่องนี้ของเฟอร์นิวัลคือความพยายามที่จะอธิบายสังคมพม่าสมัยอาณานิคมด้วยทฤษฎีที่เป็นระบบอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในหมู่งานเขียนว่าด้วยพม่า

หากพิจารณาโครงสร้างคำอธิบายสังคมพม่าในงานเรื่อง *Colonial Policy and Practice* เราจะเห็นได้ว่าเฟอร์นิวัลได้รับเอาเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์มาใช้ในงานเขียนของเขาเช่นเดียวกัน หากแต่ภายใต้จุดประสงค์ของงานเขียนที่ต้องการศึกษานโยบายทางการปกครองและเศรษฐกิจของอังกฤษที่ส่งผลกระทบต่อสังคมพม่า ทำให้หน้าที่ของเรื่องเล่าดังกล่าวถูกนำเสนอภายใต้แนวการพรรณนาที่ต่างออกไป ในการนี้ เฟอร์นิวัลได้แบ่งสังคมพม่าออกเป็นสองประเภท สองช่วงเวลา ภายใต้กรอบความคิดเรื่องประวัติศาสตร์แห่งชาติ และกระบวนการสร้างจักรวรรดิพม่าที่นำโดยพวกเชื้อสายพม่า ซึ่งได้รับการสถาปนาอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่งานประวัติศาสตร์พม่าของฮาร์วีย์ ในการนี้ สังคมพม่าประเภทแรกคือ 1) สังคมแบบจารีตก่อนตกเป็น

---

[1] **Ibid**. p. 176.

[2] Manuel Sarkisyanz. (1972). **op. cit**. p. 56.

อาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งเฟอร์นิวัลพรรณนาว่าเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม มีระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยม และมีศาสนาพุทธเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาระเบียบทางสังคมและทำหน้าที่ยึดโยงความหลากหลายทางชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน เฟอร์นิวัลกล่าวว่าแม้ว่ารัฐบาลและราชสำนักจะปกครองโดยพวกพม่า แต่ในระดับท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องของแต่ละเผ่าพันธุ์ เขาได้ฉายย้อนภาพสังคมพม่าแบบจารีตผ่านประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ดังนี้

> One other feature must be noted. Although the history of Burma is so largely made up of war between Burmese, Shans and Mons, yet during long periods they have been united. From the end of the eleventh century to the end of the thirteenth, Burmese kings ruled in Pagan over a region corresponding to the Burma of the present day. During this period the Burmans absorbed the Mon civilization, and research indicates that the kings were partly of Mon blood. In the middle of the sixteenth century a Burmese prince made himself master of the Mon country and adopted Mon ways, while his successor on the throne of Pegu, the capital of the Mons, extended his rule over the Burmese homeland, and reunited under one rule the whole of the former Burmese Empire of Pagan. After a sudden collapse in 1600 the whole country was once again brought under a single rule for a hundred and fifty years. This dynasty fell when the last king was taken captive by a Mon rebel, but the Burmese immediately rose again under a new leader who reconquered the whole country, and established a new line which held the throne up to the time of the British conquest. Thus for the greater part of the time since 1100 the whole country recognized a common rule. When the Burmese finally defeated the Mon in 1752 they laid waste the country, but for the most part re-established the hereditary local chieftains, and although most of the provincial governors were Burmese and the official language was Burmese, Mon were eligible for the highest offices under the Burmese Crown, and their separate national feeling was fast disappearing. The whole country, marked out by nature as a distinct political unit, and with a common religion and a uniform social culture, had a far more national character than one could find anywhere in India. ‘The Burmans, in fact,, correspond far more closely to the ordinary conception of a nation State, and posses a national consciousness’; the Mons and even many Karens preferred to be considered Burmans.[1]
>
> In the national society, however, authority was personal. Burmese, Shan, Mon and Karen were all ruled by chieftains of their own people. The court and the central administrative organization were largely Burmese, but the local administration was racial, not because

---

[1]J.S. Furnivall. (1956). **Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India**. pp. 16-17.

> of the difference of race, but because rule was based on personal relations. […] Racial differences were not reflected in economic functions and, so far was the people were Buddhist, they had a common civilization and all met and mixed together. This civilization which the people of Burma, despite frequent and prolonged civil and foreign wars, built up through the centuries, had many pleasant features. In every village the monks, in a community singularly free of scandal, imparted to all the boys the elements of letters and practical morality. The monastic order, free to all and spread over the whole country, was influential but not oppressive, and Church and State, instead of dividing the country by their rival claims, lent each other mutual support. The enjoyed a freedom greater in some ways than in other countries of the Tropical Far East, unparalleled elsewhere in Asia and, until recently, exceptional in Europe. […] This national civilization was held together mainly by two strong links; the monastic order and the hereditary local chieftains.[1]

จากข้อความขนาดยาวที่ยกมานี้ เราจะเห็นได้ว่าแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ของสังคมพม่าสมัยจารีตในงานเรื่อง *Colonial Policy and Practice* เป็นผลผลิตของความก้าวหน้าจากการสั่งสมข้อมูลทางชาติพันธุ์ใหม่ ๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะท่าทีของเฟอร์นิวัลที่แสดงออกในลักษณะยอมรับการผสมกลมกลืนในเชิงสร้างสรรค์ พร้อมกันนั้น เขายังคงเดินตามกรอบของประวัติศาสตร์อารยธรรมในดินแดนพม่า อาทิ การนำเสนอประเด็นความสูงส่งของพวกมอญเหนือพม่า ผ่านการถ่ายทอดอารยธรรมชั้นสูง ในทัศนะของเฟอร์นิวัล สังคมพม่าแบบจารีตจึงเป็นสังคมที่หยุดนิ่ง สงบสุข สวยงาม มีความยึดเหนี่ยวภายในสังคม และมีลักษณะเป็นระบบสิ่งมีชีวิต (organism) ขณะที่เอกลักษณ์ของสังคมขึ้นอยู่กับอำนาจส่วนบุคคลของผู้ปกครอง

อย่างไรก็ตามสำหรับสังคมประเภทที่ 2 หรือสังคมพม่าสมัยใหม่ อันเป็นสังคมที่พลังทางเศรษฐกิจทุนนิยมได้ก่อให้เกิดการแตกแยกทางสังคม เฟอร์นิวัลได้เสนอทฤษฎีพหุสังคมเพื่ออธิบายสังคมพม่าสมัยใหม่ ดังความว่า

> In Burma, as in Java, probably the first thing that strikes the visitor is the medley of peoples-Europeans, Chinese, Indian and native. It is in the strictest sense a medley, for they mix but do not combine. Each groups holds by its own religion, its own culture and language, its own ideas and ways. As individuals they meet, but only in the market-place, in buying and selling. There is a plural society, with different sections of the community living side by side, but separately, within the same political unit. Even in the economic sphere there is a division of labour along racial lines. […] The obvious and

---

[1] **Ibid**.

outstanding result of contact between East and West has been the evolution of a plural society.[1]

[…]

Here is one of the distinctions between a homogeneous society and a plural society. A plural society is broken up into groups of isolated individuals, and the disintegration of social will is reflected in a corresponding disorganization of social demand. Even in a matter so vital to the whole community as defence against aggression, the people are reluctant to pay the necessary price. In religion and the arts, in the graces and ornaments of social life, there are no standards common to all sections of the community, and standards deteriorate to such a level as all have in common. And because each section is merely an aggregate of individuals, those social wants that men can satisfy only as members of a community remain unsatisfied. Just as the life of an individual in plural society is incomplete, so his demand tends to be frustrated. Civilization is the process of learning to live a common social life, but in a plural society men are decivilized. […] In the plural society the highest common factor is the economic factor, and the only test that all apply in common is the test of cheapness. In such society the disorganization of social demand allows the economic process of natural selection by the survival of the cheapest to prevail. […] In a homogeneous society the tension is alleviated by their common citizenship, but in a plural society there is a corresponding cleavage along racial lines. The foreign elements live in the towns, the natives in rural areas; commerce and industry are in foreign hands and the natives are mainly occupied in agriculture; foreign capital employs native labour or imported coolies. The various peoples meet only in the market, as competitors or as components, as buyers and sellers. In Burma the Indian and Chinese middlemen form combines against both the cultivator and the European miller, and Europeans form combines against both middlemen and native.

[…] In homogeneous society the desire of profit is controlled to some extent by social will, and if anyone makes profits by sharp practice he will offend the social conscience and incur moral, and perhaps legal, penalties.[2]

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น เราจะเห็นได้ว่าแม้แนวการวิเคราะห์สังคมพม่าของเฟอร์นิวัลจะก้าวหน้าและลึกซึ้งกว่านักประวัติศาสตร์สมัครเล่นดังเช่น แฟร์ สกอตต์ ฮาร์วีย์ รวมถึงนัก

---

[1] **Ibid**. pp. 304-305.

[2] **Ibid**. pp. 310-311.

ประวัติศาสตร์อาชีพเช่นฮอลล์อย่างมาก ดังที่เฟอร์นิวัล ในฐานะอดีตนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษผู้สนับสนุนชาวพม่าและมีทัศนะทางการเมืองแบบเฟเบียนส์ (Fabian)[1] ได้ใช้ภาพลักษณ์ของสังคมพม่าสมัยจารีตที่สวยงามและหยุดนิ่งเพื่อเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายการปกครองแบบเสรีนิยมของอังกฤษ แรงกดดันจากกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมและลัทธิการค้าเสรี อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ใน *Colonial Policy and Practice* ก็ชี้ให้เห็นด้วยว่า เฟอร์นิวัลในฐานะนักบริหารอาณานิคมที่เกษียณก่อนเวลาอันควรและได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้วยการไปศึกษาต่อด้านการบริหารอาณานิคมที่มหาวิทยาลัยไลเดน (Leiden University) ประเทศเนเธอร์แลนด์ ยังคงมีแบบแผนการรับรู้ต่อความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าเช่นเดียวกับนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในพม่าคนอื่น ๆ หากแต่เขาได้นำเสนอภายใต้จุดประสงค์และวิธีการที่ต่างกัน ในแง่นี้ ยุทธวิธีในการนำเสนอภาพสังคมพม่าที่แตกต่างกัน 2 ลักษณะของเฟอร์นิวัล รวมถึงท่าทีอื่น ๆ ของเขา อาทิ ความไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของคนพื้นเมืองที่จะปกครองตนเอง เนื่องจากเขามองว่าสังคมพม่าสมัยใหม่ขาดเจตจำนงร่วมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมประชาธิปไตย อีกทั้งชาวพม่ายังคงไม่สามารถบรรลุอารยธรรมโลกสมัยใหม่ของชาวตะวันตก[2] ซึ่งทำให้เฟอร์นิวัลมองว่าพม่าหลังการได้รับเอกราชนั้นควรได้รับการชี้นำโดยพวกผู้รู้ชาวตะวันตกตามแนวคิดเรื่องวิศวกรทางสังคม (social engineer) แนวการพรรณนาการธำรงชาติพันธุ์ และกลวิธีการอธิบายดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าในด้านหนึ่งนั้น งานเขียนของเฟอร์นิวัลก็คือพื้นที่ที่สะท้อนนโยบายของจักรวรรดินิยมอังกฤษในครึ่งหลังทศวรรษ 1940 กล่าวได้ว่าเฟอร์นิวัลยังต้องการรักษารากฐานสังคมแบบจารีตเพื่อตอบสนองความมั่นคงทางจิตใจของผู้ปกครองชาวอังกฤษ[3]

ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบแนวการเสนอภาพการธำรงชาติพันธุ์ในสังคมพม่าในงานเขียนแบบวิชาการของเฟอร์นิวัล กับแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานเขียนกึ่งสารคดีเรื่อง *The Story of Burma* (1946) ของฟรีนิวิด เทนนิสัน เจสเส (Fryniwyd Tennyson Jesse) ซึ่งงานทั้งสองเรื่องต่างเขียนขึ้นภายใต้บรรยากาศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เราจะเห็นได้ว่าภาพสังคมพม่าและอัตลักษณ์คนพื้นเมืองมีลักษณะที่ไม่ต่างจากงานประวัติศาสตร์มาตรฐานของฮอลล์ โดยนับแต่จุดเริ่มต้นของหนังสือ เจสเสกล่าวว่าสิ่งที่ควรจำเกี่ยวกับพม่ามีอยู่ 3 ประการคือ[4]

---

[1] Julie Pham. (2005). J.S. Furnivall and Fabianism: Reinterpreting the 'Plural Society' in Burma. **Modern Asian Studies**. 39(2): 321-348.

[2] JS. Furnivall. (1956). **op. cit**. pp. 153-155.

[3] Julie Pham. (2004, July). Ghost Hunting in Colonial Burma: Nostalgia, Paternalism and the Thoughts of J.S. Furnivall. **South East Asia Research**. 12(2): 257-258.

[4] F. Tennyson Jesse. (1946). **The Story of Burma**. p. 5.

1) พม่าเป็นประเทศที่โดดเดี่ยวและล้าหลังกว่าส่วนอื่นของโลกหลายร้อยปี จริง ๆ แล้ว พม่ายังอยู่ในยุคกลางเมื่อเริ่มต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19

2) พม่าก็เหมือนกับประเทศโดดเดี่ยวทั้งหลายที่ได้พัฒนาระบบสังคมของตัวเอง ซึ่งบางครั้งก็ทำงานได้ดี แต่บางครั้งก็เลวมาก

3) พม่าเป็นประเทศที่นับถือพุทธศาสนา ศาสนาพุทธอยู่ลึกในจิตสำนึกของผู้คนไม่ว่าพวกเขาประพฤติดีหรือแย่ก็ตาม

ในประเด็นการพรรณนาอัตลักษณ์ของคนพื้นเมือง เจสเสเปรียบเทียบชาวพม่าว่ามีลักษณะนิสัยเหมือนชาวไอริช ในแง่ที่ร่าเริง รักการพนัน ไม่รู้จักโต (โดยใช้เด็กเป็นอุปลักษณ์แทนความเป็นพม่า) นัยยะก็คือชาวพม่ายังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง นอกจากนั้นเขายังมองกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชาวเขาว่าเป็นพวกป่าเถื่อน กล่าวได้ว่าในการพรรณนาลักษณะนิสัยของชาวพม่าเจสเสได้กระทำในในลักษณะที่ไม่ต่างจากงานเขียนของนักบริหารอาณานิคม ตัวอย่างข้อความพรรณนาความเป็นชาติพันธุ์ที่น่าสนใจในงานเรื่อง *Story of Burma* เห็นได้จาก

> Of all the people in the world the Burmese are surely the most contradictory. Gay, laughing, charitable, with sudden outbreaks of savagery, they are the most unpredictable, -- ambivalence.[1]
>
> […]
>
> The truth is the Burman has very quick and ungovernable temper, and with the engaging naïvete' of child he would be the first to admit it. Also it is a country of transients, and all the world over transients make trouble. […] the Burmese are great gamblers. They love cock fighting and races, and above all they are happy in being able to give alms, and spend money on friends by paying for theatrical entertainment.[2]

กล่าวได้ว่าแนวการพรรณนาชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานที่ถูกเขียนขึ้นในช่วงทศวรรษ 1930 ถึงทศวรรษ 1940 ดังที่ได้ศึกษาผ่านตัวอย่างงานประวัติศาสตร์ของดี.จี.อี. ฮอลล์ รวมทั้งงานศึกษาสังคมพม่าแบบวิชาการของเฟอร์นิวัลและงานเขียนกึ่งสารคดีประวัติศาสตร์ของเจสเส ได้สะท้อนถึงทัศนะของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่ออัตลักษณ์ของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในทางกลับกันก็สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของนักบริหารอาณานิคมด้วย

---

[1] **Ibid**. p. 88.

[2] **Ibid**. pp. 90-91.

สรุปท้ายบท

จากที่ได้กล่าวมาตลอดทั้งบทนี้ เราจะเห็นได้ว่าแนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนขึ้นระหว่างทศวรรษ 1880 ถึงทศวรรษ 1940 ได้ถูกกำกับอยู่ภายใต้กรอบความคิดในการดำเนินเรื่องชุดเดียวกัน โดยที่กรอบดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของวิธีคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมอังกฤษ กรอบความคิดที่สำคัญซึ่งกำหนดการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ประกอบด้วยเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ เรื่องเล่าว่าด้วยความกดขี่รวบอำนาจของกษัตริย์พม่า แนวการตีความประวัติศาสตร์แบบวิกที่เน้นประเด็นเรื่องความก้าวหน้าและพัฒนาการของสถาบันแบบเสรีนิยม และโครงเรื่องแบบจินตนิยม ซึ่งได้มีส่วนทำให้การตีความหลักฐานประวัติศาสตร์สมัยจารีตของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษยึดโยงอยู่กับข้อจำกัดของกรอบเหล่านั้น โดยเฉพาะการทำให้วิถีประวัติศาสตร์พม่าเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างชนชาติพม่ากับชนชาติอื่น ๆ เพื่อสร้างเอกภาพของจักรวรรดิ รวมถึงการมองภาพรวมของประวัติศาสตร์พม่าในฐานะวัฏจักรของการรุ่งเรืองและล่มสลาย การสร้างจักรวรรดิพม่าที่รวมเอานานาชนชาติเข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจหนึ่งเดียว (ในลักษณะเดียวกับวิถีของจักรวรรดิอังกฤษ) อดีตยุคทองของพม่าที่ล่วงเลยมา ซึ่งทั้งหมดล้วนช่วยสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจปกครองของจักรวรรดิอังกฤษ

ภายใต้แบบแผนการประกอบสร้างทางภูมิปัญญาดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่านักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมักใช้ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเหมารวมในการอธิบายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และพยายามใช้วิธีเปรียบต่างเพื่อขับเน้นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละเผ่าพันธุ์โดยไม่ตระหนักถึงรายละเอียดปลีกย่อยทางวัฒนธรรม นอกจากนั้น เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์พม่าหลายเหตุการณ์ยังมีความเกี่ยวพันในเชิงความหมายทางวัฒนธรรมกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์อังกฤษอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น เรื่องราวการสร้างเอกภาพของชาวอังกฤษเหนือชาวสกอต เวลช์ และไอริชนั้นสามารถเปรียบได้กับสร้างเอกภาพของชาวพม่าเหนือชนกลุ่มน้อยอื่น, การจัดแบ่งสมัยความรุ่งเรืองของพวกเชื้อสายพม่าในรูปของการสร้างจักรวรรดิ 3 ยุค, การเข้ามาของพุทธศาสนานิกายเถรวาทสามารถเปรียบได้กับการเข้ามาของคริสต์ศาสนาในเกาะอังกฤษ, ขณะที่การพิชิตอาณาจักรมอญที่สะเทิมโดยพระเจ้าอโนรธาใน ค.ศ. 1057 ก็อาจเปรียบได้กับการที่พระเจ้าวิลเลียมวิชิตราช (William the Conqueror) กษัตริย์เชื้อสายนอร์แมนเข้าปกครองชาวอังกฤษใน ค.ศ. 1066, และการเปรียบสมัยการมีอำนาจของพวกไทใหญ่ว่าเป็นเหมือนยุคกลางของยุโรปที่เต็มไปด้วยสงครามระหว่างเจ้าผู้ครองแคว้น ปราศจากเอกภาพทางการเมือง หรือการตีความชัยชนะของพวกพม่าที่มีต่อมอญว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนของประวัติศาสตร์สากล ที่เผ่าพันธุ์ซึ่งมีอารยธรรมสูงมักพ่ายแพ้แก่เผ่าพันธุ์ที่มีอารยธรรมด้อยกว่า แต่ก็ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนให้แก่ผู้ชนะ ดังกรณีตัวอย่างของกรีก-โรมัน หรือ จีน-มองโกล เป็นต้น แนวการพรรณนาประวัติศาสตร์ชาติในลักษณะเส้นตรงที่ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายบางประการตามอย่างจารีตการเขียนประวัติศาสตร์แบบวิกของอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่ประวัติศาสตร์พม่าอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนั้น หากพิจารณาในแง่ความหมายเชิงสัญญะ ภายใต้แนวการพรรณนาซึ่งถูกกำกับโดยโครงสร้างของตัวบทแบบใหม่ซึ่งต่างไปจากโครงสร้างตัวบทของงานเขียนแบบจารีตนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้มีความหมายเฉพาะตนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชนชาติพม่ามิได้มีความหมายเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศพม่า มีสีผิวเข้ม นับถือพุทธศาสนา พูดภาษาพม่าเป็นภาษาแม่ และดำรงชีพโดยการเพาะปลูก แต่ยังสื่อความหมายเชิงประวัติศาสตร์ถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนชาตินักรบ ผู้บุกรุก มีอุปนิสัยเหี้ยมหาญ, ส่วนชาวมอญก็ถูกให้ความหมายในฐานะเป็นผู้มีความเจริญทางวัฒนธรรม และได้รับการเปรียบเป็นชาวกรีกแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นชนชาติผู้เผยแพร่พุทธศาสนาไปสู่ดินแดนอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปและเป็นคู่แข่งหรือปฏิปักษ์กับชาวพม่า, ชาวไทใหญ่เป็นผู้สันทัดทางการค้า แต่ไม่มีเอกภาพทางการเมืองภายในชนชาติ, ชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้รักสงบ ว่าง่าย ขี้อาย, ชาวกะฉิ่นเป็นเผ่าพันธุ์นักรบและโหดร้าย ฯลฯ ทั้งนี้ นอกจากความหมายที่เกิดจากวิธีการเปรียบต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าด้วยกันเองแล้ว ภาพลักษณ์ของชาวพม่าโดยรวม (Burmese Peoples) ยังมีที่มาจากการเปรียบเทียบคนพื้นเมืองชาวพม่ากับชาวอินเดีย ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมองว่าโดยธรรมชาติแล้วมีนิสัยฉ้อฉล หลอกลวง โป้ปด มีเล่ห์เพทุบาย เป็นต้น กล่าวได้ว่านี่คือความหมายที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความเป็นชาติพันธุ์ในพม่าซึ่งได้กลายเป็นภาพลักษณ์ต้นแบบที่กำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเวลาต่อมา จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างภาพลักษณ์ต้นแบบทางชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่นี้มีลักษณะลดทอนอย่างยิ่ง กล่าวคืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จะถูกลดลงให้เหลือเพียงคุณสมบัติเฉพาะไม่กี่ประการ ด้วยการ 1) ทำให้คุณสมบัติเหล่านั้นสุดขั้วเกินจริงเพื่อให้เข้าใจง่าย 2) เน้นการสร้างอัตลักษณ์ตรงข้าม และ 3) คู่ตรงข้ามที่สร้างขึ้นนี้มีค่าไม่เท่ากัน ผลสำคัญคือทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์หยุดนิ่ง และกลายเป็นคุณสมบัติแก่นแกนที่ถูกรับรู้ โดยที่ภาพแทนทางชาติพันธุ์เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความจริง[1]

ทั้งนี้เมื่อประกอบกับการเน้นประวัติศาสตร์เผ่าพันธุ์ที่มีบทบาทแตกต่างกันภายใต้พื้นที่และขอบเขตรัฐที่ชัดเจน ได้ส่งผลให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมีแนวโน้มที่จะตีความการธำรงชาติพันธุ์ของพม่าในมิติประวัติศาสตร์เป็นประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างชนชาติหรือเผ่าพันธุ์ และอาจกล่าวได้ว่าโครงการรื้อฟื้นอดีตของพม่านี้เองที่ได้มีบทบาทสำคัญในการทำให้โครงเรื่องดังกล่าวซึ่งเปรียบเสมือนพื้นที่สำหรับการปรากฏตัววาทกรรมเผ่าพันธุ์แพร่หลายออกไป กระทั่งกลายเป็นแนวการพรรณนาที่เห็นได้ทั่วไปในงานเขียนเกี่ยวกับพม่า

---

[1]อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์**. หน้า 97.

สรุป
สัมพันธบทในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่

นับเป็นเวลากว่าสามสิบปีมาแล้วที่ไมเคิล อะดาส ศาสตราจารย์ประวัติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยรัทเกอร์ส (Rutgers University) ได้ชี้ให้เห็นถึงบริบททางการเมืองและภูมิปัญญาอันเป็นที่มาของการนำเสนอภาพแทนสังคมพม่าก่อนสมัยอาณานิคมในลักษณะที่เน้นความเสื่อมโทรมและฉ้อฉลของระบอบการเมืองแบบจารีต การกดปราบคนพื้นเมืองโดยกษัตริย์ผู้ป่าเถื่อน โหดร้าย อันเป็นภาพที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ และได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจของเจ้าอาณานิคมอังกฤษและผู้กระทำการของระบอบอาณานิคม

อย่างไรก็ตาม โดยการมุ่งเป้าหมายไปที่ประเด็นการเสนอภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าที่ถูกเขียนขึ้นในสมัยอาณานิคม ผู้ที่มีประสบการณ์อ่านงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนขึ้นโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจะพบว่าภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่ามิได้ถูกนำเสนอภายใต้กรอบของการเปรียบเทียบภาพสังคมพม่าในลักษณะก่อน-หลังเท่านั้น แต่ยังอยู่ภายใต้กรอบของเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ด้วย ทั้งนี้ โดยวิธีการพิจารณาย้อนหลังเพื่อสืบหาบริบททางประวัติศาสตร์อันเป็นที่มาของเรื่องเล่าว่าด้วยความกดขี่ บ้าคลั่ง รวบอำนาจของกษัตริย์พม่า และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งเรื่องเล่าทั้งสองคือกรอบความคิดสำคัญที่กำหนดการให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษต้องเผชิญในพม่าและยังเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ระยะทศวรรษ 1890 ถึงทศวรรษ 1940 นั้น ผู้วิจัยพบว่าในกรณีของเรื่องเล่าแรกมีรากฐานเดิมในกระแสความคิดของชาวยุโรปนับแต่สมัยภูมิธรรมปัญญา ขณะที่เรื่องเล่าหลังนั้นเป็นผลผลิตของกระแสความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมการเขียนประวัติศาสตร์ของอังกฤษเอง

ความที่เรื่องเล่าว่าด้วยความกดขี่ บ้าคลั่ง รวบอำนาจของกษัตริย์พม่า และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์เป็นแกนสำคัญที่ปรากฏร่วมกันในงานประวัติศาสตร์พม่าที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคม โดยเรื่องเล่าทั้งสองทำหน้าที่กำหนดทั้งวิถีการรู้ (mode of knowing) และวิถีการสื่อสาร/ถ่ายทอดความคิด (mode of communication/representation) ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ได้ส่งผลให้การให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ การตีความหลักฐานประวัติศาสตร์จนถึงการนำเสนอผ่านตัวบทของผู้เขียนประวัติศาสตร์ไม่สามารถหลีกหนีปัจจัยที่มาก่อนประสบการณ์นี้ได้ เรื่องเล่าทั้งสองยังทำหน้าที่กำหนดความหมายรวบยอดของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่า ในลักษณะที่ความหมายในตัวบทที่มีมาก่อน (pretext) ได้กำหนดความหมายของตัวบท (text) ที่ถูกผลิตขึ้นต่อมา กระนั้นก็ดี เรื่องเล่าก็มิได้กำหนดวิถีการรู้และการ

สื่อสารอย่างเข้มงวดตายตัว หากแต่มีลักษณะเป็นความโน้มเอียงของศักยภาพทางความรู้สึกนึกคิดในการนำเสนอประสบการณ์ ด้วยเหตุนี้เรื่องเล่าจึงเปิดพื้นที่แก่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ ในฐานะผู้ตีความโลก สามารถให้ความหมายและนำเสนอประสบการณ์ของตนได้อย่างหลากหลายภายใต้ขอบเขตที่การรู้และการสื่อสาร/ถ่ายทอดความคิดนั้นสามารถดำเนินไปและเข้าใจร่วมกันได้ ณ จุดนี้ เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าจึงมีโอกาสผันแปร และยังสามารถถูกนำเสนอในหลากหลายแบบ (versions) โดยที่ยังคงรักษาโครงเรื่องหลักและแกนของความหมายดั้งเดิมเอาไว้

การทำความเข้าใจปัจจัยและแรงผลักดันที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอภาพลักษณ์ของคนพื้นเมืองในพม่าในงานวิจัยนี้จำแนกออกเป็นสองระดับ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยระดับภายนอกตัวบท และระดับของตัวบท โดยจากการวิเคราะห์ในระดับภายนอกตัวบทพบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ รวมถึงการขึ้นมามีบทบาทของความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องความสูงส่งของเผ่าพันธุ์อารยัน ลัทธินิยมเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซัน และกระแสจินตนิยมทั้งในเชิงการเมืองและสุนทรียศาสตร์ ที่มุ่งความสนใจไปที่เรื่องแปลกและเร้าอารมณ์ในระยะตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมทัศนคติของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติงานในพม่า โดยแสดงออกในลักษณะความเชื่อมั่นในพลังทางกายภาพ สติปัญญา และศีลธรรมของชาวอังกฤษที่มีเหนือคนพื้นเมือง นอกจากปัจจัยด้านอุดมการณ์และบรรยากาศทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว การขยายตัวขององค์ความรู้แขนงต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทแทนที่ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง อาทิ วิทยาศาสตร์ สถิติ ชาติพันธุ์วิทยา ชีววิทยา ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ยังมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดแบบแผนการรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ของคนเหล่านี้เช่นกัน และทำให้เรื่องเล่าชาติพันธุ์ที่แต่เดิมเป็นเพียงความเชื่อสามารถปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมและมีน้ำหนักบนตัวบทประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือกระบวนการให้คำอธิบายและสร้างข้อสรุปทั่วไปแก่ปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์และความสัมพันธ์ระหว่างคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ที่เคยเป็นเรื่องของชาติพันธุ์ให้กลายเป็นเรื่องเผ่าพันธุ์ ควบคู่ไปกับการแทนที่คติถือเอาความเป็นชาติพันธุ์เป็นศูนย์กลาง (Ethno-centrism) ของคนพื้นเมือง ซึ่งเคยเป็นรูปการณ์ทางความคิดที่ปรากฏทั่วไปในประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์พม่าและเป็นมโนทัศน์แกนกลางสำหรับอธิบายอดีตในหลักฐานประวัติศาสตร์พื้นเมือง ด้วยคติเผ่าพันธุ์นิยม (Racism)

ในการนี้ การเปลี่ยนแปลงในความรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อคนพื้นเมืองในพม่าสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะคือ

1) ระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงก่อนทศวรรษ 1850 : ในช่วงเวลานี้ภาพการรับรู้ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์พม่ายังคงได้รับอิทธิพลจากตัวบทของซานเจอมาโน เอกสารของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่ถูกเขียนขึ้นในช่วงเวลานี้มักให้ภาพกลุ่มชาติพันธุ์พม่าว่ามีอุปนิสัยดุดัน เป็นนักรบ แต่เกียจคร้าน ไม่ซื่อสัตย์ ขณะที่ให้ภาพกลุ่มชาติพันธุ์มอญและกะเหรี่ยงในแง่ดี

นอกจากนั้น นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่ระยะนี้ยังมีแนวโน้มที่มองความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าในลักษณะเน้นความไม่ผสมกลมกลืนและความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ ข้อความที่ปรากฏในเอกสารที่ได้รับการผลิตขึ้นมักกล่าวถึงการกดขี่ของเผ่าพันธุ์พม่าที่มีต่อเผ่าพันธุ์อื่น

2) ระยะทศวรรษ 1850 ถึงทศวรรษ 1890 : ในช่วงเวลานี้ ภาพลักษณ์โดยรวมของชาวพม่าถูกมองในแง่ดีมากขึ้น อันเนื่องมาจากสำนึกเผ่าพันธุ์ของชาวอังกฤษเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากผลสะเทือนของวิกฤตการณ์ทางการเมืองในดินแดนอาณานิคม โดยเฉพาะเหตุการณ์กบฏอินเดียใน ค.ศ. 1857 และกบฏโมรันต์เบย์ใน ค.ศ. 1865 จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองและสำนึกเผ่าพันธุ์ดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ของชาวพม่าถูกนำไปเปรียบเทียบกับชาวอินเดียซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์ที่ถูกมองว่าหลงใหลในความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและระบบวรรณะ มีอุปนิสัยฉ้อฉล โป้ปดมดเท็จ และมักก่อความวุ่นวาย การรับรู้ชาติพันธุ์ที่ดำเนินผ่านการเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้เอกสารที่ผลิตขึ้นในช่วงเวลานี้มักพรรณนาภาพลักษณ์ของชาวพม่าในลักษณะของเผ่าพันธุ์ที่ใสซื่อ ว่าง่าย รักสงบ ต้องการความช่วยเหลือ

3) ระยะทศวรรษ 1890 ถึงทศวรรษ 1910 : คือช่วงเวลาที่ทัศนะเชิงบวกของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าขึ้นถึงจุดสูงสุด ภายใต้บรรยากาศการขยายตัวของอิทธิพลลัทธิดาร์วิน ลัทธิดาร์วินทางสังคม และกระแสเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงพันธุกรรมทั้งในอังกฤษและอาณานิคม สันติสุขที่เกิดขึ้นภายหลังการทำพม่าให้สงบทำให้คนเหล่านี้เชื่อว่าพม่าเป็นดินแดนที่เหมาะสมต่อการปกครองของอังกฤษและมีส่วนสนับสนุนภาพการรับรู้ในเรื่องชาติพันธุ์ในลักษณะที่มองว่าชาวพม่าเป็นชนชาติที่ซื่อ รักสงบ สดใส ยิ้มง่าย เฉื่อยชา ฯลฯ นอกจากนั้น การริเริ่มสำรวจสำมะโนประชากรทั่วอาณานิคมพม่าใน ค.ศ. 1891 อันนำมาซึ่งข้อมูลชาติพันธุ์ที่ได้จากพื้นที่ในเขตพม่าตอนบนและเขตที่สูง และได้ดำเนินการต่อมาทุกสิบปี ยังทำให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษตั้งแต่ทศวรรษ 1890 เริ่มยอมรับว่าการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ไม่ใช่เฉพาะแต่ในเชิงการบังคับและกดข่ม นักบริหารอาณานิคมบางท่านโดยเฉพาะกลุ่มที่มีโอกาสปฏิบัติงานในเขตที่สูงและทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลด้านชาติพันธุ์ยังเริ่มตั้งคำถามต่อการใช้เกณฑ์ทางด้านภาษาเพื่อจัดกลุ่มคนพื้นเมือง

4) ระยะทศวรรษ 1910 ถึงทศวรรษ 1940 : การขยายตัวของความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนพื้นเมืองชาวพม่าและปฏิกิริยาต่อต้านที่มีต่อระบอบอาณานิคม ทำให้การรับรู้และทัศนคติเชิงบวกที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมีต่อชาวพม่าในแบบดั้งเดิมเริ่มสั่นคลอน และต้องเผชิญกับวิกฤตการรับรู้สูงสุดเมื่อเกิดเหตุการณ์กบฏสะหย่าซานใน ค.ศ. 1930 ในการนี้ ภายใต้สมมติฐานเบื้องต้นที่ว่ากลุ่มกบฏถูกชักจูงด้วยความเชื่อเหนือธรรมชาติ ไสยศาสตร์ และความเชื่อเรื่องกษัตริย์ผู้มาปัดเป่าความทุกข์ยาก เหตุการณ์ดังกล่าวผลักดันให้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมองว่าชาวพม่านั้นไม่อาจหลุดพ้นไปจากความเชื่อแบบจารีตและสัญชาตญาณป่าเถื่อน รวมถึงความรู้สึกเบื้องลึก

ที่ว่าชาวพม่าขาดศักยภาพที่จะปกครองตนเอง ยิ่งกว่านั้น ความขัดแย้งระหว่างชาวพม่ากับชาวอินเดีย ชาวจีน และชาวกะเหรี่ยงในระหว่างทศวรรษ 1930 ถึงทศวรรษ 1940 ยังตอกย้ำความเชื่อที่ว่าความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเผ่าพันธุ์คือแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เคยขาดหายไปจากพม่า

อนึ่ง เรื่องเล่าทั้งสองประการ คือ เรื่องเล่าว่าด้วยความกดขี่ รวบอำนาจของกษัตริย์พม่า และเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ มิได้มีผลเฉพาะในแง่ของการตีความอดีตและปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์เท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายทางการปกครองด้วย โดยเฉพาะการจัดแบ่งพื้นที่ของพม่าออกเป็นสัดส่วนในลักษณะที่ผูกติดอยู่กับความเข้าใจดั้งเดิมของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในเรื่องเขตอิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ ยิ่งกว่านั้น เมื่อเรื่องเล่าทางชาติพันธุ์ได้ถูกแปรให้เป็นสิ่งที่เป็นภววิสัยภายนอกแล้ว ปัจจัยทางภววิสัยก็ย้อนกลับมาตอกย้ำความเป็นเหตุผลและความน่าเชื่อถือให้แก่เรื่องเล่าดังกล่าว กระบวนการตีความ (หรือแปล) อดีตและปรากฏการณ์ด้านต่าง ๆ ในพม่าให้กลายเป็นเรื่องเผ่าพันธุ์และทำให้เป็นเหตุผล ที่ดำเนินผ่านกระบวนสร้างองค์ความรู้เรื่องชาติพันธุ์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการรวบรวมข้อมูลทางชาติพันธุ์ภายใต้วิธีทางสถิติ, การจัดทำแผนที่ซึ่งทำให้การรับรู้ที่มีต่ออัตลักษณ์คนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ถูกผูกติดอยู่กับเขตพื้นที่ทางการปกครอง, การนำทฤษฎีภาษาศาสตร์และเผ่าพันธุ์ที่พวกเขาเชื่อว่ามีความเป็นวิทยาศาสตร์มาใช้อธิบายแหล่งที่มาและของคุณสมบัติของคนพื้นเมืองแต่ละกลุ่มเป็นต้น การผลิตซ้ำตัวบทประเภทต่าง ๆ อาทิ เอกสารราชการ รายงานการสำรวจสำมะโนประชากร บทความวิชาการ แบบเรียน และที่สำคัญคืองานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ตลอดสมัยอาณานิคม ได้ทำให้กระบวนการสร้างความเป็นเหตุผลและความน่าเชื่อถือแก่เรื่องเล่าทางชาติพันธุ์คือลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของกิจกรรมฟื้นฟูอดีตของคนพื้นเมืองในพม่า อันนำไปสู่การสร้างแบบแผนการรับรู้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่าในลักษณะที่เน้นสารัตถะ

ในระดับของการวิเคราะห์ตัวบท เรื่องเล่าทั้งสองประการยังคงมีบทบาทสำคัญในการวางกรอบแนวการพรรณนาภาพของคนพื้นเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในพม่า โดยเฉพาะเรื่องว่าด้วยความกดขี่รวบอำนาจของกษัตริย์พม่าซึ่งวางฐานอยู่บนมโนทัศน์เผด็จการตะวันออก (oriental despotism) ได้ทำให้ภาพลักษณ์ของคนพื้นเมืองในพม่า ไม่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตามถูกนำเสนอในลักษณะของคนพื้นเมืองผู้อ่อนแอซึ่งถูกกดขี่ขูดรีดโดยกษัตริย์พม่าผู้โหดร้าย นอกจากนั้น จากการวิเคราะห์โครงเรื่องร่วมในตัวบทประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ซึ่งเขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจำนวนกว่า 20 เรื่องในระหว่างทศวรรษ 1880 ถึงทศวรรษ 1940 ยังพบว่าโครงเรื่องที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์พม่ามาตรฐานมีลักษณะเป็นโครงเรื่องแบบโศกนาฏกรรมซึ่งเน้นภาพการดิ้นรนต่อสู้เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายบางประการ หรือเพื่อรอการปลดปล่อยในบั้นปลายโดยชาวอังกฤษผู้เป็นอารยะ กล่าวคือ งานประวัติศาสตร์ที่เขียนด้วยโครงเรื่องดังกล่าวมุ่งฉายให้เห็นถึงภาพของสงครามและการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ภายใต้การนำของกษัตริย์ อาทิสงครามระหว่างพม่ากับมอญ

พม่ากับไทใหญ่ พม่ากับอะระกัน เป็นต้น ซึ่งทำให้สงครามระหว่างรัฐที่เกิดขึ้นในอดีตถูกพรรณนาในฐานะประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ การต่อสู้ดังกล่าวเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าตั้งแต่จุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์พม่าจนกระทั่งอังกฤษเข้ายึดครองพม่าแล้วนั่นเองความเป็นปฏิปักษ์ดังกล่าวจึงยุติลง

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าในระดับของการวิเคราะห์ภายนอกตัวบท เรื่องเล่าทั้งสองประการได้ทำหน้าที่ในวางกรอบกว้างให้แก่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในการตีความประสบการณ์ที่พวกเขาเผชิญในพม่า แต่สำหรับการพิจารณาระดับตัวบทนั้นพบว่านอกจากเรื่องเล่าดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกรอบในการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังทำหน้าที่สร้างข้อสรุปทั่วไปให้แก่ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของพม่า และรองรับความชอบธรรมในอำนาจปกครองของจักรวรรดิอังกฤษในระดับหนึ่ง ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องกับอุดมคติของประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าโดยการสืบค้นอดีตผ่านกระบวนการที่เป็น “วิทยาศาสตร์” จะทำให้เห็นถึงปัจจัยหรือพลังที่อยู่เบื้องหลังความเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ และช่วยให้สามารถคาดการณ์หรือทำนายอนาคตได้เฉกเช่นเดียวกับที่นักวิทยาศาสตร์ทดสอบการระเหยของน้ำในห้องทดลองและได้ข้อสรุปที่ช่วยให้สามารถทำนายการระเหยในครั้งต่อ ๆ ไป รวมทั้งสอดคล้องอย่างยิ่งกับการตีความประวัติศาสตร์แบบวิกที่เชื่อในความคิดเรื่องความก้าวหน้า พัฒนาการประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงที่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายแห่งเสรีภาพ ชัยชนะของความคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมเหนือทอรี และฝ่ายโปรเตสแตนต์เหนือคาทอลิกซึ่งสะท้อนจิตวิญญาณแห่งชาติของชาวอังกฤษ รวมทั้งบทเรียนทางศีลธรรมที่ได้จากประวัติศาสตร์ ในประเด็นหลังนี้ เรื่องเล่าจึงทำหน้าที่ในฐานะโครงเรื่องซึ่งวางกรอบการพรรณนาเหตุการณ์และการกระทำของปัจเจกบุคคลในประวัติศาสตร์พม่าเพื่อนำไปสู่บทสรุปของประวัติศาสตร์ ทั้งสำหรับประวัติศาสตร์พม่าและประวัติศาสตร์จักรวรรดิอังกฤษ

ภายใต้เรื่องเล่าและ/หรือโครงเรื่องซึ่งทำหน้าที่กำหนดความหมายโดยรวมของงานประวัติศาสตร์พม่าในลักษณะดังกล่าว แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์พม่าและเผ่าพันธุ์อื่นจึงมีแนวโน้มที่แสดงออกสองลักษณะคือ หากไม่ถูกกดปราบให้อยู่ใต้แทบเท้าและต้องแบกรับแอกจากพวกพม่า (Burmese yoke) ก็ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองออกจากการกดขี่ อย่างไรก็ตาม การดิ้นรนต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองของเผ่าพันธุ์มอญ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง ยะไข่ และเผ่าพันธุ์อื่น ๆ ตลอดประวัติศาสตร์สมัยจารีตก็มิเคยบรรลุผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืนถาวร งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมได้เสนอภาพเผ่าพันธุ์ที่เข้มแข็งเข้ารุกราน กดขี่เผ่าพันธุ์ที่อ่อนแอ กระทั่งต่อมาก็เกิดการลุกฮือเพื่อปลดแอกตนเองโดยฝ่ายหลัง ซึ่งบางครั้งก็ประสบความสำเร็จ แต่ล้มเหลวเป็นส่วนมาก เวลาผ่านไปไม่นานก็ถูกรุกรานอีก ภาพเหตุการณ์เช่นนี้จะถูกนำเสนอซ้ำแล้วซ้ำเล่าในงานประวัติศาสตร์พม่าระหว่างทศวรรษ 1880 ถึงทศวรรษ 1940 ราวกับเป็นกฎธรรมชาติข้อหนึ่ง และภายใต้แบบแผนการพรรณนาดังที่ได้กล่าวมา ประวัติศาสตร์พม่าก่อนตกเป็นส่วนหนึ่งของอังกฤษจึงไม่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ในการรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 อาณาจักรพม่าในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19

นั้นไม่แตกต่างจากสภาพที่เคยเป็นมาในสมัยพุกามเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 11 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยที่ตราบกระทั่งการเข้ามาของจักรวรรดินิยมอังกฤษนั่นเองที่ความเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าได้เริ่มต้นขึ้น และในที่สุดได้นำพาคนพื้นเมืองไปสู่เสรีภาพอันแท้จริง

กล่าวโดยสรุปคือ โดยผ่านการตีความภายใต้กรอบความคิดของประวัติศาสตร์แบบวิก ซึ่งให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องพัฒนาการเสรีภาพทางศาสนา เสรีภาพพลเมือง และความก้าวหน้าของสถาบันรัฐสภา ประวัติศาสตร์พม่าก็กลายเป็นหลักฐานที่บ่งชี้ว่าในอดีตที่ผ่านมาสังคมพม่าไม่มีพัฒนาการใด ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะปราศจากพัฒนาการของสถาบันทางสังคมแบบประชาธิปไตย ทุกระบบหยุดนิ่งอยู่ภายใต้กษัตริย์ผู้รวบอำนาจ ในแง่นี้ งานประวัติศาสตร์พม่าที่ถูกเขียนขึ้นในสมัยอาณานิคมจึงสะท้อนวิธีคิดทางประวัติศาสตร์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ และเป็นเรื่องสมเหตุผลที่จะอธิบายว่า ในด้านหนึ่งคนเหล่านี้มีความโน้มเอียงที่ใช้งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ของพวกเขาเพื่อสื่อสารกับผู้อ่านชาวอังกฤษ ซึ่งคุ้นชินกับโครงเรื่องแบบก้าวหน้าว่าประวัติศาสตร์พม่าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์จักรวรรดิอังกฤษ คือหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงความสูงส่งของเผ่าพันธุ์อังกฤษ ความชอบธรรมในอำนาจปกครองเหนือดินแดนอาณานิคม และรวมถึงความคาดหวังในอนาคตของจักรวรรดิ

อนึ่ง แม้ว่าหากพิจารณาจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่านักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษได้ใช้การเปรียบเทียบความต่างเป็นเครื่องมือในการพรรณนา-สร้างภาพลักษณ์ความเป็นพม่าและสังคมพม่า อาทิ การเน้นความแตกต่างระหว่างชาวอังกฤษ-คนพื้นเมือง และอุดมคติในระบอบการเมืองแบบอังกฤษ-ระบอบกษัตริย์ที่ล้าหลังแบบพม่า การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชาวพม่ากับชาวอินเดียหรือชาวจีนเพื่อหาคำนิยามอัตลักษณ์ของความเป็นพม่า อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณี นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษก็ได้ใช้แนวการตีความประวัติศาสตร์แบบวิกในการพรรณนาประวัติศาสตร์พม่าในลักษณะที่แสวงหาความคล้ายคลึงระหว่างอังกฤษและพม่า อาทิเช่น แม้ประวัติศาสตร์พม่าจะไม่มีพัฒนาการของรัฐธรรมนูญที่เป็นเครื่องแสดงถึงการจัดสรรอำนาจระหว่างชนชั้นปกครองและประชาชน แต่จุดที่สามารถเน้นร่วมกันได้ก็คือทั้งอังกฤษและพม่าต่างมีวีรบุรุษผู้สร้างชาติเหมือนกัน และต่างเป็นชาติที่มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง นอกจากนั้น ความที่การตีความประวัติศาสตร์แบบวิกให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องเสรีภาพมากกว่าความเท่าเทียม ดังนั้น แม้กษัตริย์พม่าจะถูกกล่าวหาว่าเป็นเผด็จการ โหดเหี้ยม แต่สำหรับนักประวัติศาสตร์-นักบริหารอาณานิคมผู้แสวงหาด้านที่สวยงามในอดีตของพม่าแล้ว ชาวพม่าในสมัยจารีตส่วนใหญ่ยังคงมีเสรีภาพ โดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทที่ห่างไกลอำนาจรัฐ คนพื้นเมืองเหล่านี้ถูกพรรณนาภาพเสมือนเป็นชุมชนที่อยู่ภายใต้กลิ่นอายของความเชื่อเหนือธรรมชาติ การถือมั่นในธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะความศรัทธาในพุทธศาสนา ชีวิตที่สงบสุขและสุขสันต์ภายใต้งานประเพณีรื่นเริงต่าง ๆ อาทิงานบุญพระเจดีย์ เป็นต้น ลักษณะการพรรณนาที่เน้นความคล้ายคลึงและภาพเชิงบวกของสังคมพม่าสมัยจารีตซึ่งเพิ่มพูนขึ้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของผู้เขียนประวัติศาสตร์ และอิทธิพลของวิธีคิดแบบจินตนิยมหรือโรแมนติก ความรู้สึกถวิลหา

(nostalgia) สิ่งที่หายไปจากสังคมอังกฤษ บ้านเกิดที่พวกเขามองว่ากำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้จิตวิญญาณแบบจารีตของอังกฤษสูญหายไป อาทิ การเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม จากชีวิตในหมู่บ้านที่สมาชิกมีความกลมเกลียวมาสู่สังคมเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน สังคมประชาธิปไตยและทุนนิยมที่คุณค่าของมนุษย์กลายเป็นตัวเลขและสินค้า รวมถึงการเสื่อมอำนาจในสถานะชาติมหาอำนาจจักรวรรดินิยมของอังกฤษตั้งแต่ทศวรรษ 1910 ในแง่นี้การพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่จึงสามารถพิจารณาในฐานะที่เป็นกลไกทางจิตวิทยาที่ช่วยเยียวยาความรู้สึกไม่มั่นคงของคนเหล่านี้รวมถึงผู้อ่านชาวอังกฤษด้วย

ในระดับของการนำเสนอภาพแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จากการวิเคราะห์งานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า แม้นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษแต่ละรายได้ใช้ทักษะทางวรรณกรรมหรือโวหารที่แตกต่างกันในการนำเสนอภาพแทน อย่างไรก็ดี แบบแผนร่วมที่ปรากฏให้เห็นในงานเขียนทุกชิ้นในช่วงเวลาที่ศึกษาก็คือการเน้นย้ำความแตกต่างระหว่างความเป็นตะวันตก-ตะวันออก และความเชื่อในเรื่องอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียที่มีต่อวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองในพม่า นอกจากนั้น เกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษใช้จำแนกอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในพม่าคือระดับความเจริญทางอารยธรรม [โดยที่ความเจริญดังกล่าวมักถูกวัดด้วยมโนทัศน์ย่อยที่ไม่เป็นเอกภาพ อาทิ ลักษณะพื้นที่ที่อาศัย (ที่ราบ-ที่สูง) คุณสมบัติทางกายภาพ รากเหง้าทางภาษา เป็นต้น] ยังมีพื้นฐานอยู่บนวิธีการเปรียบเทียบ โดยแนวทางการเปรียบเทียบที่เป็นแบบแผนร่วมในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ประกอบด้วย 1) การเปรียบเทียบระหว่างชาวอังกฤษกับคนพื้นเมือง 2) การเปรียบเทียบระหว่างชาวพม่ากับชาวอินเดีย (และชาวจีน) และ 3) การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองในพม่า ภาพแทนที่เกิดจากการเปรียบเทียบผ่านเกณฑ์ต่าง ๆ สามารถสรุปโดยย่อได้ดังนี้

1) การเปรียบเทียบระหว่างชาวอังกฤษกับชาวพม่า : โดยผ่านการเปรียบเทียบเพื่อขับเน้นภาพลักษณ์ที่สูงส่งของเผ่าพันธุ์แองโกล-แซกซันหรือชาวอังกฤษ ชาวพม่าในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมจึงได้รับการเสนอภาพในฐานะเผ่าพันธุ์ที่ต่ำต้อย ล้าหลัง หลงใหลในความเชื่อเหนือธรรมชาติ และไม่สามารถเรียนรู้ความเจริญของอารยธรรมตะวันตกได้อย่างแท้จริง ลักษณะนิสัยโดยธรรมชาติของชาวพม่าที่ยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจเหนือกว่าและอิทธิพลของศาสนาพุทธซึ่งเป็นความเชื่อหลักของสังคมยังทำให้สังคมพม่าตกอยู่ภายใต้การขูดรีดของกษัตริย์และระบอบการปกครองที่ชั่วร้ายมายาวนาน สังคมพม่าจึงล้าหลังและเสื่อมโทรม นอกจากนั้น ลักษณะนิสัยของชาวพม่ายังถูกนำไปเปรียบเทียบกับชาวไอริช ในฐานะชาวไอริชแห่งตะวันออก การเปรียบเทียบในแนวทางนี้ช่วยสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจของผู้ปกครองชาวอังกฤษ โดยผ่านการให้เหตุผลว่าความช่วยเหลือจากอังกฤษเป็นสิ่งจำเป็นต่อสันติสุขและความก้าวหน้าของชาวพม่า

2) การเปรียบเทียบระหว่างชาวพม่ากับชาวอินเดีย : แม้ว่าภาพแทนของชาวอินเดียและชาวพม่าสามารถจัดรวมอยู่ในกรอบความเป็นชาวตะวันออกเหมือนกัน โดยเฉพาะการขับเน้นลักษณะความเป็นหญิง ไม่แน่นอน เพ้อฝัน และเป็นธรรมชาติ เมื่อเปรียบเทียบกับชาวตะวันตกซึ่งมีลักษณะของความเป็นชาย มั่นคง มีเหตุผล และเป็นกลไก อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ความรับรู้ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่มีต่อชาวอินเดียหลังเหตุการณ์กบฏอินเดียตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ได้ส่งผลทำให้ภาพแทนของชาวพม่าแสดงออกในแง่บวกเมื่อเปรียบเทียบกับชาวอินเดีย ในแนวทางนี้ ชาวพม่าได้รับการเสนอภาพในฐานะชนชาติที่รักสงบ ศรัทธาในศาสนาพุทธ ยิ้มง่าย จริงใจ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ด้วยแรงจูงใจทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ชาวอังกฤษจึงมักเสนอภาพชาวอินเดีย (และชาวจีน) เป็นชนชาติที่ขยันขันแข็ง อดทนต่องานหนัก ในขณะที่ชาวพม่าได้รับการนำเสนอภาพว่าเป็นชนชาติที่เกียจคร้าน รักการเล่นสนุก ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เดียวกับคนพื้นเมืองชาวมลายู

3) การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองในพม่า : ตามแนวทางนี้ เผ่าพันธุ์พม่าได้รับการเสนอภาพในฐานะเผ่าพันธุ์นักรบ ผู้รุกราน, เผ่าพันธุ์มอญเป็นผู้มีความเจริญทางวัฒนธรรม และเป็นคู่ปรับกับเผ่าพันธุ์พม่า, เผ่าพันธุ์ไทใหญ่เป็นพวกเชี่ยวชาญทางการค้า แต่ขาดเอกภาพทางการเมือง เคยมีสภาพกึ่งอนารยชนแต่เจริญขึ้นเมื่อรับพุทธศาสนา, เผ่าพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นพวกรักสงบ ขี้อาย และเป็นมิตรต่อชาวอังกฤษ เป็นต้น การเปรียบเทียบในระดับนี้ดำเนินผ่านการใช้มโนทัศน์ซึ่งทำหน้าที่เป็นเกณฑ์ในการจัดระดับความเจริญของแต่ละกลุ่มเผ่าพันธุ์ ประกอบด้วย มโนทัศน์เรื่องพื้นที่ อารยธรรม และการอพยพ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แนวการพรรณนาเรื่องชาติพันธุ์ในงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยใหม่ที่ถูกเขียนขึ้นโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษจึงมีฐานอยู่บนการอ้างอิงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ บรรยากาศการเมืองและความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์และอารยธรรมในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่น้อยกว่าการอ้างอิงหรือค้นพบข้อเท็จจริงที่ได้จากตีความหลักฐานประวัติศาสตร์ ในแง่นี้ ภาพผิวหน้าของกระบวนการฟื้นฟูอดีตของคนพื้นเมืองที่แสดงออกผ่านการสั่งสมข้อมูล การแปลเอกสาร งานด้านโบราณคดี และการเขียนประวัติศาสตร์ ฯลฯ ทว่าในอีกด้านหนึ่งของเหรียญนั้นก็คือการขยายขอบเขตการอ้างอิงเรื่องเล่าประวัติศาสตร์การต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์และภาพลักษณ์ของระบอบสังคมแบบจารีตที่ถูกพรรณนาด้วยมโนทัศน์เผด็จการตะวันออกและมุมมองแบบโรแมนติก ภายใต้ความคิดเรื่องการรุ่งเรืองและล่มสลายของอารยธรรม ด้วยเหตุนี้ การอ่านงานประวัติศาสตร์พม่าสมัยอาณานิคมในระยะทศวรรษ 1880 ถึงทศวรรษ 1940 ด้วยวิธีดึงตัวบทกลับสู่บริบททางความคิดและภูมิปัญญาที่ถูกต้องจึงอาจช่วยให้ผู้อ่านเห็นถึงความหมายรูปแบบอื่นของภาพแทนคนพื้นเมืองชาวพม่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์เหล่านั้นนอกเหนือจากความหมายที่รับรู้กันมาแต่เดิม นอกจากนั้นยังช่วยให้เข้าใจแบบแผนการรับรู้และทัศนคติที่นักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษมีต่อคนพื้นเมืองแต่

ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงวิธีการที่พวกเขาบ่มเพาะตัวตนขึ้นในดินแดนอาณานิคมที่อยู่ชายขอบของจักรวรรดิอังกฤษ

อนึ่ง ควรกล่าวในท้ายนี้ว่า ข้อพึงระวังในการใช้เอกสารประเภทงานประวัติศาสตร์ (และอาจรวมถึงบันทึกความทรงจำและงานเขียนกึ่งสารคดีที่เขียนโดยนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษ) เพื่อทำความเข้าใจภาพการธำรงชาติพันธุ์รวมถึงสังคมพม่าสมัยอาณานิคมก็คือ การที่เอกสารเหล่านี้เกือบทั้งหมดถูกเขียนโดยผู้เขียนที่เป็นชาวอังกฤษ และได้รับการเผยแพร่ทั้งในลักษณะของการตีพิมพ์เป็นตอนลงในหนังสือพิมพ์ และ/หรือจัดพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อจำหน่ายในประเทศอังกฤษ อินเดีย และพม่า ได้แสดงนัยยะที่สำคัญบางประการในแง่ของวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือประการแรก การที่เอกสารเหล่านี้โดยส่วนใหญ่ถูกเขียนขึ้นเพื่อผู้อ่านชาวอังกฤษและผู้สามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักมิใช่ผู้อ่านที่เป็นคนพื้นเมืองชาวพม่า ทำให้ผู้ใช้เอกสารต้องคำนึงถึงประเด็นที่ว่าผู้ประพันธ์ต้องการสื่ออะไรกับกลุ่มผู้อ่านที่มีภูมิหลังเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรม ประการที่สอง อุตสาหกรรมการพิมพ์ในโลกตะวันตกที่ขยายตัวอย่างมากตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้เอกสารเหล่านี้ควรถูกพิจารณาในฐานะสินค้า (commodity) ที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองต่อตลาดนักอ่านในโลกภาษาอังกฤษ ผู้สนใจเรื่องราวแปลกตาน่าตื่นเต้นในโลกตะวันออกด้วยหรือไม่ ประการที่สาม สืบเนื่องจากข้อที่ผ่านมา การกลายเป็นสินค้าของงานเขียนว่าด้วยพม่าเหล่านี้ ได้ส่งผลให้เรื่องเล่าหรือแนวการพรรณนาที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์ บันทึกความทรงจำ รวมถึงงานเขียนกึ่งสารคดีกลายเป็นแนวการพรรณนาแก่งานที่ผลิตตามมาภายหลัง และกลายเป็นสิ่งที่สร้างความจริงเสมือนขึ้นแก่จินตนาการของทั้งผู้ประพันธ์และผู้อ่านหรือไม่ ประการที่สี่ การที่ผู้ประพันธ์งานเขียนเหล่านี้โดยส่วนใหญ่คือนักบริหารอาณานิคม (รวมถึงหมอสอนศาสนา นักสำรวจ นักเดินทาง นายทหาร) ที่สนับสนุนคนพื้นเมือง มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และมักแสดงความเห็นคัดค้านแนวนโยบายที่นักบริหารระดับสูงเป็นผู้กำหนด ในแง่นี้อาจมีความจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นเรื่องการเมืองของการนำเสนอภาพคนพื้นเมืองในมุมกลับหรือไม่ กล่าวได้ว่าปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนส่งผลต่อรูปแบบของเนื้อหาทั้งสิ้น และทำให้ผู้ศึกษาเอกสารเหล่านี้ต้องตระหนักเสมอว่า ตัวบทซึ่งถูกผลิตขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมหรือบริบทเฉพาะทางประวัติศาสตร์เช่นนี้ ควรได้รับการวางที่ทางอย่างไรในฐานะหลักฐานประวัติศาสตร์สำหรับใช้ศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ของพม่า

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารร่วมสมัยในระยะเวลาที่ศึกษา*

กลุ่มเอกสารหลัก

Cocks, S.W. (1910). **A Short History of Burma**. London: Macmillan & Co.

Hall, D.G.E. (1945). **Europe and Burma: A Study of European Relations with Burma to the Annexation of Thibaw's Kingdom**. London: Oxford University Press.

_____. (1960, *1950*). **Burma.** 3rd ed. London: Hutchison University Library.

Harvey, G.E. (1925). **History of Burma: From the Earliest Times to 10 March 1824 the Beginning of the English Conquest**. London: Longman, Green & Co.

_____. (1929, *1926*). **Outline of Burmese History**. New Edition. Calcutta: Orient Longmans.

_____. (1945). **British Rule in Burma 1824-1942**. London: Faber & Faber.

Nisbet, John. (1901). **Burma under British Rule and Before,** 2 Volumes. Westminster: Archibald Constable.

Phayre, Arthur P., Sir. (1998, *1883*). **History of Burma: From the Earliest Time to the End of the First War with British India**. reprinted. Bangkok: Orchid Press.

Scott, J.G., Sir. (1924). **Burma: From the Earliest Times to the Present Day**. London: T. Fisher Unwin.

Spearman, H.R. (1987, *1880*). **Gazetteer of Burma.** Volume 1. reprinted. Delhi: Gian Publishing House.

Stuart, John. (1910). **Burma Through the Centuries**. 2nd ed. London: Kegan Paul.

*เลขปีตัวเอนหมายถึงปีที่พิมพ์ครั้งแรก

กลุ่มเอกสารประกอบ

Bastian, Adolf. (2004). **A Journey in Burma (1861-1862).** Bangkok: White Lotus.

Bigandet, Paul Ambrose. (1995, *1887*). **An Outline of the History of the Catholic Burmese Mission from the Year 1720-1857.** Bangkok: Orchid Press.

Brown, George E.R. Grant. (1926). **Burma as I Saw It 1889-1917**. London: Methuen & Co.

Butterfield, Herbert. (1973, *1931*). **The Whig Interpretation of History**. Great Britain: Pelican Books.

Collis, Maurice. (1938). **Trials in Burma**. London: Faber & Faber.

_____. (1970). **The Journey Up: Reminiscences, 1934-68**. Great Britain: Faber and Faber.

Crawfurd, John. (2005, *1829*). On the Peoples and Cultures of the Kingdom of Burma. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(2): 492-510.

Crosthwaite, Charles. (1968, *1912*). **The Pacification of Burma**. London: Frank Cass & Co.

Dautremer, Joseph. (1913). **Burma under British Rule**. translated by, James George Scott. New York: Charles Scribner's Sons, T. Fisher Unwin.

Donnison, F.S.V. (1953). **Public Administration in Burma: A Study of Development During the British Connexion**. Great Britain: Royal Institute of International Affairs.

_____. (1970). **Burma.** New York: Praeger Publisher.

Enriquez, C.M. (1933, *1925*). **Races of Burma**. (Handbook for the Indian Army). 2nd ed. Delhi: Manager of Publications.

Fielding-Hall, Harold. (1904, *1898*). **The Soul of a People**. New York: Macmillan.

Furnivall, J.S. (1956, *1948*). Colonial Policy and Practice: A Comparative Study of Burma and Netherlands India. New York: New York University Press.

Hunter, William. (2005, Spring, *1785*). A Concise Account of the Kingdom of Pegu. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(1): 169-193.

Jesse, F. Tennyson. (1946). **The Story of Burma**. London: Macmillan.

Judson, Adoniram. (1989). **Judson's Burmese–English Dictionary.** reprinted 1883 edition. Tokyo: Hotaka Book.

_____. (1893). **Judson's Burmese-English Dictionary**. revised and enlarged by Robert C. Stevenson. Rangoon: Government Printing Burma.

Orwell, George. (Eric Blair) (1989, *1934*). **Burmese Days**. London: Penguin Books.

O'Connor, V.C. Scott. (1993, *1904*). **The Silken East: A Record of Life & Travel in Burma.** Hongkong: Paul Strachan-Kiscadale.

O'Malley, L.S.S. (1965, *1931*). **The Indian Civil Service 1601-1930.** London: Frank Cass.

Mitton, G.E. (1936). **Scott of the Shan Hills: Orders and Impressions**. London: John Murray.

Sangermano, Vincenzo. (1833). **A Description of the Burmese Empire**, Compiled Chiefly from Native Documents. Translated by William Tandy. Rome: Joseph Salviucci and Son.

_____. (1995). **The Burmese Empire a Hundred Years Ago. 1838, 1883**. reprinted. Bangkok: Orchid Press.

Scott, J.G., Sir. (1906). **Burma: A Handbook of Practical Information**. Hanover Square: Alexander Moring.

_____. (1932). **Burma and Beyond**. London: Grayson & Grayson.

Shway Yoe (Sir J.G. Scott). (1963, *1882*). **The Burman: His Life and Notions**. New York: W.W. Norton & Company.

Stevenson, H.N.C. (1944). **The Hill Peoples of Burma**. Calcutta: Longmans, Green & Co.

Symes, Michael. (1955). **Journal of his Second Embassy to the Court of Ava in 1802**. edited with introduction by D.G.E. Hall. London: George Allen & Unwin.

White, Herbert Thirkell., Sir. (1913). **A Civil Servant in Burma**. London: Edward Arnold.

Yule, Henry. (1968, *1858*). **A Narrative of the Mission to the Court of Ava in 1855**. Oxford in Asia Historical Reprints, Kuala Lumpur: Oxford University Press.

ภาษาไทย

หนังสือ

ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2546ก). **ชีวิตและสังคม ชนชั้นแรงงานอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 19**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาการพิมพ์

_____. (2546ข). **ประวัติความเป็นมาของอังกฤษปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). **พม่า ประวัติศาสตร์และการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ฉลาดชาย รมิตานนท์, และ วิระดา สมสวัสดิ์. (2526). **พม่า: อดีตและปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: โครงการตำรามหาวิทยาลัย ห้องจำหน่ายหนังสือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชาติชาย พณานานนท์. (2526). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอ่านและการวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นคร พันธุ์ณรงค์. (2540). **ปัญหาชายแดนไทย-พม่า.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2525). **ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

_____. (2543). **ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ในพระราชพงศาวดารอยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มติชน.

นินิเมียนต์. (2543). **พม่ากับการต่อต้านจักรวรรดินิยมอังกฤษ ค.ศ. 1885-1895**. แปลโดย ฉลอง สุนทราวาณิชย์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ปรานี วงษ์เทศ. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

พรพิมล ตรีโชติ. (2542). **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พันธุ์สูรย์ ลดาวัลย์, ม.ล. (2542). **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า**. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

พาร์กเกอร์, สตีฟ. (2537). **การค้นพบครั้งยิ่งใหญ่ทางวิทยาศาสตร์ ชาลส์ ดาร์วินและทฤษฎีวิวัฒนาการ**. แปลโดย นพดล เวชสวัสดิ์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

รัตนา บุญมัธยะ, สุภา วิตตาภรณ์, และ ปริญญาภรณ์ พรมดวง. (2547). **การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณลุ่มน้ำโขง: กรณีสหภาพพม่า**. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์สังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว. (2545). **200 ปี พม่าในล้านนา**. กรุงเทพฯ: โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค.

เว็บสเตอร์, สตีเฟน. (2547). **วิวัฒนาการ**. แปลโดย อุษณีย์ ยศยิ่งยวด. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2544). **ประวัติศาสตร์ไทใหญ่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุภรณ์ โอเจริญ. (2541). **มอญในเมืองไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุภางค์ จันทวานิช, และ วิมาลา ศิริพงษ์. (2542). **ระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไท: การประเมินสถานภาพองค์ความรู้เรื่องไทศึกษา**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมิตร ปิติพัฒน์, และคณะ. (2545). **ชุมชนไทในพม่าตอนเหนือ: รัฐฉานตอนใต้ ภาคมัณฑะเลย์ และคำตี่หลวง**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2539). **บุเรงนองกะยอดินนรธา: กษัตริย์พม่าในโลกทัศน์ไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

_____. (2542ก). **พม่ารบไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. (2542ข). **พระสุพรรณกัลยา: จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ: สกายไลน์ ยูนิตี้.

_____, บรรณาธิการ. (2544). **พม่าอ่านไทย: ว่าด้วยประวัติศาสตร์และศิลปะไทยในทัศนะพม่า**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มติชน.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2545). **วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.

หม่อง ทิน อ่อง. (2547). **ประวัติศาสตร์พม่า**. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์.** กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อรนุช นิยมธรรม, และ วิรัช นิยมธรรม, ผู้รวบรวม. (2537). **พจนานุกรมพม่า-ไทยและไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ร่วมกับ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

อันดายา, บาร์บารา วัตสัน, และ อันดายา, ลีโอนาร์ วาย. (2549). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์, บรรณาธิกรโดย มนัส เกียรติธารัย. กรุงเทพ: มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

อารยธรรม สมัยใหม่-ปัจจุบัน. (2535). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาร์โนลด์, จอห์น เอช. (2549). **ประวัติศาสตร์ของประวัติศาสตร์**. แปลโดย ไชยันต์ รัชชกูล. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อู วิน เผ. (2531). **สระมรกต รวมบทกวีพม่า**. คัดเลือกแปลโดย อัจฉรา สมบูรณ์. กรุงเทพฯ: โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้าน มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป.

เอี่ยม ฉายางาม. (2521). **ประวัติศาสตร์อังกฤษ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิทยานิพนธ์

กรรณิการ์ ถนอมปัญญารักษ์. (2547). **พุทธศาสนากับพม่าในสมัยพุกาม (ค.ศ. 1057-1287)**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

คณิณ สักกายะทิฐิกุล. (2544). **การปฏิรูปการเมือง–การปกครองพม่าสมัยพระเจ้ามินดง (ค.ศ. 1853-1878)**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

จักรพันธ์ ขัดชุมแสง. (2543). **ชุมชนมุสลิมในเมืองตลาดชายแดนไทย–พม่า: สัมพันธภาพระหว่างพหุสังคม วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ และการธำรงชาติพันธุ์.** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ชุวดี ดีคง. (2539). **ปฏิกิริยาของชาวพุทธต่อการปกครองของอังกฤษในพม่า ค.ศ. 1886 - 1948**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

ญาณี มาลัยเจริญ. (2540). **บทบาทและความคิดทางการเมืองขององซานกับขบวนการเรียกร้องเอกราชของพม่า ค.ศ. 1935-1947**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ฐิติวุฒิ ถือทอง. (2548). **การเมืองอัตลักษณ์แห่งสหภาพพม่า: กรณีชนชาติไทใหญ่.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร

ธัญญารัตน์ อภิวงค์. (2548). **หยกกับเศรษฐกิจพม่าสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1885-1948)**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

นันทนิช ชัยวิมล. (2545). **หลักฐานชาวตะวันตกที่เกี่ยวกับพม่าในคริสต์ศตวรรษที่ 15 – 16**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

นิตยาภรณ์ พรมปัญญา. (2547). **ถนนพม่ากับความเปลี่ยนแปลงของดินแดนทางตอนใน ค.ศ. 1937-1949 : ศึกษากรณีเมืองบามอ**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2549). **ชีวิตพลัดถิ่น: คนคาเร็นนีที่เข้าอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ปกรณ์ สิงห์สุริยา. (2544). **ความจริงของเรื่องเล่าทางศาสนา**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

พรรณี ไทยานนท์. (2520). **บทบาทของพรรคสันนิบาตเสรีชนต่อต้านฟาสซิสต์ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพม่า.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พุทธณี กางกั้น. (2540). **การให้ความหมายกับตนเองของนักศึกษาพม่าในสังคมไทย: กรณีศึกษาชีวประวัติของนักศึกษาพม่า.** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ไพลดา ชัยศร. (2547). **ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมาเลย์ในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ.1896-1941**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

ภมรี สุรเกียรติ. (2548). **พลวัตของสงครามไทย-พม่า ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ภูมิพัฒน์ เชติยานนท์. (2546). **ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แห่งลุ่มทะเลสาบรัฐฉาน "ยองห้วย-อินเล".** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

มาโนช พรหมปัญโญ. (2547). **การเรืองอำนาจของราชวงศ์คองบอง ค.ศ. 1752-1776**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2538). **การก่อตัวของกระแสวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย พ.ศ. ๒๕๒๐–๒๕๓๗.** วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ยูถิกา ตันสงวน. (2521). **การแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยในสหภาพพม่า**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางการทูต. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

วันดี สันติวุฒิเมธี. (2545). **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทย–พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ. (2538). **การเปลี่ยนแปลงในวิทยาศาสตร์และการเพิ่มพูนของความรู้**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2548). **แนวความคิดฮาบิทัส ของปิแอร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สุรัตน์ วรางค์รัตน์. (2520). **ไทย-พม่า: ปัญหาการเผชิญหน้าการคุกคามของตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

สุวรรณา สัจจวีรวรรณ. (2519). **เปรียบเทียบการดำรงรักษาเอกราชของประเทศไทยโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของพม่าโดยพระเจ้ามินดง และของญวนโดยจักรพรรดิตือดึก**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อุษณีย์ พรหมสุวรรณ์. (2547). **ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

เอกวิน ขุนบุญจันทร์. (2546). **ปัญหาความเป็นภววิสัยของวิทยาศาสตร์ในฐานะความรู้เชิงสังคม**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

บทความ

กรรณิกา จรรย์แสง. (2530). เรื่องสั้นในพม่า. **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.** 9(2): 77-92.

กาญจนา แก้วเทพ. (2530, มิถุนายน). เส้นทางเดินของคำว่า “อารยธรรม” และ “วัฒนธรรม” ที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ความคิดตะวันตก. **จุลสารไทยคดีศึกษา**. 5(1): 67-80.

การยึดติดในลัทธิและเผ่าพันธุ์ : ต้นเหตุของความรุนแรงในสหภาพพม่า. (2544, พฤศจิกายน). **รู้จักพม่า**. 3(16): 1.

เกษียร เตชะพีระ. (2545, 19-25 สิงหาคม). วาทกรรมความเป็นไทย: ลาว เขมร ญวน พม่า ในจินตนากรรมชาติไทย. **มติชนสุดสัปดาห์.** (1148): 30-31.

ขวัญชีวัน บัวแดง. (2545). ขบวนการลัทธิฤาษีและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนกะเหรี่ยงในบริเวณชายแดนไทย-พม่า. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** 15(1): 187-218.

เครือวัลย์ โสภาสวรรค์, และ ประจวบจิตร คำจัตุรัส. (2540). สิ่งมีชีวิต. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาศาสตร์กับสังคม**. หน้า 1-62. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

จินตนา สร้อยสาย. (2545). การเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ชนชาติมอญ. ใน **โคลนไม่ติดล้อ คนไม่ติดกรอบ.** บรรณาธิกรโดย สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. หน้า 370-409. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2529, พฤษภาคม-สิงหาคม). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังการเข้ามาของระบบอาณานิคม. **เอเชียปริทัศน์**. 7(2): 53-63.

_____. (2537). งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคน้ำ สมัยจารีต: หน้าที่ของอดีตและการรับรู้อดีตของคนพื้นเมือง. **รวมบทความประวัติศาสตร์**. (16): 47-61.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไท. ใน **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**. บรรณาธิกรโดย สรัสวดี อ๋องสกุล, และ โยชิยูกิ มาซูฮารา. หน้า 153-175. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2544, สิงหาคม-ตุลาคม). เอกลักษณ์และพัฒนาการของระเบียบวิธีวิจัยในมานุษยวิทยา. **จุลสารไทยคดีศึกษา**. 18(1): 13-24.

_____. (2547). ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทย. ใน **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์.** หน้า 1-125. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ชลิต แนวพนิช. (2517). วรรณกรรมเกี่ยวกับความเป็นมาทางการเมืองของพม่า. **สังคมศาสตร์ปริทัศน์**. 12(2): 55-64.

ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2537). Carlyle, Thomas (1795-1881): นายทอมัส คาร์ไลล์ (พ.ศ. ๒๓๓๘-๒๔๖๓). ใน **สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่: ยุโรป, เล่ม ๒ อักษร C-D**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2548). หม่องทินอ่อง : นักประวัติศาสตร์ชาตินิยมพม่า. **ศิลปวัฒนธรรม**. 26(8): 146-156.

ชุลีพร (พงศ์สุพัฒน์) วิรุณหะ. (2536-2537). มิติมุมมอง (Perspective) กับการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 16(1-2): 93-111.

_____. (2542). “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล”: เรื่องของฐานันดรศักดิ์ในพงศาวดารมลายู. **ภาษาและหนังสือ**. 30: 9-21

ชุลีพร วิรุณหะ. (2544, มกราคม-มีนาคม). โลกทัศน์ของชาวมลายูจากงานเขียนราชสำนัก. **เอเชียปริทัศน์**. 22(1): 1-19.

ฐิรวุฒิ เสนาคำ. (2547ก). แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ใน **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์.** หน้า 191-286. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

_____. (2547ข). อรชุน อัปปาดูรัย กับ มโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น. **รัฐศาสตร์สาร**. 25(1): 103-149.

เดชา ตั้งสีฟ้า. (2546, ตุลาคม-2547, มีนาคม). มองผ่านดวงตาของกะเหรี่ยง “คนอื่น”: สู่วิธีวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ถูกบังคับพลัดถิ่นในพื้นที่ระหว่าง ไทย-พม่า. **วารสารไทยคดีศึกษา**. 1(1):154-196.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2530). ประวัติศาสตร์การสร้าง “ตัวตน”. ใน **อยู่เมืองไทย**. บรรณาธิการโดย สมบัติ จันทรวงศ์, และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. หน้า 129-182. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2546). ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่าศิวิไลซ์ เมื่อชนชั้นนำสยามสมัยรัชกาลที่ 5 แสวงหาสถานะของตนเอง ผ่านการเดินทางและพิพิธภัณฑ์ทั้งในและนอกประเทศ. **รัฐศาสตร์สาร**. 24(2): 1-66.

ธนิต คูสำราญ, และ เครือวัลย์ โสภาสรรค์. (2540). สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมและมนุษย์. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาศาสตร์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. หน้า 108-161. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2537, กรกฎาคม-ธันวาคม). กรุณาอย่ามี “ทฤษฎีที่เป็นนามธรรม”: “เราเป็นชาวอังกฤษ”. **สังคมศาสตร์ปริทัศน์**. 17(1): 17-24.

_____. (2538, สิงหาคม-ตุลาคม). ภาพตัวแทน: แทนสิ่งที่แทนไม่ได้. **จุลสารไทยคดีศึกษา**. 12(1): 16-18.

_____. (2546). ชาติพันธุ์วรรณาในความเป็นซับเจคของนักมานุษยวิทยา: “จริยธรรม” ระหว่างการหาความจริงและการสร้างความจริง. **รัฐศาสตร์สาร.** 24(3): 154-189.

_____. (2548ก). “เหลี่ยมมุม” ของตัวต่อเลโก (Lego): อำนาจท้องถิ่นกับจักรวรรดิ. ใน **พระอัจฉริยคุณในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. บรรณาธิการโดย จันทนี สุวรรณวาสี. หน้า 187-230. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2548ข, ตุลาคม-ธันวาคม). The Heart of the King is Unsearchable. **ฟ้าเดียวกัน**. 3(4): 124-140.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2518). ขบวนการชาตินิยมในพม่าก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2. ใน **ขบวนการชาตินิยมในเอเชีย.** หน้า 70-107. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีระ นุชเปี่ยม. (2544). บูรพาคดีนิยมกับความสัมพันธ์ตะวันออก-ตะวันตก. ใน **สายธารแห่งความคิด ๒.** บรรณาธิกรโดย วุฒิชัย มูลศิลป์. หน้า 359-382. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อวิชาการวรุณยุพา สนิทวงศ์ฯ.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2525, มิถุนายน). ประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่า: ดี จี อี ฮอลล์ v.s. หม่องทินอ่อง. **รวมบทความประวัติศาสตร์**. (5): 94-106.

นิติ ภวัครพันธุ์. (2541). "บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่" อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผันแปรได้. **รัฐศาสตร์สาร.** 20(3): 225-251.

_____. (2541). รอยสัก กับการสร้าง "ตัวตน". ใน **เผยร่าง-พรางกาย: ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา.** บรรณาธิกรโดย ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล. หน้า 185-233. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

_____. (2545). "ตัวเรา" ปะทะ "ตัวเขา". ใน **คนใน: ประสบการณ์ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย.** บรรณาธิกรโดย ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล. หน้า 163-198. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

_____. (2547). แปลงความทรงจำ "ไต" สร้างความเป็น "ไท". ใน **ความเป็นไทย/ความเป็นไท.** หน้า 1-54. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2523, เมษายน-มิถุนายน). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16-19. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. 10(2): 10-31.

_____. (2525, เมษายน-กันยายน). แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสถาบันกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. 6(1): 1-21.

_____. (2531, กันยายน-2532, เมษายน). จดหมายตอบ. **รัฐศาสตร์สาร**. 14(3)-15(1): 311-340.

_____. (2548, สิงหาคม). คนไทยกับ ๓ คำเจ้าปัญหา: เชื้อชาติ-กลุ่มชาติพันธุ์-อัตลักษณ์. **ศิลปวัฒนธรรม.** 26(9): 52-55.

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2547). ความหมาย Ethnicity ในการศึกษา Ethnography. ใน **นักมานุษยวิทยาเปรียบเสมือนหัวขโมย: รวมบทความทางมานุษยวิทยา**. หน้า 1-9. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

บุษกร กาญจนจารี. (2544). ปัญหากลุ่มชนชาติในพม่า. ใน **เปลวไฟเลื่อมลายนาค.** หน้า 41-76. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ประวัติศาสตร์พม่าในยุคก่อนการเผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคม. (2544, มกราคม). **รู้จักพม่า**. 3(13): 2-5

ปริตตา เฉลิมเผ่า-กอออนันตกูล. (2527, กุมภาพันธ์). “ไม่มีสังคมใดเหนือสังคมอื่น” ทรรศนะในการศึกษามานุษยวิทยาของ Claude Lévi-Strauss. **วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา**. 2(2): 60-76

_____. (2533, มิถุนายน). เค้าโครงความคิดเรื่องโครงสร้างในการศึกษานิทานปรัมปราของโคลด เลวี่-สเตราส์. **วารสารธรรมศาสตร์**. 17(7): 45-79.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2545). บทนำ: ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** 15(1): 1-16.

_____. (2549). ร่างกายอันแปลกแยก ชาติอันรุนแรง และการเคลื่อนไหวข้ามชาติของผู้หญิงไทใหญ่. ใน **วัฒนธรรมไร้อคติ ชีวิตไร้ความรุนแรง**, เล่ม 1. หน้า 53-99. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ปฤษฐา รัตนพฤกษ์. (2545). ปัญหาข้ามพรมแดนและสภาวะไร้พรมแดน: โลกที่เปลี่ยนไปหรือมุมมองของนักวิชาการที่เปลี่ยนไป?. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** 15(1): 17-46.

พม่ามาจากไหน? คำถามที่รอการวิพากษ์ เพื่อเอกภาพที่ถาวร. (2544, มกราคม). **รู้จักพม่า**. 3(13): 1.

พรภิรมณ์ เชียงกูล. (2548, กันยายน-ธันวาคม). ปรัชญาและการเขียนประวัติศาสตร์สกุลโรแมน-ติซิสม์ (Romanticism). **สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 31: 33-40.

ภมรี สุรเกียรติ. (2549, มกราคม-เมษายน). การขยายปริมณฑลอำนาจของอาณาจักรตองอูยุคต้นในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**. 2(1): 1-62.

ภูมิสังคมวัฒนธรรมของมณฑลและรัฐต่าง ๆ ในประเทศสหภาพพม่า. (2544, พฤศจิกายน). **รู้จักพม่า**. 3(16): 4-6.

มาลี จันทโรธรณ์. (2546). ปรากฏการณ์ 'วัฒนธรรม' สมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม. ใน **ทะลุกรอบคิดของทฤษฎี.** บรรณาธิกรโดย อานันท์ กาญจนพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. หน้า 79-134.

มิลส์, เจ.เอ. (2525). การตอบสนองของชาวนาพม่าต่อการปกครองของอังกฤษ (ค.ศ. ๑๘๕๒-๑๘๘๕). แปลโดย สุดตระการ ธนโกเศศ. ใน **กบฏชาวนา**. บรรณาธิกรโดย วุฒิชัย มูลศิลป์, และ ธรรมนิตย์ วราภรณ์. หน้า 169-198. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2544, พฤศจิกายน). โครงร่างประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์นิพนธ์หลังยุคคลั่งชาติคลั่งท้องถิ่น (อันเนื่องมาแต่ "*ความเป็นมาฯ*", "*ชนชาติ ภาษา และรัฐ*" กับการศึกษาชนกลุ่มน้อยในไทยและเวียดนาม). **ศิลปวัฒนธรรม**. 23(1): 160-169.

เรย์โนลด์ส, เครก เจ. (2533). โครงเรื่องของประวัติศาสตร์ไทย: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. ใน **ไทยคดีศึกษา**. บรรณาธิกรโดย สุนทรีย์ อาสะไวย์, ม.ล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์, และ กาญจนี ละอองศรี. หน้า 104-122. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ.

วันดี สันติวุฒิเมธี. (2545). กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย–พม่า. **สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** 15(1): 219-247.

วิทยา สุจริตธนารักษ์. (2517). สังคมนิยมในพม่า: แนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม. ใน **นาวาว่าด้วยลัทธิสังคมนิยม.** สาราณียกรโดย พัลลภ ศรีภา, อภิชาติ พุทธวงศ์, และ สิวาลัย สุตรา. หน้า 378-433. กรุงเทพฯ: พิฆเณศ.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2525, มิถุนายน). บรรพบุรุษของคนไทยมาจากไหน: ข้อวินิจฉัยบางประการเกี่ยวกับคติความเชื่อของคนไทยสมัยปัจจุบันที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทยสมัยโบราณ และปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (5): 1-53.

_____. (2537). งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กลุ่มประเทศภาคพื้นทวีป. **รวมบทความประวัติศาสตร์.** (16): 1-44.

_____. (2545). สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ไท. ใน **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**. บรรณาธิกรโดย สรัสวดี อ๋องสกุล, และ โยชิยูกิ มาซูฮารา. หน้า 30-55. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

วิรัช นิยมธรรม. (2543, เมษายน). ชาตินิยม: นวกรรมที่ไม่เสื่อมไปจากแผ่นดินพม่า. **รู้จักพม่า**. (12): 4.

วิรัช นิยมธรรม. (2545, มิถุนายน). สาระสำคัญในแบบเรียนระดับการศึกษาพื้นฐานของพม่า. **รู้จักพม่า**. 3(17): 3-6.

วิไลเลขา ถาวรธนสาร. (2547). Dyarchy; Diarchy Government in Burma : ระบบรัฐบาลคู่ในประเทศพม่า. ใน **สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่: เอเชีย**, เล่ม 2 อักษร C-D. หน้า 610-617. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วุฒิดนัย รักปัญญา. (2527). สังเขปวรรณกรรมพม่าก่อนสงคราม. **ภาษาและหนังสือ.** 17(1): 97-116.

ว.น. (วิรัช นิยมธรรม). (2545ก, พฤศจิกายน). พุกามในความนึกคิดของชาวพม่าต่อแง่คิดทางการเมืองและข้อคิดแห่งธรรมะ. **รู้จักพม่า.** 3(18): 1-2.

ว.น., แปล. (2545ข, พฤศจิกายน). กษัตริย์พม่าในยุคราชวงศ์พุกามแห่งราชอาณาจักรเมียนมา. **รู้จักพม่า**. 3(18): 3-4.

สมเกียรติ วันทะนะ. (2530). เมืองไทยยุคใหม่: สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับประวัติศาสตร์สำนึก. ใน **อยู่เมืองไทย**. บรรณาธิกรโดย สมบัติ จันทรวงศ์, และ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. หน้า 71-128. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. (2544). ลิเบอร์แมนกับวัฏจักรทางการเมืองของพม่าและอยุธยา. ใน **ลืมโคตรเหง้าก็เผาแผ่นดิน**. บรรณาธิกรโดย กาญจนี ละอองศรี, และ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. หน้า 139-187. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุรัตน์ วรางค์รัตน์. (2520, กันยายน-ธันวาคม). สงครามอังกฤษ-พม่า ครั้งที่ 1 (ค.ศ.1824-1826). **วารสารประวัติศาสตร์**. 2(3): 27-70.

_____. (2522, มกราคม-เมษายน). สงครามอังกฤษ-พม่า ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2395). **วารสารประวัติศาสตร์**. 4(1): 18-27.

_____. (2522, กันยายน-ธันวาคม). สงครามอังกฤษ-พม่า ครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2428). **วารสารประวัติศาสตร์**. 4(3): 52-64.

_____. (2523, มกราคม-เมษายน). สงครามอังกฤษ-พม่า ครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2428) (ตอนหลัง). **วารสารประวัติศาสตร์**. 5(1): 61-83.

สุรัยยา สุไลมาน. (2549, กรกฎาคม-ธันวาคม). ลักษณะต่อต้านจักรวรรดินิยมในเรื่องแต่งของจอร์จ ออร์เวลล์. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 2(2): 32-66.

สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2526). ปฏิกิริยา, ประวัติศาสตร์นิพนธ์พม่า: ดี จี อี ฮอลล์ v.s. หม่องทินอ่อง. **รวมบทความประวัติศาสตร์**. (6): 91-94.

สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2534, มกราคม). ถิ่นกำเนิดของชนชาติไท ความต่างของระนาบทางความคิด. **ศิลปวัฒนธรรม**. 12(3): 142-156.

_____. (2535, กรกฎาคม-ธันวาคม). ประวัติศาสตร์ไทยในหลักฐานพม่า. **วารสารอักษรศาสตร์**. 24(2): 16-37.

_____. (2542). เมียนมา–สยามยุทธ ในเมียนมายาสะวิน. ใน **พม่ารบไทย: ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับพม่า**. กรุงเทพฯ: มติชน. หน้า 59-94.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). หมู่บ้านในสังคมไทย: ข้อโต้แย้งทางความคิด. **วิถีสังคมไทย: สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์**. บรรณาธิกรโดย จรัญ โฆษณานันท์. กรุงเทพฯ: หน้า 326-368. โครงการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์.

อ.ว.น. (2545, พฤศจิกายน). ศิลาจารึกกับเค้ามูลทางสังคมและวรรณกรรมพม่าในสมัยพุกามอันไพบูลย์. **รู้จักพม่า**. 3(18): 4-6.

อู อ่อง เผ่. (2521, สิงหาคม). วรรณกรรมพม่าสมัยใหม่ ภูมิหลังจากอดีตถึงปัจจุบัน. แปลโดย สกุล โอพาร. **โลกหนังสือ.** 1(11): 62-71.

เอฟ.เค. ลีห์แมน. (2529, กรกฎาคม-กันยายน). อิสรภาพและพันธภาพในจารีตรัฐพม่าและรัฐไทย. ถอดความและเรียบเรียงโดย พงษ์เนียน ทองพงษ์เนียน. **ร่มพฤกษ์.** 5(18): 152-184.

อื่น ๆ

ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2530). **การขยายตัวของเขตปลูกข้าวในพม่าตอนล่าง พ.ศ. 2395-2428**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “พม่าศึกษา” จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ 31 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ 2530. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.

_____. (2533). **ถิ่นกำเนิดชนชาติไท: สมมุติฐานของนักวิชาการตะวันตก**. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการประจำปี 2533 เรื่อง “ชนชาติไท: คำถามที่ต้องช่วยกันตอบ” เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระชนมายุครบ 90 พรรษา. วันที่ 18-19 ตุลาคม 2533 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1-16.

ดินาร์ บุญธรรม. (2548). **เอกภาพในความแตกต่างของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย: มุมมองผ่านบันทึกอดีตของคนพื้นเมือง**. เอกสารประกอบการอบรมครูสอนสังคมศึกษา “เอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้: สถานการณ์ปัจจุบันในปริทัศน์ประวัติศาสตร์" ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างวันที่ 19-20 สิงหาคม 2548. (22 แผ่น)

ธงชัย วินิจจะกูล. (2534). **วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา (Genealogy)**. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2532). **การวิเคราะห์ซับเจค (Subject): ทฤษฎีที่ใช้ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจของมิเชล ฟูโก**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิติ ภวัครพันธุ์. (2522). **วิวัฒนาการนิยมแนวใหม่**. กรุงเทพฯ: ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราญ ฤนาท. (2530). **ศึกษาประวัติศาสตร์กะเหรี่ยงในพม่า**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "พม่าศึกษา" จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ 31 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ 2530. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.

รุจยา อาภากร, ม.ร.ว., และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2530). **ทิศทางการศึกษาประวัติศาสตร์-การเมืองพม่า: การค้นพบการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของความเป็นพม่า**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "พม่าศึกษา" จัดโดยสมาคมประวัติศาสตร์ 31 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ 2530. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.

สุเนตร ชุตินธรานนท์. (2533). **ถิ่นกำเนิดชนชาติไท: สมมุติฐานของนักวิชาการไทยและอื่น ๆ**. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการประจำปี 2533 เรื่อง "ชนชาติไท : คำถามที่ต้องช่วยกันตอบ" เนื่องในวโรกาสสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระชนมายุครบ 90 พรรษา. วันที่ 18-19 ตุลาคม 2533 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 17-32.

ภาษาอังกฤษ

หนังสือ

Abbott, Gerry. (1998). **The Traveller's History of Burma**. Bangkok: Orchid Press.

Adas, Michael. (1974). **The Burma Delta: Economic Development and Social Change on an Asian Rice Frontier, 1852-1941**. U.S.A.: Wisconsin University Press.

Anderson, Benedict R.O'G. (1996). **Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism**. revised edition. New York: Verso.

Asad, Talal., editor. (1973). **Anthropology and the Colonial Encounter**. U.S.A.: Humanities Press.

Aung-Thwin, Michael. (1985). **Pagan: The Origins of Modern Burma**. Honolulu: The University of Hawai'i Press.

_____. (1998). **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

_____. (2005). **The Mists of Ramañña: The Legend that was Lower Burma**. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Bandstra, Barry L. (1999). **Reading the Old Testament: An Introduction to the Hebrew Bible**. 2nd ed. U.S.A.: Wadsworth.

Banton, Michael. (19777). **The Idea of Race**. U.S.A.: Westview Press.

_____. (1998). **Racial Theories**. 2nd ed. United Kingdom: Cambridge University Press.

Barnard, Alan. (2000). **History and Theory in Anthropology**. United Kingdom: Cambridge University Press.

Bassett, D.K. (1980). **British Attitudes to Indigenous States in South-East Asia in the Nineteenth Century.** United Kingdom: Centre for South-East Asian Studies, The University of Hull.

Bentley, Michael. (1999). **Modern Historiography: An Introduction**. London: Routledge.

Black, Jeremy, and MacRaild, Donald M. (1997). **Studying History**. London: Macmillan.

Breckenridge, Carol C., and Van der Veer Peter, editors. (1993). **Orientalism and the Postcolonial Predicament: Perspectives on South Asia**. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Brown, David. (1996). **The State and Ethnic Politics in Southeast Asia**. London: Routledge.

Brown, Judith M. and Louis, Wm. Roger, editors. (1999). **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. Oxford: Oxford University Press.

Burton, Antoinette, editor. (2001). **Politics and Empire in Victorian Britain: A Reader**. United States of America: Palgrave.

Cady, John F. (1958). **A History of Modern Burma**. Ithaca: Cornell University Press.

Cannadine, David. (2002). **Ornamentalism: How the British Saw Their Empire**. England: Penguin Books.

Cowan, C.D., and Wolters, O.W., editors. (1976). **South-East Asian History and Historiography: Essay Presented to D.G.E. Hall**. Ithaca: Cornell University Press.

Culler, A. Dwight. (1985). **The Victorian Mirror of History**. United States of America: Yale University Press.

Day, Aidan. (1996). **Romanticism**. London: Routledge.

Davies, Stephen. (2003). **Empiricism and History.** New York: Palgrave.

Dewey, Clive. (1993). **Anglo-Indian Attitudes: The Mind of the Indian Civil Service**. London: The Hambledon Press.

De Waal Malefijt, Annemarie. (1974). **Images of Man: A History of Anthropological Thought**. New York: Alfred A. Knopf.

Fenton, Steve. (2003). **Ethnicity**. United Kingdom: Polity.

Fulford, Tim, and Kitson, Peter J., editors. (1998). **Romanticism and Colonialism: Writing and Empire, 1780–1830**. United Kingdom: Cambridge University Press.

Gandhi, Leela. (1998). **Postcolonial Theory: A Critical Introduction**. New York: Columbia University Press.

Goldberg, David Theo, and Solomos, John, editors. (2002). **A Companion to Racial and Ethnic Studies**. Great Britain: Blackwell Publishers.

Gravers, Mikael. (1999). **Nationalism as Political Paranoia in Burma**. 2nd ed. Great Britain: Curzon.

Hall, D.G.E., editor. (1961). **Historians of South-East Asia**. London: Oxford University Press.

_____. (1981). **A History of South-East Asia**. 4th ed. London: Macmillan Press.

Hla, Pe. (1985). **Burma: Literature, Historiography, Scholarship, Life, and Buddhism**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Hodge, Jonathan, and Radick, Gregory, editors. (2003). **The Cambridge Companion to Darwin**. United Kingdom: Cambridge University Press.

Hollinger, Robert. (1994). **Postmodernism and the Social Sciences: A Thematic Approach**. U.S.A.: Sage Publications.

Hutchinson, J., and Smith, Anthony D., editors. (1996). **Ethnicity**. Oxford: Oxford University Press.

Iggers, Georg. (1997). Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge. U.S.A.: Wesleyan University Press.

Inden, Ronald. (1990). **Imagining India**. Oxford: Blackwell.

Keyes, Charles F., editor. (1974). **Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma**. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.

_____. (1995). **The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia**. U.S.A.: Macmillan.

Kumar, Krishan. (2003). **The Making of English National Identity**. United Kingdom: Cambridge University Press.

Kunstadter, Peter, editor. (1967). **Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations**. 2 Volumes. U.S.A.: Princeton University Press.

Leach, Edmund R. (1968). **Political Systems of Highland Burma**. third printing. Cambridge: London School of Economics and Political Science.

Lieberman, Victor B. (1984). **Burmese Administrative Cycles-Anarchy and Conquest, c. 1580-1760**. U.S.A.: Princeton University Press.

Kratoska, Paul H., editor. (2001). **South East Asia: Colonial History**. Volume 2, 3. London: Routledge.

Metcalf, Barbara D., and Metcalf, Thomas R. (2002). **A Concise History of India**. United Kingdom: Cambridge University Press.

Metcalf, Thomas R. (1994). **Ideologies of the Raj**. Great Britain: Cambridge University Press.

Moscotti, Albert D. (1974). **British Policy and the Nationalist Movement in Burma 1917-1937.** U.S.A.: Asian Studies Program, University of Hawai'i.

Owen, Norman G., editor. (2005). **The Emergence of Modern Southeast Asia: A New History.** Honolulu: University of Hawai'i Press.

Pecora, Vincent P. (2001). **Nations and Identities**. United Kingdom: Blackwell Publishers.

Pels, Peter, and Salemink, Oscar, editors. **Colonial Subjects: Essays on the Practical History of Anthropology**. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Pollak, Oliver B. (1979). **Empires in Collision: Anglo-Burmese Relations in the Mid-Nineteenth Century**. U.S.A.: Greenwood Press.

Porter, Andrew, editor. (1999). **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. Oxford: Oxford University Press.

Roberts, Geoffrey, editor. (2001). **The History and Narrative Reader**. London: Routledge.

Said, Edward. (1978). **Orientalism: Western Conception of the Orient.** U.S.A.: Routledge & Kegan Paul.

Sarkisyanz, Manuel. (1972). **Peacocks, Pagodas and Professor Hall: A Critique of the Persisting Use of Historiography as an Apology for British Empire-Building in Burma**. U.S.A: Ohio University, Center for International Studies. (Papers in International Studies Southeast Asia Series No. 24).

Singh, Jyotsna G. (1996). **Colonial Narratives/Cultural Dialogues: "Discoveries" of India in the Language of Colonialism**. London: Routledge.

Skirbekk, Gunnar, and Gilje, Nils. (2001). **A History of Western Thought**. translated by Ronald Worley. New York: Routledge.

Small, Ian. (1991). **Conditions for Criticism: Authority, Knowledge, and Literature in the Late Nineteenth Century**. Oxford: Clarendon Press.

Smith, Martin. (1991). **Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity**. London: Zed Books.

South, Ashley. (2003). **Mon Nationalism and Civil War in Burma**. Great Britain: Routledge Curzon.

Stocking, George W., Jr. (1987). **Victorian Anthropology**. United States of America: The Free Press.

Sunait Chutintaranond, and Baker, Chris, editors. (2002). **Recalling Local Pasts: Autonomous History in Southeast Asia**. Chiang Mai: Silkworm Books.

Tarling, Nicholas, editor. (1992). **The Cambridge History of Southeast Asia.** 2 Volumes. Singapore: Cambridge University Press.

Taylor, Robert H. (1987). **The State in Burma**. Honolulu: University of Hawaii Press.

Than Tun, editor. (1985). **The Royal Orders of Burma, A.D. 1598-1885**: **Part Three, A.D. 1751-1781**. Kyoto: The Centre for Southeast Asian Studies, Kyoto University.

_____. (1986). **The Royal Orders of Burma, A.D. 1598-1885**: **Part Four, A.D. 1782-1787**. Kyoto: The Centre for Southeast Asian Studies, Kyoto University.

Thant Myint-U. (2001). **The Making of Modern Burma**. United Kingdom: Cambridge University Press.

The Old Testament. (1996). London: Everyman's Library.

Tonkin, E., McDonald, M., and Chapman, M., editors. (1989). **History and Ethnicity**. London: Routledge, ASA Monographs 27.

Trager, Helen G. (1966). **Burma Through Alien Eyes: Missionary Views of the Burmese in the Nineteenth Century**. India: Asia Publishing House.

West, Shearer, editor. (1996). **The Victorians and Race**. England: Scolar Press.

White, Hayden V. (1975). **Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe**. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Young, Robert J.C. (1995). **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. London: Routledge.

วิทยานิพนธ์

Myo Myint. (1987). **The Politics of Survival in Burma: Diplomacy and Statecraft in the Reign of King Mindon, 1853-1878**. Ph.D. Dissertation. Ithaca: Cornell University.

บทความ

Adas, Michael. (1972). Imperialism Rhetoric and Modern Historiography: The Case of Lower Burma Before and After the Conquest. **Journal of Southeast Asian Studies**. 3(2): 175-192.

Anderson, Benedict R.O'G. (1998). Majorities and Minorities. In **The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World**. pp. 318-330. London: Verso.

Asad, Talal. (1973). Two European Images of Non-European Rule. In **Anthropology and the Colonial Encounter**. pp. 103-118. U.S.A.: Humanties Press.

Aung-Thwin, Michael. (1998a). The Destruction of Pagan: The Myth and the History. In **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 63-92. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

_____. (1998b). The Myth of the Three Shan Brothers. In **Myth and History in the Historiography of Early Burma: Paradigms, Primary Sources, and Prejudices**. pp. 121-143. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

_____. (1985, September). The British "Pacification" of Burma: Order Without Meaning. **Journal of Southeast Asian Studies**. 16(2): 245-261.

Aung-Thwin, Mitrii. (2003, October). Genealogy of a Rebellion Narrative: Law, Ethnology and Culture in Colonial Burma. **Journal of Southeast Asian Studies**. 34(3): 393-419.

Baker, Chris. (2002). Afterword: Autonomy's Meanings. In **Recalling Local Pasts: Autonomous History in Southeast Asia**. edited by Sunait Chutintaranond, and Chris Baker. pp. 167-182. Chiang Mai: Silkworm Books.

Bayly, C.A. (2002). The Orient: British Historical Writing about Asia since 1890. In **History and Historians in the Twentieth Century**. edited by Peter Burke. pp. 88-119. New York: Oxford University Press.

Bayly, Susan. (1999). The Evolution of Colonial Cultures: Nineteenth-Century Asia. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. pp. 447-469. Oxford: Oxford University Press.

Bhabha, Homi K. (1994). The Other Question: Stereotype, Discrimination, and the Discourse of Colonialism. In **The Location of Culture**. pp. 66-84. London: Routledge.

Bryden, Inga. (1996). Reinventing Origins: The Victorian Arthur and Racial Myth. In **The Victorians and Race**. edited by Shearer West. pp. 141-155. England: Scolar Press.

Cell, John W. (1999). Colonial Rule. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. edited by Judith M. Brown, and Wm Roger Louis. pp. 232-254. Oxford: Oxford University Press.

Chalong Soontravanich. (1997). Research on Thai-Myanmar Historical Relations in Thailand. In **Comparative Studies on Literature and History of Thailand and Myanmar**. pp. 93-101. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

Christie, Clive J. (1994). British Literary Travellers in Southeast Asia in an Era of Colonial Retreat. **Modern Asian Studies.** 28(4): 673-737.

_____. (2000). The Karens: Loyalism and Self-Determination. In **Turbulent Times and Enduring Peoples: Mountain Minorities in the South-East Asian Massif**. edited by Jean Michaud. pp. 99-122. Great Britain: Curzon Press.

Cohn, Bernard S. (1966). Recruitment and Training of British Civil Service in India, 1600-1860. In **Asian Bureaucratic Systems: Emergent from the British Imperial Tradition**. edited by Ralph Braibanti. pp. 87-140. Durham: Duke University Press.

Cowan, C.D. (1976). D.G.E. Hall : A Biographical Sketch. In **South-East Asian History and Historiography: Essay Presented to D.G.E. Hall**. edited by C.D. Cowan, and O.W. Wolters. pp. 11-23. Ithaca: Cornell University Press.

Dirks, Nicholas B. (1993). Colonial Histories and Native Informants: Biography of an Archive. In **Orientalism and the Postcolonial Predicament: Perspectives on South Asia**. edited by Carol C. Breckenridge, and Peter van der Veer. pp. 279-313. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Dolin, Tim. (1996). Race and the Social Plot in The Mystery of Edwin Drood. In **The Victorians and Race**. edited by Shearer West. pp. 84-100. England: Scolar Press.

Edwards, Penny. (2004). Relocating the Interlocutor: Taw Sein Ko (1864-1930) and the Itinerancy of Knowledge in British Burma. **South East Asia Research**. 12(3): 277-335.

Ewing, Ann. (1982, June). Administering India: The Indian Civil Service. **History Today**. 32(6): 43-48.

Fernquist, Jon. (2005, Autumn). Min-gyi-nyo, the Shan Invasions of Ava (1524-27), and the Beginnings of Expansionary Warfare in Toungoo Burma: 1486-1539. **SOAS Bulletin of Burma Research**. 3(2): 284-395.

Forster, Peter. (1973). Empiricism and Imperialism: A Review of the New Left Critique of Social Anthropology. In **Anthropology and the Colonial Encounter**. edited by Talal Asad. pp. 23-38. U.S.A.: Humanties Press.

Fulford, Tim, and Kitson, Peter J. (1998). Romanticism and Colonialism: Races, Places, Peoples, 1785-1800. In **Romanticism and Colonialism: Writings and Empire, 1780-1830**. pp. 13-34. United Kingdom: Cambridge University Press.

Guyot, James F. (1966). Bureaucratic Transformation in Burma. In **Asian Bureaucratic Systems: Emergent from the British Imperial Tradition**. edited by Ralph Braibanti. pp. 354-443. Durham: Duke University Press.

Hall, D.G.E. (1961). British Writers of Burmese History from Dalrymple to Bayfield. In **Historians of South-East Asia**. edited by Hall, D.G.E. pp. 255-266. London: Oxford University Press.

Hall, Stuart. (2001). Foucault: Power, Knowledge and Discourse. In **Discourse Theory and Practice: A Reader**. edited by M. Wetherell, S. Taylor, and S.J. Yates. pp. 72-81. London: Sage.

Harvey, G.E. (1963). Burma, 1782-1852. In **The Cambridge History of India. V. 5 British India**. edited by H.H. Dodwell. pp. 558-569. India: The Cambridge University Press.

Hirschman, Charles. (1986, Spring). The Making of Race in Colonial Malaya: Political Economy and Racial Ideology. **Sociological Forum**. 1(2): 330-361.

_____. (2004, September). The Origins and Demise of the Concept of Race. **Population and Development Review**. 30(3): 385-415.

Hla, Pe. (1976). A Short History of a Burmese-English Dictionary, 1913-1963. In **South-East Asian History and Historiography: Essay Presented to D.G.E. Hall**. edited by C.D. Cowan, and O.W. Wolters. pp. 86-99. Ithaca: Cornell University Press.

_____. (1985). Burmese Historiography: The Source, Nature and Development of Burmese Chronicles. In **Burma: Literature, Historiography, Scholarship, Life, and Buddhism**. pp. 52-67. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Hull, David L. (2003). Darwin's Science and Victorian Philosophy of Science. In **The Cambridge Companion to Darwin**. edited by Jonathan Hodge, and Gregory Radick. pp. 168-191. United Kingdom: Cambridge University Press.

James, Helen. (2002). Adoniram Judson and the Creation of a Missionary Discourse in Pre-Colonial Burma. **Journal of Burma Studies**. 7: 1-28.

Keck, Stephen L. (2004, October). Picturesque Burma: British Travel Writing 1890-1914. **Journal of Southeast Asian Studies.** 35(3): 387-414.

_____. (2005, Spring). Text and Context: Another Look at *Burmese Days*. **SOAS Bulletin of Burma Research.** 3(1): 27-40.

Keyes, Charles F., editor. (1974). Introduction. In **Ethnic Adaptation and Identity: The Karen on the Thai Frontier with Burma**. pp. 1-23. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.

_____. (2002, November). "The Peoples of Asia" - Science and Politics in the Classification of Ethnic Groups in Thailand, China, and Vietnam. **Journal of Asian Studies**. 61(4): 1163-1203.

King, Victor T. and Wilder, William D. (1982). Southeast Asia and the Concept of Ethnicity. **Southeast Asian Journal of Social Science**. 10(1): 1-6.

Leach, Edmund R. (2000). The Frontiers of 'Burma'. In **The Essential Edmund Leach. Volume 1: Anthropology and Society.** edited by S. Hugh-Jone, and J. Laidlaw. pp. 225-242. New Haven: Yale University Press.

Legge, John D. (1992). The Writing of Southeast Asian History. In **The Cambridge History of Southeast Asia,** Volume 1. edited by Nicholas Tarling. pp. 1-50. Singapore: Cambridge University Press.

Lehman, Frank K. (1967). Ethnic Categories in Burma and the Theory of Social Systems. In **Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations,** Volume 1. edited by Peter Kunstadter. pp. 93-124. U.S.A.: Princeton University Press.

Leider, Jacques P. (2002). Arakan's Ascent during the Mrauk U Period. In **Recalling Local Pasts: Autonomous History in Southeast Asia**. edited by Sunait Chutintaranond, and Chris Baker. pp. 88. Chiang Mai: Silkworm Books.

Lieberman, Victor B. (1978). Ethnic Politics in Eighteenth-Century Burma. **Modern Asian Studies**. 12(3): 455-482.

_____. (1986, September). How Reliable is U Kala's Burmese Chronicle? Some New Comparisons. **Journal of Southeast Asian Studies**. 17(2): 236-255.

_____. (1987, January). Reinterpreting Burmese History. **Comparative Studies in Society and History**. 29(1): 162-194.

Lorimer, Douglas A. (1996). Race, Science and Culture: Historical Continuities and Discontinuities, 1850-1914. In **Victorians and Race**. edited by Shearer West. pp. 12-33. England: Scolar Press.

Louis, Wm. Roger. (1999a). Introduction. In **The Oxford History of the British Empire, Vol. 4 The Twentieth Century**. edited by Robin W. Winks. pp. 1-45. Oxford: Oxford University Press

_____. (1999b). Introduction. In **The Oxford History of the British Empire, Vol. 5 Historiography**. edited by Robin W. Winks. pp. 1-42. Oxford: Oxford University Press.

Ludden, David. (1993). Orientalist Empiricism: Transformation of Colonial Knowledge. In **Orientalism and the Postcolonial Predicament: Perspectives on South Asia**. edited by Carol C. Breckenridge, and Peter van der Veer. pp. 250-278. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Mackenzie, John M. (1999a). Empire and Metropolitan Cultures. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. pp. 270-293. Oxford: Oxford University Press.

_____. (1999b). The Popular Culture of Empire in Britain. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. edited by Judith M. Brown, and Wm. Roger Louis. pp. 212-231. Oxford: Oxford University Press.

Myo, Myint. (1997). Problem in Myanmar Historiography. In **Comparative Studies on Literature and History of Thailand and Myanmar**. edited by Withaya Sucharithanarugse. pp. 103-109. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

Nederveen Pieterse, Jan. (2002). Europe and Its Others. In **A Companion to Racial and Ethnic Studies**. edited by David Theo Goldberg, and John Solomos. pp. 17-24. Great Britain: Blackwell Publishers.

Ni Ni Myint. (2003). Myanmar Historiography since 1945. In **New Terrains in Southeast Asian History**. edited by Abu Talib Ahmad, and Tan Leok Ei. pp. 123-140. Athens, OH: Ohio University Press.

Owen, Nicholas. (1999). Critics of Empire in Britain. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. edited by Judith M. Brown, and Wm. Roger Louis. pp. 188-211. Oxford: Oxford University Press.

Pels, Peter. (1999). The Rise and Fall of the Indian Aborigines: Orientalism, Anglicism, and the Emergence of an Ethnology of India, 1833-1869. in **Colonial Subjects: Essays on the Practical History of Anthropology**. Edited by Peter Pels, and Oscar Salemink. pp. 82-116. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Paul, Diane B. (2003). Darwin, Social Darwinism and Eugenics. In **The Cambridge Companion to Darwin**. edited by Jonathan Hodge, and Gregory Radick. pp. 214-239. United Kingdom: Cambridge University Press.

Pham, Julie. (2004, July). Ghost Hunting in Colonial Burma: Nostalgia, Paternalism and the Thoughts of J.S. Furnivall. **South East Asia Research**. 12(2): 237-268.

_____. (2005). J.S. Furnivall and Fabianism: Reinterpreting the 'Plural Society' in Burma. **Modern Asian Studies**. 39(2): 321-348.

Phillips, Alyssa. (2005, Spring). Romance and Tragedy in Burmese History: A Reading of G.E. Harvey's *The History of Burma*. **SOAS Bulletin of Burma Research.** 3(1): 1-16.

Piness, Edith L. (1983, September). The British Administrator in Burma: A New View. **Journal of Southeast Asian Studies**. 14(2): 372-378.

Porter, Andrew. (1999). Introduction: Britain and the Empire in the Nineteenth Century. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. pp. 1-28. Oxford: Oxford University Press.

Radick, Gregory. (2003). Is the Theory of Natural Selection Independent of Its History?. In **The Cambridge Companion to Darwin**. edited by Jonathan Hodge, and Gregory Radick. pp. 143-167. United Kingdom: Cambridge University Press.

Renard, Ronald D. (1988a). The Karen Rebellion in Burma. **Ethnic Studies Report**. 6(1): 24-34.

_____. (1988b). Minorities in Burmese History. In **Ethnic Conflict in Buddhist Societies: Sri Lanka, Thailand and Burma**. edited by K.M. De Silva, et al. pp. 77-91. U.S.: Westview Press.

Reynolds, Craig J. (2006). Paradigms of the Premodern State. In **Seditious Histories: Contesting Thai and Southeast Asian Pasts**. pp. 31-52. Seattle: University of Washington Press.

Rubiés, Joan Pau. (2002). Travel Writing and Ethnography. In **The Cambridge Companion to Travel Writing**. edited by Peter Hulme, and Tim Youngs. pp. 242-260. United Kingdom: Cambridge University Press.

Sartori, Andrew. (2006, September). The British Empire and Its Liberal Mission. **Journal of Modern History**. 78: 623-642.

Selth, Andrew. (1986). Race and Resistance in Burma, 1942-1945. **Modern Asian Studies**. 20(3): 483-507.

Smith, Ralph. (1986). The Evolution of British Scholarship on South-East Asia 1820-1970: Is There a 'British Tradition' in South-East Asian Studies?. In **Britain and South-East Asia, Special Issue.** edited by D.K. Bassett, and Victor T. King. pp. 1-28. Great Britain: Centre for South-East Asian Studies, The University of Hull.

Sollors, Werner. (2002). Ethnicity and Race. In **A Companion to Racial and Ethnic Studies**. edited by David Theo Goldberg, and John Solomos. pp. 97-104. Great Britain: Blackwell Publishers.

Stedman Jones, Gareth. (1972). History: The Poverty of Empiricism. In **Ideology in Social Science: Readings in Critical Social Theory**. edited by Robin Blackburn. pp. 96-115. Fontana: Collins.

Stockwell, A.J. (1982). The White Man's Burden and Brown Humanity: Colonialism and Ethnicity in British Malaya. **Southeast Asian Journal of Social Science.** 20(1): 44-68.

_____. (1999a). British Expansion and Rule in South-East Asia. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 3 The Nineteenth Century**. edited by Andrew Porter. pp. 371-394. Oxford: Oxford University Press.

_____. (1999b). Imperialism and Nationalism in South-East Asia. In **The Oxford History of the British Empire, Volume 4 The Twentieth Century**. edited by Judith M. Brown, and Wm. Roger Louis. pp. 465-489. Oxford: Oxford University Press.

Streckfuss, David. (1993). The Mixed Colonial Legacy in Siam: Origins of Thai Racialist Thought, 1890-1910. in **Autonomous Histories, Particular Truths: Essays in Honor of John R.W. Smail**. edited by Laurie J. Sears. pp. 123-153. Madison: Center for Southeast Asian Studies Monograph Number 11, University of Wisconsin.

Stuchtey, Benedikt. (1999). Literature, Liberty and Life of the Nation: British Historiography from Macaulay to Trevelyan. In **Writing National Histories: Western Europe since 1800**. edited by Stefan Berger, Mark Donovan, and Kevin Passmore. pp. 30-46. London: Routledge.

Sunait Chutintaranond. (1992, August-December). Higher Education in Burma from the Pre-Colonial to the Present. **Asian Review.** 13(3): 35-42.

Tamura, Katsumi. (1988). Ethnic Issue and National Integration in Burma. In **Historical and Cultural Studies in Burma**. edited by Yoshiaki Ishizawa. pp. 197-228. Tokyo: Institute of Asian Cultures, Sophia University.

Taylor, Robert H. (1982). Perception of Ethnicity in the Politics of Burma. **Southeast Asian Journal of Social Science**. 10(1): 7-22.

_____. (1995). Disaster or Release? J.S. Furnivall and the Bankruptcy of Burma. **Modern Asian Studies**. 29(1): 45-63.

_____. (2005, November). Do States Make Nations?: The Politics of Identity in Myanmar Revisited. **South East Asia Research**. 13(3): 261-286.

Tin, Ohn. (1961). Modern Historical Writing in Burmese, 1724-1942: A Brief Study of the Burmese Chronicles of the Eighteenth and Nineteenth Centuries and their Influence upon Historical Writing. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 85-93. London: Oxford University Press.

Tinker, Hugh. (1961). Arthur Phayre and Henry Yule: Two Soldier-Administrator Historians. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 267-278. London: Oxford University Press.

Thongchai Winichakul. (2000). The Others Within: Travel and Ethno-Spatial Differentiation of Siamese Subjects 1885-1910. in **Civility and Savagery: Social Identity in Tai States**. edited by Andrew Turton. pp. 38-62. London: Curzon Press.

_____. (2003). Writing at the Interstices: Southeast Asian Historians and Postcolonial Histories in Southeast Asia. In **New Terrains in Southeast Asian History**. edited by Abu Talib Ahmad, and Tan Leok Ei. pp. 3-29. Athens, OH: Ohio University Press.

Tun Aung Chain. (2002). Pegu in Politics and Trade, Ninth to Seventeenth Centuries. In **Recalling Local Pasts: Autonomous History in Southeast Asia**. edited by Sunait Chutintaranond, and Chris Baker. pp. 25-52. Chiang Mai: Silkworm Books.

Turton, Andrew. (1997). Ethnography of Embassy: Anthropological Readings of Records of Diplomatic Encounters Between Britain and Tai States in the Early Nineteenth Century. **South East Asia Research**. 5(2): 175-205.

_____. (1998). Diplomatic Missions to Tai States by David Richardson and W.C. McLeod 1830-1839: Anthropological Perspectives. **Journal of the Siam Society**. 86, Parts 1&2: 9-25.

U Tet Htoot. (1961). The Nature of the Burmese Chronicles. In **Historians of South-East Asia**. edited by D.G.E. Hall. pp. 50-62. London: Oxford University Press.

Van den Berghe, Pierre. (1996). Social Darwinism. In **The Social Science Encyclopedia**. 2nd ed. edited by Adam Kuper, and Jessica Kuper. pp. 783-784. London: Routledge.

White, Hayden V. (1978). The Historical Text as Literary Artifact. In **Tropics of Discourse**. pp. 81-100. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

White, Hayden V.. (2001). Historical Emplotment and the Problem of Truth. In **The History and Narrative Reader**. edited by Geoffrey Roberts. pp. 375-389. London: Routledge.

Young, Robert J.C. (1995a). Culture and the History of Difference. In **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. pp. 29-54. London: Routledge.

_____. (1995b). The Complicity of Culture: Arnold's Ethnographic Politics. In **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. pp. 55-89. London: Routledge.

_____. (1995c). Sex and Inequality: The Cultural Construction of Race. In **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. pp. 90-117. London: Routledge.

อื่น ๆ

Aung-Thwin, Michael. (1996). **Burmese Historiography—Chronicles**. Paper Presented in International Association of Historians of Asia, Chulalongkorn University, Bangkok 20-24 May 1996. Unpublished Paper.

Chuleeporn Virunha. (2004). **Past Perception of Local Identity in the Upper Peninsular Area: A Comparative Study of Thai and Malay Historical Literatures**. Paper Presented at the Seminar on 'A Plural Peninsula: Historical Interactions Among Thai, Malays, Chinese and Others'. 5-7 February 2004, Walailak University, Nakhon Sri Thammarat.

Kratoska, Paul H. (1999). **Minorities in the Transition from Colonialism to Independence in Southeast Asia**. Paper Prepared for the 2nd International

Conference on Europe and South East Asia in the Contemporary World, Chulalongkorn University – 25-27 August 1999. Unpublished Paper.

Taylor, Robert H. (1977). **The Evolution of Burmese Political Thought, 1900's to 1940's**. A Paper for Presentation at the Seventh Conference, International Association of Historians of Asia, Bangkok, August 22-26, 1977. Unpublished Paper.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

Chao-Tzang Yawnghwe. (2004). **Conflict in Burma: Ethnic or Political**. Paper prepared for the Burma Donor Forum, January 15-17, 2004, Oslo, Norway. from http://www.burma.no/documents/ctyawnghwe_conflict_in_burma.htm

_____. (2005). **Burma and National Reconciliation: Exploring Ethnic Conflict and State-Society Dysfunction**. from http://www.burma.no/documents/ctyawnghwe_statesociety_dysfunction.html

Charney, Michael W. (2006, February). **Mists of Ramanna Book Review (Pre-Modern Mon History)**. from http://mythsinburmesehistory.blogspot.com/2006/02/mists-of-ramanna-book-reviewpre-modern.html

Evolution. (2005). **George Cuvier**. from http://www.pbs.org/wgbh/evolution/library/02/1/l_021_01.html

Fernquest, Jon. (2006). **Mon Paradigm Fallacy Blog**. from http://mythsinburmesehistory.blogspot.com

_____. (2006). **Burmese Historical Chronicle (By U Kala)**. from http://burmesehistoricalchronicle.blogspot.com

James Cowles Prichard. (2006). from http://www.1911encyclopedia.org/P/PR/PRICHARD_JAMES_COWLES.html

Johann Friedrich Blumenbach. (2006). from http://www.whonamedit.com/doctor.cfm/1247.html

Kirichenko, Alexey. (2004). **Social Changes, New Identities and Political Activism in Colonial Burma and India (c. 1880-1948)**. Paper for Presentation at the 18th European Conference on Modern South Asian Studies, Lund University, Sweden, 6–9 July 2004. from http://www.sasnet.lu.se/panelabstracts/19.html#report

Maung Htin Aung. (1973). **G.E. Harvey: Imperialist or Historian**. (A lecture given at the Ramakrishna Hall on 21st February 1973) from http://www.myanmar.gov.mm/Perspective/persp2002/5-2002/har.html

Sadan, Mandy. (2004). **The Historical and Societal Dimension of the Ethnic Issues in Burma**. A Paper Presented at the Seminar *The Ethnic Dimension of the Conflict in Burma* held at the Nobel Institute, Oslo, Norway, on Thursday 15th January 2004. from http://www.burma.no/documents/mandysadan.html

Van Wyhe, John. (2005). **Georges Cuvier (1769-1832) Leader of Elite French Science**. from http://www.victorianweb.org/science/cuvier.html

Wikipedia. (2005a). **Anthropological Society of London**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Anthropological_Society_of_London

_____. (2005b). **Arthur de Gobineau**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Arthur_de_Gobineau.

_____. (2005c). **Charles Darwin**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_darwin

_____. (2005d). **Race**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Special:Search?search=race

_____. (2006a). **Evolution**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Evolution

_____. (2006b). **Georges Cuvier**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Cuvier.

_____. (2006c). **Indian Civil Service**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Indian_civil_service

_____. (2006d). **James Cowles Prichard**. from http://en.wikipedia.org/wiki/James_Cowles_Prichard.

_____. (2006e). **Johann Friedrich Blumenbach**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Friedrich_Blumenbach

_____. (2006f). **Morant Bay Rebellion**. from http://en.wikipedia.org/wiki/Morant_Bay_Rebellion

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แหล่งที่มาของคำอธิบายความคิดเรื่อง “เผ่าพันธุ์” ของชาวตะวันตกก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19

ในการธำรงการดำรงอยู่ของตัวตนมนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่ต่างไปจากสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น นอกจากมนุษย์จะตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพของตนแล้ว ความต้องการทางจิตวิทยาก็เป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามเติมเต็มอยู่เสมอ ทั้งยังถูกพัฒนาให้มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นตามวิถีทางประวัติศาสตร์ การดิ้นรนที่จะสนองตอบความต้องการดังกล่าวอาจเป็นทั้งเรื่องใกล้ตัวในระดับชีวิตประจำวัน เช่น ความต้องการความรัก ความเอาใจใส่ การยอมรับจากกลุ่มสังคม ความต้องการประสบความสำเร็จในจุดมุ่งหมายของชีวิตที่วางไว้ จนกระทั่งถึงเรื่องที่เป็นนามธรรมอย่างยิ่ง เช่น ความหมายของ “ชีวิต”, เรื่องของชีวิตหลังความตาย, อะไรคือสิ่งที่เรียกว่าสังคม, ระบบจักรวาล เป็นต้น กล่าวในแง่นี้ มนุษย์ทุกชาติภาษาจึงพยายามหาความหมายให้กับการดำรงอยู่ของตนเอง

ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น คำถามกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ และโดยเฉพาะในหมู่ชาวตะวันตกผิวขาวซึ่งได้ก้าวเข้าสู่สภาวะสังคมแบบสมัยใหม่ก่อนชนชาติใด ก็คือคำถามว่าด้วย “เผ่าพันธุ์ของมนุษย์”* อันประกอบด้วยคำถามเช่น มนุษย์แต่ละกลุ่มมีกำเนิดหรือที่มาอย่างไร เหตุใดในหมู่สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่ามนุษย์ด้วยกันเองซึ่งต่างล้วนสามารถเดินสองเท้า มีนิ้วมือและเท้าข้างละ 5 ยืนหลังตรงได้เหมือนกันจึงมีความแตกต่างในคุณลักษณะทางกายภาพ เช่น สีผิว สีผม รูปร่าง หน้าตา ฯลฯ และรวมถึงคุณสมบัติที่จัดรวมเข้าเป็น “วัฒนธรรม” เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ และใครหรือสิ่งใดเป็นผู้กำหนดหรือทำให้เกิดความแตกต่างเหล่านั้น อาจกล่าวได้ว่านับแต่โบราณกาลที่มนุษย์ได้รับรู้ถึง “ความแตกต่าง” ในหมู่มนุษย์ด้วยกันเอง นักประวัติศาสตร์พบว่าในเอกสารโบราณของคนกลุ่ม ๆ ต่างทั่วโลกที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันนั้นได้มีการบันทึกเรื่องราวที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในแต่ละท้องถิ่น พื้นที่ หรือเขตวัฒนธรรมล้วนมีความตระหนักรู้ถึงความเป็น กลุ่ม พวกพ้อง เผ่าชน ซึ่งตัวผู้บันทึกเอกสารเป็นสมาชิกอยู่ ขณะเดียวกันก็แบ่งแยกกลุ่มคนที่เห็นว่าแตกต่างจากตนเองออกจากความเป็นพวกตน ตำราศักดิ์สิทธิ์ของอียิปต์โบราณเล่มหนึ่งคือ *The Book of Gates* ได้ระบุคน 4 กลุ่มซึ่งในปัจจุบันถูก

---

*สำหรับจุดยืนของผู้วิจัยในการใช้คำ “เผ่าพันธุ์” (race) ในส่วนภาคผนวก เพื่อให้การอธิบายมีความคงเส้นคงวาและไม่สับสนกับการนำเสนอความหมายของคำที่เปลี่ยนไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ อันเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาในส่วนนี้ ผู้วิจัยเลือกให้ความหมายคำดังกล่าวตามที่ปีแยร์ แอล. ฟาน เดน เบิร์ก (Pierre L. van den Berghe) ได้นิยามไว้ คือ “กลุ่มคนที่นิยามตัวเองหรือถูกนิยามโดยกลุ่มอื่นว่าแตกต่างจากกลุ่มอื่นโดยคุณสมบัติความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (virtue of innate) และลักษณะทางกายภาพที่ไม่เปลี่ยนแปลง” (Van den Berghe. 1967:9, quoted in Sollors. 2002: 99)

ติดป้ายเป็นชาวอียิปต์ (Egyptians) ชาวเอเชียติก (Asiatics) ชาวลิเบียน (Libians) และชาวนูเบียน (Nubians) วิธีการจัดประเภทกลุ่มคนที่ชัดเจนเหล่านี้ได้รวมความแตกต่างมากมายซึ่งถูกนิยามโดยลักษณะภายนอกเช่น สีผิว เข้ากับอัตลักษณ์ของเผ่าและอัตลักษณ์ชาติ อย่างไรก็ตาม ชาวอียิปต์โบราณกลับมิได้ใช้ความแตกต่างภายนอกซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะเผ่าพันธุ์เพื่อกีดกันคนกลุ่มอื่นออกจากอารยธรรมอียิปต์แต่อย่างใด ปรากฏงานศึกษาที่ชี้ว่าฟาโรห์ชาวอียิปต์ได้นำสตรีชาวนูเบียนมาเป็นสนม ขณะเดียวกันก็ปรากฏนักรบผิวดำที่สมรสกับสตรีชาวอียิปต์ ยิ่งกว่านั้นภาพวาดและรูปปั้นของชาวอียิปต์ยังแสดงภาพคุณลักษณะของชาวแอฟริกันในแง่บวกอีกด้วย[1]

ด้านอารยธรรมคลาสสิกเช่นกรีก โรมัน และจีนมีระบบการจัดกลุ่มคนที่ต่างออกไป ผู้บันทึกเอกสารชาวกรีกและโรมันพยายามอธิบายและจัดประเภทความแตกต่างทางชีวภาพของผู้คนที่พวกเขารู้จัก ซึ่งประเภทหรือชนิดของคนดังกล่าวมักรวมถึงสิ่งมีชีวิตที่แปลกประหลาดที่ดูคล้ายมนุษย์เอาไว้ สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ถูกสมมติว่าน่าจะมีชีวิตอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ณ ดินแดนอันไกลโพ้น ส่วนอารยธรรมจีนนั้น นับแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น ชาวจีนนิยมถือว่าผู้คนที่อยู่นอกรัฐที่อยู่ตรงกลางของประเทศจีนหรือเรียกว่า “จงกว๋อ” (Zhong Guo) และไม่ได้เรียนรู้ภาษาจีน ปฏิบัติตามวัฒนธรรมจีนและยอมรับอำนาจของจักรพรรดิจีนนั้นคือพวกป่าเถื่อน[2] อย่างไรก็ตาม ในบรรดาอารยธรรมโบราณทั้งสามแหล่ง ปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะภายนอกแตกต่างกันสามารถเข้าเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ โดยการเติบโตขึ้นในสังคมหรือโดยการปรับรับเอาบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ในกรณีของอารยธรรมโรมันและจีน ทั้งสองอารยธรรมให้ความสำคัญกับความเกี่ยวพันทางครอบครัวหรือเผ่าชนมากกว่าลักษณะทางกายภาพที่เห็นจากภายนอก อีกทั้งการเป็นสมาชิกภายใน “ครอบครัว” เดียวกันนั้นไม่ได้ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ทางสายเลือดเพียงอย่างเดียว ในขณะที่สำหรับอารยธรรมกรีกแล้ว แม้ชาวกรีกจะมองคนที่อยู่ในวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่เฮเลนิก (Helenic) ว่าเป็นพวกป่าเถื่อน แต่หากคนเหล่านั้นสามารถเรียนรู้ภาษา ยอมรับนับถือเทพเจ้าของกรีก หรือผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมกรีกก็อาจได้รับการยอมรับในฐานะพลเมืองกรีกโดยไม่สำคัญว่าจะมีความแตกต่างทางกายภาพอย่างไร[3] และในแง่นี้จึงไม่มีอุดมการณ์เผ่าพันธุ์ในระบบวิธีคิดของชาวกรีกโบราณ ในทางตรงข้าม จากการศึกษาในปัจจุบันพบว่าชาวกรีกได้รับเอามรดกทางวัฒนธรรมมากมายจากชาวเอเชียและแอฟริกาผ่านทางอียิปต์[4] อนึ่ง จากที่กล่าวมาข้างต้นมิได้

---

[1]Charles Hirschman. (2004, September). The Origins and Demise of the Concept of Race. **Population and Development Review**. 30(3): 390.

[2]Charles F. Keyes. (2002, November). “The Peoples of Asia” - Science and Politics in the Classification of Ethnic Groups in Thailand, China, and Vietnam. **Journal of Asian Studies**. 61(4): 1171.

[3]Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **Images of Man: A History of Anthropological Thought**. p. 257.; and Wikipedia. (2005d). **Race**. (Online).

[4]Charles Hirschman. (2004). **loc. cit**.

หมายความสังคมมนุษย์ในอดีตปราศจากการกีดกันระหว่างกลุ่มชน ปรากฏหลักฐานมากมายชี้ว่าสังคมมนุษย์แต่ละวัฒนธรรมในอดีตได้ใช้กฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานทางวรรณะหรือชนชั้นในการจัดลำดับความสูง-ต่ำของคนในสังคม และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการครอบครองและสั่งสมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ในโลกภูมิปัญญาตะวันตกที่จารีตทางศาสนาแบบจูเดโอ-คริสเตียน (Judeo-Christian) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องการมีพระผู้สร้างหนึ่งเดียว (Monotheism) เป็นบรรทัดฐานทางความคิดนั้น ข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลภาคพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าซึ่งเปรียบได้กับประจักษ์พยานแห่งการมีอยู่ของพระเจ้าถือได้ว่าเป็นแหล่งอ้างอิงในการอธิบายความแตกต่างดังกล่าว โดยนับตั้งแต่สมัยกลางเป็นต้นมาคริสต์ศาสนาได้กลายเป็นกระบวนทัศน์หลักในการหาความรู้ของชาวตะวันตก ชาวคริสต์ในสมัยกลางเชื่อว่ามนุษยชาติทั้งมวลล้วนสืบสายมาจากบุตรทั้งสามคนของโนอาห์ คือ เชม (Shem) แฮม (Ham) และจาเฟท (Japheth) ซึ่งทั้งสามได้ให้กำเนิดเผ่าพันธุ์ที่ต่างกัน 3 กลุ่มคือ เซมิติค (Semitics) หรือชาวเอเชีย ฮามิติค (Hamitic) หรือชาวแอฟริกัน และจาเฟติค (Japhetic) หรือชาวยุโรป[1] การที่ศาสนาคริสต์ขึ้นมามีบทบาทเป็นศาสนาหลักของอาณาจักรโรมันส่งผลให้รูปแบบความเชื่อและระบบวิธีคิดแบบจูเดโอ-คริสเตียนได้ผสมเข้ากับความคิดแบบคลาสสิก (กรีก-โรมัน) และแผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางตลอดทวีปยุโรป

อย่างไรก็ตาม แม้คำอธิบายในเรื่องต้นกำเนิดของมนุษย์ หรือกล่าวเป็นการเฉพาะคือ “เชื้อชาติ” “เผ่าพันธุ์” ของมนุษย์ ของผู้คนในยุโรปในเวลานั้นจะผูกติดอยู่กับเรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิล (หมายถึงพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า) อย่างแยกไม่ได้ ทว่าการที่พระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าไม่ได้กล่าวถึงทุกสิ่งที่มีปรากฏในโลก หรือมีข้อความที่ให้คำอธิบายต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ทุกเรื่อง ทำให้ผู้อ่านจำเป็นต้องตีความเนื้อความเท่าที่มีอยู่เพื่ออธิบายสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากการกล่าวถึงของคัมภีร์ ในด้านหนึ่ง กระบวนการดังกล่าวทำให้ตัวบทคงสถานะการเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับการอธิบายเรื่องราวของมนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่น โลก และจักรภพได้ต่อไป แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการเปิดพื้นที่แก่การตีความอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากแนวการตีความหลักของคริสต์จักร

1. บทบาทของพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าในฐานะต้นกำเนิดความรู้เรื่องมนุษย์ และกรอบความคิดเกี่ยวกับเวลา

ในบรรดาลัทธิความเชื่อหลักที่มีอยู่ในปัจจุบัน ศาสนายูดายซึ่งเป็นต้นธารความคิดแก่ศาสนาคริสต์และอิสลามได้รับการเชื่อถือว่าเป็นรูปแบบความเชื่อที่มีความเป็นประวัติศาสตร์สูงกว่า

---

[1] Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **loc. cit**.

ศาสนาอื่น ๆ จนมีการกล่าวว่า “ศาสนาของพวกยิวเป็นศาสนาของประวัติศาสตร์”[1] ชาวยิวเชื่อว่าพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าซึ่งเป็นคัมภีร์ประจำศาสนายูดายนั้น นอกจากจะเป็นดั่งคำมั่นสัญญาที่พระเจ้ามีต่อชาวยิวซึ่งเป็นชนชาติที่ถูกเลือก (chosen people) โดยพระองค์แล้ว ยังเป็นเสมือนประวัติศาสตร์ของชนชาติตนด้วย พระคัมภีร์ให้ความมั่นใจแก่ชาวยิวว่า ไม่ว่าพวกเขาจะกระจัดกระจายไปอยู่ ณ แห่งใด ในท้ายที่สุดพวกเขาจะกลับมารวมกันอีกครั้งในดินแดนที่พระเจ้าสัญญาไว้ว่าจะประทานให้พวกเขา ความเชื่อในตำนานดังกล่าวทำให้ชาวยิวสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชนชาติตน ขณะเดียวกันก็ทำให้ชาวยิวเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญแก่อดีตอย่างยิ่ง

ในแง่ทัศนะเรื่องเวลา การที่เรื่องราวในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าดำเนินเรื่องจากจุดเริ่มต้นที่พระเจ้าสร้างสรรพสิ่งจนถึงวันสุดท้ายที่เมสสิอาห์ (Messiah) มาปลดปล่อยชาวยิวยังส่งผลให้ประวัติศาสตร์ในระบบความคิดของศาสนายูดายรวมถึงศาสนาคริสต์และอิสลามซึ่งสืบทอดระบบความคิดของศาสนายูดายต่อมา จึงเป็นสิ่งแน่นอนที่พระเจ้ากำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว เหตุการณ์สำคัญที่เคยเกิดขึ้นในอดีตและที่จะเกิดขึ้นต่อไปภายหน้าจึงดำเนินไปอย่างสืบเนื่อง (Continuity) เป้าหมายก็คือกระบวนการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (telos) ของพระเจ้า ในแง่นี้ “เวลา” ในระบบความคิดแบบศาสนายูดายจึงไหลเรื่อยไปในลักษณะเป็นเส้นตรง (linear) และมีความสืบเนื่อง โดยเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้วจะไม่เกิดขึ้นซ้ำอีก* รูปแบบความคิดเกี่ยวกับเวลาเช่นนี้แตกต่างจากความคิดเกี่ยวกับเรื่องเวลาของชนชาติโบราณกลุ่มอื่น เช่น ชาวอียิปต์ ชาวกรีกและโรมันที่มองการเคลื่อนที่ของเวลาในลักษณะที่เป็นวัฏจักรหรือเป็นเส้นวงกลม (cyclical) ซึ่งมีที่มาจากการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล[2] กล่าวได้ว่าวิธีคิดเกี่ยวกับเรื่องเวลาของวัฒนธรรมจูเดโอ-คริสเตียนเอื้อให้เกิดวัฒนธรรมการจดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่เรียกว่าพงศาวดาร (chronicle) เพื่อเป็นประจักษ์พยานถึงแผนการของพระเจ้า รวมถึงการสืบค้นเรื่องราวในประเด็นต่าง ๆ ในลักษณะย้อนขึ้นไปสู่ต้นกำเนิดเหตุการณ์ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า

---

[1]นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2525). **ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตก**. หน้า 48.

*กระนั้นก็ดี ความคิดเกี่ยวกับเรื่องเวลาของชาวยุโรปในสมัยกลางซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลต่อโลกทัศน์ของชาวยุโรปอย่างยิ่งก็มิได้เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งหมด งานศึกษาจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าในเขตชนบทของยุโรปสมัยกลางนั้น ชาวบ้านมีทัศนะเรื่องเวลาในลักษณะที่ว่าเวลาปรากฏอยู่ทั่วไป (omnipresence) เป็นสภาวะคงที่สมบูรณ์ โดยไม่ได้ตระหนักถึงความมีลักษณะเฉพาะของช่วงเวลา ซึ่งส่งผลให้ชาวยุโรปในสมัยกลางไม่ได้คิดว่าอดีตแตกต่างจากปัจจุบันในทุกทาง (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2525: 74; โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. 2545: 135) ผู้วิจัยเห็นว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการผสมผสานระบบวิธีคิดของคริสต์ศาสนาเข้ากับระบบวิธีคิดของท้องถิ่น อย่างไรก็ดีผู้วิจัยไม่อภิปรายประเด็นดังกล่าวในที่นี้

สำหรับอิทธิพลของมโนทัศน์เรื่องเวลาในลักษณะเส้นตรงต่อแนวการเขียนประวัติศาสตร์ของอังกฤษในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 19 จะได้อภิปรายในบทที่ 4

[2]นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2525). **เล่มเดิม**. หน้า 49-51.

ในจารีตความคิดแบบจูเดโอ-คริสเตียนซึ่งเชื่อว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นโดยการสร้างสรรค์ของพระเจ้า และมนุษย์เป็นองค์ชีวภาพหนึ่งในหลายสปีชีส์ (species)* ที่พระเจ้าสร้างสรรค์ขึ้นนั้น สิ่งมีชีวิตแต่ละสปีชีส์จะได้รับการอธิบายว่ามีคุณลักษณะเฉพาะตนที่จะสืบทอดไปสู่ลูกหลาน และดังนั้น สิ่งมีชีวิตแต่ละสปีชีส์จึงต่างมีรูปแบบและหน้าที่เฉพาะของตัวเอง ภายใต้ฐานความคิดดังกล่าว ชาวตะวันตกที่นับถือคริสต์ศาสนาจึงมีทัศนะว่ามนุษย์ซึ่งมีฐานะเป็นสปีชีส์หนึ่งนั้นเป็นองค์ชีวภาพที่มั่นคงถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา และมีตำแหน่งแห่งที่เฉพาะตนเป็นเอกลักษณ์ (unique) เมื่อต้องสัมพันธ์กับสปีชีส์อื่น กล่าวโดยเคร่งครัดคือ หากยึดตามถ้อยความในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่มีสถานะพิเศษเหนือสิ่งมีชีวิตชนิดใด ๆ โดยที่สัตว์ทั้งหลายถูกสร้างขึ้นเพื่อรับใช้มนุษย์[1] ทัศนะดังกล่าวปรากฏให้เห็นในงานของอริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีกด้วยเช่นกัน[2]

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าไม่ได้ให้คำอธิบายแก่ทุกปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับที่มาและความเป็นมนุษย์อย่างละเอียด ในกรณีปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างเผ่าพันธุ์นี้ก็เช่นเดียวกัน เหตุใดพระเจ้ากำหนดให้สปีชีส์ที่เรียกว่ามนุษย์มีความหลากหลายแตกต่างอย่างมาก (variation) ความแตกต่างเหล่านั้นมีความหมายอย่างไรต่อมนุษยชาติ อีกทั้งคุณสมบัติที่แตกต่างในระดับใดที่จะพึงถือได้ว่าคือบรรทัดฐานในการจำแนกเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ออกจากกัน ซึ่งการตอบคำถามดังกล่าวนำไปสู่คำตอบที่ว่ามนุษย์ควรมีท่าทีอย่างไรต่อความแตกต่างในหมู่พวกตน พระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า ภาคปฐมกาล (genesis) บทที่ 2 กล่าวเพียงว่า พระเจ้าสร้างอาดัม (Adam) ซึ่งเป็นมนุษย์คนแรกจากฝุ่นธุลีให้มีรูปลักษณ์เหมือนฉายา (image) ของพระองค์ และสร้างอีฟ (Eve) จากกระดูกของอาดัมเพื่อให้เป็นเพื่อนของเขา** ซึ่งทำให้หากพิจารณาตามความเชื่อในคริสต์ศาสนาโดยเคร่งครัดแล้ว มนุษย์ทุกคนย่อมเป็นพี่น้องกันเพราะสืบสายมาจากมนุษย์คู่แรก และต่างมีบาปกำเนิด (original sin) เหมือนกันหมด เรื่องราวดังกล่าวยังแสดงนัยยะด้วยว่าในหมู่มนุษย์ด้วยกันย่อมไม่มีความแตกต่างกันทางสีผิวหรือเผ่าพันธุ์

---

*สปีชีส์ในที่นี้หมายถึง “กลุ่มสิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) ที่จำแนกประเภทให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน และสามารถผสมพันธุ์กันได้” (พาร์กเกอร์. 2537: 310; เว็บสเตอร์. 2547: 92)

[1] **The Old Testament**. (1996). p. 2

[2] Gunnar Skirbekk, and Nils Gilje. (2001). **A History of Western Thought**. pp. 347-348.

** ดังถ้อยความในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าว่า (**The Old Testament**. 1996: 2-4)

7 And the Lord God formed man *of* the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul

22 And the rib which the Lord God had taken from man, made he a woman, and brought her unto the man.

23 And Adam said, This *is* now bone of my bones, and flesh of my flesh: she shall be called Woman, she was taken out of Man.

เพราะต่างก็มีบรรพบุรุษร่วมกันคือ อาดัมและอีฟ ฉะนั้นในความคิดแบบดั้งเดิม มนุษย์ที่พระเจ้าสร้างสรรค์ขึ้นในเบื้องแรกจึงไม่มีความแตกต่าง ความแตกต่างเป็นสิ่งที่มาทีหลัง

เรื่องราวในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าที่มักถูกกล่าวอ้างเพื่อใช้อธิบายความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์และภาษาของมนุษย์ประกอบด้วยสองเหตุการณ์ เหตุการณ์แรกปรากฏในภาคปฐมกาล บทที่ 9 กล่าวคือ หลังจากเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ (The Flood or Deluge) โนอาห์ (Noah) ผู้ซึ่งพระเจ้าทรงละเว้นให้รอดชีวิตหลังวิกฤติการณ์ดังกล่าวได้สาปบุตรชายคนหนึ่งของเขา คือ แฮม (Ham) ให้เป็น “ผู้รับใช้ของผู้รับใช้” (servant of servants) ของพี่น้องของเขาเอง* อีกเหตุการณ์หนึ่งปรากฏในปฐมกาล บทที่ 11 เมื่อมนุษย์สร้างหอคอยบาเบล (The Tower of Babel) ให้มีความสูงถึงสรวงสวรรค์ พระเจ้าจึงทำลายหอคอยบาเบลและลงโทษให้มนุษย์ที่เกิดมาใหม่นับแต่นั้นไม่สามารถพูดกันได้ด้วยภาษาหนึ่งเดียว** เรื่องราวในพระคัมภีร์สองเรื่องนี้ถูกตีความโดยผู้ศรัทธาในคริสต์ศาสนาในฐานะเป็นที่มาของความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อสายเผ่าพันธุ์และ

---

*ดังถ้อยความในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าว่า (**The Old Testament**. 1996: 13)

21 And he (Noah) drank of the wine, and was drunken; and he was uncovered within his tent .

22 And Ham, the father of Canaan, saw the nakedness of his father, and told his two brethren without.

23 And Shem and Japheth took a garment, and laid *it* upon both their shoulders, and went backward, and covered the nakedness of their father; and their faces were backward, and they saw not their father”s nakedness.

24 And Noah awoke from his wine, and knew what his younger son had done unto him.

25 And he said, Cursed *be* Canaan; a servant of servants shall he be unto his brethren.

26 And he said, Blessed *be* the Lord God of Shem; and Canaan shall be his servant.

27 God shall enlarge Japheth, and he shall dwell in the tents of Shem; and Canaan shall be his servant.

ดังถ้อยความในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าว่า (The Old Testament**. 1996: 14-15)

1 And the whole earth was of one language, and of one speech.

2 And it came to pass, as they journeyed from the east, that they found a plain in the land of Shinar; and they dwelt there.

4 And they said, Go to, let us build us a city and a tower, whose top *may reach* unto heaven; and let us make us a name, lest we be scattered abroad the face of the whole earth.

5 And the Lord came down to see the city and the tower, which the children of men builded.

6 And the Lord said, Behold, the people *is* one, and they have all one language; and this they begin to do: and now nothing will be restrained from them, which they have imagined to do.

7 Go to, let us go down, and there confound their language, that they may not understand one another’s speech.

8 So the Lord scattered them abroad from thence upon the face of all the earth: and they left off to build the city.

9 Therefore is the name of it called Babel; because the Lord did there confound the language of all the earth: and from thence did the Lord scatter them abroad upon the face of all the earth.

ภาษา[1] กล่าวคือ ความแตกต่างเริ่มปรากฏขึ้นหลังจากที่มนุษย์ต้องอพยพกระจัดกระจายกันไปสู่ภูมิภาคและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันหลังเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ และก่อเกิดเป็นชนชาติต่าง ๆ ที่มีคุณลักษณะที่เป็นเครื่องบ่งชี้ (ethos) เฉพาะตน รวมทั้งการที่พระเจ้าได้ชี้นำให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้น ดังเช่นการล่มสลายของหอคอยบาเบล

ปัญหาภายในตัวบท

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวบทไม่ได้ให้เหตุผลที่ดีพอว่าเหตุใดพระเจ้าจึงสร้างหรือลิขิตมนุษย์ให้แตกต่างกัน ในกรณีเรื่องคำสาปของโนอาห์ที่มีต่อแฮมซึ่งชาวคริสต์ตีความเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นสาเหตุที่ทำให้คนบางเผ่าพันธุ์ เช่น คนผิวดำ มีความต่ำต้อยโดยกำเนิดและต้องรับใช้คนอีกเผ่าพันธุ์หนึ่ง (ผิวขาว) นั้นจะเห็นได้ว่าไม่มีข้อความใดในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าระบุว่าแฮมเป็นคนผิวดำหรือเป็นคนผิวสีอื่นที่ไม่ใช่ผิวขาว ทั้งตัวบทก็ไม่ได้ให้รายละเอียดใดเพิ่มเติมที่จะทำให้สามารถตีความไปในทางนั้นได้ ส่วนเรื่องหอคอยบาเบลนั้นก่อให้เกิดปัญหาในการอธิบายจุดเริ่มต้นของความแตกต่างทางภาษาตามวันเวลาของประวัติศาสตร์ศาสนา กล่าวคือ ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 พระในคริสต์ศาสนาและนักเทววิทยานิยมตีความประวัติศาสตร์ของมนุษยชาตินับจากมนุษย์คู่แรกถือกำเนิดขึ้นกระทั่งปัจจุบันจากเรื่องราวในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าว่ากินระยะเวลาราว 6,000 ปี* ซึ่งทำให้มีการคาดคะเนว่าเรื่องราวในภาคปฐมกาล บทที่ 1 ถึง 11 น่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาตั้งแต่ 2,100 ปีก่อนคริสต์ศักราชขึ้นไป ดังนั้น การล่มสลายของหอคอยบาเบลซึ่งปรากฏในบทที่ 11 จึงอาจเกิดขึ้นก่อน 2,100 ปีก่อนคริสต์ศักราชเล็กน้อย[2] โดยเกณฑ์นี้จะเห็นได้ว่าอายุของโลกและการกำเนิดของมนุษย์กินเวลาน้อยมาก จึงเชื่อได้ยากว่าความแตกต่างทางภาษาของมนุษยชาติจะเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานนักก่อนการกำเนิดของพระเยซู

นอกจากนี้ การอ้างอิงข้อความในตัวบทเพื่ออธิบายความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ยังปรากฏปัญหาในแง่ที่ตัวบทมีเนื้อหาขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ ตามเรื่องราวว่าด้วยสาแหรกวงศ์ (genealogy) มนุษย์ในปฐมกาลบทที่ 10 ตัวบทบอกผู้อ่านว่ามนุษย์ได้แตกออกเป็นชนชาติต่าง ๆ และกระจายออกไปหลังเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ คำว่าชนชาติในที่นี้แสดงนัยยะถึงกลุ่มครอบครัว ภาษา ดินแดน ที่สืบย้อนไปสู่บรรพบุรุษเฉพาะกลุ่มตน อย่างไรก็ดี เหตุการณ์การล่มสลายของ

---

[1]Michael Banton. (1998). **Racial Theories**. pp. 4-5.

*เจมส์ อัชเชอร์ (James Ussher, 1561-1656) อาร์ชบิชอปแห่งอาร์มักห์ (Armagh) ไอร์แลนด์ คำนวณจากคัมภีร์ไบเบิลได้ว่าพระเจ้าสร้างโลกขึ้นเมื่อวันที่ 23 ต.ค. 4004 ปีก่อนคริสต์ศักราช ดังนั้นอายุของโลกจนถึงสมัยของเขาจึงมีอายุน้อยกว่า 6,000 ปี (เว็บสเตอร์. 2547: 9)

[2]Barry L. Bandstra. (1999). **Reading the Old Testament: An Introduction to the Hebrew Bible**. p. 19., อนึ่ง แน่นอนทีเดียวว่าการระบุเวลาข้างต้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ตรวจสอบได้ชัดเจน (โปรดดูแผนภาพที่ 2 ของหนังสือเล่มเดียวกันประกอบ)

หอคอยบาเบลซึ่งเกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่กลับชี้ให้เห็นลักษณะที่ขัดแย้งและไม่มีตรรกะของตัวบทเอง เนื่องจากเนื้อหาที่ผ่านมาของปฐมกาลบทที่ 11 ทำให้ผู้อ่านคิดล่วงหน้า (presuppose) ว่าก่อนที่เกิดเหตุการณ์หอคอยบาเบลนั้น มนุษยชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในด้านภาษาและด้านอื่น ๆ[1]

ประเด็นข้อจำกัดของตัวบทในฐานะของการเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับคำอธิบายปัญหาเรื่องความหลากหลายทางเชื้อสายเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมของมนุษย์กลายเป็นปัญหามากยิ่งขึ้นเมื่อในเวลาต่อมาชาวยุโรปได้ออกเดินทางไปยังดินแดนอื่นนอกทวีปยุโรปเพื่อแสวงหาทรัพยากรและแรงงานมนุษย์ โดยเฉพาะตั้งแต่ปลายยุคกลาง คนเหล่านี้พบว่ามีกลุ่มคนมากมายที่มีลักษณะผิวพรรณ หน้าตา วัฒนธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ต่างจากตนซึ่งไม่อาจหาคำอธิบายได้จากพระคัมภีร์ และนับจากระยะนี้เองที่สำนึกเรื่องความแตกต่างทางเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของชาวยุโรปเริ่มก่อตัวขึ้น[2]

ภายใต้อิทธิพลของกรอบคิดทางคริสต์ศาสนา นักปราชญ์ตะวันตกจึงพยายามประสานความหลากหลายของปรากฏการณ์ที่ตนเองได้พบให้เข้ากันได้กับเรื่องราวในพระคัมภีร์ โดยการให้คำอธิบายแก่ความเป็นมาของความแตกต่างของมนุษย์ออกเป็น 2 แนวทาง คือแนวการอธิบายแบบโมโนเจเนสิส (Monogenesis) และโพลีเจเนสิส (Polygenesis) แนวทางแรกเสนอว่ามนุษย์ทุกกลุ่มล้วนสืบเชื้อสายมาจากอาดัมและอีฟ (one origin) ส่วนความแตกต่างใด ๆ นั้นเป็นเพียงลักษณะผิวเผิน (ที่เกิดขึ้นภายหลัง) ส่วนแนวทางที่สองเกิดขึ้นภายหลัง เสนอคำอธิบายว่าอาดัมคือบรรพบุรุษของพวกยิว (หรือเผ่าพันธุ์ผิวขาวในภายหลัง) เพียงกลุ่มเดียว ส่วนลักษณะธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของคนกลุ่มอื่น ๆ ก็สามารถสืบย้อนไปสู่บรรพบุรุษที่แยกออกไป (more than one origin) นอกจากนั้น เมื่อสภาพกายภาพของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติแล้ว ในแง่นี้ก็อาจมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในเชิงสังคม[3] การที่แนวการอธิบายทั้งสองแบบเสนอคำอธิบายในลักษณะที่มีจุดยืนตรงข้ามแก่กัน ทำให้การสืบค้นเรื่องความเป็นมาของมนุษย์ในประวัติศาสตร์ความคิดของชาวตะวันตกได้พัฒนาไปภายใต้การโต้เถียงระหว่างสองแนวความคิดนี้[4]

ในบริบทของประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอังกฤษในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 บุคคลสำคัญที่มีทัศนะแบบโมโนเจเนสิส เช่น เจมส์ คาวล์ พริชาร์ด (James Cowles Prichard) ทอมัส ฮอด์จคิน

---

[1] **Ibid**. p. 82.

[2] Michael Banton. (1977). **op. cit**. pp. 13-14.

[3] Robert J.C. Young. (1995a). Culture and History of Difference. In **Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race**. p. 47.

[4] Michael Banton. (1998). **op. cit**. pp. 17-18.

(Thomas Hodgkin, 1798-1886)* และเซอร์ทอมัส ฟอเวล บักซ์ตัน (Sir Thomas Fowell Buxton, 1786-1845)** ฝ่ายผู้สนับสนุนทัศนะแบบโพลีเจเนสิสในอังกฤษ เช่น รอเบิร์ต นอกซ์ (Robert Knox, 1791-1862) และเจมส์ ฮันต์ (James Hunt, 1833-1869)[1] เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงความหมายของมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในระยะก่อนกระบวนทัศน์วิวัฒนาการ

การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาวะสังคมสมัยใหม่ (Modernity)*** ในยุโรปเริ่มขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันสังคมยุโรปให้ก้าวไปในทิศทางดังกล่าวก็คือความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แกนกลางสำคัญของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อยู่ที่การเปลี่ยนทัศนะและกรอบความคิดในการแสวงหาความรู้ ดังปรากฏให้เห็นจากการขยายตัวของวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ที่มุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลผ่านการสังเกตเพื่อทำการทดลองและสร้างข้อสรุปทั่วไป (generalization) ตามแบบวิธีการอุปนัย (inductive method) ที่เสนอแนวทางการหาความจริงจากข้อความที่เป็นความจริงเฉพาะไปสู่ความจริงสากล และเพื่อให้ความรู้ที่ได้รับมามีความแน่นอน มนุษย์ในทัศนะแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่จึงถูกกำหนดให้มีสถานะเป็นศูนย์กลางของการหาความรู้ เป็นอัตบุคคล (Subject) ที่แยกขาดจากโลกภายนอกหรือวัตถุที่มนุษย์ทำการศึกษา รากฐานความคิดนี้มีที่มาจากปรัชญาของเรอเน เดส์การ์ต (René Descartes, 1596-1650) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เดส์การ์ตเห็นว่าจิตกับร่างกายของมนุษย์นั้นแยกขาดจากกัน (dualism) และในกระบวนการหาความรู้ของมนุษย์ มีเพียงอัตบุคคลหรือตัวผู้คิดเท่านั้นที่ไม่

---

*นายแพทย์ชาวอังกฤษ มีชื่อเสียงในสาขาอายุรเวช เขาเป็นผู้บุกเบิกการรักษาด้วยการให้ยาแบบป้องกัน (preventive medicine)

**สมาชิกรัฐสภาและนักปฏิรูปสังคมชาวอังกฤษ เขามีบทบาทในการกระตุ้นให้อังกฤษทำสนธิสัญญากับผู้นำแอฟริกันเพื่อยกเลิกการค้าทาส

[1]Alan Barnard. (2000). **History and Theory in Anthropology**. p. 24.

***คำดังกล่าวถูกใช้ในความหมายถึงลักษณะสังคม (type of society) ที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตกในช่วงสมัยแห่งความรู้แจ้ง สังคมแบบสมัยใหม่เป็นสังคมที่ถูกควบคุมโดยเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ตลาด) ที่มีการแบ่งงานกันทำอย่างซับซ้อนภายในสังคม เป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบจารีตไปสู่สังคมอุตสาหกรรม (Industrialization) และสังคมเมือง (Urbanization) และให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในเชิงการเมืองและจริยศาสตร์ สังคมที่มีสภาวะสมัยใหม่เป็นสังคมที่คนในสังคมยึดถือคติปัจเจกชนนิยม ลัทธิอัตถ-ประโยชน์นิยมแบบเสรี (Liberal Utilitarianism) และทฤษฎีสัญญาประชาคม (social contract theory) อย่างไรก็ดีควรกล่าวด้วยว่าคำดังกล่าวมีลักษณะเป็นตัวแบบเชิงอุดมคติ (Ideal Type) มากกว่าการแสดงลักษณะพื้นฐานของสังคมตะวันตกในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 อย่างรอบด้าน

สามารถสงสัยได้ ดังนั้น เขาจึงกล่าววาทะอันมีชื่อเสียงที่ว่า “ฉันคิด ฉันจึงมีอยู่” (I think therefore I am: cogito, ergo sum)[1*]

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (paradigm shift)[**] ในการหาความรู้ที่เรียกว่า “การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์” (Scientific Revolution) ซึ่งปรากฏผ่านผลงานค้นคว้าของนิโคลัส โคเปอร์นิคัส (Nicolas Copernicus, 1473-1543) ไทโค บราฮ์ (Taicho Brahe, 1546-1601) โยฮันเนส เคปเลอร์ (Jonannes Kepler, 1546-1601) กาลิเลโอ (Galileo, 1564-1642) เซอร์ไอแซค นิวตัน (Sir Isaac Newton, 1642-1727) เป็นต้น ได้ส่งผลกระทบมหาศาลต่อแนวทางในการทำความเข้าใจธรรมชาติของชาวยุโรป[2] ชาวยุโรปในสมัยนี้เชื่อมั่นว่าการค้นพบความรู้ใหม่ผ่านแนวทางแบบวิทยาศาสตร์จะช่วยให้พวกเขาเอาชนะธรรมชาติได้และมนุษย์จะก้าวหน้าอย่างไม่สิ้นสุด นักคิดหลายท่านจินตนาการถึงสังคมในอุดมคติที่มนุษย์จะไม่ต้องเผชิญกับความอดอยาก ขาดแคลน ความป่วยไข้ หากมนุษย์สามารถพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้นักวิทยาศาสตร์ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 (และจนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19) จะแสวงหาหนทางเอาชนะและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ทว่าคนเหล่านี้รวมถึงปราชญ์ในสาขาอื่น ยังคงมีความศรัทธาในพระเจ้าควบคู่ไปกับความเชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์

---

[1]Gunnar Skirbekk, and Nils Gilje. (2001). **op. cit**. pp. 190-196.

[*]ในมิติด้านพัฒนาการของการเขียนประวัติศาสตร์ แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของชาวยุโรปในสมัยกลางได้รับอิทธิพลจากคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะอิทธิพลจากงานเรื่อง *City of God* ของเซนต์ออกัสทีน (St. Augustine, 354-430) งานของเขามีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทฤษฎีเทวลิขิต (Divine Providence Theory) แก่จารีตประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตกในเวลาต่อมา และในแง่นี้การวิพากษ์หลักฐานหรือเอกสารทางประวัติศาสตร์ในกรอบการเขียนประวัติศาสตร์แบบคริสเตียนในยุคกลางจึงถูกละเลยความสำคัญ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ถูกใช้หรือตีความเพื่อสนับสนุนทฤษฎีเรื่องเทวลิขิต อย่างไรก็ตามในช่วงปลายของยุคกลางความขัดแย้งระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร รวมทั้งภายในศาสนจักรเอง ได้กระตุ้นให้เกิดความต้องการรวบรวมหลักฐานเอกสารเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนข้ออ้างของแต่ละฝ่าย กระทั่งกลายเป็นกระแสแข่งขันกันรวบรวมหลักฐานชั้นต้นเพื่อหาข้อมูลเชิงประจักษ์ (แม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนข้อโต้เถียงมากกว่าเพื่อความเป็นวิชาการก็ตาม) อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลาระหว่าง ค.ศ. 1550-1650 คือระยะเปลี่ยนผ่านจากลักษณะการเขียนประวัติศาสตร์แบบยุคกลางมาสู่ลักษณะที่เน้นการรวบรวมหลักฐานโดยเฉพาะหลักฐานจากสมัยกรีกและโรมัน (Davies. 2003: 10-14) ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสำนึกเรื่องเวลาของชาวยุโรป กล่าวคือ ชาวยุโรปเริ่มมีความรู้สึกว่าอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างแยกขาดจากกัน การเพิ่มพูนของความสำนึกทางประวัติศาสตร์ในเรื่องความแตกต่างระหว่างอดีตและปัจจุบันนี้คือความเปลี่ยนแปลงสำคัญในประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาตะวันตกสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance)

[**]กระบวนทัศน์ในที่นี้หมายความถึงกรอบความคิดกว้าง ๆ ที่คนในชุมชนหรือวงการหนึ่งเห็นพ้องกันและใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเป็นที่ยอมรับ (โปรดดูเพิ่มเติมใน สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ. 2538; เอกวิน ขุนบุญจันทร์. 2546)

[2]โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2545). **วิทยาศาสตร์ในสังคมและวัฒนธรรมไทย**. หน้า 74-101.

พวกเขาไม่ได้มองว่าพลังในคำอธิบายของวิทยาศาสตร์จะทำให้ความศรัทธาในการมีอยู่ของพระเจ้าลดน้อยลงหรือปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า ในทางตรงกันข้าม ความรู้ใหม่ที่ได้มาจากการค้นคว้าด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์กลับยืนยันอัจฉริยภาพแห่งการสร้างสรรค์ของพระองค์ ซึ่งเท่ากับเป็นการรองรับอุดมคติแบบเก่าที่ว่าความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าย่อมเป็นความรู้สูงสุดไปพร้อมกัน ในแง่นี้ กฎธรรมชาติ (natural law) ก็คือกฎที่กำหนดขึ้นโดยพระเจ้านั่นเอง นักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์จำนวนมากในช่วงเวลานี้มองว่าการอ้างอิงข้อความจากคัมภีร์ ไบเบิลหรือทฤษฎีดั้งเดิมของอริสโตเติลเพื่ออธิบายกฎและสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติอันเป็นวิธีที่พวกนักปราชญ์ Scholastic และพระในศาสนาคริสต์นิยมปฏิบัตินั้นไม่อาจถือได้ว่าเป็น “ความรู้” สิ่งที่จะถือเป็นความรู้นั้นควรได้มาจากประสบการณ์ การสังเกต การเก็บข้อมูลมากกว่าการอ้างอิงความรู้เดิมในฐานะเป็นสัจพจน์ (axiom)* กล่าวได้ว่านักวิทยาศาสตร์ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เห็นว่าวิธีการหาความรู้แบบอุปนัยสามารถช่วยให้มนุษย์เข้าใจถึงอัจฉริยภาพของพระเจ้าได้ดีกว่าวิธีการนิรนัย (deductive method) ตามแบบยุคกลาง

ความพยายามที่จะสืบค้น รวบรวม จัดประเภทข้อมูลเกี่ยวกับองค์ภาวะทั้งหลายที่พระเจ้าสร้างสรรค์ขึ้นนี้ได้นำไปสู่การสถาปนาชุดความรู้ที่เรียกว่า “ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ” (natural history) ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ธรรมชาติส่วนใหญ่ต่างเชื่อในความสมบูรณ์แบบของการสร้างสรรค์ของพระเจ้า พวกเขาเห็นว่าการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติจะช่วยให้มนุษย์เข้าใจถึงปัญญารอบรู้ อำนาจ และพระกรุณาธิคุณ (benevolence) ที่พระเจ้าได้อุ้มชูมนุษย์ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา และจิตวิญญาณ[1] งานเขียนที่สำคัญในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 สองเรื่อง คือ *The Wisdom of God Manifested in the Works of the Creation* (1690) เขียนโดย จอห์น เรย์ (John Ray, 1627-1705) นักประวัติศาสตร์ธรรมชาติชาวอังกฤษ ผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งราชบัณฑิตยสภา (Royal Society) และงานเรื่อง *A Disquisition about the Final Causes of Natural Things* (1688) เขียนโดยรอเบิร์ต บอยล์ (Robert Boyle, 1627-1691) นักปรัชญาธรรมชาติ นักเคมี และนักประดิษฐ์ชาวไอริช ผู้เป็นสมาชิกของราชบัณฑิตยสภาเช่นกัน งานทั้งสองเรื่องต่าง

---

*วิธีการได้มาซึ่งความรู้ชนิดนี้เรียกอีกอย่างว่าญาณวิทยาแบบประสบการณ์นิยมหรือประจักษ์นิยม (Empiricism) ญาณวิทยาแบบประจักษ์นิยมเน้นการได้มาของความรู้ที่ผ่านผัสสะต่าง ๆ (sensation) ด้วยวิธีการอุปนัย ในอีกทางหนึ่ง ข้อความหรือความรู้ใดจะถือว่าเป็นจริงหรือมีความถูกต้องแน่นอน (certainty) ย่อมต้องมีสิ่งที่อยู่ภายนอกเป็นเครื่องยืนยันข้อความหรือความรู้นั้น ในจารีตทางปรัชญาของอังกฤษ ความคิดเช่นนี้ปรากฏชัดเจนตั้งแต่งานเขียนเรื่อง *Novum Organum* (1620) ของฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon, 1561-1626) นักปรัชญาและรัฐบุรุษชาวอังกฤษ กล่าวได้ว่าหลักการของเบคอนได้วางรากฐานให้แก่จารีตทางปรัชญาของอังกฤษดังที่นิยมเรียกว่า “ประจักษ์นิยมแบบอังกฤษ” (British Empiricism) ที่เน้นความรู้ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ภายนอกและสามัญสำนึก (common sense) (Davies. 2003: 14; Skirbekk, and Gilje. 2001: 153-155)

[1]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 18.

ให้คำอธิบายที่สนับสนุนความเชื่อข้างต้น[1] โดยเฉพาะเรย์นั้นให้ความเห็นว่าพระเจ้าสร้างสิ่งมีชีวิตสปีชีส์ต่าง ๆ ขึ้นในจำนวนที่แน่นอน และยังคงสภาพเดิมไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อการสร้างสรรค์ครั้งแรก หลักการที่เป็นแนวทางของเรย์ก็คือ สิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นก็คือสปีชีส์ และ “สปีชีส์หนึ่ง ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นจากเมล็ดพันธุ์ของสปีชีส์อื่น” กล่าวคือ สปีชีส์หนึ่งประกอบขึ้นจากสมาชิกที่เชื่อมโยงโดยการสืบสายเดียวกัน เกณฑ์ในการจัดกลุ่มของเขามุ่งไปที่การแบ่งแยกคุณสมบัติที่เป็นสารัตถะของกลุ่มตัวอย่างสิ่งมีชีวิตที่ทำการศึกษา เช่น การกำหนดสารัตถะในสปีชีส์พืชกลุ่มหนึ่งออกจากรายละเอียดปลีกย่อยที่เกิดขึ้น “โดยบังเอิญ” เช่น ขนาด สี และจำนวนของใบ[2]

เกณฑ์การแบ่งแยกของเรย์ถูกวิจารณ์ว่าขึ้นกับอัตวิสัยมากซึ่งก่อให้เกิดข้อโต้เถียงตามมา อย่างไรก็ดีความคิดของเรย์ก็แพร่หลายอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้น ความคิดของเขายังสะท้อนให้เห็นว่าในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ความหมายของคำว่า “เผ่าพันธุ์” ในทัศนะของชาวยุโรปมีแกนความหมายร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง นั่นคือ เผ่าพันธุ์เป็นคำที่บ่งถึงลักษณะที่สืบสายโดยตรงจากเบื้องบนสู่ล่าง หรือคือจากการสร้างสรรค์ครั้งแรกของพระเจ้านั่นเอง แกนความหมายดังกล่าวเชื่อมโยงอยู่กับทัศนะเรื่อง “สายโซ่ใหญ่แห่งการดำรงอยู่” (Great Chain of Being: *A Scala Naturae*) กล่าวโดยย่อ ทัศนะนี้มองว่าโลกประกอบขึ้นโดยองค์ภาวะต่าง ๆ อย่างเป็นลำดับขั้น นับจากพระเจ้าลงมาสู่มนุษยชาติ สัตว์ และพืช โดยมีฐานอยู่บนความคิดเรื่องการถูกกำหนดไว้แล้วของสปีชีส์ต่าง ๆ (fixity of species) ทัศนะดังกล่าวแพร่หลายมากในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 และยังเกี่ยวพันอยู่กับความคิดเรื่องวิวัฒนาการ และความคิดเรื่องความก้าวหน้าที่เน้นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสังคมโดยผ่านเวลา[3]

เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ชาวยุโรปจำนวนมากได้เดินทางออกนอกบ้านเกิดเพื่อทำการรวบรวมตัวอย่างสิ่งมีชีวิตประเภทต่าง ๆ เช่น สัตว์ เปลือกหอย แมลง พืช รวมถึงซากสิ่งมีชีวิตสมัยโบราณที่สูญพันธุ์ไปแล้วซึ่งนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะทางธรณีวิทยา ชีววิทยา กายวิภาค ฯลฯ มีการค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกระทั่งส่งผลสะเทือนต่อแนวคิดดั้งเดิมในเรื่องการสร้างสรรค์ของพระเจ้าซึ่งครอบงำคำอธิบายเรื่องอายุของโลกและความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในขณะนั้น รัฐบาลของประเทศมหาอำนาจในยุโรปได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้เหล่านี้โดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา สวนสัตว์ และให้ทุนทรัพย์ในการออกสำรวจ มีการจัดตั้งสมาคมและจัดพิมพ์วารสารวิชาการเพื่อเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและเผยแพร่ความรู้เหล่านี้สู่สาธารณชนในวงกว้าง นอกจากนั้นความก้าวหน้าในการนำ

---

[1]Gregory Radick. (2003). Is the Theory of Natural Selection Independent of Its History?. In **The Cambridge Companion to Darwin**. edited by Jonathan Hodge, and Gregory Radick. pp. 151-152.

[2]Michael Banton. (1998). **loc. cit**.

[3]Alan Barnard. (2000). **op. cit**. pp. 15, 27-28, 201.; and George W. Stocking, Jr. (1987). **Victorian Anthropology**. p. 11.

สัตว์ป่ามาเลี้ยงเป็นสัตว์บ้าน (domestication) และการคัดพันธุ์สัตว์เพื่อสร้างผลผลิตรุ่นต่อมาให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์และการทำฟาร์มอย่างเป็นระบบนับแต่ทศวรรษ 1760 ก็มีผลต่อการให้คำอธิบายเรื่องความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งมีชีวิตรุ่นต่อมาด้วยเช่นกัน[1] ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดทฤษฎีที่ให้คำอธิบายแก่ความซับซ้อนของธรรมชาติมากมายรวมถึงเรื่องเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ด้วย จนกล่าวได้ว่าในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 18 นี้เองที่ความแตกต่างระหว่างมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ได้กลายมาเป็นจุดสนใจสำหรับการสืบค้นทางวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏความไม่ลงรอยกันในแนวการอธิบายปัญหาเรื่องความแตกต่างของเผ่าพันธุ์ ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ชาวยุโรปที่เป็นคริสเตียนส่วนใหญ่ยังคงพอใจที่จะให้คำอธิบายแก่ความแตกต่างของมนุษย์ สัตว์ และพืชว่ามีที่มาจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้า[2]

นักวิทยาศาสตร์คนสำคัญในระยะคริสต์ที่ 18 ซึ่งมีบทบาทในการเชื่อมโยงความแตกต่างหลากหลายทางกายภาพในหมู่มนุษย์กลุ่มต่าง ๆ เข้ากับความแตกต่างทางวัฒนธรรม คือ คาโรลุส ลินเนียส (Carolus Linnaeus, 1707-1778) นักวิทยาศาสตร์ชาวสวีเดน ลินเนียสเป็นผู้ริเริ่มวางระบบการจำแนกเผ่าพันธุ์มนุษย์ ซึ่งเป็นระบบที่มีพื้นฐานจากการศึกษาพันธุ์พืชของเขา* ดังปรากฏในงานเรื่อง *Systema Naturae* (*The System of Nature*) พิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1735 ในงานชิ้นนี้เขาเสนอว่ามนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ล้วนจัดอยู่ในสปีชีส์เดียวกัน คือ โฮโมซาเปียนส์ (Homo Sapians) และเสนอความคิดเรื่อง “Varieties” (Varietas ในภาษาละติน) ของมนุษย์เพิ่มเติมในฉบับที่ตีพิมพ์ต่อมาใน ค.ศ. 1738 ว่า ในความเป็นสปีชีส์เดียวกันนั้น มนุษย์สามารถถูกจำแนกได้เป็น 4 Varieties ประกอบด้วย โฮโมซาเปียนส์ อเมริกานุส (Homo Sapiens Americanus) โฮโมซาเปียนส์ ยูโรปีอุส (Homo Sapiens Europaeus) โฮโมซาเปียนส์ เอเชียติคุส (Homo Sapiens Asiaticus) และ โฮโมซาเปียนส์ เอเฟอร์ (Homo Sapiens Afer) ลินเนียสกล่าวว่ามนุษย์ทั้งสี่ Varieties มีความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกัน โดยอเมริกานุสนั้นเป็นพวกดื้อรั้น มักน้อย รักเสรีภาพ, ยูโรปีอุสเป็นพวกที่ร่าเริง มีความคิดริเริ่ม, เอเชียติคุสนั้นเป็นพวกที่มีความเข้มงวด พิถีพิถัน หยิ่งยะโส ตระหนี่ และเอเฟอร์เป็นพวกที่แกมโกง เชื่องช้า สะเพร่า[3]

แนวคิดเรื่อง Varieties ของลินเนียสมีอิทธิพลมากต่อนักวิทยาศาสตร์ในเวลาต่อมา แนวคิดดังกล่าวได้กลายมามีความหมายเดียวกับคำว่าเผ่าพันธุ์เมื่อ ชอร์ช บูฟง (Georges Louis

---

[1]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 43.

[2]**Ibid**. p. 4.

*ในงานชิ้นนี้ ลินเนียสได้วางระบบการเรียกชื่อสิ่งมีชีวิต โดยเขาให้ชื่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเป็นภาษาละติน 2 ชื่อ หรือเรียกว่า “ระบบทวินาม” (Binominal System) ชื่อแรกบ่งบอกกลุ่ม (Genus) ของสิ่งมีชีวิตชนิดนั้น และชื่อที่สองเป็นชื่อเฉพาะ ระบบทวินามของลินเนียสช่วยบอกความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต โดยภายในกลุ่มเดียวกันอาจประกอบสิ่งมีชีวิตหลายชนิด ระบบดังกล่าวยังใช้มาถึงปัจจุบัน (เวบสเตอร์. 2547:11)

[3]Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **op. cit**. p. 258.

Leclerc, Comte de Buffon, 1707-1788) นักธรรมชาติวิทยาและนักชีววิทยาชาวฝรั่งเศสนำแนวคิด Varieties ของลินเนียสไปใช้ในความหมายเดียวกับคำว่าเผ่าพันธุ์ ดังปรากฏในงานเขียนขนาดยาวของบูฟงเรื่อง *Histoire Naturelle, Générale et Particulière* (พิมพ์ระหว่าง ค.ศ. 1749-1788 ความยาว 36 เล่ม และพิมพ์เพิ่มอีก 8 เล่มหลังจากบูฟงเสียชีวิต) กล่าวโดยคร่าว บูฟงมีทัศนะเรื่องเผ่าพันธุ์มนุษย์คล้ายกับลินเนียส เขาเห็นว่ามนุษย์ทุกกลุ่มล้วนจัดอยู่ในสปีชีส์เดียวกัน ส่วนความแตกต่างทางกายภาพและโครงสร้างความรู้สึกนึกคิด (mentality) นั้นเป็นผลจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามบูฟงเห็นต่างออกไปในแง่ที่ว่า คำที่ใช้ในการจำแนกหรือสิ่งมีชีวิตใดๆ ดังเช่น สปีชีส์ ตระกูล (families) หรือเผ่าพันธุ์ ล้วนเป็นคำที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจเท่านั้น มิได้เป็นความจริงหรือมีอยู่จริงในธรรมชาติโดยตัวเอง[1] การที่งานเขียนเรื่องดังกล่าวของบูฟงถูกแปลออกเป็นหลายภาษาส่งผลให้การใช้คำ Varieties ในความหมายเผ่าพันธุ์แพร่หลายไปในภูมิปัญญาตะวันตก

อนึ่ง ความพยายามของนักวิทยาศาสตร์ที่จะจัดประเภทเชื้อสายเผ่าพันธุ์ยังดำเนินไปพร้อมกับพัฒนาการของลัทธิจักรวรรดินิยมและการแสวงหาอาณานิคมของมหาอำนาจยุโรป ซึ่งส่งผลให้ความคิดเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ถูกนำไปผูกพันกับความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจ ความเกี่ยวพันในลักษณะที่เป็นเหตุและผลแก่กันนี้ทำให้ความรู้เรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นผลจากการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์กลับแฝงไว้ด้วยอคติแห่งอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง คำอธิบายความแตกต่างทางเชื้อสายเผ่าพันธุ์ถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่การเข้ายึดครองอาณานิคมหรือดินแดนของคนพื้นเมือง และโดยเฉพาะเรื่องการค้าทาส ภายใต้ข้อกล่าวอ้างที่ว่าชาวยุโรปผิวขาวนั้นมีความสูงส่งทางสติปัญญาและศีลธรรมเหนือกว่ามนุษย์เผ่าพันธุ์อื่น ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของชาวยุโรปที่จะนำความเจริญไปสู่เผ่าพันธุ์อื่น ในทางกลับกัน ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ ดังเช่น การแยกตัวจากอังกฤษของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1776 การปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 ก็ส่งผลกระทบต่อกระแสความคิดเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของชาวยุโรปด้วยเช่นกัน ในแง่นี้ อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นอย่างน้อยที่สุด ที่การออกเดินทางแสวงหาดินแดนใหม่เพื่อเข้ายึดครองทรัพยากรถูกอ้างความชอบธรรมในฐานะเป็นการกระทำเพื่อ “ความรู้” กานานาท โอเบเยเซเคียร์ (Gananath Obeyesekere) เสนอว่าในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 นี้เองที่แนวความคิดของนักล่าอาณานิคมได้เปลี่ยนแปลงไป การเดินทางสำรวจทางทะเลทั้งสามครั้งระหว่างทศวรรษ 1750 ถึง 1770 ของนายร้อยเอกเจมส์ คุก (Captain James Cook, 1728-1779) ได้แสดงนัยยะที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงรูปการณ์ความคิดนี้ ดังเห็นได้จากการประกาศเปลี่ยนเป้าหมายของการค้นพบเพื่อเข้ายึดครอง ปล้นสะดม และเพื่อประโยชน์

[1] **Ibid**. pp. 258-259.

ของจักรวรรดิมาสู่การบุกเบิกค้นพบทางวิทยาศาสตร์ (scientific exploration) โดยปราศจากวาระสำหรับการเอาชนะ การขูดรีด และการเข้าแย่งชิงดินแดนของคนพื้นเมือง[1]

2.1 เผ่าพันธุ์ อารยธรรม และความเป็นอื่นของคนพื้นเมืองนอกยุโรป

ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างชาวตะวันตกกับกลุ่มคนอื่น ๆ นอกภูมิภาคยุโรป ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่านับตั้งแต่สมัยกลางแล้วที่ความหมายของคำว่า “เผ่าพันธุ์” ในความคิดของชาวตะวันตกถูกผนวกอยู่ในร่มความหมายของความเป็นคริสเตียน วิธีการจำแนกคนอื่นออกจากความเป็นพวกตนโดยอาศัยเกณฑ์ทางศาสนานี้มีความเป็นมายาวนานก่อนที่ความคิดเรื่อง “ความเป็นยุโรป” จะถูกเน้นความสำคัญในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และส่งอิทธิพลต่อการนิยามความเป็นอื่นของชาวตะวันตก กล่าวคือในสมัยกลางนั้น ความเป็นคริสเตียนถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญในการจำแนก “คนอื่น” ในหมู่ชาวยุโรปด้วยกันเอง วิธีการจำแนกนี้มีลักษณะเน้นความสำคัญที่ความแตกต่างในคุณสมบัติที่นอกเหนือไปจากธรรมชาติ (metaphysical difference) โดยเฉพาะเรื่องศีลธรรมเป็นหลัก และกำหนดให้ความแตกต่างอื่น ๆ ถูกสะท้อนผ่านความแตกต่างดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์และความเป็นอื่นในทัศนะของคนยุโรปในสมัยกลางจึงถูกวัดจากความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับความชั่วร้าย (evil) แจน นีเดอร์ฟีน ปีเตอร์ส (Jan Nederveen Pieterse) นักวิชาการผู้ศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ตั้งข้อสังเกตว่า การจำแนกความแตกต่างในหมู่ชาวยุโรปหรือเรียกอีกอย่างว่า “ความแตกต่างภายใน” (internal differences) นี้เป็นปรากฏการณ์ที่มีมาก่อน “ความแตกต่างภายนอก” (external differences) อันได้แก่ ความแตกต่างระหว่างชาวคริสต์กับชาวมุสลิมหรือคนนอกศาสนากลุ่มอื่น ๆ ในเบื้องแรกความเป็นอื่นที่อยู่ภายนอกยุโรปจึงถูกทำความเข้าใจและพัฒนาไปตามแบบแผนของ “คนอื่น” ในยุโรป[2]

ความต้องการทรัพยากรและการขยายตัวของทุนในยุโรปผลักดันให้ชาวยุโรปมุ่งหน้าสู่ดินแดนอื่นที่อยู่ไกลออกไปเพื่อแสวงหาวัตถุดิบ แรงงานมนุษย์ และโลหะมีค่า เมื่อชาวยุโรปได้พบปะกับคนพื้นเมืองในส่วนต่าง ๆ ของโลกซึ่งไม่คุ้นเคยมาก่อน พวกเขาคาดคะเนและพยายามให้คำอธิบายกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม สังคม และกายภาพระหว่างมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ด้วยการอ้างอิงคำอธิบายอันมีที่มาของความคิดแบบคลาสสิกและบนพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์ภายในหมู่ชาวยุโรปด้วยกันเอง ดังในกรณีของจักรวรรดินิยมอังกฤษที่ประสบการณ์ความเป็นศัตรูระหว่างชาว

---

[1] Gananath Obeyesekere. (1992). **The Apotheosis of Captain Cook: European Mythmaking in the Pacific**. p. 5 quoted in Tim Fulford, and Peter J. Kitson, editors. (1998). Romanticism and Colonialism: Races, Places, Peoples, 1785-1800. In **Romanticism and Colonialism: Writings and Empire, 1780-1830**. p. 13.

[2] Jan Nederveen Pieterse. (2002). Europe and Its Others. In **A Companion to Racial and Ethnic Studies**. edited by David Theo Goldberg, and John Solomos. p. 18.

อังกฤษกับชาวไอริชเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแบบแผนความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างผู้คนของชาวอังกฤษ ชาวยุโรปเริ่มจัดกลุ่มตนเองและผู้อื่นเข้าสู่วิธีการจำแนกที่รวมลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้จากภายนอก ความสามารถ และพฤติกรรมที่ติดตัวมาอย่างฝังลึก[1] ในเวลาต่อมาเมื่อพ่อค้า นายทหาร นักแสวงโชคชาวยุโรปเดินทางกลับสู่บ้านเกิดจึงได้นำเอาประสบการณ์ในแดนไกลมาถ่ายทอดสู่ชาวยุโรปด้วยกัน การจัดพิมพ์และแปลบันทึกการเดินทางและงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณาของชาวยุโรปชาติที่มีโอกาสสัมผัสกับดินแดนและผู้คนที่อยู่ไกลโพ้นออกเป็นภาษาต่าง ๆ ทำให้ “คนอื่น” ของยุโรปถูกนำเข้าสู่กระแสความคิดของปัญญาชนยุโรป

ภายใต้บรรยากาศการถกเถียงทางภูมิปัญญาในยุคแห่งความรู้แจ้งหรือยุคภูมิธรรมปัญญา (The Age of Enlightenment)* ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ความคิดเรื่อง “คนป่า” (savage) และ “อนารยะ” (barbarous) และความคิดเรื่อง “อารยธรรม” (civilization)** ได้

---

[1]Wikipedia. (2005d). **Race**. (Online).

*ขบวนการเคลื่อนไหวทางภูมิปัญญาซึ่งเกิดขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเริ่มต้นในฝรั่งเศส นักคิดในกระแสความคิดนี้เชื่อว่าความทุกข์ยากของมนุษย์มีที่มาจากความโง่เขลา/ไม่รู้ (ignorance) โดยเฉพาะความเชื่องมงาย (superstition) ที่มาจากศาสนา การปกครองแบบอำนาจนิยม ประเพณี จารีต และมายาคติต่าง ๆ (myths) คนเหล่านี้เชื่อว่าการมีเหตุผลและวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่จะทำลายความโง่เขลา ความเชื่องมงาย และพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ (Hollinger. 1994: 2)

**เดิมคำนาม civilization เป็นคำที่มีนัยยะทางด้านกฎหมาย คำดังกล่าวมีรากศัพท์มาจากคำว่า civitas ในภาษาละติน ซึ่งมีความหมายว่า “เมือง” (กาญจนา แก้วเทพ. 2530, มิถุนายน: 71) civilization อ้างถึงการดำเนินการทางอาญากับผู้ที่เป็นพลเมือง (civil) ของรัฐ ส่วนคำกริยา “civilize” คำคุณศัพท์ “civilized” และคำนาม “civility” นั้นถูกใช้มาอย่างยาวนานเพื่อแสดงถึงความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตหรือธรรมเนียมแบบยุโรปกับวิถีชีวิตหรือธรรมเนียมแบบคนป่าหรืออนารยะ ความคิดเรื่อง civilization มีรากฐานทางภูมิปัญญาจากการผสมผสานระหว่างจารีตความคิดทางศาสนาแบบจูเดโอ-คริสเตียนและบริบทสังคมสมัยใหม่ที่เชื่อมั่นในความรู้ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งแสดงออกในรูปของความคิดเรื่องความก้าวหน้า ในระยะตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 คำดังกล่าวถูกใช้อย่างกว้างขวางและกลายเป็นคำที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นยุโรป และยังเป็นคำที่ใช้ทั่วไปในภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสสำหรับแสดงถึงทั้งกระบวนการแห่งการก้าวไปข้างหน้าของมนุษย์ (overall process of human progress) และความสำเร็จที่เพิ่มพูนในทุก ๆ กิจกรรมของมนุษย์ คำดังกล่าวยังแสดงถึงพัฒนาการที่เป็นลำดับขั้นของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของการปลดปล่อยมนุษย์ (salvation) ในแบบทางโลกที่มีรากฐานมาจากความเชื่อทางศาสนา ความคิดเรื่องอารยธรรมช่วยขับเน้นความแตกต่างระหว่างยุโรปกับส่วนอื่นของโลกให้ชัดเจนขึ้น (Stocking, Jr. 1987: 11-12) ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นฐานให้แก่ความคิดเรื่องวิวัฒนาการทางสังคม (social evolution)

ในกรณีอังกฤษ ความคิดเรื่องความก้าวหน้าทางอารยธรรมแบบฝรั่งเศสมีผลกระทบมากที่สุดในเขตเมืองที่ผู้คนคุ้นเคยกับวิถีชีวิตทางภูมิปัญญาแบบชาวเมืองปารีสอย่างใกล้ชิดเช่นที่เมืองเอดินบะระ อย่างไรก็ตามอิทธิพลของความคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของนักปราชญ์ชาวสกอตได้ทำให้ลำดับขั้นของอารยธรรมในภูมิปัญญาอังกฤษถูกเข้าใจภายใต้ระบบการจำแนกประเภท (categories) ของพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ขั้นล่าสัตว์ 2) ขั้นเลี้ยงสัตว์ 3) ขั้นการทำเกษตรกรรม และ 4) ขั้นการพาณิชย์ แม้ว่าในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 18

กลายเป็นหัวข้อที่ถูกกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในหมู่นักคิดนักเขียนยุโรปแม้จะถูกเน้นหนักแตกต่างกันไปก็ตาม เช่น ทัศนะเรื่องคนป่าเถื่อนผู้ทรงเกียรติ (The Noble Savage) ของมิเชล เดอ มงตาญ (Michel de Montaigne, 1533-1592)* ความคิดเรื่องสภาวะชีวิตมนุษย์ตามธรรมชาตินั้นป่าเถื่อนโหดร้ายและมีอายุสั้นของทอมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, 1588-1679) ความคิดว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเหตุผลของจอห์น ล็อค (John Locke, 1632-1704) ความคิดเรื่องมนุษย์กินคนของแดเนียล เดอโฟ (Daniel Defoe, 1659-1731)** ทัศนะที่ว่าสภาวะมนุษย์ตามธรรมชาตินั้นดีงาม หรือ "คนป่าเถื่อนผู้สูงส่ง" (The Good Savage) ของชอง ชาก รุสโซ (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778) ตลอดจนถึงบทกวีแนวจินตนิยมหรือโรแมนติซิสม์ (romanticism)* ที่เสนอภาพสภาวะดั้งเดิมของมนุษย์เสมือนเป็นสวรรค์หรือดินแดนที่สูญหายไป (Paradise Lost)[1] การถกเถียงในประเด็นดังกล่าวแสดงถึงความพยายามของปัญญาชนยุโรปในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ที่จะทำความเข้าใจธรรมชาติเริ่มต้นที่เป็นสารัตถะของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ โดยมีแกนสำคัญอยู่ที่การแบ่งแยกมนุษย์ตามสภาวะธรรมชาติ (state of nature) และสภาวะในสังคม (state of society) ออกจากกัน โดยผ่านกรณีตัวอย่างที่มาจากวัตถุทางวัฒนธรรม และ

ลำดับขั้นแรกสุดของอารยธรรมจะถูกรวมเข้ากับกลุ่มชนดั้งเดิม (primitive peoples) ในระดับพัฒนาการที่หลากหลาย แต่จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 19 แล้วนั่นเองที่ตัวแบบ 4 ขั้นของพัฒนาการเศรษฐกิจข้างต้นถูกปรับปรุงเป็นตัวแบบ 3 ขั้น ตัวแบบใหม่นิยามประวัติศาสตร์มนุษย์ตามการจำแนกประเภททางวัฒนธรรม-เผ่าพันธุ์ (cultural-racial categories) ประกอบด้วย 1) ป่าเถื่อน 2) อนารยะ และ 3) อารยธรรม โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Robert J.C. Young. (1995a). **op. cit**. pp. 30-36. ในส่วนของคำนิยามว่าด้วยความเป็นมนุษย์ดู Alan Barnard. (2000). **op. cit**. pp. 15-23.

*นักเขียนร้อยแก้วชาวฝรั่งเศส ผู้มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมอังกฤษ งานที่มีชื่อเสียงคือ *Essais* เป็นงานรวมบทร้อยแก้วที่ได้รับการพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง งานเขียนของมงตาญมีลักษณะเป็นการทดสอบการตัดสินใจส่วนตัวของเขาในหลากหลายหัวเรื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความสนใจเกี่ยวกับมนุษย์และธรรมชาติ

**นักเขียนนวนิยายชาวอังกฤษ ผู้ประพันธ์เรื่อง *Robinson Crusoe* (1719) มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการที่มนุษย์ถูกธรรมชาติท้าทายเมื่อต้องตกอยู่บนเกาะร้าง (ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. 2546ข: 65)

**The Oxford Companion to English Literature* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 (1985) ซึ่งมีมากาเร็ธ แดรบเบิล (Margaret Drabble) เป็นบรรณาธิการ ได้ให้ความหมายของขบวนการจินตนิยมว่า "ขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในอังกฤษและตลอดทวีปยุโรประหว่าง ค.ศ. 1770-1848 ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงปฏิกิริยาอันรุนแรงต่อยุคแห่งความรู้แจ้งในด้านภูมิปัญญา ในทางการเมือง ขบวนการดังกล่าวได้รับแรงบันดาลใจจากการปฏิวัติในอเมริกาและฝรั่งเศส ... ในทางอารมณ์ ขบวนการจินตนิยมเน้นการแสดงออกถึงการยืนยันในตัวตน (self) และคุณค่าประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล พร้อมไปกับความรู้สึกของความไม่มีที่สิ้นสุด และเหนือธรรมชาติ (transcendental) ส่วนในทางสังคม ขบวนการจินตนิยมสนับสนุนเป้าหมายในเรื่องความก้าวหน้า คำสำคัญที่เป็นแบบฉบับของขบวนการจินตนิยมคือ 'ความเร่าร้อน' และมีคำว่า 'จินตนาการ' เป็นคติพจน์" (Aidan Day. 1996: 1-6)

[1]Jan Nederveen Pieterse. (2002). **op. cit**. p. 20.

เรื่องราวของคนพื้นเมืองนอกทวีปยุโรปซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากชาวยุโรปที่ได้มีโอกาสเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนเหล่านั้น* กระทั่งกล่าวได้ว่าความคิดเรื่องคนป่า อนารยะ และอารยธรรมคือเครื่องมือของชาวยุโรปสำหรับนิยามว่าอะไรคือความเป็นยุโรปและอะไรที่ไม่ใช่ความเป็นยุโรป ความคิดดังกล่าวผูกติดอยู่กับความคิดเรื่องเผด็จการตะวันออก (oriental despotism) ซึ่งเปรียบเหมือนชุมชนชาวตะวันออกในจินตนาการของชาวยุโรป** และในแง่นี้ ความเป็นคนป่าและอนารยะจึงเป็นคุณลักษณะหนึ่งของคนพื้นเมืองในโลกตะวันออก ไม่ใช่คุณลักษณะของชาวตะวันตกที่ได้ก้าวสู่ยุคสมัยใหม่แล้ว ปัญญาชนชาวยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มองว่าชนชาติของตนได้ดำเนินผ่านเส้นทางประวัติศาสตร์อันยาวนานจนกระทั่งสามารถบรรลุถึงความรุ่งเรืองในยุคสมัยของตน โดยที่บนเส้นทางดังกล่าว อารยธรรมของชาวตะวันตกได้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ จากรูปแบบที่เรียบง่ายสู่รูปแบบที่ซับซ้อน จากป่าเถื่อนไปสู่อารยะ จากสังคมพื้นฐานที่เป็นชุมชนไปสู่สังคมเมือง ฯลฯ โดยนัยนี้ สภาวะที่เรียกว่า “อารยะ” หรือ “ศิวิไลซ์” จึงไม่ได้มีมาแต่ดั้งเดิมหรือเป็นโดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ต้องทำให้มีขึ้นภายใต้เจตจำนงที่มีความเป็นเหตุผลกำกับ และทำให้ อารยธรรมเป็นเรื่องของวัฒนธรรมแบบสังคมเมืองไม่ใช่สังคมชนบท[1] ปัญญาชนตะวันตกส่วนใหญ่เชื่อว่าแบบแผนดังกล่าวมีความเป็นสากล กล่าวคือทุกชนชาติล้วนต้องผ่านขั้นตอนดังกล่าวเหมือนกันหมด และเพื่อ

---

*อย่างไรก็ตาม ควรกล่าวด้วยว่าทัศนะของปราชญ์แต่ละคนนั้นมีที่มาจากฐานคิดภายในที่แตกต่างกัน และดังนั้นจึงไม่ได้นำไปสู่ข้อสรุปเดียวกัน นอกจากนั้น การที่ข้อเสนอทางทฤษฎีของปราชญ์เหล่านี้วางอยู่บนฐานข้อมูลที่ได้มาจากงานเขียนของนักเดินทาง นักบุกเบิก มิชชันนารี พ่อค้า นักธรรมชาติวิทยา หรือเจ้าหน้าที่อาณานิคมที่ไปปฏิบัติงานนอกยุโรปทำให้ตัวข้อเสนอไม่สามารถหลีกเลี่ยงอคติหรือกรอบคิดเบื้องต้นบางประการโดยเฉพาะวิธีคิดแบบยึดเอายุโรปเป็นศูนย์กลาง (Euro-centric) ที่มาพร้อมกับข้อมูลไปได้

ในกรณีบทบาทของมโนทัศน์ดังกล่าวที่มีต่อการรับรู้เกี่ยวกับรัฐและคนพื้นเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของชาวตะวันตกนั้น เครก เจ. เรโนลด์ส (Craig J. Reynolds) ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้เสนอว่า มโนทัศน์เผด็จการตะวันออกซึ่งได้กลายมาเป็นต้นแบบของทฤษฎีวิถีการผลิตเอเชีย (Asiatic mode of production) ในเวลาต่อมานั้น คือกระบวนทัศน์แรกเริ่มในการทำความเข้าใจ “รัฐก่อนสมัยใหม่” ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหมู่ชนชั้นสูงและนักเดินทางชาวตะวันตกผู้มาเยือนภูมิภาคนี้ การที่บันทึกของชาวตะวันตกในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 [เช่นงานเรื่อง *The Kingdom of Siam* ของ ซีมง เดอ ลาลูแบร์ (Simon de La Loubère) ราชทูตชาวฝรั่งเศส] ถูกเขียนภายใต้กรอบความคิดดังกล่าวซึ่งมุ่งเน้นวิจารณ์อำนาจสมบูรณาญาสิทธิ์ของกษัตริย์ได้ส่งผลให้ภาพรัฐและอำนาจของกษัตริย์พื้นเมืองถูกขยายความเกินจริง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Craig J. Reynolds. (2006). Paradigms of the Premodern State. In **Seditious Histories: Contesting Thai and Southeast Asian Pasts. pp. 32-38. โปรดดูเปรียบเทียบกับงานศึกษาหลักฐานชาวตะวันตกเกี่ยวกับพม่าในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 โดย นันทนิช ชัยวิมล. (2545). **หลักฐานชาวตะวันตกที่เกี่ยวกับพม่าในคริสต์ศตวรรษที่ 15–16**. สารนิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

[1]กาญจนา แก้วเทพ. (2530, มิถุนายน). เส้นทางเดินของคำว่า “อารยธรรม” และ “วัฒนธรรม” ที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ความคิดตะวันตก. **จุลสารไทยคดีศึกษา**. 5(1): 67-80

ทำความเข้าใจลำดับขั้นแรก ๆ ของเส้นทางอารยธรรมที่ตนเคยเดินผ่านมา พวกเขาจึงให้เหตุผลแก่ตนเองว่า การศึกษาเผ่าพันธุ์ที่ “ต่ำกว่า” ด้วยวิธีเปรียบเทียบ (comparative method) จะสามารถตอบปัญหาดังกล่าวได้ จากตรรกะเช่นนี้ การศึกษาวัฒนธรรมและ/หรือสังคมของคนนอกทวีปยุโรปจึงช่วยในการทำความเข้าใจความเป็นยุโรปให้ดีขึ้นพร้อมกับยืนยันความเหนือกว่าของชาวตะวันตกด้วยอีกทางหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ตอกย้ำความต่ำต้อยของคนพื้นเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกศึกษาในฐานะ “คนอื่น” ได้อย่างเป็นเหตุผลและมีหลักเกณฑ์ทางวิชาการกำกับ

ฟิโลซอฟ (Philosophes) คือกลุ่มปัญญาชนฝรั่งเศสในยุคแห่งความรู้แจ้งที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการให้คำอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ รวมถึงการสร้างความหมายให้แก่คำว่าอารยธรรม ด้วยความเชื่อมั่นในพลังของเหตุผลและวิทยาศาสตร์ทำให้คนกลุ่มนี้มองว่ามนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์สามารถพัฒนาไปภายใต้แบบแผนทางประวัติศาสตร์เดียวกัน อย่างไรก็ตาม ทัศนะของพวกฟิโลซอฟที่มองธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีความเหมือนกันโดยสารัตถะถูกคัดค้านจากปัญญาชนในกระแสจินตนิยมโดยเฉพาะจากอิทธิพลทางความคิดของรุสโซซึ่งเป็นผู้นำของขบวนการดังกล่าว รุสโซเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว ทั้งเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล เขาเห็นว่าในสภาวะธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ดี ความชั่วร้ายของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นภายหลังโดยมีที่มาจากการจัดระบบสังคมที่ผิดพลาด[1] และด้วยอิทธิพลทางความคิดของรุสโซ ผู้นิยมความคิดแบบจินตนิยมจึงให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านความงามและอารมณ์เหนือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และยกย่องความสำคัญของสถาบันทางศาสนาซึ่งเป็นสถาบันที่พวกฟิโลซอฟโจมตีว่าเป็นแหล่งที่มาของความงมงาย

ในประเด็นเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ ปัญญาชนในกระแสจินตนิยมโดยเฉพาะในดินแดนเยอรมันเห็นว่ามนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์มีเอกลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะตน เช่น อุปนิสัย ทัศนคติ วัฒนธรรมแตกต่างกันอันเป็นผลจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คุณสมบัติทางจิตวิทยานี้จะถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไปของเผ่าพันธุ์นั้น ซึ่งส่งผลให้ชาติอันเป็นผลรวมของสมาชิกในเผ่าพันธุ์มีลักษณะเฉพาะบางประการเช่นภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ (volkgeist) ตามคำอธิบายนี้แต่ละชาติจึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านรูปแบบสังคมและประวัติศาสตร์ ความคิดดังกล่าวปรากฏให้เห็นชัดเจนในงานเขียนของโยฮันน์ ก๊อตต์ฟรีด ฟอน แฮร์เดอร์ (Johann Gottfried von Herder, 1744-1803) นักประวัติศาสตร์ชาวเยอรมัน แฮร์เดอร์ไม่เห็นด้วยกับการสร้างกฎทั่วไปสำหรับอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ และคัดค้านการใช้ทฤษฎีหรือมาตรฐานของคนในปัจจุบันไปตัดสินอดีตดังที่พวกฟิโลซอฟนิยมกระทำ ในแง่นี้การพิจารณาเรื่อง

---

[1]Michael Banton. (1977). **op. cit**. pp. 35-36.

อารยธรรมในทัศนะของแฮร์เดอร์จึงต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะในแต่ละยุคสมัยของประวัติศาสตร์มากกว่าที่จะมุ่งเน้นพิจารณาความเหมือนกันในประวัติศาสตร์ของแต่ละชนชาติ[1]

จะเห็นได้ว่าแฮร์เดอร์ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางจิตวิทยาและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นตัวชี้อัตลักษณ์ของแต่ละเผ่าพันธุ์มากกว่าปัจจัยทางชีววิทยา มโนทัศน์เชื้อสายเผ่าพันธุ์ในความคิดของแฮร์เดอร์จึงสะท้อนอิทธิพลของกระแสจินตนิยมที่มีต่อความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ในประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของยุโรปในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 การผนวกรวมวัฒนธรรมเข้าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความคิดเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์และอัตลักษณ์ของ “ความเป็นชาติ” (nationality) จึงปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่ช่วงเวลานี้เป็นต้นไป[2] และส่งผลให้ภาษาอันเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งในแนวการศึกษาอารยธรรมแบบเยอรมัน และด้วยเหตุนี้ ภาษาจึงถูกผนวกรวมเข้ากับการศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ในฐานะเป็นตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ทางเผ่าพันธุ์[*]

อย่างไรก็ตาม แม้ปัญญาชนในกระแสจินตนิยมจะมีทัศนคติเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ด้วยกัน ทว่าคนเหล่านี้ยังคงเชื่อในเรื่องความเหนือกว่าของชาวยุโรป[3] ในหมู่คนเหล่านี้มีจำนวนไม่น้อยที่สนับสนุนนโยบายล่าอาณานิคมเพื่อปลดปล่อยคนพื้นเมือง ดังเช่นกรณีของ แซมวล เทเลอร์ โคเลอริดจ์ (Samuel Taylor Coleridge, 1772-1834) กวีแนวจินตนิยมชาวอังกฤษเป็นต้น[4] อิทธิพลทางภูมิปัญญาของบรรดานักคิดเหล่านี้ทำให้กระแสความคิดเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์และคุณลักษณะประการต่าง ๆ ที่ผนวกรวมอยู่ภายใต้ “ความเป็นอื่น” ของตะวันตก ซึ่งมีความหลากหลายและไหลลื่น ถูกถ่ายทอดไปสู่สาธารณะอย่างกว้างขวาง ทั้งเป็นตัวแบบทางความคิดสำหรับชาวอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างทัศนะของพวกฟิโลซอฟซึ่งเป็นตัวแทนของความคิดแบบภูมิธรรม กับทัศนะแบบจินตนิยมซึ่งเปรียบเสมือนกระแสต้านความคิดของพวกฟิโลซอฟแล้ว จะเห็นได้ว่าปัญญาชนทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานในการทำความเข้าใจประเด็นที่มาเผ่าพันธุ์มนุษย์ขัดแย้งกัน กล่าวคือ ขณะที่ฝ่ายฟิโลซอฟเชื่อในเรื่องความก้าวหน้าและความเป็นหนึ่งเดียวกันในสภาวะธรรมชาติที่แท้ของมนุษยชาติซึ่งสะท้อนทัศนะแบบโมโนเจเนสิส ความคิดที่ว่ามนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติและแต่ละเผ่าพันธุ์ต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตนของฝ่ายจินตนิยมกลับสะท้อนทัศนะแบบโพลีเจเนสิส นอกจากนั้น ในขณะที่

---

[1]พรภิรมณ์ เชียงกูล. (2548, กันยายน-ธันวาคม). ปรัชญาและการเขียนประวัติศาสตร์สกุลโรแมน-ติซิสม์ (Romanticism). **สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 31: 33-40.

[2]George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. pp. 20-22.

[*]ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Vincent P. Pecora. (2001). **Nations and Identities**. pp. 87-92.

[3]พรภิรมณ์ เชียงกูล. (2548, กันยายน-ธันวาคม). **เล่มเดิม**. หน้า 37.

[4]Tim Fulford, and Peter J. Kitson. (1998). **op. cit**. pp. 13-34.

ฝ่ายแรกเห็นว่ามนุษย์จะพัฒนาก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ อย่างเป็นลำดับขั้นจากสภาวะป่าเถื่อนจนถึงอารยะ กระทั่งถึงจุดที่มนุษย์บรรลุถึงความสมบูรณ์แบบ (progressivist view) ฝ่ายหลังกลับมองว่าวิถีประวัติศาสตร์ของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ไม่ได้เดินไปทิศทางเดียวกันหรือพร้อมกัน และอาจเป็นไปได้มากกว่าว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์มีแนวโน้มจะเดินไปสู่ความเสื่อมถอย (degenerationist view) ดังสามารถพิจารณาจากตัวอย่างของอารยธรรมโบราณเช่นกรีกและโรมัน พวกเขาเห็นว่าในบางสถานการณ์มนุษย์สามารถถดถอยไปสู่สภาวะที่ป่าเถื่อนได้ ทั้งยังให้เหตุผลว่าการที่โลกมีอายุเพียง 6,000 ปีนั้นจึงเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์มีเวลาพอที่จะก้าวจากสภาวะป่าเถื่อนสู่สภาวะที่เป็นอารยะ อย่างไรก็ตาม ควรกล่าวด้วยว่าไม่จำเป็นเสมอไปที่วิธีการจำแนกความคิดออกเป็นสองแนวทางในเชิงคู่ตรงข้าม (binary opposition) เช่นนี้จะสามารถอธิบายรายละเอียดของรูปการณ์ด้านภูมิปัญญาของชาวยุโรปได้ดีและทั้งหมด ดังปรากฏว่าผู้ที่เชื่อในทัศนะแบบโมโนเจเนสิสบางรายก็อาจเชื่อในเรื่องความเสื่อมถอยได้เช่นกัน ในขณะที่แม้ว่าผู้มีทัศนะแบบโพลีเจเนสิสจะเป็นพวกที่เชื่อในเรื่องความเสื่อมถอยของเผ่าพันธุ์มนุษย์โดยสัญชาติญาณ แต่ก็พบว่าในหมู่คนเหล่านี้ บางรายมีทัศนะในเรื่องความก้าวหน้าในบางส่วนหรือระดับหนึ่งของความคิด เหตุเพราะขณะที่ยังปรากฏว่ามีเผ่าพันธุ์ดั้งเดิม (primitive race) ซึ่งดำรงอยู่ในโลกปัจจุบันโดยไม่เปลี่ยนแปลงตั้งแต่การสร้างสรรค์ครั้งแรก เผ่าพันธุ์ที่เป็นอารยะเช่นพวกผิวขาวก็ยังก้าวหน้ามาโดยตลอด ผลของการโต้เถียงระหว่างทัศนะสองแบบนี้ปรากฏออกมาในรูปของการให้ความสำคัญไปที่ความเปลี่ยนแปลงของเวลาในเชิงภูมิศาสตร์ (geological time) ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวได้ถูกใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของความเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ และส่งผลให้คำอธิบายว่าด้วยความแตกต่างหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ในเวลาต่อมาไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะขัดแย้งกับเรื่องราวว่าด้วยกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ไบเบิล รวมถึงความเชื่อในเรื่องความไม่เปลี่ยนแปลงในคุณสมบัติของแต่ละเผ่าพันธุ์[1]

กระนั้นก็ตาม อาจสรุปภาพรวมได้ว่าในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 พวกที่เชื่อในเรื่องความก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์มนุษย์โดยส่วนใหญ่นั้นมีแนวโน้มที่จะมีทัศนะแบบโมโนเจเนสิสด้วย ทั้งนี้เพราะความคิดแบบโพลีเจเนสิสได้ละทิ้งความคิดเกี่ยวกับเอกภาพของมนุษยชาติ วิธีคิดเช่นนี้ไม่สามารถเข้ากันได้กับคำบรรยายว่าด้วยความก้าวหน้าของมนุษย์ (narrative of human progress)[2] ซึ่งถือเป็นจิตวิญญาณของยุคภูมิธรรมปัญญา

---

[1]Robert J.C. Young. (1995a). **op. cit**. p. 47.

[2]**Ibid**.

2.2 คำอธิบายมโนทัศน์เผ่าพันธุ์ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19

ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น มีบุคคลมากมายที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างและสถาปนาองค์ความรู้เรื่องเผ่าพันธุ์ ทั้งที่ได้สร้างงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้นี้โดยตรงและที่มาจากความรู้ในสาขาอื่น บุคคลสำคัญที่ควรจะกล่าวถึงในที่นี้ได้แก่ โยฮันน์ ฟรีดริช บลูเมนบัค (Johann Friedrich Blumenbach, 1752-1840) นักสรีรวิทยา (physiologist) มานุษยวิทยาและกายวิภาคศาสตร์ชาวเยอรมัน ชอร์ช กูวิเยร์ (Georges Cuvier, 1769-1832) ผู้ศึกษากายวิภาคศาสตร์เชิงเปรียบเทียบชาวฝรั่งเศส และ เจมส์ คาวล์ พริชาร์ด (James Cowles Prichard, 1786-1848) นายแพทย์และนักชาติพันธุ์วิทยาชาวอังกฤษ เนื่องจากคำอธิบายเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของทั้งสามคนมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อกระแสความคิดเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของอังกฤษในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนกล่าวได้ว่าปัญญาชนตะวันตกผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวมนุษย์ในแขนงความรู้ต่าง ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวต่างทำงานของตนภายใต้การสนทนาที่มีต่อข้อเสนอของทั้งสามคนหรือคนใดคนหนึ่งในจำนวนนี้อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง อย่างไรก็ดี เพื่อมิให้การนำเสนอมีลักษณะเป็นการอธิบายประวัติศาสตร์พัฒนาการทฤษฎีเผ่าพันธุ์ อันไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของผู้วิจัยในบทนี้ซึ่งต้องการให้ภาพรวมแหล่งที่มาของความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของนักบริหารอาณานิคมชาวอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติงานในพม่าอันจะเป็นประเด็นที่จะอภิปรายในบทต่อไป ทั้งองค์ความรู้ในแขนงดังกล่าวยังมีงานวิชาการชั้นดีของชาวต่างชาติได้ศึกษาไว้แล้วดังที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงไว้โดยตลอด การนำเสนอต่อไปจึงจะเน้นไปที่การกล่าวถึงความคิดหลักและอิทธิพลทางความคิดของทั้งสามคนโดยคร่าว

2.2.1 โยฮันน์ ฟรีดริช บลูเมนบัค (Johann Friedrich Blumenbach)

บลูเมนบัคเกิดที่โกธา (Gotha) เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1752 ในครอบครัวที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ เขาเข้าศึกษาด้านเวชกรรมที่มหาวิทยาลัยเจนา (University of Jena) ใน ค.ศ. 1769 แต่ย้ายไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยเกิททินเงิน (University of Göttingen) แทนและสำเร็จการศึกษาเมื่อ ค.ศ. 1775 ด้วยวิทยานิพนธ์เรื่อง *De generis humani varietate nativa liber* (*On the Natural Varieties of Mankind*, 1775) เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษด้านเวชกรรมของมหาวิทยาลัยแห่งเดียวกันเมื่อ ค.ศ. 1776 และได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ประจำในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1778 บลูเมนบัคถึงแก่กรรมที่เกิททินเงินเมื่อวันที่ 22 มกราคม ค.ศ. 1840 โดยได้รับการยกย่องเป็นบิดาแห่งวิชามานุษยวิทยา (scientific anthropology) และเป็นบุคคลแรก ๆ ที่มองมนุษย์ในฐานะเป็นวัตถุ (object) สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ธรรมชาติ

วิทยานิพนธ์ของบลูเมนบัคได้รับการพิจารณาว่ามีอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อพัฒนาการความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์มนุษย์ และเป็นงานพื้นฐานสำหรับผู้ศึกษามานุษยวิทยา นอกจากวิทยานิพนธ์ของเขาแล้ว งานเรื่อง *Handbuch der Naturgeschichte* (1779) ซึ่งได้รับการแปลสู่หลายภาษาก็ได้รับการยกย่องในฐานะเป็นงานที่เปิดยุคใหม่สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์

ธรรมชาติ[1] บลูเมนบัคเป็นบุคคลแรกที่ใช้ประโยชน์จากลักษณะสีผิวเพื่อการจัดกลุ่มเผ่าพันธุ์ และยังเป็นบุคคลแรกที่พัฒนาเกณฑ์การจัดกลุ่มมนุษยชาติออกเป็น 5 กลุ่มจากการศึกษาโครงสร้างกะโหลกมนุษย์ (craniometrical research) กล่าวคือ บลูเมนบัคใช้คำว่า “เผ่าพันธุ์” เพื่อจำแนกกลุ่มมนุษย์ ประกอบด้วยเผ่าพันธุ์ คอเคเซียน (Caucasian) หรือพวกผิวสีขาว* มองโกเลียน (Mongolian) หรือพวกผิวสีเหลือง เอธิโอเปียน (Ethiopian) หรือพวกผิวสีดำ อเมริกัน (American) หรือพวกผิวสีแดง และมาลายัน (Malayan) หรือพวกผิวสีน้ำตาล[2] การที่ข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดแบ่งเผ่าพันธุ์ของเขาวางอยู่บนความรู้ตามพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าทัศนะเรื่องความเป็นมาของเผ่าพันธุ์มนุษย์ของบลูเมนบัคเป็นทัศนะแบบโมโนเจเนสิส บลูเมนบัคมองว่าความแตกต่างในหมู่มนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์เป็นความแตกต่างในระดับ (degree) เท่านั้น หรือคือไม่ใช่ความแตกต่างเชิงประเภทหรือสปีชีส์ จากจุดนี้ เขาพยายามตอบคำถามว่าปัจจัยใดเป็นตัวกระทำ (agency) ให้เกิดความแตกต่างขึ้น และเสนอว่าความหลากหลายแตกต่างของมนุษยชาติสามารถอธิบายได้ด้วยความคิดเรื่อง “การเสื่อมถอย” (degeneration) โดยเผ่าพันธุ์อื่น ๆ ทั้งหมดล้วนสืบสายมาจากเผ่าพันธุ์ที่มีผิวสีขาว ส่วนความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏภายหลังนั้นเป็นไปตามปัจจัยเรื่องเพศหรือภูมิศาสตร์ (โดยเฉพาะภูมิอากาศ) หรือการผสมผสานระหว่าง 2 ปัจจัย อย่างไรก็ดี “การเสื่อมถอย” ของบลูเมนบัคไม่ได้มีความหมายในแง่ของความเสื่อมทราม แต่เป็นการบ่งถึงลักษณะของการปรับตัวซึ่งเกิดขึ้นในคนรุ่นหนึ่งและถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่น นอกจากนั้นเขายังใช้คำดังกล่าวเพื่ออธิบายความผันแปรภายในสปีชีส์หนึ่ง ๆ และเพื่อโต้แย้งทัศนะแบบโพลีเจเนสิสที่เชื่อในเรื่องพระเจ้าสร้างมนุษย์แยกออกเป็นเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ แต่ต้น (separate creation)[3]

บลูเมนบัคให้ความสำคัญกับความเป็นคนผิวขาวของชาวยุโรป โดยเน้นย้ำว่าเผ่าพันธุ์ของชาวยุโรป (คอเคเซียน) เป็นเผ่าพันธุ์ที่งดงามและเสื่อมถอยน้อยที่สุด และดังนั้นจึงเท่ากับเป็นเผ่าพันธุ์ที่สำคัญของประวัติศาสตร์ (historic race) ด้วย สำหรับบลูเมนบัคแล้ว สีขาวคือสีผิวดั้งเดิมของมนุษยชาติ เหตุเพราะสีขาวเป็นสีที่สามารถเสื่อมถอยลงกลายเป็นสีน้ำตาลได้ง่าย แต่เป็นการยากที่คนดำ (The Dark) จะกลายเป็นคนขาว และด้วยเหตุนี้ เผ่าพันธุ์ที่เหลืออีก 4 กลุ่มจึงเป็นพวกที่เบี่ยงเบนออกไปจากมาตรฐานของชาวยุโรปผิวขาว โดยพวกมองโกเลียนและเอธิโอเปียนคือกลุ่มที่เบี่ยงเบนออกไปมากที่สุด[4]* คำอธิบายของเขาได้รับอิทธิพลจากความคิดขอ

---

[1]Whonameit. (2006). **Johann Friedrich Blumenbach**. (Online).

*บลูเมนบัคได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลแรกที่ประดิษฐ์คำว่า คอเคเซียน เพื่อใช้อธิบายความสูงส่งของคนผิวขาวเหนือเผ่าพันธุ์อื่น อย่างไรก็ตาม คอเคเซียนในความหมายของบลูเมนบัคนั้นรวมเอาพวกเซไมท์ (Semite) ซึ่งเป็นต้นตระกูลของพวกยิวเข้าไว้ด้วย (Young. 1996b: 65) อันเป็นความหมายที่ต่างไปจากที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในหมู่ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19

[2]**Ibid**.; and Wikipedia. (2006e). **Johann Friedrich Blumenbach**. (Online).

[3]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 22.

[4]Tim Fulford, and Peter J. Kitson. (1998). **op. cit**. p. 19.

งมงเตสกิเยอ (Charles-Louis de Secondat, Baron de Montesquieu, 1689-1755) นักปรัชญาการเมืองคนสำคัญชาวฝรั่งเศส ซึ่งเสนอว่าภูมิอากาศเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณลักษณะประจำเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ อุณหภูมิและอากาศที่ต่างกันจะมีผลให้ลักษณะทางกายภาพ ความรู้สึกนึกคิด รวมถึงศักยภาพทางการคิดแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนั้น ความแตกต่างในธรรมชาติของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์อันมีที่มาจากปัจจัยเรื่องภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบวัฒนธรรม การปกครองและกฎหมายของเผ่าพันธุ์นั้น ๆ[1] อันเป็นความคิดที่ปรากฏในงานเรื่อง *The Spirit of Laws* (1748) ของเขา มงเตสกิเยอไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าความสามารถด้านความรู้สึกนึกคิด (mental ability) เป็นตัวกำหนดเผ่าพันธุ์** อาจกล่าวได้ว่านับจากการตีพิมพ์งานเรื่อง *The Spirit of Laws* ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ความคิดเรื่องอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อคุณลักษณะทางเผ่าพันธุ์ได้กลายเป็นกระแสความคิดหลักของการศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยาของชาวยุโรป

เกณฑ์การจัดกลุ่มเผ่าพันธุ์มนุษย์ของบลูเมนบัคได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางก่อนที่ความคิดแบบดาร์วินจะเข้าแทนที่ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19[2] การที่ทฤษฎีเรื่องเผ่าพันธุ์ของบลูเมนบัคเน้นความสำคัญของชาวยุโรปผิวขาว ส่งผลให้ความคิดของเขาแพร่หลายในหมู่ผู้สนับสนุนลัทธิล่าอาณานิคมและการมีทาสไว้ในครอบครอง และยังถูกนำไปใช้สร้างความชอบธรรมแก่ความเหนือกว่าทางเผ่าพันธุ์ (racial supremacy) ของเจ้าอาณานิคมผิวขาว อิทธิพลความคิดของบลูเมนบัคปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในงานประวัติศาสตร์เรื่อง *History of Jamaica* (1774) ของเอดเวิร์ด ลอง (Edward Long) บุตรชายของเจ้าของไร่ในอาณานิคมจาเมกาของอังกฤษ (West Indies) ลองเป็นผู้สนับสนุนการใช้ทาสคนสำคัญ ข้อเสนอของเขาที่ว่า คนขาวกับคนดำนั้นเป็นสายพันธุ์ที่แยกขาดกันอย่างชัดเจน และพวกแอฟริกันมีลักษณะคล้ายลิงเอป (ape) หรืออุรังอุตังซึ่งเป็นสัตว์ตระกูลไพรเมท (primate: ลิงไม่มีหาง) มากกว่ามนุษย์ ซึ่งหมายความถึงการปฏิเสธสถานะความเป็นมนุษย์ของทาสแอฟริกันนั้น มีอิทธิพลมากในหมู่ผู้สนับสนุนการมีทาสไว้ใน

---

*ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของบลูเมนบัคยังมีอิทธิพลต่อกวีแนวจินตนิยมชาวอังกฤษดังเช่นแซมวล เทเลอร์ โคเลอริดจ์ ประสบการณ์ของโคเลอริดจ์ที่ได้เคยเข้าร่วมฟังการบรรยายของบลูเมนบัคที่มหาวิทยาลัยเกิททินเงินในระหว่าง ค.ศ. 1798–1799 ทำให้ทัศนะเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์ของเขาเป็นหนี้ต่อบลูเมนบัคอย่างลึกซึ้ง

[1]Gunnar Skirbekk, and Nils Gilje. (2001). **op. cit**. p. 246.

เกี่ยวกับความคิดเรื่องอิทธิพลของปัจจัยทางภูมิอากาศต่อคุณลักษณะของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ของมงเตสกิเยอ โปรดดูเพิ่มเติมใน Vincent P. Pecora. (2001). **op. cit. pp. 60-72.

[2]George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. p. 26.

ครอบครอง (Pro-slavery)[1] นอกจากนั้นความคิดเรื่องเชื้อสายเผ่าพันธุ์ในงานชิ้นนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงกระแสความคิดเผ่าพันธุ์นิยมของอังกฤษในระยะทศวรรษ 1770[2]

2.2.2 ชอร์ช กูวิเยร์ (Georges Cuvier)

ประวัติศาสตร์ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์เริ่มเข้าสู่ช่วงใหม่ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 คุณูปการสำคัญมากจากผลงานของนักธรรมชาติวิทยา นักกายวิภาคศาสตร์เปรียบเทียบ (Comparative Anatomist) และนักสัตววิทยา (Zoology)* นามว่าบารอนชอร์ช กูวิเยร์ (Baron Georges Léopold Chrétien Frédéric Dagobert Cuvier) เขาเป็นหนึ่งในบุคคลที่มีอิทธิพลสูงยิ่งในสาขาวิทยาศาสตร์ในระยะต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19[3]

กูวิเยร์เกิดเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1769 ในครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ที่มงต์เบลิยาร์ด (Montbéliard) ซึ่งเป็นชุมชนของคนพูดภาษาฝรั่งเศสในเมืองวีรต-เทมแบร์ก (Württemberg) เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยแคโรไลเนียน (Carolinian Academy) ในเมืองสตุ๊ตการ์ต (Stuttgart) ระหว่าง ค.ศ. 1784 ถึง ค.ศ. 1788 เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว กูวิเยร์เริ่มต้นอาชีพโดยทำงานเป็นอาจารย์ (Tutor) ให้แก่ครอบครัวชนชั้นสูงในนอร์มองดี (Normandy) และเริ่มมีชื่อเสียงในฐานะนักธรรมชาติวิทยา จากนั้นเขาได้รับการเชื้อเชิญจากเอเตียง แซงต์-ฮีแลร์ (Étienne Geoffroy Saint-Hilaire) นักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศสให้ไปกรุงปารีส ใน ค.ศ. 1795 เขารับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านกายวิภาคเปรียบเทียบที่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติแห่งชาติ (Musée Nationale d'Histoire Naturelle) และเริ่มทำหน้าที่บรรยายที่ École Centrale du Pantheon ใน ค.ศ. 1796 ต่อมาเมื่อนโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte) ขึ้นมามีอำนาจหลังการปฏิวัติ กูวิเยร์ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งในรัฐบาลหลายตำแหน่ง และยังคงรักษาสถานะของตนไว้ได้เมื่อมีการฟื้นฟูอำนาจของสถาบันกษัตริย์ เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นบารอนและขุนนางชั้นสูงของฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1831 และถึงแก่กรรมในปีถัดมาเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1832[4]

---

[1]Edward Long. (1774). **History of Jamaica**. (3 Vols). Vol. 2. pp. 51-83. quoted in Tim Fulford, and Peter J. Kitson. (1998). **op. cit**. p. 20, ลองกล่าวว่า "The Africans "have no moral sensations" and they are the "vilest of the human kind".

[2]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 27.

*คือวิชาด้านชีววิทยาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสัตว์

[3]John van Wyhe. (2005). **Georges Cuvier (1769-1832) Leader of Elite French Science**. (Online).

[4]**Ibid**.; and Wikipedia. (2006b). **Georges Cuvier**. (Online).

ในทางวิชาการ กูวิเยร์รังเกียจการกระจายความรู้ทางวิทยาศาสตร์สู่คนทั่วไป (democratization of scientific knowledge) เขาเป็นโปรเตสแตนต์ซึ่งยอมรับเรื่องราวของการสืบสายร่วมกันของมนุษย์ แต่ไม่เชื่อว่าพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าภาคปฐมกาลจะสามารถให้ลำดับเวลาของการสืบสายสิ่งมีชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งทำให้กูวิเยร์หันมาเชื่อมั่นในมโนทัศน์เรื่องการจัดประเภททางชีววิทยา โดยมุ่งไปที่การทำความเข้าใจสารัตถะในประเภทของสิ่งมีชีวิต[1]

กูวิเยร์เป็นที่รู้จักทั่วไปจากทฤษฎีภูมิศาสตร์ของเขา ซึ่งเสนอว่าโลกเคยประสบกับหายนภัยทางธรรมชาติครั้งใหญ่หลายครั้ง เช่น อุทกภัยครั้งใหญ่ ซึ่งคร่าสิ่งมีชีวิตสปีชีส์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การเกิดหายนภัยใหญ่แต่ละครั้งนำไปสู่ประวัติศาสตร์ยุคใหม่ โดยสามารถจัดแบ่งประวัติศาสตร์ธรรมชาติออกเป็น 8 ยุค เขาเชื่อว่ามนุษย์และสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นที่สามารถรอดชีวิตจากหายนภัยทางธรรมชาติ ได้อพยพกระจัดกระจายไปสู่พื้นที่ภูมิภาคต่าง ๆ และทำการผสมพันธุ์ระหว่างสปีชีส์ซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายตามมา ตามข้อเสนอข้างต้นนี้ แม้กูวิเยร์ยอมรับว่ามนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ล้วนสืบสายมาจากมนุษย์คนแรก คืออาดัมตามเรื่องราวในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ให้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่ามีเผ่าพันธุ์หลักสามกลุ่มที่สามารถหลบหนีหายนภัยที่เกิดขึ้นเมื่อราว 5,000 ปีก่อน และกระจัดกระจายไปสู่ทิศทางต่าง ๆ กัน (มนุษย์กลุ่มนี้จัดอยู่ในสปีชีส์โฮโมซาเปียนส์) ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเชื้อสายของตนขึ้นอย่างเป็นเอกเทศ และแตกกิ่งก้านออกมาจากบริเวณภูมิภาคที่เป็นเขตลาดเขาสำคัญ 3 แห่ง คือ พวกผิวขาวจากแถบเทือกเขาคอเคซัส (Mount Caucasus) พวกผิวเหลืองจากเทือกเขาที่อยู่ใกล้กับภูเขาอัลไต (Mount Altai) และพวกผิวดำจากบริเวณด้านใต้ของเทือกเขาแอตลาส (Mount Atlas)[2]

จากข้อเสนอข้างต้นของกูวิเยร์ โฮโมซาเปียนส์จึงเป็นคำที่แสดงการจัดแบ่งประเภทสัตว์ที่มีกระดูกสันหลัง โดยสามารถแบ่งออกเป็นสปีชีส์ย่อย (sub-species) สามกลุ่มคือคอเคเซียน มองโกเลียน และเอธิโอเปียน ซึ่งชื่อของทั้งสามกลุ่มได้มาจากชื่อของเทือกเขาทั้งสามนั่นเอง กูวิเยร์อธิบายต่อไปว่า ในสามกลุ่มใหญ่นี้ยังสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยบนพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และลักษณะทางกายภาพ โดยพวกมาเลย์ เอสกิโม และอเมริกันอินเดียนซึ่งนักชาติพันธุ์วิทยาบางรายจัดให้เป็นสปีชีส์ย่อย แต่สำหรับกูวิเยร์แล้วอยู่นอกเกณฑ์การจัดแบ่งนี้ โดยให้ถือเป็นกลุ่มย่อยที่เกิดการจากการผสมระหว่างสามกลุ่มหลัก (inter-fertile) ในแง่นี้มนุษยชาติทั้งหมดจึงล้วนถือเป็นสปีชีส์เดียวกัน อย่างไรก็ตาม กูวิเยร์ไม่ได้มองว่ามนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์มีความสามารถเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติ หากกล่าวโดยรวบรัดแล้ว ความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ของกูวิเยร์อาจสรุปได้เป็นสองประการคือ ประการแรก มนุษย์มีความหลากหลายและแบ่งเป็นลำดับขั้น โดยที่พวกผิวขาวอยู่ในลำดับสูงสุด และมีพวกผิวดำอยู่ลำดับล่างสุด ความเห็นข้อนี้เกี่ยวข้องกับทัศนะเรื่อง “อารยธรรม” ของเขา กล่าวคือกูวิเยร์เห็นว่ามนุษย์ที่ต่างจากสัตว์นั้น

---

[1]Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 44.

[2]**Ibid**. pp. 44-45.

จะต้องสามารถสร้างโลกและอารยธรรมของตนเอง รวมถึงสามารถเรียนรู้ตนเองได้ ประการที่สอง ความแตกต่างในวัฒนธรรมและความสามารถทางความรู้สึกนึกคิดเป็นผลผลิตของความแตกต่างทางกายภาพ[1] จะเห็นได้ว่าทฤษฎีของกูวิเยร์โน้มเอียงไปในทางสนับสนุนทัศนะแบบโพลีเจเนสิส เขาปฏิเสธความคิดเรื่องวิวัฒนาการเชิงอินทรีย์ (Organic Evolution)[2] ซึ่งสะท้อนถึงการไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีวิวัฒนาการของชอง บัปติสต์ ลามาร์ค (Jean Baptiste Pierre Antoine de Monet, Chevalier de Lamarck, 1774-1829) ดังเห็นได้จากในงานเรื่อง *Essay on the Theory of the Earth* (1813) ซึ่งกูวิเยร์เสนอว่าสิ่งมีชีวิต สปีชีส์ใหม่เกิดขึ้นหลังการเกิดน้ำท่วมใหญ่[3] ไม่ได้เกิดจากการวิวัฒนาการ

อนึ่ง นับจากที่เขาเสนอทฤษฎีการแบ่งเผ่าพันธุ์ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ที่มีพื้นฐานมาจากการศึกษาตัวอย่างลักษณะโครงสร้างกะโหลกศีรษะมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ใน ค.ศ. 1817 ความคิดของเขาก็เริ่มมีอิทธิพลในฝรั่งเศสตั้งแต่ทศวรรษ 1820[4] และขยายอิทธิพลสู่อังกฤษในเวลาไล่เลี่ยกัน งานเรื่อง *Le Règne Animal* (1817) ของกูวิเยร์ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกใน ค.ศ. 1827 และมีอิทธิพลทางความคิดอย่างยิ่งต่อชาลส์ แฮมิลตัน สมิท (Charles Hamilton Smith, 1776-1859) ผู้บุกเบิกวิธีการจัดกลุ่ม/ชนิดเผ่าพันธุ์ (racial typology) ในอังกฤษ*

คำอธิบายเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์มนุษย์ของกูวิเยร์ยังถือเป็นก้าวสำคัญของความเปลี่ยนแปลงในกระแสความคิดเรื่องเผ่าพันธุ์ ผลจากการค้นคว้าของกูวิเยร์มีส่วนในการผลักดันความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ให้ขยายขอบเขตออกไป กล่าวคือตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เองที่ความหมายของคำว่าเผ่าพันธุ์ทั้งในฝรั่งเศสและอังกฤษเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยปรากฏการใช้คำว่าเผ่าพันธุ์ในความหมายของ “ชนิด/ประเภท” (type) เพิ่มเติมจากความหมายเดิมที่เน้นสื่อถึง “การสืบสายจาก

---

[1] **Ibid**. p. 46.

[2] Evolution. (2005). **George Cuvier**. (Online).

[3] John van Wyhe. (2005). **loc. cit.**

[4] George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. pp. 26-27.

*งานเขียนชิ้นสำคัญของสมิทคือ *The Natural History of the Human Species* (1848) เขียนขึ้นบนพื้นฐานการคาดคะเนทางเผ่าพันธุ์ของกูวิเยร์ ในงานชิ้นนี้สมิทแบ่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่มหลัก เช่นเดียวกับกูวิเยร์ คือ พวกมีเส้นผมหยิกฝอย (Woolly-Haired) หรือเนโกร พวกที่ไม่มีเครา (Beardless) หรือมองโกเลียน และพวกมีเครา (Bearded) หรือคอเคเซียน และเสนอว่ามนุษย์ดั้งเดิมทั้งสามกลุ่มแตกกระจายมาจากศูนย์กลางเดียวกันในบริเวณใกล้ทะเลทรายโกบี (Gobi Desert) ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นที่มั่นในพัฒนาการแรกเริ่มของมนุษย์ และเช่นเดียวกับกูวิเยร์ แม้สมิทจะเชื่อว่ามนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์อยู่ในสกุลเดียวกันซึ่งแบ่งได้เป็น 3 สปีชีส์ (one genus with three species) ส่วนความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์เป็นผลจากการผสมระหว่างสปีชีส์ดั้งเดิมทั้งสามนี้ อย่างไรก็ดีเขาก็เชื่อว่าพวกคอเคเซียนเป็นกลุ่มที่มีพัฒนาการสูงสุด โดยเฉพาะพัฒนาการของสมอง กล่าวคือ สมองของมนุษย์มีการพัฒนามาเป็นลำดับตั้งแต่สมองของพวกเนโกร มาเลย์ อเมริกัน มองโกเลียน และถึงจุดสมบูรณ์ที่สมองของพวกคอเคเซียน (Banton. 1998: 68-69)

เบื้องบนสู่ล่าง" (lineage)[1] การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนอกจากทำให้ขอบเขตของการใช้คำดังกล่าวขยายออกไปแล้ว ยังอำนวยความสะดวกแก่การศึกษาประเด็นเรื่องเผ่าพันธุ์ เพราะตัวคำไม่ได้ผูกติดอยู่กับระดับการจัดกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะในวิชาสัตววิทยา และดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่จะอ้างถึงชนิด/ประเภททางกายภาพที่เป็นลักษณะเฉพาะของชนชาติ หรือการอ้างถึงชนิดของกะโหลกที่จัดว่าเหมือนกัน[2] (อย่างไรก็ตาม ในระดับวิชาการ การใช้คำดังกล่าวในหมู่ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์มนุษย์ยังคงแบ่งเป็นสองฝ่าย) ชาร์ล แฮมิลตัน สมิทผู้เผยแพร่ความคิดของกูวิเยร์ในอังกฤษได้กลายเป็นบุคคลสำคัญในการขยายความหมายใหม่ของคำว่าเผ่าพันธุ์สู่บรรยากาศทางภูมิปัญญาของอังกฤษ

2.2.3 เจมส์ คาวล์ พริชาร์ด (James Cowles Prichard)

เจมส์ คาวล์ พริชาร์ด นายแพทย์และนักชาติพันธุ์วิทยาชาวเมืองบริสทัล เกิดเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1786 ที่รอส (Ross) มณฑลเฮียร์ฟอร์ดเชียร์ (Herefordshire) ในวัยเด็กได้รับการศึกษาทางด้านภาษาสมัยใหม่และวรรณคดีทั่วไปที่บ้าน ต่อมาจึงเข้าศึกษาด้านเวชกรรมที่มหาวิทยาลัยเอดินบะระ (University of Edinburgh) ในช่วงปลายของชีวิต พริชาร์ดดำรงตำแหน่งเป็นประธานสมาคมชาติพันธุ์วิทยาแห่งลอนดอน (Ethnological Society of London: ESL) และสมาชิกของราชบัณฑิตยสภา เขาเสียชีวิตเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1848[3] พริชาร์ดได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อกระแสความคิดเรื่องชาติพันธุ์วิทยาในอังกฤษในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19

ทัศนะเรื่องเผ่าพันธุ์ของพริชาร์ดมีลักษณะสืบทอดความรู้แบบจารีตอย่างมาก เขาเชื่อว่าการสร้างสรรค์สิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นเมื่อราว 6,000 ปีมาแล้ว ขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเรื่องเผ่าพันธุ์จากนักวิชาการร่วมสมัย โดยเฉพาะทฤษฎีที่ว่าเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ มีความแตกต่างทางกายภาพเพิ่มมากขึ้นตามสิ่งแวดล้อมที่แต่ละเผ่าพันธุ์ได้อพยพไปอยู่ของมงเตสกิเยอ และเกณฑ์การจัดแบ่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ของบลูเมนบัคและกูวิเยร์ ใน ค.ศ. 1813 พริชาร์ดจัดพิมพ์งานเรื่อง *Researches into the Physical History of Man* (2 เล่ม และขยายเนื้อหาเป็น 5 เล่มในภายหลัง) และอุทิศให้บลูเมนบัคซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลทางความคิดของบลูเมนบัคที่มีต่อตัวเขา พริชาร์ดเรียกร้องให้ผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์มนุษย์ร่วมสมัยเดียวกับเขาไม่ยึดติดกับสมมติฐานที่อิงอยู่กับพระคัมภีร์ไบเบิล และสนับสนุนให้ค้นหาความจริงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์[4] อย่างไรก็ตาม ด้วยความศรัทธาในการตีความพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่าภาคปฐมกาลตามแบบจารีต ส่งผลให้งานของพริชาร์ดมีลักษณะเป็นความพยายามจัดระเบียบองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายของมนุษย์ให้

---

[1] Michael Banton. (1977). **op. cit**. p. 18.

[2] **Ibid**. p. 28.; and idem. (1998). **op. cit**. pp. 46-47.

[3] Wikipedia. (2006d). **James Cowles Prichard**. (Online).

[4] Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **op. cit**. p. 267.

ไปกันได้กับความคิดในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเก่า และทำให้สิ่งที่พริชาร์ดมุ่งศึกษาคือวิวัฒนาการของความหลากหลายภายในสปีชีส์มนุษย์ (Single Human Species) ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยพระเจ้า[1] โดยลักษณะที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าทัศนะเรื่องเผ่าพันธุ์ของพริชาร์ดเป็นแบบโมโนเจเนสิส

โดยภาพรวมแล้ว ความรู้ทางชีววิทยาของพริชาร์ดโน้มเอียงไปในทางต่อต้านทฤษฎีวิวัฒนาการ (evolutionary theory) แม้ว่าในบางแง่มุม ทฤษฎีของเขาจะมีลักษณะเป็นเรื่องวิวัฒนาการก่อนหน้าที่ทฤษฎีของดาร์วินจะแพร่หลาย[2] พริชาร์ดไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าคุณลักษณะของมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายอย่างมากเป็นสิ่งคงที่[*] ไม่เปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่แรกเริ่ม แต่ในอีกทางหนึ่ง พริชาร์ดก็โต้แย้งว่าไม่มีหลักฐานดีพอที่จะระบุลงไปว่าคุณลักษณะที่สิ่งมีชีวิตรุ่นหนึ่งได้รับมาสามารถถ่ายทอดต่อไปสู่สิ่งมีชีวิตรุ่นถัดไป ซึ่งสะท้อนความไม่เชื่อถือในเรื่องวิวัฒนาการทางพันธุกรรม เขาตระหนัก (conscious) ว่าเด็ก ที่ถือกำเนิดจากพ่อแม่แต่ละคู่นั้นไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีความเหมือนกันในเรื่องใดบ้าง[3] กล่าวโดยรวบรัดคือพริชาร์ดเห็นว่าความแตกต่างระหว่างมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ มิได้เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มีต้นกำเนิดต่างกัน หากแต่มีที่มาจากสภาพแวดล้อมที่มนุษย์เผ่าพันธุ์นั้น ๆ อยู่อาศัย และด้วยเหตุดังกล่าว ภารกิจของพริชาร์ดจึงเน้นไปที่การสถาปนาการเชื่อมต่อระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ของมนุษย์บนฐานของความคล้ายคลึงกันของลักษณะเชิงกายภาพ (physical type) ศาสนา สถาบันทางการเมือง ประเพณี และสำคัญที่สุดคือภาษา ซึ่งเขายืนยันว่าเป็นตัวชี้ความเกี่ยวดองทางเชื้อสายเผ่าพันธุ์ที่สามารถเชื่อถือได้มากที่สุด พริชาร์ดเชื่อและต้องการพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่ามนุษย์ทุกเชื้อสายเผ่าพันธุ์มีที่มาเดียวกัน โดยมีคนผิวดำเป็นคนกลุ่มแรกสุด ซึ่งทำให้ประเด็นหลักในการค้นคว้าของเขาตั้งแต่ต้นไม่ใช่เรื่องพัฒนาการ (development) แต่เป็นการสืบกำพืด (derivation) ของมนุษยชาติ และเน้นประเด็นเรื่องต้นกำเนิดมากกว่าประเด็นเรื่องความก้าวหน้า[4] ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า แนวทางศึกษาของพริชาร์ดมีลักษณะโน้มเอียงให้ความสำคัญกับการแพร่กระจายของวัฒนธรรม (diffusionist) มากกว่าแบบพัฒนาการ (developmentalist)[**] ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้กลายเป็น

---

[1] George W. Stocking, Jr. (1987). **op. cit**. p. 51.

[2] Annemarie de Waal Malefijt. (1974). **op. cit**. p. 268.

[*] พริชาร์ดใช้คำว่าเผ่าพันธุ์เพื่ออ้างถึงความแตกต่างของแต่ละชนชาติในทางกายภาพ อย่างไรก็ตามเขามักใช้คำว่า “the tribe of men” ในความหมายเดียวกัน

[3] Michael Banton. (1998). **op. cit**. p. 39.

[4] George W. Stocking, Jr. (1987). **loc. cit**.

[**] อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวทางมีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งคือการให้ความสำคัญกับความเปลี่ยนแปลงโดยผ่านกาลเวลา

แบบอย่างสำหรับผู้ศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology) และเป็นรากฐานของการศึกษามานุษยวิทยาสังคม (Social Anthropology) ของอังกฤษในเวลาต่อมา

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ข้อเสนอสำคัญอีกประการหนึ่งของพริชาร์ดที่ควรกล่าวถึงในที่นี้คือข้อเสนอที่ว่า ชนชาติเคลต์ (Celtic nation)* หรือเกล (Gael) นั้นมีความเกี่ยวพันกันกับชนชาติสลาโวเนียน (Slavonian) เยอรมัน และปิลาสเจียน (Pelasgian)** ในทางภาษา อันมีที่มาจากการที่พริชาร์ดทำการจัดรูปกิ่งสาขาที่สี่ของชาวยุโรปที่มีต้นตอจากเอเชีย ซึ่งถูกเรียกในเวลาต่อมาว่าอินโดยูโรเปียน (Indo-European) หรืออารยัน[1] ความคิดประการนี้ของเขาได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของเซอร์วิลเลียม โจนส์นักบูรพาคดีศึกษาชาวอังกฤษผู้เคยปฏิบัติงานในอินเดีย และถูกขยายความต่อมาโดยผู้ศึกษาเรื่องเผ่าพันธุ์ชาวอังกฤษรายอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนความเชื่อที่ว่าชาวอังกฤษมีบรรพบุรุษเป็นพวกอินโดยูโรเปียนหรืออารยัน

---

*หมายถึงบรรพบุรุษของพวกสกอต (Scots) เวลช์ (Welsh) และไอริช (Irish)

**คือกรีกและละติน

[1]Wikipedia. (2006d). **op. cit**. (Online).

ภาคผนวก ข

การปรับโครงสร้างงานราชการ (service structure) ในแขนงการบริหารงานทั่วไป ระดับผู้บริหาร

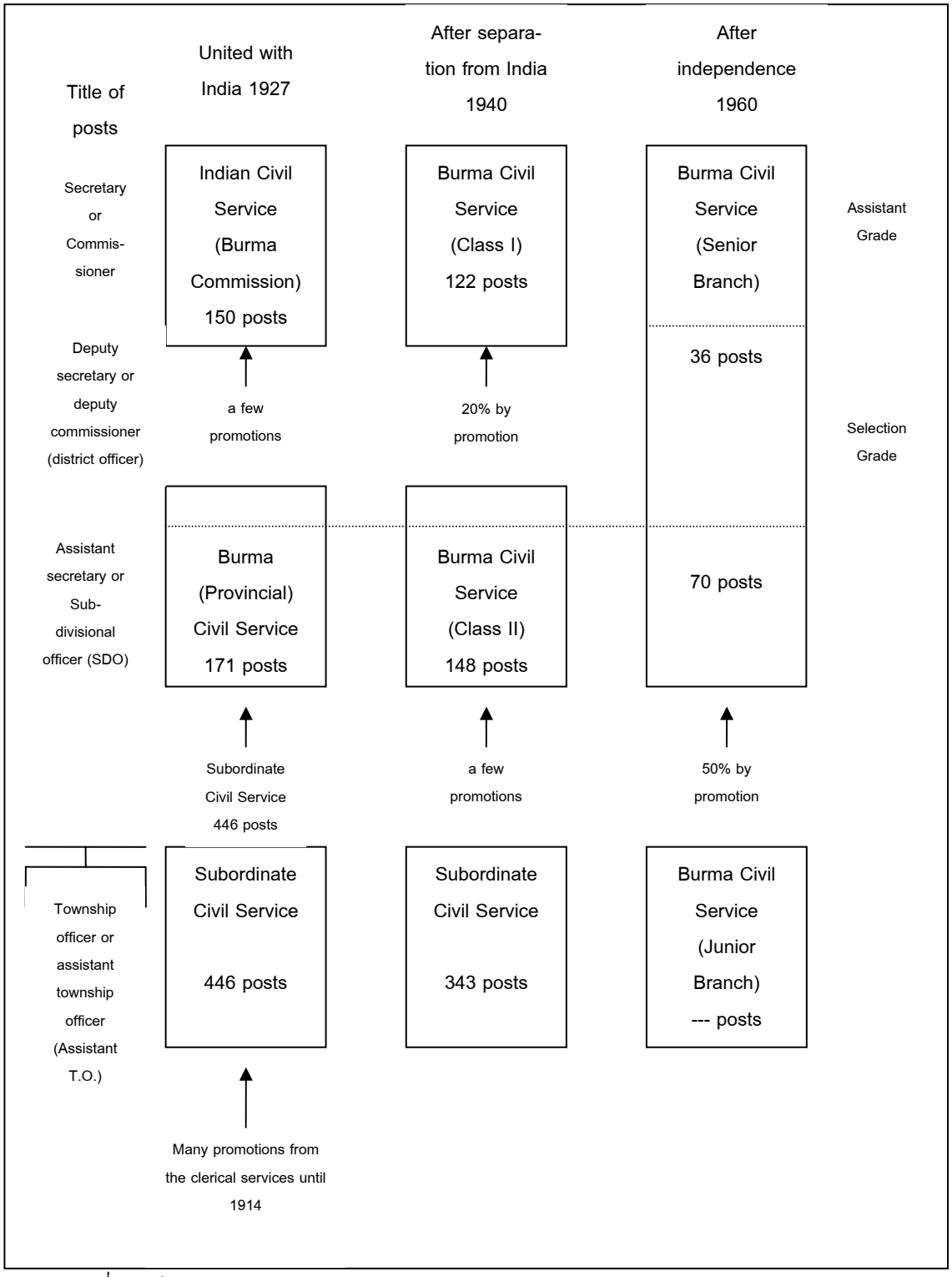

ที่มา : ดัดแปลงจาก James F. Guyot. (1966). Bureaucratic Transformation in Burma. In **Asian Bureaucratic Systems: Emergent from the British Imperial Tradition**. p. 370.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นาย ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล
วันเดือนปีเกิด	18 ตุลาคม 2520
สถานที่เกิด	เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	416 ซอยสมเด็จพระเจ้าตากสิน 41 แขวงบุคคโล เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2540	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 1
พ.ศ. 2544	น.บ. (การโฆษณา) จาก มหาวิทยาลัยสยาม
พ.ศ. 2546	ร.บ. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ) จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2550	ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ